การปรับตัวของระบบจารีตประเพณีเพื่อการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน

Cultural Practices on Confict Resolution Among Iu-Mien

โดย

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน

รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2550

คำนำ

มนุษย์ย่อมเป็นสิ่งประเสริฐตั้งแต่เกิดหากอยู่ในสังคมที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี ต่างจะได้รับการเคารพนับถือมากขึ้น เมื่อมนุษย์ผู้นั้นสามารถเรียนรู้จักตนเองและเรียนรู้จากบุคคลอื่น ความพิเศษอย่างเดียวที่มนุษย์มีเหนือกว่าสรรพสิ่งบนโลกนี้คือมนุษย์มีวิญญาณแห่งการสำนึกดีชั่วได้และใช้สามัญสำนึกนั้นเพื่อการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบ มีความเชื่อเรื่องความยุติธรรม ความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติต่อสรรพสิ่งที่มนุษย์เข้าใจได้ เกิดเป็นผลผลิตเชิงวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดำรงอยู่หรือเคลื่อนไหวอย่างสืบเนื่องสมกับเหตุปัจจัยในสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยแต่ละท้องถิ่นนั้น เมื่อสมาชิกคนหนึ่งในสังคมได้รับความเดือดร้อนเพราะเหตุที่มนุษย์อีกบุคคลหนึ่งในสังคมได้ก่อสิ่งกระทบต่อผู้นั้นอย่างไม่สมควรคือไม่ถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น มนุษย์อีกหลายคนในสังคมนั้นจะร่วมรับรู้และแบ่งเบาภาระแก่ความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดนั้นเสมือนหนึ่งเป็นเรื่องของตนเอง เพื่อให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในความรักความหวังใจและความเชื่อของสังคมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ผู้เสียหายได้รับการชดเชยที่เหมาะสม ผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขให้คืนกลับมาเป็นคนดีที่สังคมพร้อมใจกันให้อภัยและตั้งใจที่จะไม่กระทำผิดซ้ำอีก และทุกคนในสังคมจะร่วมกันปกป้องมาตรฐานของความเป็นมนุษย์ของกันและกันไว้ ให้คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทางเดียว

ที่มาของกฎเกณฑ์หรือหลักการเพื่อความถูกต้องมีได้หลายปัจจัย กฎเกณฑ์นั้นมักจะซ้อนกันอยู่หลายระดับ ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะเลือกใช้อย่างไรให้มีความเหมาะสมกับสังคม บางคนเรียกสิทธิทางเลือกว่าด้วยกฎเกณฑ์ว่า พหุนิยมทางกฎหมาย “Legal Pluralism” เป้าหมายของกฎเกณฑ์ทางสังคมคือการรักษาศีลธรรมของมนุษย์ให้คงอยู่ร่วมกันได้ กฎเกณฑ์ยิ่งมากขึ้นเท่าไรมนุษย์ก็ถูกจำกัดมากขึ้นเท่านั้น ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐควรจะรู้ธรรมชาติของกฎหมายหาใช่การทำตัวเป็นพวกกฎหมายนิยมที่ถือเคร่งครัดแต่ตัวอักษรและถือว่าสิ่งอื่นไม่ใช่เครื่องมือแห่งความยุติธรรมไปเสียทั้งหมด เพราะการถือเอาตัวอักษรเป็นบรรทัดฐานนั้นหลายครั้งอาจไม่ตรงต่อเจตนาของการจารึกอักษรนั้น และพึงตระหนักว่ากฎหมายเป็นเครื่องมืออำนวยความยุติธรรมอย่างหนึ่ง ท่ามกลางเครื่องมือหลายอย่างที่อาจมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุมธิชน

สิงหาคม 2551

บทคัดย่อ

การปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน อี้วเมี่ยนนี้ ได้ดำเนินการค้นคว้าวิจัยและจัดเก็บองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวอี้วเมี่ยน(瑶 族) โดยได้เฝ้าสังเกตจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนสองแห่งคือหมู่บ้านผาลั้งกับหมู่บ้านห้วยชมภู เพื่อให้ทราบถึงกรอบความคิด หลักการ ระบบกระบวนการและเป้าหมายของการจัดการปัญหาด้วยพลังของสมาชิกในแต่ละชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันถึงการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้แรงกดดันของกระแสทุนนิยมในยุคโลกาภิวัฒน์ กับประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์พระประมุขที่ยึดถือระบบประมวลกฎหมายที่ได้เน้นการใช้อำนาจรัฐผ่านข้าราชการเป็นหลัก เนื่องจากการจัดการปัญหาหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชาวอี้วเมี่ยนที่ยึดตามจารีตประเพณีดังกล่าว เป็นระบบเก่าที่ใช้ในสมัยที่ตั้งชุมชนอยู่ในแผ่นดินจีนและได้ตกทอดมาถึงสมัยที่อาศัยอยู่อาณาจักรแว่นแคว้นตอนเหนือของประเทศไทย ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายของรัฐไทยให้การรับรองไว้ แต่ชาวอี้วเมี่ยนทุกกลุ่มที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตที่ถือว่าเป็นประเทศไทยกลับยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยคู่กรณีมีสิทธิ์ที่จะเลือกใช้จารีตประเพณีดังกล่าวหรือใช้กฎหมายของรัฐเพื่อจัดการปัญหาหรือข้อพิพาทของตนก็ได้

สังคมไทยเป็นพหุสังคมประกอบด้วยบุคคลหลายเชื้อชาติหลายวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมบางแห่งเคยมีระบบกฎเกณฑ์บางอย่างดำรงอยู่ก่อนที่จะรวมเป็นราชอาณาจักรสยาม เมื่อรวมเป็นประเทศรัฐชาติแล้วได้มีการกำหนดระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นมาใช้โดยคัดลอกรูปแบบมาจากชาติตะวันตก การศึกษานิติศาสตร์ไทยในยุคแรกสอนให้คนเชื่อว่ามีเพียงกฎหมายของรัฐาธิปัตย์เท่านั้นที่เป็นกฎหมายใช้บังคับเกี่ยวกับความยุติธรรม เท่ากับเป็นการลบล้างกฎหมายระบบจารีตประเพณีกฎศีลธรรมที่เคยใช้กันมาทั้งหมด ถึงกระนั้นในในศาลเองกลับปรากฏข้อเท็จจริงว่ากฎเกณฑ์บางอย่างที่ซ้อนกันอยู่นั้นสามารถใช้เยียวยาปัญหาของผู้คนในท้องถิ่นได้ดียิ่งกว่ากฎหมายหลักของประเทศ หน่วยงานที่ใช้อำนาจรัฐหลายองค์กรได้พยายามศึกษาถึงความยุติธรรมทางเลือก เช่น การศึกษาถึงรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลทั้งในทางคดีแพ่งและคดีอาญา จึงสมควรที่วงการนิติศาสตร์ไทยต้องให้ความสนใจศึกษาถึงระบบจารีตประเพณีของชนกลุ่มน้อยในไทยเพื่อเสริมเติมการนิติศาสตร์ไทยทางเลือกให้สมบูรณ์มากขึ้น

Abstract

The Cultural Practices on Conflict Resolution Among the Iu-Mien

This is a research into and compilation of knowledge concerning social relationship among the Iu-Mien people. Observations were made in the events that actually happened in two communities, Phalang and Huay Chompoo villages, in order to investigate their thinking patterns, principles, process and purpose in resolving conflict by the wisdoms of members of each community. The investigations were compared and analyzed concerning the change and movement of the conflict management and dispute conciliation, which had survived under a pressure of capitalism in this globalizing era and the constitutional monarchy where the King is the leader adhering to codification of laws emphasizing a bureaucratic principle. Due to the fact that the above mentioned conflict management or dispute conciliation as convention is a time-honored system which had been used in the period the Iu-Mien established communities in China then the time they moved to the border region in the northern part of Thailand, it was thought that in those days there were not yet laws of Thailand effectual for them. However, since all the different Iu-Mien groups established communities in the territory considered to be Thailand those days, they began to regard that a lawsuit party had right to choose either conventional rules or the state's law in conflict management or dispute resolution.

Thailand is a multi-stranded society consisting of different races and cultures in co-existence. Hence, some original local communities had had their own rules in use before they were incorporated in the state of Siam. Once they joined it as citizens, the written legal system, copied from western countries' models, began to come into effect over them. Thai education on law in the early period taught people to believe that the state law was the only legal system imposed over them in the matter of justice to an extent that the long-used conventional rules were almost all demolished, even though some facts were evident in a court that conventional rules hidden in the cases were far more effective to remedy a problem of an individual in the locality than the state law. Many departments of the government have tried to study the alternative justice: for example, studies on forms of dispute conciliation outside a court in both civil and criminal cases. Thus, the academics in legal education in Thailand should pay attention to the systems of conventional rules among the ethnic minorities of the country so that the Thai law education will be more perfected with rich alternatives incorporated into it.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่อุดหนุนทุนการวิจัย คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมภาคเหนือทุกท่านโดยมีอาจารย์ชูพินิจ เกษมณี เป็นที่ปรึกษาหลัก รวมถึงท่านอาจารย์ดาเนียล อาริซาวา ดร.ประสิทธิ์ ฤกษ์พิศุทธิ์ อาจารย์แคะเว่น ศรีสมบัติ อาจารย์สมเกียรติ์ จำลอง อาจารย์ถาวร ฟูเฟื่อง ท่านดร.ประสิทธิ์ ลีปรีชา และคุณจินดารัตน์ แสงศิริคุณ ที่ได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นเพื่อให้งานวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณพระเจ้าที่ให้ผู้วิจัยเกิดมาจากคุณแม่มั้นหว่าง แซ่พร่านและคุณพ่อโชคชัย แซ่เติ๋น โดยอาศัยอยู่กับคุณตาแซ้งหวัง แซ่พร่าน รวมถึงญาติพี่น้องที่อบรมสั่งสอนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบคุณครอบครัวของคุณเสถียร ตุงพิทักษ์พงศ์ ครอบครัวศาสนาจารย์สมชาย ภักดีไพโรจน์ ครอบครัวคุณสาธิต ปิยไท ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุนการศึกษา สถานที่พักพร้อมอาหารและค่าใช้จ่ายในระหว่างการศึกษาเป็นเวลาหลายปี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณพ่อแม่พี่น้องชาวอิ้วเมี่ยนทุกท่านทั้งที่เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้และไม่ได้เอ่ยนามไว้ทุกท่าน โดยเฉพาะชาวบ้านผาลั้งและบ้านห้วยชมภู ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จสมบูรณ์

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน

มิถุนายน 2551

สารบัญ

เรื่อง	หน้าที่
แบบประเมินผลงานวิจัย	๑
คำนำ	๒
บทคัดย่อ	๓
กิตติกรรมประกาศ	๕
สารบัญ	๗

บทที่

1	บทนำ	1
	ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย.....	1
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	2
	ระเบียบแบบแผนการวิจัย.....	2
	ขอบเขตการวิจัย.....	3
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
	วิธีดำเนินการวิจัย…….	3
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	3
	การศึกษาจากข้อมูลเอกสาร.....	5
	สถานที่ทำการวิจัยเก็บข้อมูล.....	5
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	5
	การจัดเก็บข้อมูล.....	5
2	ประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยน	7
	1. คำเรียกชื่อและความหมาย.....	8
	2. แหล่งกำเนิดและเส้นทางการอพยพ.....	18
	3. สาเหตุการอพยพในแต่ละยุคสมัย.	24
	4. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยน.....	25
	5. ลักษณะกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ภายในชาติพันธุ์.....	27
3	การก่อตั้งชุมชนอิ้วเมี่ยนในประเทศไทย	36
	1. การจำแนกกลุ่มอพยพ.....	36

2. ทำเนียบพญาอิ้วเมี่ยนในแผ่นดินไทย..... 55
3. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่ทำการวิจัย
- ชุมชนบ้านห้วยชมภู..... 57
- ชุมชนบ้านผาลั้ง..... 60

4 กระบวนการยุติธรรมในสังคมอิ้วเมี่ยน 65
1. ความหมายและหลักความยุติธรรม..... 66
2. กฎเกณฑ์ชนเผ่าอิ้วเมี่ยน(จารีตประเพณี)เป็นที่มาของความยุติธรรมแต่อยู่ภายใต้ กฎหมาย..... 102
3. รูปแบบกระบวนการจัดการปัญหาและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้น..106
4. การใช้กฎหมายต้องสอดคล้องกันกับความเป็นไปของชุมชนท้องถิ่น..... 110
5. กระบวนการยุติธรรมทางเลือก.....113
6. การยอมรับเนติธรรมของรัฐแห่งท้องถิ่นเพื่อการปรับแก้วัฒนธรรมลำดับรอง... 116
7. จารีตประเพณีมีเป้าหมายเพื่อรักษาเยียวยาสังคมให้คงอยู่ร่วมกันได้..... 118

5 การเฝ้าสังเกตเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาภายในชุมชนอิ้วเมี่ยน 122
1. ว่าด้วยสิทธิชุมชนเรื่องการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ..... 124
2. ว่าด้วยสถาบันครอบครัวและการจัดการกองมรดก..... 136
3. ว่าด้วยปัญหาความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย..... 141
1. กรณีการทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ(ต่างเพศและต่างวัย)..... 142
2. กรณีทำร้ายร่างกายเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของส่วนรวม(เพศและวัยเดียวกัน)..... 143
3. การรุมทำร้ายร่างกายโดยคู่กรณีอาศัยอยู่คนละชุมชน..... 147
4. ว่าด้วยสิทธิทางเพศและหลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน..... 148
กรณีที่ 1. กรณีจารีต(ประเพณี)พรากพรหมจรรย์..... 150
กรณีที่ 2. หลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์..... 157
5. การปรับตัวของระบบจารีตประเพณีในสังคมอิ้วเมี่ยน..... 159

6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 163
1. สรุปผลการวิจัย..... 163
1.1. การปรับตัวของระบบจารีตประเพณีในชุมชนอิ้วเมี่ยน..... 162
1.2 การปรับตัวของกระบวนการยุติธรรมในสังคมอิ้วเมี่ยน(ภาพรวม)..... 167
2. อภิปรายผล..... 171
3. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป..... 176

บรรณานุกรม..... 185

ภาคผนวก..... 190

1. บันทึกการประชุมหมู่ที่ 4..... 191

ฉบับที่ 1. บันทึกการประชุมหารือร่วมฯวันที่ 2 มีนาคม 2551 191

ฉบับที่ 2. บันทึกการประชุมหมู่ที่ 4 วันที่ 9 มีนาคม 2551…….. 206

ฉบับที่ 3. บันทึกการประชุมประชาคมหมู่ที่ 4 วันที่ 9 เมษายน 2551.. 217

2. ร่างข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง.....243

3. ข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วยองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ.....256

ประวัติผู้วิจัย 268

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

เมื่อมนุษยชาติเกิดมาบนโลกนี้แล้ว ต่างก็ปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นสังคมอย่างมีความสุขทั้งๆที่มีความแตกต่างทั้งทางกายและจิตใจก็ตาม การอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากที่ชุมชนแห่งเดียวกันการกระทบกระทั่งย่อมเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ไม่ถือว่าเป็นเรื่องแปลกอะไร แต่ทว่าในการจัดการกับความบาดหมางใจภายในชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีความปรารถนาที่จะดำเนินการไปตามวัฒนธรรมประเพณีแห่งท้องถิ่น การนำเอาจารีตประเพณีหรือขนบธรรมเนียมที่ไม่ได้มีอยู่ในชุมชนมาใช้กับคนในชุมชนนั้น โดยมุ่งหมายที่จะสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นแก่คู่กรณีได้ แต่ในหลายๆครั้งกลับได้สร้างภาระและความยุ่งยากลำบากที่ไม่จำเป็นแก่สังคมท้องถิ่น

ภายในอาณาเขตประเทศไทย บริเวณพื้นที่ทางภาคเหนือมีแหล่งชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกกันว่าชาวเขาอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวเขาแต่ละชาติพันธุ์มีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีในการระงับข้อพิพาทที่แตกต่างกัน เมื่อครั้งที่รัฐบาลแห่งกรุงสยามรับเอาระบบกฎหมายแบบตะวันตกมาบังคับใช้กับอาณาจักรทางภาคเหนือที่มีภูมิประเทศและชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ได้ส่งผลกระทบทางการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจและนำไปสู่การขัดแย้งทางวัฒนธรรมในสังคม การบังคับใช้กฎเกณฑ์อย่างเดียวกันทั่วทั้งดินแดนเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของประเทศชาติ จึงมีคำถามตลอดมาว่าเหมาะสมเพียงใดหรือไม่ นับเป็นเวลากว่าศตวรรษหนึ่งแล้ว ที่ดินแดนล้านนาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงสยาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเป็นอย่างมาก แม้กระนั้นชุมชนชาวเขาหลายเผ่าพันธุ์ก็ยังคงยึดมั่นต่อระบบจารีตประเพณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชนอย่างเหนียวแน่นตลอดมา โดยที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนจากทางการภาครัฐมาก่อนว่าชุมชนชาวเขาสมควรมีอำนาจดำเนินกระบวนการยุติธรรมได้ด้วยตนเอง

นับย้อนกลับไปตั้งแต่ก่อนมีการผนวกเอาดินแดนของอาณาจักรต่างๆมาเรียกชื่ออย่างเดียวกันแล้วเรียกว่าประเทศชาติ อิ้วเมี่ยนก็เป็นอีกชาติพันธุ์หนึ่งในโลกที่มีระบบความเชื่อเรื่องความเป็นธรรมตามจารีตประเพณี ซึ่งยอมรับว่าชุมชนมีความสามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาทรวมถึงบางกรณีสามารถที่จะกำหนดสภาพบังคับเพื่อใช้กับผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะผู้ไกล่เกลี่ยได้ด้วย โดยเฉพาะในประเทศไทยสมัยที่นำเอาจารีตประเพณีการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนแบบกลุ่มชุมชนด้วย ก่อนที่จะนำเสนอข้อพิพาทแก่ทางการในยุคสมัยนั้นจนถึงปัจจุบันนี้ที่ประเทศไทยได้ยึดเอาระบบการตัดสินคดีความแบบตะวันตกมาใช้นานกว่าหนึ่งศตวรรษแล้ว ภายในชุมชนต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนนั้นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่-

เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนตามจารีตประเพณี ยังเป็นที่นิยมใช้เพื่อจัดการปัญหาข้อขัดแย้งได้ผลดียิ่งกว่ากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเสียอีก

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาหาคำตอบในหลากหลายประเด็นต่อไปนี้ อาทิเช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเช่นนั้นมีความเป็นมาอย่างไร มีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงจต่อความจริงที่ควรจะเป็นจริงหรือไม่ การไกล่เกลี่ยได้ยึดหลักการตามจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกชุมชนมากน้อยเพียงใด กรณีใดบ้างที่คู่กรณีได้ยินยอมให้ชุมชนทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ ตามจารีตประเพณีของชุมชนควรที่รัฐจะสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนของชุมชนชาวเขาเผ่าอิ้วเมี่ยนหรือต้องให้ยกเลิกเป็นต้น มีการวิจัยพบว่าในยุคสมัยปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนเป็นที่ยอมรับมากขึ้น ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และวิสัยทัศน์และพันธกิจของสำนักงานยุติธรรม รวมถึงฝ่ายนักวิชาการ, ผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลก็มีการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากขึ้น ดังนั้นเพื่อแสวงหาคำตอบของคำถามข้างต้น และเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนท้องถิ่น หากปรากฏว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนอิ้วเมี่ยนเป็นที่ยอมรับได้ในราชอาณาจักไทย ในอนาคตอาจดำเนินการจัดอบรมผู้นำชุมชนต่างๆให้มีประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามจารีตประเพณีที่มีมาตรฐานและกำหนดกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีในการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสังคมอิ้วเมี่ยน
2. เพื่อแสวงหาแนวทางการส่งเสริมการใช้จารีตประเพณีสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมในสังคมอิ้วเมี่ยน
3. เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีอันดีงามของชุมชนอิ้วเมี่ยน

ระเบียบแบบแผนการวิจัย(กรอบแนวคิดการวิจัย)

การศึกษานี้เป็นศึกษาการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับกรอบทางความคิดเรื่องความยุติธรรมในมุมมองของชาวบ้าน(อิ้วเมี่ยน) ที่มีวิถีของความเป็นชนกลุ่มน้อยมีวิสัยแห่งความเรียบง่าย ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับข้อพิพาทอย่างหนึ่งของสังคมที่แตกต่างกันทางเชื้อชาติ มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถใช้กรอบความคิดอีกแบบหนึ่งมาอธิบาย ระเบียบแบบแผนการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษานิติศาสตร์แบบพหุนิยมทางกฎหมายและทฤษฎีการปรับตัวทางสังคม ถึงแม้สิ่งที่ชาวบ้านเคยใช้อ้างอิงถึงเพื่อใช้ในการกำหนดความรับผิดของผู้กระทำผิดในสมัยก่อน วันนี้อาจไม่ได้อ้างถึงอีกเพราะสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอีกทางหนึ่ง กฎเกณฑ์เรื่องความยุติธรรมจึงต้องปรับตามไปด้วย บางครั้งอาจมาจากกฎหมายของประเทศชาติที่ใช้ปกครองอยู่ในท้องถิ่นมีการ

ปรับตัว หรือมีการอ้างถึงเพียงบางส่วนให้สามารถผนวกเอาจารีตประเพณีของชนเผ่าตนเองเข้าร่วม กำหนดถึงจุดมุ่งหมายของการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดนั้นๆด้วย จึงใช้ระเบียบแบบแผนการวิจัยตามทฤษฎีสองประการข้างต้นนี้ในการศึกษาวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

เนื้อหาการวิจัยครั้งนี้เน้นการใช้ระบบจารีตประเพณีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับข้อพิพาทในสังคมอิ้วเมี่ยน โดยทำการศึกษาปรากฏการณ์ข้อพิพาทที่ครอบคลุมถึงเรื่องสิทธิชุมชนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องสิทธิเกี่ยวกับสถานภาพในสถาบันครอบครัว ปัญหาความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ปัญหาความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น

ทั้งนี้การศึกษาในแต่ละปัญหาข้อพิพาทนั้น จะเน้นที่ความเป็นพลวัตร คือการดูพัฒนาการของการใช้ระบบจารีตประเพณีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในแต่ละยุคที่เปลี่ยนแปลงไป กับทั้งการผสมผสานเอาระบบของกฎหมายบ้านเมืองเข้ามาปรับใช้ควบคู่กันไปด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นประโยชน์ในด้านการสืบค้นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสมานความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชนอิ้วเมี่ยน อันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน แล้วได้จัดเก็บไว้ให้เป็นระบบเพื่อสะดวกในการศึกษาของอนุชนรุ่นต่อๆไป กับทั้งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการข้อพิพาท โดยไม่จำเป็นต้องใช้กระบวนการบุติธรรมกระแสหลักตามกรอบอำนาจทางกฎหมายเสมอไป ก็สามารถรักษากระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้และเกิดความปองดองในสังคมอย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นจากเอกสาร ตำราและคำบอกเล่าเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนทั้งของกลุ่มชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ
2. การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีทั้งผู้นำธรรมชาติในสังคมอิ้วเมี่ยน และผู้นำทางการ
3. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยแล้วได้คัดเลือกตัวแทนเยาวชนจากหมู่บ้านอิ้วเมี่ยนในพื้นที่ตำบลห้วยชมภูจำนวนหมู่บ้านละสองถึงสามคน ซึ่งส่วนมากเป็นแกนนำสมาชิกชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู)ที่มีความสนในประเด็นการศึกษานี้ ตามเนื้อหาสาระที่ต้องการได้รับจาก

เหตุการณ์ในพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการ เพื่อให้เฝ้าสังเกตเหตุการณ์เกี่ยวกับข้อพิพาทอย่างหนึ่งอย่างใดที่อันอาจจะนำไปสู่การใช้ระบบจารีตประเพณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชน เมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวทีมงานผู้เฝ้าสังเกตจะสอบถามถึงวันและเวลาที่จะมีการนัดหารือไกล่เกลี่ยเพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์พิจารณาดังกล่าวตลอดจนรูปแบบกระบวนการทั้งหมดด้วยตนเอง ผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตเหตุการณ์เกี่ยวกับการใช้สิทธิชุมชนและสัมภาษณ์ผู้รู้ทั่วไปแบบไม่เป็นทางการหลายคน ในจำนวนนี้มีผู้ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 14 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายแซ้งหวัง แซ่พร่าน ผู้อาวุโสสูงสุดหมู่บ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 84 ปี)* ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2462 ณ หมู่บ้านป่าคา บนดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ บิดาของท่านชื่อ เปี้ยน เจียม-หฒั่น, ปู่ของท่านชื่อ เปี้ยน ว่วน ควน, ทวดของท่านชื่อ เปี้ยน ฒ้อย ว่วน ผู้ซึ่งอพยพมาจากเชียงของ แล้วเสียชีวิตที่ดอยสามหมื่น พ่อแม่และคุณย่าเล็กของเปี้ยน ฒ้อย ว่วน เสียชีวิตที่เชียงของ คุณปู่และคุณย่าใหญ่เสียชีวิตที่เมืองล้า แคว้นสิบสองปันนา

2. นายแซ้งเอี๋ยน แซ่พร่าน ผู้อาวุโสสูงสุดหมู่บ้านปางควาย(ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 90 ปี)* ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2456 ณ หมู่บ้านป่าคา บนดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ บิดาของท่านชื่อ เปี้ยน เจียม-เม่ง เป็นพี่ชายของ เปี้ยน เจียม-หฒั่น ในข้อ 1.

3. นายฟุ้เทว่น แซ่ฟุ้ง ผู้นำพิธีกรรมหมู่บ้านกกน้อย (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)
4. นายแซ้ง ฟุ้ แซ่พร่าน ผู้นำพิธีกรรมบ้านปางควาย (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 76 ปี)
5. นายบุญศรี บุญจิราวัฒน์ ผู้ใหญ่บ้านห้วยแม่เลี่ยม (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 59 ปี)
6. นายเหยา ควน แซ่ลี ผู้อาวุโสหมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)
7. นายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล กำนันตำบลห้วยชมภู (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 60 ปี)
8. นายหฒั่น ควน แซ่ยั่ง ผู้อาวุโสหมู่บ้านเล่าชีก๋วย (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 70 ปี)
9. นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง (มีอายุ 69 ปี)
10. นายแซ้งหว้า แซ่พร่าน ผู้นำพิธีกรรมบ้านห้วยชมภู (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 79 ปี)
11. นายเหยาเลี่ยม แซ่เติ๋น ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง* (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 84 ปี)
12. นายฒ้อยฮิน แซ่พ่าน ผู้นำพิธีกรรมบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 72 ปี)
13. นายฒ้อยเอี๋ยน แซ่พ่าน ผู้นำพิธีกรรมบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 68 ปี)
14. นางหมวงควน แซ่พร่าน ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง* (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 79 ปี)
15. นางไหนฟิน แซ่พร่าน ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 88 ปี)
16. นางลิ้วเม่ง แซ่เติ๋น ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง* (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 83 ปี)
17. นางหมวงหฒั่น แซ่พร่าน ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)

รวมทั้งหมด 17 ท่าน บางท่านที่ผู้วิจัยได้ใส่เครื่องดอกจัน(*) ต่อมาได้เสียชีวิตแล้ว ผู้ให้คำสัมภาษณ์เหล่านี้หลายท่านได้ให้คำสัมภาษณ์เมื่อมีอายุมากแล้ว ขณะให้คำสัมภาษณ์ผู้วิจัย

สังเกตเห็นว่าพวกท่านมีความทรงจำดีสามารถตอบโต้คำถามต่างๆได้อย่างคล่องแคล่ว คำให้สัมภาษณ์นี้ได้เก็บไว้ในแผ่นบันทึกเสียงของผู้วิจัย รวมถึงแผ่นเสียงพร้อมภาพเคลื่อนไหว นอกจากนี้เวลาที่มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนท่านเหล่านี้นั้น ท่านมีความเต็มใจที่จะถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาในยุคสมัยของพวกท่านเป็นอย่างยิ่ง

การศึกษาจากข้อมูลเอกสาร

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความยุติธรรมทางเลือก นิติปรัชญา หลักกฎหมาย เมื่อได้ศึกษาทำความเข้าใจแล้วถึงแนวความคิดของผู้เขียนในเรื่องนั้นแล้ว นำไปอภิปรายแลกเปลี่ยนกับแกนนำชุมชนของชาวอิ้วเมี่ยนในหมู่บ้านต่างๆ ถึงความถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชาวอิ้วเมี่ยนมากน้อยเพียงใด โดยได้นำไปเปรียบเทียบเอกสารฉบับภาษาจีนที่ชาวอิ้วเมี่ยนทำการบันทึกถึงเส้นทางอพยพและตั้งถิ่นฐานไว้ มีทั้งที่เป็นบทเพลง นิทานและจดหมายโต้ตอบถึงกัน ตัวอักษรที่ใช้บันทึกข้อความนั้นเป็นอักษรเก่ายากแก่การศึกษาพอสมควร โดยเฉพาะงานวิชาการที่เป็นภาษาอังกฤษจะมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้คำปรึกษาจากอาจารย์หลายท่านถึงความกระจ่างชัดในข้อมูลดังกล่าว

สถานที่ทำการวิจัยหรือเก็บข้อมูล

สถานที่ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการก่อตั้งชุมชน ข้อมูลประชากร โครงสร้างความสัมพันธ์ การจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกเอาชุมชนสองแห่ง ได้แก่บ้านห้วยชมภูและหมู่บ้านผาลั้ง ทั้งสองหมู่บ้านนี้เดิมเป็นหมู่บ้านหลักของชาวอิ้วเมี่ยนบนเทือกเขาแดนลาวฝั่งซ้าย พื้นที่บริเวณนี้มีชาวอิ้วเมี่ยนเข้ามาก่อตั้งชุมชนตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รายละเอียดจะกล่าวในบทที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการก่อตั้งชุมชนอิ้วเมี่ยนในประเทศไทย ในส่วนที่กล่าวถึงหมู่บ้านทั้งสองแห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว
2. คอมพิวเตอร์
3. แนวคำถามหลัก

การจัดเก็บข้อมูล

ข้อมูลคำให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นภาษาอิ้วเมี่ยนสำเนียงเทือกเขาแดนลาวฝั่งซ้าย จัดอยู่ในกลุ่ม “M’Nqorngh Beu-Panx” (ม’ฆ้อง เปว ผาน) คือกลุ่มโพกศีรษะแบบไขว้ โดยเฉพาะกลุ่มที่

อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยชมภู ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน ในส่วนนี้ได้เก็บไว้ในแผ่นบันทึกเสียง และมีบางส่วนได้ถอดเทปมาอยู่ในรูปฉบับร่าง ข้อมูลการประชุมเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยปัญหาสิทธิชุมชนได้ถอดเทปพร้อมร่างข้อบัญญัติชุมชนนั้นจะแนบมาในภาคผนวกท้ายรายงานนี้

รูปแบบตัวอักษรที่จะใช้เขียนคำในภาษาอิ้วเมี่ยนที่อ้างในรายงานฉบับนี้จะเน้นการเขียนที่ใช้อักษรโรมันใหม่หรือรูปแบบการเขียนที่ใช้อักษรไทยตามที่เมื่อปี พ.ศ.2527 ชาวอิ้วเมี่ยนทั่วโลกได้ตกลงกันแล้ว บางครั้งอาจจะมีรูปแบบการเขียนที่ใช้อักษรไทยตามที่กลุ่มคริสเตียนอิ้วเมี่ยนในประเทศไทยใช้เพียงอย่างเดียว เนื่องจากได้พิเคราะห์แล้วเห็นว่ารูปแบบการเขียนอื่นไม่มีความละเอียดรอบคอบเท่ากับรูปแบบการเขียนสองชนิดดังกล่าว แม้แต่ตัวอักษรจีนเองก็ตาม เพราะในขณะที่ผู้ใช้ได้บันทึกนั้นบางครั้งเน้นที่การออกเสียงบางครั้งเน้นที่ความหมาย มีการปะปนกันในเอกสารฉบับเดียวกัน การออกเสียงตามที่ตัวแทนชาวอิ้วเมี่ยนได้ตกลงกันไว้ก่อนหน้านี้ ถ้าในรายงานฉบับนี้เลือกที่จะใช้ตัวอักษรดังกล่าวเช่นกันดูจะมีความเหมาะสมมากที่สุด และในปัจจุบันได้มีการจัดพิมพ์พจนานุกรมที่ใช้อักษรโรมันใหม่แล้ว ผู้ศึกษาสามารถใช้เทียบเสียงและความหมายได้โดยสะดวก

บทที่ 2
ประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยน

ชนชาวอิ้วเมี่ยนที่ตั้งชุมชนอยู่ในประเทศไทยนั้น มีชาติกำเนิดอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศจีนเมื่อหลายพันปีก่อน มีจำนวนประชากรน้อยมากและอพยพย้ายถิ่นฐานอย่างต่อเนื่องเท่าที่ปรากฏในบันทึกของนักปราชญ์จีนในแต่ละยุคมักเรียกชื่อแตกต่างกัน แม้ว่าจะเขียนแตกต่างกันแต่ก็ล้วนเล็งถึงลูกหลานของ “เปี้ยน ฮู่ง” (Bienh Hungh) ประมาณสามร้อยปีก่อนคริสตกาลชาวจีนเรียกว่า “ พ่าน ฮู จู๋” ล่าสุดทางการจีนเรียกว่า “เหยา จู๋” 瑶族, *Yáo zú* (http://en.wikipedia.org/wiki/Yao_nationality) นักวิชาการไทยส่วนใหญ่จึงเรียกว่า “เย้า” ตามแบบที่ชาวยุโรปใช้เรียกกัน ภายหลังจากอพยพข้ามทะเลสาบลงทางตอนใต้ ราวๆสมัยราชวงศ์หมิงตอนต้น ได้ยอมรับวัฒนธรรมจีนทั้งรูปแบบการปกครอง การศึกษา ส่วนศาสนานั้นได้รับเอาลัทธิเต๋าของจีนที่ผสมผสานกับศาสนาพุทธและบรรพชนผู้ล่วงลับ โดยถือว่า “เปี้ยน ฮู่ง”(องค์ที่สร้างจักรวาล)เป็นพระเจ้าสูงสุด และบรรพบุรุษคู่แรกที่มีนามว่า “หล่ง ช้วน” ที่แต่งงานกับ “เลี่ยว มู้ กู๋ ฟาม” (Liouh Muh Gux Faam)ราชธิดาองค์ที่สามของจักรพรรดิ “แป้ง ฮู่ง” (Baengh Hungh) ซึ่งเป็นต้นกำเนิดชนชาติอิ้วเมี่ยนสิบสองเผ่านั้น ตอนมีชีวิตอยู่ได้มีศักดินาเทียบเท่ากับราชบุตรเขย ภายหลังจากเสียชีวิตแล้วได้รับการแต่งตั้งเป็นสมมุติเทพ มีนามว่า “เปี้ยน ฮู่ง” เช่นกัน ชาวอิ้วเมี่ยนในชุมชนต่างได้ร่วมกันสร้างวิหารและรูปปั้นของเปี้ยน ฮู่ง องค์ที่สร้างจักรวาลขึ้นมาเพื่อกราบไหว้ ต่อมาทางการในท้องถิ่นไม่อนุญาตให้ชาวอิ้วเมี่ยนตั้งวิหารบริเวณใจกลางเมือง จึงพากันไปตั้งตามภูเขาที่ห่างไกลผู้คน ในยุคต่อมาแม้แต่บนภูเขาก็ห้ามเช่นกัน จึงได้วาดภาพผีใหญ่ไว้กราบไหว้แทน ภาพเหล่านี้ส่วนมากจะทำขึ้นในระหว่างที่อพยพย้ายถิ่นมาถึงตอนใต้ของประเทศจีน เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางสังคมนั้นถือว่าตนเองเป็นลูกหลานของ “เปี้ยน ฮู่ง” เด็กทุกคนที่เกิดมาจึงมีค่าเท่าเทียมกัน ถ้าสามารถมีชีวิตอยู่จนถึงระยะเวลาหนึ่ง ตายแล้วจะได้ไปอยู่กับบรรพบุรุษ แต่ถ้าตายก่อนจะได้ไปเกิดเป็นมนุษย์ใหม่ การเลื่อนฐานะทั้งทางโลกมนุษย์และโลกฝ่ายวิญญาณสามารถดำเนินการได้ในโอกาสที่มีชีวิตอยู่โดยเริ่มตั้งแต่เด็กจนถึงวัยชรา หรือแม้แต่การที่มีลูกหลานสืบสกุลรุ่นต่อๆมาแผ่บุญบารมีไปให้ ผู้ใดที่ไม่นับถือ“เปี้ยน ฮู่ง”จะถูกขับออกจากความเป็นอิ้วเมี่ยน ถูกเรียกว่า“จั๋น” (Janx) ความเข้าใจของคนส่วนมากจึงเชื่อว่าความเป็นอิ้วเมี่ยนคือการนับถือผีบรรพบุรุษและพระเจ้าองค์เดียวกันเท่านั้น หาใช่การสืบสายโลหิตหรือการมีส่วนร่วมทางสังคมไม่ การเปลี่ยนพระเจ้าเท่ากับเป็นการตัดขาดจากครอบครัวหรือสังคมเดิมทันที จึงเป็นที่มาของทัศนคติที่ว่า บุตรชายเกิดมาหันหน้าเข้า บุตรสาวเกิดมาหันหน้าออก ด้วยเหตุที่ฐานความรู้ความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ต่อชาวอิ้วเมี่ยนยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นศึกษาถึงกลุ่มชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนเพียงบางประเด็นเพื่อที่อาจจะช่วยให้สามารถเข้าใจเกี่ยวกับชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศไทยได้ง่ายขึ้น เมื่อเวลากล่าวถึง

ระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชนอิ้วเมี่ยน โดยจะแยกประเด็นศึกษาดังนี้

1. คำเรียกชื่อและความหมาย

"อิ้วเมี่ยนคืออะไร?" เพื่อนคนไทยเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ทราบว่าชาวอิ้วเมี่ยนเป็นใครมาจากที่ไหน? ในปี ค.ศ. 2002 (พ.ศ.2545) ผู้วิจัยเคยได้ยินคำถามนี้เมื่อครั้งที่ร่วมประชุมกับนักศึกษาอิ้วเมี่ยนในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อรวมตัวกันก่อตั้งชมรมนักศึกษาอิ้วเมี่ยน(ประเทศไทย) ขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่เป็นแห่งแรก ตอนนั้นแกนนำชมรมฯก็ไม่ทราบว่าจะตอบอะไรเลยตอบไปว่า **"คนเผ่าเย้า"** เพื่อนก็ร้องอ้อทันที แต่ในทางวิชาการแล้วการตอบว่าอิ้วเมี่ยนคือเย้า เย้าก็คืออิ้วเมี่ยนคงไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้ถามหายสงสัย เพราะเรื่องชาติพันธุ์ส่วนน้อยนั้นต้องอาศัยพื้นฐานความรู้และประสบการณ์พอสมควร ในการค้นคว้าของนักมนุษย์ศาสตร์และนักภาษาศาสตร์ได้ให้คำตอบเหล่านี้มาพอสมควรแล้ว จนมีความเชื่อร่วมกันว่า เท่าที่ปรากฏในบันทึกจีนฉบับที่เก่าแก่ที่สุดคือจดหมายเหตุในสมัยราชวงศ์ฮั่น (ประมาณสามร้อยปีก่อนคริสตกาล) ที่ Fan Teh นักประวัติศาสตร์จีนได้ทำการเรียบเรียงเขียนขึ้นใหม่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 ในชื่อ "Hou Han Shu" Jacques Lemoine และ Chiao Chien แปลเป็นภาษาอังกฤษใช้ชื่อว่า "Chronicles of the Later Han Dynasty" (Jacques Lemoine And Chiao Chien.) ผู้วิจัยขออนุญาตแปลเป็นไทยว่าจดหมายเหตุราชวงศ์ฮั่น ในหนังสือฉบับนี้ได้เขียนถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ "Pan Hu" บรรพบุรุษของอิ้วเมี่ยน ที่ชาวอิ้วเมี่ยนเรียกกันว่า "Bienh Hungh " (เปี้ยน ฮู่ง) เปี้ยน ฮู่ง ได้อาสาไปช่วยสังหารศัตรูของจักรพรรดิ Gao Xin (2435 – 2365 ก่อนคริสตกาล) คือ กบฏ "Wu" จนได้สมรสกับราชธิดาองค์ที่สามของจักรพรรดิ Gao Xin ทั้งสองมีบุตรและธิดาอย่างละหกองค์ด้วยกัน จักรพรรดิจีนทรงแต่งตั้งชื่อ ให้ว่า(ดังในตาราง)

Ziepc Nyeic Fingx Iu-Mienh

ลำดับ	Romaniz / อักษรไทย	ลำดับ	Lomaniz / อักษรไทย
1.	Bienh (เปี้ยน) ใช้ตามบิดา เปี้ยน ฮู่ง	2.	Lorh (ล่อ)
3.	Leiz (เล่ย์)	4.	Zuaqv (ฒั๊วะ)
5.	Dangc (ต่าง)	6.	Yangh (ยั่ง)
7.	Zeuz (เฒ่ว)	8.	Lio (เลี่ยว)
9.	Bungz (ปุ๋ง)	10.	Zaanh (หฒั้น)
11.	Chin (ชิ้น)	12.	Siaau (สยาว)

ตาราง 1. ทำเนียบอิ้วเมี่ยนสิบสองเผ่า(www.hilltribe.org/mien)

ทุกองค์ได้สมรสแล้วนำคู่สมรสเข้ามาอยู่ในบ้านของ เปี้ยน สู่ง และชื่อพระราชทานจึงได้กลายเป็นต้นสกุลของสิบสองเผ่าอิ้วเมี่ยน มีผู้อาวุโสท่านหนึ่งกล่าวว่า "....ละเปี้ยนนั้นเป็นชื่อของหล่ง ช้วน ต่อมาได้ตกทอดแก่บุตรชายคนโต เพื่อสืบสกุลของบิดาจึงมีฐานะพิเศษกว่าบรรดาพี่น้อง...."(ต้อย ฮิน.2551) ลักษณะเช่นนี้ได้บ่งชี้ถึงระบบการปกครองแบบศักดินาในแผ่นดินจีนด้วย จากหลักฐานตรงนี้นักวิชาการส่วนใหญ่จึงเชื่อว่า ชาวอิ้วเมี่ยนนั้นเป็นลูกหลานของ เปี้ยน สู่ง ตามหนังสือบทสวดในพิธีกรรมและบันทึกลำดับพงศ์พันธุ์ของหลายตระกูลในหมู่บ้านผาลั้ง ก็มีข้อความสอดคล้องกันอยู่ ในปัจจุบันนักมนุษย์ศาสตร์พบว่ามีอิ้วเมี่ยนมากกว่าสิบสองสกุล(Fingx) ดังกล่าว เมื่อศึกษาลำดับบรรพชนย้อนกลับไปประมาณสิบถึงสิบห้ารุ่น บางครั้งเราจะพบว่าสกุลที่เพิ่มมานั้นเป็นคนจากชาติพันธุ์อื่นที่มาแต่งงานกับชาวอิ้วเมี่ยนและยอมรับว่า เปี้ยน สู่ง เป็นบรรพบุรุษของตนด้วย อย่างในกรณีที่หมู่บ้านห้วยชมภูก็มีสกุลลิ้ว ที่ค้นพบว่าเป็นคนเชื้อสายอื่นมาแต่งงานกับลูกสาวในสกุล Zeuz หรือที่คนไทยเรียกว่า แซ่จ๋าว นั่นเอง ส่วนที่หมู่บ้านผาลั้งก็มีสกุล Dongv (ตั๋ง) ซึ่งเป็นคนจีนปักกิ่งมาแต่งงานกับลูกสาวของสกุล Dangc Yauz Mengh หรือ นายเย้าเม่ง แซ่เติ๋น

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาติกำเนิดของชนชาติอิ้วเมี่ยนนั้น มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรน้อยมาก ในบันทึกร่วมสมัยที่ทำขึ้นโดยชาวอิ้วเมี่ยนเองไม่มีเลย ส่วนมากจะปรากฏในลักษณะของเรื่องเล่าเชิงตำนานมากกว่า มีการเขียนไว้เป็นบทกวี นิทานปรัมปราบ้าง เมื่อจะใช้อ้างเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์การกำเนิดชนชาตินั้น ก็ต้องไปค้นคว้าจากบันทึกของชนชาติจีน มีนักวิชาการจากชนชาติจีนหลายท่านได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ต่างๆ แล้วพบว่ามีเรื่องราวเกี่ยวกับชนชาติอิ้วเมี่ยนด้วยนั้น ถือได้ว่าประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยนมีความเป็นมาที่ยาวนานพอๆกับการกำเนิดชนชาติฮั่นเองคือประมาณ 2500 ปีก่อนคริสตกาล ชาวอิ้วเมี่ยนและชาวฮั่นนั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด การออกเสียงชื่อเรียกชื่อบุคคลในประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยชาวฮั่นกับตำนานคำบอกเล่านั้นใกล้เคียงกัน แม้ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว แต่เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของจีนเองก็มีเค้าโครงอย่างเดียวกัน

ปัจจุบันชาวอิ้วเมี่ยนในตำบลห้วยชมภูกล่าวว่า พวกตนคือลูกหลานของ เปี้ยน สู่ง แม้ว่าตำนานการกำเนิดมนุษยชาติหลายครั้งไปผูกติดกับเรื่องลัทธิความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการกำเนิดจักรวาลและนรกสวรรค์ โดยอ้างการทรงสร้างของพระเจ้าองค์ต่างๆที่พวกตนนับถืออยู่ การนำเรื่องราวการกำเนิดชนชาติมาผูกยึดกับพระเจ้าจึงดูเหมือนได้ทำให้พวกของตนได้เป็นศูนย์กลางของมนุษย์ทั้งโลก ชาวอิ้วเมี่ยนก็มีตำนานในลักษณะนี้เช่นกัน ในสมัยก่อนคนในแผ่นดินจีนเชื่อว่าบ้านเมืองของพวกเขาคือศูนย์กลางของโลก อักษรจีนที่ใช้เขียนชื่อประเทศก็ใช้คำว่า (Zong Guo) แปลว่า "ประเทศกลาง" โดยเชื่อว่าโลกนี้มีเพียงประเทศเดียวเท่านั้น และประเทศที่พวกของตนปกครองอยู่คือศูนย์กลาง ฉะนั้นดินแดนแห่งนี้จึงมีการแย่งชิงกันครอบครองของคนหลายเชื้อชาติ มีการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์ขึ้นมาปกครองหลายราชวงศ์ ไม่ใช่แค่จากเชื้อสายฮั่นเท่านั้นที่ได้ก่อตั้ง

ราชวงศ์ปกครองในแผ่นดินจีน ราชวงศ์ต่างชาติได้รุกรานราชวงศ์ก่อนสำเร็จก็มีการเผาทำลายทรัพย์สิน ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กัน ทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์รวมถึงตำรารองค์ความรู้มากมาย เรื่องราวหนึ่งที่ชาวอิ้วเมี่ยนบอกเล่าสืบต่อกันมา เกี่ยวกับภาษาเขียนของชาวอิ้วเมี่ยน เดิมเคยมีใช้อยู่ แต่เพราะไฟสงครามทำให้ไม่มีโอกาสสอนลูกหลาน เมื่ออพยพลงมาทางใต้ก็ไม่มีโอกาสกลับไปเอาตำรามาด้วย(สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ.2527: 201-242) ยุคหลังเมื่อไม่นานมานี้เองจึงต้องยืมอักษรจีนมาใช้ในการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับทำเนียบบรรพชน ตำนานการเกิดโลกและจักรวาล ประกอบกับบางราชวงศ์มีแนวความคิดเรื่องสร้างความเป็นเอกภาพทางภาษาได้สั่งห้ามการใช้อักษรอื่นนอกจากอักษรจีน

ตัวอักษรในภาษาอื่นๆจึงไม่ได้รับการพัฒนาเช่นกับอักษรจีนที่เป็นภาษาราชการ เมื่อมีราชวงศ์ใหม่ที่มาจากชนชาติอื่นสามารถรวบรวมดินแดนได้จนครอบคลุมแผ่นดินจีนก็มักจะใช้อักษรจีนเหมือนกับราชวงศ์ก่อน เพราะความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ในลำดับที่สูงขึ้น ในหลักการทางภาษาศาสตร์ตัวอักษรก็เป็นเพียงสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในการกำหนดเสียงและมีความหมายให้เป็นไปตามที่ได้ตกลงร่วมกันเท่านั้น ในประเทศจีนอักษรตัวเดียวกันอาจมีสำเนียงหลายสำเนียง หรือเสียงอย่างเดียวกันก็นำมาเขียนด้วยตัวอักษรหลายตัว ตามแต่ว่าจะเป็นชนกลุ่มใดใช้ เพราะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แผ่นดินกว้างใหญ่เป็นไปไม่ได้ที่ทุกคนทุกท้องที่จะมีการพูดภาษาในสำเนียงเดียวกัน แต่ชนชาติใดที่ไร้ภาษาเขียนของตนเองก็เป็นชนชาติที่เสี่ยงต่อการถูกกลืนชาติ ความกลัวเช่นนี้ก็ได้ครอบงำความรู้สึกของชาวไทยภูเขาหลายเผ่าพันธุ์ในประเทศไทย เมื่อครั้งที่รัฐบาลมีนโยบายควบคุมการเพิ่มของประชากรชาวเขาและผสมกลมกลืนชาติพันธุ์อย่างเร่งด่วน ต่อมาผู้นำชาวเขาหลายเผ่าได้เพียรพยายามสร้างตัวอักษรขึ้นมาใช้หรือยืมรูปแบบตัวอักษรมากำหนดเงื่อนไขใหม่เป็นการเฉพาะที่ยอมรับกันในชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อเป็นอักขระวิธีในการรักษาวัฒนธรรมทางชนชาติเอาไว้ไม่ให้สูญหาย ผู้นำทางวิชาการของชาวอิ้วเมี่ยนหลายคนก็ทำเช่นเดียวกัน ในช่วงระยะเวลาประมาณสามสิบปีมานี้ได้มีนักภาษาศาสตร์พยายามกำหนดตัวอักษรเพื่อใช้เป็นสื่ออุปกรณ์ในการสื่อสารด้วยภาษาอิ้วเมี่ยนโดยตรง กลุ่มลักษณะตัวอักษรที่วางระบบมาใหม่ซึ่งมาจากนักประดิษฐ์ตัวอักษรหลายคน ปรากฏว่าตัวที่ใช้เขียนคำแปลในพระคัมภีร์ไบเบิล เป็นที่แพร่หลายมากที่สุด ต่อมาได้มีการปรับปรุงใหม่เรียกว่า อักษรอิ้วเมี่ยนโรมันใหม่ (Romaniz)

ตัวอักษรโบราณในภาษาอิ้วเมี่ยนเคยมีอยู่จริงหรือไม่ยังไม่มีหลักฐานยืนยัน ส่วนเรื่องราวเกี่ยวกับลูกหลานของ เปี้ยน สู่ง นี้มีชื่อเรียกว่าอะไรมีปรากฏในบันทึกของประเทศจีนอยู่บ้าง นับย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์จีนอย่างยาวนานพบว่ามีการเรียกชื่อที่แตกต่างกัน บางครั้งได้สร้างความลำบากแก่ชนชาติปกครองอยู่บ้าง โดยทั่วไปแล้วชนชาตินี้ไม่ชอบการสงคราม มักจะหลบหนีหรือยอมจำนนต่อกลุ่มชนชาติที่ทำสงครามแย่งชิงดินแดน ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ของจีนจึงมีชื่อเรียกลูกหลานของ เปี้ยน สู่ง ในหลากหลายชื่อมาก ขึ้นอยู่กับว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติใน

ขณะนั้นเป็นไปในทิศทางใด บางราชวงศ์เรียกในถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ชาวอิ้วเมี่ยนเองเขาไม่ได้เรียกตนเองหรือพอใจให้คนอื่นเรียกเขาในชื่อนั้น แม้ว่านักวิชาการทั้งหลายที่เป็นนักวิชาการในระดับที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ ได้ทำการศึกษาถึงการกำเนิดชนชาติ การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน ลัทธิความเชื่อและความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางประชากรมามากแล้วก็ตาม ยังคงให้คำตอบที่เข้าใจถึงความรู้สึกลึกๆของชาวอิ้วเมี่ยนไม่ได้ว่าเขาเองต้องการให้เรียกว่าอย่างไร? อาจด้วยความลำบากในการสื่อทางภาษาในยุคแรกของการสำรวจ เพื่อให้สะดวกในการอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการ หรือมีความจำเป็นที่ต้องเขียนหรือรายงานเรื่องราวโดยอ้างอิงจากหลักฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งของตนเองและบุคคลอื่น หรือด้วยมีเจตนาที่จะรักษาสายใยแห่งประวัติศาสตร์ผ่านตัวอักษรจีนที่เคยใช้เขียนบันทึกมาก่อน ผู้วิจัยเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารเข้าใจภาษาอิ้วเมี่ยนได้จึงมีโอกาสได้รับทราบความต้องการของชาวอิ้วเมี่ยน เมื่อระหว่างสนทนาก็มักจะถามถึงความปรารถนาของพวกเขาในการเรียกขานชื่อเผ่าพันธุ์ว่าอยากให้เรียกกันอย่างไร เพราะทางวิชาการเขาให้เรียกว่าอิ้วเมี่ยน นอกจากชื่อนี้ยังมีชื่อเรียกอย่างอื่นอีกหลายชื่อ ถ้าไม่เข้าใจถึงที่มาของชื่อเผ่าพันธุ์อาจทำให้มีความสับสนได้ว่าทำไมชาวอิ้วเมี่ยนถึงไม่นิยมให้เรียกคำบางคำ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจมีบางคนอยากให้เรียกในอีกคำที่คนอื่นไม่อยากให้เรียกก็ได้ เพื่อให้เกิดความรู้ที่กระจ่างชัดถึงหัวใจของชาวอิ้วเมี่ยน ในบทนี้ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นศึกษาไว้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความเข้าใจต่อชาวอิ้วเมี่ยนในประเด็นที่เกี่ยวกับคำเรียกชื่อและความหมาย แหล่งกำเนิดและเส้นทางการอพยพ จำนวนประชากร ลักษณะความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และสาเหตุการอพยพในแต่ละยุคสมัยของชาวอิ้วเมี่ยน ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาหลักของการวิจัยดครั้งนี้ได้อย่างสมบูรณ์

นอกจากจดหมายเหตุดังกล่าวข้างต้นแล้ว หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างอื่นที่ร่วมสมัยสองพันปีก่อนคริสตกาลยังไม่มีการค้นพบ นอกจากเรียกว่า ลูกหลานของเปี้ยน ฮู่ง เมื่อเรื่องราวเกี่ยวกับชาวอิ้วเมี่ยนหายไปจากประวัติศาสตร์นับเป็นเวลาสองพันกว่าปี นับแต่สมัยจักรพรรดิ Kao Hsing (2445-2435 B.C.) จนถึงสมัยราชวงศ์ฉิน “Qin” (221-206 B.C.)โดยที่ไม่พบหลักฐานอื่นใดที่จะช่วยบ่งบอกถึงชื่อเฉพาะทางชาติพันธุ์นี้แบบถาวรเลย ว่ามีชื่อประจำชาติว่าอย่างไร ต่อมาในยุคราชวงศ์ฮั่น (206 B.C. – 220 A.C.) จึงปรากฏหลักฐานการกล่าวอ้างถึงในจดหมายเหตุว่ามีการเรียกในชื่อที่หลากหลาย มีการแสดงออกทางชาติพันธุ์หรือการเคลื่อนไหวทางสังคมบ้าง โดยหลักฐานดังกล่าวยืนยันถึงการเพิ่มขยายตัวของจำนวนประชากรและระบุถิ่นที่อยู่ที่เชื่อถือได้ ว่าเคยเรียกชื่อชาติกำเนิดของพวกเขาว่าอย่างไร? ‘…ตลอดทุกยุคทุกสมัยของประวัติศาสตร์จีน ชนพวกนี้ได้รับการขนานนามต่างๆกันออกไป เช่น ในสมัยราชวงศ์ชู ได้ชื่อว่า เชียงแมน ในสมัยราชวงศ์ฮั่น ชื่อว่า นานแมน วูลิงแมน ซังซาแมน สมัยราชวงศ์ถังและซุง ได้ชื่อว่า ตุงแมน ธีแมน และแมนเย้า ในสมัยราชวงศ์หยวนได้ชื่อว่า แม้วแมน....’(ขจัดภัย.2528) ได้มีการเปลี่ยนตัวเขียนและความหมายของชื่อไปด้วย จนถึงคำสุนัขก็มี

1.1 ในยุคแรกนั้นถูกเรียกว่าเผ่า เปี้ยน ฮู่ง P'an Hu Chung "P'an Hu race" (Jacques Lemoine. 1983:194-211) ชนเผ่าเปี้ยน ฮู่ง นี้ถูกรวมอยู่กลุ่มชนชาติ "มาน" ด้วย โดยชื่อนี้ได้มาจากบันทึกของ Fan Yeh ท่านผู้นี้มีชีวิตอยู่ราวศตวรรษที่ 5 ได้เขียนหนังสือ "Hou Han Shu" ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Chronicles of the Later Han Dynasty" หรือจดหมายเหตุสมัยราชวงศ์ฮั่น กล่าวถึงว่าดินแดนทางตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี มีคนพื้นเมือง อาศัยอยู่ในบริเวณที่รวมกันเป็นพื้นที่ตอนกลาง ของสี่มณฑล คือมณฑลหูเป่ย มณฑลฮู-หนาน มณฑลเสฉวนและมณฑลกุ้ยโจว เป็นกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจาก เปี้ยน ฮู่ง นั่นเอง คนจีนเรียกว่า "พ่านฮูจู๋"(มงคล.2545) จึงอาจกล่าวได้ว่าชาวอิ้วเมี่ยนมีแหล่งกำเนิดอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศจีนนี้เอง แต่ในคำบอกเล่าของชาวอิ้วเมี่ยนก็บอกว่ามาจากทางเหนือชื่อเมืองนานกึง เมืองนานกึงนี้เพิ่งจะถูกตั้งเป็นเมืองหลวงเมื่ออยู่สมัยราชวงศ์ท้ายๆของจีนนี้เอง การกล่าวถึงว่าอพยพข้ามทะเลมาจากนานกึง ยังมีข้อถกเถียงว่าเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด Lemoine กล่าวในหนังสือ Yao Religion and Society, in Highlander of Thailand ว่า การอพยพดังกล่าวน่าจะอยู่ในศตวรรษที่ 14 นี้เอง ดังนั้นก่อนหน้านี้อาจเคยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนกลางนี้มานาน แล้วก่อนที่จะได้ไปตั้งถิ่นฐานในนานกึงก็เป็นได้

Fan Yeh นักประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 5 กล่าวเพียงว่าในจดหมายเหตุ เปี้ยน ฮู่ง เมื่อช่วยสังหารศัตรูของ จักรพรรดิ Kao Hsing จึงได้แต่งงานกับธิดาของ Kao Hsing และลูกหลานของเปี้ยน ฮู่ง มีถิ่นที่อยู่บริเวณทางตอนใต้ในบริเวณภาคกลางของประเทศไทยจีนปัจจุบัน ดินแดนแถบนั้นชาวฮั่นเรียกคนในท้องถิ่นว่า Man Yi ท่ามกลางชนชาติทางใต้นี้มี กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ชาวฮั่นเรียกว่า ฮู่ง P'an Hu Chung ไม่ได้อธิบายเป็นอย่างอื่นอีก Lemoine กล่าวอีกว่าในจดหมายเหตุกล่าวว่า จากจักรพรรดิ Kao Hsing ถึง จักรพรรดิ P'ing ของราชวงศ์โจว Ch'u Kingdom (528-516 B.C.) ได้ประกาศราชโองการ P'ing มีใจความว่า

1. บรรพบุรุษของชนชาว Pan Hu เป็น กษัตริย์ " King P'an"

2. ห้ามเกณฑ์แรงงานหรือเก็บส่วยภาษีจากชนชาว Pan Hu

3. ชนชาว Pan Hu มีอิสระและสิทธิเต็มที่ในการเลือกที่ทำกินบนภูเขาทั่วราชอาณาจักร

จากประกาศิตของจักรพรรดิผิง ทำให้ชาวอิ้วเมี่ยนมีอิสระเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ กลายเป็นชนเผ่าเร่ร่อนตามเทือกเขาลูกหนึ่งสู่อีกลูกหนึ่ง ไม่มีการสร้างระบบการเมืองการปกครองที่ใหญ่โต อุปนิสัยรักสันโดษนี้ยังคงมีอยู่จนถึงยุคปัจจุบัน มีความหยิ่งในเกียรติยศและศักดิ์ศรี เป็นคนที่ไม่เต้นรำให้ใครดู ไม่ยอมเป็นข้ารับใช้หรือลูกน้องของใครไปจนตาย เข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า "เป็นหัวสุนัขดีกว่าหางราชสีห์" เวลาที่ชาวอิ้วเมี่ยนจะรวมกลุ่มเพื่อสร้างองค์กร ทุกคนจะแสดงความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่ และดูเหมือนทุกคนก็มีความคิดเห็นที่เฉลียวฉลาด เป็นผู้ทรงภูมิอย่างมาก แต่สุดท้ายก็หลีกทางให้แก่ผู้มีอาวุโสสูงสุดไป หรืออยู่ในฐานะดีที่สุดไปทุกครั้ง แต่ในยุคโลกาภิวัฒน์ระบบอาวุโสก็มีการแสดงความเคารพให้เกียรติอยู่บ้าง แต่ลึกๆแล้วทุกคนมีจุดยืนของ

ตนเองที่เป็นอิสระมาก ไม่นิยมให้ใครมาชี้นำการตัดสินใจอะไร บางเวลาก็ชอบปลีกตัวไปจากสังคมและอยู่อย่างเงียบสงบกับสมาชิกครอบครัวเพียงไม่กี่คน

1.2 ยุคกลางเรียกว่า “มอ เย้า” หมายความว่า ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน

คำเรียกว่า “Mo Yao” นี้ ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์จีน ทุกราชวงศ์จะเรียกชื่อที่แตกต่างกันตามแหล่งที่ตั้งชุมชน โดยผนวกเอาเหตุการณ์หรือภูมิประเทศที่ชาวอิ้วเมี่ยนอาศัยอยู่เป็นที่มาของชื่อประจำกลุ่มเช่น แม้แต่ในสมัยจักรพรรดิ Ching Ting (ค.ศ.1260) ของราชวงศ์ซ่งใต้ สมัยนั้นได้เรียกชื่อใหม่ว่า “Shan tse” หมายถึง บุตรแห่งภูเขา ต่อมาในปี ค.ศ. 1900 Captain De Love ได้รับหนังสือหนึ่งฉบับ เป็นสำเนาคัดลอกราชโองการผิงจาก ศ.ดร. ยามาโมโต ทาซุโร ดูเหมือนจะเป็นการคัดลอกขึ้นในสมัยราชวงศ์ซุย (A.D.595) ก็ยังไม่ได้ใช้คำว่าว่า มอ เย้า จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-906)ปรากฏมีการใช้ในทางเอกสารครั้งแรก โดยเรียกว่า “Mo Yao” มอ เย้า ความหมายก็คือ “Not subject to compulsory service” ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน คำนี้ก็ใช้เป็นระยะเวลาไม่นานนัก แสดงให้เห็นว่าจักรพรรดิในราชวงศ์ถัง เริ่มยอมรับรองฐานะของชาวอิ้วเมี่ยนใหม่อีกครั้งหนึ่ง อาจารย์มงคล จันทร์บำรุง กล่าวว่าจนถึงสมัยจักรพรรดิ Tang Tai Zong (Zhenguan) (ค.ศ.627-649) ในปีที่ 23 (650 A.C.) ทางการได้มีการออกหนังสือสำคัญตามราชโองการผิงอีกครั้ง เพื่อรับรองจารีตปฏิบัติของชาวอิ้วเมี่ยน เอกสารฉบับนี้ได้มีการคัดลอกแจกในกลุ่มอิ้วเมี่ยน ในราชโองการเองไม่ได้ใช้คำว่า เย้า ในการระบุกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ยังคงใช้เพียงแค่คำว่า Pan Hu เช่นเดิม

ผู้เขียนในสมัยนั้นมีคำเรียกเฉพาะในกลุ่ม โดยเรียกชนเผ่า พ่าน หู ว่า “มอ เย้า” เพื่อบ่งบอกว่าคนในเผ่านี้เกณฑ์แรงงานไม่ได้ จนเป็นที่เข้าใจว่าคำนี้เป็นชื่อประจำชนชาติไปในที่สุด สำหรับชาวอิ้วเมี่ยนไม่มีการบันทึกใดในสมัยนั้นที่แสดงการให้สัตยาบันว่าพวกตนยอมรับชื่อนี้ ไม่ว่าจะเป็นบันทึกต่างๆที่จำเป็นในการประกอบพิธีกรรมหรือการสื่อสารในบทเพลง แม้ว่า มอ เย้า จะเป็นคำที่แสดงออกในความหมายที่ดีและแสดงถึงฐานะทางชนชั้นที่พิเศษกว่าชนเผ่าอื่นก็ตาม ถึงกระนั้นชาวอิ้วเมี่ยนก็ไม่ได้เรียกตนเองในชื่อนี้อยู่ดี เป็นเพียงคำศัพท์เฉพาะของนักปกครองในสมัยนั้นที่ใช้ระบุเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้แก่ตนเองในการเกณฑ์แรงงานหรือเก็บส่วยเท่านั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นชื่อประจำชาติแต่อย่างใด ยังคงเรียกตนเองว่าอิ้วเมี่ยนตามภาษาประจำชาตินำจะเป็นได้มากกว่า

1.3 ยุคก่อนสมัยใหม่เรียกชาวอิ้วเมี่ยนว่า “เย้า” (Yao) ตามตัวอักษรจีนหมายถึง “เกณฑ์แรงงาน” คำนี้เริ่มปรากฏครั้งแรกในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ และในช่วงเวลาของสมัยนี้ ได้มีการคัดลอกราชโองการผิงใหม่อีกครั้งหนึ่ง Professor Y. Shiratori พบราชโองการฉบับดังกล่าวจากชาวอิ้วเมี่ยนในอำเภอเชียงคำ ดูเหมือนจะทำการคัดลอกซ้ำในสมัยจักรพรรดิ Ching Ting (ค.ศ.1260) ของราชวงศ์ซ่งใต้ สมัยนั้นได้เรียกชื่อใหม่ว่า “Shan tse” ลูกแห่งภูเขาเป็นการบ่งชี้ว่าชนชาวอิ้วเมี่ยนนั้นไม่อยู่ใต้กฎเกณฑ์ของชาวจีนมากนัก คงนิยมอยู่อย่างสันโดษ ปลีกตัวเป็นอิสระอยู่ในพื้นที่ห่างไกลสังคมเมืองเช่นเดิม สิ่งที่เปลี่ยนไปสำหรับยุคก่อนกับยุคสมัยใหม่คือ ในบันทึกของ มา ต้วน

หลิน ใช้คำว่า “เย้า” ความหมายก็คือ “ถูกเกณฑ์แรงงาน” แต่ในทางปฏิบัติจริงชนชาวอิ้วเมี่ยนไม่ยินยอมให้สมาชิกในเผ่าถูกเกณฑ์แรงงานและไม่ยอมให้ทางการเก็บส่วยภาษี มีบทเพลงบางแห่งแถบชายทะเลจีน กล่าวถึง การถูกบังคับให้เสียภาษีเกลือ แต่ชาวอิ้วเมี่ยนไม่ยอมจึงเกิดการต่อสู้ หลักฐานทางราชการไม่มีการบันทึกเรื่องราวเช่นนี้ไว้ ในภาษาพูดของชาวอิ้วเมี่ยนคำเรียกนี้ไม่มีในคำศัพท์ การที่คนส่วนใหญ่เรียกว่า “Yao” เมื่อกล่าวถึงชาวอิ้วเมี่ยน คงตั้งใจที่จะสื่อถึงความหมายอย่างเดิมที่หมายความถึงชนชาว เปี้ยน สู่ง ผู้ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน

ในหนังสือของ Fan Yeh ทำขึ้นในศตวรรษที่ 5 กล่าวเพียงว่า เปี้ยน สู่ง เมื่อช่วยสังหารศัตรูของ จักรพรรดิ Kao Hsing จึงได้แต่งงานกับธิดาของ Kao Hsing ส่วน ม่า ต้วน หลิน (Ma Tuan Lin) นักค้นคว้าในศตวรรษที่ 14 ได้กล่าวเพิ่มเติมไปว่า Bienh Hungh นั้นเป็น “Five colored dog” สุนัขห้าสี เป็นการบ่งชี้ไปว่า เปี้ยน สู่ง ในเอกสาร เกีย เซ็น ป๋อง นั้นอยู่กึ่งกลางระหว่างมนุษย์กับสัตว์เดรัชฉานในเวลานั้น แล้วได้มาสมรสกับราชธิดาของจักรพรรดิ เท่ากับยอมรับว่ามนุษย์กับสัตว์เดรัชฉานสมสู่อยู่ด้วยกันได้ จนสามารถมีบุตรหลานที่เป็นมนุษย์ธรรมดา Lemoine กล่าวว่านั่นคือเป็นการแสดงออกถึงทัศนคติของชาวฮั่นว่า ไม่ยอมรับชนกลุ่มอื่นเป็นพวกมนุษย์สามัญด้วย โดยเรียกว่าเดรัชฉานบ้าง คนเถื่อนบ้าง ในสมัยนั้นการกระทำเช่นนี้ปรากฏอยู่เสมอ โดยเฉพาะคนเชื้อชาติฮั่นได้เรียกคนชนชาติอื่นทั้งหมดว่า Man Yi และมีคำอธิบายว่า Man ในภาษาจีนแปลว่า ป่าเถื่อน การเรียกว่า “สุนัขห้าสี” เป็นการแฝงนัยว่าไม่ใช่คนสืบเชื้อสายฮั่น แต่เป็นพวกไร้อารยธรรมที่เข้ามาอยู่ในสังคมจีน อย่างการที่ชาวฮั่นเรียกชนเผ่าทางใต้ว่า “Man Yi” หมายความว่า “ชนป่าเถื่อน” ก็มีจุดประสงค์เพื่อแบ่งแยกว่าคนทางใต้นั้นเป็นพวกป่าเถื่อน ไร้อารยะธรรมเผ่าพ่านฮูจู๋ ก็ถูกเหมารวมอยู่ในกลุ่ม Man Yi ตลอดประวัติศาสตร์ของชาวจีน มีการกล่าวถึงการต่อสู้แย่งชิงดินแดนกันเองและแย่งชิงดินแดนกับชนเผ่าอื่นอยู่ตลอดเวลา ชนะบ้างแพ้บ้างปะปนกันไป แต่มักจะกล่าวถึงชนกลุ่มอื่นมาแย่งดินแดนของพวกตน คำอธิบายว่าบรรพบุรุษของชาวอิ้วเมี่ยนเป็นสุนัขห้าสีก็มาจากเอกสาร เกีย เซ็น ป๋อง ที่ทำขึ้นในยุคนี้ นับถึงปัจจุบันเป็นเวลามาประมาณแปดร้อยปีแล้ว คำเรียกนี้ได้นำความอัปยศมาสู่บรรพบุรุษของชาวอิ้วเมี่ยนอย่างมาก ชาวอิ้วเมี่ยนจึงไม่นิยมคำนี้

ภายหลังสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ผ่านไปแล้ว สถานการณ์ในชนชาวอิ้วเมี่ยนได้เปลี่ยนแปลงไป ความกันดารอาหารและการสงครามได้เร่งเร้าให้ชาวอิ้วเมี่ยนอพยพละถิ่นฐานครั้งใหญ่ ปรากฏในตำนาน “Piuh Yiuh Jiex Koiv” จากนานกึงข้ามทะเลสู่ทางใต้ Jacques Lemoine ได้ศึกษาเรื่องนี้ทั้งในประเทศไทย ลาว และที่ประเทศจีน โดยกล่าวไว้ในหนังสือฉบับที่อ้างถึงข้างต้นนี้ว่า ‘....ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 14 หลังจากยุคสงครามกลางเมือง ช่วงปฐมวงศ์ของจักรพรรดิหมิง Hong Wu ประมาณปี ค.ศ. 1386 -7 ความลำบากได้ผลักดันให้พวกเขาอพยพมายังเทือกเขาใน Chekiang เพื่อมองหาแผ่นดินฝั่งตรงข้ามที่ดีกว่า พวกเขาไปถึง Kwangtung….’ (Jacques Lemoine. อ้างแล้ว) พร้อมกันนี้ท่านได้แปลบทเพลงเกี่ยวกับการแยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานของชาวอิ้วเมี่ยนหลังจากมาถึงกวางตุ้งด้วย

ในการข้ามทะเลครั้งนี้อิ้วเมี่ยนอพยพเพื่อแสวงหาดินแดนใหม่ที่ดีกว่าเดิม แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องสูญเสียไปก็คือพวกเขาเป็นผู้อพยพมาใหม่ ไร้แผ่นดินที่จะอยู่ในแถบพื้นราบเพราะดินแดนแถบนี้ชนชาติใหญ่อย่างจ้วง ม้ง ครอบครองอยู่ก่อนแล้ว พวกเขายังเป็นลูกแห่งภูเขาเช่นเดิม การกระจัดกระจายนั้นเกิดจากปัญหาภายในอิ้วเมี่ยนหรือเกิดจากความจำเป็นเรื่องพื้นที่ทำกินก็ไม่ชัดเจน ในคำบอกเล่าของชาวอิ้วเมี่ยนในพื้นที่ตำบลห้วยชมภู กล่าวว่า “....เมื่อนั้นติดค้างอยู่ในทะเลหลายวันแล้วก็ยังหาทางขึ้นฝั่งไม่ได้ ได้มีการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยพาขึ้นฝั่ง เมื่อขึ้นฝั่งได้แล้วมีอิ้วเมี่ยนบางส่วนได้อพยพขึ้นฝั่งไปก่อนแล้ว กลุ่มที่มาทีหลังได้ขอให้ร่วมกันแก้บน แต่กลุ่มที่มาถึงก่อนอ้างว่าไม่ได้บนก็ไม่ต้องแก้ จึงไม่ยอมร่วมแก้บน .... กลุ่มที่ไม่ยอมร่วมการแก้บนได้ตกทะเลตายหมดแล้ว...”(ต้อยเอี๋ยน.2550) และในขณะที่ขึ้นฝั่งต่างคนต่างก็ขึ้นฝั่งตามที่เรือจะไปถึงฝั่ง เมื่อระหว่างเตรียมแก้บนก็เกิดความบาดหมางกันขึ้น จึงแบ่งเป็นหลายกลุ่มหลายก๊ก ต่างคนต่างประกอบพิธีกรรม เหมือนกันบ้างต่างกันบ้างตามแต่จะคิดกันได้

หลังจากอพยพข้ามทะเลสาบลงมาทางใต้แล้ว ได้ตั้งรกรากอยู่บนเทือกเขา ในแคว้น Shaochow, Lo Chang ในภายหลังถึงปัจจุบันพบชาวอิ้วเมี่ยนอาศัยอยู่ในมณฑลฮูหนาน มณฑลกุ้ย-โจว มณฑลกวางสี และมณฑลยูนนาน คำเรียกว่าเย้าเป็นคำที่ใช้ในอักษรจีนอย่างแพร่หลายในยุคต่อมา ชาวจีนส่วนมากจะเรียกชาวอิ้วเมี่ยนว่าเย้า ก่อนปี ค.ศ. 1949 อักษรตัวที่ใช้เขียนคำว่า Yao Zhu มีความหมายที่ไม่ดี เอกสารทางวิชาการฉบับแรกที่ใช้คำว่า “เย้า”เรียกชนชาติอิ้วเมี่ยนในประเทศไทยคือ เอกสารที่ชื่อ “Serveying and Exploring in Siam”(McCarthy. 1994;1997)เป็นหนังสือที่กล่าวถึงการสำรวจเพื่อเขียนแผนที่ให้แก่ประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ.1884 ได้ใช้คำว่า Yao อาศัยอยู่ในเขตเมืองน่าน บริเวณเมืองเทิง เชียงคำ ไปถึงเชียงของ ขณะนั้นเมืองน่านยังเป็นผู้ดูแลปกครองเชียงของ และจากนั้นเป็นต้นมานักวิชาการไทยก็เรียกชาวอิ้วเมี่ยนว่า “เย้า” ตามที่นักวิชาการท่านนี้ได้ใช้เรียกเป็นคนแรกในประเทศไทย จัดอยู่ในกลุ่มสำเนียงภาษาเมี่ยน Mien กลุ่มภาษา Hmong-Yao ตระกูลภาษา Austro-Thai(Emmanuel. 2006:72)

1.4 ปัจจุบันเรียกว่า อิ้วเมี่ยน (Iu-Mienh) ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Iu Mien ภาษาจีนใช้อักษร(瑶族, *Yáo zú*) ออกเสียงว่า “เหยา จู๋” การใช้คำว่า เย้า ในภาษาจีนตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมาจนถึงกลางศตวรรษที่ 20 เป็นการตัดแต่งตัวหนังสือที่ใช้ในศตวรรษที่ 7 สมัยราชวงศ์ถังที่ใช้คำว่า มอ เย้า มีความหมายว่า ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน ให้เหลือเพียง เย้า จึงมีความหมายใหม่กลายเป็นต้องถูกเกณฑ์แรงงาน เมื่อชาวอิ้วเมี่ยนมีโอกาสแสดงออกมากขึ้นในทางวิชาการ ก็ได้เสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงคำเรียกเสียใหม่ หรือให้ใช้ควบคู่กันระหว่างคำว่า อิ้วเมี่ยนกับคำว่าเย้า เอกสารทางวิชาการในภาษาอังกฤษที่ทำขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 ส่วนมากใช้คำว่า Yao และตัวอักษรจีนที่ใช้เขียนก็มีความหมายว่าป่าเถื่อนตามที่มีการใช้ในยุคก่อนยุคใหม่ที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เมื่อชาวอิ้วเมี่ยนมีการศึกษามากขึ้นจนเข้าใจเข้าถึงหลักฐานเอกสารโบราณที่มีความเก่าแก่ยิ่งกว่าที่ทำขึ้นในศตวรรษที่ 14 จึงไม่ประสงค์ที่จะใช้ตัวอักษรดังกล่าวอีกต่อไป ตัวอักษร

ล่าสุดมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสมัยของรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบจักรพรรดิเป็นประเทศสาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนสำเร็จแล้ว ได้มีการศึกษาและสำรวจทำประวัติเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในประเทศจีนขึ้น และได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรที่ใช้เขียนคำว่า Yao ใหม่อีกครั้ง ทำให้มีความหมายใหม่ว่า “หยก” หรือหินมีค่า ชาวอิ้วเมี่ยนออกเสียงคำนี้ว่า Yiu ซึ่งเป็นคำใหม่ที่นิยมใช้มากกว่าอักษรตัวอื่นๆในอดีต ในการสำรวจเพื่อจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยในครั้งนั้น ได้จัดชาวอิ้วเมี่ยนอยู่ในกลุ่มเย้าด้วย โดยมีชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนซึ่งเป็นกลุ่มย่อยใน'กลุ่มภาษาเมี่ยนที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด พ่าน เซ้ง เฉียน จัดให้อิ้วเมี่ยนอยู่กลุ่มภาษาเมี่ยน(Cheng Qiuan.1991) มีจำนวนประชากรประมาณ 700,000 คนอยู่ในประเทศจีน กลุ่มภาษามุน มีประชากรประมาณ 100,000 คน กลุ่มภาษาบัวมิน มีประชากรประมาณ 40,000 คน และกลุ่มภาษายัวมิน มีประชากรประมาณ 50,000 คน อาจารย์มงคล จันทร์บำรุงกล่าวว่า สี่กลุ่มภาษานี้มีลักษณะทางภาษา สำเนียง การสร้างประโยค ลักษณะคำพูด ที่คล้ายๆกัน แต่มีเพียงภาษาเมี่ยนและภาษามุนที่มีความใกล้เคียงกันมากสามารถพูดจาติดต่อสื่อสารกันได้ และยังมีอีกสองกลุ่มย่อยในกลุ่มเย้าที่ไม่มีลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ใกล้ชิดกันเลย ดูเหมือนจะใกล้เคียงกับกลุ่มม้งมากกว่า สาระสำคัญจึงอยู่ตรงที่คำว่า เย้า (Yao) ไม่ใช่คำเดียวกันกับคำว่า “อิ้วเมี่ยน” แต่ทว่าเล็งถึงว่า “อิ้วเมี่ยน” เป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่รัฐบาลจีนนับว่าอยู่ในกลุ่มเย้าด้วย (ซึ่งมีด้วยกันหกกลุ่ม)

ในเอกสารทางวิชาการที่ชื่อ Autonomy and Integration of Social Systems : The Iu Mien (“Yao” or “Man”) Moutain Population and their Neighbors. (Kandre. 1967:) ซึ่งเขียนโดย Peter Kandre ที่ได้เขียนในปี ค.ศ.1967 เป็นเอกสารทางวิชาการฉบับแรกที่ศึกษาในประเทศไทยแล้วใช้คำว่า Iu Mien (อิ้วเมี่ยน) และอักษรตัวใหม่นี้ได้เปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์การสื่อความหมายจากคนป่าเถื่อน เป็นลูกกษัตริย์แทน เนื่องจากตัวอักษรใหม่ได้เพิ่มเติมอักษรตัวที่ใช้เขียน H’uang หรือ Hungh ในภาษาอิ้วเมี่ยนเข้าไปไว้ข้างหน้าด้วย และอักษรตัวดังกล่าวหมายถึงหินมีค่า ในภาษาของชาวอิ้วเมี่ยนได้ออกเสียงเป็น Yiu (ยิวหรืออิว)

อิ้วเมี่ยนในเวลาที่สนทนากันภายในเผ่าพวกเขาจะเรียกคำสั้นๆว่า เมี่ยน เพราะโดยทั่วไปเข้าใจกันดีว่าหมายถึงที่ใช้ภาษาเดียวกันกับชาว อิ้วเมี่ยน กลุ่มที่นิยมใช้คำเรียกชาวอิ้วเมี่ยนว่า “เมี่ยน” เฉยๆคือสมาคม IMPECT. แต่ไม่เสมอไปว่าคำนี้จะใช้เล็งถึงเผ่าอิ้วเมี่ยน เพราะคำว่า”เมี่ยน” โดยตัวของมันแล้ว ใช้แทนคำว่าคนในลักษณะที่เป็นหน่วยจำนวนก็ได้ การสื่อสารที่เป็นทางการหรือเพื่อจำแนกให้ชัดเจนว่าไม่ใช่ชนเผ่าอื่นจะใช้คำว่าอิ้วเมี่ยน โดยเฉพาะตามป้ายประกาศหรือรายชื่อประจำเผ่า หรือในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรก็จะใช้คำว่าอิ้วเมี่ยน อาทิเช่น เครือข่ายอิ้วเมี่ยนแห่งประเทศไทย มหกรรมกีฬาอิ้วเมี่ยนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ชมรมนักศึกษาอิ้วเมี่ยน(ประเทศไทย) ชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) และคณะกรรมการอนุชนอิ้วเมี่ยนแห่งประเทศไทย ในต่างประเทศอย่างเช่นที่สหรัฐอเมริกาก็ใช้คำว่าอิ้วเมี่ยนมากกว่าคำเรียกอื่น

นอกจากนี้ในการสื่อสารทางวิชาการนักมนุษย์ศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ได้เห็นพ้องกันว่า ควรจะเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆตามคำเรียกที่คนชาติพันธุ์นั้นใช้เรียกตนเอง

ผู้วิจัยได้สอบถามถึงความปรารถนาของชาวอิ้วเมี่ยนในพื้นที่ดำเนินการวิจัยแล้ว ส่วนมากไม่เข้าใจความหมายของคำว่า เย้า ไม่รู้แปลว่าอะไรได้บ้าง ทุกคนที่มีอายุประมาณสามสิบปีขึ้นไปจะทราบว่าพวกตนนั้นสืบเชื้อสายมาจาก เปี้ยน สู่ง และชอบเรียกตนเองว่าอิ้วเมี่ยนหรือเมี่ยน การใช้คำว่าเมี่ยนเฉยๆ มักจะเป็นการพูดในลักษณะที่ไม่เป็นทางการไม่เน้นกลุ่มเป้าหมายในการสนทนา คำว่า เมี่ยน (Mienh) โดยบริบทแล้วเน้นไปในทางคนนั้นคนนี้ ยังไม่ใช่มนุษย์โลกเสียทีเดียว เวลาจะกล่าวถึงมวลมนุษยชาติ จะใช้คำว่า “เมี่ยน-ม่าน” (Mienh Maanc) ส่วนคำว่ามนุษย์โลก จะใช้คำว่า “ป้าม-เมี่ยน” (Baamh Mienh) คำว่ามนุษย์ทั้งหลายทุกหมู่เหล่าใช้คำว่า “ม่าน เมี่ยน” (Maanc Mienh) คำว่าพี่น้องใช้คำว่า “เมี่ยน หมัว” (Mienh Muoz) และจั๋น (Janx) หมายถึงมนุษยชาติเผ่าพันธุ์อื่นทั้งหมด และบางครั้งรวมถึงคนในเชื้อสายโลหิตเดียวกันกับอิ้วเมี่ยนแต่ไม่นับถือ เปี้ยน สู่ง เป็นพระเจ้าด้วย เช่นเวลาที่เรียกมุสลิมว่า “จั๋น โห๋ว ซู้” (Janx Houx-Zuv) เรียกพวกคริสเตียนว่า “เสียน จั๋น” (Sienx Janx) หรือใส่ชื่อ พระเยซูลงไปแทนคำว่า จั๋นไปเลยก็มี การไม่นับถือ เปี้ยน สู่ง เป็นพระเจ้าองค์พระผู้สร้างสำหรับชาวอิ้วเมี่ยนแล้วถือว่าเป็นการตัดญาติขาดมิตรจากความเป็นเผ่าอิ้วเมี่ยนกันไปเลยและผู้ที่ไม่กราบไหว้ผีบรรพชนชาวอิ้วเมี่ยนถือว่าไม่มีความกตัญญูกตเวที การไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ยังไม่เสียความเป็นมนุษย์ “เมี่ยน” แต่การไม่เลี้ยงผีบรรพบุรุษเป็นการขาดจากความเป็นอิ้วเมี่ยนทางวิญญาณ เป็นการแสดงถึงทัศนคติการนับพวกที่ชัดเจนและไม่มีการประนีประนอม

เช่นเดียวกันการที่มีบางคนไปเรียกชาวอิ้วเมี่ยนด้วยชื่ออย่างอื่น สำหรับชาวอิ้วเมี่ยนแล้วพวกเขาไม่รู้สึกว่าผู้กล่าวกำลังสนทนากับพวกเขา เพราะคำว่า เย้า เป็นการเรียกแบบรวมๆเหมือนคำว่า ชาวเอเชีย ซึ่งไม่ระบุสัญชาติให้ชัดเจนก็ไม่ทราบว่าหมายถึงประเทศใดอย่างเฉพาะเจาะจง หมายถึงทุกประเทศในทวีปเอเชียก็ได้ หรือชาวทวีปเอเชียคนใดคนหนึ่งก็ได้เช่นกัน ในทางตรงกันข้ามบางคนกลับเข้าใจว่าเขากำลังถูกด่า ถูกตำหนิจากผู้ที่สนทนาด้วยในทำนองที่เสียหาย ดังนั้นในแต่ละยุคมักเรียกชื่อแตกต่างกัน แม้ว่าจะเขียนแตกต่างกันแต่ก็ล้วนเล็งถึงลูกหลานของ “เปี้ยน สู่ง” (Bienh Hungh) ประมาณสามร้อยปีก่อนคริสตกาลชาวจีนเรียกว่า “ พ่าน ฮู จู๋” ล่าสุดทางการจีนเรียกว่า “เหย๋า จู๋” (瑶族, *Yáo zú*) นักวิชาการไทยส่วนใหญ่จึงเรียกว่า “เย้า” ตามแบบที่ชาวยุโรปใช้เรียกกัน ตามความเห็นของผู้วิจัยเองแล้วควรที่จะเรียกชาวอิ้วเมี่ยนว่า “อิ้วเมี่ยน” เพราะปัจจุบันชาวอิ้วเมี่ยนไม่จำต้องใช้ เกีย เซ็น ป๋อง เป็นหนังสืออนุญาตเดินทางข้ามเขตเขาอีกแล้ว ประกาศิตของราชโองการผิงไม่สามารถใช้บังคับแก่ประเทศทั่วโลก ที่ทำให้ชาวอิ้วเมี่ยนหรือเย้าทุกกลุ่มภาษาสามารถขอยกเว้นภาษีที่ต้องจ่ายให้แก่รัฐ หรืออิสรภาพการเปิดพื้นที่ทำกินแบบไร่เลื่อนลอยก็เป็นการขัดต่อหลักความเป็นจริงในปัจจุบัน เรื่องราวเกี่ยวกับเอกสิทธิ์ทั้งหลายใน เกีย เซ็น ป๋อง ใช้เป็นหลักฐานว่าชาวอิ้วเมี่ยนหรือชาวเย้าบางกลุ่มมีบรรพบุรุษชื่อว่า หล่ง ช้วน ที่ได้รับการขนานนามว่า “เปี้ยน สู่ง” ที่ไปพ้องกับพระนามของพระเจ้าองค์ที่ชนเผ่าโบราณทั้งหลายเชื่อว่าเป็นองค์พระผู้สร้าง

เป็นพระเจ้าองค์แรกในจักรวาล เหมือนเมื่อสมัยที่เรียกว่า “ชนเผ่าเปี้ยนฮู่ง” และปัจจุบันไม่ใช่เย้าทุกกลุ่มภาษาที่รวบรวมไว้ในชาติพันธุ์เย้าในภาษาจีนจะนับถือ เปี้ยน ฮู่ง เมื่อสมัยที่เรียกว่า “พ่าน ฮู จู๋” เล็งถึงกลุ่มชนที่นับถือพระเจ้าเปี้ยน ฮู่ง เป็นองค์พระผู้สร้าง ปัจจุบันชาวอิ้วเมี่ยนหลายคนได้ไปนับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธนิกายต่างๆ รวมถึงลัทธิความเชื่ออื่นๆที่เกิดขึ้นในแผ่นดินจีน เช่นลัทธิเต๋าเผ่า ลัทธิขงจื้อ กลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามกับศาสนาคริสต์ได้เลิกเชื่อว่าเปี้ยน ฮู่ง เป็นพระเจ้าไปแล้วและไม่สนใจที่จะอ้างสิทธิตามราชโองการผิงดังกล่าวอีก คำเรียกขานชนชาติไปผูกติดอยู่กับสมัยโบราณที่คนอื่นเรียกชนชาตินั้นด้วยเหตุผลต่างๆกัน ในสมัยยุคกลางและยุคก่อนยุคสมัยใหม่ไม่ได้ใช้ในมุมมองของชาวอิ้วเมี่ยนเอง เป็นแต่คำที่คนในเผ่าอื่นใช้เรียกและบางครั้งมีความหมายที่ไม่สุภาพ สร้างความน้อยเนื้อต่ำใจให้แก่ชาวอิ้วเมี่ยน ดังที่อาจารย์ทาหตุ โร ดาเนียล อาริซาวา นักภาษาศาสตร์ ได้รวบรวมคำเรียกต่างๆ ทั้งรูปแบบการเขียนในยุคต่างๆและความหมายของคำศัพท์เอาไว้ เราจะพบว่าส่วนมากมีความหมายที่ไม่ดี(Arisawa.2006:175-176) เช่น คำว่าพวกด้อยพัฒนาหรือชนป่าเถื่อนหรือคนนอกภาษีบ้าง(เกณฑ์แรงงานไม่ได้) แต่ละชื่อมีการใช้เรียกกันเป็นเวลาหลายร้อยปี คำเรียกที่ยาวนานที่สุดคือคำว่า มาน ส่วนคำที่มีคนรู้จักมากที่สุดคือคำว่า เย้า ที่เป็นคำตัดของ มอเย้า เนื่องจากชาวตะวันตกเข้ามาในประเทศตะวันออกแล้ว เรียกตามคนจีนในประเทศต่างๆโดยไม่ทราบความหมายที่แฝงอยู่ของคำเรียกนี้ จนกระทั่งล่าสุดเพิ่งมีการใช้ตัวอักษรใหม่ในการระบุคำเรียกชนชาตินี้ ซึ่งมีความหมายว่าหยกหรือหินมีค่า ผู้วิจัยเห็นเหตุอันสมควรที่จะใช้คำว่าอิ้วเมี่ยนเรียกขานชนกลุ่มที่จะดำเนินการวิจัยอยู่นี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยสำรวจในเบื้องต้นแล้ว พบว่าในประเทศไทยไม่มีกลุ่มกิมมุน กลุ่มบัวมินและกลุ่มยัวมินตั้งชุมชนอาศัยอยู่ด้วยแต่ประการใด การเรียกว่า อิ้วเมี่ยน จึงเป็นการครอบคลุมเพียงพออยู่แล้ว ถ้าไม่อย่างนั้นชาวอิ้วเมี่ยนนอกจากเป็นสุนัขในสายตาของใครหลายคนแล้วยังเป็นคนป่าเถื่อน คนไร้การศึกษาอีกด้วย และคนที่เชื่อเช่นนั้นย่อมเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนมาจากลิงเช่นกัน เนื่องจากความเชื่อที่ว่าสัตว์จะตกลูกเป็นคนได้นั้นเป็นความคิดของนักวิทยาศาสตร์และนักจินตนาการเพ้อฝันที่พยายามปกปิดความไม่รู้จริงของตนเอง ด้วยการผลักภาระไปให้พวกเทพเจ้าเป็นแหล่งที่มาของคำอธิบายการกำเนิดมนุษยชาติ แต่ทฤษฎีที่เคยเชื่อกันมาว่ามนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิงนั้น เดี๋ยวนี้เขาไม่เชื่อกันแล้ว

2. แหล่งกำเนิดและเส้นทางการอพยพ

2.1 แหล่งกำเนิดชนชาวอิ้วเมี่ยน

ชาวอิ้วเมี่ยนได้แบ่งการกำเนิดมนุษย์ชาติไว้หลายยุค พวกผู้นำพิธีกรรมจะต้องท่องในพิธี “กว๋า ตัง” หรือพิธีศพเมื่อต้องสวดส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่ภพหน้า ผู้วิจัยได้ไปเสนอขอให้นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสหมู่บ้านผาลั้ง อ่านตำนานการกำเนิดโลกที่ท่านได้คัดลอกไว้หนึ่งฉบับ ท่านอ่านและอธิบายให้ฟังเพื่อศึกษาถึงแนวคิดการอธิบายการกำเนิดมนุษย์

ชาติจึงทราบว่า ชาวอิ้วเมี่ยนมีการนับประวัติการกำเนิดโลกและมนุษย์ย้อนกลับไปในอดีตหลายหมื่นปี มีเหตุการณ์เกี่ยวกับกำเนิดเทพเจ้าทั้งหลาย การสร้างมนุษย์โดยเทพเจ้าแต่ละองค์ การที่เทพเจ้าดวงอาทิตย์เกิดลูกหลายดวงพร้อมกัน ทำให้รัศมีของลำแสงส่องที่โลกมนุษย์ จนเกิดไฟไหม้ทรัพยากรธรรมชาติของโลก นำมาซึ่งตำนานวีระบุรุษผู้กู้โลกจากดวงอาทิตย์ด้วยธนู เมื่อขณะที่กำลังยิงดวงอาทิตย์ทั้งหลายอยู่นั้น มีอยู่ดวงหนึ่งได้รับบาดเจ็บตกลงไปในพงหญ้า(ชนิดหนึ่ง) จึงเหลือรอดมาเพียงดวงเดียวแล้วส่องแสงมายังโลกจนถึงทุกวันนี้ มนุษย์ในสมัยนั้นดูจะมีอิทธิฤทธิ์เหนือกว่าเทพเจ้าทั้งหลาย คอยรบกวนเทพเจ้าอยู่ตลอดเวลา “เหวิ่น ธาง” ได้จับ “บะ อง” เทพเจ้าแห่งลม ฝน ที่เกิดฟ้าผ่าลงมายังโลก จึงมีปรากฏการณ์ “บยู่ง ซุ้ย อิ๋ม” (mbiungc-suiv imx) เป็นตำนานเกี่ยวกับน้ำท่วมโลกแล้วเหลือมนุษย์รอดมาเพียงสองพี่น้องชื่อ ฟุ เฮย กับ เฒ้ย มุ่ย (Fuqc Hei, Zeiv Muic) ภายหลังจากน้ำท่วมโลกแล้ว เป็นยุคของมนุษย์ที่เกิดจากสองพี่น้องนี้ โดยตั้งครรภ์และคลอดลูกออกมาเป็นฟักเขียว จากนั้นผ่าฟักเขียวมาเอาเนื้อฟักเขียวหว่านขึ้นบนภูเขาเกิดเป็นอิ้วเมี่ยน เอาเมล็ดหว่านลงพื้นราบกลายเป็นชนชาติทั้งหลายที่สืบทอดติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ เหมือนว่าเป็นเรื่องราวทำนองเดียวกันกับลัทธิความเชื่อของหลายชนชาติที่เชื่อว่าครั้งหนึ่งน้ำเคยท่วมโลกมาก่อน แต่ทว่าทัศนะของชาวอิ้วเมี่ยนต่อการกำเนิดโลกและจักรวาลก็มีเค้าโครงเป็นอย่างเดียวกันกับชาวจีนที่มีหลายลัทธิหรือมีการผสมผสานระหว่างสองสามแนวคิดมารวมกัน

ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งได้ให้ทัศนะไว้ว่า “....ในยุคแรกๆ เปี้ยน ฮู่ง (ผู้เป็นต้นกำเนิดของจักรวาล) ให้กำเนิดตนเองขึ้นมาด้วยตนเอง ก่อนหน้า เปี้ยน ฮู่ง เกิดขึ้นมานั้นยังไม่มีเวลากลางวันหรือกลางคืน ไม่มีแผ่นดินหรือมนุษย์ ต่อมาท่านจึงได้ให้กำเนิดเทพเจ้าองค์ต่างๆขึ้นมาช่วยกันสร้างโลก มนุษย์และสิ่งต่างๆ รวมทั้งทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปในโลก...” เรื่องเล่าของตำนานกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในเอกสาร เกีย เซ็น ป๋อง ไม่สอดคล้องกัน ตำนานกล่าวว่ามนุษยชาติเกิดมาจาก ฟุ เฮย กับ เฒ้ย มุ่ย พร้อมกันโดยแยกกันตามถิ่นที่อยู่ และในเอกสารเกีย เซ็น ป๋อง กล่าวว่าหลังจากมีมนุษย์บนโลกมีการก่อตั้งราชอาณาจักรของคนจีนแล้ว พร้อมทั้งมีอาณาจักรอื่นที่ต่อต้านท้าทายอำนาจกันอยู่แล้ว “หล่ง ช้วน” ซึ่งเป็นเทวดาในสวรรค์จึงให้ภรรยามาเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในวังของ “แป้งฮู่ง” ส่วนตนเองเกิดเป็นสัตว์เดรัชฉานมีฉายาว่า “สุนัขมังกร” ในสองฐานข้อมูลมีความขัดแย้งกันอยู่ คือต่างอ้างว่ามีอิ้วเมี่ยนถือกำเนิดขึ้นมาในยุคของทั้งสองแนวความคิดแรกไม่มีหลักฐานยืนยันเท่ากับฐานข้อมูลที่สองที่อ้างถึงการเกิดอิ้วเมี่ยนสิบสองเผ่า

เอกสารเกีย เซ็น ป๋อง เป็นเอกสารที่นักวิชาการใช้อ้างถึงอย่างมากในการกล่าวถึงประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยน เอกสารเรื่องเดียวกันนี้มีหลายฉบับด้วยกัน ฉบับที่พบในประเทศไทยส่วนใหญ่ทำการคัดลอกมาจากฉบับที่ทำขึ้นในปี ค.ศ.1260 ฉบับนี้มีเรื่องราวเกี่ยวกับต้นกำเนิดของเผ่าพ่านฮูว่า เป็นลูกสุนัขห้าสี ได้คำอธิบายมาจาก มา ต้วน ลิน ในศตวรรษที่ 14 ก่อนหน้าศตวรรษที่ 14 ไม่ได้มีคำอธิบายคำว่า “หล่ง ช้วน” เป็นสุนัขห้าสี ฉบับที่ทำขึ้นในศตวรรษที่ 13 นี้มีการคัดลอกให้แก่ชาวอิ้วเมี่ยนหลายกลุ่ม ปัจจุบันยังพบว่ามีการอ้างถึงอยู่ นอกจากนี้มีฉบับที่ทำขึ้นสมัยราชวงศ์

ถัง อยู่ระหว่างปี ค.ศ. 650 ไม่ได้อธิบายถึงความเป็นสุนัขห้าสีแต่อย่างใด ฉบับที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีการค้นพบอยู่ในปัจจุบันคือฉบับที่ทำขึ้นในปี ค.ศ. 595 อยู่ในสมัยราชวงศ์ซุย (Sui dynasty) Fan Yeh ได้กล่าวอ้างถึงชนเผ่าพ่านฮูนี้ว่า พบในจดหมายเหตุราชวงศ์ฮั่นว่ามีการกล่าวถึงชาวอิ้วเมี่ยนได้อาศัยอยู่บริเวณตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี ตั้งแต่ก่อนคริสตศักราชประมาณสามร้อยปีขึ้นไป ในเบื้องต้นจึงสามารถสรุปได้ว่าชาวอิ้วเมี่ยนมีแหล่งกำเนิดอยู่ในประเทศจีนอย่างแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพหรือวัฒนธรรมก็มีความใกล้เคียงกับชาวฮั่นของประเทศจีนมากที่สุด แต่มักมีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการอาศัยอยู่บนภูเขา ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ในอดีตคนฮั่นเชื่อว่าพวกเขาเป็นเจ้าของโลกทั้งใบ โดยมีจักรพรรดิเป็นผู้ปกครองสูงสุด แต่ละเมืองจะมีกษัตริย์ปกครองขึ้นตรงต่อพระจักรพรรดิ ชนกลุ่มใดที่ไม่ยอมอยู่ใต้จักรพรรดิของจีน “Zong Guo” ถูกนับว่าเป็นพวกป่าเถื่อนทั้งหมด มีนัยว่าเป็นพวกนอกกฎหมายของจักรพรรดิจีน เมื่อชาวฮั่นพบว่ามีชนเผ่าพ่านฮูครั้งแรกตามที่บันทึกในจดหมายเหตุราชวงศ์ฮั่น ที่บันทึกในศตวรรษที่ 5 ถึง ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล อาจารย์มงคล กล่าวว่า ‘...ทางตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี มีชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ในบริเวณที่รวมกันเป็นพื้นที่ตอนกลางของสี่มณฑล คือมณฑลฮูเป่ย มณฑลฮูหนาน มณฑลเสฉวน และมณฑลกุ้ยโจว คนจีนเรียกชนกลุ่มนี้ว่า พ่านฮูจู๋ หรือชนเผ่าพ่านฮู้ง ชนกลุ่มนี้ได้ก่อกบฏหลายครั้ง...” จึงถือได้ว่าแหล่งกำเนิดชนชาติอิ้วเมี่ยนนั้นอยู่บริเวณตอนกลางของแม่น้ำแยงซีนี้เอง

2.2 เส้นทางการอพยพ

โดยที่พบว่ามีหลักฐานเกี่ยวกับชาวอิ้วเมี่ยนเมื่อประมาณสองพันห้าร้อยปีก่อนคริสตกาล จากแหล่งกำเนิดเดิมได้มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานบ่อย ต่อมาจึงไปปรากฏอยู่ในมณฑลอื่นๆทั่วไปในประเทศจีน โดยในยุคแรกของการกำเนิดชนชาติมีหลักฐานว่าอยู่บริเวณตอนกลางของแม่น้ำแยงซี ตามที่ Fan Yeh ได้กล่าวว่าตามจดหมายเหตุของราชวงศ์ฮั่นที่ว่าได้พบชาวอิ้วเมี่ยนอยู่บริเวณตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี จากหลักฐานชิ้นนี้จึงเชื่อว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งกำเนิดชนชาติอิ้วเมี่ยนแล้วค่อยๆมีการอพยพไปสู่มณฑลอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงในช่วงระยะเวลาประมาณหนึ่งพันปีแรกของการกำเนิดชนชาติ ก่อนที่จะอพยพไปสู่แผ่นดินที่ติดแนวชายฝั่งทะเลอย่างมณฑลกวางตุ้ง มณฑลกวางสี เมื่อไม่นานมานี้ ช่วงประมาณหนึ่งพันถึงสองพันปีก่อนจะพบว่าอิ้วเมี่ยนขยายพื้นที่มาถึงบริเวณแถบตะวันออกของประเทศจีนมากขึ้นตามลำดับ จนมาถึงตอนใต้ของประเทศจีนเมื่อประมาณ 800 ปีมานี้ เส้นทางอพยพจากเหนือลงใต้ของชาวอิ้วเมี่ยนได้แบ่งเป็นสองแนวความคิด โดยนักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าการอพยพครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยน คือการอพยพข้ามทะเลหรือทะเลสาบเป็นเรื่องที่โดดเด่นที่สุดของการอพยพในความทรงจำของชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศไทย และเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยนที่มีผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อครั้งสำคัญที่สุด

นักวิชาการอธิบายเรื่องการอพยพข้ามทะเลไว้สามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มดังนี้

2.2.1 กลุ่มที่เชื่อว่าอพยพข้ามทะเลมาจากเมืองนานกิงสู่มณฑลกวางตุ้ง

ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศไทยมักจะกล่าวว่าพวกตนเคยมีราชอาณาจักรที่ปกครองโดย เปี้ยนฮู่ง อยู่ที่เมืองนานกึง เมื่อเกิดภาวะแห้งแล้งกันดารผู้คนอดอาหารล้มตายกันมาก แม้แต่กษัตริย์ก็ตายเช่นกันจึงอพยพข้ามทะเลมาอยู่ทางตอนใต้ โดยกล่าวว่าเข้ามาตั้งถิ่นแห่งใหม่ที่อยู่มณฑลกวางตุ้งเป็นแห่งแรกก่อนที่จะขยายไปอยู่ในแผ่นดินจีนตอนใต้หลายมณฑลในเวลาต่อมา Jacques Lemoine กล่าวว่า “....ในช่วงศตวรรษที่ 14 ภายหลังสงครามการเมือง ในสมัยของราชวงศ์หมิง Hong Wu ประมาณปี ค.ศ. 1386-7 ความแห้งแล้งของแผ่นดินได้ผลักดันให้พวกเขาต้องออกจากเทือกเขาใน ChecKiang จากนั้นไปค้นหาดินแดนแห่งใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าจึงข้ามไปถึงมณฑลกวางตุ้ง ไปตามแม่น้ำ Peiching จนได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่บนเทือกเขาของอำเภอ Shaochow และ Lo Chang จากพื้นที่บริเวณนั้นพวกเขาได้อพยพไปสู่มณฑลหูหนานทางเหนือ มณฑลกุ้ยโจว มณฑลกวางสีและมณฑลยูนนาน….”(Jacques.1983) ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศไทยกล่าวถึงความเชื่อเทพเจ้าสามดาวก็มีการเริ่มต้นมาจากการข้ามทะเลครั้งนี้ เนื่องจากติดค้างอยู่ในทะเลจึงได้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ เมื่อสามารถขึ้นฝั่งได้สำเร็จก็เลยนับถือเทพเจ้าสามดาวตลอดมา

2.2.2 กลุ่มที่เชื่อว่าอพยพข้ามทะเลสาบตงติงในมณฑลฮูหนานสู่ทางใต้

แนวคิดที่สองนี้เป็นแนวคิดการค้นคว้าทางมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยการศึกษาจากรากเดิมทางภาษาของชาวอิ้วเมี่ยนแล้วเห็นว่า ชนชาติอิ้วเมี่ยนไม่น่าจะมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่เมืองนานกึงอย่างที่ชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อถือกัน นักวิชาการกลุ่มนี้นำโดย H.J.Wiens นักมนุษย์ศาสตร์และภาษาศาสตร์ ได้โต้แย้งว่า “…เริ่มแรกชาวอิ้วเมี่ยนนั้นมีถิ่นกำเนิดบริเวณตอนกลางของแม่น้ำแยงซีต่อมาได้อพยพลงมาอยู่บริเวณแม่น้ำ Hsi ในช่วงสมัยของจักรพรรดิ Tang Hsi-Tung (ค.ศ. 874-884) ชนพื้นเมืองของที่นี่คือชนชาติจ้วง...”(Chob.1997)

การข้ามทะเลสาบตงติงลงมาทางใต้ ดาเนียล อาริซาวา นักภาษาศาสตร์ได้เคยให้ข้อสังเกตแก่ผู้วิจัยว่าแนวความคิดที่สองนี้เป็นที่ยอมรับของนักภาษาศาสตร์ส่วนมาก โดยดูจากสายสัมพันธ์ทางภาษาแล้ว ภาษาอิ้วเมี่ยนน่าจะมีแหล่งกำเนิดอยู่ในบริเวณตอนกลางของประเทศจีน ได้อพยพข้ามทะเลสาบลงมาทางใต้ไม่ใช่ทะเลใหญ่อย่างที่ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศไทย เวียดนามและลาวเล่าสืบต่อกันมา เนื่องจากคำว่า “พิ้ว ยิ่ว เจี๋ย ค้อย” นี้คำว่า “ค้อย” อาจหมายถึงทะเลหรือทะเลสาบก็ได้สำหรับชาวอิ้วเมี่ยนคำนี้ไม่แยกให้ชัดเจนอย่างในภาษาไทย(Arisawa.2006:175-185) แต่ไม่ว่าจะอย่างไรโดยใจความหลักก็คือการอพยพลงมาสู่ทางใต้และเข้าสู่มณฑลกวางตุ้งเช่นกัน เรื่องการข้ามทะเลหรือทะเลสาบสำหรับชาวอิ้วเมี่ยนบางกลุ่มในมณฑลฮูหนาน กล่าวว่าพวกตนไม่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการอพยพข้ามทะเลหรือทะเลสาบเหมือนกับที่ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศเวียดนาม ลาวและไทย

โดยความเห็นส่วนตัวของผู้วิจัย เชื่อว่าชาวอิ้วเมี่ยนน่าจะมีแหล่งกำเนิดอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศจีนใกล้กับแม่น้ำแยงซี และเคลื่อนย้ายถิ่นฐานไปมาระหว่างมณฑลที่อยู่ใกล้เคียงกันในแถบนั้น จนกระทั่งได้ไปตั้งถิ่นฐานใกล้กับมณฑลเชกเกียงและเมืองนานกึง กลุ่มที่อยู่ใกล้กับชายฝั่ง

ทะเลสาบตงติง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในตอนกลางของประเทศจีน ได้อพยพลงมาอยู่ฝั่งตรงข้ามกับนานกึง แต่การบอกเล่าได้อ้างถึงเมืองใหญ่ในขณะนั้นอย่างนานกึงเพื่อให้เป็นที่รู้จักของอนุชนรุ่นต่อมา จนเป็นที่เข้าใจไปว่าเคยอยู่ที่เมืองนานกึงซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำแยงซีอีกทีหนึ่ง เท่าที่พบในบันทึกทำเนียบหลุมฝังศพ “Zouv Douh sou” ชาวอิ้วเมี่ยนหมู่บ้านผาลั้ง ในบันทึกของตระกูล เปี้ยน แซ้ง หวัง-หฺมั่น ได้บันทึกว่ามีหลุมฝังศพบรรพชนอยู่ในมณฑลกวางตุ้ง กวางสี และยูนนาน ในบันทึกไม่มีบรรพชนคนใดที่มีหลุมฝังศพในประเทศลาว จึงเชื่อได้ว่าชาวอิ้วเมี่ยนตระกูลนี้น่าจะเป็นกลุ่มดั้งเดิมที่อพยพมาจากเมืองล่าในแคว้นสิบสองปันนา ที่ได้เข้ามาในประเทศไทยกลุ่มแรกๆมีการแวะพักในประเทศลาวเป็นเวลาสั้นๆ หรือไม่ก็ตรงมาจากเมืองล่าในแคว้นสิบสองปันนาเข้าสู่เชียงของโดยตรง ในขณะที่อยู่ในความปกครองของเมืองน่าน เนื่องจากในเวลานั้นเมืองน่านมีอิทธิพลเหนือพื้นที่บริเวณนี้ รวมถึงในเมืองสิงห์ หลวงน้ำทาและไทรยะบุรี ของประเทศลาว การอพยพข้ามไปมาระหว่างแม่น้ำโขงจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย และประชากรในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 มีไม่มาก ดินแดนล้านนาตอนบนกลายเป็นเมืองร้างไปหลายช่วง

2.2.3 การอพยพเข้าสู่ประเทศในแถบอินโดจีน (เวียดนาม ลาว และพม่า)

Jacques Lemoine และ Chiao Chien กล่าวว่าภายหลังจากอพยพข้ามทะเลลงทางตอนใต้ราวๆสมัยราชวงศ์หมิงตอนต้น ได้ยอมรับวัฒนธรรมจีนทั้งรูปแบบการปกครอง การศึกษา ส่วนศาสนานั้นได้รับเอาลัทธิเต๋าของจีนที่ผสมผสานกับศาสนาพุทธและบรรพชนผู้ล่วงลับ โดยถือว่า “เปี้ยน ฮู่ง”(องค์ที่สร้างจักรวาล)เป็นพระเจ้าสูงสุด และบรรพบุรุษคนแรกที่มีนามว่า “หล่ง ช้วน” ที่แต่งงานกับ “เลี่ยว มู้ กู๋ ฟาม” (Liouh Muh Gux Faam)ราชธิดาองค์ที่สามของจักรพรรดิ “แป้ง ฮู่ง” (Baengh Hungh) ซึ่งเป็นต้นตระกูลของชนชาติอิ้วเมี่ยนสิบสองเผ่านั้น ตอนมีชีวิตอยู่ได้มีศักดินาเทียบเท่ากับราชบุตรเขย ภายหลังจากเสียชีวิตแล้วได้รับการแต่งตั้งเป็นสมมุติเทพ มีนามว่า “เปี้ยน ฮู่ง” เช่นกัน ชาวอิ้วเมี่ยนในชุมชนต่างได้ร่วมกันสร้างรูปปั้นของเปี้ยน ฮู่ง องค์ที่สร้างจักรวาลขึ้นมาเพื่อกราบไหว้ นายฒ้อยเอี๋ยนกล่าวว่า “....ต่อมาทางการในท้องถิ่นไม่อนุญาตให้ชาวอิ้วเมี่ยนตั้งหอเทพเจ้าบริเวณใจกลางเมือง จึงพากันไปตั้งตามภูเขาที่ห่างไกลผู้คน ในยุคต่อมาแม้แต่บนภูเขาก็ห้ามเช่นกัน จึงได้วาดภาพผีใหญ่ไว้กราบไหว้แทน...” ภาพผีใหญ่เหล่านี้ “...ส่วนมากจะทำขึ้นในระหว่างที่ย้ายถิ่นมาถึงมณฑลกวางตุ้งและมณฑลกวางสีของประเทศจีน ใช้ลักษณะรูปแบบการวาดอย่างเดียวกันกับเรื่องราวในเทพนิยายจีน ด้านหลังรูปภาพมีบางฉบับที่ระบุปีที่วาดไว้ด้วย มีอายุระหว่างปีค.ศ. 1800 ถึง 1870 มีหลายภาพที่ระบุปี ค.ศ. 1800 ถึง 1845 …”(Jess.1994;1997) ระบบความเชื่อดังกล่าวแม้ว่ามีส่วนหนึ่งเป็นระบบจารีตแบบเต๋าที่คนจีนส่วนใหญ่นับถืออยู่ แต่ในเนื้อหาทางความเชื่อจริงๆแล้วได้ผูกโยงไว้กับอำนาจเหนือธรรมชาติและหลักเนติธรรมไว้ด้วย เป็นระบบทางสังคมที่ทรงพลังอำนาจและสามารถใช้เป็นฐานในการวางระบบการปกครองประเทศได้ หากมีการรวมตัวกันได้อย่างเป็นระบบและคนภายในกลุ่มสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ได้อย่างลงตัว เพราะในคำอธิบายหลายตอนได้อ้างถึงการที่ เปี้ยน ฮู่ง เป็นผู้สร้างจักรวาลและชาวอิ้วเมี่ยนซึ่งเป็น

กลุ่มชนหลักที่ได้นับถือสืบทอดลัทธิดังกล่าวอยู่ นอกจากนี้แล้วยังได้เลียนแบบชาวพุทธด้วยการสร้างวัด “Miu-Biauv” ตามแหล่งที่มีชุมชนหนาแน่น มีการอ้างเอกสิทธิ์ที่ไม่ต้องเสียภาษีไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน มีอิสระเต็มที่ในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ทั่วทั้งภูเขาทุกลูกในโลกนี้ นอกจากนี้มีคำกล่าวอ้างว่าชาวอิ้วเมี่ยนหรือกลุ่มชนที่นับถือ เปี้ยน สู่ง ผ่านเมืองไม่ต้องคำนับใคร ข้าราชการคนใดจะยึดเอาลูกเมียชาวอิ้วเมี่ยนไว้ไม่ได้ ชาวอิ้วเมี่ยนไม่สามารถตกเป็นทาสรับใช้ใครได้เลย ลัทธิความเชื่อดังกล่าวคือเหตุผลหลักที่ผลักดันให้ชาวอิ้วเมี่ยนอยู่ภายใต้กฎหมายของราชวงศ์หมิงไม่ได้

ลัทธิความเชื่อของชาวอิ้วเมี่ยนไม่ใช่ลัทธิความเชื่อหลักของระบบการปกครองประเทศที่ใช้เป็นแกนหลักในขณะนั้น การที่ชาวอิ้วเมี่ยนได้ผนวกเอา เปี้ยน สู่ง เข้ามาเป็นพระเจ้าองค์สูงสุดจึงขัดกับรัฐบาลในขณะนั้นโดยตรง เป็นที่มาของการถูกเพ่งเล็งว่าอาจก่อความยุ่งยากให้แก่ผู้ปกครอง จึงมีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ไม่ให้ชาวอิ้วเมี่ยนหรือชนชาติอื่นๆที่นับถือ เปี้ยน สู่ง เหมือนกันมีศูนย์กลางทางความคิดร่วมกันในพื้นราบที่มีผู้คนหนาแน่น แต่เมื่อขึ้นไปรวมตัวกันบนเทือกเขาแล้วยิ่งยากแก่การควบคุมอีก ฒ้อยเอี๋ยน กล่าวว่ามีการสู้รบกันบ่อยครั้งเพื่อไม่ให้ชาวอิ้วเมี่ยนตั้งวิหารของ เปี้ยน สู่ง ในเทือกเขา ต่อมาจึงได้เจรจาตกลงให้วาดรูปภาพมากราบไหว้แทนรูปเคารพในวิหาร ชาวอิ้วเมี่ยนส่วนมากไม่ยอมอยู่ใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าวจึงได้ละถิ่นฐานได้มีคำกล่าวว่า “....เมื่ออยู่พื้นที่ห่างจากผู้ปกครองชาวอิ้วเมี่ยนก็ยังนิยมสร้างรูปเคารพของ เปี้ยน สู่ง จากไม้มาเป็น สู่งฝั่ง (Hungh Fangx)ไว้ให้คนในชุมชนกราบไหว้ เพราะทุกปีจะมีวันหนึ่งที่ชาวอิ้วเมี่ยนทั่วโลกจะประกอบพิธีกรรมสืบชะตาหมู่บ้าน โดยมักจะตั้งไว้เหนือหมู่บ้านเล็กน้อยเป็นที่คนไปมาได้สะดวก แต่ปัจจุบันชาวอิ้วเมี่ยนไม่มีประเทศเป็นของตนเอง พิธีกรรมเหล่านี้คงไม่มีใครทำกันแล้ว...”(แซ้ง เซ่าว่น.2550) การไม่ได้รับความสะดวกเกี่ยวกับระบบความเชื่อดังกล่าวน่าจะเป็นเหตุผลหลักของการย้อนกลับขึ้นไปบนภูเขา และมีการอพยพต่อไปโดยมีภาพวาด “เมี้ยนฝั่ง” เป็นสมบัติติดตัวพร้อมกับราชโองการกษัตริย์ผิงเป็นใบเบิกทางทำกินบนพื้นที่ภูเขา

2.2.4 การอพยพไปตั้งถิ่นฐานในประเทศโพ้นทะเล

ช่วงปลายของศตวรรษที่ 20 เมื่อเกิดสงครามการเมืองระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์และฝ่ายประชาธิปไตยขึ้นในประเทศลาว ผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนบางกลุ่มที่ได้เข้าร่วมกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส สงครามได้สร้างความทุกข์ยากแก่ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศลาวเป็นอย่างมาก มีการเกณฑ์ชาวอิ้วเมี่ยนไปเข้าร่วมสงครามด้วย จนกระทั่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้พ่ายแพ้ในสงคราม ทำให้ชาวอิ้วเมี่ยนที่เคยนำโดยเจ้าน้อยและเจ้าหล้าต้องอพยพลี้ภัยเข้ามาอยู่ในศูนย์พักพิงที่เชียงคำ “...ต่อมาได้อพยพไปอยู่ในประเทศโพ้นทะเล อาทิเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศสในแถบตะวันตก และประเทศแคนาดา....” (Jess.2002) มีหลายครอบครัวที่ได้ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยกับชาวอิ้วเมี่ยนในหลายพื้นที่ บางส่วนได้อพยพย้อนกลับไปที่ประเทศลาว โดยเฉพาะในเขตเมืองสิงห์

3. สาเหตุการอพยพในแต่ละยุคสมัย

การอพยพในสมัยก่อนนั้นมีสาเหตุมาจากการแสวงหาที่ดินทำกิน การลี้ภัยสงครามที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งและการแสวงหาสิทธิเสรีภาพในการรักษาวัฒนธรรมจารีตประเพณี สาเหตุหลักของการอพยพในช่วงที่เข้าสู่แถบประเทศอินโดจีนนั้นเพราะว่า "....เหตุการณ์ความทุกข์ยากในสมัยราชวงศ์หมิงดังกล่าวได้ผลักดันให้ชาวอิ้วเมี่ยนหลายกลุ่มอพยพต่อไปถึงเมืองต่างๆของมณฑลกวางสี มณฑลยูนนานและมีบางกลุ่มได้อพยพต่อไปถึงเกาบ่างเหงียนบินห์และบั๊กกะเมืองชายแดนของประเทศเวียดนามในปัจจุบัน ต่อมาได้อพยพต่อไปยังไท้เหวียน นามเอียนและเจียมหัว..." (Jess.เพิ่งอ้าง) ซึ่งเป็นอุปนิสัยดั้งเดิมของชาวอิ้วเมี่ยนเองที่มีส่วนอย่างมากต่อการที่ต้องเร่ร่อนไปทั่วโลก นอกจากนี้ยังกล่าวว่า ชาวอิ้วเมี่ยนและชาวกิมมุนหลายกลุ่มได้อพยพเข้าไปในแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ชาวเมืองในท้องถิ่นเป็นคนไตเจ้าเมืองของไตมีอาณาเขตปกครองกว้างขวางครอบคลุมไปถึงรัฐฉานของพม่า เมื่อชาวอิ้วเมี่ยนอพยพมาถึงแคว้นสิบสองปันนาแล้วมีบางส่วนได้ไปตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองเก็งตุงของรัฐฉานเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆแล้วย้ายกลับไปในเขตสิบสองปันนาของมณฑลยูนนานประเทศจีน และอาจจะมีบางกลุ่มที่อพยพเข้ามาในเมืองสิงห์ของประเทศลาวก่อนที่จะอพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกทีหนึ่ง บางกลุ่มได้อพยพจากแคว้นสิบสองปันนาของมณฑลยูนนานสู่หัวเมืองประเทศราชของกรุงสยามตอนต้นเลยก็มี

ชาวอิ้วเมี่ยนและชาวกิมมุนได้อพยพเข้ามาในประเทศลาวประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 โดยอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนามณฑลยูนนาน ชาวอิ้วเมี่ยนหลายกลุ่มทั้งจากตอนเหนือของประเทศเวียดนามและมณฑลกวางสี ได้อพยพมาถึงแคว้นสิบสองจุไท แคว้นสิบสองปันนาเพื่อแสวงหาพื้นที่เพาะปลูกฝิ่นในพื้นที่ภูเขาอย่างต่อเนื่อง แล้วเข้าสู่ประเทศลาวหรือบางกลุ่มได้ตรงมายังประเทศไทยโดยไม่ได้แวะพักที่ประเทศลาวเลย (McCarty.1994 1997) เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มกิมมุนไม่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ทั้งๆที่มีความใกล้ชิดทางภาษามากที่สุด ระยะเวลาและการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของชาวอิ้วเมี่ยน "....เป็นการยากที่จะชี้ชัดว่าอิ้วเมี่ยนกลุ่มแรกเข้ามาในประเทศไทยเมื่อไร ช่วงต้นของคริสต์ทศวรรษ 1800 ดูเหมือนเป็นการคาดคะเนที่มีเหตุผล...การอพยพนั้นอยู่ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันแบ่งเป็นหลายกลุ่ม .... "(Jess.อ้างแล้ว) ซึ่งมีหลายเหตุปัจจัยที่ทำให้มีการอพยพเข้าตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่นการแสวงหาแหล่งที่ดินทำกิน การลี้ภัยสงครามเป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีนักวิชาการไทยอีกหลายท่านได้กล่าวถึงรายละเอียดและช่วงเวลาการอพยพของอิ้วเมี่ยนไทยไว้หลายแนว ที่สำคัญคือ ดร.ชอบ คชาอนันท์, มงคล จันทร์บำรุงและวนัช พฤษศรี โดยที่ส่วนมากที่จะกล่าวว่ากลุ่มที่นำโดยพญาคีรีศรีสมบัติเป็นอิ้วเมี่ยนกลุ่มแรกที่ได้นำชาวอิ้วเมี่ยนอพยพเข้ามาในประเทศไทย ผู้วิจัยจะขอแสดงรายละเอียดในบทที่ 3

4. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยน

แม้ว่าเรื่องราวการกำเนิดชนชาติอิ้วเมี่ยนได้มีการเชื่อว่า กำเนิดขึ้นมาเมื่อประมาณสองพันห้าร้อยปีก่อนคริสตกาล โดยพบหลักฐานในบันทึกที่เป็นเอกสารจีนโบราณก็ตาม ปัจจุบันกลับพบว่าจำนวนประชากรชาวอิ้วเมี่ยนและชนชาติเย้ากลุ่มอื่นๆที่มีความใกล้ชิดกันมีจำนวนไม่มาก และตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในประเทศต่างๆเพียงไม่กี่ประเทศ ได้แก่ประเทศจีน ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดาและประเทศฝั่งเศส นอกจากนี้จะไปเพื่อค้าขายแรงงานในประเทศอุตสาหกรรมอีกหลายประเทศ กลุ่มที่ค้าขายแรงงานมักไม่ได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชุมชนหรือมีส่วนร่วมในทางการเมืองของท้องถิ่น ชาวอิ้วเมี่ยนในหลายประเทศถูกเรียกว่าเย้า หรือเตา จำนวนประชากรของชาวอิ้วเมี่ยนตามที่เสนอในรายงานของผู้วิจัยครั้งนี้ ได้อ้างการสำรวจของนักวิจัยท่านอื่นๆที่ทำการสำรวจมาแล้ว โดยที่ผู้วิจัยเองไม่ได้ทำการสำรวจแต่อย่างใด จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนทั่วโลกจะมีจำนวนเท่าใดนั้น คงต้องศึกษาจากข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ซึ่งเท่าที่มีปรากฏอยู่ขอเสนอไว้ ดังรายละเอียดที่กล่าวต่อไปนี้

1. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศจีน

ในปี ค.ศ. 1991 Cheng Qiuan Pan ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Yao Dialectology, in The Yao of South China : Recent International Studies. กล่าวว่า '…ในประเทศจีนมีจำนวนประชากรเย้าทั้งหมดประมาณกว่า 1,400,000 คน กลุ่มใช้ภาษาเมี่ยนมีจำนวนประมาณ 700,000 คน อาศัยอยู่ในมณฑลกวางสี มณฑลฮูหนาน มณฑลยูนนาน มณฑลกวางตุ้ง มณฑลกุ้ยโจว มณฑลเจียงสี…' ส่วน ฮวง อิ้ว ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1990 กล่าวว่า '…ประชากรเย้าในประเทศจีนมีประมาณ 2.13 ล้านคน กระจายตัวอยู่ในเมืองต่างๆมากกว่า 140 แห่ง มณฑลกวางสีมีประชากรเย้าอาศัยอยู่จำนวนมากที่สุดถึงร้อย 66 หรือประมาณ 1.23 ล้านคน...' (Cheng Qiuan.1991) ฮวง อิ้ว ท่านไม่ได้แยกไว้ว่ากลุ่มอิ้วเมี่ยนมีจำนวนต่างหากอย่างไร ในเวบไซด์ http://www.china.org.cn/e-groups/shaoshu/shao-2-yao.htm ในหัวข้อ The Yao ethnic minority ได้ระบุว่า จำนวนประชากรเย้ามีทั้งสิ้น 2,637,421 มี 70 เปอร์เซ็นที่อยู่ในมณฑลกวางสี นอกนั้นจะอาศัยอยู่มณฑลฮูหนาน มณฑลยูนนาน มณฑลกวางตุ้ง มณฑลกุ้ยโจว มณฑลเจียงสี แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงจำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนเป็นการเฉพาะเช่นกัน ดังนั้นหากใช้มาตราส่วน 700,000 ต่อ 1,400,000 ตามที่ Cheng Qiuan Pan ได้เคยศึกษาไว้ในปี ค.ศ. 1990 ต่อประชากร 2,637,421 คน มาคำนวณประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศจีนปัจจุบัน คงมีประชากรประมาณ 1,318,710 คน ถือว่าในประเทศจีนมีจำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนมากที่สุด และส่วนใหญ่อยู่มณฑลกวางสี ซึ่งเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณของชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อยู่ประเทศไทย ประเทศลาวและสหรัฐอเมริกา ที่อพยพไปเมื่อประมาณสามศตวรรษที่ผ่านมา เป็นกลุ่มที่มีความก้าวหน้าในหลายๆด้าน ในปัจจุบันมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายอิ้วเมี่ยนระหว่างประเทศ โดยมีชาวอิ้วเมี่ยนในสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำร่วมกับชาวเย้าในมณฑลกวางสี และทุกปีจะมีการประชุมอิ้วเมี่ยนนานาชาติโดยเวียนกันเป็นเจ้าภาพ

2. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศเวียดนาม

เมื่อปี ค.ศ. 2000 มีผู้กล่าวว่าในประเทศเวียดนามมีประชากรเย้าจำนวน 473,645 คน เป็นชาย 236,991 คน เป็นผู้หญิง 236,954 คน(Asian Development Bank.2000) ในที่นี้ไม่ได้กล่าวถึงกลุ่มที่เป็นอิ้วเมี่ยนโดยเฉพาะไว้ ว่ามีจำนวนมากน้อยอย่างไร สำหรับประเทศเวียดนามแล้วกลุ่มที่ถือว่าเป็น Dao หรือ เย้า มีด้วยกันหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเมี่ยน(Mien) กลุ่มมุน(Mun) และกลุ่ม แมน (Meun) ท่ามกลางกลุ่มเมี่ยนจะประกอบด้วยหลายกลุ่มย่อยคล้ายกับชื่อเรียกของสายตระกูลที่แตกแขนงออกไปอย่างไม่สิ้นสุด บางกรณีแยกไปตามลักษณะถิ่นที่อยู่ การแต่งกาย การสื่อสารเป็นต้น

3. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศลาว

ในปี ค.ศ. 2000 Asian Development Bank เช่นกันที่กล่าวว่าในประเทศลาวมีประชากรเย้าจำนวน 22,665 คนไม่ได้แยกไปตามเพศหรือกลุ่มภาษา ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศลาวมักจะมีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ฝั่งไทยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีญาติพี่น้องอยู่ในฝั่งไทยสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ โดยการย้ายเข้ามาเพื่อการศึกษาและการประกอบอาชีพ เพราะปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดให้คนต่างด้าวสามารถเข้ามาประกอบอาชีพได้หลากหลายขึ้นกว่าก่อนมาก ชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศลาวนิยมที่จะมาตั้งรกรากในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาพอที่อ่านออกเขียนได้ตามสมควร

4. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศโพ้นทะเล (สหรัฐอเมริกา,แคนาดาและฝรั่งเศส)

จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดามีจำนวนประมาณ 20,000 คน ในปี ค.ศ. 2002 Jess G. Pourret กล่าวว่าในประเทศโพ้นทะเลมีประชากรเย้ากลุ่มอิ้วเมี่ยนประมาณ 15,000 คน การสำรวจเบื้องต้นของสหพันธ์เครือข่ายอิ้วเมี่ยนระบุว่ามีประมาณ 25,000 - 30,000 คน แต่ในเวบไซต์บางแห่งได้ระบุว่าในประเทศมีประมาณ 50,000 คน (www.hilltribe.org/mien) นับได้ว่าประชากรอิ้วเมี่ยนในสหรัฐอเมริกามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในรอบสามสิบปี เนื่องจากเมื่อครั้งที่มีการอพยพไปอยู่ครั้งแรกนั้นมีจำนวนเพียงไม่ถึงหนึ่งหมื่นคน แต่ปัจจุบันมีจำนวนมากถึงสองหมื่นกว่าคนในเวลาเพียงไม่เกินสี่สิบปี ผู้วิจัยเคยได้ยินได้ฟังถึงเรื่องราวการอพยพไปสมทบหลายครั้ง โดยวิธีการต่างๆเช่นไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา การไปประกอบอาชีพ การย้ายไปอยู่กับครอบครัวหรือญาติพี่น้อง เมื่ออยู่ติดต่อกันเป็นเวลาที่ครบกำหนดสามารถขอสิทธิพลเมืองได้ จึงได้ตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรในประเทศนั้น ซึ่งต่างจากจำนวนประชากรในประเทศไทยที่มีการเพิ่มจำนวนน้อยมากในรอบสามสิบปี

5. จำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนในประเทศไทย

ในประเทศไทยพบว่ามีเพียงกลุ่มอิ้วเมี่ยนที่ทางการจีนนับรวมอยู่ในชนชาติเย้าเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ทางราชการไทยนั้นได้เรียกชาวอิ้วเมี่ยนว่าเย้ามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1884 โดย เจมส์ แม็คคาที่ พระยาวิภาคภูวดล เจ้ากรมแผนที่คนแรกของประเทศไทยใช้เรียกในปี พ.ศ. 2427 เป็นคนแรก โดยพบว่าเข้าอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้ระบุตัวเลข

ไว้ ในเวลาต่อมากรมประชาสงเคราะห์ได้เคยรายงานเมื่อปี พ.ศ. 2527 กล่าวว่าชาวอิ้วเมี่ยนได้อพยพเข้าตั้งรกรากในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 (กรมประชาสงเคราะห์. 2527) นับได้ประมาณ 208 ปี ที่ชาวอิ้วเมี่ยนเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย แต่จำนวนประชากรไม่ได้มีการขยายตัวมากนัก เมื่อปี ค.ศ. 1961 ระบุว่ามีจำนวน 10,200 คน ในหมู่บ้าน 74 แห่ง เมื่อปี ค.ศ. 1967 จากการสำรวจของสหประชาชาติพบว่า มีประชากรอิ้วเมี่ยนทั้งหมด 16,119 คน ในปี ค.ศ. 1983 กองสงเคราะห์ชาวเขาได้สำรวจ พบว่ามีจำนวน 31,420 คน อาศัยอยู่ 160 หมู่บ้าน ในปี ค.ศ. 1990 ชอบ คชากนันท์ ระบุว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 35,652 คน มี 4,823 ครอบครัว อาศัยใน 181 หมู่บ้าน เมื่อปี ค.ศ. 2002 Jess G. Pourret กล่าวว่ามีจำนวนประมาณ 40,000 คน ไม่ได้ระบุจำนวนของหมู่บ้านไว้ ในปี ค.ศ. 2006 Emmanuel Perve กล่าวว่าประชากรอิ้วเมี่ยนมีจำนวนทั้งสิ้น 45,571 คน เป็นข้อมูลในปี ค.ศ. 2003 อาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย 178 หมู่บ้าน(Emmanuel.อ้างแล้ว) ถือได้ว่ามีการขยายตัวของประชากรน้อยมากเมื่อเทียบกับอัตราการขยายตัวของจำนวนประชากรโลก หรือเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยด้วยกันเองก็ตาม

5. ลักษณะกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ภายในชาติพันธุ์

อิ้วเมี่ยนเป็นชาติพันธุ์โบราณที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้ผ่านการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์มาจากชนหลายเชื้อชาติ ผ่านระบบลัทธิความเชื่อมาหลายแบบ ได้ยอมรับระบบกฎเกณฑ์ทางสังคมว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน ร่วมทั้งได้สร้างระบบมรรยาทและค่านิยมเกี่ยวกับชีวิต ให้ความสำคัญแก่การมีทายาทผู้สืบสกุลผีบรรพบุรุษยิ่งกว่าการรักษาความบริสุทธิ์ของทายาทผู้สืบสายโลหิต วัฒนธรรมประเพณีของชาวอิ้วเมี่ยนได้รับการรักษาจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีอุปนิสัยและค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เหนือสิ่งอื่นใดชาวอิ้วเมี่ยนให้ความนับถือแก่ระบบอาวุโสมาก สิ่งเหล่านี้จะแสดงออกในลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมดังต่อไปนี้

5.1 โครงสร้างทางสังคมตามเชื้อชาติกำเนิด

โครงสร้างทางสังคมชาวอิ้วเมี่ยนนั้นเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณสี่พันปีก่อน ชนชาวอิ้วเมี่ยนมีโครงสร้างทางสังคมที่เป็นสังคมอันมีบรรพบุรุษเดียวกัน เคยเป็นครอบครัวเดียวกันมาก่อน สถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกของชาวอิ้วเมี่ยนที่ปูรากฐานทางสังคม ระบบที่ให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวในสมัยก่อน ยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบันนี้ ทำให้เพศชายมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม รวมทั้งอำนาจการตัดสินใจในทิศทางของสังคม ดังที่กล่าวมาแล้วว่าชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อว่า พวกตนนั้นมีบรรพชนคู่แรกร่วมกัน โดยมีนามว่า เปี้ยน ฮู่ง กับ มู่-กู่ ฟาม ดังที่กล่าวมาข้างต้น เปี้ยน ฮู่ง นั้นเป็นพระนามในลักษณะของ “Hungh-Mbuox” (ชื่อลำดับชั้นพระ อาทิ เช่นพระจักรพรรดิ พระราชบุตรเขย) นามเดิมคือ “Longx-Quanv” (หลง-ช้วน บางท่านออกเสียงว่า โล่ง ช้วน) ความหมายที่แท้จริงของชื่อนี้อาจหมายถึงผู้รับใช้ของกษัตริย์ ท่านเป็นคนละเผ่าพันธุ์กับ

คนเชื้อชาติฮั่นที่เป็นชั้นชาติปกครองในขณะนั้น ส่วน มู่-กู่ ฟาม ทรงเป็นราชธิดาแห่งองค์จักรพรรดิฮั่น อิ้วเมี่ยนเรียกพระนามท่านว่า “Baengh Hungh” (แป้ง สู่ง) ท่านได้อภิเษกกันตามราชประเพณีต่อพระพักตร์ แต่การที่ได้อภิเษกกับสามัญชนจึงมีความอายที่จะประทับอยู่ในพระราชวัง เมื่ออภิเษกแล้วก็ได้พาบริวารแยกไปอยู่ต่างหากนอกราชวัง จนได้ประสูติบุตรธิดาด้วยกันทั้งหมดสิบสององค์ จึงเป็นต้นตระกูลของสิบสองเผ่าอิ้วเมี่ยนในปัจจุบัน เชื่อกันว่ามีหกเผ่ามาจากสายโลหิตของบุตรชาย อีกหกเผ่ามาจากทางสายโลหิตของธิดา โดยทายาทรุ่นแรกมีบุตรชายคนโตได้รับพระนามของบิดาเป็นชื่อสกุลของตนเอง คือ เผ่าเปี้ยน น้องๆอีกสิบหนึ่งองค์ที่สืบเชื้อสายต่อมาจากบรรพบุรุษคนเดียวกันนั้น ก็ได้รับนามสกุลพระราชทานจากพระจักรพรรดิ ได้สร้างระบบการนับรุ่นของแต่ละเผ่าเอาไว้สำหรับเผ่า เปี้ยน นั้น เมื่อสมัยที่มีกษัตริย์ขึ้นมาครองบัลลังก์อยู่นั้น ได้ใช้การเรียงลำดับชั่วรุ่นถึงแปดรุ่น ซึ่งมีด้วยกันดังนี้

Baanh Buic.

ลำดับที่	ชื่อรุ่น
1.	Wuonh
2.	Jiem
3.	Saengh
4.	Zoih
5.	Fuqc
6	Gueix
7.	Yauz
8.	Zanx
9.	Wuonh

ทำเนียบลำดับรุ่นของเผ่าเปี้ยน

ในเวลาต่อมาชาวอิ้วเมี่ยนไม่มีกษัตริย์ปกครองแล้ว และอายุของคนสั้นลงมาก แต่ละชั่วรุ่นแทบจะไม่เคยเห็นหน้ากันเลย จึงได้มีการตัดให้เหลือเพียงแค่หกรุ่นบ้าง ห้ารุ่นบ้าง หรือสี่รุ่นบ้าง ในประเทศไทยพบว่ามีเผ่าเปี้ยนบางกลุ่มใช้ ห้าชั่วรุ่น บางสายอพยพใช้สี่ชั่วรุ่นแล้วย้อนกลับไปถึงต้นตระกูล ดังตัวอย่างชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนดอยสามหมื่นและบนดอยอ่างขางจะใช้สี่ชั่วรุ่นแล้วย้อนกลับไปเริ่มรอบใหม่ ปกติการนับสายเครือญาติสนิทจะนับขึ้นไปลงมาที่ห้าถึงเจ็ดชั่วรุ่นเท่านั้น แต่การนับถือผีบรรพบุรุษจะนับย้อนกลับไปถึงเก้าชั่วรุ่นที่ถือว่าเป็นผีเครือญาติสนิท และสามารถย้อนกลับไปได้มากกว่านั้น จนกระทั่งไปถึงช่วงเวลาการอพยพข้ามทะเลสาบเลย ก็มีบางตระกูลที่มีการบันทึกไว้ แต่ต้องเป็นตระกูลที่ใหญ่มีฐานะทางสังคมพอสมควร การเก็บรักษาเอกสารบางอย่างไว้เป็นภาระที่หนักหน่วงสำหรับครอบครัวที่มีฐานะลำบาก เนื่องจากอิ้วเมี่ยนถือว่าบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วจะขยับขึ้นเป็นเทพเจ้าตามลำดับ จึงต้องเก็บรักษาไว้ในที่สูง ห้าม

ไม่ให้ใครหามศพผ่านเหนือบ้านหลังที่เก็บเอกสารดังกล่าว ถ้ามีการฝ่าฝืนต้องทำพิธีขอขมาต่อผีบรรพบุรุษ การดำเนินการแต่ละครั้งนั้น มีการใช้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างมากและต้องรบกวนบุคคลอื่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางพิธีกรรมเฉพาะด้านมาประกอบพิธีให้

ในบางกรณีทายาทชั่วรุ่นต่อมาอาจไม่ได้เก็บรวบรวมเรื่องราวของบรรพบุรุษไว้อย่างครบถ้วน เพราะเห็นว่าเพียงการที่รู้ว่าแต่ละชั่วรุ่นที่ชื่อทำเนียบผีหรือชื่อชั้นเซียน สามารถใช้ในการประกอบพิธีกรรมได้ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ทราบเพียงแค่นั้นและไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต่อไปยังชั่วรุ่นที่สืบต่อจากตน ยกตัวอย่างเช่นทำเนียบรุ่นของตระกูลหวังหมู่บ้านผาลั้ง

ลำดับที่	**ชื่อประจำตัว(ต้มเมี่ยนบั๋ว) Domh Mienh Mbuox**	**ชื่อสมัยเด็ก(ฟุ๊จ้วยบั๋ว) Fuqc-Jueiv Mbuox**	**ชื่อทำเนียบผี Faqc-Mbuox**	**ชื่อชั้นเซียน Lorngh Mbuox**
1	ไม่มีบันทึก	ไม่มีบันทึก	ไม่มีบันทึก	Bienh Suenc Nyeic-Lorngh
2	ไม่มีบันทึก	ไม่มีบันทึก	Bienh Faqc Haegh	-
3	Bienh Zoih Wuonh	ไม่มีบันทึก	Bienh Faqc Cing	-
4	Bienh Wuonh Kuon	ไม่มีบันทึก	Bienh Faqc Liemh	-
5	Bienh Jiem-Zanx	ไม่มีบันทึก	Bienh Faqc Doz	_
6	Bienh Saengh Wangc	Gauv Zanx	Bienh Faqc Daqv	-
7	Bienh Zoih Fin	ผู้ให้สัมภาษณ์		-
8	Bienh Wuonh Orn	บุตรบุญธรรม	-	-
9	Bienh Jiem.....	หลานจากบุตรบุญธรรม	-	-

ลำดับรุ่นของตระกูลหวังบ้านผาลั้ง

นายเลาแสง แซ่พร่าน เป็นประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง เป็นทายาทสายตรงของนายแซ้งหวัง แซ่พร่าน เพียงคนเดียว ท่านสามารถอธิบายได้เพียงเท่าที่แสดงไว้ในตารางนี้ เราจะ

สังเกตเห็นว่า อนุชนรุ่นต่อๆมาจะไม่ได้บันทึกชื่อรองหรือชื่อสมัยเด็กเอาไว้ แต่จะจดบันทึกเฉพาะชื่อทำเนียบผี หรือชื่อชั้นเซียนเท่านั้นสำหรับกรณีที่มีชื่อในลำดับที่สูงกว่า ส่วนชื่อผู้ใหญ่นั้นบางครั้งเรียกว่า “Yaangh Mbuox” (ย่าง บั๋ว) หมายถึงชื่อที่ใช้เรียกบุคคลนั้นในขณะที่ยังมีสภาพบุคคลอยู่ หลังจากเสียชีวิตแล้วจะไม่นิยมเรียกชื่อนี้อีก เพราะชื่อชั้นเซียนเป็นชื่อที่ได้เมื่อประกอบพิธีชั้นสูงเรียกว่า “Douc Sai Jaa-Zeqv” ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้จักแต่กลุ่มผู้นำพิธีกรรมด้วยกันจะรู้จักและให้การเคารพ เนื่องด้วยว่าการประกอบพิธีกรรมแต่ละอย่างเพื่อสะสมบุญบารมีนั้นต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก น้อยคนที่จะสามารถประกอบพิธีใหญ่จนถึงขั้นได้ชื่อชั้นเซียน

การนับญาติพี่น้อง สำหรับชาวอิ้วเมี่ยนจะเน้นไปที่สายโลหิตฝ่ายบิดา หรือความเป็นทายาทของผีบรรพบุรุษเดียวกัน ญาติฝ่ายมารดานั้นจะนับเพียงไม่กี่รุ่นเท่านั้น เมื่อทายาทตระกูลใดในเผ่าที่ใช้นามสกุลเดียวกันไปนับถือผีอีกตระกูลหนึ่งต้องมีพิธี “caeqv mienv kuv” มีการฆ่าหมูจัดพิธีเพื่อบอกกล่าวแก่ผีบรรพบุรุษ ว่าบุคคลผู้นี้ผู้ได้ออกจากความเป็นทายาทของผีตระกูลนี้แล้ว จะไปเป็นผู้สืบทอดผีในตระกูลอื่นซึ่งชื่อไม่ใช่ตระกูลเดิม การแต่งานภายในเครือญาติใกล้ชิดจึงเป็นสิ่งที่น่าอายต้องมีพิธีมอบเงินตัดญาติให้แก่แขก เรียกว่า “Tangx Cien Nyaanh” เพื่อเป็นการขอขมาที่แต่งงานกับญาติสนิท เงินส่วนนี้สมัยก่อนคงยากที่จะหามาได้ แต่ปัจจุบันค่าเงินไม่มีราคาเหมือนเมื่อก่อน ประเพณีนี้จึงไม่สามารถสะกัดกั้นผู้ที่อยากแต่งงานกับญาติสนิทได้อีกต่อไป

5.2 ระบบการปกครองหมู่บ้านหรือชุมชน

ข้อสัญญาที่ แป้ง สู่ง มีต่อ เปี้ยน สู่ง ก็คือมีสิทธิปกครองดินแดนกึ่งราชอาณาจักร แต่ทว่าหลักฐานการปกครองโดย เปี้ยน สู่ง นั้นไม่มีบันทึกถึง ตามที่สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ ทำการศึกษาตัวอย่างกรณีที่ 10 เรื่องชาวเขาเผ่าเย้า เมื่อปี พ.ศ.2527 ได้อาศัยคำบอกเล่าของชาวอิ้วเมี่ยนที่ว่า นานกึง คือดินแดนที่อิ้วเมี่ยนเคยมีกษัตริย์ปกครองมาก่อน แต่ภายหลังการข้ามทะเลสาบเชื้อสายกษัตริย์ เปี้ยน สุ่ง ก็เสื่อมอำนาจลงไม่ได้มีการตั้งราชวงศ์หรือผู้ปกครองสูงสุดอีกเลย สำหรับเผ่าเปี้ยน “Pan” (พ่าน) เรื่องกษัตริย์อิ้วเมี่ยนที่ชื่อ เปี้ยน สู่ง จึงมีอยู่แต่เพียงในความทรงจำกึ่งตำนานเท่านั้น นอกจากเรื่องการมีกษัตริย์จากตระกูลเปี้ยนแล้ว ก็ไม่มีการตั้งราชวงศ์อื่นขึ้นมาเป็นผู้นำสูงสุดอีกเลย ทุกเผ่ามีผู้นำของตนเอง กล่าวคือการปกครองที่สูงที่สุดเท่าที่มีการบันทึกไว้ในประเทศไทยก็คือ ระดับ“Pieqv Long” (เพี๊ยะหลวง) เทียบเท่ากับระดับกำนันประจำตำบลเท่านั้น ชาวอิ้วเมี่ยนมีการคัดเลือกผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำชุมชนมานานแล้ว ก่อนที่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะมีการเผยแพร่มาจากตะวันตก ผู้นำชุมชน ชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อในสิทธิอำนาจแห่งผู้ปกครองเป็นของบุคคลผู้ที่สมควร หรือได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้อาวุโสผู้นำทางพิธีกรรมและแกนนำชุมชนคนอื่นๆให้การยอมรับ การปกครองในระดับหมู่บ้าน(หย่อมบ้าน) ต้องเป็นผู้นำที่สมาชิกในชุมชนนั้นให้ฉันทานุมัติก่อนจึงจะเสนอให้ทางการแต่งตั้งอีกทีหนึ่ง ผู้นำหมู่บ้านในฐานะผู้ใหญ่บ้านหรือหัวหน้าชุมชนอาจมีเพียงคนเดียว แต่การตัดสินใจขึ้นอยู่กับว่าเป็นเรื่องอะไร ถ้าเป็นเรื่องสำคัญผู้นำต้องปรึกษาผู้อาวุโส แกนนำชุมชนคนอื่นๆก่อนเสมอ

เมื่อสมาชิกชุมชนมีเรื่องราวเดือดร้อนจะไปร้องต่อผู้นำตระกูลหรือผู้นำกลุ่มแซ่ของตนเองที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เพื่อขอให้ช่วยเจรจาว่ากล่าวให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าเสียหาย หรือหากเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินกำลังก็ไปร้องต่อผู้นำหมู่บ้านให้นัดไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีก่อน ซึ่งถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็ถึงขั้นต้องเรียกผู้หลักผู้ใหญ่คนอื่นเข้ามาร่วมรับฟังการพิจารณา และแสวงหาทางออกร่วมกัน บางครั้งก็อ้างความเป็นญาติ ความเป็นคนกลุ่มแซ่ คนในชุมชนเดียวกันมาไกล่เกลี่ย หากมีบางครั้งที่มีคู่กรณีที่ใจแข็งกระด้างมากคณะผู้ไกล่เกลี่ยก็จะแนะนำให้เห็นผลดีผลเสีย ถ้าหากปล่อยให้ปัญหาหรือข้อพิพาทนี้ถูกนำออกไปว่ากล่าวข้างนอก ส่วนใหญ่คู่กรณีจะเชื่อฟังผู้อาวุโสในสายตระกูลของตนเอง และไม่นิยมไปฟ้องตำรวจหรือศาลหากกรณีเกิดข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาททางคดีขึ้น ก็มักจะปรึกษาหารือกันภายในหมู่บ้าน เมื่อเรื่องไปถึงขั้นร้องเรียนต่อผู้นำชุมชนแล้ว ผู้นำชุมชนยังไม่สามารถจัดการให้เรื่องนั้นยุติได้ภายในหมู่บ้าน จนปล่อยให้เรื่องราวเหล่านั้นไปดำเนินการต่อไปในที่อื่นแล้วเกิดสามารถไกล่เกลี่ยในการดำเนินการของผู้อื่น กลุ่มผู้นำชุมชนแรกที่ดำเนินการไม่สำเร็จจะได้รับการสบประมาทจากคนที่อื่นได้ ซึ่งจะนำความอับอายมาสู่ชุมชนของตนเอง จึงมีกรณีที่ดำเนินการไม่สำเร็จน้อยมาก

การปกครองโดยวิธีนี้จึงเรียกได้ว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางตรง แม้ว่าใช้ในชุมชนของชาวอิ้วเมี่ยนทั้งๆที่อยู่ประเทศจีน ประเทศลาวและประเทศไทยสมัยที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม สังคมหรือชุมชนอิ้วเมี่ยนเป็นชุมชนเล็กๆทุกคนทุกฝ่ายสามารถปรึกษาหารือหรือทำความเข้าใจกันและตกลงกันได้โดยตรง จึงไม่จำเป็นต้องมีผู้แทนคอยรักษาผลประโยชน์ น้อยมากที่การสืบทอดอำนาจผู้นำชุมชนจะตกทอดเป็นมรดกไปยังลูกหลาน หัวหน้าหรือผู้นำชุมชนส่วนมากจะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแทบทั้งสิ้น โดยที่คนในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นจะจัดการปรึกษาหารือและซาวเสียงกันเอง แล้วก็ระบุว่าจะให้ผู้ใดรับมอบหมายให้รับหน้าที่นี้ เมื่อเสียงส่วนใหญ่ได้ลงมติให้ความไว้วางใจใครแล้ว ผู้นั้นก็จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านและผู้นำชุมชนจะมีอำนาจจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชนได้

5.3 ระบบกฎเกณฑ์ที่ถูกชี้นำทางสังคมด้วยลัทธิความเชื่อและศาสนาดั้งเดิม

ชาวอิ้วเมี่ยนมีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจและสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือธรรมชาติทั้งหลาย นอกจากความเชื่อถือแล้วยังมีความยำเกรงอย่างมากอยู่ด้วย ด้วยเหตุนี้กลุ่มผู้นำพิธีกรรมจึงได้วางกฎเกณฑ์ต่างๆขึ้นมาใช้ในสังคมของตนเองเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะดวกในการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากในสมัยก่อนผู้นำพิธีกรรมที่มีลูกศิษย์ “Sai-Gorx” มากจะได้เป็นผู้นำชุมชนก็จะอาศัยภูตผีเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการบังคับใช้กับสมาชิกชุมชนนั้นเอง อย่างเช่น ในประเทศไทยนั้นผู้นำชุมชนรุ่นแรกของหมู่บ้านที่ได้ตั้งขึ้นช่วงหนึ่งร้อยห้าสิบถึงสองร้อยปีก่อน ช่วงนั้นผู้นำชุมชนกับผู้นำทางพิธีกรรมจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน และชาวอิ้วเมี่ยนนั้นทุกคนจะเชื่อว่ามีทูต(ผี)ประจำตัวเป็นวิญญาณบริวารคอยส่งเสริมให้มีความสามารถในการครอบครองและมีอำนาจควบคุมสรรพสิ่งได้ในระดับที่แตกต่างกันไปตามการสั่งสมบุญบารมี ผู้นำบางคนสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์

ได้ด้วย ‘….การปกครองคนนั้นต้องปกครองที่วิญญาณของคน….’(เปา. 2551) หากผู้ใดทำผิดก็ถือว่าผิดต่อผีที่คุ้มครองคนคนนั้นด้วย นอกจากต้องชดใช้คืนให้แก่คนที่เสียหายแล้วยังต้องเลี้ยงผีที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนและบ้านหลังที่ใช้ไกล่เกลี่ยก็ต้องได้รับการชำระมลทินด้วย กฎเกณฑ์ข้อบังคับนี้เป็นจารีตประเพณีที่ชาวอิ้วเมี่ยนทุกคนยึดถือปฏิบัติต่อกันมาอย่างเคร่งครัดจนกระทั่งทุกวันนี้ ดังเราจะเห็นได้จากกรณีที่เกิดเหตุการณ์ใดๆขึ้น ชาวอิ้วเมี่ยนจะเผากระดาษเงินกระดาษทองบอกข่าวไปยังผีประจำตระกูลและเทพเจ้าประจำถิ่นก่อนเสมอ ก่อนที่จะส่งตัวแทนของครอบครัวไปดำเนินการตามหน้าที่

ดังนั้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโลกมนุษย์มีผลโดยตรงต่อการเคลื่อนไหวของวิญญาณในโลกฝ่ายวิญญาณ ยิ่งกว่านั้นชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีวิญญาณแห่งท้องถิ่นครอบครองอยู่ วิญญาณเหล่านั้นมีทั้งวิญญาณที่ดีและวิญญาณที่ชั่ว วิญญาณที่ชั่วคอยแย่งขวัญที่อยู่ในมนุษย์ไปทำสิ่งต่างๆที่ใจมนุษย์ในภาวะปกติไม่ได้คิดปรารถนาที่จะทำมาก่อน แต่เมื่อมนุษย์ทำตามที่วิญญาณชักนำแล้วความชั่วนั้นจะติดที่มนุษย์และมักจะทำอย่างนั้นอีกจนเป็นนิสัย เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีไม่งามขึ้นชาวอิ้วเมี่ยนจะเริ่มต้นที่การตำหนิผีจรจัดก่อนแล้วตามด้วยผีบรรพบุรุษของคนที่ทำชั่วนั้น พวกผู้นำตระกูลเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อชื่อเสียงของผีบรรพบุรุษและเกียรติยศของคนในครัวเรือน ส่วนแกนนำชุมชนโดยเฉพาะหัวหน้าชุมชนต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อผีประจำถิ่นและเทพผู้ครอง จึงต้องคอยควบคุมแก้ไขไม่ให้วิญญาณของผีที่มีอยู่มากมายหลายผีนั้นขัดเคืองใจหรือก่อเหตุวุ่นวายในสังคมมนุษย์ การเกี่ยวข้องกับภูตผีดังกล่าวผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นในสังคมระบบนี้ก็คือกลุ่มผู้นำพิธีกรรมหรือพวกหมอผีนั่นเอง

ฉะนั้นระบบทางสังคมในชุมชนอิ้วเมี่ยนต่อกรณีเหตุการณ์ที่ไม่ดี ชาวอิ้วเมี่ยนในชุมชนนั้นจะแก้ไขกันเองโดยใช้กฎข้อบังคับตามประเพณีแห่งท้องถิ่น เว้นแก่เป็นกรณีที่ไปเกี่ยวข้องกับชนกลุ่มอื่นซึ่งไม่ได้นับถือผีในรูปแบบเดียวกัน หรือคนต่างเผ่าที่มากระทำผิดในชุมชนอิ้วเมี่ยนถึงจะเข้าไปแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายไทย แต่การแจ้งความดำเนินคดีหรือไม่มักจะอยู่ที่การตัดสินใจของผู้อาวุโสประจำตระกูล กลุ่มผู้อาวุโสนี้ในสังคมของชาวอิ้วเมี่ยนได้วางไว้ให้อยู่ในฐานะของกลุ่มที่มีความสำคัญสูง มีบทบาทโดยตรงในการคัดเลือกผู้นำชุมชน และทำหน้าที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนผู้เยาว์กว่าได้เสมอ การที่ต้องเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ฝังแน่นอยู่กับมารยาททางสังคม นอกจากนี้กลุ่มที่มีบทบาทในระบบสังคมของชาวอิ้วเมี่ยนคือนักปราชญ์และผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะได้รับการยอมรับมากกว่าผู้อาวุโสที่ไม่เคยประสบผลสำเร็จอะไรในชีวิต ก็จะเข้าข่ายเป็นคนแก่แต่ไม่สง่า และการศึกษาคือหนทางออกสำหรับบุคคลทุกคน แม้จะไม่เคยประสบผลสำเร็จในสิ่งใดก็ตาม แต่หากศึกษาจารีตประเพณีการเข้าออกในสังคมและสามารถประกอบพิธีกรรมจนเชี่ยวชาญถ่องแท้จะได้รับการนับถือเช่นเดียวกับผู้นำพิธีกรรมในที่สุด

5.4 อุปนิสัยค่านิยมทางสังคม

อุปนิสัยหรือค่านิยมทางสังคมของชาวอิ้วเมี่ยนส่วนมากก็คล้ายคลึงกับมนุษย์ทั่วไป ที่ยังศรัทธาต่อความเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยปกติจะมีนิสัยใจคอดี เข้ากับคนได้ง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติผู้อื่น โดยการเป็นเจ้าบ้านที่ดีต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความเต็มใจ อุปนิสัยที่โดดเด่นประการแรกของชาวอิ้วเมี่ยนคือความรักอิสระและมักจะแยกตัวออกจากกลุ่ม ไปสร้างสังคมเล็กๆอยู่ต่างหากจากผู้คนส่วนมาก โดยเฉพาะจะนิยมแต่งงานกับคนในเผ่าที่เป็นอิ้วเมี่ยนด้วยกัน เวลาจัดงานจะจัดอย่างใหญ่โตเพื่อต้อนรับแขกผู้มาร่วมงาน ผู้ชายต้องรับบทบาทเป็นผู้นำครอบครัว มีมรรยาทต่อเพศตรงข้ามดี สังคมอิ้วเมี่ยนยกย่องผู้ที่มีการศึกษาดี พ่อแม่จะทุ่มเทกับการศึกษาของลูกหลาน โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องลัทธิความเชื่อในแบบของอิ้วเมี่ยน จะถือว่าเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ ผู้หญิงชาวอิ้วเมี่ยนมีความประณีต อดทนและขยันขันแข็ง มักจะไม่ยินยอมให้สามีของตนเองไปมีหญิงอื่น การมีภรรยาน้อยสามารถมีได้แต่ต้องเป็นผู้ที่พร้อมจะเชื่อฟังภรรยาหลวง และได้รับอนุญาตจากภรรยาหลวงแล้วเท่านั้น แม้ว่าก่อนแต่งงานหญิงชายมีอิสระในการเลือกคู่ครองเต็มที่แต่ต้องอยู่ภายใต้การชี้นำของพ่อแม่ด้วยเสมอ เมื่อแต่งงานแล้วไม่นิยมการหย่า ชายหญิงที่หย่าแล้วมักจะไร้เกียรติในสังคม เป็นขี้ปากของชาวบ้าน แม้แต่ครอบครัวเดิมที่พ่อแม่ของตนอยู่ก็ไม่นิยมรับคนเช่นนี้ไว้ในบ้าน เพราะเชื่อว่าเป็นคนไม่ดี ไม่มีความอดทน อยู่กับใครแล้วจะนำความล่มจมมาให้

5.5 ศาสนาความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวอิ้วเมี่ยนที่เชื่อว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากเปี้ยน สู่ง และที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์หรือศาสนาอิสลามที่ห้ามการกราบไหว้พระเจ้าอื่น มักจะยังนับถือลัทธิความเชื่อหลายอย่างปนเปกัน โดยลักษณะความเชื่อและพิธีกรรมคล้ายคลึงกับลัทธิเต๋าและขงจื้อของจีนมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบพิธีกรรมของชาวอิ้วเมี่ยนส่วนใหญ่เลียนแบบมาจากชาวจีนในแถบมณฑลกวางตุ้งเมื่อประมาณแปดร้อยถึงหนึ่งพันปีก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะภายหลังการอพยพข้ามทะเลสาบตงตีงในมณฑลฮูหนานของกลุ่มอิ้วเมี่ยนที่เป็นกลุ่มใหญ่ ที่ในเวลาต่อมาได้อพยพเข้ามาในพื้นที่มณฑลกวางตุ้ง มณฑลกวางสี มณฑลยูนนาน จนอพยพมาถึงประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศไทย และประเทศสหรัฐอเมริกา ล้วนแล้วแต่ยอมรับเอารูปแบบพิธีกรรมของลัทธิเต๋าที่มีการผสมผสานกับการกราบไหว้ เปี้ยน สู่ง ปรัชญาของลัทธิขงจื้อและราชนามของจักรพรรดิราชวงศ์ต่างๆเข้าด้วยกัน โดยตั้งเป็นเทพเจ้าบ้าง ผู้วิเศษบ้าง บางทีดูเหมือนชาวอิ้วเมี่ยนจะยำเกรงสิ่งที่เคยมีชีวิตมากกว่าสิ่งที่มีชีวิตอยู่ในขณะนั้น ขงจื้อสอนให้คนมีใจอนุรักษ์นิยมรักษาจารีตประเพณีมรรยาททางสังคม ส่วนลัทธิเต๋าสอนให้ยำเกรงสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติอธิบายยาก บางครั้งไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มีจุดสิ้นสุด ดังคำที่ชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อว่า ก่อนที่จะมีสรรพสิ่งเกิดขึ้น สรรพสิ่งก็ดำรงอยู่ใน เปี้ยน สู่ง เมื่อ เปี้ยน สู่ง ตายแล้ว แต่ เปี้ยน สู่ง ยังดำรงอยู่ในสรรพสิ่งที่ได้สร้างขึ้นนั้น สิ่งใดที่ชาวอิ้วเมี่ยนอธิบายไม่ได้จะอ้างว่าเพราะขาดการบันทึก แต่ไม่ยอมรับว่าขาดความจริงขาดความถูกต้อง

ส่วนหลักข้อเชื่อของชาวอิ้วเมี่ยน เชื่อว่ามีสวรรค์ นรก และแดนคนตายที่อยู่กึ่งกลางระหว่างนรกกับสวรรค์ ในโลกของวิญญาณมี เปี้ยน ฮู่ง เป็นพระเจ้าองค์แรก และปัจจุบันได้ “Nzuonx Gitv”กลับสู่การดับสูญไปแล้ว แต่มีบางกลุ่มยังเชื่อว่าวันหนึ่ง เปี้ยน ฮู่ง จะมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์ ในโลกวิญญาณก็มีการปกครองของเทพเจ้าสามดาว มีวิญญาณของบรรพบุรุษอยู่ในแดนคนตาย บางคนที่ได้สะสมบุญบารมีไว้เยอะหรือลูกหลานได้ทำพิธีบูชาเทพเจ้าไว้มากๆ วิญญาณของบรรพบุรุษจะได้ขึ้นไปอยู่ในสวรรค์กับเทพผู้ครอง ส่วนคนที่มีบาปมากจะต้องตกนรกหรือเวียนว่ายไปเกิดเป็นสิ่งต่างๆ นอกจากนั้นก็มีพวกภูตผีปีศาจซึ่งเป็นวิญญาณเร่ร่อนทั้งหลาย ที่อยู่ในย่านอากาศและป่าเขาลำเนาไพร แทบทุกที่ในโลกนี้ที่มนุษย์คิดได้ที่นั่นจะมีคำอธิบายว่าวิญญาณประจำถิ่นสถิตย์อยู่ อิ้วเมี่ยนต้องให้การนับถือวิญญาณประจำท้องถิ่นแห่งนั้นด้วย

เมื่อมีคนเกิดในบ้าน ต้องมีการแจ้งแก่ผีเรือน “Jaa-Fin Ziouv” ให้ช่วยคุ้มครอง เมื่อครบกำหนดเวลาจะทำการตั้งชื่อให้และขึ้นทำเนียบผีของตระกูลไว้ก่อน เมื่อถึงเวลาที่สามารถประกอบพิธี “Guaax Dang” จะได้มีการตั้งชื่อที่ใช้ในเมืองผีให้แก่คนที่บวช เมื่อตายแล้ววิญญาณของผู้ตายจะล่องลอยไร้จุดหมาย ต้องอาศัยลูกหลานทำการประกอบพิธีสวดส่งวิญญาณของผู้ตายไปสู่ภพหน้า และวิญญาณของบรรพบุรุษจะกลับมาเยี่ยมและอวยพรให้ลูกหลานบ้างตามแต่โอกาสหรือบางครั้งมาขอส่วนบุญ โดยจะสำแดงให้เห็นปรากฏการณ์ประหลาดหรือการทำให้คนในครอบครัวเจ็บป่วย เมื่อมีการเจ็บป่วยขึ้นสิ่งแรกที่ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่เชื่อผีจะสันนิษฐานว่าเกิดจากวิญญาณไม่พอใจหรือมาขอส่วนบุญ ต้องมีการไต่ถามผีว่ามีความต้องการสิ่งใด เป็นผีตนไหนมาขอส่วนบุญ ชาวอิ้วเมี่ยนจึงเกี่ยวข้องกับผีและวิญญาณอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย

5.6 ระบบความสัมพันธ์ทางภาษา

ภาษาของชาวอิ้วเมี่ยนมีกำเนิดมายาวนานมากแล้ว แต่ยังขาดระบบตัวเขียนที่แพร่หลาย สาเหตุสำคัญมาจากการที่ไม่มีประเทศเป็นของตนเอง และการถูกผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในแต่ละท้องถิ่น นักวิชาการท่านหนึ่งได้รายงานผลการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับภาษาอิ้วเมี่ยนไว้ว่า อยู่ ในตระกูลภาษา **Sino-Tibetan** สำเนียง **Austro-Thai** กลุ่มภาษา**ม้ง-เมี่ยน** เป็นกลุ่มย่อยของ**ภาษาเมี่ยน ที่**มีเครือญาติทางภาษาเป็นภาษาเมี่ยนหลายสำเนียงย่อย สามารถแบ่งเป็น **ภาษา Paipai (=Dzau Min, or Yau Min) ภาษา Kim-mun (Liangzhun, Haininh)และภาษา Iu-Mien** สำเนียงภาษาที่พบในประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่ม **Iu-Mien** ซึ่งมีสาขาย่อยดังนี้ **Daiban , Xing-an และ Chiangrai Yao(Arisawa.อ้างแล้ว)** เหตุที่มีการแบ่งว่ามีสำเนียงย่อยของ Chiangrai Yao เนื่องมาจากการเป็นเสมือนต้นตระกูลทางภาษาอิ้วเมี่ยนในประเทศทั่วโลก ที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นที่เข้าใจได้ในกลุ่มภาษาเมี่ยนทั้งหลายในประเทศจีน เวียดนาม ลาว และประเทศทางตะวันตกที่ใช้ภาษาเมี่ยน และในประการสำคัญได้รับการยอมรับให้เป็นสำเนียงภาษาต้นฉบับในการแปลพระคริสตธรรมคัมภีร์

ปัจจุบันภาษาเขียนของชาวอิ้วเมี่ยนตัวที่มีความเป็นสากลมากที่สุดคือ Romanniz ส่วนตัวที่มีความเก่าแก่และใช้เป็นภาษาเขียนในบทประพันธ์ต่างๆคืออักษรจีนเดิม แต่เป็นเพียงการแก้สำเนียงในเวลาที่อ่านออกเสียงเท่านั้น ไม่สามารถศึกษาเป็นหลักสูตรการศึกษาได้อย่างแท้จริง เวลาที่จะศึกษาต้องกลับไปศึกษาภาษาจีนกลางก่อน แล้วนำมาประยุกต์ใช้อีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีตัวอักษรไทย อักษรลาวที่ใช้เขียนภาษาอิ้วเมี่ยน แต่มีผู้นิยมใช้เพียงจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับตัวอักษรจีนเดิมและตัวอักษรโรมัน ในการส่งเสริมการใช้ภาษาอิ้วเมี่ยนสมควรที่ใช้อักษรโรมันเพื่อความเป็นสากล แต่ทว่ารัฐบาลของประเทศต่างมักจะนิยมให้ใช้ตัวอักษรที่มีความใกล้เคียงกับตัวอักษรของตนทั้งสิ้น แม้แต่ในประเทศไทยก็ไม่ต่างกัน

ตามความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้าระบบการควบคุมความสงบเรียบร้อยของกลุ่มชาติพันธุ์นี้คล้ายกับแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติและสำนักกฎหมายศาสนาจารีตประเพณี อ้างถึงอำนาจการปกครองจักรวาลของพระเจ้า ที่ได้มอบหมายให้มนุษย์ดูแลปกครองโลกมนุษย์อีกระดับหนึ่ง จึงเป็นที่มาของระบบการจัดการปัญหาแบบ“อิ้วเมี่ยน” ที่ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทต้องอ้างสิทธิของโลกมนุษย์ควบคู่กับโลกฝ่ายวิญญาณไปพร้อมๆกัน เมื่ออ้างอำนาจที่มาจากโลกฝ่ายวิญญาณก็ต้องอาศัยการสื่อสารของผู้นำพิธีกรรมที่สามารถสื่อสารกับโลกฝ่ายวิญญาณได้ เมื่ออ้างอำนาจรัฐที่ปกครองอยู่ก็ต้องการผู้ที่สามารถสื่อสารกับตัวแทนของรัฐได้ จึงจะสามารถดูแลปกครองให้ชุมชนอิ้วเมี่ยนเกิดความสงบสุขได้ เพราะในชุมชนหนึ่งๆที่ห่างไกลไม่ได้ใช้ระบบกฎหมายระบบเดียวในการจัดการปัญหา คือใช้ทั้งแนวคิดปรัชญาการอยู่ร่วมกันต่อไปของสังคมมากกว่าการยึดประโยชน์สูงสุดของปัจเจกชน ปัญหาความผิดในเรื่องเดียวกันของชุมชนที่ต่างกันอาจมีระดับการลงโทษที่แตกต่างกัน และปัจจุบันการอ้างสิทธิอำนาจแบบเดิมอาจใช้ไม่ได้ผลเพราะผู้คนไม่จำเป็นต้องอาศัยพึ่งพาชุมชนท้องถิ่นหรือผู้นำทางพิธีกรรมเกือบจะทุกเรื่องเหมือนสมัยก่อน

บทที่ 3
การก่อตั้งชุมชนอิ้วเมี่ยนในประเทศไทย

เมื่อครั้งที่อาณาจักรล้านช้างและล้านนายังแบ่งการปกครองออกเป็นแว่นแคว้น มีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราชของสยามนั้น ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่โพกศีรษะแบบไขว้ ผู้ชายจะโกนผมครึ่งศีรษะไว้ผมยาวถักเปียเหมือนกับชาวแมนจู ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาถึงเชียงของที่ปกครองโดยพวกลาวพุงดำ ภายใต้กำกับของเจ้าเมืองน่านและได้เลือกที่จะตั้งถิ่นฐานบนที่สูง ซึ่งมีอากาศเย็นเหมาะแก่การปลูกฝิ่นและสามารถปลูกข้าวได้ผลดี ต่อมาได้ย้ายไปตั้งชุมชนอยู่ในเขตปกครองของเจ้าเมืองเชียงใหม่บริเวณดอยช้าง ดอยสามหมื่นและดอยอ่างขางใกล้กับพรมแดนพม่า ขณะนั้นเชียงรายเป็นเมืองร้างไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ บริเวณพื้นที่ภาคเหนือตอนบนระหว่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวินนี้ มีเมืองน่าน เมืองลำปางกับเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลัก ส่วนเมืองเชียงราย เมืองฝาง เมืองเชียงตุงเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ เมืองเชียงของ เมืองเทิง เมืองสิงห์ เมืองไทรยะบุรีเป็นเมืองบริวารของน่าน ดังนั้นการข้ามไปมาระหว่างแม่น้ำโขงของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเกิดขึ้นได้โดยง่าย ประกอบกับในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1800 นั้น ทางเมืองสยามได้ขยายอิทธิพลมายังหัวเมืองล้านนาอย่างต่อเนื่อง ได้ส่งเสริมให้เมืองน่าน เมืองเชียงใหม่ไปตีเอาเมืองในปกครองของแคว้นสิบสองปันนาหรือของพม่ามาไว้ในอำนาจ ทุกครั้งที่ไปตีเมืองได้ก็จะกวาดต้อนผู้คนในเมืองนั้นมาเป็นเชลยสงคราม โดยกำหนดที่ตั้งชุมชนไว้ในเมืองต่างๆ โดยในช่วงปี ค.ศ. 1800 ถึง 1843 ชาวเมืองในเชียงราย เชียงแสนและเมืองเล็กหลายเมืองถูกกวาดต้อนเช่นกัน

1. การจำแนกกลุ่มอพยพ

การเคลื่อนย้ายของประชากรอิ้วเมี่ยนตั้งแต่กลุ่มแรกๆที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย ก็มีการบันทึกไว้ในตำราบางอย่างที่ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงหรือตรวจสอบได้ใกล้เคียงอย่างยิ่ง เช่น “จา ฟิน ตาน” (เทพประจำบ้านของวงศ์ตระกูล), “โฒ้ว-โต้ว โซว: (หนังสือบันทึกหลุมฝังศพบรรพชน) “โซว หฑั่ง” (หนังสือบันทึกวันเดือนปีเกิด) และ “โซว ฑูง” (ตำราบทเพลง) เป็นต้น ในตำราที่กล่าวมาข้างต้นนี้ส่วนมากจะบันทึกด้วยอักษรจีนโบราณที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวอิ้วเมี่ยนเอง คำถามที่ว่า ‘เมื่อไรที่อิ้วเมี่ยนกลุ่มแรกได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย? นักวิชาการไทยและต่างประเทศที่ทำการวิจัยมักจะตอบว่า ปี คริสต์ศักราช 1800 (พ.ศ. 2343) คือปีที่มีชาวอิ้วเมี่ยนได้อพยพเข้ามาในประเทศ รวมถึงนักวิจัยของต่างประเทศหลายคนก็กล่าวว่า ชาวอิ้วเมี่ยนมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายกลุ่มและในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน(Jess.อ้างแล้ว) เขตเมืองน่านอาจเป็นพื้นที่แห่งแรกที่ชาวอิ้วเมี่ยนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่ออพยพข้ามแม่น้ำโขงมาถึงฝั่งไทย ผู้วิจัยเชื่อว่าส่วนมากได้ข้ามแม่น้ำในเขตเมืองเชียงของ ซึ่งเป็นบริเวณที่พื้นผิวแม่น้ำกว้างขวาง ในฤดูแล้งระดับน้ำในแม่น้ำจะไม่สูงมากสามารถต่อแพข้ามแม่น้ำได้ อาทิเช่น ในช่วงประมาณปี ค.ศ.

1800 กลุ่ม “ละ ยั่ง เมี่ยน” ไม่ทราบว่ามาจากที่ไหน บางท่านเชื่อว่ามาจากทางเมืองยอนของพม่าได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บนเทือกเขาแดนลาวฝั่งซ้าย บนดอยกาดผีที่บ้านห้วยริน บ้านกกน้อยแล้วอพยพไปทางน่านและชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ที่ยังอาศัยอยู่ในเมืองยอนบางส่วนอพยพกลับไปที่ประเทศลาว(ฟุ้ เหฑว่น. 2550)

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1820-1830 มีอิ้วเมี่ยนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งอพยพมาจากเมืองล้า บริเวณต้นน้ำหลวงน้ำทา ต้นน้ำหลวงพระบางของประเทศลาว อพยพเข้ามาตั้งชุมชนแห่งแรกที่เมืองเชียงของ ขยายชุมชนไปหลายแห่งกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ โดยอยู่ใต้การปกครองของพวกลาวพุงดำในพื้นที่ขึ้นตรงกับเมืองน่าน จากนั้นอีกหลายปีต่อมาได้มีการแบ่งเป็นหลายกลุ่ม บางกลุ่มได้อพยพกลับไปประเทศลาว บางส่วนอพยพเข้าไปทางดอยสามหมื่น(แซ้งเอี๋ยน.2548) ดอยสามหมื่นเป็นพื้นที่ชุมชนโบราณชื่อเมืองงายเมืองคงใกล้กับเมืองเชียงใหม่ เทพเจ้าผู้พิทักษ์แห่งท้องถิ่นของดอยสามหมื่นคือเจ้าหลวงคำแดง(ไพฑูรณ์,สุพัฒน์,สุวิภา.2550) และต่อมาในปี ค.ศ. 1827 (พ.ศ. 2370) “เพี้ย โฒว” หรือที่เรียกว่า เปี้ยน หฒั่น โฒว (Bienh Zanx Zou) พร้อมกับกลุ่ม เลี่ยว เจี่ยม เสี่ยว (Liouh Jiemh Siouc)อพยพออกมาจากแคว้นสิบสองปันนาเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ที่ดอยผาตั้ง ต่อมาได้ย้ายลงมาที่เชียงของแล้วย้ายต่อไปตั้งรกรากอยู่ที่ดอยช้าง ต่อมาย้ายลงมาที่บ้านห้วยกา เมื่อกลุ่มของ เพี้ยะ โฒว ย้ายออกไปทางน่านแล้ว ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่ม เลี่ยว เจี่ยม เสี่ยว ก็ขยายชุมชนลงมาที่บ้านห้วยน้อย ต่อมาย้ายไปที่บ้านศิระ ย้ายต่อไปที่บ้านห้วยชมภูตามลำดับ ในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1840-1850 (พ.ศ.2383-2393) ต่าง เย่า เฟย (Dangc Yauz Fei) หรือที่เรียกว่า “เพี้ย ฝาง” และเปี้ยน เจี่ยม หวัง (Bienh Jiemh Wangc) นำชาวอิ้วเมี่ยนบางกลุ่มอพยพเข้ามาตั้งชุมชนอยู่บนดอยอ่างขาง นอกจากกลุ่มนี้แล้วในบริเวณทางฝั่งตะวันตกของเมืองเชียงรายนี้ เจส จี พูเร่ต์ ได้อาศัยหลักฐานจาก โฒ้ว โต้ว โซว กล่าวว่าในปี ค.ศ.1859 ได้อิ้วเมี่ยนมีอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่เมืองสิงห์ได้อพยพตรงเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ทางอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ต่อมากลุ่มของ เหลย แซ้ง ยุ่น จากทางดอยอ่างขางได้ย้ายเข้ามาสมทบ โดยตั้งชุมชนอยู่บ้านป่าลัน ย้ายไปที่บ้านห้วยริน ย้ายไปที่บ้านกกน้อยและต่อมาย้ายไปที่บ้านดอยบ่อ และลูกหลานได้ย้ายไปทางห้วยแม่ซ้าย(เหยาควน.2550) มีบางส่วนย้ายไปที่บ้านหนองแว่น

ในปี ค.ศ. 1890 ถึง 1900 เป็นช่วงที่ประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษได้ขยายประเทศอาณานิคมเข้าถึงประเทศลาวและพม่า ทำให้ชาวอิ้วเมี่ยนอีกหลายกลุ่มได้หนีภัยความไม่สงบเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ในฝั่งประเทศไทยเพื่อปลูกฝิ่น ในปี ค.ศ. 1894 มีอิ้วเมี่ยนจากแขวงไทรยะบุรีของประเทศลาวอพยพเข้ามาทาง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ได้เข้ามาตั้งชุมชนบนเขตเทือกเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ ขยายชุมชนออกไปเป็นหลายชุมชน บางครอบครัวได้มีที่ทำกินอยู่ทางแอ่งสวนยาหลวงได้ส่งจดหมายไปเชิญชวน พญาคีรีศรีสมบัติ จากประเทศลาวที่เป็นผู้นำชาวอิ้วเมี่ยนและม้งอยู่ในเมืองหุนของประเทศลาวให้อพยพเข้ามาอยู่ด้วยกันที่เมืองน่าน ในปี ค.ศ. 1896 พญาคีรีศรีสมบัติจึงได้ติดต่อทางการน่านขออพยพเข้ามาตั้งชุมชนในเขตปกครองของเมืองน่าน ทางการน่านขอให้แสดง

หลักฐานความเป็นชาวอิ้วเมี่ยน จึงได้ย้อนกลับไปนำ “เจี๋ย เซ็น ป้อง” มายืนยันพร้อมกับได้นำหน่อแรดไปถวาย จึงได้รับอนุญาตให้อพยพเข้าตั้งชุมชนอยู่บนดอยปูแว ต่อมาได้ย้ายชุมชนไปทางดอยวาว จนที่ดินเสื่อมสภาพแล้วก็ได้ย้ายไปดอยผาช้างน้อยและเสียชีวิตที่บ้านน้ำงิม ลูกหลานได้ย้ายไปตั้งชุมชนบนดอยภูลังกาและล่าสุดย้ายไปที่บ้านปางค่า(วนัช. 2538) ต่อมามีชาวอิ้วเมี่ยนอีกกลุ่มจากเมืองหงสาของลาว ได้อพยพเข้ามาทางดอยผาตั้ง ต่อมามีชาวอิ้วเมี่ยนบางคนในกลุ่มนี้ได้รับแต่งตั้งเป็นพญา เช่นพญาเขื่อนเพชร ท่านเป็นคนแซ่เติ้น ลูกหลานของท่านก็ได้ตั้งชุมชนอยู่ในเขตอำเภอเทิง อำเภอขุนตาล ในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1910 ถึง 1920 ว่าง เซ่ง แซ่จ๋าว ได้นำชาวอิ้วเมี่ยนอพยพออกมาจากน้ำเก๋งของประเทศลาว เข้ามาตั้งชุมชนที่หมู่บ้านห้วยกว้าน เขตอำเภอเชียงแสน(มงคล. 2531) ขยายชุมชนไปทางดอยหลวง ประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีชาวอิ้วเมี่ยนอีกกลุ่มหนึ่งจากประเทศลาวได้อพยพเข้าทางบ้านกันไจ๋ บนดอยผาหม่น มีผู้นำที่สำคัญชื่อ พญาเลาอู เป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้านเลาอู ช่วงที่เกิดปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ท่านได้พาชาวอิ้วเมี่ยนและม้งในเขตภูชี้ฟ้า-ดอยผาหม่นย้ายไปทางบ้านปอ เมื่อปัญหาคอมมิวนิสต์สงบลงแล้วท่านได้ย้ายไปอยู่หมู่บ้านหนองเตา จนกระทั่งท่านเสียชีวิตที่หมู่บ้านหนองเตาเมื่อปี ค.ศ. 2002 ปัจจุบันลูกหลานตั้งบ้านเรือนอยู่ในอำเภอเวียงแก่นและอำเภอเชียงของ ท่านไม่มีบุตรชายสืบสายโลหิตมีเพียงแค่บุตรสาวสองคน ท่านจึงรับบุตรบุญธรรมไว้สองคน หลานของท่านคนหนึ่งชื่อ นายเก้าออน วรุณเกียรติสมาน อยู่หมู่บ้านหนองเตา

ในช่วงระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้งถึงช่วงที่ประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประเทศคอมมิวนิสต์มีสงครามการสู้รบกันในประเทศลาวและพม่าตามแนวพรมแดนไทยอยู่บ่อยครั้ง ชาวอิ้วเมี่ยนที่อาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย พม่าและลาว ต้องทุกข์ยากลำบากจากการที่ต้องถูกโจรปล้น ฆ่าและข่มขืนผู้หญิง เพราะบ้านเมืองทั้งทางฝั่งพม่าและประเทศลาวไม่มีตำรวจคอยจับโจรผู้ร้ายที่เข้ามารบกวนชาวบ้าน ในปี ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) เปี้ยน เลา หลู่, ปู๋ง ชุ้น ฮยาง และผู้นำอีกหลายคนในประเทศลาว ได้นำชาวอิ้วเมี่ยน 160 ครอบครัว อพยพออกจากประเทศลาวเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ที่ดอยแม่สลองและดอยยางแล(เหลย หฒั่น ควน.2550) ในช่วงปี ค.ศ.1955 (พ.ศ. 2496) เปี้ยน แซ้ง เฟย และ ต่าง (จั๋น)หฒั่น ออน ซึ่งผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยอ่างขางทนต่อผลกระทบจากสงครามระหว่างพม่ากับกองทัพจีนคณะชาติไม่ไหว ได้ปรึกษากันแล้ววางแผนว่าจะนำชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยอ่างขางอพยพมาตั้งชุมชนที่บ้านผาดำซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของเพี้ยโฒว ในปี ค.ศ.1955 (พ.ศ. 2498) แก่จั๋นออนได้นำชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยอ่างขางย้ายมาตั้งชุมอยู่บริเวณผาดำแล้วขยายเป็นหมู่บ้านผาลั้ง, ห้วยแม่เลี่ยม, ห้วยแก้ว, และปางขอน(เลาแสง.2550) แต่แก่รามัน แซ่พ่าน ตัดสินใจยุติการอพยพและตั้งชุมชนอยู่บนดอยอ่างขาง ที่บ้านห้วยขาน ต่อมาในปี ค.ศ. 1958 (พ.ศ.2501) ชุมชนอิ้วเมี่ยนบนดอยแม่สลองก็ถูกรบกวนอีกครั้ง ปู๋ง เหวิ่น ลิ่น จึงได้พาชาวอิ้วเมี่ยน 38 ครอบครัวย้ายมาอยู่กับ ต่าง จั๋น(หฒั่น) ออน โดยตั้งชุมชนอยู่ที่ตรงข้ามกับหมู่บ้านผาลั้งทางฝั่งทิศตะวันออกของลำน้ำห้วยแม่เลี่ยม ต่อมาได้ย้ายขึ้นมาอยู่กับชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มบ้านห้วยแม่

เลี่ยมที่มาจากดอยอ่างขาง(บุญศรี.2550) ในปี ค.ศ. 1964 (พ.ศ. 2507) สมัยที่ต่าง หฒั่น ออน เป็นผู้นำชาวอิ้วเมี่ยนและชาวลาหู่ ทางการได้ยกฐานะของชุมชนบนดอยในเขตปกครองของแก่ จั๋น ออน แซ่เติ๋น เป็นหมู่ที่ 16 บ้านผาลั้ง ตำบลแม่กรณ์ ซึ่งต่อมาเห็นว่ามีอาณาเขตกว้างขวางและประชากรมากเกินไป จึงได้ดำเนินการแยกเป็นหมู่ที่ 22 บ้านห้วยชมภู ตำบลแม่กรณ์อีกหมู่บ้านหนึ่ง ในเวลาต่อมายกฐานะเป็นตำบลของชนเผ่าได้สำเร็จ โดยมีนายเลาเหล ลิ้วยอดสิงขร ผู้ใหญ่บ้านห้วยชมภูเป็นกำนันคนแรกที่ได้รับตราตั้ง จึงเสนอให้เรียกว่าตำบลห้วยชมภูมาถึงทุกวันนี้

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมามีชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มใหญ่อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาอยู่ในศูนย์พักพิงที่เชียงคำ เพื่อเตรียมตัวเดินทางไปยังประเทศที่สาม มีบางส่วนได้ตั้งชุมชนอยู่ในประเทศไทยปะปนกับชาวอิ้วเมี่ยนหลายกลุ่มหลายหมู่บ้าน โดยรวมมีประมาณ 80-90 ครอบครัว ในช่วงประมาณครึ่งศตวรรษมานี้ เริ่มมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะในสมัยที่มีการคุกคามของขบวนการคอมมิวนิสต์ที่ได้เข้ามาปลุกระดมชาวเขาในเขตภาคเหนือให้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร ผู้นำชุมชนและปัญญาชนของชาวอิ้วเมี่ยน นำโดย ดร.แคะเว่น ศรีสมบัติ ได้รวบรวมชาวอิ้วเมี่ยนในเขตเชียงราย น่าน เชียงใหม่ แพร่ ลำปางและอีกหลายจังหวัดให้แสดงจุดยืนว่าชาวอิ้วเมี่ยน ขออยู่เคียงข้างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและฝ่ายรัฐบาลไทย ไม่ยอมเป็นพวกคอมมิวนิสต์ โดยได้ทำธงชาติไทยด้วยฝีมือลายปักแบบอิ้วเมี่ยนจากฝีมือการปักผ้าของผู้หญิงชาวอิ้วเมี่ยนหลายหมู่บ้านนำขึ้นทูลเกล้าถวายแด่พระเจ้าอยู่หัว เหตุการณ์ครั้งนั้นได้ช่วยสร้างความเข้าใจที่ดีของคนไทยและข้าราชการต่อกลุ่มชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนมาก อิ้วเมี่ยนกลุ่มต่างๆนี้ในสมัยก่อนมักจะแยกกันอยู่เป็นชุมชนเล็กๆประมาณสามสิบถึงห้าสิบครัวเรือน แต่ละครัวเรือนจะมีสมาชิกประมาณสิบกว่าคนขึ้นไป เส้นทางและกลุ่มอพยพแต่ละกลุ่มมีวิธีการจัดการปัญหาในระดับของการใช้สิทธิชุนชนที่แตกต่างกัน บางชุมชนที่มีผู้นำชุมชนเข้มแข็งจะสามารถใช้สิทธิชุมชนได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่อีกชุมชนหนึ่งอาจไม่กล้าใช้สิทธิชุมชนมากนัก การรู้ถึงว่าแต่ละชุมชนอิ้วเมี่ยนมีที่มาอย่างไรจะช่วยให้เข้าได้ถึงระบบการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพราะแต่ละกลุ่มอพยพจะมีผู้นำกลุ่มอพยพของตนเอง แต่ละกลุ่มมาจากสภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน ใช้กฎเกณฑ์ที่มีรายละเอียดปลีกย่อยไม่เหมือนกัน และช่วงเวลาของการเข้าอาศัยในผืนแผ่นดินไทยที่ต่างกันก็จะประสบกับการใช้ระบบกฎหมายที่ต่างกันไปด้วย

สาเหตุของการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชาวอิ้วเมี่ยนเกือบจะทุกกลุ่มอพยพ ประการแรกคือดินแดนที่สงบทำการค้าสะดวกและผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ ประการต่อมาคือความอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากชาวอิ้วเมี่ยนโบราณมีอาชีพปลูกฝิ่นเป็นพืชเงินสด จึงนิยมตั้งรกรากอยู่บนเทือกเขาที่มีอากาศหนาวเย็นเหมาะแก่การปลูกฝิ่น และที่สำคัญต้องสามารถปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดได้ดี การอพยพเข้ามาเริ่มต้นขึ้นในสมัยที่อาณาจักรแว่นแคว้นทางเหนือกำลังตกเป็นดินแดนกันชนของพม่าและอยุธยาทางใต้ ต่อมาสิ้นยุคอยุธยาแล้วพระเจ้าตากสินมหาราชซึ่งเป็นผู้มีสืบเชื้อสายจีนได้กู้ชาติจากพม่าแล้วขยายความสัมพันธ์ทางการค้ากับชนชาติจีน พร้อมกับได้

รวบรวมชนชาติต่างๆในภูมิภาคแถบนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ในเวลาต่อมาได้ร่วมมือกับหัวเมืองล้านนาฝ่ายเหนือเข้าขับไล่พม่าออกไปจากอาณาจักรล้านนาทางเหนือ (สุรัสวดี.2545) แล้วแต่งตั้งเจ้าเมืองที่มีความจงรักภักดีต่อกรุงธนบุรีขึ้นเป็นเจ้าครองเมืองมีอำนาจสิทธิ์ขาดในเขตแดนใต้ปกครองของตน ต่อมาถึงสมัยของอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 1 หัวเมืองทางเหนือเริ่มมีใจฝักใฝ่ที่จะเข้ากับทางใต้มากขึ้นตามลำดับ แม้ว่าขณะนั้นพม่าจะยังมีอิทธิพลอยู่ในล้านนาตอนบนและล้านช้างอยู่ก็ตาม จึงได้แต่งบรรณาการไปขอเป็นเมืองขึ้นต่ออาณาจักรสยาม นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เป็นต้นมาอาณาจักรสยามเริ่มส่งเสริมการฟื้นฟูบ้านเมืองของหัวเมืองน่าน หัวเมืองลำปาง-เชียงใหม่มากขึ้นตามลำดับ เมื่อกำลังพลของทางหัวเมืองทางเหนือกล้าแข็งขึ้นก็เริ่มทำการขับไล่กองทัพของพม่าที่ยึดครองเมืองเชียงราย เมืองเชียงตุง เมืองเชียงรุ้ง เมืองหลวงภูคา และเมืองหลวงพระบางที่ไกลออกไป

การทำศึกสงครามของอาณาจักรสยามในสมัยนั้นได้ถ่ายทอดทฤษฎีอย่างหนึ่งให้กับหัวเมืองล้านนา คือ “เก็บผักใส่ส้า (ตระกร้า) เก็บข้าฯใส่เมือง” ทุกครั้งที่ชนะศึกสงครามในหัวเมืองทางเหนือจะกวาดต้อนเอาพวกเชลยศึกชั้นดีกลับมาไว้ที่เมืองหลวง ในทางหนึ่งคือเอาเป็นตัวประกันอีกทางหนึ่งเอาไว้เป็นแรงงานหรือเพิ่มจำนวนประชากรในอาณาจักรให้มีจำนวนมากขึ้น ในปี พ.ศ.2344-2348 (ค.ศ.1801-1805) สามารถขับไล่พม่าออกจากเชียงแสนได้สำเร็จแล้ว กองทัพของหัวเมืองน่านไล่ติดตามไปตีเอาเมืองหลวงภูคา ลาวล้านช้าง กวาดต้อนเอาผู้คนที่พบในท้องถิ่นลงมาถวายให้กษัตริย์แห่งสยาม ได้รับความดีความชอบมากมาย หัวเมืองเชียงใหม่ในสมัยพระเจ้ากาวิละก็ได้ยกไปตีเชียงตุง เชียงรุ้ง เชียงแข็ง และเชียงขวางสำเร็จ ก็ดำเนินนโยบายกวาดต้อนผู้คนมาไว้ที่ลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่เช่นกัน ในช่วงเวลานั้นได้มีการบุกเข้าไปกวาดต้อนผู้คนในเมืองล้าแคว้นสิบสองปันนาของยูนนาน และหลวงพระบาง หลวงน้ำทา ของอาณาจักรล้านช้าง(ลาว) เอามาไว้ที่น่าน,เชียงใหม่,ลำปาง,ลำพูนหลายระลอก ดินแดนในเขตเชียงราย เชียงแสน เชียงของ เมืองฝางไชยปราการและเมืองเทิงไม่มีผู้คนอาศัยเป็นเวลานับเกือบครึ่งศตวรรษ ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มแรกคงเข้ามากับกลุ่มของพวกจีนฮ่อในกองคาราวานค้าฝิ่น ในยุคสมัยนั้นพวกผู้ชายชาวอิ้วเมี่ยนจะมีการแต่งกายโกนผมถักเปียเหมือนกับชาวแมนจูในแผ่นดินจีน ในยุคนั้นทั้งเมืองน่านและเชียงใหม่ต่างไม่สนใจที่ยึดครองเมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองฝาง โดยปล่อยให้เชียงรายกลายเป็นเมืองร้างไปหลายสิบปี จะเข้ามาแสดงความเป็นเจ้าของดินแดนก็เฉพาะช่วงที่พม่ายกทัพเข้ามารบกวนหรือใช้เป็นทางผ่านไปตีพม่า ตีพวกสิบสองปันนาเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น

ในช่วงที่แผ่นดินทางเหนือโดยเฉพาะเขตภูเขาสูงไร้ผู้ครอง(ประชุมพงศาดาร.2539) ชาวอิ้วเมี่ยนในมณฑลยูนนานประเทศจีนเริ่มอพยพเข้ามาที่ลาว และสันนิษฐานว่าได้อพยพเข้ามาทางตอนเหนือของพม่าด้วย ในเวลาต่อมาชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อยู่ในเมืองล้า หลวงน้ำทา หลวงพระบางได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาถึงเชียงของ เทิง เขตเมืองน่าน สาเหตุหลักของการอพยพคือหาทำเลใหม่สำหรับการปลูกฝิ่น จึงเลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในเขตเทือกเขาที่สูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 1,000-

1,500 เมตร ยึดอาชีพปลูกฝิ่น ปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดสาลี เลี้ยงหมู และเลี้ยงไก่ ซึ่งมีด้วยกันหลายกลุ่มอพยพและเข้ามาในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มแรกที่เข้ามานั้นนักวิชาการเชื่อว่าเข้ามาในช่วงประมาณ ค.ศ.1800 ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะเป็นชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อยู่ในพรมแดนไทยพม่าเมื่อหลายร้อยปีก่อน ส่วนกลุ่มอื่นๆ ค่อยๆอพยพติดตามกลุ่มแรกๆเข้ามาจากทางเชียงของ และทุ่งช้างของน่าน

1.1 กลุ่มอพยพต่างๆและการก่อตั้งชุมชน

เป็นการยากที่กล่าวว่าชาวอิ้วเมี่ยนที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยมีทั้งหมดกี่กลุ่ม อพยพ อาจารย์มงคล จันทร์บำรุง เป็นท่านแรกที่เสนอทฤษฎีการจำแนกอิ้วเมี่ยนกลุ่มต่างๆในประเทศไทย โดยท่านได้แบ่งออกเป็นสี่กลุ่มด้วยกัน คือ

1. กลุ่มเชียงราย-น่าน
2. กลุ่มดอยอ่างขาง
3. กลุ่มเชียงรายตอนบน และ
4. กลุ่มผู้ลี้ภัยสงคราม

การจำแนกเช่นนี้โดยอาศัยถิ่นที่ตั้งชุมชนและมูลเหตุของการอพยพเป็นตัวเชื่อมโยง ดูมีความเป็นระเบียบและสะดวกสำหรับการจดจำ เมื่อศึกษาในรายละเอียดแล้วพบว่ามีการซ้อนทับกันอยู่บ้าง เนื่องจากมีการตกสำรวจในบางกลุ่มอพยพ ในปัจจุบันนี้อิ้วเมี่ยนดั้งเดิมบางกลุ่มอพยพได้สาบสูญไปนานแล้ว เช่น กลุ่ม ละ ยั่ง เมี่ยน และกลุ่มของ เพี้ยะ โฒว โดยได้มีการผนวกเข้ากับกลุ่มใหม่หรือย้ายถิ่นกลับไปกลับมา จึงเหลือเพียงร่องรอยของชุมชนหรือหลุมฝังศพที่กลุ่มอพยพหลังๆได้บอกเล่าสืบต่อกันมา เมื่อเป็นเช่นนี้การอาศัยแหล่งที่ตั้งชุมชนร่วมกับมูลเหตุของการอพยพเป็นพื้นฐานในการศึกษาน่าจะยังมีความคลาดเคลื่อนสูง ผู้วิจัยจึงขอเพิ่มรายละเอียดในส่วนของผู้นำการอพยพในแต่ละกลุ่มย่อยไว้เป็นแนวทางการศึกษาถึงประวัติศาสตร์อิ้วเมี่ยนในราชอาณาจักรไทย เนื่องด้วยว่ากลุ่มอพยพที่แตกต่างกันมีผลโดยตรงต่อมุมมองการใช้สิทธิชุมชนในการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้นผู้วิจัยจะขอเสนอแนวทางการศึกษาถึงกลุ่มอพยพใหม่ดังนี้

1. กลุ่มดอยกาดผี ชาวอิ้วเมี่ยนเรียกว่า **“ละยั้ง เมี่ยน”** สันนิษฐานว่า ก่อตั้งชุมชนขึ้นในช่วงสองร้อยปีก่อน(พ.ศ.2330-2350, ค.ศ.1787-1807) โดยปรากฏร่องรอยชุมชนอยู่บริเวณบ้านกกน้อย ห้วยริน ห้วยชมภูและปางกิ่ว ซึ่งคนส่วนมากเชื่อว่าอาจจะอพยพมาจากทางเมืองยอนของพม่า เข้ามาตามลำน้ำกกแล้วตั้งชุมชนอยู่บนเทือกเขาสูงเพื่อปลูกฝิ่น เป็นชุมชนอิ้วเมี่ยนโบราณที่มีความเจริญทางด้านพิธีกรรมที่สุดแห่งหนึ่ง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอิ้วเมี่ยนที่ดอยสามหมื่น เรื่องราวเชิงตำนานเกี่ยวกับ ละ ยั่ง เมี่ยน จะเกี่ยวข้องกับการที่พวก ผู้อาวุโสสามารถแปลงกายเป็นสัตว์เดียรัจฉานประเภทต่างๆ พวกผู้นำทางพิธีกรรมชอบที่จะถอดวิญญาณไปท่องโลกวิญญาณหรือบางทีก็ใช้ไสยศาสตร์ทำร้ายกันเอง มีการแข่งขันประลองความสามารถทางไสยศาสตร์ อาทิเช่น การปลุกผีให้ลุกขึ้นเดิน การเนรมิตให้หน่อไม้ผุดขึ้นมาจากใต้ดินภายในบ้านที่กำลังประกอบพิธีกรรมต่อหน้าต่อตาของผู้ที่ประกอบพิธีสวดส่งวิญญาณเป็นต้น ดินแดนที่ขึ้นชื่อของกลุ่ม ละ ยั่ง เมี่ยน

กลุ่มนี้ก็คือพื้นที่ดอยกาดผี บ้านกกน้อย มีอุปกรณ์การประกอบพิธีกรรมบางอย่างหลงเหลืออยู่ที่หมู่บ้านกกน้อย ที่ดอยกาดผีมีตำนานกล่าวว่าที่บนยอดดอยมีที่แปลงหนึ่งมีผีป่าประเภทหนึ่งชื่อ “เหยี่ยน ฟิว- เมี้ยน” อาศัยอยู่ ทำแปลงปลูกผัก (ฮวิ่ง) ไว้ที่นั่น ผู้คนที่เดินทางผ่านไปมาสามารถเก็บกินเป็นอาหารได้ แต่ถ้ามีเจตนาที่จะเก็บออกไปจากพื้นที่เพื่อกลับไปรับประทานที่หมู่บ้านหรือที่อื่น เวลาจะออกไปจากสวนจะหาทางกลับบ้านไม่เจอ เดินวนไปวนมาอยู่ในสวนผักหาทางออกไม่ได้ นอกจากนี้บริเวณใต้ต้นไม้ใหญ่ในป่าทึบมีลานดินที่สะอาดสะอ้านอยู่หนึ่งแปลง ผู้คนที่เดินทางผ่านจะแวะพักที่นี่ แล้วเตรียมอาหารมารับประทานกัน เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็ทิ้งใบตองที่ห่ออาหารมานั้นไว้ตามพื้นดิน แต่เมื่อเดินทางย้อนกลับมาถึงก็ไม่พบร่องรอยของเศษขยะเหลืออยู่เลย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2380 – 2390 (ค.ศ.1837-1847) เกิดโรคระบาดในบริเวณนี้ พวก ละ ยั่ง เมี่ยน ในบริเวณบ้านกกน้อยล้มตายกันมาก จนถึงขั้นที่ไม่สามารถดำเนินการส่งศพตามประเพณีได้ ต้องทิ้งชุมชนหนีออกไปจากพื้นที่ ฟุ เฒว่น (Fuqc Nquenc) สันนิษฐานว่าไปทางแพร่และน่าน โดยให้คนพิการและพวกสติไม่สมประกอบช่วยเฝ้าหมู่บ้าน

2. กลุ่มดอยช้าง-ห้วยชมภู ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2360 – 2380(ค.ศ.1817-1837) “เพี้ย โฒว” ซึ่งได้เป็นผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนหลายกลุ่มแซ่ อาทิเช่น “ละ หฒั้น, ละ ต่าง, ละเฒ่ว, ละเล่ย,ละเปี้ยน และละเลี่ยว” เป็นต้น ได้นำชาวอิ้วเมี่ยนจากแคว้นสิบสองปันนาที่ติดกับลาวข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งล้านนา ได้ตั้งชุมชนแห่งแรกอยู่บนดอยแถวหมู่บ้านผาตั้งในปัจจุบัน ขณะนั้นยังเป็นเขตปกครองของน่าน ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งชุมชนมาถึงดอยช้าง บริเวณต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม สำหรับอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้เชื่อว่าน่าจะเป็นกลุ่มที่มีถิ่นที่อยู่เดียวกับกลุ่มดอยสามหมื่นมาก่อนในสมัยที่ตั้งชุมชนอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา ซึ่งได้อพยพเข้ามาทางเชียงของในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1820 ถึง 1830 คือได้อพยพเข้ามาในฝั่งไทยเมื่อเมืองเชียงรายร้างผู้คนเหมือนกัน สองกลุ่มนี้มีรูปภาษาและการแต่งกายคล้ายคลึงกันมาก ต่อมาเมื่อเมืองเชียงรายได้ทำการรื้อฟื้นเมืองขึ้นมาใหม่แล้วจึงได้นำทองคำไปมอบให้เจ้าเมืองเชียงรายเป็นเครื่องบรรณาการ เพื่อที่ตนเองจะเป็นผู้รับผิดชอบเก็บส่วยสาอากรฝิ่นในเขตเทือกเขานี้เอง หากสามารถจัดเก็บได้ต้องนำส่งให้ทางเจ้าเมืองเป็นรายปีอีก กลุ่มนี้ขยายชุมชนลงไปที่ห้วยน้อย ถึงประมาณช่วงปี พ.ศ. 2420 – 2440(ค.ศ.1877-1897) ได้ย้ายถิ่นฐานติดตามกลุ่มแรกไปทางน่าน แต่มีชาวอิ้วเมี่ยนอีกหลายกลุ่มที่เคยติดตามเพี้ย โฒว ยังคงตั้งถิ่นอยู่บริเวณนี้ ไม่ได้ติดตามไปอยู่ทางน่าน ในช่วงปี ค.ศ. 1881, 1893 ในเมื่อครั้งที่ เจมส์ แมกคาที่ ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมแผนที่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้สำรวจทำแผนที่ประเทศไทย ได้ทำบันทึกว่าสำรวจพบชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มใหญ่อยู่ทางตอนใต้ของเขตปกครองน่าน ระหว่างเส้นทางไปเชียงของ ดูเหมือนจะไม่เคยแวะในประเทศลาวเลย(McCarty.1994;1997) ปัจจุบันไม่สามารถระบุได้ว่าผู้ใดเป็นลูกหลานของอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้

ชุมชนของกลุ่ม เลี่ยว เจี่ยม เสี่ยว เป็นกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มเพี้ยโฒว โดยได้เข้ามาก่อตั้งชุมชนอยู่บนดอยช้างเขตอำเภอแม่สรวย ในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชาวลาหู่และชาวลีซู ใน

ตอนแรกผู้นำกลุ่มยังไม่มีใครได้เป็นพญา ต่อมาถึงสมัยของ เลี่ยว เจี่ยม เสี่ยว เมื่อกลุ่มเพี้ย โฒว ย้ายออกไปจากพื้นที่บริเวณนี้แล้ว ก็ได้มีการขยายอาณาเขตออกจากดอยช้างไปตั้งชุมชนอยู่ที่ห้วยกาผา-แดงและมีบางครอบครัวได้ย้ายไปทางห้วยน้อย แล้วเวลานี้ “เลี่ยว เจี่ยม เสี่ยว” ได้ไปตกลงกับทางเจ้าเมืองเชียงรายว่าตนอาสาที่จะเก็บส่วยฝิ่นส่งให้ทางการ จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “พญาฟ้าลั่น” ปกครองบนเทือกเขาลูกนี้ต่อจาก “เพี้ย โฒว” โดยขึ้นกับตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมืองเชียงราย

ในปัจจุบันตามหลักฐานร่องรอยชุมชนโบราณที่ค้นพบในพื้นที่ห้วยน้อยซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านผาลั้งมีร่องรอยของชุมชนขนาดใหญ่ โดยเริ่มตั้งแต่ “เหยี่ยน โฒว ด้าม” ลากผ่านห้วยน้อยไปถึง “ ห้วยแม่เลี่ยม” มีระยะทางประมาณสองกิโลเมตรเศษ ตลอดอาณาบริเวณนี้มีร่องรอยของที่ตั้งบ้านเรือนและหลุมฝังศพเป็นจำนวนมาก จากคำให้สัมภาษณ์ของ ปู่ง ฟู่ เหฑว่น ผู้นำพิธีกรรม บ้านกกน้อย และ เหลย หฒั้น ควน ผู้อาวุโสบ้านห้วยแม่ซ้าย กล่าวว่าในช่วงปี พ.ศ. 2450-2460 (ค.ศ.1907-1917)ที่บ้านห้วยน้อยเกิดโรคระบาด (โรคห่า) ชาวอิ้วเมี่ยนในแถบนั้นล้มตายกันมาก จนกลุ่มที่ตายช่วงหลังๆ ไม่สามารถทำการประกอบพิธีกรรมอย่างปกติ (ปกติเมื่อมีคนตายต้องทำพิธีสวดส่งวิญญาณหลายวันก่อนที่ทำการฝังและฝังทีละศพเท่านั้น) จนต้องใช้วิธีการฝังหมู่แต่ก็ไม่สามารถยุติการระบาดของโรคร้ายได้ ผู้คนจึงได้ตัดสินใจทำพิธีกรรมยกหมู่บ้านให้แก่ผีเป็น “Yangh Horh Njaangh” (ยั่ง ฮ่อ หฒั่ง) ซึ่งคำนี้ผู้วิจัยเข้าใจว่าหมายถึงดินแดนแห่งพันธสัญญา (เฉพาะเรื่องระหว่างคนเป็นกับคนตาย)เพื่อให้เรื่องราวร้ายๆได้ยุติลง แล้วได้ทิ้งชุมชนห้วยน้อยย้ายไปตั้งชุมชนใหม่อยู่ที่หมู่บ้านศิระ เป็นชุมชนอิ้วเมี่ยนที่อยู่ใกล้แม่น้ำกกที่สุด ปัจจุบันมีพี่น้องชาวลาหู่แดงเข้ามาตั้งหมู่บ้านอยู่แทน พญาฟ้าลั่นได้พาชาวอิ้วเมี่ยนจากบ้านห้วยกาไปอยู่ที่หมู่บ้านศิระใกล้กับบ้านแม่สลักถึงประมาณปี พ.ศ. 2470(ค.ศ.1927) ชุมชนของชาวอิ้วเมี่ยนก็ได้ขยายใหญ่ขึ้นตามลำดับ ต้องการพื้นที่ทำกินที่อยู่ไกลออกไปจึงได้ขยายพื้นที่ปลูกฝิ่น ปลูกข้าวไร่ออกไปถึงที่ “ต้ม อิน-เด่ย” (แม่สลักและห้วยชมภูเก่า) ต่อมาเห็นว่าเป็นพื้นที่กว้างขวางสามารถตั้งชุมชนได้ ชุมชนของพญาฟ้าลั่นจึงได้เริ่มทยอยกันย้ายไปตั้งชุมชนแห่งใหม่ขึ้นที่บ้านห้วยชมภูเก่า และเวลาต่อมาพญาฟ้าลั่นก็ได้เสียชีวิตที่ “ต้ม อิน-เด่ย” นี้เอง บุตรชายของท่านก็ได้เป็นผู้นำต่อมาชื่อว่า “เลี่ยว ฒง กุ๊น” มีชื่อไทยเรียกว่า “แก่แสนขยัน” อยู่ที่หมู่บ้านห้วยชมภู(เก่า)นี้เอง เมื่อขึ้นเป็นผู้นำแล้วรู้สึกว่ามีความทุกข์ยากลำบากจึงได้นำเอาป้ายประจำตำแหน่งไปส่งคืนให้กำนันตำบลแม่กรณ์ก่อนหน้าที่แก่จั๋นออน จะพาชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยอ่างขางมาตั้งชุมชนอยู่บ้านผาดำ

จนกระทั่งล่าสุดประมาณ พ.ศ. 2480(ค.ศ.1937) เพื่อความสะดวกในเรื่องการเดินทางและความปลอดภัยในการขนส่งสินค้าจำพวกชา จึงย้ายชุมชนขึ้นมาอยู่ติดกับกลุ่มชาวอิ้วเมี่ยนวาวีที่บ้านปางกิ่ว บ้านเลาแคะ และบ้านเลาลี ซึ่งตามบันทึกลำดับพงศ์พันธุ์แล้วถือว่าเป็นญาติพี่น้องที่อพยพลงมาจากดอยช้างด้วยกัน แก่แสนขยันก็ได้ย้ายชุมชนขึ้นมาตั้งอยู่ที่บ้านห้วยชมภูใหม่ใกล้กับชุมชนของกลุ่ม เหลย แซ้ง ยุ่น ซึ่งได้ฟื้นฟูชุมชนของกลุ่มละยั่งเมี่ยนขึ้นมาใหม่ อยู่ที่บ้านห้วยริน บ้านกก

น้อย เมื่อแก่แสนขยันย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านห้วยชมภูในปัจจุบันนี้แล้ว ชุมชนอิ้วเมี่ยนห้วยชมภูก็ไม่เคยย้ายชุมชนอีกเลย

เมื่อพญาฟ้าลั่นเสียชีวิตแล้ว แก่แสนขยันได้เกษียณตนเองไปเนื่องจากมีความทุกข์ยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นบนดอยกาดผีถึงดอยช้างก็ถึงคราวที่ต้องปราศจากผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยน ในระดับเดียวกับ พญา พญาหลวงหรือกำนันได้อีก ชาวอิ้วเมี่ยนบนเทือกเขานี้ต้องถูกแบ่งออกเป็นคนสองอำเภอเมื่อทางการได้มีการจัดตั้งอำเภอแม่สรวยขึ้นมา โดยเอาสันปันน้ำของเทือกเขานี้เป็นแนวแบ่งเขตระหว่างอำเภอเพราะชุมชนอิ้วเมี่ยนนิยมที่จะตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาลูกต่างๆ ยากแก่การเข้าถึงของเจ้าที่บ้านเมือง โดยตั้งตำบลวาวีที่ชาวจีนยูนนานอาศัยอยู่นั้นขึ้นเป็นชุมชนหลักแทน นับจากนั้นเป็นต้นมาชุมชนอิ้วเมี่ยนบางชุมชนต้องขึ้นกับตำบลวาวี บางชุมชนต้องขึ้นกับตำบลแม่กรณ์ บางชุมชนไปขึ้นตำบลแม่ยาว จวบจนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2498(ค.ศ.1955)แก่จั่น (หฒั่น) ออน แซ่เติ๋น ได้อพยพเข้ามารื้อฟื้นชุมชนของ เพี้ย โฒว ขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยเข้ามาตั้งชุมชนแห่งแรกที่บ้านผาดำ ก่อนที่จะย้ายมาบ้านผาลั้ง ในเวลาต่อมาแก่หฒั่น ออน ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์ แล้วได้ไปดำเนินการแต่งตั้งให้ “เลี่ยว ตะ เอี๋ยน” มีชื่อไทยว่า นายเลาเหล ลิ้วยอดสิงขร ซึ่งเป็นบุตรของ แก่แสนขยัน ให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่ บ้านหมู่ที่ 16 อยู่โซนห้วยชมภู และทางห้วยแม่เลี่ยมก็แต่งตั้งให้ “ปู๋ง เหวิ่น ลิ่น” เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มี เปี้ยน ฒ้อย ฟง ซึ่งมีชื่อไทยว่า นายซาน แซ่พ่าน เป็นผู้ช่วยอีกคนอยู่ที่ปางตะไคร้ห้วยแก้ว

นายเลาเหล ลิ้วยอดสิงขร หลังจากเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาระยะหนึ่ง จนถึงปี พ.ศ. 2513(ค.ศ.1970) ก็ได้ขอแยกหมู่บ้านห้วยชมภู เป็นหมู่ที่ 22 ตำบลแม่กรณ์ได้สำเร็จ ในปีเดียวกันนี้ทางอำเภอก็ได้มาสำรวจเพื่อจัดตั้งตำบลใหม่ จึงได้แยกชุมชนของพี่น้องลีซูที่อยู่ทางห้วยแม่ซ้ายและแม่มอญเป็นสองหมู่บ้าน มีหมู่ที่และมีผู้นำของตนเอง ส่วนหมู่ที่ 16 บ้านผาลั้ง ได้แยกเป็นสองหมู่ที่ คือ บ้านผาลั้ง ผู้นำชุมชนอยู่ที่บ้านผาลั้ง นายจั๋นออน แซ่เติ๋น เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อมา และทางบ้านห้วยแม่เลี่ยม ปู๋ง เหวิ่น ลิ่น ได้ยกตำแหน่งให้ นายบุญศรี บุญจิราวัฒน์ บุตรชายซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 19 ปี เท่านั้น และในส่วนของหมู่ที่ 22 บ้านห้วยชมภู ได้แยกเป็นสองหมู่ที่เช่นกัน คือ บ้านกกน้อย และบ้านห้วยชมภู เมื่อสามารถแยกได้ครบหกหมู่บ้านแล้ว ก็ได้เรียกให้ผู้ใหญ่บ้านทั้งหกหมู่บ้านไปทำการเลือกตั้งกำนันประจำตำบล การเลือกตั้งได้ใช้วิธีจับสลาก ในครั้งแรก ต่าง หฒั่น ออน จับสลากได้ จึงเข้าใจว่าจะได้เป็นกำนัน ต่อมาทางเจ้าหน้าที่บอกว่าให้ทำการจับสลากสามรอบ จึงได้ดำเนินการให้จับสลากใหม่อีกเป็นครั้งที่สอง ในครั้งที่สองนี้ นายเลาเหลจับได้ ทางเจ้าหน้าที่กลับบอกว่าไม่ต้องจับสลากอีกแล้วให้นายเลาเหล ลิ้วยอดสิงขร เป็นกำนันคนแรกที่ได้ตราตั้งจากทางการ ต่อมาจึงเรียกตำบลใหม่นี้ว่า ตำบลห้วยชมภูเนื่องจากกำนันคนแรกที่ได้รับตราตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านห้วยชมภู

หมู่บ้านห้วยชมภู ถือว่าเป็นชุมชนอิ้วเมี่ยนที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมมาจากกลุ่มของพญาฟ้าลั่น เช่นรูปแบบการแต่งกาย ภาษาพูดและวิถีการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่โบราณนานมาแล้วที่

ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มแซ่เลี่ยว(ลิ้ว) เป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่นในเรื่องความขยันขันแข็งในการศึกษาหาความรู้ ทุกครอบครัวมีอุปนิสัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีการปรับใช้วิทยาการสมัยใหม่เข้ามาในการดำเนินชีวิตประจำวัน สร้างนวัตกรรมใหม่ขึ้นมาช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาอิ้วเมี่ยน และสามารถผสมกลมกลืนกับชาวท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็ว

3. กลุ่มดอยสามหมื่น ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2363 – 2373(ค.ศ.1820-1830) ยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าใครเป็นผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ได้อพยพออกจากเมืองล้า เมืองหลวงพระบาง และหลวงน้ำทา ข้ามแม่น้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่เชียงของได้เข้ามาตั้งชุมชนแห่งแรกอยู่ที่เขตปกครองของเมืองเชียงของ ในสมัยที่ชาวไทยวนเป็นผู้ปกครอง(โฒ้ว โต้ว 1.) และจากคำให้สัมภาษณ์ของ เปี้ยน แซ้ง เอี๋ยน อายุ 90 ปี และ เปี้ยน แซ้ง ฟุ้ อายุ 76 ปี, ผู้นำพิธีกรรมบ้านปางควาย ซึ่งเป็นหลานของเพี้ย ฮิน กล่าวว่า ประมาณ พ.ศ. 2350 ชาวอิ้วเมี่ยนที่เป็นบรรพบุรุษของท่านได้อพยพออกจากเมืองล้า มาตั้งชุมชนที่ต้นน้ำหลวงน้ำทาก่อนจะข้ามแม่น้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่เชียงของ มีชาวลาวพุงดำได้เป็นใหญ่ ปกครองที่เมืองเชียงของ แต่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนในการอพยพข้ามแม่น้ำโขง ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่เป็นบรรพบุรุษของตน ได้อพยพออกจากเชียงของมาตั้งชุมชนแห่งแรกที่บ้านขุนคิ เขตเมืองงาย ย้ายไปเมืองคอง ย้ายไปดอยสามหมื่น จากดอยสามหมื่นย้ายไปที่แม่จ้า จากแม่จ้าย้ายไปเมืองปาย…. ไปตั้งชุมชนอยู่ที่ต้นน้ำเมืองปาย….ตอนนั้นชาวอิ้วเมี่ยนในเชียงใหม่ขยายพื้นที่ทำกินไปมากไปจนถึงที่ฝั่งพม่าได้มีชาวอิ้วเมี่ยนจำนวนหนึ่งไปบุกเบิกที่ทำกินในฝั่งพม่า โดยไปตั้งเพิงพักอยู่ที่นั่นด้วย(แซ้งเอี๋ยน.อ้างแล้ว)

ในบันทึก โฒ้ว-โต้ว โซว : (บันทึกหลุมฝังศพบรรพชนของตระกูล เปี้ยน แซ้ง หวั่ง-หฒั่น) บันทึกไว้ว่าคุณปู่ทวดและคุณย่าทวดใหญ่ของเปี้ยน ว่วน ควน ที่ชื่อ เปี้ยน ส่วน เหญ่ย ล้อง และ เฒ์ว สี่ เหญ่ย หญาง ได้เสียชีวิตที่ เมืองล้า แคว้นสิบสองปันนา เขตมณฑลยูนนานประเทศจีน ส่วนคุณย่าทวดเล็กมาเสียชีวิตที่เชียงของ เปี้ยน ว่วน ควน มีบิดาชื่อ เปี้ยน ฒ้อย ว่วน หรืออีกชื่อหนึ่ง คือ เปี้ยน ฝะ ธิง กล่าวว่า ฝะ ธิง เสียชีวิตที่เมืองคอง ส่วนปู่ของ ว่วน ควน ชื่อ ฝะ แฮ้ง ไม่ทราบว่าเสียชีวิตที่ใด และในบันทึก โฒ้ว–โต้ว : (บรรพชนของ เปี้ยน แซ้ง เหฑว่น) กล่าวไว้ว่า เปี้ยน ว่วน ฮิน ได้เดินทางเข้ามาถึงดอยสามหมื่น เขตเมืองเชียงใหม่(โฒ้ว โต้ว 2.) เปี้ยน แซ้ง-หวั่ง กล่าวไว้ในปี พ.ศ. 2545 ว่า “….ว่วน ควน ซึ่งเป็นปู่ของตนนั้น เป็นน้องชายของ เปี้ยน ว่วน ฮิน ๆ ซึ่งเป็นผู้นำอิ้วเมี่ยน หรือที่ชาวอิ้วเมี่ยนเรียกกันว่า เพี้ย ฮิน นั้นมีพี่น้องชายหญิงหลายคน มีน้องชายฝาแฝด ชื่อ เปี้ยน ว่วน ควนและเปี้ยน ว่วน ออน….”(แซ้งหวั่ง.2545)

“เพี้ย ฮิน” มีลูกสาวหลายคนแต่ไม่มีบุตรชาย ต่อมามีหญิงหม้ายลูกติดเคยเป็นภรรยาของ เปี้ยน ว่วน ฒ้อย มาก่อน ซึ่งเป็นครอบครัวของผู้ที่ได้อพยพเข้ามาใหม่ เพี้ย ฮิน ได้ขอแต่งงานกับหญิงหม้ายคนนั้นเพื่อจะได้ลูกชายที่ชื่อ เปี้ยน เจี่ยม ฟิน มาช่วยสืบสกุลของตน (เปี้ยน ฒ้อย ออน กล่าวว่า บรรพบุรุษของพวกตนอาจจะเป็นกลุ่มที่อพยพมาพร้อมกับกลุ่มพญาคีรีศรีสมบัติ ได้ย้าย

ผ่านดอยช้าง ไปดอยสามหมื่น) ท่านและชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยสามหมื่นได้ย้ายมาอยู่ที่ดอยอ่างขาง และท่านเสียชีวิตที่ห้วยขานบนดอยอ่างขาง ส่วนลูกหลานที่สืบเชื้อสายที่แท้จริงของ เพี้ย ฮิน ย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านโป่งกลางน้ำและบ้านเลาแคะ ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย

เปี้ยน ว่วน ควน น้องชายของ พญาฮินได้ไปบุกเบิกที่ทำกินบนดอยอ่างขางใกล้พรมแดนไทย-พม่า ท่านมีลูกชายและลูกสาวหลายคน บุตรชายได้แก่ เปี้ยน เจี่ยม ธึง , เปี้ยน เจี่ยม เม่ง และเปี้ยน เจี่ยม หฺมั่น เมื่อเป็นผู้นำตระกูลต่อจากพี่ชายแล้วได้เคลื่อนย้ายชุมชนไปมาหลายที่ จนมาถึงช่วงที่ ต่าง อง หฺมั่น ซึ่งเป็นกลุ่มอพยพอีกกลุ่มอาศัยอยู่บนดอยอ่างขาง ได้ชวนให้มาอยู่ด้วยกันที่หมู่บ้านของ อง หฺมั่น ล์าง ลูกชายที่ชื่อ เจี่ยม เม่ง ได้แยกครอบครัวไปอาศัยอยู่ที่ป่าค่า เจี่ยม เม่ง มีบุตรชายสองคนชื่อ เปี้ยน แซ้ง เอี๋ยน และ เปี้ยน แซ้ง ฟุ๊ ส่วน เปี้ยน เจี่ยม ธึง มีบุตรชายชื่อ เปี้ยน แซ้ง โฒว อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ห้วยชมภู(เปี้ยน แซ้ง หว้า.2550) เปี้ยน เจี่ยม หฺมั่น มีบุตรชายสองคน ชื่อ เปี้ยน แซ้ง หวั่ง กับ เปี้ยน แซ้ง ฮิน ย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านผาลั้ง บุตรชายของเปี้ยน แซ้ง หวั่ง ชื่อ เปี้ยน ฒ้อย ฟิน หรือ นายเลาแสง แซ่พร่าน เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านผาลั้ง ในปีที่อพยพมาทางผาลั้งนั้นมีอายุได้ 13 ปี ปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มภาคผนวก 1. บันทึกฉบับที่ 3 : การประชุมประชาคมหมู่ที่ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551)

อิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้มีความเป็นไปได้สูงที่มีบรรพบุรุษถูกกวาดต้อนมาจากเมืองล้าแคว้นสิบสองปันนาให้เข้ามาอยู่ในเขตเมืองน่านโดยตั้งชุมชนอยู่ที่บริเวณเชียงของก่อน เมื่อบ้านเมืองสงบแล้วบางส่วนได้อพยพกลับไปที่เมืองสิงห์ เมืองหลวงน้ำทาหรือเมืองหลวงพระบาง เมื่อมีการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่จนเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงได้อพยพตรงมายังเมืองเชียงของ ก่อนที่จะย้ายมาตั้งชุมชนอยู่ใกล้กับเมืองเชียงใหม่ โดยตั้งชุมชนอยู่บนเทือกเขาที่มีสภาพอากาศเหมาะแก่การปลูกฝิ่น และเป็นเส้นทางการค้าของชาวล้านนากับชาวพม่า เพราะอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ยอมรับว่าเจ้าหลวงคำแดงเป็นเทพพิทักษ์ท้องถิ่น “Deic Ziouv Mienv” (เต่ย เฒี้ยว เมี่ยน) เหมือนกับชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ ต่อมาเมื่อมีอิ้วเมี่ยนกลุ่มใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่นำโดยพญาเฟยอพยพเข้ามาอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน จึงถูกผนวกเข้ากับกลุ่มดอยอ่างขางที่อพยพเข้าบริเวณดอยอ่างขางในภายหลัง

4. กลุ่มดอยอ่างขาง ช่วงประมาณปี พ.ศ.2383-2388 (ค.ศ. 1840-1845) ที่นำโดย ต่าง เหยา เฟย **(เพี้ย เฟย)** ที่ชาวอิ้วเมี่ยนทางน่านขนานนามว่า “เพี้ย ฝาง” ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าเมืองฝางให้มีอำนาจปกครองชาวอิ้วเมี่ยนในเขตพรมแดนไทยพม่า ท่านและเปี้ยน เจี่ยม หวั่ง ได้พาชาวอิ้วเมี่ยนผ่านเชียงของเข้ามาตั้งชุมชนอิ้วเมี่ยนขึ้นที่เชิงดอยอ่างขาง ภายหลังได้มีการขยายชุมชนไปทั่วทั้งดอยอ่างขางข้ามไปถึงฝั่งพม่า เมื่อประมาณ 120 ปีก่อน เพี้ย เฟย ได้เสียชีวิตลงที่บ้านลานศิลา “ละ เปย้ย หฺท่อง ล์าง” ชาวอิ้วเมี่ยนบางส่วนที่ติดตามท่านได้ย้ายออกจากดอยอ่างขางกลับไปทางเมืองเชียงของ เมืองเทิง ก่อนหน้ากลุ่ม “พญาศิริศรีสมบัติ” จะอพยพเข้ามาที่จังหวัดน่านเล็กน้อย

ชาวอิ้วเมี่ยนที่เหลือตั้งชุมชนอยู่ดอยอ่างขาง ต่อมาท่าน “เปี้ยน เจียม หวั่ง” (Bienh Jiemh Wangc) ได้เป็นผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนอยู่ที่ดอยอ่างขาง ณ บ้านป่าค่า มีตำแหน่งเป็นแก่บ้านต่อจาก “ต่าง เย้า เฟย ละเพี้ย” ช่วงเวลากันนี้ที่บ้านผาแดง บ้านห้วยขานและบ้านห้วยงอน ก็เป็นชุมชนชาวอิ้วเมี่ยนอยู่บริเวณใกล้ๆกัน หมู่บ้านละประมาณ 30 ครัวเรือน แต่ละหมู่บ้านก็มีผู้นำของตนเอง ต่าง อง หฒั่น เป็นผู้นำชุมชน บ้าน อง หฒั่น ได้ชวนกลุ่มดอยสามหมื่นย้ายจากบ้านผาแดงมาอยู่ด้วยกันจึงกลายเป็นชุมชนใหญ่ คนในหมู่บ้าน อง หฒั่น ล้าง จึงได้ชื่อว่า “ผาแดงเมี่ยน” อีกชื่อหนึ่งด้วย (เปี้ยน ฒ้อย ฮยาง.2551)

สมัยนี้ประชากรอิ้วเมี่ยนของทุกชุมชนบนดอยอ่างขางมีการขยายพื้นที่ทำกินออกไปถึงประเทศพม่าอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องการปลูกฝิ่นจะนิยมเป็นอย่างมาก เพราะว่าถ้าการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ผลดี ก็เพียงแค่เสียส่วยเป็นค่าคุ้มครองให้กับทางการพม่าเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากเปี้ยน เจี่ยม หวั่ง อายุมากแล้ว ก็ได้แต่งตั้งให้ เปี้ยน แซ้ง เฟย (รามัน) ลูกชายคนที่ห้าของตนเป็นแก่บ้าน แก่รามันเกิดที่หมู่บ้านห้วยขานและรับตำแหน่งผู้นำขณะอายุแค่ 18-19 ปี เป็นผู้ที่มีการศึกษาดีและในชีวิตไม่ต้องตรากตรำทำงานเหมือนคนอื่น ต่อมาแก่รามันและพรรคพวกได้มีเรื่องมีราวกับตำรวจในระหว่างการเดินทางไปค้าขาย จึงไม่กล้าลงมาทำหน้าที่ผู้นำหมู่บ้าน ช่วงเวลาเดียวกันนี้ต่าง หฒั่น ออน ซึ่งเป็นผู้นำชาวอิ้วเมี่ยนอยู่บ้านแม่งอนได้รับแต่งตั้งเป็นแก่บ้านแทน เพราะเหตุที่แก่รามันไม่กล้าลงไปในเมืองพบนายอำเภอ

ประมาณห้าสิบสามสิบปีก่อน (พ.ศ.2498)แก่จั๋นออนก็ได้พาชาวอิ้วเมี่ยนเกือบจะครึ่งหนึ่งของบนดอยอ่างขางที่ผสมผสานระหว่างกลุ่มดอยสามหมื่นและกลุ่มดอยอ่างขางที่เหลืออยู่ อพยพไปตั้งชุมชนแห่งใหม่ที่หมู่บ้านผาลั้ง มารดาของ ต่าง หฒั่น ออน ชื่อ ลิ้ว ลิ่น ซึ่งเป็นคนแซ่จ๋าว บิดาชื่อ เปี้ยน ว่วน ฒ้อย หนีคดีมาจากประเทศลาวภายหลังจากที่มีชุมชนอิ้วเมี่ยนอยู่บนดอยอ่างขางนานแล้ว ต่าง หฒั่น ออน เกิดที่เมืองไชยปราการ เมื่อบิดาตายแม่ได้แต่งงานใหม่กับ ต่าง อง หฒั่น ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่สามารถมีบุตรชายกับภรรยาคนแรกจึงได้รับเอา นางลิ้ว ลิ่น มาเป็นภรรยาคนที่สองเพื่อให้ได้บุตรชายของนางมาสืบสกุล ต่อมาเมื่อ ต่าง อง หฒั่น ได้เสียชีวิตลง บุตรชายของภรรยาน้อยที่ชื่อ ต่าง หฒั่น ออน จึงได้สืบทอดตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านอยู่ อง หฒั่น ล้าง ต่อจากบิดา

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2490 – 2496(ค.ศ.1947-1953) มีสงครามรบกวนในเขตพรมแดนไทยพม่า แก่รามันและแก่หฒั่น ออน ผู้นำของสองหมู่บ้านจึงได้ปรึกษาหารือกัน ถึงเรื่องการอพยพมาตั้งชุมชนอยู่ที่ทางดอยช้าง แล้วก็ตกลงว่าจะอพยพไปด้วยกัน ลูกบ้านของทั้งทั้งสองชุมชนปรึกษากันถึงเรื่องเหล่านี้ เปี้ยน แซ้ง เอี๋ยน กับ เปี้ยน แซ้ง หวั่ง ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกันต่างก็มีฐานะเป็นพี่ใหญ่ จึงได้ปรึกษากันแล้วตกลงว่าจะอพยพไปอยู่ด้วยกัน จึงได้ส่งคนไปบุกเบิกที่ดินทำกินที่บ้านผาดำ, บ้านห้วยแม่เลี่ยม, บ้านห้วยแก้วและบ้านปางตะไคร้ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2498(ค.ศ.1955) กลุ่มที่นำโดย ต่าง หฒั่น ออน ได้อพยพมาถึงบ้านผาดำกันหมดแล้ว ลูกบ้านของแก่รามันเกิดเปลี่ยนใจไม่อพยพมา ชาวอิ้วเมี่ยนส่วนที่ติดตามแก่รามันยังคงอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านห้วยขาน เปี้ยน แซ้ง หวั่ง ได้

กล่าวต่อว่า พี่ชาย(เปี้ยน แซ้ง เอี๋ยน)ว่า “ก๋อ แน ดั้ว เยีย ฝาว พั่ง ลิ้ว โป้ว เทย กวั่ง” หมายความว่า พี่ชายลวงหลอกให้น้องอพยพแล้วทอดทิ้งกันไม่ได้ทำตามสัญญา เมื่อมีโครงการหลวงดอยอ่างขาง จึงได้ย้ายลงมาที่บ้านปางควายพร้อมกับรับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนแรก ใกล้ปากทางขึ้นดอยอ่างขาง ตลอดมาจนกระทั่งเสียชีวิตที่บ้านปางควายด้วยโรคชรา หมู่บ้านปางควายเป็นชุมชนอิ้วเมี่ยนที่ใหญ่อีกแห่งหนึ่งของอิ้วเมี่ยน ที่เป็นลูกหลานของอิ้วเมี่ยนกลุ่มดอยอ่างขางและกลุ่มดอยสามหมื่นอพยพมาก่อตั้งชุมชนอยู่ร่วมกันตามแนวพระราชดำริฯ ปัจจุบันยังคงตั้งบ้านเรือนอยู่หมู่บ้านปางควายและห้วยขานมาจนถึงทุกวันนี้

5. กลุ่มดอยผาจิ ที่นำโดย เหลย เหวิ่น เฟย (Leiz Wuonh Fei) เป็นชาวอิ้วเมี่ยนจากทางแขวงหลวงพระบาง เป็นอิ้วเมี่ยนที่อาจารย์มงคล จันทร์บำรุง เรียกว่า “กลุ่มเชียงราย-น่าน” ได้อพยพเข้ามาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2437(ค.ศ.1894) โดยเข้ามาปลูกฝิ่นบริเวณพื้นที่สูงเขตเมืองน่านก่อนหน้าพญาคีรีศรีสมบัติประมาณหนึ่งปี เมื่อพบว่ามีดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้ส่งจดหมายไปแนะนำเชิญชวน “ต่าง หฒั่น ควน เพี้ยะ ลง” (Dangc Zanx Kuon) ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญของชาวอิ้วเมี่ยนบนเทือกเขาต้นน้ำหลวงพระบางให้อพยพพาชาวอิ้วเมี่ยนฝั่งเมืองหลวงพระบางเข้ามาอาศัยอยู่ทางเมืองน่านด้วยกัน ท่านจึงทำหนังสือถึงเจ้าชายน่านว่า กลุ่มของตนปรารถนาจะขออนุญาตเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ในเขตเมืองน่าน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วก็ได้อพยพเข้ามาตั้งชุมชนแห่งแรกที่ดอยปูแวในปี พ.ศ. 2439(ค.ศ.1896) จากหนังสือบันทึกการโยกย้ายของ นายเจี๋ยมจั๋น แซ่จ๋าว กล่าวว่า ‘…. นายเวิ่น เฟย แซ่ลี ซึ่งเป็นตาของตนได้ย้ายเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ที่น่านก่อนหน้าประมาณ 1 ปี แล้วได้ส่งจดหมายไปบอกให้ ต่าง หฒั่น ควน อพยพมาอยู่ที่น่านด้วยกัน ต่อมา ต่าง หฒั่น ควน ได้นำของป่าไปมอบให้เจ้าชายน่านเป็นจำนวนมากเพื่อขอเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเขตปกครองของน่าน ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพญาคีรีศรีสมบัติ….’(มงคล.2531) อิ้วเมี่ยนกลุ่มดอยผาจินี้เมื่อกลุ่มของพญาคีรีศรีสมบัติอพยพเข้ามาถึงแล้ว ก็ได้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเดียวกันโดยไม่มีการแบ่งแยกกลุ่มอีก พร้อมกันนั้นมีการกระจายตัวไปตั้งชุมชนใหม่หลายแห่ง ที่สำคัญคือบ้านสวนยาหลวง ต่อมาลูกหลานได้อพยพไปทางจังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชร การแต่งกายของผู้หญิงกลุ่มนี้ จะโพกศีรษะแบบวงกลมต่างจากสี่กลุ่มแรกนั้นที่โพกศีรษะแบบไขว้

6. กลุ่มดอยปูแว-ภูลังกา อิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่โพกศีรษะแบบวงกลมที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นพิเศษ ผู้นำการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของกลุ่มนี้คือ พญาคีรีศรีสมบัติ (Chob.อ้างแล้ว) หรือที่ชาวอิ้วเมี่ยนเรียกว่า “กลุ่ม หฒั่น ควน เพี้ยะ ลง” ทางสมาคมอิมเปกเรียกว่า นายจั่นก๋วย แซ่เติ๋น ดร.ชอบ คชาอนันท์ ได้ทำการศึกษาถึงประวัติการอพยพของอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ไว้อย่างละเอียด กล่าวโดยสรุปได้ว่า พญาคีรีศรีสมบัติได้ขออนุญาตเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเขตเมืองน่านกับเจ้าเมืองน่าน โดยต้องเสียเครื่อง

บรรณาการเป็นของป่าหลายอย่าง ในปี ค.ศ. 1896 จึงได้รับอนุญาตให้อพยพเข้ามาอยู่ที่ดอยปูแวเป็นแห่งแรก ภายหลังจากที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ที่ดอยปูแวได้ไม่นานก็ขอย้ายชุมชนไปดอยวาว จากดอยวาวท่านก็ได้ย้ายไปดอยผาช้างน้อย ต่อมาท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพญาคีรีศรีสมบัติดอยทำหน้าที่เก็บส่วยยาฝิ่นในเขตเทือกเขาส่งให้ทางการ(Boonchuey.1963) ชื่อเสียงของท่านได้แผ่กระจายไปทั่วดินแดนของชาวอิ้วเมี่ยน ทั้งในเขตเมืองน่านเองเขตเมืองเชียงรายและเขตเมืองเชียงใหม่ เพราะมีผู้คนติดตามท่านเป็นจำนวนมาก ท่านมีชุมชนหลักอยู่ที่ “ดอยผาช้างน้อย” ส่วนลูกหลานของท่านได้ย้ายไปอยู่ที่ดอยภูลังกาและล่าสุดย้ายลงมาอยู่ที่หมู่บ้านปังค่า ตามหนังสือ “โต้ว-โต้ว : บันทึกหลุมฝังศพตระกูลศรีสมบัติ”(ต่าง ต้อย ฟง.2550) ท่านเองอาจจะไม่ได้ย้ายมาที่หมู่บ้านภูลังกาด้วยเลย เนื่องจากท่านเสียชีวิตลงที่บ้านน้ำงิมก่อนหน้าบุตรของท่านชื่อท้าวหล้า ได้ย้ายไปตั้งชุมชนอยู่ดอยภูลังกา ถึงกระนั้นท้าวหล้าบุตรชายของท่านก็ได้เป็นกำนันคนแรกของตำบลผาช้างน้อย ดังนั้นชื่อเสียงของท่านจึงเป็นรู้จักบนดอยภูลังกาด้วย ชุมชนที่ปกครองโดยท้าวหล้าและลูกหลานอาศัยอยู่ที่ดอยภูลังกาประมาณ 40 ปี ช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภัยการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ จึงได้ย้ายลงมาที่บ้านปังค่า ตำบลผาช้างน้อย ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ทหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511(ค.ศ.1968) ถึงปัจจุบันนับได้ประมาณ 40 กว่าปีแล้ว นับตั้งแต่ปีแรกที่เข้ามาถึงประเทศไทยที่ดอยปูแว ถือได้ว่าอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ตั้งชุมชนอยู่ในประเทศไทยได้ 112 ปีแล้ว คือนับตั้งแต่ในสมัยพญาคีรีศรีสมบัติเป็นผู้นำชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ ต่อมาลูกหลานของท่านเอาชื่อของท่านมาตั้งเป็นนามสกุล “ศรีสมบัติ” เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในทางการเมืองการศึกษาของชาวอิ้วเมี่ยนมากที่สุด มีผู้สังเกตว่าเนื่องจากกลุ่มนี้มีการส่งเสริมการศึกษาทางด้านวัฒนธรรมประเพณีเป็นพิเศษและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังชาวอิ้วเมี่ยนที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างต่อเนื่อง

ระยะเวลาและเส้นทางการอพยพของอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษาอย่างละเอียดมากที่สุด โดยปรากฏในการศึกษาสำรวจของท่านบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ท่านดอกเตอร์ชอบ คชาอนันท์ ได้เคยทำการสำรวจไว้ในปี ค.ศ. 1967(Chob.1997:7) โดยท่านได้ระบุระยะเวลาที่อาศัยอยู่อยู่ในเมืองหรือหมู่บ้านต่างๆตามที่ผู้นำหมู่บ้านในขณะนั้นได้ให้ข้อมูลแก่ท่านดังนี้ ในช่วงที่อาศัยอยู่ประเทศลาว อาศัยอยู่ที่เมืองไหลเมืองแทง 5 ปี ระหว่างปี ค.ศ. 1877-1881 อาศัยอยู่ในเมืองงอย 1 ปี คือปี ค.ศ. 1882 ย้ายไปเมืองหุน อาศัยอยู่นั่น 12 ปี คือปี ค.ศ. 1883-1895 จากนั้นพญาคีรีศรีสมบัติก็ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ฝั่งไทยที่เมืองน่าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ชุมชนแห่งแรกคือ ดอยปูแว เข้ามาอาศัยอยู่ในปี ค.ศ. 1896 อาศัยอยู่ได้เพียงปีเดียวก็ย้ายไปที่ดอยน้ำวาว อาศัยอยู่ที่นี่ 13 ปี คือระหว่างปี ค.ศ. 1897 – 1910 จากนั้นย้ายไปดอยผาช้างน้อย อาศัยอยู่ประมาณ 9 ปี คือระหว่างปี ค.ศ. 1911-1920 แล้วย้ายไปที่หมู่บ้านน้ำงิม อาศัยอยู่ 7 ปี คือระหว่างปี ค.ศ. 1921-1928 แล้วย้ายไปหมู่บ้านภูลังกา อาศัยอยู่ที่นั่น 38 ปี คือระหว่างปี ค.ศ. 1929-1967 และการอพยพครั้งสุดท้ายคืออพยพมาตั้งหมู่บ้านปังค่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968 จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลาที่ตั้งชุมชนในประเทศไทยทั้งสิ้น 112 ปี ลูกหลานของพญาคีรีศรีสมบัติ หรือ Dangc Zanx Kuon มักจะได้รับ

การสืบทอดตำแหน่งผู้นำติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าคนในตระกูลศรีสมบัติมีการสืบทอดตำแหน่งกำนันมาประมาณห้าท่านด้วยกัน ในปัจจุบันทั้งตำแหน่งกำนันประจำตำบลและตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อย ทั้งสองท่านก็มีฐานะเป็นผู้สืบสายโลหิตของพญาคีรีศรีสมบัติ ที่มีชื่อในทำเนียบผีบรรพบุรุษว่า DANGC SENGX YIETV LORNGH(Chob.1997:199) มีภรรยาชื่อ LEIZ SIC YIEYV NYAANGH กับ Pungz Sic Luoqc Nyaangh มีลูกชายที่เป็นกำนันชื่อท้าวหล้า มีชื่อในทำเนียบผีประจำตระกูลว่า Dangc Orn Feix Lorngh มีภรรยาชื่อ Leiz Sic Luoqc Nyaangh กับ Zeuz Sic Faam Nyaangh.

7. กลุ่มดอยบ่อ ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2460(ค.ศ.1917) “เหลย แซ้ง ยุ่น” ได้ย้ายออกจากดอยอ่างขางโดยมีอิ้วเมี่ยนกลุ่มแซ่ลี แซ่จ๋าว ย้ายมาตั้งชุมชนอยู่ที่บ้านห้วยแม่เลี่ยมเป็นแห่งแรก เป็นการเข้ามารื้อฟื้นชุมชนของกลุ่มเพี้ย โฒว ขึ้นมาใหม่ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านป่าลัน ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ได้ย้ายไปรื้อฟื้นชุมชนของกลุ่ม ละ ยั่ง เมี่ยนที่เชิงดอยกาดผีขึ้นอีกด้วย และมีการไปมาหาสู่กับกลุ่มของพญาฟ้าลั่นโดยการสมรส รวมถึงอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อพยพเข้าใหม่ในปี พ.ศ.2402(ค.ศ. 1859) ชาวอิ้วเมี่ยนอีกกลุ่มใหม่นี้อพยพตรงมาจากประเทศลาว ซึ่งมีฐานะเป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านห้วยแม่-ซ้ายบางครอบครัวที่เคยอาศัยอยู่ที่ดอยช้างในเขตอำเภอแม่สรวย เนื่องจากปรากฏหลักฐานความเป็นเครือญาติกัน ได้ย้ายติดตามกันไปที่บ้านห้วนริน กกน้อย เหลย แซ้ง ยุ่น เป็นนายพรานช้างชอบออกไปล่าสัตว์ป่าจนได้พบว่าที่ดอยบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์มีทำเลดี ก็ได้เชิญชวนผู้คนไปตั้งชุมชนที่นั่น จนถึงประมาณ พ.ศ.2470(ค.ศ.1927) ชาวบ้านจากบ้านห้วยรินจึงได้ย้ายไปตั้งชุมชนอยู่ที่บ้านดอยบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ดอยยาว ต่อมาในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2480(ค.ศ.1937) เกิดโรคระบาดขึ้นที่บ้านดอยบ่อ ชาวบ้านแถบนั้นจึงย้ายไปที่บ้านห้วยรินอีกครั้ง อยู่ที่บ้านห้วยรินประมาณ 10 กว่าปี จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2490 (ค.ศ.1947) จึงได้พากันย้ายกลับมาที่ดอยบ่อ อาศัยอยู่ที่ดอยบ่อหลายปีแล้วจนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2510(ค.ศ.1967) ชาวบ้านได้พากันย้ายไปตั้งชุมชนขึ้นใหม่ที่หมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย เพื่อให้อยู่ใกล้แหล่งที่ทำกินของตนเอง มีญาติพี่น้องบางส่วนย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่หมู่บ้านหนองแว่น

ชุมชนห้วยแม่ซ้าย ถือได้ว่าเป็นชุมชนอิ้วเมี่ยนที่ได้สืบทอดเชื้อสายมาจากกลุ่มของ เหลย แซ้ง ยุ่น โดยมีชาวอิ้วเมี่ยนสองถึงสามกลุ่มที่ผ่านการผสมผสานมาแล้วอยู่เป็นชุมชนเดียวกัน โดยเฉพาะช่วงที่อาศัยอยู่บนดอยกาดผี หลังจากที่ได้มีโอกาสมาตั้งชุมชนอยู่ด้วยกันนานพอสมควร คือประกอบด้วยอิ้วเมี่ยนที่อพยพมาจากดอยอ่างขาง อิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อพยพมาจากห้วยกว้านเข้าเมืองน่านแล้วได้อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ที่ดอยช้าง บางส่วนได้อพยพไปทางดอยสามหมื่น โดยไปสมทบกับกลุ่มของ พญาฮิน บางส่วนอพยพไปทางดอยอ่างขาง มีการผสมผสานกันกับชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่อพยพมาหลายกลุ่มในพื้นที่นี้ เหลย อี้ ฟุ้ กล่าวว่า ‘แม่เกิดที่บ้านห้วยกว้าน ประเทศลาวอพยพมาอยู่จังหวัดน่าน ลงมาที่เมืองเทิง จากนั้นได้อพยพมาอยู่บ้านห้วยชมภู ต่อมาได้แต่งงานกับบิดาที่บ้าน

ห้วยชมภู บิดาเป็นคนห้วยชมภูได้ย้ายมาอยู่ที่ดอยบ่อกับ เหลย แซ้ง ยุ่น เมื่อชาวอิ้วเมี่ยนย้ายกลับไปที่ห้วยชมภูอีกครั้งนั้น แม่ของข้าพเจ้าได้ตั้งชุมชนอยู่บ้านยางแล ข้าพเจ้าเกิดยางแล แล้วค่อยย้ายไปอยู่เมืองพานช่วงหนึ่ง…. ต่อมาข้าพเจ้าได้ยินว่ามีชาวอิ้วเมี่ยนกลับมาอยู่ที่นี้อีกครั้ง ข้าพเจ้าจึงติดตามมาอยู่ด้วยที่บ้านห้วยแม่ซ้ายในปี พ.ศ. 2512(ค.ศ.1969) ตอนนั้นมีกันประมาณยี่สิบครอบครัวเห็นจะได้…."(เหลย อี้ ฟุ.2550) ในขณะเดียวกันเหลย หฒั่น ควน กล่าวเสริมว่า '….ตอนแรกที่ย้ายมาจากดอยบ่อนั้น ก็มีครอบครัวของข้าพเจ้า, หฒั่น โฒว, อึม ฮั่น, ฒ้อย ธึง, ฒ้อย เลี่ยม, มั้น ออน, อีกกลุ่มอยู่ติดกับน้ำตก มี เหยา กวั้ง, เหยา เจียม, เชี้ยด เจียมและ อง ธึง มีแค่นี้แหละ…. '(เหลย หฒั่น ควน . 2550)

ชุมชนอิ้วเมี่ยนบ้านห้วยแม่ซ้ายมีอิ้วเมี่ยนกลุ่มแซ่ลี และแซ่จ๋าวเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันมีครัวเรือนที่เป็นชาวอิ้วเมี่ยนประมาณ 70 หลังคาเรือน อยู่ปะปนกับพี่น้องลาหู่และอ่าข่า มีระบบการจัดการป่าชุมชนที่ชัดเจน สำเนียงภาษาและการแต่งกายเหมือนกันคล้ายกับกลุ่มบ้านห้วยชมภู นายสุรพล แซ่ลิ้ว สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู เป็นชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มพญาฟ้าลั่น กล่าวว่า '….ที่หมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายมีหลายคนเป็นญาติกับข้าพเจ้า บ้านเลาแคะ บ้านห้วยมงและบ้านปางกิ่ว ตำบลวาวีก็เป็นญาติพี่น้องเช่นกัน….'(สุรพล.2550) เยาวชนอิ้วเมี่ยนของหมู่บ้านนี้ ส่วนมากมีการศึกษาสูง ที่สำเร็จการระดับปริญญามีเกือบจะทุกครอบครัว มีผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวเป็นคนเชื้อสายอิ้วเมี่ยน เป็นอิ้วเมี่ยนชุมชนหนึ่งที่นิยมใช้จารีตประเพณีอิ้วเมี่ยนในการจัดการปัญหาข้อพิพาทภายในชุมชน

8. กลุ่มดอยผาตั้งใหม่ ผู้นำของกลุ่มชื่อพญาเขื่อนเพชรที่ได้อพยพมาจากทางแขวงหงสาเข้ามาที่ดอยผาตั้ง เขตเชียงของใกล้เคียงเขตเทิงเมื่อประมาณหนึ่งร้อยปีที่แล้ว นิยมปลูกฝิ่นเป็นพืชเงินสด อาจารย์มงคล จันทร์บำรุงเรียกว่า "กลุ่มเชียงราย-น่าน" กลุ่มนี้ส่วนมากเป็นคนแซ่เติ๋น แซ่ลี แซ่ฟุ้งและแซ่จ๋าว ต่อมาลูกหลานได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อำเภอเชียงของ อำเภอเทิง อำเภอเวียงแก่น และอำเภอขุนตาล การแต่งกายของอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้ผู้หญิงจะโพกศีรษะแบบวงกลม

การเคลื่อนย้ายครั้งสำคัญเกิดขึ้นในสมัยที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้าปลุกระดมให้ชาวเขาในพื้นที่เข้าร่วมต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร แต่ผู้นำของอิ้วเมี่ยนเห็นว่าชาวบ้านนั้นรักความสงบไม่อาจเข้าร่วมขบวนการต่อต้านรัฐบาลไทย จึงได้ย้ายเข้าไปอยู่ในพื้นราบตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในขณะนั้น หลายคนได้เข้ารับการศึกษาตามโรงเรียนในเมืองเมื่อสำเร็จการศึกษาก็ได้เข้ารับราชการตำรวจทหาร ครู และชาวบ้านบางส่วนได้เปิดกิจการการค้าขายในเมืองใหญ่จนประสบผลสำเร็จ หลานคนหนึ่งของท่านพญาเขื่อนเพชรได้มีกิจการห้างร้านอยู่ในเชียงราย

9. กลุ่มดอยผาหม่น ประมาณปี ค.ศ. 1938-1948 หรือเมื่อ 70-80 ปี ที่แล้วผู้นำของกลุ่มนี้ชื่อ **พญาเลาอู** มีอีกชื่อเรียกว่า ปู๋ง เจี่ยม หวั่ง (Bungx Jiemh Wangc) ได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากใน

ประเทศไทย ชุมชนแห่งแรกที่ท่านเข้าตั้งรกรากคือบ้านพญาเลาอู อยู่ในเขตอำเภอเทิง ใกล้กับภูชี้ฟ้า ภายหลังท่านได้พาชาวบ้านย้ายไปอยู่บ้านหนองเตา เนื่องจากทางนั้นมีที่สำหรับทำนาได้บริเวณกว้าง และยังมีพื้นที่ภูเขาที่เหมาะแก่การปลูกฝิ่นได้ดี ต่อมาเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาปลุกระดมชาวบ้านให้เข้าร่วมต่อต้านรัฐบาลไทย ทางการไทยจึงได้ขอให้ท่านพาชาวอิ้วเมี่ยนและชาวม้งลงมาอยู่ที่บ้านปอ ชาวอิ้วเมี่ยนและม้งในประเทศลาวที่ได้อพยพเข้ามาใหม่ ทุกคนจะต้องกล่าวอ้างถึงชื่อของท่านเพื่อที่จะได้รับการอนุญาตให้ตั้งชุมชนอยู่ในประเทศไทย เมื่อบ้านเมืองสงบปราศจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์แล้ว ท่านจึงได้ย้ายกลับไปอยู่บ้านหนองเตาอีกครั้งหนึ่ง ส่วนที่บ้านพญาเลาอูนั้น ปัจจุบันเป็นที่อยู่ของพี่น้องชาวม้ง ที่บ้านปอปัจจุบันได้กลายเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเวียงแก่น บรรดาชาวบ้านในเขตอำเภอเวียงแก่นจะรู้จักท่านพญาเลาอูเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในชุมชนของชาวอิ้วเมี่ยนนั้นเมื่อมีโอกาสจะไปมาหาสู่ท่านเสมอ การแต่งกายของผู้หญิงกลุ่มนี้จะโพกศีรษะแบบวงกลม นายเก๊าออน วรุณเกียรติสมาน อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านหนองเตา เป็นหลานชายคนหนึ่งของท่าน กล่าวว่าท่านเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อปี ค.ศ. 2002 ขณะมีอายุได้แปดสิบหกปี ท่านมีบุตรสาวสองคนและรับบุตรบุญธรรมมาสองคนชื่อ ปู๋ง หฒั่น ทิม กับ ปู๋ง หฒั่น ออน (เก๊าออน.2551)

10. กลุ่มทุ่งช้าง เป็นชาวอิ้วเมี่ยนอีกกลุ่มจากแขวงไทรยะบุรีที่ได้อพยพเข้ามาทางช่องไพร เขตทุ่งช้าง ได้อพยพเข้ามาตั้งชุมชนที่ห้วยสะนาว ซึ่งอาศัยอยู่ที่นั่นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ต่อมาได้ขยายชุมชนออกเป็นอย่างน้อย สี่หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยสะนาว บ้ายห้วยเฒ่า บ้านน้ำงอย และบ้านห้วยโก เมื่อพื้นที่แถบนั้นเกิดความไม่สะดวกในการทำมาหากิน มีชาวอิ้วเมี่ยนบางส่วนจึงได้ย้ายลงมาอยู่ที่หมู่บ้านป่ากลาง เขตจังหวัดน่าน ชุมชนป่ากลางเป็นชุมชนที่ชาวอิ้วเมี่ยนและม้งอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ การแต่งกายของผู้หญิงจะโพกศีรษะแบบวงกลม อาจารย์มงคล จันทร์บำรุง เรียกว่า “กลุ่มเชียงราย-น่าน” ชาวอิ้วเมี่ยนในเขตจังหวัดน่านเป็นอิ้วเมี่ยนที่มีจำนวนหลายหมู่บ้านกระจายตัวอยู่ในหลายอำเภอ เช่น อำเภอปัว บ้านป่ากลาง อำเภอท่าวังผา บ้านวังไผ่ อำเภอสองแคว เป็นต้น

11. กลุ่มน้ำคำ-ห้วยกว้าน ได้อพยพเข้าประมาณ 90 ปีมาแล้ว คือประมาณปี พ.ศ. 2453(ค.ศ.1910) ผู้นำกลุ่มที่สำคัญคือ ว่าง เซ็ง แซ่จ๋าว (Zhao Wang Seng) โดยเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ที่น้ำคำ และห้วยกว้านในเขตอำเภอเชียงแสน และได้ขยายชุมชนไปที่ดอยหลวงเขตอำเภอเชียงของ ชุมชนอิ้วเมี่ยนในบริเวณนี้จะมีชาวอิ้วเมี่ยนในฝั่งลาวอพยพเข้ามาสมทบอยู่ตลอด ส่วนมากผู้หญิงจะแต่งกายแบบกลุ่มดอยอ่างขาง คือโพกศีรษะแบบไขว้ กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่รับเอาพี่น้องอิ้วเมี่ยนกลุ่มดอยแม่สลองและกลุ่มผู้ลี้ภัยสงครามเข้ามาอยู่ร่วมกันมากที่สุด เนื่องจากได้อพยพมาจากบริเวณบ้านน้ำเก๋ง และน้ำคำ แขวงห้วยทราย ประเทศลาวปัจจุบันมีหมู่บ้านอิ้วเมี่ยนหลาย

แห่งในพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของและอำเภอดอยหลวง ส่วนมากจะเป็นชาวอิ้วเมี่ยนที่ย้ายไปจากกลุ่มน้ำคำ-ห้วยกว้าน ชุมชนที่สำคัญในปัจจุบันได้แก่ หมู่บ้านป่าไร่หลวง หมู่บ้านห้วยกว้าน หมู่บ้านห้วยน้ำเย็น หมู่บ้านห้วยขะร่อย และหมู่บ้านขุนแม่บง มีบางส่วนย้ายไปอยู่อำเภอวังเหนือ อำเภองาว จังหวัดลำปาง อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร และเขตอำเภอพบพระ จังหวัดตาก(มงคล.2531)

12. กลุ่มดอยแม่สลอง ในช่วงปี พ.ศ. 2488 " เปี้ยน เลา หลู่" หรือที่เรียกว่า "เปี้ยน ก๋วย ธึง, ปู้ง ชุ้น หฮยาง, ยั่ง ยุ่น ก๋วย, " ได้นำชาวอิ้วเมี่ยนประมาณ 160 ครอบครัว อพยพมาจากเมืองสิงห์ ประเทศลาว ได้มาตั้งชุมชนอยู่บนดอยแม่สลอง ปัจจุบันคือบ้านสันติคีรีที่ชาวอ่าข่าและจีนเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ อิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้การแต่งกายจะคล้ายกับกลุ่มดอยอ่างขางและดอยกาดผี คือผู้หญิงจะโพกศีรษะแบบไขว้(มงคล.2545) เมื่อประมาณสองร้อยปีก่อนบางตระกูลจะมีบรรพบุรุษร่วมกัน กลุ่มนี้มีผู้นำหลายกลุ่มแซ่อยู่รวมกันในช่วงแรก ต่อมาได้แยกย้ายกันไปบุกเบิกที่ทำกินและขยายเป็นชุมชนอิ้วเมี่ยน จนสามารถก่อตั้งเป็นหมู่บ้านหลักและย่อยกระจายอยู่ในหลายตำบล เช่น หมู่บ้านเลาสิบ ก่อตั้งโดย เปี้ยน ก๋วย ธึง แต่ต่อมาได้ย้ายไปบุกเบิกที่ทำกินในจังหวัดกำแพงเพชร น้องชายชื่อ เปี้ยน ก๋วย เอี๋ยน หรือ นายเลาสิบ แซ่พ่าน ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อมา ทางการจึงเรียกว่าหมู่บ้านเลาสิบ เป็นหมู่บ้านที่ได้ปรับรูปแบบจารีตประเพณีที่นับถือผีบรรพบุรุษมานับถือศาสนาคริสต์ รูปแบบพิธีจึงใช้การอธิฐานแทนการเซ่นหว้ผีบรรพบุรุษทั้งก่อนและหลังการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

บ้านผาเดื่อ ก่อตั้งในปี พ.ศ.2494 โดย เหลย หฒั่น ฟิน, ยั่ง ยุ่น ก๋วย, เหลย หฒั่น ก๋วย, เหลย หฒั่น เจียม, ยั่ง ยุ่น โฒว และชาวอิ้วเมี่ยนที่เคยอยู่หมู่บ้านห้วยส่าง เขตเมืองสิงห์ ประเทศลาวมาก่อน ประมาณ 13-14 ครอบครัว แยกมาตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่บริเวณเชิงดอยแม่สลอง หลังจากก่อตั้งหมู่บ้านแล้วก็มีชาวอิ้วเมี่ยนจากที่อื่นๆเข้าอยู่ด้วยอีกหลายครอบครัว หมู่บ้านนี้ชาวบ้านนิยมใช้ระบบจารีตประเพณีการไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทโดยชุมชน และถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน การลงโทษกรณีการครรภ์ก่อนแต่งจะปรับเงินเพียงไม่กี่ร้อยบาท เหลย เหยา ธึง กล่าวว่า "....ปรัชญาการจัดการปัญหาก็คือ ทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก ทำเรื่องเล็กให้หมดไป...." ปัจจุบันมีชาวอิ้วเมี่ยนประมาณหนึ่งร้อยกว่าครอบครัว และยังมีพี่น้องจากเผ่าอื่นๆมาอยู่ด้วย ตั้งแต่ก่อตั้งมายังไม่เคยย้ายหมู่บ้านอีกเลย

บ้านเล่าชี่ก๋วย บ้านโป่งป่าแขม ในพื้นที่ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จันนั้น ในปี พ.ศ. 2501 ยั่ง หฒั่น ควน เป็นผู้นำชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยแม่สลองลงมาก่อตั้งหมู่บ้านในพื้นราบเป็นท่านแรก โดยได้ขอให้ทางหน่วยประชาสงเคราะห์ในเชียงรายช่วยปรับพื้นที่ แล้วยกคันดินเป็นที่นาตั้งแต่บ้านห้วย-หินฝนไปถึงบ้านโป่งป่าแขม ต่อมามีชาวลาหู่ อาข่า ลีซูและจีนเข้าตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นจำนวนมาก มีการแย่งชิงที่นากับทางการได้ขอให้ชาวอิ้วเมี่ยนแบ่งที่นาให้กับผู้อพยพมาอยู่ใหม่ ในปี พ.ศ. 2519

ชาวบ้านบางส่วนจึงติดตาม เปี้ยน ก๋วย ธึง ไปบุกเบิกที่ทำกินแห่งใหม่ในจังหวัดกำแพงเพชร เหลืออี้วเมี่ยนเพียงไม่กี่ครอบครัวที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านเลาชีก๋วย และบ้านโป่งป่าแขม(ยั่ง หฒั่น ควน.2550)

บ้านเย้านิคม ตำบลป่าซาง อำเภอแม่จัน เดิมทีเป็นที่ตั้งของหน่วยประชาสงเคราะห์ ได้ขึ้นไปเชิญชวนชาวบ้านลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ โดยจะจัดสรรที่ดินทำกินและที่ดินสำหรับสร้างบ้านให้ แต่ชาวอี้วเมี่ยนในหมู่บ้านผาเดื่อและเลาสิบไม่ยอมย้ายลง ปู๋ง ชุ้น โฟ้ว มีลูกเขยคนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อยู่ในศูนย์ดังกล่าวจึงได้ย้ายลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่กับลูกเขย พร้อมกับได้เป็นผู้ชักนำชาวอี้วเมี่ยนในบริเวณดอยแม่สลองย้ายลงมาอยู่ด้วยกัน เมื่อมีคนมาตั้งบ้านเรือนอยู่มากขึ้น จึงได้ชื่อว่าหมู่บ้านเย้านิคมโดยมี ปู๋ง ชุ้น โฟ้ว เป็นผู้นำชุมชนอี้วเมี่ยนที่หมู่บ้านเย้านิคม หมู่บ้านนี้มีรูปแบบการจัดปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนแต่งที่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น โดยถือว่าชายและหญิงที่ล่วงประเวณีแล้วมีการตั้งครรภ์ต้องรับผิดเท่าๆกัน เพราะมองว่าต่างก็มีส่วนผิดด้วยกันทั้งคู่(ปู๋ง ชุ้น โฟ้ว.2550)

บ้านห้วยแม่เลี่ยม ตำบลห้วยชมภู มีอี้วเมี่ยนกลุ่มดอยอ่างขางเข้ามาบุกเบิกที่ทำกินอยู่บริเวณต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498-2499 แล้ว แต่ส่วนมากยังตั้งบ้านเรือนอยู่หมู่บ้านผาลั้ง ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2501 ชุมชนอี้วเมี่ยนที่ดอยแม่สลองกลุ่มที่เป็นเครือญาติของ ปู๋ง ชุ้น หฮยาง ได้ยินกิตติศัพท์เรื่องความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำห้วยแม่เลี่ยม เมื่อ ยั่ง หฒั่น ควน ย้ายลงไปบุกเบิกที่นาทางบ้านเลาชีก๋วยแล้ว “ปู๋ง ว่วน ลิ่น” ลูกชายของ ปู๋ง ชุ้น หฮยาง ก็ได้นำชาวอี้วเมี่ยน 38 ครอบครัว ย้ายเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ใกล้กับบ้านป่าลัน อยู่ร่วมกับ ต่าง จั่น(หฒั่น) ออน แล้วลงไปบุกเบิกที่นาอยู่ริมห้วยแม่เลี่ยม ต่อมาปี พ.ศ. 2519 ชาวบ้านได้เชื่อฟังคำเชิญชวนของ เปี้ยน ก๋วย ธึง ที่ไปบุกเบิกที่ทำกินในคลองลานจนมีฐานะร่ำรวย จึงย้ายไปเกือบหมดทั้งหมู่บ้านเหลือเพียงเจ็ดครอบครัวที่ยังตั้งมั่นคงอยู่ที่บ้านห้วยแม่เลี่ยม นายบุญศรี บุญจิราวัฒน์ จึงได้ย้ายหมู่บ้านขึ้นมาอยู่กับชาวอี้วเมี่ยนกลุ่มดอยอ่างขาง ใกล้กับบ้านปางขอน ที่ตั้งหมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยมเดิมที่เป็นไร่ฝิ่นของต่าง หฒั่น ควน ต่อมาในปี พ.ศ.2522-2526 มีชาวลาหู่แดงและอาข่าจำนวนหนึ่งย้ายมาจากดอยยาวและดอยคำ ขอเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านผาลั้ง ต่าง เหยา เลี่ยม ได้บ่ายเบี่ยงที่จะรับรองฐานะให้ พี่น้องอาข่าจึงได้ไปตั้งชุมชนอยู่ที่บ้านห้วยแม่เลี่ยมกับพ่อหลวงบุญศรี ต่อมาอีกหนึ่งปีพี่น้องอาข่ามีบางส่วนก็ได้ไปรับจ้างที่บ้านปางขอนกับกำนันซาน จึงได้เริ่มตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านปางขอนช่วงแรกมีเพียงหนึ่งครอบครัว ต่อมามีอีกหลายครอบครัวได้อพยพเข้าอีกและได้มีการอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันทั้งสองหมู่บ้านนี้มีพี่น้องชาวอาข่ามากกว่าพี่น้องอี้วเมี่ยน เพราะประเพณีการนับถือที่ต่างกันมักจะถูกละเมิดจากพี่น้องอาข่าในเรื่องเกี่ยวกับข้อห้ามต่างๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้เตรียมเคลื่อยย้ายชุมชนไปยังพื้นราบ(เปา.2550)

นอกจากในพื้นที่ที่กล่าวมาแล้ว อี้วเมี่ยนกลุ่มดอยแม่สลองยังได้ไปบุกเบิกชุมชนที่อำเภองาว ซึ่งนำโดย เปี้ยน ก๋วย ฟง ที่อำเภอวังเหนือจังหวัดลำปาง และโดยเฉพาะที่อำเภอคลองลาน ส่วนมากจะเป็นอี้วเมี่ยนกลุ่มดอยแม่สลองไปบุกเบิกชุมชนเอาไว้ แล้วได้ชักชวนอี้วเมี่ยนกลุ่มอื่นๆ

เข้าไปตั้งบ้านเรือน แต่เมื่อทางการปิดป่าชาวบ้านบางส่วนได้หนีเข้าศูนย์พักพิงที่เชียงคำ และได้ไปตั้งรกรากในประเทศที่สามหลายครอบครัวพร้อมกลุ่มผู้ลี้ภัยสงครามจากประเทศลาว ที่ทางการไทยไม่รับรองฐานะให้เป็นผู้อพยพลี้ภัย แต่รับไว้ในฐานะมนุษยธรรมโดยจัดให้เข้าอยู่ในศูนย์พักพิงเพื่อส่งต่อไปยังประเทศที่สาม อิ้วเมี่ยนที่คลองลานบางส่วนจึงได้ทำลายเอกสารแสดงสถานะทางสัญชาติหนีเข้าศูนย์พักพิงที่เชียงคำแล้วได้ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม

13. "กลุ่มผู้อพยพลี้ภัยสงครามอินโดจีน" เป็นกลุ่มที่ทางการไทยไม่ให้สิทธิการตั้งรกรากในประเทศไทย โดยให้เข้าอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิง เพื่อเตรียมส่งตัวไปยังประเทศที่สาม ในเวลาต่อมาได้ขออนุญาตไปเยี่ยมพี่น้องชาวอิ้วเมี่ยนที่ตั้งชุมชนอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ เมื่อได้ออกจากศูนย์ฯ แล้วหลายครอบครัวตัดสินใจที่จะตั้งชุมชนอยู่ในประเทศ โดยรวมแล้วมีประมาณ 80-90 ครอบครัวที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทยตามหมู่บ้านต่างๆ ชุมชนของกลุ่มนี้ที่เป็นกลุ่มชุมชนใหญ่ที่สุดคือกลุ่มที่ไปตั้งชุมชนอยู่ใกล้บ้านขุนบง การแต่งกายของผู้หญิงชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้นิยมโพกศีรษะแบบไขว้เหมือนชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มอ่างขางและกลุ่มเชียงรายตอนบน ชาวอิ้วเมี่ยนที่ได้รับสัญชาติไทยก่อนขนานนามกลุ่มนี้ว่า "จั๋น ลาว เมี่ยน" ต่อมากลุ่มนี้ร่วมกับกลุ่มเชียงรายตอนบนเป็นผู้นำในการเรียกร้องให้เรียกชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าว่า "อิ้วเมี่ยน" แทน(มงคล.2545) และมีจำนวนมากไม่สามารถรอการส่งตัวไปยังประเทศที่สาม เมื่อทางการลาวได้อนุญาตให้กลับประเทศ มีการอพยพกลับไปอยู่ประเทศลาวเป็นจำนวนหลายพันคน โดยส่วนมากจะกลับไปยังชุมชนดั้งเดิมของตนเอง เช่นที่แขวงเมืองสิงห์ แขวงบ่อแก้ว แขวงอุดมซัยและหลวงน้ำทา(Jess.2002) อนุชนรุ่นต่อมามีหลายคนได้รับราชการในประเทศลาว ทั้งตำรวจและทหาร มีจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาขายแรงงานในประเทศไทยตามเมืองใหญ่ๆ

2. ทำเนียบพญาอิ้วเมี่ยนในแผ่นดินไทย

ชาวอิ้วเมี่ยนเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า มีอุปนิสัยที่ต้อนรับแขกดี รักความสงบ ชอบความมีอิสระและเสรี เข้ากับผู้ปกครองท้องถิ่นได้ดีและใฝ่หาความรู้โดยใช้อักษรจีนโบราณในการบันทึกเรื่องราว บทเพลง เวลาอ่านจะออกเสียงเป็นภาษาอิ้วเมี่ยน ความเจริญของชาวอิ้วเมี่ยนดังกล่าวได้รับการกล่าวขานถึงในบทความวิชาการและรายการสำรวจหรือการวิจัยของนักวิชาการหลายคน ชาวอิ้วเมี่ยนแต่ละกลุ่มมีผู้นำที่สมัยก่อนเรียกกันว่า "ละเพี้ย" ในภาษาล้านนาใช้คำว่า "พญา" ตำแหน่งดังกล่าวนี้เทียบได้กับผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันในปัจจุบัน เวลาต่อมาตำแหน่งพญาไม่มีการแต่งตั้งให้อีก คงมีตำแหน่งแก่บ้าน หรือผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน สมัยก่อนการแต่งตั้งพญาเป็นอำนาจของเจ้าเมืองฝ่ายเหนือที่จะตัดสินใจเอง ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของนายอำเภอผู้ว่าประจำท้องถิ่นจะเสนอให้รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง ผู้ใหญ่บ้านกำนันจะเป็นผู้รับนโยบายจากนายอำเภอ แล้วนำไปแจ้งชาวบ้านที่ตนเองเป็นหัวหน้าชุมชนอยู่ หรือในทางกลับกันจะเป็นผู้รับความประสงค์ของ

ชาวบ้านไปส่งให้แก่ทางราชการทั้งหลายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ภาระความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการผ่อนคลายหายกังวลใจ

สำหรับชาวอิ้วเมี่ยนแล้วเรื่องการแต่งตั้งผู้นำเป็นสิทธิของสมาชิกชุมชน การสร้างผู้นำผู้ปกครองที่สมบูรณ์ที่สุดอยู่ภายใต้การดูของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้นำตระกูล ในเวลาที่มีการคัดเลือกหัวหน้าหมู่บ้านของชาวอิ้วเมี่ยนนั้น จะคัดเลือกกันเองจากผู้ที่มีการศึกษา(ระบบจารีตประเพณี)และฐานะทางเศรษฐกิจดี มีญาติพี่น้องหรือบริวารติดตามมาก(เลาแสง.ข 2551) ผู้อาวุโสของตระกูลใหญ่มักจะออกความเห็นว่าควรเลือกผู้ใดแล้วสมาชิกส่วนใหญ่ของตระกูลมักจะคล้อยตาม ผู้ที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านมีบทบาทอย่างสูงในการเป็นตัวแทนของชุมชนต่อบุคคลภายนอก ในด้านการดูแลปกป้องมวลสมาชิกให้อยู่ร่วมกันให้ได้ต่อไป ดังนั้นก่อนที่จะได้รับความไว้ใจให้เป็นตัวแทนของชาวบ้านต้องปรากฏว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉลียวฉลาดพอที่รับรองแขกใครไปมาได้ โดยเฉพาะในประเทศไทยแล้วผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำชุมชนที่ต้องมีหน้าที่ติดต่อกับทางราชการบ่อย ชาวบ้านจะเสนอให้แต่งตั้งผู้ที่มีการศึกษาภาษาไทยพอสมควร เมื่อดำรงตำแหน่งแล้วชาวบ้านจะให้ความเคารพ ให้ความไว้วางใจในการตัดสินข้อพิพาทต่างๆ บางครั้งเมื่อถึงคราวที่มีการเลี้ยงที่สำคัญผู้นำชุมชนจะได้รับเกียรติให้ร่วมงานก่อนเสมอ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มีอุปนิสัยชอบเก็บตัวอยู่ในที่ลึกลับเข้าหาได้ยาก แม้ว่าจะฉลาดมีญาติเยอะมักจะเป็นที่ไม่ไว้วางใจของประชาชน เพราะเมื่อทำหน้าที่ผู้นำแล้ว การชุมนุมเกือบจะทุกเรื่องจะไปปรึกษากันที่บ้านของผู้นำชุมชนและรวมถึงการรับรองแขกจากต่างถิ่นด้วยแล้ว จะให้ไปจัดรับรองยังบ้านของประชาชนจะเป็นการไม่ให้เกียรติแก่แขกใครไปมา ความเดือดร้อนของชาวบ้านให้ถือเป็นความเดือดร้อนของตนเองเรื่องใดที่กระทบต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกหมู่มากต้องได้รับการพิจารณาอย่างเร่งด่วน หากเรื่องนั้นมีความหนักหนาเกินกว่ากำลังของผู้นำเพียงลำพังที่จะตัดสินใจแล้ว เมื่อนั้นต้องเชิญบรรดาผู้นำหย่อมบ้านผู้นำพิธีกรรมและผู้อาวุโสทั้งหลายมาร่วมกันพิจารณา ช่วยกันเสนอหาทางออกในกลุ่มของแกนนำชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มหัวหน้าชุมชน ผู้นำทางพิธีกรรม ผู้อาวุโสของตระกูลและชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง แม่บ้านของท่านผู้นำชุมชนนั้นต้องมีจิตใจที่กว้างขวางมั่นคงสูง

ฉะนั้นการขึ้นสู่ทำเนียบผู้นำหรือพญาอิ้วเมี่ยนนี้ เป็นสิ่งที่ทรงเกียรติและแบกภาระหนักแตกต่างจากผู้นำของชุมชนพื้นราบหรือชนเผ่าอื่นที่ผู้นำชุมชนอย่างเช่นหัวหน้าหมู่บ้านสามารถใช้อำนาจได้เต็มที่ถือว่าผู้ใหญ่บ้านใหญ่ที่สุดในชุมชน สิ่งนี้ไม่ได้เป็นอย่างเดียวกันในสังคมอิ้วเมี่ยน ผู้ที่ทรงอำนาจมากที่สุดของสังคมอิ้วเมี่ยนนั้นมักจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมใหญ่ที่มีลูกศิษย์มาก หรือผู้อาวุโสที่มีความภูมิฐานมั่นคงสามารถใช้กำลังทรัพย์ในการดำเนินการเรื่องต่างๆได้อย่างไม่ลำบาก เพราะในระบบสังคมที่ให้ความเคารพระบบอาวุโส ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและผู้ทรงภูมิปัญญาเช่นนี้ อำนาจรัฐเป็นได้เพียงหุ่นเชิดถ้าหากไร้การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญสามกลุ่มดังกล่าว ดังนั้นหากผู้นำคนใดที่สามารถชักนำให้บุคคลสามฝ่ายดังกล่าวคล้อยตามตนเองได้อย่างนุ่มนวลและเต็มใจตลอดการดำรงตำแหน่งของตน จนสามารถทำหน้าที่ลุล่วงไปได้ทุกประการ ผู้นำท่าน

นั้นก็คือผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพญาอิ้วเมี่ยนอย่างแท้จริง เท่าที่มีการกล่าวถึงมีเพียงผู้นำดังที่จะกล่าวต่อไปนี้สมควรได้ชื่อว่า พญาอิ้วเมี่ยนในแผ่นดินไทย

1. Bienh Wuonh Hin "เปี้ยน ว่วน ฮิน" เพี้ย ฮิน แห่งดอยสามหมื่น
2. Dangc Yauz Fei. "ต่าง เย่า เฟย" พญาเฟย หรือ เพี้ย ฝาง แห่งดอยอ่างขาง
3. Dangc Zanx Kuon. "ต่าง หฒั่น ควน" หรือ พญาศรีศรีสมบัติ แห่งดอยผาช้างน้อย
4. Bienh Zanx Zou. "เปี้ยน หฒั่น โฒว" เพี้ย โฒว แห่งดอยช้าง(ไม่ปรากฏชื่อไทย)
5. Liouh Jiemh Siouc. "เลี่ยว เจี้ยม เสี่ยว" พญาฟ้าลั่น แห่งดอยช้าง บ้านห้วยชมภู
6. Bungx Jiemh Wangc. (ปู๋ง เจี่ยม หวั่ง) พญาเลาอู แห่งหนองเตา

นอกจากนี้ในยุคถัดจากผู้นำอพยพของแต่ละกลุ่ม ผู้นำที่รับบทบาทหน้าที่ต่อๆมาด้วยความละเอียดรอบคอบก็สมควรจะได้ชื่อว่าพญาอิ้วเมี่ยนเช่นกัน เนื่องจากคนเหล่านี้ได้ดำรงชีวิตอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งด้วยการเสียสละ เป็นที่พึ่งพาปรึกษาหารือของชาวบ้าน ซึ่งต้องทุ่มเทเกือบทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อรักษาสังคมส่วนรวมไว้ โดยเฉพาะหลายท่านที่ได้เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ หากชาวอิ้วเมี่ยนให้ความเคารพศรัทธาในผู้นำชุมชนที่ดี เด็กและเยาวชนจะไม่ค่อยทำตัวเสเพล เพราะในใจลึกๆแล้วเยาวชนก็มีความกริ่งเกรงที่กระทำให้ท่านผู้นำชุมชนต้องปวดศีรษะด้วยเรื่องไม่ดีไม่งาม เยาวชนเขาก็ยังคงรักษาเกียรติยศและความภาคภูมิใจในความเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม โดยเฉพาะในเรื่องความเสียสละเพื่อส่วนรวมที่เป็นแบบอย่าง

3. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่ทำการวิจัย

ชุมชนบ้านห้วยชมภู

1. ข้อมูลทั่วไป

ชุมชนบ้านห้วยชมภู หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในช่วงประมาณปี ปี พ.ศ.2360-2380 ได้เคลื่อนย้ายชุมชนมาจากแคว้นสิบสองปันนา ตั้งชุมชนอยู่บริเวณดอยผาตั้งก่อน ต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาตั้งชุมชนที่ดอยช้างพรมแดนระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอแม่สรวย โดยเป็นชุมชนหลักของเทือกเขาแดนลาวแห่งนี้ต่อจากกลุ่ม ละยั่งเมี่ยนที่อพยพย้ายไปที่อื่น แล้วค่อยๆขยายชุมชนไปที่บ้านห้วยกา-ผาแดง มีบางส่วนไปถึงห้วยน้อย จากบ้านห้วยน้อยได้ย้ายไปบ้านสวังบั๊ว จากบ้านสวังบั๊วได้ย้ายไปที่ "ต้มอินเด่ย" จากนั้นย้ายไปบ้านห้วยชมภูเก่า จากห้วยชมภูเก่าได้ย้ายในที่ตั้งปัจจุบันเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2480 ปัจจุบันจัดอยู่ในหมู่ที่ 6 ตำบลห้วยชมภูอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งไปประกอบด้วยชุมชนย่อยทั้งหมด 7 ชุมชนย่อย เรียกว่าคุ้มหรือบ้าน ได้แก่

บ้านห้วยริน มี 26 หลังคาเรือน สมาชิกทั้งหมดเป็นชาวอิ้วเมี่ยน กลุ่มสกุลเปี้ยน, เติ๋น ห่าง จากที่ทำการผู้ใหญ่บ้านประมาณ 6 กิโลเมตร นับถือลัทธิบูชาผีบรรพบุรุษและศาสนาคริสต์ มีอาชีพทำสวนผลไม้ ปลูกข้าวไร่

บ้านปางซานเวิ่นมี 12 หลังคาเรือน สมาชิกเป็นชาวอิ้วเมี่ยนทั้งหมด กลุ่มสกุลเปี้ยน เติ๋น และเลี่ยว มีอาชีพทำสวนผลไม้ ปลูกข้าวไร่ ห่างจากตัวที่ทำการผู้ใหญ่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร

บ้านห้วยชมภูบน มี 30 หลังคาเรือน มีอาชีพทำสวนผลไม้สวนชาและพื้นไร่ ข้าวโพด ข้าวไร่ มีบางครอบครัวเป็นคริสเตียน มีสกุลเปี้ยนและสกุลเลี่ยว

คุ้มรวมมิตรพัฒนา มี 26 หลังคาเรือน สมาชิกเป็นชาวอิ้วเมี่ยนมีสกุลเปี้ยน เลี่ยวและสกุลเติ๋นและชาวจีน มีอาชีพทำสวนชาและสวนผลไม้อื่นอย่างเช่น ส้ม ลิ้นจี่ ปลูกข้าวไร่

คุ้มแสนขยัน มี 28 หลังคาเรือน สมาชิกเป็นชาวอิ้วเมี่ยนทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนชา ปลูกพืชไร่และทำสวนผลไม้

คุ้มราษฎร์พัฒนามี 13 หลังคาเรือน สมาชิกเป็นชาวอิ้วเมี่ยนและจีน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนชา ปลูกพืชไร่และทำสวนผลไม้

คุ้มสามแยกห้วยชมภู 54 หลังคาเรือน สมาชิกเป็นชาวอิ้วเมี่ยนสกุลเลี่ยว และสกุลเฒ่วและชาวอาข่า ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนชา ปลูกพืชไร่ รับจ้างและทำสวนผลไม้

คุ้มแม่สลักเย้า 24 หลังคาเรือน สมาชิกเป็นชาวอิ้วเมี่ยนทั้งหมด มีอาชีพทำสวนชา ปลูกพืชไร่และทำสวนผลไม้ มีกลุ่มสกุลเปี้ยน เลี่ยวและเติ๋น

ปัจจุบันนี้เมื่อรวมทั้งหมดแปดคุ้มแล้วมี 213 หลังคาเรือน มีประชากรประมาณ 1350 คน ส่วนมากออกไปศึกษาและประกอบอาชีพในเมืองใหญ่หรือขายแรงงานในต่างประเทศ เช่นประเทศไต้หวัน และมาเลเซีย

2. การปกครองชุมชนหมู่บ้าน

สมัยที่ตั้งอยู่บริเวณดอยช้างอยู่ในความปกครองของพญาโฒว ที่ได้ไปรับแต่งตั้งเป็นพญาทำหน้าที่เก็บส่วยยางฝิ่นส่งให้ทางการเชียงราย จากดอยช้างย้ายมาที่บ้านห้วยกา-ผาแดง ไม่มีการบันทึกถึงความเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการเหมือนเช่นสมัยนี้ เมื่อพญาโฒวย้ายไปที่อื่นแล้วพญาฟ้า-ลั่นก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดูพื้นที่บริเวณนี้จนกระทั่งผู้นำรุ่นต่อมาจึงได้รับตราตั้งให้เป็นแก่บ้าน หมู่บ้านของชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้เมื่อย้ายชุมชนไปอยู่หมู่บ้านห้วยชมภูเก่าแล้ว ผู้นำชุมชนก็ได้ขอลาออกจากการเป็นผู้นำ กล่าวคือเมื่อมาถึงสมัยของแก่แสนขยัน ชุมชนมีความหลากหลายมากขึ้น มีปัญหาข้อยุ่งยากมากเป็นเหตุให้แก่แสนขยันลาออกนำตราตั้งไปส่งคืน ครั้งนั้นเป็นหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เมื่อลาออกได้แล้วก็ย้ายชุมชนมาอยู่ที่ตั้งแห่งใหม่ ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2480(ค.ศ.1937) ช่วงเวลานั้นพื้นที่ภูเขาไม่มีผู้ใดยอมรับตำแหน่งจากทางการดังกล่าวจนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2498 (ค.ศ.1955) ชาวอิ้วเมี่ยนจากดอยอ่างขางก็เข้ามาที่ผาลั้ง และเริ่มต้นเป็นศูนย์กลางในการติดต่อทางการแทนในตำแหน่งแก่ฝาก รับหน้าที่ดูแลหมู่บ้านห้วยชมภูด้วย เมื่อนายจั๋นออน แซ่เติ๋น ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 ในปี พ.ศ. 2507 ได้แต่งตั้งนายเลาเหล ลิ้วยอดสิงห์ขรให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ที่หมู่บ้านห้วยชมภู โดยให้มีอำนาจจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในกลุ่มโซนบ้านห้วยชมภูได้

ในปี พ.ศ. 2513 นายเลาเหล ลิ้วยอดสิงห์ขรยื่นเรื่องขอแยกหมู่ที่เป็นหมู่ที่ใหม่สำเร็จ โดยได้เป็นหมู่ที่ 22 ตำบลแม่กรณ์ โดยได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่ที่ 22 ตำบลแม่กรณ์ และในปี พ.ศ. 2514 มีการแยกเป็นตำบลใหม่ นายเลาเหล ลิ้วยอดสิงห์ขร ได้รับแต่งตั้งเป็นกำนันประจำตำบล จึงตั้งชื่อตำบลว่าห้วยชมภูนับแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อเกษียณราชการแล้วนายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อตำแหน่งกำนันประจำตำบลว่างลง ก็ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งกำนันจนถึงปัจจุบัน ทุกๆท่านที่ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนของหมู่บ้านห้วยชมภู มักจะมีประสบการณ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านห้วยชมภูเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชากรที่หลากหลายการใช้จารีตประเพณีจึงมีขึ้นบ่อยครั้ง

บุคคลสำคัญในชุมชนบ้านห้วยชมภูจะประกอบด้วย บุคคล 3 กลุ่ม

2.1 กลุ่มแกนนำชุมชน

2.1.1 กำนันผู้ใหญ่บ้าน นายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล

2.1.2 สารวัตรกำนันนายสมชาย จาวเจริญพาณิชย์

2.1.3 สารวัตรกำนันนายพรชัย ประเสริฐสุขกุล

2.1.4 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู นายไพวัลย์ ลิ้วสกุลฤดี

2.1.5 ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู นายสุรพล นภาโรจน์

เป็นต้นฯ

2.2 กลุ่มผู้นำพิธีกรรม ซึ่งได้แก่บุคคลในหมู่บ้านที่สามารถประกอบพิธีกรรมใหญ่ได้ เช่น

2.2.1 เปี้ยน แซ้ง หว้า

2.2.2 นายซานเวิ่น แซ่พ่าน

2.2.3 นายประเสริฐ เจริญลาศลักษณ์ เป็นต้นฯ

2.3 กลุ่มข้าราชการประจำและเจ้าของกิจการ (กลุ่มนี้ไม่อาจระบุชื่อไว้ในที่นี้ได้)

2.3.1 หัวหน้าสถานีอนามัย

2.3.2 หัวหน้าหน่วยจัดการวนอุทยานแห่งชาติดอยกาดผี

2.3.3 ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนไทย

2.3.4 ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนจีน

2.3.5 ผู้บัญชาการหน่วยกองกำลังผาเมือง

เป็นต้นฯ

2.4 กลุ่มผู้นำตระกูล เนื่องจากหมู่บ้านนี้ประกอบด้วยบุคคลจากหลายแซ่สกุล แต่สกุลที่มีประชากรมากที่สุดคือ กลุ่มอิ้วเมี่ยนที่ใช้สกุล “เลี่ยว” (La’Liouh) ผู้นำตระกูลของกลุ่มแซ่จะมีบทบาทพอสมควรในการให้ข้อคิดเห็นกรณีที่ต้องจัดการปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งระหว่างตระกูล เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีประชากรมากและอยู่ร่วมกันหลายกลุ่มแซ่

3. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังนิยมใช้วิธีการเจรจาด้วยตนเองก่อน จากนั้นหากไม่ได้รับการเยียวยาจะไปขอให้ผู้ใหญ่ที่ตนให้การนับถือช่วยเจรจาให้ หรือขอให้แกนนำชุมชนช่วยเรียกให้ผู้ก่อเหตุมาไต่ถามข้อเท็จจริงและกำหนดโทษปรับตามสมควร เรื่องที่คู่กรณีเป็นคนในเผ่าจะใช้จารีตประเพณีแบบดั้งเดิม และถ้าคู่กรณีเป็นคนต่างท้องถิ่นหรือต่างเผ่าจะพึ่งตำรวจ เรื่องถึงกับต้องฟ้องศาลให้ช่วยพิพากษาเกิดขึ้นน้อย ส่วนมากจะไกล่เกลี่ยกันในพื้นที่จนเสร็จ บางครั้งต้องวางค่าป่วยการแต่ส่วนมากเป็นการดำเนินการให้เปล่า แล้วจัดโต๊ะอาหารกล่าวขอโทษกันตามประเพณีเหมือนที่ชุมชนบ้านผาลั้งถือปฏิบัติ เช่นการชำระมลทินบาปหรือการชำระมลทินของบ้านหลังที่ใช้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่นิยมการจดบันทึกการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้นำพิธีกรรมจึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาข้อพิพาทเหมือนเช่นที่ชุมชนบ้านผาลั้ง

ชุมชนบ้านผาลั้ง

1. ข้อมูลพื้นฐาน

ชุมชนบ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่เป็นชาวอิ้วเมี่ยนที่เคยตั้งถิ่นฐานอยู่บนดอยสามหมื่นและติดตามพญาฮินมาก่อน เมื่อย้ายออกมาจากดอยสามหมื่นแล้วได้เข้าไปตั้งชุมชนอยู่กับบิดาของนายจั๋นออน แซ่เติ๋น ที่หมู่บ้านอง หฒั๋น ซึ่งตั้งอยู่บนดอยอ่างขาง ชาวอิ้วเมี่ยนขนานนามหมู่บ้านนั้นว่าบ้านผาแดง เนื่องด้วยว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ย้ายมาจากบ้านผาแดงก่อนที่มาอยู่หมู่บ้านแห่งนั้น ชาวอิ้วเมี่ยนสองกลุ่มดังกล่าวจึงได้อาศัยอยู่ร่วมกันที่บนดอยอ่างขางประมาณ 40-50 ปี ในปี พ.ศ. 2490 – 2496(ค.ศ.1947-1953) มีสงครามรบกวนในเขตพรมแดนไทยพม่า แก่รามันและแก่หฒั๋น ออน ผู้นำของสองหมู่บ้านจึงได้ปรึกษาหารือกัน ถึงเรื่องการอพยพมาตั้งชุมชนไปอยู่ทางดอยช้าง แล้วก็ตกลงว่าจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ด้วยกันทางดอยช้าง ลูกบ้านของทั้งทั้งสองชุมชนปรึกษากันถึงเรื่องเหล่านี้ เปี้ยน แซ้ง เอี๋ยน กับ เปี้ยน แซ้ง หวั่ง ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกันต่างก็มีฐานะเป็นพี่ใหญ่ จึงได้ปรึกษากันแล้วตกลงว่าจะอพยพไปอยู่ด้วยกัน จึงได้ส่งคนไปบุกเบิกที่ดินทำกินที่บ้านผาดำ บ้านห้วยแม่เลี่ยม บ้านห้วยแก้วและบ้านปางตะไคร้ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2498(ค.ศ.1955) กลุ่มที่นำโดย ต่าง หฒั๋น ออน ได้อพยพมาถึงบ้านผาดำกันเกือบหมดแล้ว ลูกบ้านของแก่รามันเกิดเปลี่ยนใจไม่อพยพมา ชาวอิ้วเมี่ยนส่วนที่ติดตามแก่รามันยังคงอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านห้วยขาน เมื่อมีโครงการหลวงดอยอ่างขาง นายรามัน แซ่พ่าน จึงได้ย้ายลงมาที่บ้านปางควายพร้อมกับรับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนแรก ใกล้ปากทางขึ้นดอยอ่างขางตลอดมาจนกระทั่งเสียชีวิตที่บ้านปางควายด้วยวัยที่ชรามากแล้ว ลูกหลานยังคงตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านปางควายและห้วยขานมาถึงทุกวันนี้ อิ้วเมี่ยนกลุ่มดอยสามหมื่นและกลุ่มดอยอ่างขางนี้มีความสนิทชิดเชื้อกันมากเป็นพิเศษ มีกลุ่มดอยอ่างขางหลายครอบครัวมาอยู่กับกลุ่มดอยสามหมื่นที่บ้านผาลั้ง ขณะที่กลุ่มดอยสามหมื่นก็มีหลายครอบครัวที่อาศัยอยู่กับกลุ่มดอยอ่างขางที่หมู่บ้านปางควาย

2. การปกครองชุมชนหมู่บ้าน

เมื่อถึงปี พ.ศ. 2498(ค.ศ.1955) อิ้วเมี่ยนจากดอยอ่างขางกลุ่มที่นำโดย ต่าง หฒั่น ออน ได้อพยพมาถึงบ้านผาดำกันหมดแล้ว แต่ลูกบ้านของแก่รามันเกิดเปลี่ยนใจไม่อพยพมาทำให้จำนวนประชากรในกลุ่มนี้มีด้วยกันประมาณแค่สามสิบครัวเรือนเป็นครอบครัวขยาย (อัตราเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 คน) ตั้งแต่ปีที่อพยพมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2504-2507(ค.ศ.1961-1964) นายจั๋น ออน แซ่เติ๋น ซึ่งได้เป็นผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อยู่บนดอยอ่างขาง ก็มีบทบาทที่โดดเด่นอยู่ที่กลุ่มหมู่บ้านบนเทือกเขาแดนลาวแห่งนี้ และเริ่มต้นติดต่อทางการในเชียงรายมากขึ้นตามลำดับ ต่อมาจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์ เนื่องจากเวลานั้นตำแหน่งดังกล่าวว่างลง ไม่มีใครบนเทือกเขานี้ที่จะสนใจรับตำแหน่งดังกล่าว เนื่องจากมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยชมภู ในกลุ่มหมู่บ้านอิ้วเมี่ยนและลาหู่ทั้งหมด โดยเริ่มจากบริเวณเชิงดอยศาลเจ้าพ่อประตูผาขึ้นไปตามลำน้ำขุนกรณ์จนถึงสันปันน้ำดอยเกี๊ยะเรื่อยไปถึงบ้านแม่สลัก ส่วนทิศเหนือไปจรดแม่น้ำกก เมื่อนายจั๋นออน แซ่เติ๋น รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ใช้หมู่บ้านผาลั้งเป็นหมู่บ้านหลักและมีหมู่บ้านบริวารหลายหมู่บ้าน ต่อมาแยกเป็นหลายหมู่บ้านเหล่านี้ไปตั้งเป็นหมู่ที่ใหม่เพื่อจะได้ยกฐานะเป็นตำบล กำนันประจำตำบลคนแรกได้มาจากการจับสลาก นายจั๋นออนน้อยใจที่ตนถูกเจ้าหน้าที่หลอกลวงจึงได้ลาออกจากตำแหน่ง แล้วให้ลูกเขยชื่อนายเลามัน แซ่พ่าน เป็นผู้ใหญ่บ้านผาลั้งสืบต่อมา เป็นเวลาหนึ่งปีกว่าก็ลาออกอีก(ต่าง เหยา เลี่ยม.2548)

ปัจจุบันหมู่บ้านที่เคยอยู่ในความดูแลของนายจั๋นออน ที่สามารถแยกไปตั้งหมู่บ้านมีหมู่ที่แล้วได้แก่

1. หมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยมของชาวอิ้วเมี่ยน เป็นหมู่ที่ 3 ตำบลห้วยชมภู
2. หมู่บ้านกกน้อยอิ้วเมี่ยน+ลาหู่ เป็นหมู่ที่ 5 ตำบลห้วยชมภู
3. หมู่บ้านห้วยชมภู เป็นหมู่ที่ 6 ตำบลห้วยชมภู
4. หมู่บ้านปางขอน แยกจากผาลั้ง หมู่ที่ 4 เป็นหมู่ที่ 7 ตำบลห้วยชมภู
5. หมู่บ้านห้วยแก้ว แยกจากปางขอน หมู่ที่ 7 เป็นหมู่ที่ 8 ตำบลห้วยชมภู
6. หมู่บ้านแม่สลัก แยกจากห้วยชมภู หมู่ที่ 6 เป็นหมู่ที่ 9 ตำบลห้วยชมภู
7. หมู่บ้านจะคือ แยกจากห้วยชมภู หมู่ที่ 6 เป็นหมู่ที่ 10 ตำบลห้วยชมภู
8. หมู่บ้านร่มเย็น แยกจากห้วยแม่เลี่ยม หมู่ที่ 3 เป็นหมู่ที่ 11 ตำบลห้วยชมภู

หมู่บ้านที่สามารถแยกไปตั้งเป็นหมู่ที่ใหม่ได้สำเร็จนั้น มีหมู่ที่สามถึงหมู่ที่แปดที่เป็นหมู่บ้านของชาวอิ้วเมี่ยน และหมู่ที่เก้าถึงหมู่ที่สิบนั้นเป็นหมู่ใหม่ที่แยกจากการขยายตัวทางประชากรของพี่น้องลาหู่และอาข่า ส่วนพี่น้องลีซูยังไม่มีการแยกหมู่ที่ใหม่เลยแม้แต่หมู่บ้านเดียว อาจเนื่องมาจากการที่เคลื่อนไหวเข้าไปสู่ชุมชนพื้นราบได้โดยง่าย มีจำนวนไม่มากที่ดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นบนดอยสูง เท่าที่ได้รับทราบมาจากเพื่อนที่มาจากหมู่บ้านแม่มอญ กล่าวกันว่าการศึกษาของพี่น้องลีซูจะทั่วถึงมากกว่าของเผ่าอื่นๆในพื้นที่ทั้งหมด

ทำเนียบผู้นำหมู่บ้านผาลั้งนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2498 –ปัจจุบันมีดังนี้

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	2498-2507	นายจั๋นออน แซ่เติ๋น	แกนนำชุมชนบนดอย	รักษาบทบาท
2	2507-2514	นายจั๋นออน แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์	ตั้งตำบลใหม่
3	2514-2516	นายจั๋นออน แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู	แต่งตั้ง-ลาออก
4	2516-2517	นายเลามัน แซ่พ่าน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-ลาออก
5	2517-2527	นายเลาเหล แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	เลือกตั้ง-เกษียณอายุ
6	2527-2540	นายเลาแสง แซ่พร่าน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	เลือกตั้ง-ลาออก
7	2540-2542	นายเลาหลู่ ศักดิ์ศรีชมพู	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-ปลดออก
8	2542-2546	นายเกียรติศักดิ์ ศักดิ์ศรีชมพู	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-เสียชีวิต
9	2547-2549	นายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-ลาออก
10	2549-xxxx	นายเลาเหลอ แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง

หมู่บ้านผาลั้งในปัจจุบันจัดอยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วยชุมชน 1 ชุมชนหลัก เรียกว่า “หมู่บ้านผาลั้ง” ภายในหมู่บ้านได้แบ่งเป็นย่อมบ้านได้ 5 หย่อมบ้าน ผู้วิจัยได้แบ่งตามโซนพื้นที่ดังนี้

1. หย่อมบ้านผาลั้งบน มี 12 หลังคาเรือน มีนายเหลเอี๋ยน แซ่พ่าน เป็นแกนนำ
2. หย่อมบ้านติดห้วย มี 10 หลังคาเรือน มีนายศราวุฒิ แซ่เติ๋น เป็นแกนนำ
3. หย่อมบ้านฟากตะวันออก มี 33 หลังคาเรือน มีนายตอนชิง พัชรมโน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน,
4. หย่อมบ้านฟากตะวันตกมี 24 หลังคาเรือน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำ,
5. หย่อมบ้านผาลั้งเก่า มี 22 หลังคาเรือน มีนายเลาลี แซ่ลี เป็นแกนนำ

ส่วนบ้านที่ปิดไว้สมาชิกครอบครัวไม่มีใครอยู่ในหมู่บ้าน ไปขายแรงงานในที่อื่นก็มีอยู่ด้วยกัน 12 หลังคา ผู้วิจัยได้สอบถามเพื่อนบ้านแล้วได้คำตอบว่าจะกลับมาเฉพาะช่วงเทศกาลหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น เข้าลักษณะของการสร้างเพิงพักปลายไร่ในยามเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร เนื่องจากมีแหล่งอาชีพอื่นในพื้นราบและมีหลายครอบครัวที่ได้ซื้อที่ดินและสร้างบ้านไว้ในพื้นราบด้วย โดยให้เหตุผลว่ากลัวจะถูกไล่ที่แล้วไม่มีที่อยู่ ดังนั้นจำนวนหลังคาเรือนเรือนอาจมีอยู่ 113 หลังคาเรือน แต่มีผู้อาศัยจริงๆก็ประมาณ 100 หลังคาเรือนเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านบริวารอีกสามหมู่บ้าน ที่ได้มีการประชุมประชาคมเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551 มีมติให้ไปดำเนินการแยกเป็นหมู่บ้านใหม่ อีก 3 หมู่บ้านบริวาร ได้แก่

1. หมู่บ้านหาดยาว มี 22 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร เพศชาย 90 เพศหญิง 75 คน
2. หมู่บ้านแสนต่อมี 46 หลังคาเรือนมีจำนวนประชากร เพศชาย 120 เพศหญิง 105 คน
3. ย่อมบ้านหาดยาว มี 4 หลังคาเรือนมีจำนวนประชากร เพศชาย 10 เพศหญิง 8 คน

รวมเป็น 77 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 408 คน ที่เตรียมแยกไปเป็นหมู่บ้านใหม่ รวมทั้งสองกลุ่มเข้าด้วยกันแล้วจำนวนครัวเรือนในหมู่ที่ 4 เพียงแค่ร้อยเก้าสิบหลังคาเรือน (113+77=190) บ้านหลังที่มีประชากรอาศัยอยู่จริงก็แค่ประมาณ 180 หลังคาเรือนเท่านั้น แต่เมื่อดูจำนวนบ้านเลขที่ตามทะเบียนราษฎรแล้วจะมีอยู่ด้วยกันประมาณ 500 หลังคาเรือน มีประชากรประมาณ 1500 คน ซึ่งจัดว่าอยู่ในกลุ่มหมู่ที่ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดหมู่หนึ่งในตำบลห้วยชมภู มีหลายครอบครัวจากหมู่บ้านผาลั้งได้รื้อบ้านและขายที่ดินในหมู่บ้านผาลั้ง แล้วไปสร้างบ้านอยู่ในพื้นราบหรือหมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยม หมู่บ้านปางขอน หมู่บ้านห้วยแก้วตั้งแต่หนึ่งปีสองปีหรือหลายสิบปีแล้วแต่ชื่อยังอยู่ในทะเบียนราษฎรที่หมู่บ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4 ก็มี เวลาถึงคราวที่มีการเลือกตั้ง ถ้าเป็นการเลือกตั้งเล็กๆก็จะมีผู้มาใช้สิทธิ์กันพียงไม่ถึงสามร้อยคน ถ้าเป็นการเลือกตั้งระดับประเทศก็มีจำนวนประมาณสามถึงสี่ร้อยคนที่มาใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง เมื่อครั้งที่ไปเฝ้าดูการจัดประชุมประชาคมที่หมู่บ้านผาลั้งเพื่อแบ่งแนวเขตและลงประชามติว่าด้วยเรื่องการขอแยกหมู่บ้าน พบว่าจำนวนประชากรของพี่น้องชาวลาหู่ที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงมากันจำนวน 100 คน ทั้งๆที่มีถิ่นที่อยู่ห่างออกไปไกลประมาณ 7 ถึง 8 กิโลเมตร ส่วนประชากรอิ้วเมี่ยนในหมู่บ้านหลักมาลงคะแนนเสียงเพียงแค่ 180 คน เลยมีโอกาสทราบความเคลื่อนไหวทางการเมืองไปด้วยว่า ชาวอิ้วเมี่ยนมีความสนใจต่อเรื่องเศรษฐกิจในครัวเรือนมากกว่าปัญหาการแบ่งแยกดินแดนอาณาเขต โดยเฉพาะกลุ่มที่ซื้อบ้านและที่ดินอยู่ในพื้นราบได้แล้วแทบจะไม่มีใครมาเข้าร่วมประชุมเลย การที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องบางเรื่องของชุมชนนั้นสามารถดำเนินการได้ด้วยจำนวนคนที่ไม่ต้องมาก ก็นับว่าเป็นสิ่งอาจชอบด้วยเหตุผลอยู่ เนื่องไม่มีใครที่สามารถอยู่ร่วมตลอดทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน การทำมาหากินเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งปัจจัยของสมาชิกในครอบครัว การเห็นความสำคัญของการทำมาหากินจึงเป็นสิ่งที่ควรเคารพไว้ว่าดี เพราะชาวอิ้วเมี่ยนนั้นมีอุปนิสัยชอบการสั่งสมความมั่งคั่ง จึงขยันขันแข็งในการทำงานไร่สวนและหลายครอบครัวก็มีฐานะร่ำรวยเพราะการเพาะปลูกการเกษตร

3. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู มีชุมชนหลักอยู่ที่หมู่บ้านผาลั้ง ปัจจุบันยังถือว่า หมู่บ้านบริวารของหมู่บ้านผาลั้งยังอยู่กับหมู่ที่ 4 ก็ตามแต่หมู่บ้านบริวารก็จะไม่ค่อยนิยมนำเรื่องภายในชุมชนนั้นมาว่ากล่าวในหมู่บ้านอิ้วเมี่ยน เนื่องจากมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ส่วนมากจะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยตนเอง โดยที่ไม่ได้บอกกล่าวให้ทางชุมชนหลักทราบถึงเหตุการณ์หรือผลของการตัดสินแต่ประการใด และหากเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันถึงคนส่วนมาก หรือเกี่ยวกับส่วนได้ส่วนเสียของสองหมู่บ้านตั้งแต่สองหย่อมบ้านขึ้นไป จำต้องใช้คนกลางไกล่เกลี่ยที่มีความน่าเชื่อถือจึงจะมีการเรียนเชิญผู้นำชุมชนจากชุมชนหลักไปร่วมฟังการพิจารณา หรือนำมาพิจารณายังบ้านของผู้ใหญ่บ้านนั้นเอง อย่างในกรณีที่หมู่บ้านผาลั้งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติบนเทือกเขาแดนลาวฝั่งซ้าย ทางการได้เข้ามาปลูกป่าในพื้นที่ของหมู่บ้านบริวารจนเลยเข้ามาในเขตของหมู่บ้านหลัก เนื่องจากมีสมาชิกของหมู่บ้านบริวารไปรับจ้างกับทางหน่วยจัดการต้นน้ำหมู่บ้านหลักต้องการให้ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงแผนที่อาณาเขตที่กันไว้ว่าเตรียมที่จะต้องการเสนอให้จัดตั้งเป็นเขตอุทยานแห่งชาตินั้นมีแนวเขตถึงบริเวณไหนบ้าง ไม่ต้องการให้รัฐรุกพื้นที่ป่าของชุมชนมากเกินไป เรื่องนั้นมีประเด็นที่ทาบเกี่ยวกับแนวเขตระหว่างชุมชนหลักและชุมชนบริวารว่าชุมชนหลักจะยกพื้นที่ให้ชุมชนบริวารตามแนวเขตอะไร ข้อเสนอของชุมชนบริวารนั้นชุมชนหลักไม่สามารถยินยอมให้ตามนั้นได้ เกิดการโต้เถียงกันถึงสิทธิการอยู่ในเขตป่าขึ้นมาว่าชุมชนหลักซึ่งตั้งอยู่ก่อนจริงและมีพื้นที่ทำกินครอบพื้นที่หมู่ที่ 4 ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องในอดีตกาลนานมากแล้ว แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่รัฐออกให้ จึงไม่มีสิทธิหวงกันพื้นที่ป่าชุมชนไว้เป็นสิทธิเฉพาะของชุมชนหลัก การจะอ้างการดูแลตามระบบจารีตประเพณีแห่งชนเผ่าอิ้วเมี่ยนเป็นการเฉพาะได้ตามประเพณีการถือครองทรัพย์สินซึ่งเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่านั้น ใครถือครองเกินกว่าหนึ่งปีก็เป็นผู้นั้นที่อ้างความเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองได้ แต่ประเพณีแห่งชนเผ่าชาวอิ้วเมี่ยนสิทธิชุมชนย่อมดำรงอยู่ตราบเท่าที่ชุมชนนั้นยังดำรงอยู่ การที่ชุมชนบริวารเป็นชุมชนอีกชาติพันธุ์หนึ่งทำให้หลายอย่างต้องมีความขรุขระในการดำเนินการ อาทิเช่น ตกลงเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนไม่ได้ในครั้งล่าสุด ถึงกับต้องเรียนเชิญกำนันประจำตำบลมาไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง พร้อมกับหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก รายละเอียดจะแสดงในภาคผนวกและบทที่ว่าด้วยการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การศึกษานี้พบว่าชุมชนอิ้วเมี่ยนทั้งสองแห่งได้ใช้ระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับสมาชิกชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป้าหมายของการจัดการก็คือการมุ่งเน้นที่การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเยียวยาความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ต่อไป ไม่ได้มุ่งเน้นการแก้แค้นทดแทนหรือลงโทษผู้กระทำผิด นอกจากนั้นในชุมชนลาหู่และอาข่าที่อยู่ใกล้เคียงก็มีจารีตประเพณีการจัดปัญหาของตนเองต่างหาก ในอดีตการดำเนินการดังกล่าวมีระบบระเบียบสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้คู่กรณีต่างชนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย สามารถต่อรองคำวินิจฉัยตัดสินได้อย่างเต็มที่ ทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

บทที่ 4
กระบวนการยุติธรรมในสังคมอิ้วเมี่ยน

กระบวนการยุติธรรม เป็นสิ่งที่จำเป็นในการอำนวยให้เกิดความยุติธรรมในสังคม อาจารย์จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและรองศาสตราจารย์ ดร. สุวินัย ภรณวลัย ได้ให้แนวคิด นิยามและความหมายไว้ว่า "....สังคมทุกสังคมต่างมีระเบียบแบบแผนธรรมเนียมปฏิบัติและบรรทัดฐานความประพฤติไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสมาชิกของตนเอง ขณะเดียวกันสังคมได้กำหนดบทบังคับโทษรูปแบบต่างๆไว้ตอบโต้ต่อต้านหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำการล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้หลาบจำไม่กระทำผิดอีกโดยใช้ควบคู่กับการยกย่องชมเชยและให้รางวัลต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ดังนั้น กลไกของสังคมที่รับผิดชอบต่อการบังคับใช้กฎหมายจึงเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่าย โดยเรียกว่า **"กระบวนการยุติธรรม"** (Criminal Justice Process) หรือ **"<u>ระบบงานยุติธรรม</u>"** (Criminal Justice System)..."(จุฑารัตน์. กระบวนการยุติธรรม) นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้มีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางการพัฒนาความคิดทางการเมืองการปกครอง ที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ ชีวทัศน์และค่านิยมทางนิติปรัชญาของประเทศสยาม ในสมัยรัชกาลที่ 4 และ ที่ 5 คือจุดเปลี่ยนที่อันสำคัญยิ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมมีการเปลี่ยนไปในลักษณะทางระบบอำนาจนิยมไม่ใช่ระบบธรรม-นิยม ประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงชื่อมาจากสยามประเทศที่ได้ผนวกกลืนเมืองนครรัฐที่อยู่รอบๆเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างสำเร็จก็โดยส่วนหนึ่งมาจากการก่อกำเนิดระบบนิติบัญญัติที่ให้ความเคารพนับถือในสถาบันพระมหากษัตริย์ของสังคมไทยภาคกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทยในขณะนั้น ที่เป็นสังคมชนชั้น "...มีความเคารพเทิดทูนระบบอุปถัมภ์อย่างแนบแน่น และมีจารีตประเพณีที่เอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมสังคม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีแก่นรากลึกซึ้ง จิตวิญญาณ พฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนทั่วไปยังเกาะเกี่ยวกับกระบวนคิดแบบเดิม..."(จุฑารัตน์.เพิ่งอ้าง) กฎหมายและระบบข้าราชการไทยจึงเป็นระบบหรือเครื่องมือที่เป็นเรื่องของอำนาจนิยม เพราะข้าราชการคือตัวแทนขององค์พระมหากษัตริย์ที่ทรง "มีอำนาจสิทธิขาดและสมบูรณ์ในตัวเอง โดยไม่ต้องอยู่ใต้อาณาเขตข้อจำกัดของศีลธรรม ความยุติธรรม หรือสิ่งอื่นใด" (จุฑารัตน์.เพิ่งอ้าง) ข้าราชการที่มีอำนาจกฎหมายหนุนหลังหรืออำนาจแต่งตั้งจากองค์พระประมุขลงมาตามลำดับขั้น ใช้อำนาจนั้นอย่างไร้ขีดจำกัด ไม่ต้องสนใจต่อความยุติธรรมอย่างแท้จริง ทำให้สังคมไทยต้องจ่ายค่าวัฒนธรรมด้านความยุติธรรมด้วยราคาแพงเกินจริงมานับศตวรรษ และในยุคที่ทหารยึดอำนาจปกครองประเทศหรือนักการเมืองขึ้นมาปกครองประเทศระบบอำนาจนิยมนี้ก็ยังไม่ได้รับการแก้เปลี่ยนแปลงไปสู่ธรรมนิยม และยิ่งไปกว่านั้นถือว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีหลากหลายนั้นเป็นสิ่งที่พึงรังเกียจ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยลืมจิตวิญญาณแห่งกฎหมายที่เป็นบ่อเกิดของกฎหมาย จึงเป็นที่มาของการที่นักนิติศาสตร์ของเมืองไทยแทบจะไม่

มีใครอยากจะอธิบายคำว่าความยุติธรรมคืออะไร เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าระบบอำนาจนิยมได้ฝังรากลึกลงไปในกลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการใช้อกฎหมายที่อาศัยกฎหมายเป็นแหล่งที่มาแห่งอำนาจโดยที่ไม่เชื่อว่าความยุติธรรมมีอยู่จริง แต่ก็ยังใช้คำว่ากระบวนการยุติธรรมอย่างแพร่หลายโดยที่ไม่ได้เพียรพยายามที่จะสร้างกระบวนการที่จะก่อให้เกิดสังคมที่มีความยุติธรรมอย่างจริงๆจังๆเสียที

1. ความหมายและหลักความยุติธรรม

ความยุติธรรมหมายความว่าอย่างไร? ความยุติธรรมตั้งอยู่บนหลักของสิ่งใด? คำถามเกี่ยวกับคำว่ายุติธรรมนั้นนักนิติศาสตร์และผู้ใช้กฎหมายของโลกได้ค้นหาคำตอบและอธิบายด้วยทฤษฎีต่างๆที่ถามเกี่ยวกับความยุติธรรม บางสำนักความคิดไม่เชื่อว่ามีความยุติธรรมอยู่จริงมีแต่กฎหมายเท่านั้นที่เป็นหลักแห่งความยุติธรรม บางสำนักเชื่อว่าความยุติธรรมมีอยู่จริงเป็นคุณค่าสูงสุดมีความเป็นนิรันดร์ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่เวลาหรือความแตกต่างของบุคคล และกฎหมายต้องบัญญัติไปตามความมุ่งหมายแห่งความยุติธรรม ในเบื้องต้นเราสามารถแบ่งเป็นสำนักความคิดหรือกลุ่มความคิดหลายกลุ่ม ในประเทศไทยนั้นนับได้ว่าจัดอยู่กลุ่มความคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง ที่พยายามลบล้างสำนักความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมของสำนักกฎหมายธรรมชาติและสำนักพุทธธรรมนิยมในสังคมไทย ซึ่งผู้นำทฤษฎีความคิดนี้มาเผยแพร่คือท่านกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์(จรัญ.2545:367-381) ผู้ได้อธิบายความหมายของความยุติธรรมตามแนวคำอธิบายของสำนักความคิดปฏิฐานนิยมทางกฎหมายแก่นักเรียนกฎหมายของประเทศสยามในปี พ.ศ.2443 จนเป็นแนวคิดหลักของระบบความเชื่อทางกฎหมายไทยในช่วงปฏิรูปการปกครองตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นมา ซึ่ง มีใจความว่า “....เราจะต้องระวังอย่าคิดเอากดหมายไปปนกับความดีความชั่ว ฤๅความยุติธรรม กดหมายเปนคำสั่งเปนแบบที่เราต้องประพฤติตาม แต่กดหมายนั้นบางทีก็จะชั่วได้ ฤๅไม่เปนยุติธรรมก็ได้ ความคิดว่าอะไรดีอะไรชั่ว ฤๅอะไรเปนยุติธรรม มีบ่อเกิดขึ้นหลายแห่งเช่นตามสาสนาต่างๆ แต่กดหมายนั้นเกิดขึ้นได้แห่งเดียว คือจากผู้ปกครองแผ่นดิน ฤๅที่ผู้ปกครองแผ่นดินอนุญาตเท่านั้น....” (จรัญ.เพิ่งอ้าง)และกล่าวอีกว่า “….ในเมืองไทย คำพิพากษาเก่าๆ แลคำพิพากษาเดี๋ยวนี้ด้วย อ้างความยุติธรรมขึ้นตั้งเสมอๆ แต่คำที่เรียกว่ายุติธรรมเปนคำไม่ดี เพราะเปนการที่ทุกคนเห็นต่างกันตามนิไสย ซึ่งไม่เปนกิริยาของกดหมาย กดหมายต้องเปนยุติ จะเถียงแปลกออกไปไม่ได้ แต่เราเถียงได้ว่าอย่างไรเปนยุติธรรมไม่ยุติธรรมทุกเมื่อทุกเรื่อง....”(จรัญ.เพิ่งอ้าง) จากนั้นศาลไทยได้พิพากษาให้หลายคดีว่าการตัดสินตามกฎหมายนั้นคือความหมายของความยุติธรรม ความยุติธรรมไม่มีอยู่จริงนักคิดตะวันตกชื่อโทมัส ฮอบส์ สนับสนุนแนวคิดที่ว่า ไม่มีกฎหมายใดที่ไม่ยุติธรรม นักทฤษฎีกฎหมายท่านหนึ่งชื่อ ฮันส์ คาลเซ้น ตอกย้ำว่า ‘ …. การตอบคำถามเรื่องความยุติธรรมอย่างโดดๆ โดยไม่อิงกรอบของกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยข้อเท็จจริงเพราะเป็นเรื่องการตัดสินใจเลือกภายในหลักคุณค่าที่แต่ละคนชื่นชอบ ในเมื่อสภาวะ

ภายนอกจิตใจที่เรียกว่ามาตรฐานแห่งความยุติธรรมไม่มีอยู่จริง การตอบคำถามเรื่องความยุติธรรมจึงควรตอบเฉพาะเรื่องความยุติธรรมตามกฎหมายเท่านั้น'...."(จรัญ.2549:33) เราสามารถเรียกแนวคิดกลุ่มนี้ในชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า สำนักกฎหมายบ้านเมือง เป็นกลุ่มความคิดที่เกิดขึ้นมาในศตวรรษที่ 15-16 และพัฒนาเป็นระบบที่โดดเด่นในศตวรรษที่ 19 และ 20 โดยเชื่อว่าความยุติธรรมไม่มีอยู่จริง ถึงจะมีอยู่จริงก็ไม่เกี่ยวข้องอะไรกับกฎหมายที่ประกาศใช้อยู่จริง ผู้ใช้กฎหมายไม่ต้องไปสนใจว่าความยุติธรรมมีความหมายว่าคือสิ่งใด? หรือตั้งอยู่บนหลักของอะไร? ขอเพียงทำตามกฎหมายก็เพียงพอแล้ว การค้นหาความยุติธรรมเป็นเรื่องของนักบวชและนักนิติศาสตร์ที่ไม่เกี่ยวกับการใช้บังคับกฎหมาย

นักกฎหมายสำนักกฎหมายบ้านเมืองสอนกันมาตามทฤษฎีของ จอห์น ออสติน ถือว่ากฎหมายเป็นคำสั่งของรัฐาธิปัตย์ นั้นเป็นรากฐานของคำว่า ยุติธรรม ในประเทศไทยโดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้ไปศึกษาในประเทศอังกฤษแล้วนำแนวคิดกฎหมายปฏิฐานนิยมมาบรรยายเป็นไทยว่า "...กดหมายนั้นคือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลายเมื่อไม่ทำตามแล้ว ตามธรรมดาต้องโทษ...." (จรัญ.2545:367-381) เท่ากับได้ตั้งต้นแนะนำว่าความยุติธรรมอยู่ในอำนาจของผู้ปกครอง เข้าลักษณะการส่งเสริมให้คนที่มีอำนาจหรือแย่งชิงอำนาจรัฐได้สำเร็จสามารถออกกฎหมายได้ตามใจชอบ แล้วผู้ปกครองที่มีอำนาจออกกฎหมายได้เป็นใคร? ท่านกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ชี้แจงว่า "ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในทางราชการ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเมืองไทย หาใช่ผู้ซึ่งมีอำนาจโดยใช้กำลัง เช่น โจรผู้ร้ายในเขมรในถิ่นใดๆ" (จรัญ.2545 เพิ่งอ้าง) ผู้มีอำนาจสูงสุดนี้จะเป็นบุคคลคนเดียวหรือหลายคนรวมกันก็ได้ หรือตามคำอธิบายในลักษณะนี้ถ้าประชาชนยอมรับตามคำสั่งของผู้นั้นโดยไม่มีข้อสงสัยหรือติดใจ ว่ากฎหมายซึ่งเคยใช้เป็นเครื่องมือการอำนวยความยุติธรรมกลายเป็นที่มาของหลักความยุติธรรมไปแล้ว ลักษณะของสังคมดังกล่าวมีความเป็นได้สูงที่จะถูกสร้างขึ้นอย่างชั่ว คือไม่ยุติธรรมตามสามัญสำนึกก็ได้ ขอแค่ให้เป็นไปตามลักษณะความต้องการขององค์รัฐาธิปัตย์ที่ใช้อำนาจเหมือนพระเจ้า แต่ออกกฎหมายอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์นอกเหนือกฎหมายของพระเจ้า จอห์น ออสติน กล่าวยืนยันว่า "การดำรงอยู่ของกฎหมายเป็นคนละเรื่องกับปัญหาความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมาย" (จรัญ.2549:46) แนวคิดนี้จึงเชื่อว่าแม้กฎหมายของมนุษย์และรัฐจะไม่ยุติธรรมขัดแย้งกับกฎหมายพระเจ้าก็ยังใช้บังคับได้ จึงเป็นกลุ่มสำนักความคิดทางกฎหมายที่ได้ชื่อว่าสร้างรัฐชาติหรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชขึ้นมาโดยเน้นที่สถาบันการปกครองมากกว่าความเป็นธรรมในสังคม หรือกล่าวได้ว่าสอนคนให้หันหลังแก่สามัญสำนึกผิดชอบชั่วดี แต่เป็นรัฐหรือสังคมใหม่ที่บูชาผู้ปกครองหรือกลุ่มผู้ปกครองที่กุมอำนาจเหนืออาณาเขตดินแดนที่เรียกว่ารัฐชาติ ซึ่งหากไม่มีระบบควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในลักษณะดังกล่าวแล้ว คนในสังคมหรือประเทศเช่นนั้นจะกลายเป็นสังคมที่ใครมีกำลังมากกว่าก็ได้อำนาจเป็นใหญ่กว่า สามารถชี้นำอะไรได้ตามใจชอบ เพราะความยุติธรรมคือกฎหมาย ส่วนกฎหมายคือเครื่องมือยืนยันอำนาจที่ถูกต้องเป็นสิ่งเดียว

ในภายหลังกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ท่านเองก็กล่าวว่า “อธิบายกดหมายที่ว่ามานี้แล้วนั้นก็ยังมีที่ติ”(จรัญ.2545:367-381) หรืออีกครั้งหนึ่งกล่าวว่า “อธิบายกดหมายที่ได้ว่ามานี้ก็ไม่สู้ดีนักด้วยเหตุว่าไม่ตรงแท้แก่ความจริงหลายประการ”(จรัญ.เพิ่งอ้าง) แต่ลูกศิษย์ของท่านก็ยังยึดถือกฎหมายตามตัวอักษรมาจนถึงทุกวันนี้ จากคำอธิบายกฎหมายในสมัยนั้นที่ยึดถือว่ามีเพียงกฎหมายที่บัญญัติขึ้นจากรัฐาธิปัตย์เท่านั้นที่เป็นกฎหมาย เท่ากับได้ปฏิเสธว่า กฎหมายจารีตประเพณีซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ถือรักษากันมา หรือกฎเกณฑ์อย่างอื่นทั้งหมดกลายเป็นสุญญากาศ โดยเฉพาะกฎหมายธรรมชาติ หรือกฎหมายศาสนาที่เป็นในรูปกฎหมายจริยธรรม ศีลธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติมรรยาททางสังคมทุกอย่างเป็นอันยกเลิก ถ้าไม่มีกฎหมายจากองค์รัฐาธิปัตย์ให้การรับรองไว้กฎหมายแห่งความยุติธรรมเหล่านี้ใช้กับคนไม่ได้ ไม่สามารถนำมาใช้เสมือนหนึ่งว่าเป็นบทตัดสินคดีในทางความเป็นจริง และหากตัดสินคดีตามที่เห็นว่ายุติธรรมกลับทำผิดกฎหมายตามรูปแบบใหม่นี้ โดยที่รัฐบาลแห่งกรุงสยามได้ยกกฎหมายของรัฐขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานของความยุติธรรมในหมู่มนุษย์หลายชาติพันธุ์ที่อยู่รวมกันในท้องถิ่นดั้งเดิมต้องยอมรับกฎหมายที่ออกมาจากส่วนกลาง แทนรากฐานทางความสำนึกในสิ่งดีชั่วของมนุษย์ที่มีมาในประวัติศาสตร์ชนชาติเก่าแก่ทั้งหลาย นี่คือการประกาศสงครามความขัดแย้งทางสำนักความคิด โดยคัดลอกรูปแบบกฎหมายแบบชาวตะวันตกมาทับถมกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายจารีตประเพณีแห่งสำนึกผิดชอบของชาติตะวันออก โดยเข้าใจว่าสิ่งนั้นคือความถูกต้องตามยุคสมัยของชาติที่เจริญแล้ว แท้จริงแนวคิดเช่นนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณคือยุคก่อนคริสตวรรษที่ 5 ที่ Antiphon กล่าวว่า “กฎหมาย มีกำเนิดมาจากอำเภอใจของมนุษย์และมิใช่สิ่งอื่นใด นอกจากสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนโดยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา, มนุษย์,และสถานการณ์” Sophist กล่าวว่า “กฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์ และกลุ่มบุคคล มิใช่อะไรอื่นนอกจากสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เข้มแข็งเท่านั้น” และ Anacharsis กล่าวว่า “กฎหมายเปรียบเหมือนใยแมงมุมที่ขึงจับได้แต่เฉพาะสัตว์อ่อนแอ สัตว์ตัวใดที่แข็งแรงมีอำนาจก็สามารถหลุดพ้นไปได้” จากแนวคำอธิบายเช่นนี้ ย่อมทำให้เชื่อว่า “....กฎหมายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการปกครอง เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจ กฎหมายจึงไม่อาจก่อให้เกิดความยุติธรรมที่แท้จริงแก่มนุษย์ได้….”(จรัญ.2549: 38) เพราะผู้มีอำนาจย่อมทำตัวอยู่เหนือกฎหมายเสมอมา

Thomas Hobbes กล่าวว่า “สิ่งที่กำหนดกฎหมายคือ อำนาจ หาใช่สัจธรรมใดๆไม่และยืนยันอำนาจอันไม่จำกัดของรัฐาธิปัตย์ในการปกครอง”(จรัญ.เพิ่งอ้าง) เป็นการส่งเสริมให้รัฐหรือผู้ปกครองออกกฎหมายอย่างไรก็ได้ไม่มีขอบเขตจำกัด อาทิเช่นในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาได้มีพระราชดำริให้ใช้ระบบประมวลกฎหมายแบบโลกสมัยใหม่ โดยเริ่มมีใช้กันในปี ร.ศ. 127 โดยตรากฎหมายลักษณะอาญามาใช้เป็นฉบับแรก ซึ่งยกเลิกกฎหมายตราสามดวงไปเจ็ดฉบับ กฎหมายแบบใหม่ในยุคแรกก็ยังคงอ้างถึง “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ว่าเป็นหลักกฎหมายเดิมของไทยก่อนมีการปฏิรูปกฎหมายเป็นแบบประมวลกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแบบตะวันตกนั้น

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ดังกล่าวอ้างอำนาจตามมานวธรรมศาสตร์หรือมนูธรรมศาสตร์ที่ว่าด้วยที่มาของกฎหมายยุติธรรม โดยมีธรรมะ เป็นรากฐานเดิมของความยุติธรรม มีคำอธิบายว่าสูงสุดของของ "....ธรรมะคือศีลธรรม ศีลธรรมคือองค์รวมแห่งหน้าที่ซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติและย่อมถือเป็นรากฐานหรือแกนกลางของระบบหรือโครงสร้างของกฎหมาย ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของระเบียบแห่งความประพฤติของคนในสังคมซึ่งมีสภาพบังคับภายนอก..."(จรัญ.2545: 59) แนวคิดอย่างนี้เป็นการอ้างว่าความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายที่ออกมาในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นกฎหมายที่ขาดจุดประสงค์แห่งความยุติธรรมมากนัก แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือการกำหนดสถาบันแห่งชาติขึ้นมาบัญญัติกฎหมาย โดยมีข้าราชการจากชาติตะวันตกและนักกฎหมายที่สำเร็จการศึกษามาจากทางประเทศยุโรปเป็นผู้ชี้แนะในการตรากฎหมายใช้บังคับ จากนั้นเป็นต้นมากฎหมายที่ตราโดยความคิดเห็นของชาวยุโรปก็ทยอยออกมาใช้มากขึ้น ในเชิงกระบวนการยุติธรรมก็ได้ตั้งศาลยุติธรรมขึ้นมาพิพากษาอรรถคดีทั้งหลาย ในเบื้องแรกได้รวบรวมศาลที่กระจัดกระจายให้เป็นระบบศาลเดี่ยว เรียกว่าศาลยุติธรรมได้วางระบบระเบียบเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมคล้ายของชาวเยอรมัน-ยี่ปุ่น แต่ลึกๆแล้วนักกฎหมายที่เป็นลูกศิษย์ของท่านกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ไม่เชื่อว่าความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมายแต่อย่างใด จนกระทั่งได้เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 คณะผู้ก่อการได้กำหนดรูปแบบการปกครองแบบแบ่งแยกการใช้อำนาจรัฐ จึงจัดตั้งสภานิติบัญญัติขึ้นมาทำหน้าที่ออกกฎหมายใช้บังคับกับคนในประเทศ กฎหมายที่ออกนั้นเป็นกฎหมายเทคนิค ออกตามขบวนการมีขั้นตอน ถ้าผ่านขั้นตอนการออกกฎหมายสิ่งที่ออกนั้นคือกฎหมายคือหลักของความยุติธรรมตามสำนักกฎหมายบ้านเมือง ที่กลุ่มผู้พิพากษาล้วนแล้วแต่ได้รับการปลูกฝั่งให้เชื่อฟังกฎหมายโดยไม่ต้องใส่ใจในความยุติธรรมที่อยู่เบื้องหลังกฎหมาย ถือว่ากฎหมายเป็นหลักแห่งความยุติธรรมจริงเสมอหรือเป็นเพียงมายาคติ เมื่อกฎหมายไม่ใส่ใจว่าอะไรยุติธรรมอะไรดีอะไรชั่วกฎหมายหลายฉบับจึงเป็นคำสั่งของโจรที่ยึดอำนาจรัฐสำเร็จ เป็นกฎหมายแห่งใยแมงมุมที่ดักจับแต่สัตว์ที่อ่อนแอ ในประวัติศาสตร์กฎหมายไทยได้ยืนยันว่าประเทศไทยมีกฎหมายลักษณะธรรมะให้สัญชาติแก่ทุกคนที่เกิดในประเทศไทยและเป็นเชื้อสายคนไทย กฎหมายสัญชาติฉบับที่ออกในนามของคณะรัฐบาลเผด็จการทหารในปี พ.ศ. 2515 ได้ถอนสัญชาติของคนที่มีเชื้อสายของคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย เพียงเพราะรัฐบาลกลัวว่าชาวเวียดนามจะยึดประเทศไทยสำเร็จ นอกจากนี้ในยามฉุกเฉินรัฐบาลผู้ใช้อำนาจปกครองยังออกกฎหมายพิเศษที่เรียกว่า พระราชกำหนด มาใช้ก่อนที่จะนำเข้าไปผ่านขั้นตอนการกฎหมายก็ได้ แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปแล้วผู้ที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติก็ไม่รีบดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรม ถึงกระนั้นกฎหมายไทยก็ได้ชื่อว่าเป็นกฎหมายที่มีความถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงมาก ยกเว้นกฎหมายบางฉบับที่ใช้อำนาจในระดับรอง ผ่านการกลั่นกรองจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวโดยที่ไม่มีภาคประชาชนร่วมพิจารณาตรวจสอบ แม้ว่าสำนักกฎหมายบ้านเมืองเป็นกฎหมายที่ยึดมั่นในหลักการทางวิทยาศาสตร์ว่าทุกอย่างต้องพิสูจน์ได้และได้คำตอบที่เป็นจริงเสมอทุกครั้งทุกสถานที่ทุกเวลา ความเป็นจริงสำนัก

กฎหมายบ้านเมืองไม่ชื่นชอบให้ใครมาตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของตนมากนักโดยเฉพาะนักกฎหมายและข้าราชการไทย

สำนักความคิดกฎหมายบ้านเมืองแปรรูปเป็นสำนักกฎหมายอรรถประโยชน์ ก็ได้ความว่า “ความยุติธรรมคือหลักที่จะนำมาซึ่งความสุขจำนวนมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด” ส่วนกฎหมายคืออะไร Jeremy Bentham กล่าวว่า “กฎหมายคือการประชุมของถ้อยคำคำประกาศแห่งเจตจำนงที่รัฐาธิปัตย์ได้คิดค้นขึ้นหรือให้การรับรอง โดยเป็นเรื่องของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือชนชั้นหนึ่งๆที่อยู่ใต้อำนาจรัฐาธิปัตย์ต้องให้การเคารพเชื่อฟัง”(จรัญ. 2549: 46) ถือว่ายังจัดอยู่ในกลุ่มความเชื่อแบบสำนักกฎหมายบ้านเมืองอยู่เช่นกัน เพราะยอมรับว่ากฎหมายเป็นคำสั่งรัฐาธิปัตย์ไม่เกี่ยวกับความยุติธรรมคือคุณธรรมภายในเนื้อหาของกฎหมาย นักคิดกลุ่มนี้ที่สำคัญคือ John Austin เขาสรุปว่า กฎหมายคือคำสั่งของรัฐาธิปัตย์ ซึ่งกำหนดมาตรฐานความประพฤติให้กับผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองของตน ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามแล้วจะต้องได้รับโทษ แนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนเผด็จการอำนาจนิยมโดยไม่ตั้งใจ เนื่องจากขาดจุดมุ่งหมายที่รับรองหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่กลับยกย่องบูชาอำนาจอธิปไตยที่ถูกบังคับใช้โดยผู้ปกครองอย่างสูง อย่างแนวคิดของ Hans Kelsen เสนอทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ขึ้นบนฐานของแนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ซึ่งวิเคราะห์กฎหมายเฉพาะตัวบทกฎหมายที่ปรากฏอยู่ล้วนๆโดยแยกเรื่องศีลธรรม การเมือง และความยุติธรรมหรือสังคมวิทยาออกไป(จรัญ.2549: 63) ท่านเสนอให้อาศัยบรรทัดฐาน(สิ่งที่ควร)ทางกฎหมายในลำดับที่สูงกว่าให้อำนาจกฎหมายในลำดับรอง ถ้าได้รับอำนาจเช่นนั้นแล้วกฎหมายก็ใช้บังคับได้ บรรทัดฐานแบ่งเป็นบรรทัดฐานปฏิฐาน(สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น) อันหมายถึงกฎหมาย และบรรทัดฐานที่ไม่เป็นปฏิฐาน ซึ่งมีอยู่เองแล้วในจิตใจของมนุษย์ ทุกคนรู้สึกได้ ความยุติธรรมถูกจัดอยู่ในประเภทนี้ และท่านถือว่ามีความที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละบุคคล กลุ่มนักคิดปฏิฐานนิยมมักจะถูกมองว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งๆที่กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ถือว่าเป็นกฎหมายในลำดับสูงสุดระบุว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนก็ตาม แท้ที่จริงกฎหมายมีอยู่เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคมมนุษย์ที่มีจิตใจความนึกคิดที่ใฝ่หาความถูกต้องและศีลธรรม ถ้าผู้ปกครองออกกฎหมายไม่ดีไม่มีความยุติธรรมประชาชนแย้งได้เสมอ ถ้าประชาชนไม่นับถือว่ากฎหมายมีความยุติธรรมแล้ว ประชาชนจะไม่เชื่อฟังกฎหมายที่เป็นได้แค่แต่เพียงภาระและอุปสรรคขัดขวางเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเท่านั้น ต่อมานักคิดรุ่นใหม่ได้ปรับปรุงแนวคิดให้มีความใกล้เคียงกับแนวคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติมากขึ้นหรือมีลักษณะใกล้เคียงกันมากขึ้น โดยหันมามองความมีคุณค่าภายในของกฎหมายในเชิงอรรถประโยชน์ของกฎหมาย นักคิดที่สำคัญได้แก่ ศาสตราจารย์ Herbert Lionel Adolplus Hart ท่านเสนอว่า “กฎหมายนั้นเป็นระบบแห่งกฎเกณฑ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยเกี่ยวข้องกับสังคมในสองความหมาย ความหมายที่หนึ่งมาจากการที่มันเป็นกฎเกณฑ์ที่ปกครองการกระทำของมนุษย์ในสังคม และอีกความหมายหนึ่งก็สืบแต่มันมีแหล่งที่มาและดำรงอยู่จากการ

ปฏิบัติทางสังคมของมนุษย์โดยเฉพาะ" (จรัญ.2549: 79) การที่ยอมรับว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคม สังคมที่ต้องมีสถาบันทำหน้าที่ตามขั้นตอนที่ถูกต้องในการบัญญัติกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานความประพฤติในเรื่องสิทธิและหน้าที่ที่ชัดเจนกล่าวคือมีมาตรฐานที่ยอมรับได้ เมื่อสังคมของมนุษย์ยอมรับว่าความยุติธรรมมีอยู่จริง กฎหมายก็ต้องมุ่งหมายที่จะให้ความยุติธรรมเป็นเป้าประสงค์ของกฎหมาย ศาสตราจารย์ฟุลเลอร์ เสนอว่า "นิยามความหมายของกฎหมายนั้นก็มุ่งหมายในตัวของมันเองแฝงอยู่ อาทิเช่น เพื่อส่งเสริมอุดมคติเรื่องความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อย....กฎหมายนั้นจำเป็นต้องสนองตอบความจำเป็นหรือวัตถุประสงค์ทางศีลธรรม กฎหมายและศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่กฎหมายจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรมภายในกฎหมายบรรจุอยู่เสมอ"(จรัญ.2549:88) การวิจารณ์ว่ากฎเกณฑ์ต้องยอมรับให้ศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับกฎหมายเช่นนี้ เป็นการวิจารณ์ในมุมมองของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ที่ยังโต้แย้งว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้นมีนัยทางศีลธรรมแฝงอยู่เสมอ ต่อมาดวอกิ้น เสนอว่า "การถือว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์นั้น....คับแคบเกินไป...ไม่เพียงพอกฎเกณฑ์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกฎหมายเท่านั้น แท้จริงยังมีเนื้อหาสาระสำคัญอื่นๆซึ่งประกอบอยู่ภายในกฎหมาย ที่สำคัญคือเนื้อหาสาระที่เป็นเรื่องของ หลักการ ทางศีลธรรมหรือความเป็นธรรม" (จรัญ.2549) ทำให้สำนักกฎหมายบ้านเมืองต้องหวนกลับมาสู่เวทีการถกเถียงดั้งเดิมที่ว่า ความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมาย การใช้กฎหมายในทุกระดับต้อง "...วางอยู่บนพื้นฐานของความมีศีลธรรมของชุมชน ประกอบอยู่เป็นตัวช่วยกำหนดคำพิพากษาตัดสินอันถูกต้องเที่ยงธรรม และหลักการนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายด้วย" อันที่จริงถ้าเราจะวินิจฉัยความคิดด้วยใจเป็นกลางแล้วก็ถือว่าทั้ง ฮาร์ตและฟุลเลอร์มองกฎหมายในทิศทางเดียวกันแต่ใช้ถ้อยคำต่างกันเท่านั้นเอง ในทางกลับกัน ฮาร์ต อาจมีคำอธิบายเรื่องที่มาของกฎหมายที่เป็นธรรมได้ชัดเจนกว่า ฟุลเลอร์ด้วยซ้ำ แนวความคิดของ ฮาร์ต จึงถือได้ว่าเป็นทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองที่ดีที่สุดของสำนักความคิดนี้ ได้ช่วยลดช่องว่างทางความคิดเกี่ยวกับสำนักความคิดทางกฎหมายให้มีความสอดคล้องกันจนเสริมส่งกันในการแก้ไขปัญหาทางสังคมที่นับวันจะมีความยุ่งยากมากขึ้นตามลำดับ

สำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติเป็นแนวคิดที่เก่าแก่มีความเป็นมานับเป็นพันปี ที่จริงเป็นเหมือนมารดาของสำนักกฎหมายบ้านเมืองและสำนักกฎหมายจารีตประเพณีเลยก็ว่าได้ ปัจจุบันยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในการสนับสนุนการต่อต้านอำนาจรัฐที่ไม่มีความเป็นธรรม เนื่องจากสำนักความคิดนี้มีความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนมากกว่าสำนักอื่นๆและเชื่อว่าความยุติธรรมนั้นมีอยู่จริง แนวคิดที่สำคัญของสำนักนี้ อาจารย์จรัญได้สรุปแนวคิดหลักๆของสำนักกฎหมายธรรมชาติไว้ว่า "....กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายซึ่งบุคคล(บางกลุ่ม) อ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติคือเกิดมีมาเอง โดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาละเทศะหรือ

เป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายต่างๆในอุดมคติซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่รัฐสร้างขึ้น โดยถือว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวมีที่มาจากธรรมชาติของสรรพสิ่ง ซึ่งอาจค้นพบได้โดยการใช้เหตุผล นอกจากนี้ยังมีการพิจารณาความหมายของกฎหมายธรรมชาติในแง่มุมทางอุดมการณ์ซึ่งน่าสนใจ จากการเชื่อมโยงเรื่องกฎธรรมชาติ เข้ากับเรื่องเสรีภาพกับความเสมอภาค....กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์อุดมคติที่มีขึ้นเพื่อจัดให้เกิดความสมดุลย์อย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่มส่วนรวม ระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลกับความเสมอภาคของทุกคน..." (จรัญ.2549:118) อาจารย์ได้แบ่งแนวคิดของสำนักนี้ออกเป็นสองยุคและถือเป็นสองทฤษฎีแนวความคิดย่อยดังนี้ ".... ยุคโบราณ(กรีก,โรมัน)ซึ่งมีอิทธิพลมาจนถึงยุคกลาง(ศตวรรษที่ 16) ถือว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมายอุดมคติที่มีคุณค่าบังคับสูงกว่ากฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง ดังนั้นกฎหมายใดที่มนุษย์บัญญัติขึ้นซึ่งขัดหรือแย้งต่อหลักกฎหมายธรรมชาติ ย่อมไม่มีค่าเป็นกฎหมาย ....ยุคปัจจุบัน ถือว่าหลักกฎหมายธรรมชาติเป็นเพียงอุดมคติของนักกฎหมายที่บัญญัติขึ้น ดังนั้นการบัญญัติหรือตรากฎหมายจึงควรให้สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายธรรมชาติ อาจถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่มีค่าทางกฎหมายโดยสมบูรณ์ แต่ไม่ถึงกับเป็นโมฆะ หรือไม่มีค่าบังคับในทางกฎหมายเสียเลย...ลัทธิกฎหมายธรรมชาติ....เป็นความคิดที่ยืนยันว่ากฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรม...ศีลธรรมหรือเหตุผลบริสุทธิ์ต่างๆ...มิให้แบ่งโลกแห่งความเป็นจริงออกจากโลกแห่งคุณค่านิยม....วิวัฒนาการของปรัชญากฎหมายธรรมชาติจึงเป็นเสมือนประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ในความพยายามที่จะค้นหาหลักความยุติธรรมที่แท้จริงในฐานะเป็นหลักอุดมคติในกฎหมาย หรือความพยายามที่จะค้นหาหลักอุดมคติซึ่งจะใช้ประสานความขัดแย้งพื้นฐานในสังคมมนุษย์ แม้ว่าจะต้องถูกเย้ยหยันหรือปฏิเสธจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองว่าเป็นความคิดเพ้อฝันเลื่อนลอย...."(จรัญ.2549:121) จากคำอธิบายรายวิชานิติปรัชญาของอาจารย์จรัญที่ได้พยายามรวบรวมมาจากนักเขียนหลายกลุ่มเพื่อสรุปความหมายของกฎหมายธรรมชาติ ทำให้คาดเดาได้ถึงคำตอบบางประการของความหมายของคำว่ายุติธรรมตามสำนักความคิดนี้ ซึ่งต่างจากสำนักกฎหมายบ้านเมืองที่ปฏิเสธในเบื้องแรกว่าความยุติธรรมไม่มีอยู่จริงเว้นแต่ความยุติธรรมตามกฎหมาย ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของนักกฎหมายที่ต้องไปสนใจว่าความยุติธรรมคืออะไร แล้วเพิ่งมายอมรับในยุคปัจจุบันว่า กฎหมายต้องมีลักษณะบางประการของเงาความยุติธรรมคือถูกต้องตามหลักศีลธรรมบางประการ แต่ไม่ต้องยึดถือเอาความมีศีลธรรมเป็นแกนหลักของกฎหมายเสมอไป

ความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติได้ก่อตัวขึ้นเป็นรูปร่างอย่างชัดเจนโดยนักปราชญ์ชาวกรีกโบราณที่มีนามว่า เฮราคริตุส เขาผู้นี้มีช่วงชีวิตอยู่ระหว่างปี 540 – 480 ก่อนคริสตกาล ท่านได้พยายามค้นหาสัจจะเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยเฉพาะความจริงเกี่ยวกับแก่นสารของชีวิต ซึ่งท่านค้นพบว่า"ธรรมชาติคือความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งแก่นสารของชีวิตคือธรรมชาติและแก่นสารของชีวิตนั้นมีอยู่ในธรรมชาติซึ่งประกอบด้วยจุดหมายปลายทางระเบียบและเหตุผลแน่นอน"(จรัญ.2549:122)

จากจุดเริ่มต้นของความคิดของท่านทำให้นักคิดในยุคต่อๆมาได้อิงอาศัยเป็นฐานในการเสนอความจริงที่ว่า กฎเกณฑ์ซึ่งใช้เป็นตัวควบคุมแก่นสารหรือธรรมชาติชีวิตนั้นย่อมมีปรากฏอยู่แล้วในธรรมชาติ มิได้มีใครในหมู่มนุษย์ไปแสดงเจตจำนงบัญญัติขึ้นมา มันเป็นสิ่งที่เหนือการควบคุมของมนุษย์เป็นอยู่ในธรรมชาติ อำนาจรัฐไม่สามารถอยู่เหนือกฎแห่งธรรมชาตินี้ได้ ต่อมาโสกราตีสผู้ที่เกิดและมีช่วงชีวิตอยู่ระหว่างปี 469-399 ก่อนคริสตกาลได้เสนอให้คนเชื่อมั่นในปัญญาและคุณธรรมของมนุษย์ ท่านสนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายที่เชื่อมั่นในหลักการเกี่ยวกับความยุติธรรม โดยกล่าวว่า “ประชาชนทุกคนต้องเคารพปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่คำนึงว่ากฎหมายนั้นเป็นธรรมหรือไม่ก็ตาม”(จรัญ.2549:125) เพราะเหตุที่เชื่อว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกค้นพบจากธรรมชาติโดยญาณปัญญาอันบริสุทธิ์ของมนุษย์ แต่สิ่งที่ท่านโสกราตีสยกย่องคือเหตุผลอันบริสุทธิ์ในการบัญญัติกฎหมาย ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการปกครองและอำนวยความยุติธรรม (โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเหตุผลที่ถูกต้องและเจตนาที่จะใช้เหตุผลที่ถูกต้องนั้น) ไม่ใช่กฎหมายที่ถูกบัญญัติด้วยมือมนุษย์หมู่มากที่มีจิตใจสกปรกแต่ได้อำนาจจากช่องว่างของกฎหมายที่ไม่รอบคอบ และใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสมัยนั้น คือ เป็นกฎหมายที่ให้ใช้ระบบการพิจารณาแบบประชุมสภาตุลาการเพื่อพิพากษาอรรถคดี หรือเสนอคำพิพากษาในการตัดสินข้อขัดแย้งหรือศัตรูทางการเมืองของตนเองของผู้ปกครอง คำสอนของท่านที่ให้เชื่อในความถูกต้องหรือเชื่อว่ากฎหมายถูกต้องยุติธรรมแล้วได้นำมาซึ่งการตัดสินประหารชีวิตของท่านในที่สุด แต่ท่านก็ยอมรับโทษประหารตามคำพิพากษานั้นเพราะอำนาจนั้นมาจากกฎหมายที่ท่านสอนให้ผู้คนเคารพเชื่อฟังมาตลอดชีวิต ท่านจึงยืนยันว่าท่านไม่มีความผิดตามคำพิพากษาที่ไม่ยุติธรรมนั้น แต่ท่านเคารพกฎหมายของรัฐที่ให้อำนาจแก่คณะตุลาการนั้นยุติธรรมและพร้อมกับได้ปฏิเสธการมีชีวิตอยู่เหนือกฎหมายร่วมกับพวกโจรปล้นคุกพานักโทษหลบหนี(โดยอำนาจเงินและอำนาจทางการเมือง) ความเด็ดเดี่ยวอันยิ่งใหญ่ของท่านได้สร้างท่านให้เป็นวีระบุรุษผู้พิทักษ์กฎหมายที่มีความยุติธรรม ซึ่งในเวลาต่อมาเพลโตสานุศิษย์เอกของโสกราตีสได้หันหลังให้กับระบบจารีตของการพิจารณาโดยระบบพวกมากลากไปนี้ เพราะความศรัทธาต่อระบบกฎหมู่อยู่เหนือกฎหมายได้พัฒนาขึ้นมาอย่างมากในสมัยนั้น ซึ่งเป็นที่มาของอำนาจนิยมในเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ในสิทธิธรรมอันบริสุทธิ์ตามกฎหมาย เนื่องจากผู้ที่มีอิทธิพลทางการเมืองที่รวบรวมพรรคพวกได้มากกว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทุกสิ่งตามใจชอบ เพลโตจึงแสวงการปกครองโดยไร้กฎเกณฑ์กฎหมายของคนหมู่มากอันไม่เป็นธรรมนี้ จึงได้เสนอทฤษฎีเรื่องแบบหรือแม่พิมพ์ของสิ่งที่เป็นอสสารหรือคุณธรรมอันเป็นสากลไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อยืนยันธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนดีเอาไว้ เพลโตสนับสนุนให้ใช้ปัญญาอันบริสุทธิ์เข้าถึงความเป็นจริง และเริ่มต้นอธิบายว่า “...กฎหมายธรรมชาติเป็นความคิดหรือแบบที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงที่ใช้เป็นบรรทัดฐานต่อกฎหมายบ้านเมือง โดยกฎหมายที่ตราขึ้นใดๆต้องสอดคล้องกับแบบ(ความเป็นจริง)แห่งกฎหมายธรรมชาตินี้ มิฉะนั้นก็ไม่อาจเรียกว่าเป็นกฎหมายได้ และมีเพียงปรัชญาเมธีผู้มีญาณปัญญาอันบริสุทธิ์เท่านั้น เป็นผู้สามารถเข้าถึงแบบหรือ

เนื้อหาแห่งกฎหมายธรรมชาตินี้ได้...."(จรัญ.2549:128) เห็นได้โดยชัดแจ้งว่าท่านได้แบ่งกฎหมายบ้านเมืองเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายธรรมชาติ โดยให้กฎหมายบ้านเมืองต้องอาศัยการดำรงอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติซึ่งมีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง เท่าที่กล่าวมานี้เราคงต้องยอมรับอีกประการว่าการต่อต้านขัดขวางกฎเกณฑ์ธรรมชาติโดยเพียรพยายามตั้งกฎเกณฑ์มนุษย์ที่เห็นแก่ตัวขึ้นมาเบียดแทรกความจริง แล้วปฏิเสธความจริงตามที่เป็นอยู่เดิมนี้มันผิดหลักธรรมชาติภายในของมนุษย์ มีบางสิ่งในใจของมนุษย์ที่เมื่อทำผิดแล้วและก็จะเกิดความกลัวต่อโทษหรือผลร้ายที่จะได้รับหากความจริงถูกเปิดเผย ในโบราณกาลมนุษย์หาทางออกด้วยการเอาสิ่งอื่นมาฆ่าบูชาไถ่บาปผิดที่ตนเองกระทำ โดยขอวิงวอนต่อพระเจ้าที่ตนเองเข้าใจว่าเป็นพระเจ้าให้ลงโทษสัตว์ที่ตนนำมาบูชานั้นแทนตนที่กระทำผิด แต่ระบบนี้ก็เป็นเรื่องที่ยุ่งยากเกินไปสำหรับมนุษย์ที่ทำผิดอยู่ทุกวัน ทำผิดได้ทุกโอกาสทุกสถานที่ แท้ที่จริงสิ่งนี้ก็ได้ยืนยันถึงจุดบอดอันเป็นที่มาของความวิปริตทางสังคม ในยุคที่คนยึดถือเรื่องเกียรติยศชื่อเสียงเป็นใหญ่การให้ยอมรับว่ามีความผิดง่ายๆดูจะต้องสูญเสียเกียรติโดยไม่จำเป็น เพราะการดำเนินชีวิตตามปกติธรรมดาที่เชื่อฟังกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นแก่นสารของชีวิตที่เรียบง่าย ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมนั้นบางครั้งต้องเสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ดูเหมือนจะเป็นการฝืนธรรมชาติด้านพละกำลังทางกายภายอยู่ไม่น้อย กล่าวคือถ้าให้ยึดถือแบบของการดำเนินชีวิตที่เคารพสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันในสังคม การที่ผู้ชายมีพลังทางร่างกายที่เหนือกว่าสตรีเพศกลับต้องแบ่งปันผลประโยชน์(เกียรติยศและศักดิ์ศรี)เท่ากัน ยกตัวอย่างเช่นบรรดาผู้ชายทั้งหลายที่ไม่มีความรักอันบริสุทธิ์อยู่ภายในจิตใจและจิตวิญญาณ คงทำใจยอมรับในเรื่องอย่างนี้ไม่ได้เราจึงพบกฎหมายที่เก่าแก่ทั้งหลายที่แบ่งสันปันส่วนสิทธิการสมรสระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือผู้ชายสามารถมีภรรยาพร้อมกันได้หลายคนแต่ผู้หญิงเป็นภรรยาของชายพร้อมกันสองคนไม่ได้ถือว่าผิดศีลธรรม(ของมนุษย์) ซึ่งถ้าเรานำเอาทฤษฎีเรื่องแบบของเพลโตหรือคุณธรรมอันเป็นสากลมาจับจุดบอดของความคิดเช่นนี้ เราคงพบได้ไม่ยากว่ามันไม่เป็นธรรมกับผู้หญิงและลูกๆที่เกิดมาถูกกำหนดฐานะเป็นลูกเมียน้อย หรือแม้แต่ภรรยาหลวงเองก็ถือว่าเสียเปรียบที่ไม่มีโอกาสมีสามีพร้อมกันหลายๆคน ในขณะเดียวกันเพศชายที่ร่างกายยังมีความต้องการทางเพศติดต่อกันยาวนานกว่าผู้หญิงนั้น จะให้อดมื้อกินมื้อเหมือนผู้หญิงที่พ้นสภาพทางร่างกายแล้วมีแต่ใจแต่ร่างกายไม่ตอบสนองก็ดูไม่เป็นธรรมกับผู้ชายเช่นกัน เราจึงพบว่าเกิดระบบจารีตประเพณีหนึ่งผัวหลายเมียขึ้นทั่วโลก แต่ระบบที่ใช้อยู่ในสังคมของพี่น้องมุสลิมนั้นเป็นระบบที่ดีที่สุดเท่าที่มีอยู่ในโลกขณะนี้ สำหรับผู้ชายที่มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุดหรือยาวนานกว่าภรรยาคนแรกของตน เพราะในรากฐานของระบบหนึ่งผัวหลายเมียของชาวมุสลิมนั้น ผู้หญิงที่แต่งงานก่อนกับผู้หญิงที่แต่งงานที่หลังไม่ได้มีฐานะต่างกัน ลูกที่เกิดมาก็ไม่ได้มีฐานะที่ต่างกันด้วยเนื่องลูกทุกคนยกเว้นบุตรที่เลี้ยงดูพ่อแม่จะได้สิทธิเท่ากัน จึงไม่ใช่ว่ามีคนหนึ่งเป็นลูกเมียหลวงอีกคนหนึ่งเป็นลูกเมียน้อยอย่างที่สังคมไทยในอดีตใช้อยู่นั้น จนเป็นที่มาของการต่อต้านระบบเมียน้อยในสังคมไทย เมื่อระบบเมีย

น้อยเป็นสิ่งที่กฎหมายไม่รับรองอีกต่อไป ทางออกของผู้ชายทั้งหลายก็คือสร้างระบบเมียเก็บขึ้นมา จุดนี้ยิ่งเป็นปัญหา เนื่องจากผู้หญิงที่ต้องอยู่อย่างหลบๆซ่อนๆ บางครั้งเรียกได้ว่าอยู่อย่างอดๆ อยากๆก็มักจะมีชายที่รักจริงอีกคนหนึ่งแฝงอยู่ในรูปเพื่อนที่ปรึกษายามเหงา ซึ่งความสัมพันธ์นั้นบางครั้งก็ลึกซึ้งถึงขั้นกับการแอบเป็นชู้กันแบบลับๆ โดยผัวเสี่ยไม่รู้มาก่อนเลยจนกระทั่งได้พบว่าไปไหนมาไหนด้วยกันหรืออยู่ด้วยกันในห้องที่ตนเช่าให้เพราะเธอขี้เหงา ผู้ชายทั้งหลายจึงไม่นิยมเมียเก็บที่ต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูให้ตลอดแต่สุดท้ายไปเป็นของเล่นของใครหลายคน จึงนิยมมีการเที่ยวแบบเชิญมาอยู่กันโดยเหมาทั้งคืนหรือชั่วคราวตามแต่กำลังทรัพย์หรือความสามารถในการปกปิดภรรยาตัวจริงที่อยู่บ้านกับลูกๆ จึงเกิดแหล่งสถานที่บันเทิงและมีแหล่งซ่องโสเภณีในแทบทุกเมืองทุกสังคมที่มีผู้คนหนาแน่น หรือแม้แต่ในกฎจารีตแห่งเผ่าบางเผ่าก็ปล่อยเนื้อปล่อยตัวอนุญาตให้มีการเที่ยวในหมู่หนุ่มสาวถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์กันอย่างเสรี หรือจนกระทั่งมีการตั้งครรภ์โดยไม่ต้องแต่งงานก็มีอยู่ถมไป ในบางสังคมมีการปล่อยเนื้อปล่อยตัวยิ่งกว่านี้อีกคือให้ทั้งผู้ที่มีคู่สมรสอยู่แล้วทำการแลกเปลี่ยนคู่นอนได้เสรี เห็นว่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องของสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอาจจะมีการกำหนดเรื่องเกณฑ์ของอายุอยู่บ้าง ความสัมพันธ์ทางเครือญาติอยู่บ้างนอกนั้นให้ถือว่าสามารถประกอบกามกิจได้อย่างอิสระเสรีเลยทีเดียว เพราะเหตุที่ยอมรับในภาวะความต้องการทางธรรมชาติของร่างกายให้อยู่เหนือหลักการทางศีลธรรมหรือความบริสุทธิ์ในสถาบันครอบครัว ความยำเกรงในพระเจ้าหรือความศรัทธาในตนเอง(ปัจเจกชนนิยม)ก็ตาม ผู้ชายทั้งหลายจึงชอบระบบจารีตประเพณีที่มันผิดเพี้ยนอย่างนี้ เพราะมันทำให้มีที่จะอ้างในการล่วงประเวณีได้อย่างชอบธรรมกฎหมายก็ไม่ยุ่งด้วยเพราะเป็นเรื่องที่ต้องสิ้นเปลืองกำลังทรัพย์และบุคลากรจำนวนมากโดยไม่จำเป็น

เพราะโลกนี้นั้น ไม่มีประเทศอะไรที่จะไล่จับคนผิดฐานล่วงประเวณีมาลงโทษได้หมด ถ้าเอาเรื่องนี้มาเป็นฐานความผิดตามกฎหมายจริงๆ ก็ไม่มีผู้ชายสักคนที่เป็นอิสระชนนอกคุกตารางแน่ถึงจะได้คิดที่จะเอามาบัญญัติจริงก็ได้แค่เป็นสิ่งสมมติของคำว่าล่วงประเวณีเท่านั้น คงไปเอาเรื่องการล่วงประเวณีแท้ๆมาบัญญัติเป็นกฎหมายแล้วให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไปจับมาลงโทษไม่ไหว นิยามการล่วงประเวณีนั้นไม่มีใครเคยอธิบายความหมายได้ละเอียดไปกว่าพระเยซูคริสต์ และไม่มีใครอธิบายเช่นนั้นเว้นแต่คนที่เชื่อว่าพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าของเขา พระเยซูคริสต์ได้เปิดเผยกฎหมายห้ามหย่าฉบับแรกของโลกที่มีข้อความว่า “.....ตั้งแต่พระเจ้าทรงสร้างโลก พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้เป็นชายและหญิง เพราะเหตุนั้นบุรุษจึงต้องละบิดามารดาของตน ไปผูกพันอยู่กับภรรยา และเขาทั้งสองจะเป็นเนื้ออันเดียวกัน เขาจึงไม่เป็นสองอีกต่อไป แต่เป็นเนื้ออันเดียวกัน เหตุฉะนั้นซึ่งพระเจ้าได้ทรงผูกพันกันแล้ว อย่าให้มนุษย์ทำให้เขาพรากจากกันเลย...ถ้าผู้ใดหย่าภรรยาของตนแล้วไปมีภรรยาใหม่ ผู้นั้นก็ได้ผิดประเวณีต่อภรรยาเดิม และถ้าผู้หญิงเองจะหย่าสามีของตนแล้วไปมีสามีใหม่ หญิงนั้นก็ล่วงประเวณีเหมือนกัน”(สมาคมพระคริสตธรรมไทย ข .1998:70) อีกตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “....ผู้ใดหย่าภรรยาของตนแล้วไปมีภรรยาใหม่ก็ผิดประเวณีและผู้ใดรับหญิงที่

สามีได้หย่าแล้วมาเป็นภรรยาของตนก็ผิดประเวณีด้วย..."(สมาคมพระคริสตธรรมไทย ข .1998:123) จากคำอธิบายความหมายของการสมรสเช่นนี้ เราเห็นว่ากฎหมายยุโรปทำไมถึงห้ามมีภรรยาสองคน เพราะไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายที่แต่งงานแล้วไปนอน(มีเพศสัมพันธ์)กับผู้อื่นขณะที่คู่สมรสเดิมยังมีชีวิตอยู่หรือมีคู่นอนพร้อมกันหลายคนก็ไม่ทำให้เกิดฐานะภรรยาน้อยภรรยาหลวง เป็นได้แค่การล่วงประเวณี(สมาคมพระคริสตธรรมไทย ข .1998:146) นอกจากนี้ นิยามของคำว่าล่วงประเวณีถือว่ากระทำความผิดสำเร็จนั้น ต้องขนาดไหน อย่างกรณีความผิดอาญาฐานข่มขืนหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน กฎหมายอาญาไทยบอกว่าชายเอาอวัยวะสอดเข้าไปปากช่องคลอดของอวัยวะเพศหญิงแล้วถือว่ากระทำผิดสำเร็จ ถ้าไม่ได้สอดตรงนั้นถือว่ายังกระทำความผิดไม่สำเร็จ ไม่ต้องไปว่าสอดเข้าไปทั้งหมดหรอกกฎหมายบอกว่าแค่นิดเดียวก็ถือว่ากระทำผิดสำเร็จแล้ว แต่ทุกวันนี้ไม่ใช่แค่บริเวณที่อาจถูกสอดได้และไม่ใช่ผู้หญิงเท่านั้นที่จะถูกเอาอวัยวะเพศชายสอดเข้าร่างกายจากคนที่ได้ใช้อวัยวะเพศ(ทั้งชายและหญิง)ในการกระทำต่อเพศตรงข้าม ที่ทุกวันนี้กระบวนการพิสูจน์หลักฐานของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเอาผู้หญิงที่ไปแจ้งความเรื่องที่ตนเองถูกข่มขืน ก่อนอื่นต้องนำตัวไปส่องหาร่องรอยการสอดหรือร่องรอยของการกระแทกบริเวณปากช่องคลอดก่อนรับเรื่องเพื่อเอาไปสืบสวนหาคนกระทำผิด มันเกินไปสำหรับการทำให้ผู้หญิงต้องอับอาย นักนิติศาสตร์ลองมาศึกษาทรรศนะของพระเยซูคริสต์แล้วจะรู้ว่านิยามของคำว่าล่วงประเวณีนี้นั้น ยากที่มนุษย์ธรรมดาจะสามารถหลุดพ้นจากฐานความผิดของการล่วงประเวณีไปได้เลย "....ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งตรัสกล่าวไว้ว่าอย่าล่วงประเวณีผัวเมียเขา ฝ่ายเราบอกท่านทั้งหลายว่า ผู้ใดมองผู้หญิงให้เกิดใจกำหนัดในหญิงนั้น ผู้นั้นได้ล่วงประเวณีในใจกับหญิงนั้นแล้ว...."(สมาคมพระคริสตธรรมไทย ข .1998:7) ทุกวันนี้กฎหมายบ้านเมืองอยู่ห่างจากมาตรฐานของศีลธรรม เพราะผู้คนที่ได้ยินคำสอนนี้เกี่ยวกับศีลธรรมในลัทธิความเชื่อของคริสเตียนแล้วเขาทำไม่ได้ หลายคนจึงหันหลังให้กับกฎหมายของพระเจ้าทันที เพราะมันยากที่จะรักษากฎเกณฑ์ชีวิตที่บริสุทธิ์ถึงเพียงนี้ได้และเป็นที่มาของการพยายามแยกกฎหมายออกจากศีลธรรม ถือว่าเรื่องศีลธรรมเป็นเรื่องของศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั่วไปที่ยังมีกิเลส แต่สาวกของพระเยซูคริสต์ได้วางระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนว่าต้องเชื่อฟังทั้งกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมจนถึงที่สุด ถ้าใครที่รักษาคำสอนนี้ไม่ได้จะไร้สิทธิบางประการในทางสังคมหรือในการมีส่วนแห่งบำเหน็จชีวิตในแผ่นดินสวรรค์ ในเวลาอีกสามร้อยปีต่อมาจึงเป็นที่มาของวัฒนธรรมตะวันตกที่ให้ถือว่าระบบหนึ่งผัวหนึ่งเมียเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย ดูเหมือนจะเป็นธรรมกับสังคม(โดยเฉพาะลูกเมียและคนโสดทั้งหลาย)และเป็นระบบระเบียบได้มากกว่าระบบหนึ่งผัวหลายเมีย แต่ทว่าผู้ชายผู้มีหน้าตาดูดีและทรัพย์สินเงินทองมากทั้งหลายก็ยังคงมีการลักลอบสรรหาภรรยานอกสมรสอยู่ ทั้งที่เป็นภรรยาน้อยประจำและภรรยาน้อยสัญจร(หญิงโสเภณี) แต่หากผู้หญิงซึ่งมีสามีแล้วหรือกำลังจะมีสามีกระทำสิ่งเดียวกันสังคมกลับยอมรับไม่ได้ เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการแสวงหารายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันผู้หญิงก็ยังคงอดทนต่อความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิทางเพศได้ ต่อมาโลกได้สนับสนุนให้

ผู้หญิงกับผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน(ในอุดมคติ)ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยก็นิยมมีสามีพร้อมกันทีเดียวหลายๆคน โดยอ้างว่าเพื่อความเป็นธรรมทางสังคมจึงไม่ต้องมีการสมรสก่อนมีเพศสัมพันธ์ หรือทดลองอยู่ด้วยกันไปก่อนที่จะสมรสกันตามประเพณี เพราะสมรสแล้วเปลี่ยนคู่นอนยากกว่าคนที่ยังไม่เคยมีคู่สมรส(แต่มีประสบการณ์มาก) ทำให้เราเริ่มสงสัยในความเป็นจริงว่าแนวคิดกฎหมายธรรมชาติที่มุ่งสนับสนุนให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชนว่ามีสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคกันนี้สามารถประกันได้เพียงใดว่าสิ่งนี้คือความเป็นธรรมที่ยุติธรรมจริง

ถ้าหากเราเชื่อว่าความยุติธรรมคืออุดมคติที่สูงที่สุดในคุณค่าภายในของกฎหมายของสำนักความคิดนี้ ในการศึกษาครั้งนี้เราคงต้องแสวงหาที่มาของคำอธิบายนิยามของคำว่าความยุติธรรมจากแนวคิดนี้ได้ แม้ว่าอาจเป็นเพียงอุดมคติอย่างหนึ่งที่ไม่อาจเป็นได้ในวันนี้ แต่เป็นการแสดงเจตนาอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่อยากให้โลกของอุดมคติปรากฏตัวขึ้นจริง อย่างเช่นหากเราจะเด็ดยอดมะพร้าวอ่อนมารับประทาน เราคงจำเป็นต้องตัดต้นมะพร้าวลงมาทำการผ่าเปลือกที่ห่อหุ้มอย่างหนาๆแข็งและสากออกไปก่อน จนเห็นเนื้ออ่อนสีขาวๆของยอดมะพร้าวที่ซ่อนอยู่ข้างในเมื่อเราใช้ฟันกัดแทะรับประทานด้วยปากได้ในที่สุด แม้เข้าใจได้ไม่มากนักแต่เราเพียงต้องการความหมายของคำว่าความยุติธรรมตามแนวคิดของสำนักนี้ อย่างสรุปรวบรัดเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นถึงภาพรวมที่แตกต่างกันระหว่างแนวคิดเท่านั้น

อริสโตเติ้ล เป็นหนึ่งในสานุศิษย์ของเพลโตกล่าวว่า “มนุษย์เมื่อบรรลุซึ่งความสมบูรณ์เพียบพร้อมแล้ว เขาจะเป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด แต่ทว่าเมื่อใดที่มนุษย์ถูกตัดห่างจากกฎหมายและความยุติธรรม เขาก็จะกลายเป็นสัตว์โลกที่เลวร้ายมากที่สุด”(จรัญ.2549:129) ส่วนแนวคิดของท่านอริสโตเติ้ลนั้นสรุปได้ว่า “...แม้เราสามารถหามนุษย์ที่ฉลาดปราศเปรื่องหรือสมบูรณ์เพียบพร้อมดังพระเจ้าตามทรรศนะของเพลโตก็ตาม รัฐนั้นก็ยังต้องปกครองด้วยกฎหมายอยู่นั่นเองและกฎหมายที่เหมาะสมในการปกครองสังคมก็คือกฎหมายธรรมชาติหรือความยุติธรรมโดยธรรมชาติ...เหตุผลของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือจุดหมายปลายทาง...ในสภาพที่ของแต่ละสิ่งได้พัฒนาตัวมันเองจนสมบูรณ์เต็มที่ นั้นแหละจึงเรียกได้ว่าเป็น “ธรรมชาติ” ของมัน ธรรมชาติในความหมายเช่นนี้จึงย่อมหมายถึงสภาพอันพัฒนาถึงจุดสมบูรณ์แห่งศักยภาพของสิ่งนั้นๆ...แต่เขาไม่ได้กล่าวถึงสภาพเด็ดขาดของสิ่งที่ละเมิดมิได้ของกฎหมายธรรมชาติ...ถ้ามีความขัดแย้งกันระหว่างหลักกฎหมายธรรมชาติหรือหลักความยุติธรรมธรรมชาติกับกฎหมายส่วนบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ที่รัฐตราออกมาใช้บังคับในการปกครอง...เหตุผลของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือเป็นดังเครื่องมือที่สามารถนำไปสืบค้นเกณฑ์อันเป็นสากลตามธรรมชาติ...”(จรัญ. เพิ่งอ้าง) ต่อมา เซโนผู้อธิบายเพิ่มเติมว่า “...ในจักรวาลนี้ซึ่งโลกมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งนั้นประกอบด้วยแก่นสาร อันสำคัญอย่างหนึ่งคือเหตุผลหรือความเป็นเหตุเป็นผลนี้ จะเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่มีลักษณะแน่นอน ทั่วไปหรือเป็นระเบียบสม่ำเสมอ ซึ่งคอยควบคุมความเป็นไปของจักรวาล มนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติของจักรวาลและเป็นสัตว์โลกที่รู้จัก

คิดใช้เหตุผล จึงย่อมถูกกำหนดควบคุมโดย “เหตุผล” อันเป็นสากลดังกล่าว เหตุผลในฐานะเป็นพลังทางจักรวาลจึงเข้าไปครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งเป็นพื้นฐานของกฎหมายและความยุติธรรมด้วย ดังนี้กฎเกณฑ์ธรรมชาติ หรือกฎหมายธรรมชาติจึงย่อมถือเป็นสิ่งเดียวกับกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล โดยเหตุนี้มนุษย์จึงย่อมเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้ด้วยการใช้เหตุผลของเขาเองและเหตุผลนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ...”(จรัญ.เพิ่งอ้าง) คำอธิบายที่มากรายละเอียดขึ้นนี้ก็ได้ช่วยให้เราทราบว่ามนุษย์ส่วนหนึ่งเชื่อว่ามีหลักความยุติธรรมอยู่ตามธรรมชาติ มนุษย์ต้องประพฤติตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติมีความกลมกลืนกันไม่มีความแตกต่างเรื่องระหว่างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ หรือศาสนา ให้มีจิตใจกว้างขึ้นและยอมรับเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคนบนโลกนี้ ความคิดเรื่องความเสมอภาคภายใต้กฎหมายธรรมชาตินี้ชาวโรมันได้นำไปพัฒนาต่อมากลายเป็นกฎหมายที่ให้ความเป็นธรรมแก่คนต่างด้าวเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน พร้อมทั้งยังใช้เป็นรากฐานอันสำคัญในการยืนยันเรื่องสิทธิ ทรัพย์สิน และเรื่องการใช้หนี้ มีส่วนโดยตรงต่อการปลดปล่อยทาสให้เป็นไทโดยการไถ่ตัวเองหรือผู้อื่นไถ่ให้

ซิเซโร่ ผู้นี้มีชีวิตอยู่ในช่วงปี 106-43 ปีก่อนคริสตกาล เป็นผู้ที่ประยุกต์ความคิดของเซโนให้เป็นรูปธรรม สร้างกรอบการบัญญัติกฎหมายบ้านเมืองให้สอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ การที่เน้นให้กฎหมายบ้านเมืองวางอยู่บนหลักกฎหมายธรรมชาตินี้ มีคุณูปการอย่างมากต่อความเป็นธรรมในสังคมที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ กฎหมายโรมันได้ยืนยันแข็งขันว่าความยุติธรรมมีอยู่จริงในธรรมชาติ เป็นเจตนำนงอันแน่วแน่ที่จะให้แก่ผู้สมควรได้ และกฎหมายเพียงแค่วางกรอบกว้างๆให้ความยุติธรรมมีโอกาสแสดงตัวอย่างเป็นระบบเท่านั้น ต่อมาตั้งแต่คริสตวรรษที่ 5-12 ทางวิชาการเรียกว่ายุคมืด เมื่อเข้าสู่ยุคมืดกฎหมายที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม ก็เข้าสู่ยุคที่แนวคิดทางภูมิปัญญาของมนุษย์ถูกครอบงำด้วยหลักข้อเชื่อในศาสนาคริสต์ที่มีศาสนจักรโรมันคาทอลิกครอบงำเหนืออำนาจทางการเมืองและกฎหมาย กฎหมายธรรมชาติก็ถูกลดระดับลงมาอยู่ภายใต้กฎหมายของพระเจ้าอีกชั้นหนึ่ง นักคิดที่สำคัญในกลุ่มนี้ถือว่าเป็นนักคิดในกลุ่มสำนักกฎหมายธรรมชาติเช่นกัน เพราะยอมรับว่ากฎหมายธรรมชาติมีอยู่จริง แต่ได้เปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับลำดับศักดิ์ของกฎหมายเสียใหม่ รวมถึงเนื้อหาของเหตุผลด้วย

แนวคิดนี้เชื่อว่า “...มนุษย์มีบาปมาตั้งแต่กำเนิดจากบาปของมนุษย์ที่ไม่เชื่อฟังหลักธรรมคำสั่งของพระเจ้า...มักจะไม่กระทำความดีโดยสมัครใจ แต่ต้องมีการบังคับ โดยรัฐจะเป็นองค์กรที่จะทำหน้าที่ปกป้องสันติภาพและบังคับให้บุคคลทำความดี ภายใต้การแนะนำควบคุมอีกชั้นหนึ่งของศาสนจักร...ต้องควบคุมกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นหรือแม้กฎหมายธรรมชาติสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับหลักธรรมคำสอนของพระเจ้าให้มากที่สุด โดยเหตุนี้ศาสนจักรต้องมีสถานะสูงกว่ารัฐ...” (จรัญ.2549: 136) ในคำอธิบายของอาจารย์จรัญดังกล่าว เซนต์ ออกุสติน เสนอว่า ‘กฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามกฎศาสนาเป็นกฎหมายที่ใช้บังคบไม่ได้’ ดังนั้นจึงบังคับให้รัฐอยู่ใต้อิทธิพลของศาสนา ตั้งแต่นั้นมากฎหมายยุโรปก็มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกฎของศาสนา ซึ่งก็ยัง

ผลประโยชน์ให้กับประชาชนเช่นกัน เนื่องจากกฎศาสนาบังคับไม่ให้ผู้มีอำนาจกดขี่ข่มเหงประชาชน นับว่าเป็นช่วงที่หลักคำสอนของคริสเตียนในพระคริสตธรรมคัมภีร์มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตของชาติตะวันตก ข้อเสียประการสำคัญคือฝ่ายศาสนจักรเข้ามาควบคุมฝ่ายราชอาณาจักรมากเกินไป เป็นยุคที่เกิดการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่องค์พระสันตะปาปา บางครั้งมีการใช้อำนาจแห่งดุลพินิจที่ไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ แต่ก็ไม่มีใครกล้าคัดค้าน

แนวคิดเรื่องกฎหมายในยุคฟื้นฟูของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

ในยุคต่อมาได้มีการอธิบายตามเหตุผลนิยมอีกครั้งหนึ่ง โดยแนวคิดในยุคฟื้นฟูตั้งแต่คริสตวรรษที่ 14 ถึง 16 เป็นการเชื่อว่ามนุษย์สามารถใช้สติปัญญาค้นหาหลักการแห่งกฎหมายธรรมชาติเป็นจุดเริ่มต้นของการบัญญัติกฎหมายที่มาจากหลักการของมนุษย์อย่างแพร่หลายและแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น โดยได้เลือกหาเจตจำนงแห่งตนเองในการกำหนดกฎหมายที่ปกครองภายในอาณาเขตได้เอง นอกจากนี้แล้วสิ่งอื่นไม่ใช่กฎหมายตามความหมายในยุคใหม่ที่เรียกกันว่ายุคฟื้นฟู

นักคิดยุคฟื้นฟูกฎหมายธรรมชาติที่สำคัญคือ ฮูโก โกรเชียส(จรัญ.2549: 142) กับคำนิยามกฎหมายที่ว่า “ธรรมชาติของมนุษย์คือมารดาของกฎหมายธรรมชาติ” แนวคิดในยุคนี้เป็นแนวคิดของลัทธิปัจเจกชนนิยม หรือการให้ความสำคัญกับอำนาจรัฐเพื่อควบคุมสังคมด้วยสภาพบังคับ โดยต้องเคารพต่อสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์ มีการเรียกร้องให้เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนและการดูแลสวัสดิการทางสังคมของกลุ่มคนที่ด้อยโอกาส จุดเน้นหนักในช่วงแรกๆก็คือให้หันหลังแก่แนวคิดทางสังคมของฝ่ายศาสนจักรที่มีสำนักสงฆ์แห่งวาติกัน หรือที่รู้จักกันในนามศาสนาคริศต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่ได้ฝืนกฎบัญญัติของพระเจ้าหลายประการ มาติน ลูเธอร์ ซึ่งเป็นนักบวชคนหนึ่งของกลุ่มนิกายนี้ เมื่อได้ศึกษาพระคัมภีร์อย่างละเอียดแล้วเห็นว่าคำสั่งและกฎเกณฑ์ต่างๆที่พระสันตะปาปา ใช้อำนาจแทนพระเจ้านั้นผิดหลักคำสอนในพระคัมภีร์ จึงรวบรวมแล้วเขียนไปติดหน้ากำแห่งโบสถ์ไว้ว่าขัดต่อพระคริสตธรรมคัมภีร์ถึง 95 ข้อ การที่ฝ่ายศาสนจักรโรมันคาทอลิกทำผิดต่อพระวจนะของพระเจ้าจึงฝ่าฝืนหลักการของเจตจำนงในพระเจ้าอย่างร้ายแรง จึงเป็นการเริ่มต้นเรียกร้องให้ฝ่ายศาสนจักรแก้ไขความผิดเหล่านั้น แต่ผู้นำของสำนักวาติกันได้ใช้อำนาจขับไล่มาติน ลูเธอร์ออกจากความเป็นสมาชิกภาพของศาสนจักรโรมันคาทอลิกจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ท่านมาติน ลูเธอร์ จึงได้เริ่มต้นเทศนาเชิงปฏิปักษ์มากขึ้นตามลำดับ โดยได้เน้นถึงหลักเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมที่เป็นกฎหมายฝ่ายวิญญาณนั้นไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจขององค์พระสันตะปาปาแต่ขึ้นตรงพระเจ้า และการไถ่บาปนั้นเป็นสิทธิอำนาจอันสมบูรณ์ของพระคริสต์ที่มนุษย์ทุกคนสามารถทูลขอได้ด้วยตนเองไม่ต้องวิงวอนผ่านพระแม่มารีย์หรือใบไถ่บาปที่จำหน่ายโดยศาสนจักรโรมันคาทอลิก การกราบไหว้รูปเคารพไม่ว่าจะเป็นภาพวาดหรือรูปปั้นของสิ่งหนึ่งสิ่งใดแทนพระเจ้านั้นผิดต่อพระบัญญัติของพระเจ้า มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในจำเพาะพระพักตร์พระเจ้า ไม่ต้องถือตัวว่าเป็นนักบวชสละทางโลกเหมือนพระในศาสนจักร

โรมันคาทอลิกและยิ่งกว่านั้นมนุษย์ทุกคนกลับมีสิทธิเสรีภาพในการใช้ชีวิตครอบครัว เช่นการแต่งงานไม่ใช่สิ่งต้องห้ามสำหรับผู้ที่ถวายตัวรับใช้พระเจ้า การมีลูกก็เป็นสิ่งที่มีได้ตามธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของพระเจ้าไม่ต้องห้าม เป็นต้น ต่อมานักคิดฝ่ายที่สนับสนุนอำนาจของกษัตริย์และระบบศักดินาได้เสนอให้เลิกเชื่อว่ามีนรกสวรรค์เสียด้วย แต่เนื้อหากฎหมายได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังในฐานะที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมยุคใหม่ซึ่งเป็นเรื่องของมนุษย์ล้วนๆ ใช้แทนเรื่องหลักธรรมในศาสนา มีการก่อตั้งทฤษฎีเพื่ออธิบายประเด็นเรื่องเนื้อหากฎหมายที่เป็นธรรม เรื่องที่มาของอำนาจรัฐ เรื่องสิทธิมนุษยชนและเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใหม่ตามยุคแห่งเหตุผลของมนุษย์ บางครั้งก็วางอยู่บนหลักคิดแบบศาสนาวิทยาศาสตร์ที่ไม่เชื่อว่ามีพระเจ้า แต่ได้กำหนดให้สติปัญญาของมนุษย์หรือมนุษย์เองนั้นแหละเป็นพระเจ้า สามารถชี้เป็นชี้ตายให้แก่ความถูกผิดในสังคมได้ เหตุที่นักคิดยุคนี้ได้หันหลังให้แก่หลักธรรมก็เนื่องด้วยผู้นำฝ่ายศาสนาจักรอ้างอำนาจตัวแทนของสวรรค์เพื่อควบคุมฝ่ายการเมืองโดยไม่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระเจ้านั่นเอง จากจุดเริ่มแรกที่ความแตกหักของลัทธิความเชื่อของนิกายโปรเตสแตนท์ที่โจมตีการความบกพร่องต่างๆของนิกายโรมันคาทอลิก จึงได้นำไปสู่การแบบแยกแคว้นเป็นรัฐต่างๆ และมีการสนับสนุนระบบกษัตริย์ที่เป็นอิสระไม่ต้องขึ้นกับฝ่ายศาสนาทีละรัฐสองรัฐจนสามารถลดทอนบทบาทของศาสนจักรฝ่ายโรมันคาทอลิดอย่างเป็นรูปธรรมในที่สุด คำอธิบายเรื่องความยุติธรรมในยุคนี้จึงย้อนกลับไปดูแนวคิดของกรีกและโรมัน โดยไม่ถือว่าหลักความยุติธรรมเป็นพระลักษณะหนึ่งพระเจ้าหรือถือว่าความบุติธรรมไม่ใช่เจตจำนงของพระเจ้าแต่เป็นเหตุผลที่มนุษย์มีอยู่เองตามธรรมชาติ ตามที่ โฮมเมอร์ ซึ่งเป็นชาวกรีกโบราณ ได้แสดงทรรศนะที่ว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมหรือความถูกต้องเชิงสัมพัทธ์หรือเรียกว่าความยุติธรรมและกฎหมายรวมตัวกันเป็นอินทรีย์เดียวกัน กฎหมายทำหน้าที่เป็นแขนขา หรือเครื่องมือของความยุติธรรม แนวคิดนี้เหมือนกับของชาวฮินดูที่มองในทรรศนะว่า ความยุติธรรมคือเรื่องของเอกภาพหรือความกลมกลืนซึ่งเป็นขั้วตรงข้ามกับเรื่องความขัดแย้งหรือความรุนแรงหรือความไม่เป็นระเบียบต่างๆ ขงจื้อที่มองในทรรศนะที่ว่า “ความยุติธรรมเป็นสารัตถะของความถูกต้อง หรือความดีงามต่างๆ” (จรัญ.2549) โดยไม่จำเป็นต้องอ้างว่ามาจากเจตจำนงพระเจ้า รวมถึงแนวคิดแบบพุทธศาสนาที่ไม่เชื่อว่ามีพระเจ้า แต่ได้ยกย่องสติปัญญาของมนุษย์และความต้องการพื้นฐานของสังคมมนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยเมื่อผนวกกับภูมิปัญญาตะวันตกที่แยกเป็นหลักปรัชญา คณิตศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยาและโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ จึงได้คำอธิบายเรื่องความยุติธรรมใหม่ ตามที่ท่านพิทากอรัส อธิบายว่า “ความยุติธรรมนั้นเปรียบได้กับตัวเลขยกกำลังสอง กล่าวคือ มันให้ความเท่ากันคืนแก่สิ่งที่เท่ากัน และดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นตัวคูณสองตัวที่เหมือนกัน ความยุติธรรมจึงบังคับให้ตอบแทนหรือให้รางวัลกรรมดีในระดับปริมาณเดียวกับกรรมดีนั้น หรือหมายถึงการลงโทษบุคคลให้สาสมเท่าเทียมกับความผิดที่ก่อขึ้น”(จรัญ.เพิ่งอ้าง) เราแทบไม่คาดคิดว่า ความยุติธรรม กับ หลักตัวเลขทางคณิตศาสตร์สามารถเป็นคำนิยามให้แก่กันได้ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ที่ตั้งแต่

สมัยโบราณ ไม่ว่าจะเป็นชาวกรีก, ชาวอียิปต์หรือชาวโรมันได้ใช้เครื่องชั่งสสาร(ตราชู)มาชั่งหลักความยุติธรรมในการตัดสินคดีความได้

ในขณะเดียวกัน เพลโตให้นิยามว่า “ความยุติธรรมหมายถึง การทำกรรมดีหรือการทำสิ่งที่ถูกต้อง” ได้เน้นย้ำว่าความยุติธรรมคือ “การให้ทุกคนตามส่วนที่จะพึงได้รับ” (จรัญ.2549: 386) เป็นการนิยามความของความยุติธรรมให้สนองต่อการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมีความหลากหลายทางความคิด มีความต้องการอย่างไม่สิ้นสุดทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างมนุษย์ จึงให้คำนิยามเรื่องความยุติธรรมที่มีความยึดติดกับ “ความยุติธรรมในการแบ่งสันปันส่วน” หรือ “ความยุติธรรมเพื่อประโยชน์สุขทางสังคม” ซึ่งใช้แนวคิดแบบอภิปรัชญาที่ยากแก่การเข้าใจอยู่มากมาอธิบายเรื่องของความยุติธรรม ซึ่งส่วนมากยังไม่คิดถึงการยึดถือกฎหมายเป็นสิ่งที่สมบูรณ์แบบของความยุติธรรม คงยังเชื่อว่า ความยุติธรรมมีลักษณะบางประการที่ตั้งอยู่เหนือกฎหมาย แต่มีกฎหมายเป็นเสมือนเครื่องมือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของความยุติธรรมที่ดีที่สุด เพื่อสังคมมนุษย์มีความสมบูรณ์ตามอุดมคติหรือความใฝ่ฝันในใจ(ที่ห่างไกลจากพระเจ้า) ต่อมาได้มีคำอธิบายจากอริสโตเติ้ลได้ให้คำอธิบายนิยามความหมายของคำว่ายุติธรรมอย่างเป็นระบบไว้ว่า มีสองประเภท คือ

1. ความยุติธรรมโดยธรรมชาติ หมายถึงหลักความยุติธรรมซึ่งมีความเป็นสากล ใช้ได้ต่อมนุษย์ทุกคน ไม่มีขอบเขตจำกัด และอาจค้นพบได้โดย “เหตุผลบริสุทธิ์”ของมนุษย์ และ

2. ความยุติธรรมตามแบบแผน หมายถึง ความยุติธรรมซึ่งเป็นไปตามตัวบทกฎหมายของบ้านเมืองหรือธรรมนิยมปฏิบัติของแต่ละสังคมหรือชุมชน ความยุติธรรมลักษณะนี้อาจเข้าใจแตกต่างกันตามสถานที่และอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาหรือตามความเหมาะสม

ส่วนความยุติธรรมโดยธรรมชาติหรือความยุติธรรมเฉพาะเรื่องนั้น ได้แบ่งจำแนกความแตกต่างระหว่างเรื่องความยุติธรรมในการแบ่งสันปันส่วนและความยุติธรรมในการแก้ไขชดใช้ความเสียหาย ความยุติธรรมในการแบ่งสันปันส่วน หมายถึงความยุติธรรมที่เกี่ยวกับข้องกับการแบ่งสันปันส่วนทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่ เกียรติยศ หรืออำนาจในสังคมภายใต้เรื่องความเสมอภาคโดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลทั้งในแง่ของคุณธรรม ความสามารถ หรือผลงานต่างๆ การแบ่งสันปันส่วน เราคงสัมผัสได้ถึงความยุติธรรมในลักษณะของมนุษย์นิยมนี้ได้ว่า เน้นสิ่งที่ปัจเจกชนคนหนึ่งจะได้รับจากการสังคม(ธรรมชาติ) ไม่ใช่ปัจเจกชนยอมสละส่วนหนึ่งเพื่อสังคมส่วนรวม ทำให้เกิดการแก่งแย่งกันอย่างมากในการได้มาซึ่งสัดส่วนที่พึงจะได้รับจากธรรมชาติ ตามกำลังความรู้ความสามารถของบุคคล ตามความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรืออำนาจทางการเมือง จึงเป็นที่มาของการทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ เพราะเมื่อต้องการสิ่งใดก็ใช้กำลังทางทหารที่เหนือกว่าเข้าบังคับเอากับคนกลุ่มอื่นที่มีจำนวนคนน้อยกว่าหรือฝักใฝ่ในการสงครามน้อยกว่า เกิดการล่มสลายของเมืองโบราณที่เคยมีชื่อเสียง วัฒนธรรมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาทั้งหลายที่มนุษยชาติเคยคิดค้นและสั่งสมมาถูกเผาทำลายด้วยไฟสงคราม และมีการพยายามรวบรวมดินแดนต่างๆเข้า

ด้วยกันซึ่งมาจากการใช้อำนาจทางทหารเป็นหลัก ต่อมาจักรพรรดิจัสติเนียนเห็นถึงความวุ่นวายปั่นป่วนที่จะเกิดขึ้นจึงได้ตั้งระบบกฎหมายกลางขึ้นมาใช้แทนกองกำลังทหาร เพราะสำนึกได้ว่าที่ใดมีการใช้อำนาจที่นั่นมีการต่อต้านอำนาจ ความสงบสุขไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการทำสงครามเสมอไป จึงหันมาใช้หลักกฎหมายธรรมชาติโดยที่ไม่สามารถอธิบายว่า ความยุติธรรมคืออะไรและมาจากอะไร? แต่ให้เชื่อในหลักคำสอนของนักนิติศาสตร์ที่ว่า “ความยุติธรรมคือเจตจำนงอันแน่วแน่ตลอดกาลที่จะให้แก่ทุกคนตามส่วนที่เขาควรจะได้”(สมยศ.2545:209) จากประโยคคำขวัญปลอบใจของนักปกครองชาวโรมันดังกล่าว ได้สร้างวงการนิติศาสตร์เชิงระบบที่ยิ่งใหญ่ให้แก่โลกจนเป็นเหมือนเสาเอกทางสังคมแทนกองทัพ บางทีเราผู้เกิดภายหลังยุคสมัยนั้นประมาณ 1,500 ปี เมื่อได้ยินได้เรียนหลักกฎหมายที่บัญญัติตามหลักวิชาการและอำนาจของรัฐผู้ปกครองบ้านเมืองทุกวันนี้ เราก็ยังมีความแคลงใจอยู่ว่า มันไม่ยุติธรรมอย่างแท้จริงๆเสมอไปและเมื่อมองดูกันจริงๆแล้วเราว่ามีบางสิ่ง เช่น ธรรมเนียมปฏิบัติ จารีตประเพณี ศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมเรื่องความรักความเมตตา หรือแม้แต่กติกาชาวบ้านที่อยู่นอกระบบกฎหมายบ้านเมืองนั้นยังมีความยุติธรรมกว่าในเชิงของความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นเสียอีก(ตามมโนสำนึกผิดชอบชั่วดี) ที่บรรดาอาจารย์ท่านสอนต่อๆกันมาว่า “วิชานิติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง เป็นวิชากว่าด้วยความเป็นธรรมและความอยุติธรรม”(สมยศ. เพิ่งอ้าง) นั้น ท่านก็ไม่มีสักคนหนึ่งเลยที่กล้ายืนยันว่า ความยุติธรรมคืออะไร? ผู้วิจัยเมื่อได้ยินคำตอบเช่นนี้จากครูบาอาจารย์ผู้สอนแล้วเกิดความหวั่นไหวอย่างยิ่งว่า แล้วที่ร่ำเรียนกันมานั้นจะพูดได้อย่างไรว่า นักนิติศาสตร์คือผู้สร้างนักกฎหมาย นักปกครอง นักการเมืองและประชาชนทั่วไปให้เป็นผู้พิทักษ์ความยุติธรรม ปรากฏว่าผลผลิตที่ออกมาตามท้องตลาด เราพบแต่นักกฎหมายแบบศรีธนนชัย ไม่ค่อยพบคนแบบเปาบุ้นจิ้น เราจะต้องโทษว่าเป็นความผิดของใคร? ที่เราพบว่าสังคมที่เราอาศัยอยู่เกิดความยุติธรรม(ตามมโนสำนึกไม่ใช่ตามกฎหมาย) เราคงโทษใครไม่ได้นอกจากตัวของเราเอง ทุกคนที่ไม่มีใครสนใจแก่นแท้ของความยุติธรรมคืออะไร? สนใจแต่ว่าเราจะได้อะไรบางอย่างได้อย่างไร? เรามักจะถามว่าเราจะได้อะไรกับโลก แต่ลืมนึกไปว่าเราควรจะให้แก่โลกนี้บ้าง สังคมของเราจึงมีแต่ความวุ่นวายเพราะความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและโลภมากอย่างไม่รู้จักสิ้นสุด ดังคำกล่าวของท่านมหาตะมะคานที ที่ว่าถ้าเราเอาทรัพยากรมาแบ่งให้แก่ทุกคนมันก็พอใช้ แต่ถ้าเราเอาทรัพยากรทั้งโลกมากองให้แก่คนเดียวเขาก็ยังรู้สึกว่าน้อยเกินไป พระพุทธเจ้าบอกว่า มนุษย์นั้นไม่รู้จักพอ ดังนั้นหลักการแบ่งสันปันส่วนของท่านอริสโตเติ้ลจึงยังไม่ใช่หลักประกันความยุติธรรมอย่างแท้จริง แม้ว่าจะเป็นหลักการที่ดีที่สุดเท่าที่มนุษย์ที่ใช้เหตุผลมากว่าหลักความศรัทธาสามารถคิดค้นได้ ในขณะนั้นและแม้แต่ในขณะนี้

นิยามของความยุติธรรมตามหลักคำสอนในศาสนา

จากแนวคิดกรีกโบราณและอาณาจักรโรมันที่เคยยิ่งใหญ่เราไม่พบว่ามีใครสามารถกำหนดนิยามคำว่ายุติธรรมได้ดีไปกว่า การแบ่งสันปันส่วนกับการชดใช้ความเสียหาย ดังที่ท่านอริสโตเติ้ล

นักปราชญ์ชาวกรีกได้ยืนยันระบบความยุติธรรม “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เอาไว้ ต่อมา เซนต์โทมัส ฮไควนัส กล่าวว่า “ความยุติธรรมที่ขาดความเมตตาปรานีก็คือความโหดร้าย ความเมตตาปรานีที่ขาดความยุติธรรมก็คือที่มาแห่งความวิบัติ” เป็นการเสนอให้ใช้หลักความยุติธรรมควบคู่กับหลักเมตตาธรรมและความรักในเพื่อนมนุษย์ จุดยืนเรื่องการเน้นความเอื้ออาทรในสังคมมนุษย์นั้น เป็นสิ่งมีอยู่ในหลักคำสอนของทุกศาสนาหรือแม้แต่ลัทธิความเชื่อทั่วไป อย่างเช่นในคำสอนของพระเยซูคริสต์ที่สอนให้รู้จักการให้อภัยอย่างถึงที่สุด ให้ค่าตอบแทนแก่คุณความดีของบุคคลอย่างครบถ้วน ช่วยเหลือทุกคนที่เขามาหาเราเพราะเหตุที่เขามาหาเราด้วยความหวังที่ต้องการที่พึ่งพิงในยามคับขันของชีวิต(ไม่เว้นแม้แต่ศัตรู)เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจดูไม่เกี่ยวกับความยุติธรรมตามกฎหมายของบ้านเมืองในทุกวันนี้ แต่ในทางหนึ่งเป็นเหมือนกฎหมายจากพระเจ้าที่ปรากฏในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ตั้งแต่เมื่อประมาณ 3,500 ปี ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณะอักษรโดยโมเสสผู้นำชาวอิสราเอลที่ได้อพยพออกมาจากแผ่นดินอียิปต์ ตามคำบัญชาของพระเยโฮวาห์องค์พระผู้สร้างโลกและจักรวาล กฎหมายดังกล่าวมีลักษณะของการที่มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องทำตามเจตจำนงของพระเจ้า อาทิเช่น สั่งว่าผู้ที่มีกำลังเหนือกว่าต้องแสดงออกถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ของการแบ่งปันโอกาส ยิ่งกว่านั้น ศาสนาคริสต์ ศาสนายิวและศาสนาอิสลาม ทั้งสามศาสนานี้ล้วนเชื่อในพระเจ้าองค์เดียวกัน เราจะได้ยินหลักการแบ่งปันความรักอย่างเท่าเทียมกัน และดังที่กล่าวมาแล้วว่าในพระเจ้าองค์นี้ให้รักษากฎหมายและความยุติธรรม โดยยืนอยู่บนฐานของความรักที่บริสุทธิ์ โดยที่ต้องเอื้ออาทรต่อเด็กกำพร้า หญิงม่าย คนยากจน ต่างๆในสังคม การทำความดีไม่ใช่สิทธิแต่ทว่าเป็นหน้าที่ ในยุคแรกเริ่มของการก่อตั้งราชอาณาจักรของอิสราเอล(ต่อมาแบ่งเป็นอาณาจักรยูดาห์และอิสราเอล) พระเจ้ากำหนดให้ใช้ธรรมบัญญัติในพระคัมภีร์เป็นหลักของการปกครอง กฎหมายในขณะนั้นจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับความยุติธรรมและต่างก็มีที่มาจากพระเจ้าเหมือนกัน พระราชาต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันกับประชาชน แต่ต่อมาระบบการปกครองแบบกษัตริย์ได้มีการชักนำไปสู่การแสวงหาอำนาจและทรัพย์สินมากขึ้น จนกระทั่งได้ละทิ้งกฎหมายของพระเจ้า จึงนำมาสู่ความพินาศของสังคม เพราะผู้นำผู้ปกครองประพฤติตัวไม่ดี ประชาชนก็ต้องประสพกับความเดือดร้อนต่างๆนานา

หลักความยุติธรรมตามพระคริสตธรรมคัมภีร์(สมาคมพระคริสตธรรมไทย.1998: ก) แท้จริงมีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ตั้งแต่เมื่อประมาณ 1,500 ปีก่อนคริสตกาลแล้ว โดยที่มีการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่เป็นสิ่งที่คู่กัน เหมือนดังการเคารพต่อหลักความยุติธรรมกับกฎหมายนั้นต้องควบคู่กัน ไม่ใช่แยกขาดจากกันอย่างเป็นสัดส่วนหรือเป็นคนละเรื่อง อาทิเช่นในพระคริสตธรรมคัมภีร์ หนังสือปฐมกาล บทที่ 1 ข้อที่ 26-29 มีใจความสรุปดังนี้ “แล้วพระเจ้าตรัสว่า ‘ให้เราสร้างมนุษย์ตามฉายาตามอย่างของเรา ให้ครอบครองฝูงปลาในทะเล ฝูงนกในอากาศและฝูงสัตว์ให้ปกครองแผ่นดินทั่วไป และสัตว์ต่างๆที่เลื้อยคลานบนแผ่นดิน’ พระเจ้าจึงทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามฉายาของพระองค์ ตามพระฉายาของพระเจ้านั้น พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้น และได้ทรงสร้าง

ให้เป็นชายและหญิง พระเจ้าทรงอวยพรแก่มนุษย์ ตรัสแก่เขาว่า ‘จงมีลูกดกทวีมากขึ้นจนเต็มแผ่นดิน จงมีอำนาจเหนือแผ่นดิน จงครอบครองฝูงปลาในทะเล และฝูงนกในอากาศ กับบรรดาสัตว์ต่างๆที่เลื้อยคลานบนแผ่นดิน’ พระเจ้าตรัสว่า ‘ดูเถิด เราให้พืชที่มีเมล็ดทั้งหมดซึ่งมีอยู่เต็มแผ่นดิน และต้นไม้ทุกชนิดที่มีเมล็ดในผลของมันแก่เจ้า เป็นอาหารของเจ้า...’ ” ส่วนบทที่ 2 ข้อที่ 16-25 มีใจความโดยสรุปว่า “พระเจ้าจึงทรงบัญชาแก่มนุษย์นั้นว่า ‘บรรดาผลไม้ทุกอย่างในสวนนี้ เจ้ากินได้ทั้งหมด เว้นแต่ต้นไม้แห่งความสำนักในความดีความชั่ว ผลของต้นไม้นั้นเจ้าอย่ากิน เพราะในวันใดที่เจ้ากินกิน เจ้าจะต้องตายแน่...เราจะสร้างคู่อุปถัมภ์ที่สมกับเขาขึ้น’ พระองค์ทรงสร้างให้เป็นหญิง แล้วทรงนำมาให้ชายนั้น...เพราะฉะนั้นผู้ชายจึงจากบิดามารดาของตนไปผูกพันอยู่กับภรรยา และเขาทั้งสองจะเป็นเนื้อเดียวกัน ทั้งผู้ชายและภรรยาของเขาเปลือยกายอยู่และไม่อายกัน ” เราสังเกตเห็นได้ว่าในพระคัมภีร์ตอนที่ยกมานี้มีการกล่าวถึงสิทธิทางความคิดของมนุษย์เป็นสิ่งที่ให้เสรีภาพมาตั้งแต่แรกของการทรงสร้าง ขอบเขตจำกัดของการใช้เสรีภาพก็มีอยู่ตั้งแต่เริ่มแรกเลยทีเดียวดุจกัน ร่างกายของสิ่งมีชีวิตเป็นสสารที่ต้องใช้พลังงานขับเคลื่อนจึงมีความต้องการอาหารเป็นแหล่งพลังงาน พระเจ้าก็ให้ผลไม้ที่มีเมล็ดทุกชนิดนั้นเป็นอาหารได้ ยกเว้นแค่ผลไม้แห่งการรู้สำนึกในความดีความชั่วเท่านั้นที่ห้ามกิน(ไม่ห้ามสัมผัสหรือดู) กายเนื้อต้องมีการพักผ่อนและต้องมีพื้นที่อยู่อาศัยพระเจ้าก็ให้ผืนแผ่นดินทั่วไปเป็นที่อยู่อาศัย การสืบเผ่าพันธุ์เป็นสัญชาติญาณที่มีอยู่ในมนุษย์เหมือนเช่นสัตว์ทั้งหลาย พระเจ้าก็ตั้งสถาบันครอบครัวให้เพื่อความเป็นระบบระเบียบยิ่งกว่านั้นพระเจ้าให้มนุษย์มีอำนาจเหนือแผ่นดินและฝูงสัตว์ การมีส่วนร่วมปกครองแผ่นดินและสัตว์ทุกชนิดบนโลกนี้ แต่สังเกตเห็นได้ว่าทั้งบรรดาสัตว์และมนุษย์ในยุคนี้ไม่กินเนื้อซึ่งกันและกัน ไม่อนุญาตให้กินเนื้อในตอนแรกของการทรงสร้างนี้ได้ช่วยรักษาอายุของมนุษย์ไว้ให้ยืนนานนับพันปี และในช่วงแรกไม่มีการเจ็บป่วยหรือการล้มตายเกิดขึ้นเลย ความตายเป็นสิ่งเกิดจากเงื่อนไขของการไม่เชื่อฟัง ที่ห้ามกินผลไม้แห่งการสำนึกในความดีความชั่ว ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับบรรดาสัตว์ต่างๆนั้นมนุษย์เป็นผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงมีฐานะเท่าเทียมกันต่างก็ประกอบด้วยฉายา(ลักษณะ)ของพระเจ้า แต่ยังไม่มีความสำนึกในความดีความชั่ว เห็นได้ชัดเจนว่ามีอิสรภาพทางความคิด มีเสรีภาพในการตั้งชื่อให้สัตว์ทุกชนิดทุกตัว ชื่อของสัตว์เหล่านั้นพระเจ้าให้มนุษย์ผู้ปกครองสัตว์ตั้งให้ ฉะนั้นการเกิดขึ้นของมนุษย์มีสิทธิมากมายอยู่กับตัว มนุษย์มีจุดเด่นคือเสรีภาพในการเลือกทางเดินของตนเอง และมนุษย์ใช้เสรีภาพนั้นในทางที่ผิดคือ เลือกที่จะไม่เชื่อฟังพระเจ้า กล่าวโดยสรุปคือ อยากเป็นพระเจ้าเสียเองมากกว่าที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อถวายเกียรติแด่พระเจ้า ตามลักษณะทางความคิดหรือพระประสงค์ของพระเจ้าในการทรงสร้างมนุษย์

เมื่อมนุษย์คนแรกทำบาปแล้วลูกหลานที่เกิดตามมาก็เป็นคนบาปโดยกำเนิด ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ได้ยืนยันเรื่องนี้หลายครั้งว่าโดยธรรมดามนุษย์มักจะใช้สิทธิเสรีภาพไปในทางที่ผิดต่อพระประสงค์การทรงสร้างของพระเจ้า พระเจ้าไม่ได้อนุญาตให้มีการฆ่ามนุษย์แม้ว่าเขาทำบาปฆ่าคนตายมาก่อนก็ตาม แต่มนุษย์ก็ฆ่ากันไปมา ข่มเหงกันไปมาอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ทำให้พระเจ้าเสื่อม

เสียพระเกียรติ จนในที่สุดพระเจ้าก็เสียพระทัยที่ได้สร้างมนุษย์ขึ้นมา จึงได้กำหนดว่าจะทำลายมนุษย์และโลกนี้ด้วยน้ำท่วม ในพระคริสตธรรมคัมภีร์บทที่ 6 ได้กล่าวย้ำถึงการบาปที่มนุษย์กระทำมีใจความโดยสรุปดังนี้ “พระเจ้าทรงเห็นว่าความชั่วช้าของมนุษย์มีมากบนแผ่นดิน และทรงเห็นว่าเค้าความคิดในใจของเขาล้วนเป็นเรื่องร้ายเสมอ” พระเจ้าจึงตรัสแก่โนอาห์ว่า “เราตัดสินใจแล้วว่าจะให้บรรดามนุษย์ถึงความพินาศเสียที ด้วยเหตุว่าโลกเต็มไปด้วยความทารุณเพราะการกระทำของมนุษย์ ดูเถิด เราจะทำลายพวกเขาพร้อมกับแผ่นดินโลก...เราเองจะเป็นผู้ทำให้น้ำท่วมแผ่นดิน จะทำลายมนุษย์และสัตว์ที่มีลมปราณทั่วใต้ฟ้า ทุกสิ่งที่อยู่บนแผ่นดินจะตาย” หลังเหตุการณ์น้ำท่วมโลก ในบทที่ 9 พระเจ้ามอบกฎหมายแก่โนอาห์ “จงมีลูกดกทวีมากขึ้นจนเต็มแผ่นดิน บรรดาสัตว์บนแผ่นดิน บรรดานกในอากาศ บรรดาสัตว์ที่เลื้อยคลานอยู่บนแผ่นดินและปลาทั้งสิ้นในทะเลจะกลัวพวกเจ้า เรามอบสัตว์ทั้งปวงไว้ในมือพวกเจ้า ทุกสิ่งที่มีชีวิตเคลื่อนไหวไปมาจะเป็นอาหารแก่เจ้า เราจะยกของทุกอย่างให้แก่เจ้า ดังที่เรายกต้นผักเขียวสดให้แก่เจ้าแล้ว แต่อย่ากินเนื้อพร้อมกับชีวิตของมันคือเลือดของมัน โลหิตที่เป็นชีวิตของเจ้านั้นเราจะทวง เราจะทวงจากสัตว์ทั้งปวง และเราจะทวงจากมนุษย์ด้วย เราจะทวงชีวิตมนุษย์จากเพื่อนมนุษย์ด้วย ผู้ใดฆ่ามนุษย์ให้โลหิตไหลมนุษย์จะฆ่าผู้นั้นให้โลหิตไหลเหมือนกัน เพราะพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ตามพระฉายาของพระองค์...” การค้นหาเหตุผลอันสมบูรณ์โดยตัวของมนุษย์เองจึงมีความบกพร่องมาตลอด พระเจ้าจึงสำแดงพระประสงค์ของพระองค์ต่อมนุษย์ด้วยพระองค์เอง เริ่มต้นเมื่อประมาณ 4,000 ปีที่แล้ว พระเจ้าสำแดงความประสงค์ของพระเจ้าแก่อับราฮัมว่าถ้าเขายอมจากพ่อแม่พี่น้องของเขาไปยังแผ่นดินคานาอัน พระเจ้าจะให้เขาเป็นต้นกำเนิดของชนหลายชาติ อับราฮัมทรงเชื่อฟังพระเจ้าจึงทำตามพระสัญญาที่ว่าจะยกแผ่นคานาอัน(ที่ตั้งของประเทศอิสราเอลในปัจจุบัน)เป็นมรดกตกทอดไปยังลูกหลานที่เกิดมาตามพระสัญญา การเชื่อฟังพระเจ้าจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์เพื่อที่จะได้เป็นที่พอพระทัยพระเจ้า กฎเกณฑ์แห่งการต้องเชื่อฟังนี้ต่อมาได้พัฒนามากขึ้นจนเป็นธรรมบัญญัติ จนกระทั่งมาถึงสมัยของโมเสส จึงได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเรียกกันว่าบัญญัติสิบประการ[1] โดยมีเนื้อความโดยสรุปดังนี้

ข้อที่ 1. อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา(พระเจ้าตรีเอกานุภาพ)

ข้อที่ 2. อย่าทำรูปเคารพสำหรับตนหรืออย่ากราบไหว้รูปเคารพเหล่านั้น เราคือพระเจ้าของเจ้า เป็นพระเจ้าที่หวงแหน

ข้อที่ 3. อย่าพระนามของพระเจ้าอย่างไม่สมควร

ข้อที่ 4. จงระลึกถึงวันสะบาโตถือเป็นวันบริสุทธิ์

ข้อที่ 5. จงให้เกียรติแก่บิดามารดา

ข้อที่ 6. อย่าฆ่าคน

---

[1] บัญญัติสิบประการปรากฏในหนังสืออพยพและเฉลยธรรมบัญญัติที่โมเสสเป็นผู้จารึกไว้เป็นภาษาฮีบรู เมื่อประมาณ 3,500 ปี ที่แล้ว หรือบางคนเรียกว่า กฎหมายของโมเสส

ข้อที่ 7. อย่าล่วงประเวณีผัวเมียเขา

ข้อที่ 8. อย่าลักทรัพย์

ข้อที่ 9. อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน

ข้อที่ 10. อย่าโลภ

พระเจ้าสั่งโมเสสได้บอกแก่ชาวอิสราเอลว่า "เมื่อผู้นั้นนั่งบัลลังก์ในราชอาณาจักรก็ให้ผู้นั้นคัดลอกกฎหมายนี้ไว้ในหนังสือเพื่อให้ประโยชน์แก่ตนเองจากปุโรหิตคนเลวีรักษาอยู่นั้น ให้กฎหมายอยู่กับผู้นั้น และให้เขาอ่านอยู่เสมอตลอดชีวิตของตน เพื่อเขาจะได้เรียนรู้ที่จะยำเกรงพระเยโฮวาห์พระเจ้าของเขา โดยรักษาถ้อยคำในกฎหมายนี้ และกฎเกณฑ์เหล่านี้และกระทำตาม" [2] (สมาคมพระคริสตธรรมไทย ก.1998) เราจะเห็นได้อยู่ประการหนึ่งว่าพระเจ้าทรงอยู่เหนือพระราชาของประเทศชาติ กฎหมายของพระเจ้านั้นพระราชาต้องรักษาไว้ตลอดไป ขณะเดียวกันต้องใช้สั่งสอนประชาชนถือรักษาอย่างเคร่งครัด กาลเวลายิ่งผ่านไปนานกฎหมายก็ยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้นจนเป็นเหตุให้จดจำยากขึ้น โมเสสได้สรุปกฎหมายให้เหลือเพียงสองข้อดังนี้ "...โอ คนอิสราเอล จงฟังเถิด พระเยโฮวาห์พระเจ้าของเราทั้งหลายทรงเป็นพระเจ้าเดียว พวกท่านทั้งหลายจงรักพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจและสิ้นสุดกำลังความคิดของท่าน" (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ข 234) และอีกข้อหนึ่งคือ "...จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง..." (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ข 152) บัญญัติสองข้อนี้ถือว่าเป็นบัญญัติข้อใหญ่และในเวลาต่อมาอีกประมาณ 1,500 ปี องค์พระเยซูคริสต์ได้รับรองว่าบัญญัติสองข้อนี้เป็นบัญญัติที่ใหญ่ที่สุดแล้ว ดังการตอบคำถามเมื่อครั้งที่ถูกทดลองเพื่อจับผิดพระองค์ว่า "จงรักพระองค์อู้เป็นพระเจ้าของเจ้าด้วยสุดใจสุดจิต และด้วยสิ้นสุดความคิดของเจ้า นั้นแหละเป็นข้อพระบัญญัติข้อใหญ่ และข้อต้น ข้อที่สองก็เหมือนกัน คือจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง..." (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ข39) ดังนั้นนักกฎหมายทั่วโลกเขาตั้งฉายาให้ผู้ที่เชื่อพระเจ้า โดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกว่าคริสเตียนนั้น กฎหมายหรือธรรมของพวกเขาคือกฎหมายแห่งความรัก เหมือนที่มีคำกล่าวว่าพระเจ้าเป็นความรัก แต่ต้องระมัดระวังที่ทำให้คนเข้าใจไปว่าความรักเป็นพระเจ้า ยอห์น ผู้ที่เป็นสาวกคนโปรดของพระเยซูคริสต์ ได้บันทึกคำสอนของพระเยซูคริสต์เมื่อครั้งตอบคำถามของนิโคเดมัส ซึ่งมีลักษณะย่อพระคัมภีร์ทั้งเล่มไว้ด้วย ข้อความที่ว่า "เพราะว่าพระเจ้าทรงรักโลก จนได้ประบุตรองค์เดียวของพระองค์ เพื่อทุกที่วางใจในพระบุตรจะไม่พินาศ แต่มีชีวิตนิรันดร์" อัครทูตเปาโลผู้ที่ประกาศเรื่องข่าวประเสริฐไปยังคนต่างชาติมากที่สุด ได้เคยยืนยันถึงความรักความเสียสละและพระเมตตาคุณของพระเยซูคริสต์ ที่พระองค์ทำตามน้ำพระทัยพระบิดาจนถึงขั้นยอมตายอย่างทรมานบนไม้กางเขน เป็นเป้าหมายหลักอย่างหนึ่งที่พระเยซูคริสต์ได้มาบังเกิดในโลกมนุษย์ ความประสงค์นั้นท่านอัครทูตเปาโลได้เขียนไว้ในจดหมายฝากไปยังกรุงโรม บทที่ 5 ข้อที่ 6-10 มีใจความโดยสรุปว่า "ขณะเมื่อเรายังขาดกำลัง พระคริสต์ได้ทรง

---

2 กฎหมายเดียวกันนี้ใช้กับพระมหากษัตริย์ของฝ่ายราชอาณาจักรเสมอเท่าเทียมกับประชาชนด้วย

สิ้นพระชนม์เพื่อช่วยคนบาปในเวลาที่เหมาะสม ไม่ใคร่จะมีใครตายเพื่อคนตรง แต่บางทีจะมีคนอาจตายเพื่อคนดีก็ได้ แต่พระเจ้าทรงสำแดงความรักของพระองค์แก่เราทั้งหลาย คือขณะที่เรายังเป็นคนบาปอยู่นั้น พระคริสต์ได้สิ้นพระชนม์เพื่อเรา เพราะเหตุนั้นเมื่อเราเป็นคนชอบธรรมโดยพระโลหิตของพระองค์ ยิ่งกว่านั้นเราจะพ้นจากพระอาชญาของพระเจ้าโดยพระองค์ เพราะว่าถ้าขณะที่เรายังเป็นศัตรูต่อพระเจ้าเราได้กลับคืนดีกลับพระองค์ โดยที่พระบุตรของพระองค์สิ้นพระชนม์ยิ่งกว่านั้นอีกเมื่อเรากลับคืนดีแล้ว เราจะรอดโดยพระชนม์ชีพของพระองค์แน่" (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ข237) ดังนั้นมนุษย์ทุกคนเมื่อในพระเนตรของพระเจ้าแล้วทุกคนเป็นคนบาป และตามความหมายแล้วทุกคนสมควรถูกลงโทษให้ถึงความตาย แต่เพราะเราเชื่อในการตายแทนของผู้อื่นหรือการไถ่เราให้พ้นโทษโดยผู้อื่น เราจึงเป็นผู้ชอบธรรม ไม่มีโทษอีก ดังจดหมายฝากฉบับเดียวกันของอัครทูตเปาโล กล่าวว่า "แต่บัดนี้ได้ปรากฏแล้วว่า ความชอบธรรมซึ่งมาจากพระเจ้านั้นปรากฏนอกเหนือกฎบัญญัติ ธรรมบัญญัติกับพวกผู้เผยพระวจนะเป็นพยานอยู่ คือความชอบธรรมของพระเจ้า ซึ่งประทานโดยความเชื่อในพระเยซูคริสต์แก่ทุกคนที่เชื่อ เพราะว่าคนทั้งหลายไม่ต่างกัน เพราะว่าทุกคนทำบาปและเสื่อมจากพระสิริของพระเจ้า แต่พระเจ้าทรงพระกรุณาให้เขาเป็นผู้ชอบธรรม โดยไม่คิดมูลค่า โดยที่พระเยซูคริสต์ทรงไถ่เขาให้พ้นบาปแล้ว พระเจ้าได้ทรงตั้งพระเยซูไว้ให้เป็นที่ลบล้างพระอาชญาโดยพระโลหิตของพระองค์ โดยความเชื่อจึงได้ผล ทั้งนี้เพื่อสำแดงให้เห็นความชอบธรรมของพระเจ้าในการที่พระองค์ได้ทรงอดกลั้นพระทัย และทรงทรงยกบาปที่ได้ทำไปแล้วนั้น และเพื่อจะสำแดงในปัจจุบันนี้ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ชอบธรรม และทรงโปรดให้ผู้เชื่อในพระเยซูเป็นผู้ชอบธรรมด้วย" (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ข235) ซึ่งได้ยืนยันแล้วว่าพระเจ้าทรงให้หลักความยุติธรรมนั้นดำรงอยู่กับความบริสุทธิ์ไร้บาป ความประสงค์นี้มีอยู่ตั้งแต่เริ่มแรกเมื่อทรงสร้างโลกนี้แล้ว เมื่อมีคนทำบาปก็ต้องมีการลงโทษแก่ความผิดบาปนั้น โดยความหมายก็คือถ้าต้องมีการรับผิดชอบต่อการกระทำอย่างถึงที่สุดที่กระทำบาปหรือการมีบาปติดตัวคือต้องตาย แต่ที่มนุษย์รอดตายก็เพราะมีการวางแผนไว้ตั้งแต่เริ่มแรกที่มีดำริทรงสร้างโลกนี้แล้วว่า เมื่อมนุษย์ที่ทรงสร้างผิดพลั้งในการบาปต่อพระเจ้า จะมีการอภัยบาปที่เกิดนั้นอย่างไร เมื่อบาปคือมลทินต้องชำระด้วยสิ่งที่บริสุทธิ์ปราศจากบาป ดังนั้นค่าจ้างของความบาปคือความตายก็ต้องมีผู้หนึ่งที่บริสุทธิ์มาตายแทนคนบาปทั้งหลายเพื่อเป็นค่าไถ่บาปที่สมราคากัน ตั้งแต่เริ่มแรกที่มีการบาปปรากฏขึ้นบนโลกพระเจ้าทรงสำแดงแผนการไถ่บาปโดยพระคริสต์จึงให้มีการฆ่าสัตว์มาเผาเป็นเครื่องบูชาเพื่อลบล้างบาป การบูชาเช่นนี้ในเป้าหมายก็เพื่อเล็งถึงการไถ่บาปขององค์พระผู้ไถ่บาปที่ทรงสัญญาว่าจะประทานให้ นี้คือความยุติธรรมของพระเจ้าไม่ได้เอาเปรียบซาตานที่ต้องตกบึงไฟนรกในวันแห่งการพิพากษาของพระเจ้า ที่มีขึ้นในอนาคตเมื่อถึงวันสิ้นยุคของโลกมนุษย์ ซึ่งพระเจ้าได้กำหนดไว้แล้วว่าซาตานและสมุนของมันจะต้องรับโทษที่ดูหมิ่นพระเจ้า และขัดขวางแผนการทรงสร้างของพระองค์ ซาตานรู้ดีว่ามันต้องรับโทษตามการกระทำของมัน แต่ก่อนจะถึงวันนั้นมันจะพยายามทำลายความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าให้ได้มากที่สุด เมื่อถึงวันแห่ง

การพิพากษาโทษนั้นซาตานจะต้องเรียกร้องให้พระเจ้าลงโทษมนุษย์ทุกคนที่เคยมีส่วนร่วมในการบาปกับซาตานมาก่อน แต่จะมีคนจำนวนหนึ่งที่รอดพ้นจากการเรียกร้องให้ลงโทษของซาตาน เพราะเหตุว่าพระเยซูคริสต์ได้รับรองให้ว่าการตายของพระองค์บนไม้กางเขนนั้นได้รับโทษแทนเขาที่เชื่อในพระองค์แล้ว เราสามารถเรียกกฎหมายในนิยามใหม่นี้ว่า บัญญัติรักโดยพระโลหิตพระคริสต์ หลักความยุติธรรมจึงดำรงอยู่ได้ควบคู่กับความเมตตาเพราะความรักของพระเจ้านี้เอง

แม้เป็นที่สังเกตได้ว่าสำหรับกลุ่มศาสนาคริสต์แล้วพวกเขาต้องเชื่อมั่นว่ากฎหมายที่ประกาศใช้อยู่นั้น เป็นสิ่งเดียวกับเรื่องของความยุติธรรม และผู้ที่ทำหน้าที่ให้คำพิพากษาให้แก่ประชาชนบนโลกนี้ “...พิพากษาประชาชนด้วยความยุติธรรม อย่ากระทำให้เสียความยุติธรรม อย่าลำเอียง อย่ารับสินบน เพราะว่าสินบนทำให้ตาของคนมีปัญญามืดมัวไป และกลับคดีของคนชอบธรรมเสีย ความยุติธรรม ท่านจงติดตามความยุติธรรมเท่านั้น เพื่อท่านจะมีชีวิตและสืบมรดกในแผ่นดิน...” (สมาคมพระคริสตธรรมไทย.1998:ก237) สำหรับพระเจ้าแล้วความยุติธรรมของพระองค์ในการตัดสินต้องเที่ยงตรงเสมอ แต่ไม่ละเลยความรักและเมตตา คนด้อยโอกาสทางสังคมทุกคนนั้นพระเจ้าทรงระลึกถึงเขาเสมอ ดังที่มีเขียนไว้ในพระคัมภีร์ว่า “...เพราะว่าพระเยโฮวาห์พระเจ้าของท่านของท่านเป็นพระเจ้าของพระทั้งหลาย และเป็นจอมของเจ้าทั้งปวง เป็นพระเจ้ายิ่งใหญ่ ทรงฤทธิ์และน่ากลัว ทรงปราศจากอคติและมิได้ทรงเห็นแก่อามิษสินบน พระองค์ทรงประทานความยุติธรรมแก่ลูกกำพร้าและแม่ม่ายและทรงรักคนต่างด้าว ประทานอาหารและเครื่องนุ่งห่มแก่เขา เพราะฉะนั้นท่านจงมีความรักต่อคนต่างด้าว เพราะท่านทั้งหลายก็เป็นคนต่างด้าวในแผ่นดินอียิปต์...” (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998: ก 237) ซึ่งเราจะเห็นว่ากฎหมายที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยในสังคมเช่นนี้มีการบัญญัติให้ใช้ตั้งแต่ประวัติศาสตร์กฎหมายในยุคแรกๆแล้ว คืออย่างน้อยประมาณ 3,500 ปีแล้วที่ได้มีการบันทึกกฎหมายฉบับนี้เป็นลายลักษณ์อักษรในชนชาติฮีบรูหรือที่คนส่วนมากรู้จักในชื่อว่าชนชาติอิสราเอล เวลาที่ชนชาตินี้หันหลังให้กับกฎหมายของพระเจ้าดังกล่าวมาข้างต้น พระเจ้าก็ลงโทษประเทศนี้ให้เป็นเชลยของเมืองนั้นเมืองนี้บ้าง แต่ทุกครั้งที่พวกเขากลับใจใหม่ยอมรับว่าทำบาปต่อพระเจ้าแล้ว พระเจ้าก็ระลึกถึงพระสัญญาของพระองค์ที่ให้ไว้แก่ผู้ที่เชื่อในพระองค์ ก็จะนำชนชาตินี้ออกมาจากประเทศที่พวกเขาไปเป็นเชลยให้กลับมายังแผ่นดินแห่งพระสัญญาอีกครั้งเสมอ ชนชาวอิสราเอลจึงเชื่อมั่นและให้ความยำเกรงต่อกฎหมายของพระเจ้า(เราเรียกธรรมบัญญัติหรือกฎหมายศาสนา)ที่โมเสสได้รับมาเมื่อประมาณ 3,500 ปีก่อน ดังคำยืนยันของเนหะมีย์ “ข้าแต่พระเจ้าของข้าพระองค์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นพระเจ้ายิ่งใหญ่ ทรงฤทธิ์และน่าเกรงกลัว ผู้ทรงรักษาพันธ-สัญญาและความรักมั่นคง ฉะนั้นขอพระองค์อย่าทรงเห็นว่า ความทุกข์ยากลำบากทั้งสิ้นนั้นเป็นแต่สิ่งเล็กน้อยซึ่งบังเกิดขึ้นกับข้าพระองค์ทั้งหลาย กับบรรดาพระราชาของข้าพระองค์ทั้งหลาย เจ้านาย บรรดาปุโรหิต บรรดาผู้เผยพระวจนะ บรรพบุรุษและชนชาติของพระองค์ทั้งสิ้น ตั้งแต่สมัยพระราชาอัสซีเรีย จนถึงวันนี้ แต่บรรดาสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย พระองค์ทรงยุติธรรม

เพราะพระองค์ทรงประกอบกิจอย่างเที่ยงตรง แต่ข้าพระองค์ทั้งหลายประพฤติอย่างอธรรม....ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่ได้รักษาพระบัญญัติหรือเชื่อฟังพระบัญชาของพระองค์ และพระโอวาทของพระองค์ซึ่งทรงเตือนเขา....” (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ก 657) ความเที่ยงตรงของพระเจ้าในการลงโทษชนชาติที่หันหลังให้กับความถูกต้องนั้นน่ากลัว และน่าหวาดหวั่นอย่างยิ่ง ในสมัยก่อนยุคของอับราฮัมผู้เป็นต้นกำเนิดของชนชาติฮีบรูนั้น พระเจ้าทรงทำลายเมืองโสโดมกับเมืองโกโมราห์เสียเพราะพวกเขาประพฤติผิดในกาม ดังคำที่บันทึกไว้ในหนังสือปฐมกาลบทที่ 18 ที่มีใจความโดยย่อว่า “ท่านทั้งสองยังไม่ทันเข้านอน พวกผู้ชายเมืองนั้น คือชาวเมืองโสโดมทั้งหนุ่มและแก่หมดเมืองจนถึงคนสุดท้ายพากันมาล้อมเรือนนั้นไว้ พวกเขาร้องเรียกโลทว่า ‘ชายที่เข้ามาหาเจ้าคืนนี้อยู่ที่ไหน จงนำเขาออกมาให้เรา เราจะสมสู่กับเขา’...แล้วพระเจ้าทรงให้กำมะถันและไฟจากพระเจ้าตกจากฟ้าลงมาบนเมืองโสโดมและเมืองโกโมราห์ และพระองค์ทรงขยี้เมืองเหล่านั้นลุ่มน้ำทั้งหมด ชาวเมืองทั้งสิ้นและพืชต่างๆ...” (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ก 19-21) เหตุการณ์ครั้งนั้น เป็นข้อที่ใช้เตือนสติว่าในเมืองโบราณที่ผู้คนปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยทางตรงหรือมีระบบกษัตริย์ก็ตามมักจะมีกรณีปัญหาของการล่วงละเมิดหลักศีลธรรมและคุณธรรมเสมอ สิ่งนี้เป็นเหตุให้เราต้องหันมาทบทวนถึงแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติหรือแม้แต่สำนักกฎหมายบ้านเมืองก็ดีที่เชื่อมั่นในการใช้เหตุผลหรือปัญญาญาณอันบริสุทธิ์ของมนุษย์ในการค้นหาหลักความยุติธรรมตามที่เป็นอยู่จริงนั้นเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่?

เริ่มพิจารณาจากทรรศนะของ เซนต์ โทมัส อไควนัส เขาไม่เชื่อในการใช้เหตุผลของมนุษย์ค้นหาหลักความยุติธรรมได้เหมือนที่ อริสโตเติ้ลเชื่ออยู่นั้น จึงให้ยึดถือเจตจำนงของพระเจ้าดังคำที่ว่า หลักธรรมหรือโองการหรือเจตจำนงของพระเจ้าคือที่มาของกฎหมายธรรมชาติ และการเชื่อเช่นนี้ก็ไปสอดคล้องกับความเชื่อของชาวกรีกโบราณเชื่อว่า ความยุติธรรมเป็นเสมือนพระประสงค์ของพระเจ้า เจตจำนงของพลังแห่งจักรวาล เป็นเรื่องโชคชะตาหรือพรหมลิขิตซึ่งเป็นสิ่งกำหนดควบคุม ยับยั้ง บิดผันหรือลบล้างความปรารถนาของมนุษย์ ดังที่อาจารย์จรัญ โฆษณานันท์ (จรัญ. 2549:381) สรุปว่าแนวคิดแรกมีทรรศนะว่า “ความยุติธรรม คือ เป็นเสมือนหลักการครอบจักรวาลและอภิปรัชญา ซึ่งกำหนดควบคุมการทำงานของพลังแห่งธรรมชาติทั้งหลายในจักรวาลให้มีความสมดุลและกลมกลืนกันทั้งหมด” เซนต์ โทมัส อไควนัส จึงได้เสนอทฤษฎีอันหนึ่งในหนังสือชื่อว่า “Summa Theologica” แล้วได้แยกกฎหมายออกเป็น 4 ประเภท คือกฎหมายนิรันดร์ กฎหมายธรรมชาติ กฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์และกฎหมายของมนุษย์ กฎหมายทั้งสี่ประเภทนี้มนุษย์สามารถใช้เหตุผลค้นหาได้เฉพาะเพียงแค่กฎหมายธรรมชาติเท่านั้น ส่วนกฎหมายนิรันดร์นั้นมนุษย์ไม่มีทางรู้มีแต่พระเจ้าเท่านั้นที่รู้ ส่วนกฎหมายธรรมชาติรู้ได้ด้วยเหตุผลนั้น มนุษย์ก็รู้ได้ไม่สมบูรณ์ เป็นคุณสมบัติธรรมชาติที่พระเจ้าประทานให้ เป็นเสียงแห่งเหตุผล ภายในตัวเรานั้นทำให้เราทราบเองได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เพื่อให้มนุษย์ที่อ่อนกำลังหรือด้อยทางปัญญาอยู่สามารถมีหลักในการประพฤติพระเจ้าเองก็ได้เปิดเผยสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อกันไว้ เรียกว่า กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นในรูป

กฎเกณฑ์หรือธรรมบัญญัติต่างๆมีจารึกไว้ในพระคัมภีร์ของศาสนาคริสต์ ศาสนายิวและศาสนาอิสลาม ข้อความแห่งพระบัญญัติสิบประการนั้น ดังที่ได้ยกว่าอ้างข้างต้นแล้ว และในลำดับสุดท้ายกฎหมายของมนุษย์ โดยให้นิยามว่า เป็น “ระเบียบแห่งเหตุผลที่ผู้ปกป้องดูแลชุมชนได้บัญญัติและประกาศใช้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน”(จรัญ.2549:139) ฉะนั้นเราจึงต้องตระหนักให้ดีว่ากฎหมายของบ้านเมืองหรือกฎหมายของชุมชนที่มนุษย์ตั้งขึ้นนั้น ต้องเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมทุกๆคนไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องไม่ว่าจะเป็นชนส่วนน้อยหรือส่วนใหญ่ของชุมชนเท่านั้น คือมีความเสมอภาคอย่างทั่วหน้าทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ความยุติธรรมกับกฎหมายจึงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้เจตจำนงของพระเจ้าที่ได้สำแดงแล้วในการทรงสร้างสรรพสิ่ง และการที่ให้มนุษย์มีธรรมชาติตามอย่างพระฉายาของพระเจ้า ก็เพื่อให้มนุษย์ได้สำแดงความรักที่บริสุทธิ์ต่อกัน ดังคำว่า จงรักเพื่อนเหมือนรักตนเอง เพราะ “...ความรักนั้น ก็อดทนนานและกระทำคุณให้ ความรักไม่อิจฉา ไม่อวดตัวไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบคาย ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ไม่ช่างจดจำความผิด ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติผิด แต่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติชอบ ความรักทนได้ทุกอย่างแม้ความผิดของผู้อื่น และเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ และมีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง ความรักไม่มีวันสูญสิ้น...” (สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 1998:ข 270) ซึ่งการที่พระเยซูคริสต์ได้นำเอากฎแห่งความรักในพระเจ้ามาเป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์และใช้ให้หลักเมตตาธรรมควบคู่กับหลักความยุติธรรมที่เป็นไปตามเจตจำนงของพระเจ้าที่ให้มีการเปิดเผยผ่านทางผู้เผยพระวจนะแล้ว(โดยเฉพาะในส่วนที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร) นอกจากนี้ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่อยู่ในมโนสำนึกของมนุษย์ที่สามารถใช้เหตุผลอันบริสุทธิ์ค้นหาได้ กำหนดขึ้นมาได้ตามความเหมาะสมของยุคสมัยและสภาวะการณ์ เพื่อยังความดีความถูกต้องให้คงอยู่สืบไป ผู้คนทั่วไปอาจมองว่าไม่ยุติธรรมพอเพราะเป็นเหมือนเรื่องของศาสนาล้วนๆ ถ้าเราคิดด้วยใจที่ไม่มีอคติในความแตกต่างเรื่องศาสนาก็อาจจะใช้เป็นหลักเกณฑ์ความยุติธรรมตามหลักการแห่งความศรัทธาในพระเจ้าแห่งความรักอันบริสุทธิ์ที่ดีได้หลักหนึ่งเช่นกัน

ต่อมาสำนักกฎหมายบ้านเมืองได้ถือกำเนิดขึ้น ได้ปฏิเสธว่ากฎหมายเป็นคนละเรื่องกับความยุติธรรม กฎหมายเป็นเจตจำนงของมนุษย์ไม่ใช่ของพระเจ้า เป็นคำสั่งของผู้ปกครอง และให้นิยามของคำว่ายุติธรรมว่า “การใช้กฎหมายหรือตีความกฎหมายโดยปราศจากอคติใดๆ” ในทางความเป็นจริงคำอธิบายเช่นก็เป็นได้แค่เพียงการลดทอนความเข้มข้นของการควบคุมจากพระเจ้าและอ้างว่า(มนุษย์หรือกลุ่มมนุษย์ที่รวมตัวกัน) เป็นพระเจ้าเสียเอง ตามความเห็นของ Hans Kelsen “เขาเห็นว่าเป็นเรื่องไร้ประโยชน์ที่จะถือว่ามีหลักความยุติธรรมอันเป็นธรรมสูงสุดต่างหากไปจากหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย...มาตรฐานแห่งความยุติธรรมนั้นไม่มีอยู่จริงหรือไม่อาจค้นพบได้ การอธิบายปัญหาความยุติธรรมจึงสมควรจำกัดเฉพาะเรื่องความยุติธรรมตามกฎหมาย

เท่านั้น"(จรัญ.2549:405-406) ความยุติธรรมตามเจตจำนงของพระเจ้าจึงได้ลดบทบาทลงไปและสิ้นความหมายในยุครัฐชาติ

ความยุติธรรมแบบชาวชุมชน

นอกจากทรรศนะเรื่องความยุติธรรมข้างต้นแล้วมีอีกทรรศนะหนึ่งที่เชื่อว่า ความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมาย "โดยความยุติธรรมอันอยู่เหนือกฎหมายเช่นนี้ ผู้คนในชุมชนอาจค้นพบได้จากขนบธรรมเนียมนิยม ประเพณีความเชื่อศรัทธา, ศาสนา หรืออุดมการณ์ของคนภายในชุมชนนั้นๆ" (จรัญ.2549:407-408) อันที่จริงการค้นหาชื่อเรียกกลุ่มแนวคิดนี้อาจเรียกว่า ความยุติธรรมของชาวชุมชน กลุ่มความคิดนี้เชื่อว่าความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมาย มันมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติไม่ต้องมีการบัญญัติกฎหมายหรือกระบวนการให้ยุ่งยากว่าความยุติธรรมคืออะไร เพราะสัมผัสและรู้ได้อยู่ในตัวคนว่าอะไรดีอะไรถูกต้อง อะไรบริสุทธิ์ อะไรเที่ยงตรง อะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง โดยได้อิงอยู่กับความเห็นของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมหรือชุมชนนั้น เมื่อเราเอาหลักวิชาการสมัยใหม่เข้าศึกษา เราคงนิยามได้แค่เพียงว่า "ความยุติธรรม คือ สิ่งที่สมาชิกของชุมชนผู้มีจิตใจชอบเชื่อว่าเป็นธรรม" (จรัญ.2549:410) อันที่จริงทรรศนะเช่นนี้เป็นความคิดกระแสหลักของการยุติธรรมในแผ่นดินอาณาจักรแว่นแคว้นหรือนครรัฐในภูมิภาคแถบนี้ ซึ่งมีความเป็นมายาวนานยิ่งกว่าการใช้ระบบประมวลกฎหมายเสียอีก แต่ทว่าระบบนี้เป็นระบบที่ชาวบ้านที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยได้ร่วมกันถือปฏิบัติกันมา โดยที่แต่ละชุมชนหรืออาณาจักรแว่นแคว้นสามารถตั้งหลักความยุติธรรมของตนเองขึ้นมาใช้บังคับหรือวางเป็นแนวทางปฏิบัติกว้างๆได้ โดยเพียงแค่ให้มุ่งหมายความยุติธรรมที่เป็นไปในทางความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อสิ่งที่ควรจะเป็นตามความจริงเท่านั้น กฎหมายระบบนี้ได้ผสานเอาหลักคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรมต่างๆในสังคมมาใช้พิจารณาร่วมกัน มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของการเหยี่ยวยาสังคมส่วนรวมมากว่าการแก้แค้นทดแทน เมื่อประเทศไทยได้ลดทอนคุณค่าภายในของกฎหมายที่เน้นเรื่องความยุติธรรมเชิงอุดมคติถือว่าเป็นคนละเรื่องกับกฎหมายบ้านเมือง ความมีจริยธรรม ศีลธรรมเป็นเรื่องของการบังคับทางจิตใจให้ใฝ่กรรมดีเป็นเรื่องศาสนาอย่าเอามาปนกับกฎหมาย ความนิยมของการใช้ระบบความยุติธรรมแบบชาวชุมชนจึงถูกผลักและลบล้างจากอำนาจรัฐ ถูกระบุว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจมีได้ในประเทศไทย แนวคิดเช่นนี้เพิ่งมีขึ้นเมื่อรัชกาลที่ 5 และโรงเรียนสอนกฎหมายในขณะนั้นนำเราระบบกฎหมายบ้านเมืองของยุโรปเข้ามาเผยแพร่เป็นความคิดกระแสหลักแทนเมื่อไม่นานมานี้เอง แต่ไม่ได้หมายความว่าชุมชนทุกแห่งจะต้องเลิกใช้ระบบ "ความยุติธรรมของชาวชุมชน" เสียทั้งหมด โดยเฉพาะในกลุ่มชุมชนชนเผ่าที่อยู่ห่างไกลตัวเมือง

ในยุคสมัยใหม่นี้ได้มีคำอธิบายเกี่ยวกับคำว่า ความยุติธรรม โดยให้อิงกับความยุติธรรมตามแบบพิธี กล่าวคือให้ยึดถือรูปแบบพิธี หรือกระบวนการที่เป็นขั้นตอน ส่วนความยุติธรรมตามเนื้อหา คือ เป็นการเน้นกันที่ความชอบธรรมตามเนื้อหาของเนื้อหาภายในกฎหมายที่เป็นจริงทางกฎเกณฑ์ของกฎหมาย ที่หมายถึง "เนื้อหาสาระของกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักคุณค่าพื้นฐาน

ของสังคมหรือมาตรฐานของความถูกต้อง ความยุติธรรมซึ่งเหมาะสมกับยุคสมัยและประโยชน์สุขส่วนรวม”(จรัญ.2549:419) ส่วนคำว่าความยุติธรรมทางสังคม คือ “วิถีทางจำแนกหรือแบ่งปันสิ่งซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินหรือสิ่งอันมีค่าในสังคม ให้แก่สมาชิกของสังคมอย่างถูกต้องเหมาะสมหรืออย่างเป็นธรรม”(จรัญ.2549:423) คนในสังคมทุกวันนี้กระหายใคร่อยากได้รับความยุติธรรมเท่าที่จะสรรหามาได้จากหนทางและความรู้ความสามารถของตนเอง แต่แท้ที่จริงความหมายของคำว่ายุติธรรมที่ใฝ่หากันอยู่นั้นคืออะไรกันแน่ เมื่อถึงคราวที่ต้องให้คำนิยามที่อีกฝ่ายได้มีความเข้าใจตรงกันกลับไม่มีใครสามารถหาคำอธิบายให้อีกฝ่ายที่เป็นคู่ขัดแย้งอยู่นั้นยอมรับได้ ดังที่อาจารย์สมยศ เชื้อไทย ก็ได้ยอมรับว่า “...แม้ว่าในปัจจุบันเรายังไม่สามารถพูดไปถึงรายละเอียดว่าความยุติธรรมคืออะไร? แต่สำหรับนักกฎหมายและวิชานิติศาสตร์จะต้องมีศรัทธาต่อความยุติธรรม กล่าวคือต้องยอมรับว่าความยุติธรรมมีอยู่จริง...ในประมวลกฎหมายของจักรพรรดิจัสติเนียนซึ่งรวบรวมไว้ตั้งแต่สมัยโรมัน 1,500 ปีมาแล้ว ได้กล่าวเอาไว้ ในบทแรกของมูลบทนิติศาสตร์ว่า ‘ความยุติธรรมคือเจตจำนงอันแน่วแน่ตลอดกาลที่จะให้แก่ทุกคนตามส่วนที่เขาควรจะได้’ ‘วิชานิติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง วิชาที่ว่าด้วยความเป็นธรรมและความยุติธรรม’…”(สมยศ.2545:209) ถ้อยคำอันสวยหรูแต่ดูแล้วก็รู้ว่ายังหาจุดกระจ่างแจ้งไม่ได้เช่นนี้ ทำให้ผู้คนในสังคมเดินวนเวียนในศาลสถิตย์ยุติธรรม(ตามกฎหมาย)มานักต่อนักแล้ว ‘ความยุติธรรมคือเจตจำนงอันแน่วแน่ตลอดกาลที่จะให้แก่ทุกคนตามส่วนที่เขาควรจะได้’ เจตจำนงนั้นคืออะไร? เจตจำนงนั้นมาจากใคร? แล้วทำไมต้องให้ในเมื่อมันมีอยู่จริงกับทุกคน ที่ต้องมีการให้เช่นนี้หมายความว่ามันถูกพรากไปได้จากคนทำผิด และส่วนที่แต่ละคนจะได้รับกลับมาจากการชดใช้นั้นควรวางอยู่บนหลักของอะไร? ทำไมนักนิติศาสตร์หาคำตอบของคำนี้ไม่ ทั้งๆที่อ้างว่าเป็นศาสตร์ที่ทรงเกียรติและน่าเชื่อถือเป็นที่พึ่งของประชาชน เราควรที่จะยอมรับเอาความยุติธรรมแบบชาวชุมชนขึ้นมาอธิบายความหมายของคำว่าความยุติธรรมไหม? ถ้าให้โอกาส เราอาจได้คำตอบว่าความยุติธรรม คือ ความดีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นตามที่สังคมนั้นๆยอมรับอยู่พร้อมกัน อาจจะมีกฎหมายระบุไว้หรือไม่มีกฎหมายระบุเอาไว้ก็ได้

นิยามความยุติธรรมในสังคมอิ้วมี่ยน

เราได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดต่างๆที่เกี่ยวกับความยุติธรรมในหลักการทางนิติศาสตร์แล้ว เราควรที่จะเข้าใจว่าชุมชนอิ้วเมี่ยนที่มีความแตกต่างออกไป ซึ่งเป็นชนชาติเล็กๆที่ไม่มีการตรากฎหมายมาใช้ แต่มีคำนิยามของคำว่าความยุติธรรมแบบชาวชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งชุมชนอยู่ห่างไกลความยุติธรรมบ้านเมืองรัฐชาติ ที่ว่าให้ทำตามกระบวนการหรือคำสั่งในกฎหมายที่ระบุให้ทำได้หรือไม่ได้แล้วมนุษย์ทำตาม นั่นคือคำตอบของคำว่าความยุติธรรมตามความหมายของกฎหมายที่อธิบายโดยสำนักกฎหมายบ้านเมือง กฎหมายไม่ยืนยันว่าอะไรคือความยุติธรรมที่แท้จริง คงปล่อยให้เป็นฤทธิ์เดชของนักกฎหมายที่จะบันดาลให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม ศาลไทยเคยปฏิเสธที่จะตัดสินพิพากษาคดีเพราะอ้างว่าไม่มีกฎหมายมาแล้ว ยิ่งกว่านั้นข้าราชการที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ได้แสดงสีหน้ารังเกลียดพวกชาวเขาซึ่งไร้การศึกษาที่มาติดต่อราชการเพราะเหตุที่พวกเขาไม่รู้จักกฎหมายบ้านเมือง ไม่รู้จักธรรมเนียมปฏิบัติในระบบราชการที่นิยมเก็บส่วยเพื่ออำนวยความยุติธรรม ดังนั้นในชุมชนท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นในการเก็บรักษาระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งบังเอิญไปสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ที่มีข้อความระบุว่า

“กฎหมายนั้น ต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นว่านั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นว่านั้นก็ไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” (ธีรพล.2549:34)

คำว่า ‘...ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น...’ จึงดูเหมือนว่าชุมชนท้องถิ่นก็น่าจะมีสิทธิตัดสินคดีความ,ข้อพิพาท ตามกฎเกณฑ์ทางสังคมของตนเองเป็นที่มาของความยุติธรรมได้ แต่ในทางความเป็นจริงหาใช่เป็นเช่นนั้นไม่ ศาลเองต่างหากที่เป็นผู้ตั้งหลักความยุติธรรมขึ้น ประชาชนไม่มีสิทธินิยามคำว่ายุติธรรมหรือกฎหมายกฎเกณฑ์แต่อย่างใด ศาลจึงเป็นผู้สร้างบรรทัดฐานให้แก่กฎหมายได้ “....ศาลจะอ้างเสมอว่าศาลทำไปตามหลักความยุติธรรมทางกฎหมาย โดยไม่มีอคติใดๆแอบแฝงในการวางบรรทัดฐานทางกฎหมาย ไม่มีความลักลั่นคัดจริตสร้างมายาคติที่ตามใจชอบ ไม่เห็นแก่หน้าผู้ใด...”(สมชาย.2546:48-49) จริงหรือไม่เป็นสิ่งที่อยู่ในคำถามของใครหลายๆคน ความยุติธรรมนั้นเคยมีการบรรยายไว้ต่างจากแนวคิดสำนักความคิดเชิงปฏิฐานนิยมก็มี เช่น ‘…บทนิพนธ์เรื่องธรรมสารวินิจฉัยฯ ของกรมหลวงพิชิตปรีชากรเริ่มด้วยการอธิบายคำว่า “ยุติธรรม” ว่าหมายถึง “ถูกต้องตามธรรม” โดยที่ยุติธรรมนี้มุ่งหมายต่อสิ่งที่เรียกว่า ธรรมเนียมนิยม ซึ่ง “ประชุมชนนิยมถือกันเป็นหมู่ๆพร้อมกัน” เพื่อความอยู่รอดหรือความสุขความเจริญของประชาชน…’(จรัญ.2545:383) แต่ธรรมเนียมจารีตประเพณีของชาวชุมชนท้องถิ่นกลับเป็นสิ่งที่ต้องเก็บซ่อนเสียให้มิดชิดกระนั้นหรือ เพื่อให้วัฒนธรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาชนเผ่าที่ดีงาม อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคมไทยได้รับการฟื้นฟูเพื่อเพิ่มกระบวนการยุติธรรมทางเลือกต่อไป

ในที่นี้ขอย้อนกลับไปกล่าวถึงความยุติธรรมในความหมายของชาวอิ้วเมี่ยน เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรมมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างไรหรือไม่? อิ้วเมี่ยนนั้นอาศัยระบบจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อาศัยอยู่ในประเทศจีน ชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อว่าพวกตนนั้นสืบเชื้อสายมาจาก เปี้ยน สู่ง ซึ่งเป็นผู้ที่ชนชาติจีนก็ยอมรับว่ามีคุณูปการแก่ชนชาติจีนในอดีตมาก่อน จึงไม่ได้ควบคุมการจัดการปัญหาภายในชุมชนอิ้วเมี่ยนมากนัก ในบางยุคสมัยชาวอิ้วเมี่ยนกับราชวงศ์ใหม่ๆมีความสัมพันธ์ที่ดี ก็ได้รับการรับรองสิทธิ์ให้เป็นชนชาติอิสระแห่งขุนเขา ในเอกสารเกี่ยเซ็น ป๋อง บางฉบับที่ได้ระบุว่าแต่ละเผ่าของชาวอิ้วเมี่ยน มีศักดินาที่ลดหลั่นกันไป การกล่าวถึง

ระบบศักดินานั้นคงหมายเล็งถึงการให้สิทธิปกครองตนเองได้ในระดับหนึ่งด้วย ประเทศจีนมีลัทธิการปกครองที่ให้ข้าราชการศึกษาคำสอนของขงจื้อ เหลาจื้อ และบันทึกของนักปราชญ์ทั้งหลาย ตำราบทสวดในชุมชนอิ้วเมี่ยนหลายฉบับได้ยืนยันถึงหลักจารีตประเพณี การจัดลำดับความสัมพันธ์ทางสังคม การวินิจฉัยข้อขัดแย้งกับผู้อื่นและการดูแลวงศ์ตระกูล มีคำสอนเรื่องการปกครองแบบขงจื้อหลายตอนที่กล่าวถึงการให้เกียรติผู้ใหญ่ จึงมีคำศัพท์ที่อธิบายถึงความเป็นธรรมในสังคม สิทธิหน้าที่ของสมาชิกในสังคม กฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมสังคมต่างๆก็มีอยู่ในบันทึกที่ชาวอิ้วเมี่ยนได้ทำการคัดลอกเอาไว้ ในที่นี้จะนำเอาเฉพาะคำบางคำที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแบบอิ้วเมี่ยน ที่อาจช่วยอธิบายคำว่ายุติธรรมซึ่งเป็นคำที่สูงส่งเกินความสามารถของผู้วิจัยที่จะอธิบายหรือเข้าใจได้

Baengh Fim “แป้ง ฟิม ” คือคำว่า ยุติธรรม,เที่ยงตรง ในภาษาอิ้วเมี่ยนใช้คำนี้ คำนี้มาจากรากศัพท์สองคำนำมารวมกัน โดยคำแรก Baengh หมายถึง ราบเรียบเสมอกัน ไม่สูง ไม่ต่ำ และคำที่สอง Fim หมายถึง แกนกลาง, ข้างในสุดของสิ่งที่มนุษย์มีคือจิตใจจิตวิญญาณ เมื่อนำความหมายมารวมกันเหมือนภาษาไทยเราก็ได้ความหมายของคำนี้ที่มีลักษณะเด่นชัด ตรงที่คล้ายจะอธิบายได้ว่าความยุติธรรมคือความเสมอภาคกันทั้งสองฝ่ายทั้งร่างกายจิตใจและวิญญาณ และต่างมาบรรจบถึงกันที่การเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยไม่มีใครเอียงซ้ายหรือเอียงขวาไป ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบในการดำเนินการ ไม่เหมือนกับระบบกระบวนการที่ศาลทั่วโลกใช้อยู่ทุกวันนี้ที่มักจะใช้เทคนิคพิเศษในการชี้นำความยุติธรรม ไม่ใช่การค้นหาความยุติธรรมจากฐานความเชื่อที่ว่า ความยุติธรรมมีอยู่แล้วได้ร่วมกันค้นพบจากการไตร่ตรองตรวจสอบข้อเท็จจริง Hungh Lingc “ฮู่ง หลิ่ง” หมายถึงอำนาจสิทธิขาดของกษัตริย์ หรือเทียบได้กับอำนาจแห่งรัฐาธิปัตย์ เพื่อใช้ในการบังคับควบคุม องค์คณะที่ใช้อำนาจควบคุมผู้ต้องหาต้องประกอบด้วยสิทธิอำนาจอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นเป็นหัวหน้าชุมชน หรือเป็นญาติผู้ใหญ่ของตระกูล เพราะชาวอิ้วเมี่ยนถือว่า เปี้ยน ฮู่งเป็นพระเจ้าผู้ประทานสิทธิให้แก่ผู้เป็นพ่อมีอำนาจปกครองลูกของตนได้ สิทธิอำนาจที่ได้มาตามธรรมชาตินี้มีประโยชน์เป็นแนวทางในการออกคำสั่งของผู้นำชุมชนในการควบคุมระเบียบทางสังคม

นอกจากคำนี้แล้วยังมีคำว่า Ei Doz-Leiz “เอย โต๋-เล่ย” ซึ่งก็มาจากคำว่า Ei หมายถึง ตาม, คล้อยตาม Doz หมายถึง ธรรมะ และคำว่า Leiz หมายถึง กฎหมาย, ศีลธรรม (กฎเกณฑ์ กติกา มรรยาท ธรรมเนียมปฏิบัติ) คำว่า Ei Doz-Leiz ซึ่งการดำเนินการจัดการปัญหาหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่คู่กรณีนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าในกฎเกณฑ์ กฎหมาย ศีลธรรม มรรยาท ธรรมเนียมปฏิบัติด้วย เหนืออื่นใดต้องเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมะ คือมีใจบริสุทธิ์เที่ยงตรง มีความสุขุมรอบคอบ “เฮญี้ยว หตี่ง” (Hnyouv Zingx) สงบเยือกเย็น เมื่อใช้ด้วยกันจะได้ทำให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น หากใช้เสริมกัน ในการเจรจาไกล่เกลี่ยของชาวอิ้วเมี่ยนมักจะได้ยินคำสองคำนี้ออกมาปะทะกันอยู่เสมอ “เฮญี้ยว เป๊ะ” (Hnyouv Beqv) ใจร้อนวู่วาม จึงสรุปได้ว่าความยุติธรรมในความหมายความเข้าใจของชาวอิ้วเมี่ยนก็คือการจัดการเรื่องให้เป็นไปตามธรรมกฎหมายศีลธรรมอย่างไม่

ลำเอียง ให้ตรงไปตรงมานั่นเอง หรือจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ให้เป็นไปตามความจริง ความถูกต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ควรจะเป็นตามที่สิ่งนั้นเป็นอยู่ในสภาพเดิมโดยไม่มีความรุนแรง สักแต่จะเอาแต่ได้ไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเลยนั้นไม่ใช่หลักการของความยุติธรรม เพราะไม่มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดระหว่างกฎเกณฑ์กับความเป็นจริงของชีวิตประชาชนที่ถูกชักเขาไปผ่านกระบวนลบรอยเกียรติยศและศักดิ์ศรี ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้แพ้กลายเป็นปีศาจชั่วร้าย ให้ผู้ชนะกลายเป็นอินทรีย์บินหนีจากไปอย่างไม่มีวันคืนดีกันอีก แตกต่างโดยสิ้นเชิงกับแนวคิดความยุติธรรมของชาวอิ้วเมี่ยนที่มุ้งเน้นให้คู่กรณีกลับมาอยู่ร่วมกันใหม่ได้อย่างสนิทใจ

ชาวอิ้วเมี่ยนมีเคารพเชื่อฟังกฎหมายของประเทศที่ตนเองตั้งชุมชนอยู่ โดยมีจุดใหญ่ใจความว่ากฎหมายของประเทศทุกประเทศมีเป้าหมายอยู่ที่การรักษาความสงบเรียบร้อย ประชาชนทุกคนต้องดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ ตามนัยที่ว่าพระเจ้าได้ทรงตั้งกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติไว้แล้ว และมนุษย์ทุกคนเผ่าพันธุ์มีที่มาเดียวกัน ภายหลังน้ำท่วมโลกจึงได้แบ่งเป็นประชาชาติต่างๆ และเข้าจับจองดินแดนวางระบบการปกครอง แต่ละท้องถิ่นมีผู้เป็นใหญ่ปกครองทั้งในโลกฝ่ายวิญญาณ(Yiem-Gen)แปลว่าโลกแห่งความมืดหรือแดนคนตายและโลกทางเนื้อหนัง (Yiem-gen)แปลว่าโลกของผู้มีชีวิต โลกสองโลกนี้เป็นสิ่งที่คู่ขนานกันแต่บางครั้งมีบางคนข้ามมิติของโลกไปๆมาๆได้ ในโลกมนุษย์กฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันคือการยอมรับสิทธิเสรีภาพในการมีชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากชาวอิ้วเมี่ยนไม่มีประเทศเป็นของตนเอง การขอให้ผู้เป็นเจ้าของประเทศรับรองสิทธิความเป็นมนุษย์จึงมีขึ้นตั้งแต่โบราณมาแล้ว โดยปรากฏในเกีย เซ็น ป๋อง เชื่อกันว่าฉบับแรกตราขึ้นในสมัยก่อนคริสตกาลหลายร้อยปี ในเกีย เซ็น ป๋อง นั้นได้ระบุธรรมนูญการปกครองชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศจีนไว้อย่างน้อยสามประการ ได้แก่

1. สิทธิพลเมืองของความเป็นมนุษย์ในการสืบทอดมรดกทางเผ่าพันธุ์จากบรรพบุรุษสู่ไปทายาท (First, posthumously grants P’an Hu the title of King P’an.)

2. สิทธิการได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีและการเกณฑ์แรงงาน (Second, exempts his descendants form all taxations and levies.)

3. สิทธิเสรีภาพในการการประกอบอาชีพอย่างอิสระ, ยึดถือกรรมสิทธิ์และการเลือกถิ่นที่อยู่ทั่วราชอาณาจักร (Third, allows them the freedom to caltivate swidden rice in the mountains of the empire.)(Jaquues.1983:197) จากหลักการสามประการดังกล่าวชาวอิ้วเมี่ยนกับชาวจีนกลุ่มที่รับรองสิทธิดั้งเดิมของชาวอิ้วเมี่ยน จึงมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่มีความบาดหมางทางชาติพันธุ์ แต่ชาวอิ้วเมี่ยนจะก่อการจลาจลกับกลุ่มที่ไม่ยอมรับรองสิทธิสามประการดังกล่าวอยู่บ่อยครั้ง ส่วนมากแล้วชาวอิ้วเมี่ยนจะพ่ายแพ้และถูกปราบปรามจนต้องละถิ่นฐาน แต่เมื่อมีราชวงศ์ใหม่ที่เป็นชนชาติฮั่นขึ้นมาปกครองประเทศความหวังของชาวอิ้วเมี่ยนก็ได้รับการฟื้นฟู เมื่อราชวงศ์ต่างชาติมาปกครองประเทศจีนชาวอิ้วเมี่ยนก็ละถิ่นฐาน สร้างอุปนิสัยอย่างหนึ่งให้แก่ชาวอิ้วเมี่ยนคือการหลบภัยไม่ต่อสู้กับผู้มีอำนาจปกครองประเทศ

กฎเกณฑ์จารีตประเพณีของชาวอิ้วเมี่ยนในการจัดการปัญหาภายในชุมชนจึงเน้นความยืดหยุ่น ยอมรับฐานะในทางกฎหมายว่าจารีตประเพณีของชนเผ่าอยู่ในลำดับรอง เมื่อพื้นที่ทางกฎหมายของรัฐแผ่ไปไม่ถึงตรงที่ชาวอิ้วเมี่ยนอาศัยอยู่หรือไม่มีกฎหมายของรัฐเข้ามาดูแลแล้วไซร้ ชาวอิ้วเมี่ยนก็สามารถใช้กฎหมายของตนเองในการจัดการความสัมพันธ์ของสมาชิกในเผ่าได้เต็มที่ กฎหมายของชาวอิ้วเมี่ยนปรากฏอยู่ในรูปของกฎจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติไม่นิยมบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีลักษณะคล้ายจะโอนอ่อนผ่อนตามหลักคำสอนว่าการปกครองของชนชาติจีนโบราณ ที่ให้เคารพนับถือผู้ปกครองแห่งท้องถิ่นและกฎเกณฑ์ของพวกเขาอย่างเต็มที่ เนื่องจากความที่พวกเขาเป็นเจ้าของท้องถิ่นเป็นผู้ปกครองอยู่ก่อนแล้ว มีกองกำลังสามารถให้คุณให้โทษได้ กฎหมายขององค์รัฐาธิปัตย์ที่ตั้งขึ้นมานั้น ก็ตั้งขึ้นด้วยสิทธิอำนาจที่ได้รับมาจากสวรรค์เบื้องบนเพื่อปกครองรักษาความสงบในโลกมนุษย์ หากกฎหมายมีหลักความยุติธรรม(Ei Doz-Leiz)เป็นรากฐานอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่ชาวอิ้วเมี่ยนจะต้องไปแข็งขืนเป็นปฏิปักษ์ ยิ่งกว่านั้นผู้ปกครองย่อมต้องรับผิดชอบต่อพระเจ้าเป็นการส่วนตัวอยู่ด้วย แม้ผู้ปกครองไม่มีความเป็นธรรมในการปกครองก็ย่อมต้องรับโทษจากพระเจ้าโดยตรง

ความยุติธรรมตามอุดมคติของประเทศไทย

"...ดูเหมือนปรัชญากฎหมายธรรมชาติจะเป็นกระแสหลักทางความคิดของนิติปรัชญาตะวันตก โดยที่กระแสความคิดเช่นนี้ในเนื้อแท้เป็นแนวความคิดแบบอุดมคติ/จิตนิยม และศีลธรรมนิยม กฎหมายถูกพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบจริยธรรมทั่วไป เป็นเรื่องความมีเหตุมีผลหรือความเป็นธรรมที่มิได้มีบ่อเกิดจากกำลังอำนาจหรือการกระทำตามอำเภอใจของปัจเจกชนที่เป็นผู้ปกครองแต่อย่างใด ลักษณะเช่นนี้เมื่อมองเปรียบเทียบกับปรัชญากฎหมายไทยดั่งเดิมแล้ว ดูจะไม่แตกต่างกันนักในเชิงจุดยืนทางความคิดที่มองกฎหมายเป็นเรื่องความมีเหตุมีผลหรือความเป็นธรรมเช่นกัน..."(จรัญ.2545:19) เราคงรู้ดีว่าในสังคมไทยนี้ได้เปลี่ยนระบบการปกครองมาหลายรูปแบบ ในสมัยเริ่มต้นของอาณาจักรสุโขทัยเราใช้ระบบพ่อปกครองลูก มีพ่อขุนเป็นใหญ่อยู่เหนือพ่อเมือง ท่านเองทำหน้าที่เป็นตุลาการด้วยในกรณีที่เป็นเรื่องที่มีข้อยุ่งยาก แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าผู้ปกครองในสัมยนั้นไม่ได้ใช้อำนาจการตัดสินตามอำเภอใจ ผู้ปกครองไม่สามารถก่อตั้งกฎหมายขึ้นเอง แต่ท่านทำหน้าที่รักษาธรรมให้ดำรงอยู่เท่านั้น "ธรรม" เป็นเรื่องเดียวกันกับ คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม กฎหมายในสมัยก่อนในยุคพ่อขุนจึงนิยมยกย่องให้พ่อขุนเป็นผู้ออกคำสั่งปกครองได้ เพราะพ่อขุนต้องทำหน้าที่พิทักษ์ธรรมให้แก่บ้านเมือง ประชาชนได้มอบอำนาจบางประการให้แก่พ่อพ่อขุน ในยามศึกสงครามพ่อขุนจะนำทัพออกรบกับศัตรู การให้มีอำนาจเด็จขาดในการสั่งทำโทษแบบระบบทหารจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับมาจากการปกครองระเบียบวินัยในกองทัพ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเราได้ยกกษัตริย์ขึ้นเป็นสมมุติราช จึงให้มีอำนาจอันสมบูรณ์ในการทุกอย่าง บ้านเมืองของเราจึงเข้าไปสู่สังคมระบบอำนาจแบบเบ็ดเสร็จตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แต่อำนาจออก

กฎหมายนั้นต้องอ้างอำนาจตามที่มีในพระธรรมศาสตร์(จรัญ.2545:208) แต่การปกครองในระบบศักดินาได้ลดทอนความสมบูรณ์ของการยึดถือเหตุผลหรือหลักการหรือหลักจตุรธรรมภายในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเคยมองว่า "...ถือว่าเป็นหลักกฎหมายธรรมชาติในพระธรรมศาสตร์...4 ประการ กล่าวคือ

1. กฎหมายหมายมิได้เป็นกฎเกณฑ์หรือคำสั่งของผู้ปกครองแผ่นดินที่อาจมีเนื้อหาอย่างไรก็ได้ตามอำเภอใจ

2. กฎหมายต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมะหรือศีลธรรม

3. จุดหมายแห่งกฎหมายต้องเป็นไปเพื่อความสุขสถาพรหรือเพื่อประโยชน์ของราษฎร....

4. การใช้อำนาจทางกฎหมายของพระมหากษัตริย์(หรือผู้ปกครอง)ต้องกระทำบนพื้นฐานของหลักทศพิธราชธรรม..."(จรัญ.2545:201) แต่ในการปกครองบ้านเมืองของผู้ปกครองได้ มีการก่อตั้งระบบกรมกองตั้งเจ้าขุนมูลนายขึ้นมาควบคุมผู้คนในบ้านเมืองกฎหมายบางส่วนจึงเป็นกฎหมายที่สร้างขึ้นบนอุดมการณ์ทางการเมืองดังกล่าว ให้มีระบบกระบวนการยุติธรรมแบบไต่สวนหาความผิดตามข้อกล่าวหา ใช้การทรมานร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อบังคับให้บอกความจริง เพื่อรักษาอำนาจของชนชั้นสูงของสังคมเอาไว้ กฎมายของไทยเราในอดีตมีบางส่วนที่รับเอาพุทธปรัชญาหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาเข้ามาบทบาทอยู่ไม่น้อย อาทิเช่นในสมัยรัชกาลที่หนึ่งทรงมีพระราชกำหนดให้ "…ห้ามมิให้นับถือพระภูมิเจ้าที่ เทพารักษ์ ยิ่งกว่าพระไตรสรณาคม ห้ามมิให้ฆ่าสัตว์เพื่อพลีบูชาพระภูมิ ผีสางๆ...ห้ามการบูชาศิวลึงค์ ด้วยเห็นว่าเป็นความงมงายเป็นการกระทำซึ่งมีที่มาจากคนพาลกักขพะเพื่อเยาะเย้ยหญิงแม่มด อันมีมารยาและคนรุ่นหลังที่ไม่รู้งมงายถือปฏิบัติมา อีกทั้งการปล่อยให้บูชาศิวลึงค์ปรากฏต่อชาวต่างชาติย่อมทำให้เกิดการดูหมิ่นดูแคลนต่อความลามกอัปมงคลนี้...กฎหมายธรรมะจึงหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันให้เห็นหลักฐาน...รายละเอียดของกฎหมายอันกำหนดให้ประชาชนศึกษาลักษณะศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ให้รู้แจ้ง...ดังมีกฎหมายฉบับหนึ่งที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ.2325 ...กำหนดให้ผู้ประทำผิดฐานเป็นชู้ล่วงประเวณีภรรยาผู้อื่นต้องถูกปรับไหมไถ่โทษ ส่วนหญิงให้ถูกลงโทษประจาร ขณะเดียวกัน กฎหมายก็ยังเปิดทางเลือกให้ชายสามีสามารถฆ่าชายชู้พร้อมกับหญิงได้อีกด้วย หากมีความเจ็บแค้นไม่ต้องการเอาเงินสินไหม…" (จรัญ.2545:297) ความใกล้ชิดระหว่างกฎหมายกับธรรมะแบบพุทธธรรมนี้ได้รับการยึดถือตลอดมาจนกระทั่งชาวยุโรปที่นับถือศาสนาคริศต์เป็นส่วนใหญ่ได้เข้ามาติดต่อค้าขายพร้อมทั้งขยายดินแดนอาณานิคม ไม่ยอมรับระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทย ต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ที่ 5 ในราชวงศ์จักรีแห่งอาณาจักรกรุงสยามฯ จึงจำต้องปรับเปลี่ยนทรรศนะทางกระบวนการยุติธรรมเสียใหม่ ให้ห่างจากมิติทางด้านศาสนาพุทธนิยม ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถทำให้ชาวต่างชาติอย่างชาติตะวันตกทั้งหลายยอมรับระบบไต่สวนของกระบวนยุติธรรมไทยได้ บีบรัดให้กรุงสยามต้องเข้าสู่ยุคปฏิรูปบ้านเมืองนำเอาระบบกฎหมายของตะวันตกเข้ามาใช้แทนกฎหมายไทยในส่วนต่างๆ สร้างระบบข้าราชการประจำขึ้นมาใช้อำนาจตุลาการ เปลี่ยนระบบการศาลให้รวมศูนย์อำนาจไว้ที่

ส่วนกลางทั้งหมด รวบรวมบรรดาศาลทั้งหลายให้เป็นระบบศาลเดี่ยว มีข้าราชการตุลาการที่มีหน้าที่ตัดสินอรรถคดีทั้งหลายในนามขององค์พระมหากษัตริย์ ประชาชนทุกคนต้องให้ความเคารพเชื่อฟังเสมอเหมือนองค์พระมหากษัตริย์ออกนั่งบัลลังก์ด้วยพระองค์เอง ผู้พิพากษามีอำนาจลงโทษผู้ที่หมิ่นอำนาจศาลได้โดยไม่ต้องสืบสวนหรือสืบพยาน แต่ที่หน้าเศร้าใจก็คือผู้ทรงอำนาจทางด้านการยุติธรรมในยุคนั้น ได้ปฏิเสธหลักความยุติธรรมเที่ยงแท้เสีย แล้วถือเอาเพียงหลักความยุติธรรมตามกฎหมายแต่ประการเดียว ทำให้ความน่าเลื่อมใสในกระบวนการยุติธรรมแห่งกรุงสยามบิดเบี้ยวไป ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือเฉกเช่นอุดมการณ์ที่เคยมีมา ในตอนเริ่มแรกของการก่อตั้งราชอาณาจักรสยามประเทศ ประกอบกับความจำเป็นทางการเมือง ต้องใช้นโยบายการรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลางอย่างรีบด่วน จึงได้ทำลายความสำคัญและหลากหลายทางกระบวนการยุติธรรมของดินแดนประเทศราชเสียทั้งหมด ถึงกับประกาศให้สิ่งที่ขัดต่อกฎหมายของส่วนกลางเป็นสิ่งที่ใช้ไม่ได้

แนวคิดเกี่ยวคำอธิบายจุดมุ่งหมายของคำว่า ความยุติธรรม ในความหมายของกฎหมายแห่งกรุงสยามยุคต้นนั้น พระมหากษัตริย์ทรงมีหน้าที่เป็น “....ศูนย์กลางแห่งการพิทักษ์ธรรมะและกฎหมายพร้อมกันไปในตัว...”(จรัญ.2545:307) และบรรดาข้าราชการทั้งหลายก็ต้องเป็นผู้รับใช้ธรรมะและกฎหมายไปด้วย แนวคิดรากลึกแท้ๆของกฎหมายแห่งกรุงสยาม ก็คือว่า ผู้เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐและข้าราชการทุกคนคือข้ารับใช้ของพระเจ้าอยู่หัว มีหน้าที่พิทักษ์ธรรม ตามที่กฎหมายอันเป็นคำสั่งของผู้เป็นองค์พระประมุขได้ชี้นำไว้แล้วว่าให้กระทำอย่างไร ซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นอุดมการณ์ด้านการปกครอง ด้านการค้าขายและรักษาความสงบของบ้านเมืองในยามสงครามเป็นกฎหมายปลีกย่อยออกไปตามความจำเป็น ประมาณเกือบร้อยปีแห่งการหันหลังให้กับหลักธรรมะหรือหลักความยุติธรรม ได้เกิดความวิปริตในสังคมไทยอย่างมากมาย บรรดาข้าราชการทั้งหลายมองว่ากฎหมายเป็นเพียงหนทางแห่งอำนาจของผู้ปกครอง ประชาชนเบื่อหน่ายต่อการยุติธรรมไทยซึ่งเป็นเหมือนแค่แหล่งอาชีพของข้าราชการอย่างหนึ่งที่มีความเป็นอิสระสูงสุด และบรรดาข้าราชการศาล ตุลาการ เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมอาศัยหากินอยู่บนตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ดิ้นได้ ทำตัวห่างเหินกับประชาชนและเย็นชาต่อหลักความยุติธรรมมากที่สุด เป็นสถาบันที่ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสถานการณ์บ้านเมือง และไม่ได้มีอยู่เพื่อเอื้อต่อความยุติธรรมอย่างแท้จริง เสียงบ่นมีปรากฏมากขึ้นจนผู้คนเริ่มยอมรับว่า กฎหมายเปรียบเสมือนใยแมงมุม ที่ดักจับได้แต่สัตว์ตัวที่อ่อนแอ ส่วนตัวที่แข็งแรงนั้นก็หลุดรอดไปได้ทุกที ในคุกตารางจึงมีแต่คนยากจนกับคนที่ไม่รู้จักเส้นทางแห่งอำนาจเท่านั้น เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ทรงเคยตรัสเกี่ยวกับการรักษาความยุติธรรมกับกฎหมายไว้ด้วยความเป็นห่วงเป็นกังวลหลายครั้ง โดยมุ่งเน้นให้ยึดหลักความยุติธรรมเป็นใหญ่แล้วให้กฎหมายเป็นเครื่องมือของผู้ใช้กฎหมายโดยไม่ยึดติดกับตัวอักษรในบทกฎหมายเพียงอย่างเดียวในการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่ประชาชน ตามที่

อาจารย์จรัญ โฆษณานันท์ ได้คัดไว้ในหนังสือปรัชญากฎหมายไทย ผู้วิจัยขออัญเชิญมาไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

“ผู้ที่ได้ผ่านสำนักอบรมศึกษากฎหมายทุกคนควรจะได้รับการชี้แจงเน้นหนักให้ทราบชัดว่ากฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติหรือปัจจัยที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม....จึงไม่สมควรจะถือว่า การรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินมีวงกว้างอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรม จรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามจริงด้วย” (จรัญ.2545 เพิ่งอ้าง)

ในคำตรัสนี้ได้ยืนยันว่านอกจากกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ยังมีหลักแห่งความยุติธรรมอย่างอื่นๆอีก พระองค์ทรงประสงค์ให้ข้าราชการ(ผู้รับใช้พระราชา)ตระหนักถึงหลักแห่งความยุติธรรมที่อยู่เหนือตัวบทกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรแบบหยาบๆ และอีกตอนหนึ่งที่ทรงตรัสถึงเรื่องการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติของราษฎรไว้ว่า

“กฎหมายกับความเป็นอยู่ที่เป็นจริงอาจขัดกัน และกฎหมายก็มีช่องโหว่มิใช่น้อยเพราะเราปรับปรุงกฎหมายและการปกครองอย่างโดยอาศัยหลักการของต่างประเทศโดยมิได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าในที่ใดเป็นอย่างไร ร้ายกว่านั้นก็ไม่คำนึงถึงว่าการปกครองของทางราชการบางทีไปไม่ถึงประชาชนด้วยซ้ำ จึงทำให้ประชาชนต้องตั้งกฎหมายของเขาเอง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเลวเป็นแต่มีบางสิ่งบางอย่างขัดกับกฎหมายของบ้านเมือง...

เราไม่ปรารถนาเลยที่จะให้มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย แต่เราก็สร้างเขาขึ้นมาเองโดยไปชี้หน้าชาวบ้านที่เขาปกครองตัวเองดีแล้วเรียบร้อยแล้วเป็นประชาธิปไตยอย่างดีอย่างชอบแล้ว ว่าบุกรุกเข้ามาอยู่ในป่าสงวนและขับไล่ให้เขาย้ายออกไป...ป่าสงวนนั้นเราขีดเส้นบนแผนที่ เจ้าหน้าที่จะไปถึงได้หรือไม่ได้ก็ช่าง และส่วนมากก็ปรากฏเจ้าหน้าที่ไม่ได้ไป ดังนั้นราษฎรจะทราบได้อย่างไรว่าที่เขาเข้ามาอาศัยอยู่เป็นป่าสงวนและเมื่อเราถือว่าเขาเป็นชาวบ้านก็ไปกดหัวเขาว่าเขาต้องทราบกฎหมาย แต่กฎหมายอย่างนี้เป็นเพียงขีดเส้นทับเขาไม่ใช่กฎหมายแท้ ที่เป็นกฎหมายก็เพราะพระราชบัญญัติป่าสงวนเป็นกฎหมาย ซึ่งจะให้เขาทราบเองไม่ได้ เพราะทางฝ่ายปกครองไม่ได้นำเอากฎหมายนั้นไปแจ้งแก่เขา... จึงไม่ใช่เรื่องที่จะไปว่าเขาไม่ทราบกฎหมาย... และโดยประการนี้จึงทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่กฎหมาย เพราะต่างคนต่างมีผิดมีถูกด้วยกันอยู่ จึงเป็นหน้าที่ของผู้รู้กฎหมาย ที่จะต้องไปทำความเข้าใจ คือไม่ใช่ไปกดขี่ให้ใช้กฎหมายโดยเข้มงวด แต่ไปทำให้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจว่า เราอยู่ร่วมประเทศเดียวกันต้องอยู่ด้วยกันด้วยความอะลุ้มอล่วย ไม่ใช่กดขี่ซึ่งกันและกัน...”(จรัญ.2545:เพิ่งอ้าง) สิ่งนี้ปรากฏขึ้นจริงในพื้นที่ทำการวิจัยครั้งนี้ด้วย ชาวบ้านได้เพียรพยายามที่จะทบทวนกติกาชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่กันใหม่อีกครั้ง เพื่อที่จะขอให้ทางการรับรองการดูแลและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ถูกขัดขวางด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐและกลุ่มที่มีอำนาจปกครองในท้องถิ่น

เหตุผลที่กฎหมายบ้านเมืองกับหลักความยุติธรรมไม่สอดคล้องกันเช่นนี้ บางทีอาจมาจากเจตนาอันบริสุทธิ์หรือโมหะคติก็ได้ ดังที่ปรากฏในพระราชดำรัสบางตอนที่ว่า

"...บางทีเราตั้งกฎหมายขึ้นมาก็ด้วยวิชาการซึ่งได้มาจากต่างประเทศ เพราะว่าวิชากฎหมายนี้ก็เป็นวิชาที่กว้างขวาง จึงต้องมีทำอะไรอย่างหนึ่ง แต่วิชาการนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์หรือท้องที่ของเรา บางทีเคยยกตัวอย่างมาเกี่ยวข้องกับที่ดิน เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินของประชาชนที่อยู่ห่างไกล ซึ่งเราเอากฎหมายไปบังคับประชาชนเหล่านั้นก็ไม่ได้ เพราะว่าความผิดของตนเอง เพราะการปกครองไม่ถึงประชาชนที่อยู่ห่างไกล จึงไม่สามารถที่จะทราบถึงกฎหมาย ความบกพร่องก็อยู่ทางฝ่ายที่บังคับกฎหมายมากกว่าฝ่ายที่ถูกบังคับ ข้อนี้ควรจะถือเป็นหลักเหมือนกัน ฉะนั้นต้องหาวิธีที่จะปฏิบัติกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักธรรมชาติ...เช่นในป่าสงวนซึ่งทางการได้ขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ว่าเราขีดประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวน แล้วเพิ่งไปสงวนทีหลังโดยไปขีดเส้นบนเศษกระดาษ ก็ดูชอบกลอยู่... ถ้าดูในทางกฎหมาย เขาก็ฝ่าฝืน เพราะว่าตรามาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ว่าถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่ก่อน เขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์ หมายความว่าทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง..."(จรัญ.2545:เพิ่งอ้าง) จากพระราชดำรัสดังที่ได้อัญเชิญมานี้ เราคงต้องยอมรับว่ารัฐชาติมีอำนาจเด็ดขาดในการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในกระบวนการควบคุมทางสังคม แต่หลายเรื่องก็ไม่สอดคล้องกับความเหมาะสมของเรื่องหรือท้องถิ่น เพราะไปละเมิดสิทธิของมนุษย์คนอื่น พระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าควรที่จะแก้การบังคับใช้กฎหมายที่ยึดเจตจำนงอันบริสุทธิ์ เพื่อให้กฎหมายมีความน่าเคารพเลื่อมใสเป็นที่ศรัทธาในคุณสมบัติที่ดี ไม่ใช่เพราะกฎหมายมีปืนจึงต้องยอมตาม

สรุปนิยามของคำว่า ความยุติธรรม

ดังนั้นเราสรุปได้ว่า ความยุติธรรมของทุกสังคมในยุคแรกๆนั้น ไม่ว่าในสังคมตะวันตกตะวันออก หรืออย่างกรณีของศาสนาคริสต์ ศาสนายิวและศาสนาอิสลาม "ให้ความสำคัญต่อความยุติธรรมและกฎหมายเสมอกัน พร้อมๆกับพิจารณาว่าเป็นหลักคุณค่าหรือบรรทัดฐานอุดมคติซึ่งมีความเป็นภาวะวิสัย ในฐานะเป็นผลผลิตแห่งเจตจำนงของพระเจ้า" (จรัญ.2549:404) เราอาจเรียกว่าเป็นกลุ่มแนวคิดนี้ว่าเป็นสำนักเทวะกฎหมาย ที่มีพระเจ้าศูนย์กลางของสรรพสิ่งมีความกลมกลืนกันเป็นอันเหนึ่งอันเดียว พระเจ้าเป็นทั้งแหล่งแห่งความยุติธรรมและผู้ครอบครองมนุษย์โดยมอบหมายหน้าที่ให้มนุษย์(ผู้ปกครอง)ดูแลประชาชนให้รักษากฎหมายของพระองค์ โดยต้องรักษาความยุติธรรมให้เกิดแก่สังคม มีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นตามที่ได้บัญญัติไว้ในธรรมบัญญัติและมโนสำนึกของมนุษย์ แต่ด้วยเหตุผลที่มนุษย์แต่ละคนมีไม่เหมือนกันและใช้ในทิศทางที่แตกต่างกันตามประสบการณ์ของตนเอง หรือการขัดเกลาที่ได้รับจากสังคมต่างกัน หรือความแตกต่างทางด้านลัทธิความเชื่อ การเมืองการปกครอง และการดำเนินชีวิตที่ต้อง

ดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ เราต่างก็เลยเลือกนิยามของคำว่าความยุติธรรมตามที่เราจะได้ประโยชน์หรือพวกของเราจะได้ประโยชน์ หรือเป็นระบบที่เอื้อประโยชน์สร้างอาชีพให้แก่เรา เสริมส่งให้เรามีอำนาจอยู่เหนือคนอื่นได้อย่างมั่นคง จนทำให้สามัญสำนึกของเราเริ่มระอายใจที่จะช่วยยืนยันความหมายของคำว่ายุติธรรม จนเป็นที่มาของการที่ไม่มีใครกล้ายืนยันว่าอะไรคือความยุติธรรมอย่างจริงๆจังๆสักคนหนึ่ง เท่าที่ผู้วิจัยทราบนั้นในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงนิยามของคำว่ายุติธรรมมาหลายครั้ง จนกระทั่งล่าสุดอาจารย์จรัญ โฆษณานันท์ เสนอคำนิยามของคำว่า ความยุติธรรม เพื่อเป็นตัวเลือกหนึ่งในคำตอบของนักศึกษาวิชานิติปรัชญาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ต่อคำถามของชาวบ้านผู้ไฝ่รู้ทั้งหลายที่มักจะถามนักนิติศาสตร์ว่า ความยุติธรรมคืออะไร? เราจะได้รับความยุติธรรมไหม? อาจารย์ท่านจึงให้คำตอบว่า

“...น่าสะกิดใจว่าการเห็นด้วยหรือเห็นแย้งอย่างเป็นตัวของตัวเองในท้ายที่สุดต่อทรรศนะต่างๆที่กล่าวมาพึงวางอยู่บนหลักแห่งความไม่มีอคติ, การใฝ่หาศรัทธาต่อสัจจะ และการปลดปล่อยอัตตาหรือความเห็นแก่ตัวให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นหลักพื้นฐานเช่นเดียวกับเงื่อนไขทางอัตวิสัยที่ใช้ประกอบการหาคำตอบของความยุติธรรม

พ้นจากกระบวนการหาข้อสรุปที่เป็นตัวของตัวเองข้างต้น อีกทั้งพ้นจากอิทธิพลเชิงครอบงำอุดมคติใดๆ ไม่ว่าก้าวหน้าหรือล้าหลัง ผู้เขียนเชื่อว่าบนพื้นฐานแห่ง “ปัญญา”(อันเป็นแก่นสารสำคัญของความเป็นมนุษย์) ดังกล่าวซึ่งก้าวล่วงมิติของอคติ, อำนาจ, อำนาจรัฐ หรือความยึดติดแต่ประโยชน์ส่วนตนนี้เอง ที่มโนสำนึกของเราจะสัมผัสถึงความยุติธรรมในแง่ของกฎเกณฑ์หรือหลักการเชิงอุดมคติเพื่อยุติความขัดแย้งทางสังคมซึ่งร้อยรัดคุณธรรม เรื่องเสรีภาพ, ความเสมอภาค และความมีเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมเกิดแก่เจ็บตายซึ่งมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเท่าเทียมกัน...”(จรัญ.2549:442)

จากข้อสรุปของอาจารย์จรัญ ที่ว่า มนุษย์เราสามารถสัมผัสถึงความยุติธรรมได้ โดยที่ต้องตัดอคติ, อำนาจ, อำนาจรัฐ หรือความยึดติดแต่ประโยชน์ส่วนตน พ้นจากกระบวนการหาข้อสรุปที่เป็นตัวของตัวเองข้างต้น อีกทั้งพ้นจากอิทธิพลเชิงครอบงำอุดมคติใดๆ ไม่ว่าก้าวหน้าหรือล้าหลัง จากนั้นใช้มโนสำนึกที่ประกอบด้วยปัญญาอันไม่มีอคติและใฝ่หาศรัทธาต่อสัจจะ อาจารย์ให้ข้อคิดว่ามนุษย์จะสามารถพบว่าความยุติธรรม คือ “กฎเกณฑ์หรือหลักการเชิงอุดมคติเพื่อยุติความขัดแย้งทางสังคมซึ่งร้อยรัดคุณธรรม เรื่องเสรีภาพ, ความเสมอภาคและความมีเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมเกิดแก่เจ็บตายซึ่งมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเท่าเทียมกัน” เราทุกคนคงปรารถนาให้สังคมที่เราอาศัยอยู่มีลักษณะเป็นดังที่ท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้นี้ เพราะเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น เมื่อเพ่งดูโลกของความเป็นจริงในชุมชนที่อาศัยทุกวันนี้แล้ว หวนคิดถึงโลกในอุดมคติที่สวยหรูดังเช่นว่านี้ เราทุกคนคงปรารถนาที่จะได้เห็นกับตาสักครั้ง แต่น่าเสียดายคือสังคมที่เราอยู่นี้ถูกบีบรัดด้วยปัญหาและความยุ่งยากต่างๆมากมาย จนเราจะหาวิถีที่ถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้อง เที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นไม่ได้ เราจึงต้องทำใจให้สูง

ยอมรับและพอใจอยู่ในสังคมที่อาจมีความผิดเพี้ยน วิปริตอยู่บ้าง อาจไม่มีความเสมอภาคทางสังคม เพราะเราต่างมีโอกาสในการแสวงหาปัจจัยที่ได้มาไม่เท่าเทียมกันจึงเกิดความแตกต่างทางฐานะการเงิน ฐานะทางการศึกษา เราเกิดในครอบครัวหรือชนชาติหรือเผ่าพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย จึงมีปัญหาเรื่องศักดิ์ศรีที่ถูกข่มเหงจนเคยชินและทำให้เรามองโลกว่าบิดเบี้ยวเราจึงไม่ใยดีต่อความยุติธรรมหรือความถูกต้องใดๆอีกต่อไป แต่หาสนใจที่จะหาวิธีทางรักษาตัวให้อยู่รอดปลอดภัยจากอำนาจทั้งในและนอกระบบกฎหมาย เนื่องเพราะเหตุที่เราต้องยืนต้านทานต่อความทุกข์ยากลำบากอย่างโดดเดี่ยว จนเราลืมสนิทไปว่าความเป็นมนุษย์นั้นควรที่จะมีเสรีภาพมีทางเลือกในการดำเนินชีวิตและมีความมั่นคงปลอดภัยเฉกเช่นเดียวกับคนอื่นๆ เรื่องเกียรติยศชื่อเสียงนั้นเราควรมองไปที่การแสวงหาความเมตตาเอ็นดูบุคคลอื่นที่ด้อยโอกาสกว่าเรา คอยช่วยพยุงส่งเสริมให้เขามีโอกาสทางสังคมที่เท่าเทียมกันกับเรา การจัดการปัญหาข้อขัดแย้งใดๆก็ควรที่ยืนอยู่บนหลักการที่มุ่งเป้าประสงค์ที่การทำเรื่องใหญ่ๆให้เป็นเรื่องเล็ก ทำเรื่องเล็กให้หมดความขุ่นข้องหมองใจต่อกันไป ในที่สุด เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม เป็นสังคมที่อบอวลไปด้วยบรรยากาศแห่งความรักความเมตตาในเพื่อนมนุษย์โดยปรารถนาให้เขาได้รับเสรีภาพ ความเสมอภาพและความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สำหรับผู้ที่ทรงอำนาจและเต็มล้นด้วยโอกาสควรที่จะกระจายความเป็นธรรมนั้นแก่ทุกคนในสังคมนั้น โดยที่ไม่มัวเมาอยู่แต่ในลาภยศสรรเสริญหรือการกอบโกยผลประโยชน์จากช่องทางของกฎหมายที่เอื้อให้อย่างมากมายแก่คนที่มีอำนาจรัฐและอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อช่วยสร้างสังคมที่มีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นอย่างสัตย์ซื่อต่อมโนสำนึกผิดชอบชั่วดี มิใช่ปล่อยให้ผู้คนหลงงมงายอยู่กับความเชื่อผิดๆว่ากฎหมายเป็นเพียงอำนาจของผู้ที่มีกฎหมายอยู่ในมือ จะพลิกจะแพลงไปอย่างไรก็ได้ ผู้เป็นมนุษย์ที่มีความคิดอันประเสริฐและมีโอกาสอันบริบูรณ์กว่าผู้คนทั้งหลายที่อาศัยเกิดร่วมผืนแผ่นดิน แผ่นฟ้าและช่วงเวลาหนึ่งของความเป็นมนุษย์ที่แสนสั้น การทำดีอาจไม่มีผลกำไร แต่ชื่อเสียงที่ฝากไว้ คืออะไรที่น่ารำลึกยกย่องเช่นกัน ความยุติธรรมก็คือสิ่งที่พึงประสงค์ที่สุดสำหรับบรรดาผู้ที่มีโอกาสเขาเกี่ยวข้องกับกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมไม่ใช่มีหน้าที่เข้าไปรักษากฎหมายให้คงอยู่ แต่กฎหมายต่างหากที่ต้องสร้างกระบวนการให้ความยุติธรรมดำรงอยู่ และมนุษย์ที่เป็นผู้ใช้กฎหมายและผู้มีอำนาจปกครองตามเจตจำนงของประชาชนนั่นเองที่มีหน้าที่รักษาความถูกต้องของกฎหมายและเผยแพร่กฎหมายให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเคารพและเชื่อฟังกฎหมายที่มีความยุติธรรม

2. กฎเกณฑ์ชนเผ่าอิ้วเมี่ยน(จารีตประเพณี) เป็นที่มาของความยุติธรรมแต่อยู่ภายใต้กฎหมาย

อิ้วเมี่ยนเป็นเผ่าพันธุ์หนึ่งที่เชื่อว่ามีพระเจ้าสร้างโลกและจักรวาลนี้มีพระเจ้าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง พระเจ้ามีด้วยกันหลายองค์ พระเจ้าองค์แรกมีพระนามว่า “เปี้ยน ฮู่ง” (Bienh Hungh) การทรงสร้างอย่างแรกคือการสร้างเพื่อนคู่คิด(ภรรยา)โดยสร้างจากการจิตนาการว่าอยากมีคู่

สนทนาด้วยในความว่างเปล่าของจักรวาลที่สร้างขึ้น เมื่อสร้างจักรวาลแล้วก็มาสร้าง “ฟาม-มุ่ย” (Faam-Muic) หลังจากนั้นเมื่อเปี้ยนสู่งกลับสู่การสูญสลาย ร่างกายของเปี้ยน สู่ง ก็กลายเป็นดาวดวงต่างๆในจักรวาล เป็นสสารในโลกนี้ ฟาม - มุ่ยได้เริ่มต้นเนรมิตสิ่งต่างๆขึ้นมา ให้กำเนิดเทพเจ้าองค์ต่างๆ เป็นผู้ครอบครองดวงดาวในจักรวาลนี้ รวมทั้งมีสงครามการแย่งชิงอำนาจระหว่างเทพเจ้าจนกระทั่งเทพเจ้าสามดาวที่ถือกำเนิดมาไล่เลี่ยกัน ไม่สามารถตกลงได้ว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่จึงได้ตกลงแข่งขันกันเป็นพี่ใหญ่ด้วยการไปเกิดใหม่ เมื่อการแข่งสำเร็จผู้ที่เกิดก่อนก็ได้เป็นใหญ่กว่า จึงได้วางระบบของการปกครองในจักรวาลขึ้น โลกวิญญาณมีรัฐบาลฝ่ายโลกวิญญาณดูแลปกครอง โดยมี ฟาม-ธิง เป็นสถาบันการปกครองสูงสุด ชาวอิ้วเมี่ยนเป็นกลุ่มชนที่นับถือสิทธิอำนาจของพระเจ้าเปี้ยน สู่ง(องค์ที่สร้างจักรวาล) มาก ถือว่าชนทุกชาติมีพระเจ้าของตนเองที่แตกต่างกันไป ต่อมาภายหลังน้ำท่วมโลกนานแล้ว ชาวอิ้วเมี่ยนได้ถือกำเนิดขึ้นจาก “หลง ช้วน” กับ “มู่̱ กู่̱ ฟาม” โดยแบ่งเป็นสิบสองอิ้วเมี่ยน เป็นลูกครึ่งชนชาติฮั่นกับชนป่าเถื่อน จึงไม่ถือทิฐิต่อเพื่อนมนุษย์เผ่าพันธุ์อื่นมากนัก แต่ทว่า หลง ช้วน ได้รับการเลื่อนฐานะเป็น “เปี้ยน สู่ง” ระบบการนับถือเรื่องบรรพชนซึ่งเป็นบุพการีที่ล่วงลับเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีที่จำเป็นยิ่งกว่าการเลี้ยงดูเอาใจใส่ในระหว่างที่ท่านมีชีวิต

เรื่องลัทธิความเชื่อนี้เป็นแหล่งพลังอำนาจอันชอบธรรมของชาวอิ้วเมี่ยน ในการยืนหยัดอยู่บนวิถีการมีชีวิตในฐานะมนุษย์ที่ทรงคุณค่าคนหนึ่ง ทุกคนมีโอกาสที่จะได้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นเทพ-เจ้าอีกองค์หนึ่งหากสั่งสมบุญบารมีเพียงพอ หรืออย่างน้อยการมีบุตรสืบสกุลจะได้เป็นผีเจ้าบ้านและมีโอกาสเลื่อนฐานะไปถึงขั้นที่เรียกว่าเทพเจ้าประจำตระกูลของลูกหลาน พระเจ้าของชาวอิ้วเมี่ยนมีบทบาทอย่างมากในการรับรองทายาทของเปี้ยน สู่ง (หลงช้วน)ให้ได้รับความปลอดภัยจากเทพเจ้าที่ชั่วร้ายทั้งหลาย ตั้งแต่เกิดจนตายทายาทของเปี้ยนสู่งจะมีฐานะที่พิเศษคือมีเทพเจ้าบริวารคอยติดตามช่วยเหลือ และเมื่ออิ้วเมี่ยนตายแล้ววิญญาณส่วนของผู้ที่ได้สั่งสมบุญบารมีมากเพียงพอจะได้ไปอยู่บนสวรรค์กับเปี้ยนสู่ง แต่บางคนที่มีบาปหนาจะต้องถูกผลักตกนรกรับกรรมเวรจนสาสม ที่สำคัญผู้ที่ตายแล้วต้องตกนรกนั้น เขาสามารถหลีกหนีจากความบาปผิดของเขาในขณะที่อยู่ในนรกได้ ด้วยการแสดงออกถึงความต้องการกับลูกหลานว่า เขาอยู่ที่นรกขุมไหนต้องการการบูชาไถ่บาปด้วยสิ่งใด ความจำเป็นที่การต้องมีบุตรหลานสืบเผ่าพันธุ์ต่อจากตน ก็เพื่อเป็นหลักประกันในเมืองผีนี้ด้วย

ดังนั้นในระหว่างที่มีชีวิตอยู่สิ่งที่ชาวอิ้วเมี่ยนแสวงหายิ่งกว่าการเป็นกษัตริย์หรือผู้ปกครองก็คือการสั่งสมบุญบารมีและการมีลูกหลานมากๆในการช่วยสืบสกุลต่อไปในภายหน้าให้ได้อีกประมาณเก้าชั่วรุ่น หลังจากมีบุตรหลานเก้าชั่วรุ่นสิบชั่วรุ่นช่วยสืบสกุลต่อจากตนแล้ว ฐานะในโลกวิญญาณก็เลื่อนฐานะไปถึงระดับเทพเจ้าอย่างแน่นอน การนับถือว่ามีลูกหลานเป็นผู้สืบพงศ์พันธุ์ในโลกนี้ส่วนมากจะนับว่าสืบผ่านผู้ชาย พงศ์พันธุ์จะไม่นับผ่านสายโลหิตของผู้หญิง พงศ์พันธุ์ของหญิงมีเพียงผู้เดียวในโลกนี้คือ พระคริสต์ดังข้อความที่ว่า “…Yie oix bun meih caux naaiv dauh

nyei m'sieqv dorn daav win, yaac bun meih nyei zeiv-fun caux ninh nyei zeiv-fun zoux win-wangv."(Thailand Bible Society. Iumien 2007 : 5) ชาวอิ้วเมี่ยนจึงให้ความสำคัญกับการมีบุตรชายมากกว่าบุตรที่เป็นผู้หญิง ผู้ที่ไม่สามารถให้กำเนิดบุตรชายได้จะเป็นข้ออ้างของชายในการมีภรรยาน้อย หรือหญิงที่มีบุตรไม่ได้เลยจะต้องยอมให้สามีหาภรรยาเพิ่มขึ้น และชายที่เป็นหม้ายจำต้องรับบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงดู ดังสุภาษิตที่ว่า การตายของบุตรชายที่ไม่มีทายาทสืบต่อเป็นการตายที่สะทกสะเทือนวงศ์ตระกูลอย่างมาก ครอบครัวใดที่มีบุตรสาวเพียงอย่างเดียวโดยที่ไม่มีบุตรชายเลย สิทธิการสืบทอดมรดกตกแก่บุตรเขยที่ยอมนับถือผีบรรพบุรุษของพ่อตา หรือหลานที่เกิดมาจากบุตรสาวคนที่ยกบุตรชายของตนให้เป็นทายาทของพ่อแม่ หลานที่นับถือบรรพบุรุษของแม่ย่อมได้รับมรดกทั้งหมด ในการนี้หากบุคคลที่เราเลี้ยงมาจนเติบโตสามารถเข้าใจความต่างๆแล้ว ไปนับถือลัทธิความเชื่ออื่น ชาวอิ้วเมี่ยนจะให้เขากลายเป็นคนนอกตระกูลและหมดสิทธิในกองมรดก กลายเป็นบุคคลต่างชาติไปสำหรับชาวอิ้วเมี่ยนที่ยึดถือความเชื่อแบบผีบรรพบุรุษ(เปี้ยน แซ้ง หว้า. 2550)

การทำให้เลือกตกยางออกหรือเสียชีวิตเพราะถูกฆ่าเป็นความผิดต่อ "Cung-Mienv" หากมีการยอมรับผิดชอบหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจกันตั้งแต่แรกเมื่อเกิดความไม่ชอบธรรมหรือการล่วงเกินกันขึ้น ระหว่างมนุษย์ด้วยกันบางเรื่องเมื่อจ่ายค่าเสียหายพอสมควรแล้วก็เลิกแล้วต่อกันไม่มีอะไรต้องติดค้าง แต่นอกจากนี้ยังมีเรื่องของฝ่ายวิญญาณที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในการเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงแต่ละครั้ง เรื่องของโลกมนุษย์สามารถตกลงได้แล้วเมื่อพูดจาหารือกัน พอมาถึงเรื่องราวในโลกวิญญาณบางครั้ง ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่า คืออย่างน้อยต้องมีการไปเชิญผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสมาเป็นพยานในการขอขมาลาโทษต่อ "Cung-Mienv" แล้วต่อท้ายด้วยการจัดโต๊ะเลี้ยงผู้มาร่วมพิธีกรรมตามมรรยาทที่ว่า "Nyanc Hopv Weih Hlo" (หญั่น ฮ้บ เหว่ย โฮล) หมายความว่า การรับประทานเป็นมรรยาทที่ยิ่งใหญ่ ทั้งคู่กรณีและผู้ร่วมสังเกตการณ์จะต้องมานั่งร่วมวงกินข้าวด้วยกัน หลังจากไกล่เกลี่ยเสร็จ และกล่าวขอโทษขอโพยกันตามภาษา ส่วนผู้หลักผู้ใหญ่ก็จะกล่าวให้โอวาทอวยพรแก่คู่กรณีอย่าได้เก็บเรื่องราวความผิดพลั้งเหล่านี้ไว้ในใจอีก ให้เป็นการสะเดาะเคราะห์เวรกันไปเสีย ต่อไปจะได้มีแต่ความสุขความเจริญ ได้ญาติมิตรกลับคืนมาไปไหนมาไหนจะได้ไม่ต้องโดดเดี่ยว นี่เป็นความยุติธรรมอย่างแท้จริงตามความเข้าใจของชาวอิ้วเมี่ยน ไม่เหมือนการยุติธรรมในระบบกฎหมายตะวันตกที่ฝ่ายหนึ่งชนะแต่อีกฝ่ายแพ้ต้องเสียหน้าให้อีกฝ่าย การทุบตีระหว่างไต่สวนแก่ผู้ต้องสงสัยไม่เคยมีปรากฏ แต่หากไม่มีเงินเสียค่าปรับถูกเฆี่ยนแทนค่าปรับนั้นเคยมีอยู่บ้างและต้องเจ็บหนักพอสมควร

การใช้ระบบการจัดการปัญหาดังกล่าวไม่ได้แปลว่า มีการเจตนาที่จะใช้อำนาจเกินกว่ากฎหมายบ้านเมืองแต่ประการใด เหตุที่ยังเคยมีการใช้ระบบการเฆี่ยนตีก็เพราะเชื่อว่าระบบดังกล่าวยังมีการอนุญาต ให้ใช้ได้อยู่ เหตุการณ์ครั้งนั้นก็เกิดขึ้นเมื่อนานมาแล้ว ต่อมาการเฆี่ยนแทนค่าปรับได้หายจากสังคมอิ้วเมี่ยน การใช้ม้าแยกร่างก็หายไปเช่นกัน กลับปล่อยให้ศีลธรรมบางประการมี

ความอ่อนด้อยลง แท้ที่จริงเทพนิยามเรื่องหนึ่งในบรรดาบทสวดที่กล่าวถึงนักเที่ยวสาวคนหนึ่งในโบราณกาลนั้นเองที่เป็นเหตุผลให้พวกผู้ชายทั้งหลายใช้อ้างในการเที่ยวผู้หญิงที่ยังไม่มีสามีหรือหญิงหม้ายได้อย่างอิสรเสรี ไม่ว่าตนจะมีภรรยามีคู่หมั้นหรือไม่ก็ตาม เพราะไม่มีกฎหมาย(Leiz)ห้ามไว้โดยเด็จขาด กลับมีนิทานนิยายหลายเรื่องที่ยืนยันถึงความมีเสรีภาพทางเพศของบุรุษและสตรีในโบราณกาลทั้งหลายที่เป็นใหญ่เป็นโต ชาวอิ้วเมี่ยนจึงเชื่อว่าการเที่ยวสาวที่มีอายุน้อยแค่ไหนก็ทำได้ ถ้าเด็กคนนั้นมีความต้องการหรือความสามารถทางร่างกายพร้อมแล้ว การเข้าหาผู้หญิงนั้นเป็นสิทธิของมนุษย์เป็นความยินยอมของชายและหญิงที่กระทำได้ ถ้าหญิงนั้นไม่อยู่ในภายใต้กฎแห่งการสมรสหรือกฎแห่งการไหว้ทุกข์เพื่อบรรพชน หรือการถือศีลในขณะที่วงศ์ตระกูลประกอบพิธีกรรมใหญ่ๆทั้งหลาย นอกจากนั้นการเที่ยวหากันเป็นเรื่องของเสรีภาพ ผู้ชายจึงอิสระกว่าผู้หญิงมากในการใช้เสรีภาพทางเพศ ผู้หญิงจะมีอิสระน้อยกว่าผู้ชายหรือกล่าวได้ว่ามีอิสรภาพจริงเฉพาะตอนก่อนที่จะมีพิธีวางของจอง(ไม่ใช่พิธีหมั้น) และหลังจากเป็นหญิงหม้ายแล้วเท่านั้น การมีสัมพันธ์ทางเพศดังกล่าวไม่อาจใช้เป็นข้ออ้างในการบังคับให้ผู้ชายสมรสได้ หรือแม้แต่การหมั้นก็ตามไม่สามารถทำให้ผู้หญิงได้สิทธิในการสมรสดีกว่าหญิงอื่นแต่ประการใด การหมั้นจึงเป็นแต่เพียงการดำเนินการเพื่อให้รับรองสิทธิของผู้ชายผู้มีเงินทองมากกว่าในทางที่จะกีดกันคู่แข่งไม่ให้เข้าหาผู้หญิงที่ตนชอบเท่านั้น ชายที่ไม่มีฐานะทางการเงินทั้งหลายก็ได้แต่เพียงการรอคอยให้หญิงนั้นได้รับการปล่อยตัวออกจากการจองหรือการหมั้นของชายอื่น อันที่จริงจารีตประเพณีเรื่องการเที่ยวสาวนี้ไม่อยู่บนหลักแห่งการใช้เสรีภาพที่เชื่อมโยงกับความเสมอภาค ความถูกต้องเหมาะสมในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์แต่ประการใด โดยเฉพาะว่าด้วยสิทธิเด็กและสิทธิสตรี เราจึงพบเห็นได้ทั่วไปที่เด็กผู้หญิงชาวอิ้วเมี่ยนหลายคนถูกล่อลวงให้ออกมาจากการศึกษาโดยไปตามผู้ชายที่ใช้เงินล่อลวงออกมา โดยสัญญาว่าจะแต่งงานด้วย แต่เมื่อเวลาผ่านไปพอเงินทองที่หามาได้ใช้เที่ยวเตร่จนหมดแล้ว ก็ส่งผู้หญิงกลับไปบ้านพ่อแม่มือเปล่าหรือหอบหิ้วลูกกลับมาด้วย โดยอ้างว่ายังไม่ได้แต่งงานกัน ยังไม่มีความผูกมัดให้ต้องเลี้ยงดูลูกหรือผู้หญิงคนนั้นแต่ประการใด บรรดาเด็กผู้หญิงเหล่านั้นจึงต้องไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพราะจารีตประเพณีของชุมชนเอาผิดอะไรกับคนประเภทนี้ไม่ได้ กฎหมายไทยก็ถือว่า การนี้เป็นเรื่องความผิดอันยอมความได้ ถ้าชายและหญิงมีการจดทะเบียนสมรสกันศาลก็จะต้องยกคดีอาญา จึงให้ไปตกลงกันก่อนแล้วค่อยดูว่าจะดำเนินการอย่างไรหรือไม่ แต่ความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดที่มีอายุความฟ้องร้องที่สั้น การดำเนินการตามขั้นตอนการไกล่เกลี่ยนอกศาล บางครั้งคู่กรณีสามารถอ้างเหตุผลต่างๆในการถ่วงเวลาให้ล่วงเลยกำหนดไป ก็พ้นจากอำนาจฟ้องต่อศาลในที่สุด

ดังนั้นกฎเกณฑ์ชนเผ่าอิ้วเมี่ยน(จารีตประเพณี) ซึ่งเป็นที่มาของความยุติธรรมแต่อยู่ภายใต้กฎหมาย จึงสร้างความเสียเปรียบให้แก่ผู้หญิงจำนวนไม่น้อย เด็กผู้หญิงชาวอิ้วเมี่ยนส่วนใหญ่จึงไม่ยอมรับจารีตประเพณีหลายประการที่ไม่มีความเสมอภาคอย่างแท้จริง โดยเฉพาะคนต่างเผ่าและกลุ่มคริสเตียนอิ้วเมี่ยนไม่ยอมรับประเพณีการเที่ยวสาว ถือว่าเป็นจุดอ่อนด้อยในวัฒนธรรมอิ้วเมี่ยน

3. รูปแบบกระบวนการจัดการปัญหาและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้น

การเกิดเรื่องราวของมนุษย์ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวเป็นหมู่ใหญ่ย่อมเกิดขึ้นได้ เมื่อเกิดเรื่องราวอย่างหนึ่งอย่างใด กระบวนการจัดการปัญหามีได้หลากหลายรูปแบบ แต่ทุกรูปแบบต้องมีความประสงค์อย่างหนึ่งคือความยุติธรรมและความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย เราอาจเรียกสิ่งนี้ว่ากระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมก็คือ ระบบหรือวิถีทางแห่งการอำนวยให้เกิดความยุติธรรม ความหมายของคำว่ายุติธรรม ได้มีการกล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้วว่า ความถูกต้องสอดคล้องตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น ยกตัวอย่างเช่น เด็กเล็กสองคนอายุไม่เกินหนึ่งขวบอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนแห่งหนึ่ง พี่เลี้ยงเด็กได้ดูแลเด็กด้วยการปล่อยให้เด็กทุกคนคลานไปมาบนพื้นเบาะยาง แต่ผนังห้องเป็นพื้นผิวซีเมนต์ มีขอบเหลี่ยมหลายจุด พร้อมกับมีปุ่มนูนสูงหลายแห่ง เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการจากการสังเกตเรียนรู้ด้วยตนเอง แล้วเด็กคนหนึ่งในนั้นเล่นอยู่เพลินไม่ทันระวังหันไปมาเอาศีรษะกระแทกกับปุ่มที่นูนสูงข้างผนัง ด้วยความเจ็บปวดจึงทรุดตัวลงนั่งทันที เผอิญกระแทกถูกเพื่อนที่คลานอยู่ข้างๆอย่างแรง ทำให้ล้มไปเอาศีรษะไปกระแทกกับขอบซีเมนต์ หัวแตกมีโลหิตไหลออกมา แท้ที่จริงเด็กทั้งสองคนได้รับบาดเจ็บมาก คนหนึ่งกะโหลกศีรษะแตกเป็นแผลมีโลหิตไหล อีกคนหนึ่งกะโหลกศีรษะยุบ ทั้งสองต้องได้รับการรักษาพยาบาลจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญโดยทันที เวลาขณะนั้นเราควรจะมาถามว่าใครผิดใครถูก?หรือว่าเราควรที่จะนำเด็กสองคนนี้ไปรักษาตัวก่อน? แล้วค่อยมาหาว่าใครผิดใครถูกทีหลัง

ในลำดับแรกก็คือควรบอกกล่าวให้ญาติของเด็กทราบและในทันใดนั้นก็พาเด็กไปรักษาตัวทันที หลังจากนั้นเราค่อยมาหาคู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบต่อเรื่องที่เกิดขึ้น เด็กทารกสองคนนี้ต้องนำเขามาสอบสวนว่ามีเจตนาทำผิดหรือไม่หรือเปล่า เราก็คงไม่ถามด้วยซ้ำไปว่าใครที่ล้มไปกระแทกใครอีกคน แต่เราจะดำเนินการด้วยวิธีไหนกับใครบ้างในเรื่องนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้องสอดคล้องตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น เห็นได้ชัดว่าเราไม่คิดจะเอาผิดกับเด็กคนที่ทรุดตัวลงนั่งแล้วไปกระแทกเพื่อนล้มจนเอาศีรษะไปกระแทกผนังห้องเลย เราไม่สนว่าเด็กมีเจตนาหรือไม่ เราไม่สนด้วยซ้ำไปว่าทำไมเขาถึงเกาะผนังห้องลุกขึ้นไปชนถูกปุ่มจนล้มลงมา ถ้าให้เราเรียกค่ารักษาพยาบาลเราคงจะไม่เรียกจากเด็กคนนั้นหรือว่าผู้ปกครองของเขา แต่เราจะเรียกจากพี่เลี้ยงหรือผู้อำนายการของสถานรับเลี้ยงเด็กทารกดังกล่าวแทน เพราะอะไรล่ะก็เพราะว่าไปสร้างสถานที่อันมีสภาพอันตรายต่อเด็กเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่เด็กขึ้น กระบวนการที่เราใช้ทุกขั้นตอนมีทั้งส่วนที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมและกระบวนการเยี่ยวยาเบื้องต้นก่อนการพิสูจน์ความถูกผิดของคู่กรณี เป็นกระบวนการแก้ไขจัดการปัญหาเฉพาะเรื่อง ที่มีความจำเป็นเร่งด้วย ภายหลังจากนั้นเราอาจใช้วิธีการแห่งความยุติธรรมแบบเจรจาตกลงกันเอง หรือหาคนกลางมาไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง หรืออาจจะฟ้องร้องต่อศาลให้ช่วยตัดสินไปเลยว่าใครผิดใครถูก และกว่าที่ศาลจะมีคำพิพากษาตัดสินออกมาต้องมีกระบวนการยื่นฟ้อง การสืบสวนสอบสวน กระบวนการนำเสนอพยานหลักฐาน ชั่งน้ำหนักพยาน การกำหนดความรับผิดในคดี และการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา สิ่งเหล่านี้

แหละที่เราเรียกว่ากระบวนการยุติธรรม เราเห็นได้ว่าเรื่องเดียวกันอาจมีทางออกของการแก้ปัญหาได้หลายรูปแบบ สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องกับความจำเป็น นี่คือความเป็นจริงของสังคมที่มีความหลากหลาย เป็นพหุสังคม ไม่จำเป็นที่เรื่องอย่างนี้ต้องเข้าไปหาศาลช่วยตัดสินให้เสมอไป เช่นเราอาจใช้วิธีการที่ให้บุคคลที่สามที่คนทั้งสองฝ่ายให้ความเคารพเชื่อถือเข้ามาดูแลการหารือ เราเรียกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ย หมายถึง “กระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่ความต่อรองกันได้สำเร็จ”(www.payathai.or.th/wiki/) ซึ่งการไกล่เกลี่ยมีได้ทั้งนอกศาลและในศาล ส่วนการไกล่ในศาลก็จะมีศาลหรือผู้พิพากษาหรือคนที่คู่ความเสนอศาลว่าให้เป็นผู้ไกล่ ทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยให้ คำนิยามของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล หมายถึง “การที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลตั้งแต่ศาลรับฟ้องจนถึงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้กับคู่ความ เป็นการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความให้จากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ย่อมได้” (**www.payathai.or.th/wiki/** เพิ้งอ้าง) การนิยามดังกล่าว การไกล่เกลี่ยช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ

1. ทำให้คู่ความสามารถหันหน้าเข้าหากันได้อีกอย่างฉันมิตร
2. ในบางกรณีคู่ความสามารถดำเนินธุรกิจติดต่อกันได้อีก
3. ประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่ความลดลง
4. คู่ความได้รับความพึงพอใจ
5. คู่ความไม่ต้องประสบกับการบังคับคดีที่ยุ่งยากในศาล
6. ช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาล ทำให้คดีที่ทำการไกล่เกลี่ยและคดีอื่นๆ สามารถย่นระยะเวลาพิจารณาได้เร็วขึ้น

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยดังที่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อการไกล่เกลี่ยที่ประสบผลสำเร็จจนคู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ แต่หากตกลงกันไม่ได้ก็สามารถนำคดีไปดำเนินการต่อไปตามกระบวนการยุติธรรมปกติทั่วไป แต่ในชุมชนชนเผ่าอิ้วเมี่ยนที่มีการไกล่เกลี่ยโดยชุมชนมาตลอดนั้น ก็ได้รับผลลัพธ์บางประการที่ไม่แตกต่างกันมากนัก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงยังเป็นที่นิยมกันมากในชุมชนอิ้วเมี่ยน

กระบวนการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้นในชุมชนอิ้วเมี่ยน

ชุมชนทุกแห่งมีกระบวนการของตนเองในการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามระบบจารีตประเพณีของแต่ละชาติพันธุ์ ท้องถิ่นหรือระบบการปกครอง สิ่งนี้มีความเหมือนหรือความแตกต่างกันไปตามแต่ความคิดความเชื่อของชุมชนนั้นๆ อย่างในกรณีของชุมชนอิ้วเมี่ยน ผู้วิจัยได้ทราบว่า เมื่อมีการกระทบกระทั่งหรือก่อให้เกิดผลเสียหายแก่กัน

อย่างไรไว้ เมื่อผู้ที่ตน, บุตรหลานหรือฝูงสัตว์ของตนได้ไปก่อความเสียหายขึ้น ส่วนมากจะรีบน้อมรับความผิดแล้วขอให้เสนอจำนวนเงินเพื่อชำระชดใช้ทันที เรื่องราวที่สามารถดำเนินการในขั้นตอนนี้ได้มักจะเป็นเรื่องราวที่เป็นความผิดโดยสุจริต ส่วนการทะเลาะเบาะแว้งทำร้ายร่างกายเป็นเรื่องราวที่ดูมูลเหตุปัจจัยว่าเกิดจากรากฐานความแค้นส่วนตัว หรือมาจากความเข้าใจผิดในตัวบุคคลหรือสาระสำคัญของเรื่องราวที่เป็นเหตุแห่งการทะเลาะกันขึ้น ไม่ว่าจะอย่างผู้ที่ใช้อาวุธก่อนย่อมมีความผิด ผู้ที่ใช้พรรคพวกมากกว่ารุมทำร้ายจะปฏิเสธความผิดไม่ได้ ความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ การข่มขืนเป็นความผิดที่เกิดขึ้นได้น้อยรายมาก เนื่องจากหนุ่มสาวชาวอิ้วเมี่ยนมีเสรีภาพเต็มที่ในร่างกายและการเลือกคู่ครองเป็นอิสระภาพของบุคคลที่พ่อแม่ได้เพียงแค่ชี้นำในระดับหนึ่งเท่านั้น สังคมของอิ้วเมี่ยนชายมีเสรีภาพทางความสัมพันธ์เต็มที่ หญิงไร้คู่ครองย่อมมีสิทธิในการเลือกชายที่ตนเองปรารถนาครองคู่ด้วย เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ก่อนแต่งงานเป็นเรื่องที่จารีตประเพณีอิ้วเมี่ยนยอมรับได้ ในสมัยก่อนได้วางหนทางแก้ไว้ว่า เด็กที่เกิดมาใหม่โดยไร้ผู้เป็นบิดา มารดาประกาศความจริงว่าชายคนใดเป็นบิดาของเด็กได้ บิดาของเด็กที่แท้จริงหรือถูกระบุว่าเป็นบิดาของเด็กจากมารดาของเด็กแล้ว จะต้องนำหมูไปยังบ้านของผู้นำชุมชนหนึ่งตัว พร้อมกับเหล้าและเงินค่าปรับที่กำหนดไว้เป็นเงินจำนวนแน่นอนตามมาตรฐานที่ชุมชนได้กำหนดไว้แล้ว การยอมรับเป็นบิดาของเด็กในขั้นนี้เป็นเพียงการแสดงออกทางจริยธรรม ไม่ได้เพิ่มภาระหน้าที่การเลี้ยงดูเด็กที่เป็นบุตรของตนแต่อย่าง มารดาของเด็กย่อมมีสิทธิในตัวเด็กอย่างเต็มที่ นอกจากนี้แล้วบ้านที่เด็กเกิดต้องมีเงินค่าตัดรก บางคนกล่าวว่าเป็นเงินแท่งหนึ่งแท่ง บางคนกล่าวว่าเป็นเงินเหรียญรูปีของอินเดียจำนวนหนึ่ง เงินจำนวนนี้บิดาของเด็กหรือผู้ที่เลือกที่จะแต่งงานกับมารดาของเด็กในภายหน้าจะออกให้เมื่อได้พาเด็กคนดังกล่าวไปเป็นลูกของตน

ขั้นตอนที่สองภายหลังจากผู้เสียหายได้แจ้งความผิดแก่ผู้ก่อความเสียแล้ว ผู้ก่อเหตุได้แสดงออกด้วยการปฏิเสธหรือยอมรับแต่ไม่ยอมจ่ายค่าเสียหาย ผู้เสียหายยืนยันให้ชำระตามที่เสนอไปแล้ว คู่กรณีไม่ยอมจ่าย ผู้เสียก็จะไปบอกกล่าวให้ผู้ตระกูลทราบถึงความต้องการของตนที่จะดำเนินการเอาผิดเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้นำตระกูล หัวหน้าครอบ หัวหน้าครัวเรือน(ครอบครัวขยาย) จะร่วมกันหาทางออกในการเรียกให้ชำระความเสียหายนั้นตามวิธีทาง เช่น การไปแจ้งแก่ผู้นำตระกูลของผู้กระทำผิดว่ามีเรื่องราวเหล่านี้เกิดขึ้น ผู้นำตระกูลของผู้ก่อความเสียก็จะเรียกผู้ก่อความเสียหายมาถาม หากเป็นเด็กหรือผู้ที่ยังมีหัวหน้าครัวเรือนที่ใหญ่กว่าก็เรียกมารับทราบด้วย จะหารือกันในเบื้องแรกว่าจะชำระตามที่เรียกร้องมาหรือเห็นว่ามากเกินไป ต้องการให้แกนนำชุมชนช่วยไกล่เกลี่ยหรือไม่ หรือสามารถไปไกล่เกลี่ยได้ด้วยตนเอง ถ้าเลือกที่จะไกล่เกลี่ยเองก็จะไปหาผู้นำตระกูลของฝ่ายผู้เสียหายแล้วเสนอให้รับทราบ ถ้าตกลงกันได้เรื่องก็จบลงเพียงขั้นตอนนี้

ขั้นตอนที่สามการนำเรื่องราวไปสู่การพิจารณาของผู้นำชุมชน ผู้ที่เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม(เมตตา)จากการคู่กรณี โดยเรียกร้องมากเกินควร หรือ กล่าวหาโดยไร้ความผิดไม่มีมูลเหตุจะอ้าง หรือไม่มีพยานหลักฐานที่ตนได้กระทำผิดขอให้ช่วยจัดการหรือไกล่เกลี่ย หากผู้นำชุมชน

เห็นว่าเรื่องราวที่ขอมานั้นตนเองพิจารณาได้โดยลำพังก็จะดำเนินการไปอย่างเงียบๆ ไม่เรียกผู้นำชุมชนคนอื่นๆมาร่วมพิจารณาด้วย แต่หากเห็นว่าเป็นเรื่องที่หนักหนาก็จะปรึกษากับกลุ่มผู้อาวุโสว่าจะสามารถมาร่วมพิจารณาได้เมื่อไรอย่างไร การเรียนเชิญผู้นำพิธีกรรมและผู้อาวุโสเป็นศาสตร์และศิลป์และแสดงถึงบารมีของผู้นำชุมชนด้วย ว่ามีผู้คนยอมรับมากน้อยเพียงใด ผู้นำบางคนไม่สามารถเรียกคู่กรณีมาไกล่เกลี่ยได้สำเร็จเลยเพราะไม่มีใครที่มีฐานะมีความอาวุโสกว่าผู้นำชุมชนจะหาทางออกให้ คำแนะนำของผู้นำชุมชนที่ไม่มีผู้นำพิธีกรรมและผู้อาวุโสรับรองมากเพียงพอเป็นเพียงการแสดงความเห็นที่คู่กรณีจะรับฟังหรือไม่ก็ได้

ขั้นตอนที่สี่การนำเรื่องราวไปสู่การไกล่เกลี่ยของชุมชนอื่นหลังจากชุมชนที่เป็นมูลแห่งความผิดไม่สามารถช่วยไกล่เกลี่ยได้ ผู้เสียหายหรือคู่กรณีที่ถูกร้องเรียนยังติดใจเอาเรื่องก็จะแจ้งให้ผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยว่าตนเองไม่เห็นพ้องด้วยกับการตัดสินหรือข้อแนะนำจากที่ประชุมหารือ ตนเองยังมีความประสงค์จะไปร้องเรียนผู้นำของชุมชนอื่นหรือในระดับที่สูงขึ้นให้ช่วยตัดสินหรือไกล่เกลี่ยตัดสินให้เกิดความเป็นธรรม บรรดาผู้นำชุมชนและผู้ที่ร่วมการไกล่เกลี่ยก็จะต้องถูกเพ่งเล็งว่าอาจไม่มีความสามารถหรือความเป็นธรรมในการไกล่เกลี่ยปัญหาให้แก่สมาชิกชุมชน ถ้าการไกล่เกลี่ยโดยคนจากชุมชนอื่นเป็นที่ถูกต้องกว่าหรือคู่กรณีพอใจ ผู้นำชุมชนและคณะผู้ไกล่เกลี่ยของชุมชนมูลเหตุนั้นก็จะกลายเป็นที่หมิ่นประมาทถูกดูแคลนได้ แต่ละตระกูลที่เคยไม่ได้รับความเป็นกลางจะกลายเป็นศัตรูทางการเมืองกับผู้นำชุมชนหรือถึงขั้นตัดสินใจย้ายหมู่บ้านไปเลยก็มี สิ่งหนึ่งที่พวกผู้นำชุมชนกลัวที่สุดคือการสูญเสียชื่อเสียง ว่าเป็นผู้ที่มีความลำเอียงไม่อยู่ในหลักศีลธรรมอันดี สังคมเช่นนี้จึงเป็นสังคมที่มีความเคารพนับถือระบบความกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตอย่างปกติและการจัดการปัญหาความสัมพันธ์ทางฝ่ายวิญญาณไปพร้อมๆกัน ผู้ที่ไม่ผ่านการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนโบราณเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของไตรภูมิ ที่มีหนึ่งคือแดนสวรรค์ สองคือภพโลกและสามคืออนรกภูมิ โลกทั้งสามนี้เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับหนึ่ง พวกผู้นำชุมชนจึงนิยมตั้งกฎเกณฑ์บางประการตามความเชื่อพวกนี้ในการควบคุมทางสังคม แม้ว่าไม่มีสังคมชนชั้นอย่างเป็นระบบ แต่ความเชื่อตามลัทธิของเต๋าและขงจื้อนี้ก็ได้สร้างสังคมชนชั้นขึ้นมาให้ผู้ชายเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง โดยเฉพาะหน้าที่ในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมในสังคม เพราะเหตุที่ผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้ทำหน้าที่สืบทอดวิชาการประกอบพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเลย แท้ที่จริงแม่แต่การจัดโต๊ะหมู่บูชาก็เป็นงานของลูกชายในบ้านหรือลูกหลานที่ร่วมผีบรรพบุรุษ การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเมื่อถึงคราวที่จะกำหนดความเสียหายและการชดใช้เยียวยาจึงเป็นหน้าที่ของผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงมักจะเป็นพยานและนำเสนอหลักฐานให้พวกผู้หลักผู้ใหญ่พิจารณาเท่านั้น หากมีการแสดงความประสงค์ตั้งแต่แรกว่าตนเองต้องการให้ชดใช้เป็นเงินหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดมักจะให้ผู้ชายในบ้านหรือญาติที่สนิทที่สุดเป็นผู้เสนอต่อที่ประชุม โดยมากผู้หญิงจะไม่ค่อยถียงสามีของตนเองต่อหน้าพวกผู้หลักผู้ใหญ่ หรือแม้แต่ต่อหน้าผู้นำหมอผีเพียงคนเดียว ผู้หญิงจะแสดงจุดยืนใดๆที่แตกต่างไปจากสามีของตนนั้นมีขึ้นน้อยมาก

การจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเบื้องต้นจึงอยู่ที่การตัดสินใจร่วมกันของบุคคลภายในครอบครัว จากระดับครอบก็ไปสู่ระดับวงศ์ตระกูล จากนั้นก็ไปสู่ระดับกลุ่มแซ่(เผ่าย่อย) เมื่อไม่สามารถแก่ไขได้แล้ว ก็นำไปสู่ระดับผู้นำชุมชน(ที่มีความเป็นกลาง)ร่วมกันพิจารณา ซึ่งขั้นตอนนี้ต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายแน่นอนสำหรับผู้ที่มีความผิด เว้นแต่สามารถแข็งขืนยืนยันว่าตนไม่ยอมรับผิดไม่ว่าผิดหรือไม่ก็ตาม ถ้ายอมรับผิดตามที่กล่าวหามาอย่าน้อยต้องมีการเสียค่าป่วยการและค่าชดใช้ไถ่โทษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่หากแข็งขืนไม่ยอมรับการไกล่เกลี่ยของชุมชน ขั้นตอนที่ต่อจากการพิจารณาของชุมชนแล้วไม่สามรถยุติปัญหาความขัดแย้งได้ดังนี้ ก็จะนำไปสู่การพิจารณาของผู้นำชุมชนอื่น หรือเจ้าหน้าที่ทางการของบ้านเมืองต่อไป ถือเป็นความอัปยศของชุมชนด้วยที่ปล่อยให้คนดื้อด้านสามารถหลุดพ้นจากความผิดที่ได้กระทำจริงๆ ส่วนมากคู่กรณีที่เจอคนที่มีอุปนิสัยเช่นนี้ผู้นำชุมชนจะเสนอให้ผู้เสียหายจะถอนตัวอย่าไปสนใจเอาเรื่องอีกต่อไป แต่ความชั่วช้าของบุคคลเช่นนี้จะมีการกล่าวขวัญอย่างแพร่หลายในชุมชน เพราะเหตุที่เขาเองได้ตั้งใจที่จะตัดญาติขาดมิตรกับคนอื่นในชุมชน เวลาที่มีงานเลี้ยงสังสรรค์หรือพิธีปลงศพชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะไม่ไปช่วยเหลือ ถ้าเป็นผู้ชุมชนชาวบ้านก็จะไม่ให้ความนับถือและไม่สนใจต่อคำสั่งหรือคำขอความร่วมมือ บางครั้งความผิดนั้นเป็นการกระทำของพ่อหรือปู่ที่เคยกระทำมาก่อน แต่เมื่อตนเองเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นทายาทเข้ามาเป็นผู้นำชุมชนก็จะถูกปฏิเสธเช่นเดียวกัน เพราะถือว่าเป็นสายตระกูลที่มีผีบรรพบุรุษที่ไม่ดี เป็นตระกูลที่เห็นแก่ตัวชาวบ้านหลายครอบครัวจะเตรียมการเคลื่อนย้ายชุมชนไปอยู่ที่อื่นหรือแยกเป็นตั้งชุมชนใหม่ จึงพบว่ามีคดีที่ชาวอิ้วเมี่ยนเป็นคู่กรณีกันเองในศาล หรือโรงพัก หรือสถานีตำรวจน้อยมาก ถึงจะมีส่วนมากก็เป็นเพราะอยู่กันคนละหมู่บ้านมีผู้นำของตนเองที่ไม่ยอมรับคำตัดสินของผู้นำชุมชนอื่น หรือเป็นคนที่ดื้อด้านจริงๆไม่ยอมอยู่โอวาทของผู้นำครอบครัว ผู้นำตระกูลและผู้นำชุมชนเท่านั้น การที่จารีตประเพณีแห่งชนเผ่าซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยของสังคมใหญ่ มีความเป็นไปในลักษณะเฉพาะที่ใช้ได้เฉพาะกับกลุ่มคนที่มีความเชื่อความเห็นสอดคล้องกัน จึงมีลักษณ์บังคับเหมือนใยแมงมุมที่ดักจับได้แต่สัตว์ที่อ่อนแอ เพราะไม่มีอำนาจของกฎหมายบ้านเมืองรองรับไว้ แม้กฎหมายและจารีตประเพณีจะมีที่มาจากฐานเดียวกันคือศีลธรรมที่ยอมให้ใครล่วงละเมิดไม่ได้ แต่กฎจารีตไม่มีกระบวนการที่ดีเท่ากับกฎหมาย

4. การใช้กฎหมายต้องสอดคล้องกันกับความเป็นไปของชุมชนท้องถิ่น

“....เมื่อเกิดเหตุการณ์ใดๆขึ้นก็ตาม ในระหว่างพวกเย้าด้วยกันเขามักจะแก้ไขกันเองโดยใช้กฎหมายข้อบังคับตามประเพณีของเขา นอกจากในกรณีจำเป็นโดยเฉพาะเรื่องที่เกิดขึ้นกับคนต่างเผ่าก็จะมีบ้างที่เย้าจะเข้ามาพึ่งกฎหมายและเจ้าหน้าที่ของไทย....”(สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ.2527:241) เมื่อครั้งที่ชาวอิ้วเมี่ยนอพยพเข้ามาในประเทศไทยในสมัยแรกๆนั้น ชุมชนชาวอิ้วเมี่ยนจะอยู่บนที่พื้นที่สูงที่แยกต่างหากจากชนเผ่าอื่นๆ และมีความเป็นอิสระจากการปกครองของกฎหมายของเจ้าเมืองเหนือมาก ประกอบกับธรรมเนียมการ

ปกครองของราชอาณาจักรที่แบ่งการปกครองออกเป็นแว่นแคว้นสมัยนั้น นิยมให้มีการแบ่งออกเป็นหัวเมืองประเทศราช ในพื้นที่ภาคเหนือหัวเมืองที่มีความใกล้ชิดกับชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มแรกๆ เป็นพิเศษขึ้นคือหัวเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองน่าน ขณะนั้นเชียงรายยังไม่มีเจ้าเมืองที่มีบทบาทต่อชาวอิ้วเมี่ยนมากนัก ในเมืองน่านในสมัยของเจ้าอนันตวรฤทธิเดช(ปีพ.ศ.2396-2436) ได้ตั้งหลักการปกครองเป็นเสมือนกฎหมายหัวเมืองประเทศราชที่ชื่อ “อาณาจักรหลักคำ” เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเมืองน่าน(ประชุมพงศาวดาร(น่าน).2539:58) กฎหมาย(ตามความมุ่งหมายของเครื่องมืออำนวยความยุติธรรม)ดังกล่าวได้มีการบังคับใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2451 เจ้าเมืองน่านในขณะนั้นจึงได้เลิกใช้และหันมาใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ที่บัญญัติขึ้นโดยทางกรุงสยามแทน อย่างในประเทศลาวสมัยที่ ชาวอิ้วเมี่ยนก็นิยมจัดการข้อพิพาทโดยใช้กฎเกณฑ์ของตนเอง เว้นแต่กรณีมีข้อยุ่งยากหรือเกี่ยวกับเผ่าอื่นที่อยู่ด้วยกันจึงจะใช้กฎหมายหลักของประเทศ (kandre.1967:617-618) อิ้วเมี่ยนมีความเคารพเชื่อฟังอำนาจอธิปไตยขององค์รัฐาธิปัตย์ในยุคแรกๆ เป็นอย่างมากนี้เอง จึงกลายชนชาติที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้ปกครองได้อย่างสงบสุขตลอดมา

ชาวอิ้วเมี่ยนในยุคต่อๆมาก็ได้รับการศึกษาตามระบบการศึกษาของรัฐไทยมากขึ้นมากขึ้นตามลำดับ การปรับเปลี่ยนทางทัศนคติที่มีต่อกฎแห่งจารีตประเพณีของท้องถิ่นก็ยังคงเห็นคุณค่าของกฎเกณฑ์บางอย่างอยู่ การแสดงออกถึงการยอมรับสิทธิอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ไทยก็มีให้เห็นอย่างต่อเนื่อง สมาชิกสภาอาวุโสบ้านผาลั้ง กล่าวว่า ‘...ชุมชนหนึ่งก็เปรียบเสมือนครอบครัวๆหนึ่งที่มีพ่อแม่ลูก ช่วยกันทำงานเพื่อที่จะได้มีอาศัยและปัจจัยต่างๆในการเลี้ยงดูครอบครัว เมื่อเป็นเรื่องที่ลูกในบ้านทะเลาะกันเอง พ่อแม่ไม่จำต้องเอาลูกไปหาคนบ้านอื่นมาตีมาสอนลูกของตนเอง แต่ทว่าลูกของเราไปตีลูกของบ้านอื่นเราจะเรียกให้ลูกเขามาหาเราแล้วบอกว่าเราสั่งสอนลูกแล้วได้ตีลงโทษแล้วเขาจะเชื่อไหม?..’(ฅ้อยฮิน.2550) ตามทรรศนะคติและมุมมองดังกล่าว ชาวอิ้วเมี่ยนมีเป็นกลางในการเลือกใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมสูง และเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความที่มีคนหมู่มาก หรือมีการศึกษาสูง แต่อยู่ที่การเกิดมาเป็นมนุษย์ เลือกเนื้อของมนุษย์ต่างจากเลือกเนื้อของสัตว์

ดังนั้นชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อในเรื่องวิญญาณของคนตายแล้วเขาย่อมเชื่อในจิตวิญญาณแห่งกฎหมายเช่นกัน ในจักรวาลนี้ใช้กฎหมายอย่างเดียวกันคือกฎแห่งพระเจ้าที่ปรากฏในสามัญสำนึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งมีอยู่กับมนุษย์ผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ทุกคน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมีความตระหนักมากน้อยเพียงใด กระบวนการยุติธรรมนั้นแต่ละชุมชนอาศัยวิญญาณแห่งความยุติธรรมในการสร้างขึ้นมาซึ่งจะไปมีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความเป็นจริงอย่างที่ควรจะเป็นในท้องถิ่น และโดยเฉพาะเหมาะสมกับคนในท้องถิ่นนั้นๆ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้มีกระบวนการยุติธรรมระบบเดียวแบบครอบจักรวาล เหมือนที่ศาลไทยที่ตั้งขึ้นตามแนวคิดของชาติตะวันตกนิยมเชื่อถือกันว่าระบบกระบวนการยุติธรรมต้องมีระบบเดียว ไม่ระบบกล่าวหาก็ระไต่สวน แต่เผอิญมันไม่เข้า

กันกับวัฒนธรรมของชาวอาณาจักรแว่นแคว้นอย่างภูมิภาคแถบนี้ พวกเราใช้ระบบผสมผสาน ชาวสยามใช้ระบบหนึ่ง ชาวล้านนา(ลาวเฉียง) ชาวพวน(แกว) และชาวชนเผ่าเราก็ใช้อย่างหนึ่ง คือเป็นระบบที่มีความหลากหลาย และเป็นศิลปะวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในตัวเอง มีความเป็นพหุสังคมที่โดดเด่น แต่ผู้ปกครองในขณะนั้นเห็นว่าถ้าปล่อยให้ระบบกระบวนการยุติธรรมหรือกฎหมายที่หลากหลายอาจจะทำให้พวกเราชาวประเทศราชของกรุงสยามต้องกลายเป็นอาณานิคมของชาวอังกฤษและฝรั่งเศสเสียทั้งหมด รวบรวมเป็นชนชาติเดียวคือชนชาวสยาม(ชาวไตภาคกลาง)ระบบกฎเกณฑ์ก็ให้เหลืออยู่เพียงระบบเดียว กระบวนการยุติธรรมก็เหลืออยู่กระบวนการเดียวใช้ทั่วราชอาณาจักรสยาม ต่อมาจากราชอาณาจักรสยามเราก็ได้เปลี่ยนเป็นราชอาณาจักรไทย สอนให้ร้องเพลงชาติเพลงเดียวกัน โดยร้องว่าประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทยฯ บางครั้งผู้วิจัยเคยถามอาจารย์ที่สอนหนังสือว่า ทำไมเราต้องยืนตรงเวลาร้องเพลงชาติด้วย แต่ก็ได้ยินคำตอบว่าเพื่อแสดงความเคารพธงชาติที่เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย จึงสงสัยว่า ธงชาติไทย คืออะไร? ที่เราต้องแสดงความเคารพ เมื่อทบทวนเนื้อเพลงชาติไทยแล้วจึงเข้าใจว่า คนไทยก็คือคนทุกชาติทุกภาษา ทุกเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย มีความเชื่อ มีประเพณีที่หลากหลายและร่วมกันรักษาความเป็นปึกแผ่นของผืนแผ่นดินเอาไว้ เป็นเพียงพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่กระทำเพื่อที่จะต้องการให้คนในผืนแผ่นดินที่มีความหลากหลายเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความรักความภาคภูมิใจในซึ่งกันและกัน โดยได้มาอยู่ร่วมกันใช้ชื่อเรียกอย่างเดียวกัน ว่า “ไท” แปลว่า “อิสระ” คงเป็นที่มาของคำขวัญของคนในแผ่นดินนี้ที่ว่า “ทำอะไรตามใจ คือไทแท้” แต่ทว่าเราต้องทำเพื่อส่วนรวมไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตนแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อมีการเปลี่ยนคำว่า “ไท” เป็น “ไทย” เราจึงมีความจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่มีหลักแห่งความยุติธรรมอย่างเดียวกัน ไม่ใช่อยู่ภายใต้ “กดหมา” ที่เป็นเพียงคำสั่งของใครคนใดคนหนึ่งที่มีอำนาจปกครอง หรือแย่งอำนาจปกครองมาจากองค์พระมหากษัตริย์ได้สำเร็จ

ปัจจุบันประเทศไทยใช้การศาลหลายระบบ ทั้งระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน และระบบผสมทั้งกล่าวหาและไต่สวนเข้าด้วยกัน ศาลก็มีการแบ่งเป็นหลายศาลทั้งศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทุกศาลก็ล้วนมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่ออำนวยความยุติธรรมในสังคมไทย ศาลแต่ละศาลก็สร้างกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้นเป็นแบบฉบับของตนเอง เป็นกระบวนการยุติธรรมที่แตกต่างกันไปทำให้มีอยู่หลายหลายวิธีมากขึ้นในการอำนวยความยุติธรรม สังเกตให้ดีจะเห็นว่าไม่ใช้อำนวยการรักษากฎหมาย แต่ศาลทุกศาลทำหน้าที่พิทักษ์รักษาความยุติธรรม ปรากฏการณ์เช่นนี้ เราเรียกว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อให้มีช่องทางในการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วถูกต้องสอดคล้องกับตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นในแต่ละเรื่อง ไม่ใช่นำเอาทุกอย่างมาป้อนสู่กระบวนการรูปแบบเดียวแล้วออกมากลายเป็นสิ่งรับประทานไม่ได้ หรือทำให้เสียความยุติธรรมไปในที่สุด

5. กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

อันเนื่องมาจากกฎหมายสมัยใหม่ของไทยมีลักษณะที่ "....ยกย่องว่า "รัฐ" มีอำนาจสูงสุดไม่อยู่ใต้กฎเกณฑ์ใดทั้งสิ้น กฎหมายเป็นเรื่องของคำสั่ง ทำให้กฎหมายเป็นเรื่องของอำนาจแทนที่จะเป็นเรื่อง "ความถูก-ผิด ความชอบธรรม-ความไม่ชอบธรรม ความยุติธรรม-ความไม่ยุติธรรม" เพราะ "คำสั่ง" นั้นต้องเป็นของ "ผู้มีอำนาจเหนือ" สามารถที่จะบังคับผู้อยู่ใต้อำนาจให้ "จำใจ" ที่จะต้องปฏิบัติตามเจตจำนงของผู้มีอำนาจ ผู้สั่งจะสั่งอย่างไรก็ได้ตามอำนาจที่มี แต่ "กฎหมาย" จะถูกต้องเป็นธรรมหรือไม่ ไม่อาจพิจารณาได้ กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากศีลธรรม ดังนั้น "ความยุติธรรมตามกฎหมาย" อาจ "ไม่เป็นธรรม" ก็ได้...."(จุฑารัตน์.อ้างแล้ว) เมื่อสถานการณ์ของบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เอื้อต่อการเรียนรู้หลักเรื่องความยุติธรรมมากขึ้น และสามารถยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการยุติธรรม จึงได้มีนักกฎหมายและนักวิชาการหลายท่านได้เสนอให้ใช้กระบวนการที่แตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมในอดีตที่นับวันประมาณคดีความที่ล้นศาลมีมากขึ้น และผู้ที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมส่วนมากไม่ได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง กระบวนการต่างๆต้องมีค่าใช้จ่ายสูงและต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานไม่เหมาะสมกับเรื่อง โดยเฉพาะคนที่ตกเป็นอาชญากรก็ไม่ได้รับการส่งเสริมให้สามารถกลับมาเป็นคนดีของสังคมได้อีก ในกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ได้แยกรัฐออกจากสังคมและประชาชน ทำให้ประชาชนไม่สิทธิอำนาจเข้าจัดการรักษาความสงบและปลอดภัยและถูกสร้างให้เชื่อว่าไม่ใช่ธุระของตน โดยเฉพาะบางคดีเป็นคดีมีลักษณะที่ประชาชนในชุมชนสามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทกันได้ กลับไม่มีใครจัดการเพราะเห็นว่าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ จึงไม่ใช่หน้าที่ของคนในชุมชนแต่เป็นของเจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ไกลออกไป เพราะสถานะที่มีความห่างเหิน เช่นที่ให้ตำรวจมีอำนาจและมีปืน แต่ประชาชนไม่มีอำนาจและไร้อาวุธ ตำรวจทำผิดประชาชนจับไม่ได้ ประชาชนผิดใจกับตำรวจจะโดนยิง ทำให้คนมองว่ากระบวนการยุติธรรมไทยมีความล้าสมัย สร้างปัญหามากกว่าอำนวยความยุติธรรมและความสมานฉันท์ให้แก่สังคม จึงมีการเสนอกระบวนการยุติธรรมทางเลือกแทนกระบวนการกระแสหลักดังนี้

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงบูรณาการณ์

กระบวนการยุติธรรมเชิงบูรณาการณ์ หมายถึง "...การมองภาพรวมการเชื่อมโยงกระบวนการทำงานและองคาพยพของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ (ซึ่งได้แก่ ผู้กระทำผิด-เหยื่ออาชญากรรม-(หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม-สังคม) เข้าด้วยกันในลักษณะเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะแต่ในความหมายของสิ่งที่เหมือนกัน แต่สามารถประสานสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของกันและกันได้อย่างมีเอกภาพ ทั้งในความเหมือนและความแตกต่างไปพร้อมๆกัน ...." (จุฑารัตน์.เพิ่งอ้าง) แนวคิดนี้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรม(กระแสหลัก)เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความยุติธรรมในสังคม ที่มีสถาบันของรัฐรับผิดชอบตามหน้าที่ในกฎหมาย ส่วนอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดที่รัฐอ้างว่ามีอยู่นั้น เป็นอำนาจของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

ประชาชนทุกคนจึงเป็นเจ้าประเทศในสัดส่วนที่เท่าๆกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐและสถาบันที่ใช้อำนาจตามกฎหมายของรัฐเป็นของประชาชนทุกคน โดยที่เมื่อกฎหมายไม่ใช่สิ่งเดียวกับความยุติธรรมแต่เป็นเครื่องมือของความยุติธรรมเท่านั้น เจ้าหน้าและสถาบันของรัฐที่ตั้งขึ้นมาตามอำนาจของกฎหมายจึงเป็นเพียงเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งในการอำนวยความยุติธรรมที่มีอยู่ให้เป็นไปตามที่ควรจะเป็น ไม่ใช่ว่าตัวกระบวนการยุติธรรมหรือสถาบันที่มีเจ้าหน้าที่เหล่านั้นจะสามารถผลิตความยุติธรรมขึ้นมาตามอำเภอใจได้ และยิ่งไปกว่านั้น กฎเกณฑ์หรือหลักการเชิงอุดมคติเพื่อยุติความขัดแย้งทางสังคมซึ่งร้อยรัดคุณธรรม เรื่องเสรีภาพ, ความเสมอภาคและความมีเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมเกิดแก่เจ็บตายซึ่งมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเท่าเทียมกัน สามารถปรากฏได้ในหลักการหรือกฎเกณฑ์อื่นๆที่นอกเหนือจากตัวบทกฎหมาย และหากสิ่งนั้นมีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นอย่างสัตย์ซื่อต่อมโนสำนึกผิดชอบชั่วดีของคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเหยื่อหรืออาชญากรแล้ว สิ่งนั้นเป็นหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่ต้องสามารถใช้บังคับได้เช่นเดียวกับกฎหมายลายลักษณ์อักษร

2. กระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้หนีภัยการสู้รบในค่ายพักพิง: บทสรุปและข้อเสนอแนะในการจัดการ

เป็นกระบวนการยุติธรรมเฉพาะกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ในทางด้านสถานการณ์ทางการเมือง อันเนื่องมาจากความเสียเปรียบทางด้านสิทธิพลเมือง เป็นบุคคลไร้รัฐหรือมีรัฐแล้วแต่ไร้สิทธิ เป็นผลงานวิจัยของท่าน รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร (พันธุ์ทิพย์.2550:) ซึ่งได้เสนอเพื่อให้ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกลักษณ์ในประเทศไทย เพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่สิทธิมนุษยชนของผู้หนีภัยการสู้รบที่ต้องเข้ามาในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย เนื่องจากมีกฎหมายที่เอื้อต่อการดำเนินการอยู่แล้ว และชาวค่ายผู้ลี้ภัยการสู้รบเหล่านี้มีความยินดีในการที่จะเรียนรู้และเข้าร่วมกระบวนการทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมผู้ลี้ภัยด้วยกัน และไม่เป็นภาระของเจ้าหน้าที่รัฐมากเกินไป โดยยอมรับให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนตามกฎหมายจารีตประเพณีในสถานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีอาญาที่มิใช้ความผิดอาญาต่อแผ่นดิน และอาจออกกฎหมายพิเศษที่ชัดเจนมากำหนดรองรับความเป็นไปที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก และให้รัฐกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางทางเลือกในค่ายพักพิง

หากมีการดำเนินดังกล่าวขึ้นจริง ย่อมแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนรัฐไทยนี้เป็นรัฐที่มีความก้าวหน้ายิ่งกว่ารัฐใดในภูมิภาคนี้ และช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศได้เป็นอย่างดีว่าเป็นรัฐที่ให้ความยุติธรรมแก่มนุษย์ทุกกลุ่มทุกคนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะคนลี้ภัยในค่ายอพยพทั้งหลายจะมีความเคารพยกย่องรัฐไทยและคนไทยไปอีกระดับหนึ่ง ส่วนแนวโน้มว่าสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ คงอยู่ที่ผู้กุมอำนาจรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาลและข้าราชการกระทรวงการยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศต้องประสานความร่วมกันกันอย่างใกล้ชิด และ

ได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การทำงานร่วมกันเป็นทีมจะทำให้งานมีความสำเร็จได้ดีกว่า การทำงานแบบคนเดียวที่ผลสุดท้ายคนที่ทำอย่างเหน็ดเหนื่อยก็จะท้อใจ และการงานที่ขึ้นต้นไว้ก็จะล้มเหลว กลายเป็นจุดที่ให้คนอื่นเขาสะดุด เพราะความล้มเหลวของชุมชน

3. ยุติธรรมชุมชน

"ยุติธรรมชุมชน หมายถึง การป้องกันอาชญากรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวกับความยุติธรรมในรูปแบบต่างๆในความรับผิดชอบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันหรือในกิจกรรม ๆ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน" (สมชาติ.2551) ส่วนอีกท่านหนึ่งได้ให้คำนิยามว่า "ยุติธรรมชุมชน คือ วิธีการเชิงกลยุทธ์ในการป้องกันและลดการเกิดอาชญากรรมโดยการสร้างเสริมความเป็นหุ้นส่วนร่วมกับชุมชน นโยบายหลักของยุติธรรมชุมชนจึงอยู่ที่การแก้ปัญหาเชิงรุก โดยมุ่งที่การป้องกัน ควบคุมและลดการเกิดอาชญากรรม รวมทั้งการเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ดำรงไว้ซึ่งความปลอดภัย และความยุติธรรมในชุมชน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน" (วันชัย.2551) คำนิยามของทั้งสองท่านนี้ เป็นการแปลคำอธิบายความหมายของคำว่ายุติธรรมชุมชน ที่ทำให้เราทราบว่าความยุติธรรมชุมชนเป็นทางเลือกหนึ่งการกระบวนการยุติธรรมที่ทางกระทรวงยุติธรรม ได้ยอมรับให้มีขึ้นได้ในประเทศไทย เนื่องจากเล็งเห็นถึงข้อดีของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อความยุติธรรมสามารถเกิดขึ้นได้จริงกับทุกฝ่าย มีความสมานฉันท์ทั้งฝ่ายที่เป็นเหยื่อและอาชญากรในคดี โดยที่ชุมชนทุกระดับมีส่วนมากเป็นเครือข่ายทำงานร่วมกันในการสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทุกคน ลักษณะของกระบวนการเป็นการทำงานเพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมก่อนที่อาชญากรรมจะเกิดและช่วยแก้ปัญหาภายหลังจากที่อาชญากรรมเกิดแล้ว การแก้ปัญหานั้นชุมชนจะเป็นผู้มีส่วนร่วมสร้างความเป็นชุมชนเดียวกัน มีความเป็นมิตรกับเหยื่อและอาชญากรพร้อมๆกัน ทุกฝ่ายที่เป็นเครือข่ายกันจะกระจายอำนาจอย่างเสมอภาคกันและต่างก็ร่วมกันรับผิดชอบในส่วนของตนอย่างเต็มที่ เป็นการทำงานแบบหุ้นส่วนแล้วก็ต้องมีผู้บริหารและทุกคนร่วมกันสนับสนุนงานให้เดินไปสู่เป้าหมายเดียวกันดังที่กล่าวมาแล้ว ความยุติธรรมชุมชนนี้มีการผนวกเอากระบวนการยุติธรรมแบบสมานฉันท์(ยศวันต์.2551) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนีประนอมยอมความเข้าด้วยกัน กล่าวคือมีลักษณะที่ครอบคลุมทั้งหมดเอาไว้ โดยเลือกเอาส่วนดีของแต่กระบวนการมาใช้ได้อย่างคล่องตัวมากที่สุด ส่วนกระบวนการหรือขั้นตอนนั้นก็มีการผสมปสานกับเป็นระบบระเบียบ อย่างเช่น ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นยิ่งกว่าวิธีการหรือรูปแบบ คือเป็นแนวคิดคิดหรือปรัชญาที่เน้นการฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้น "โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการแก้ไขปัญหาและกระบวนการตัดสินใจและได้รับการเสริมอำนาจ ให้เลือกวิธีการแก้ปัญหาได้" (ยศวันต์.เพิ่งอ้าง) และส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น เป็นกระบวนการที่ใช้เพื่อให้ยังคงรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่กรณี ลดช่องว่างที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจต่อกันนั้นน้อยลง จนสามารถเข้าใจในอีกฝ่ายหนึ่ง อันเป็นผลให้

ส่งเสริมการป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในอนาคตได้อย่างดี มีความรวดเร็วประหยัดเวลาของทั้งสองฝ่าย มีขั้นตอนที่เรียบง่ายเหมาะสมกับสถานะของทุกฝ่าย และช่วยทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะในคดีร่วมกัน หรือต่างก็ได้รับประโยชน์ แต่หากทำให้ข้อพิพาทยุติไม่ได้ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยก็ยังเป็นประโยชน์ในการที่ได้รับทราบจุดยืนของอีกฝ่ายเป็นต้น

ข้อดีของการใช้ระบบยุติธรรมชุมชนตามที่ผู้เสนอบทความกล่าวไว้นั้น โดยสรุปแล้วก็คือเป็นการรักษาปทัสถานทางพฤติกรรมของชุมชน คือทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความเคารพและความเชื่อถือต่อระเบียบวินัยทางคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมของชุมชน เพราะมีลักษณะย้ำเตือนให้เกิดการถือปฏิบัติร่วมกัน ประการที่สองคือ เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนได้รับการชดใช้ทดแทนผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟู โดยได้ถักทอความสัมพันธ์ระหว่างมวลสมาชิกของชุมชนตามระบบกระบวนการสมานฉันท์ ประการที่สามคือ คุ้มครองความปลอดภัยสาธารณะ เพราะประชาชนทุกคน(หรือส่วนมาก)ได้ร่วมรับรู้ว่ามีการใดเกิดขึ้นและอาชญากรมีปฏิกิริยาต่อการแก้ไขฟื้นฟูถึงขั้นไหนแล้ว ประการที่สี่ เป็นการลดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันในชุมชน โดยเฉพาะในสังคมชาติพันธุ์ส่วนน้อยหรือคนยากจน ประการที่ห้า ถักทอสมาชิกทุกคนเข้ากับสายสัมพันธ์ของชุมชนโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง คือไม่ให้ใครรู้สึกว่าตนเองเป็นแปลกหน้าสำหรับคนอื่น ประการที่หก คือ เป็นประโยชน์จากการพึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นเหมือนการร่วมกันสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดีขึ้น ประการที่เจ็ด เป็นกระบวนการสร้างผู้นำจิตสาธารณะ คือเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากว่าประโยชน์ส่วนตน กลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เพราะทุกคนได้ทำงานร่วมกันของเครือข่าย สามารถดึงกำลังจากเครือข่ายที่มีแหล่งกำลังทรัพยากรและบุคลากรเข้ามาในเหตุการณ์หรือจุดที่มีความจำเป็นได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ สมาชิกของยุติธรรมชุมชนจะร่วมมือกันติดตามความเป็นไปในชุมชน

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกนอกจากที่นำมาเสนอไว้นี้ ยังมีกระบวนการยุติธรรมของชาวบ้านอีกหลายรูปแบบที่ยังมีการถือปฏิบัติอยู่ในชุมชนของชาวชนเผ่าที่อยู่ห่างไกล และเจ้าหน้าที่ของรัฐยังเข้าไปดูแลไม่ทั่วถึง สิ่งที่พิเศษก็คือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนี้ เป็นสิ่งที่คู่กรณีที่มีการขัดแย้งกันปรารถนาที่จะนำมาใช้มากว่ากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของประเทศไทย และมีทำให้ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีความภาคภูมิใจมากกว่าที่สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนกลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างสนิทใจ ไม่เกิดความหวาดระแวงต่อกันอีก

6. การยอมรับเนติธรรมของรัฐแห่งท้องถิ่นเพื่อการปรับแก้วัฒนธรรมลำดับรอง

“เราไม่มีประเทศเป็นของตนเอง เราอยู่ที่ไหนก็ต้องเชื่อฟังกฎหมายของที่นั่น ในการอยู่บนดอย อยู่ที่นี่ เราก็ขอแค่เมตตาให้เรามีสิทธิอย่างกับพลเมืองคนหนึ่ง...”(ต้อยเอี๋ยน.2550) ประโคดังกล่าวนั้น ได้กล่าวกับผู้ที่ประชุมหารือเรื่องการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ ผู้วิจัยได้เห็นถึงการเปิดโอกาสทางความเชื่อของผู้คนที่ไปเรียนหนังสืออยู่ตามหอพักที่เผยแพร่หลักข้อเชื่อแบบที่เชื่อว่า

พระเยซูคริสต์ทรงเป็นพระเจ้า กลุ่มผู้นำทางพิธีกรรมในพื้นที่หมู่บ้านผาลั้ง มีบางท่านที่แสดงทัศนคติกับผู้ที่เชื่อแตกต่างไปจากบรรพบุรุษของตนเองไปว่า เป็นพวกที่ไม่มีความเป็นลูกกตัญญูไม่รู้จักคุณของพ่อแม่ แต่ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสหมู่บ้านผาลั้ง ให้ความเห็นว่า “....ความเชื่อเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง เหมือนที่ชาวอิ้วเมี่ยนเราเชื่อว่า เปี้ยน สู่ง เป็นพระเจ้า คนอื่นเขาก็ไม่ได้เชื่อเหมือนเรามาก่อน แต่ถ้าเขาอยากเชื่อหรือมาอยู่กับครอบครัวของเราแล้ว เขาก็เชื่อเหมือนเรา เขาก็มีสิทธิเช่นกัน”(เลาแสง.2551อ้างแล้ว) ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่ากลุ่มผู้นำทางพิธีกรรมมีความรู้เรื่องกฎหมายของประเทศแค่ไหน จากการได้สัมผัสและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการตอบสนองต่อกฎหมายของรัฐที่ถือว่าทุกคนในประเทศนี้ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน สมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสส่วนใหญ่มองว่า โดยทั่วไปเราต้องเชื่อฟัง “สู่ง เตี๋ย” พระมหากษัตริย์และเป็นเหมือนลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่ และเป็นลูกที่น่ารักของพ่อแม่เพื่อให้พ่อแม่สบายใจ เมื่อสอบถามถึงความปรารถนาของรัฐบาลที่อยากรักษาพื้นที่ป่า นายต้อยเอี๋ยน กล่าวว่า ‘ ...เราไม่ที่ทำกินเรามาที่นี่ได้เกือบหกสิบปีแล้ว เราไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน...ในพื้นราบคนก็อยู่เต็มหมดแล้ว เราไม่มีที่ไป...’ (ต้อยเอี๋ยน.2550 อ้างแล้ว) เท่ากับว่าชุมชนอิ้วเมี่ยนเขายอมรับในอำนาจของกฎหมาย แต่เขาต้องการความเมตตาความปรานีจากผู้ใช้กฎหมาย และต้องการความเป็นธรรมจากระบบของกฎหมายที่มาตามอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ หรืออย่างน้อยต้องรับรองสิทธิของความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ใช้กฎหมายระบบเดียวที่สามารถทำลายวิถีชีวิตของคนทุกคน

เหตุการณ์คล้ายคลึงกับสมัยที่อพยพหนีการควบคุมการกราบไหว้ เปี้ยน สู่ง ชาวอิ้วเมี่ยนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านผาลั้งเลือกที่จะย้ายออกจากหมู่บ้านผาลั้งไปที่ตั้งชุมชนแห่งใหม่ในเขตอำเภอแม่ลาว มีประมาณสามสิบครอบครัวที่ไปหาซื้อที่อยู่เมืองเชียงราย โดยได้รวมกับพี่น้องอิ้วเมี่ยนในพื้นที่บนดอยจากหมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยมบ้าง ปางตะไคร้บ้าง รวมถึงบางคนอยู่หมู่บ้านห้วยชมภูและปางกิ่วด้วยที่มาซื้อที่ดินอยู่ในพื้นที่ใกล้ๆกับอำเภอแม่ลาว ผู้วิจัยประทับใจที่ผู้คนเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากเดิม แต่ชาวอิ้วเมี่ยนยังคงตั้งชุมชนโดยมีลักษณะหลังพิงภูเขา ด้านหน้ามีแม่น้ำหรือแอ่งน้ำ ที่ชาวอิ้วเมี่ยนเคยกินเพื่อพิสูจน์ความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินใหม่ ปัจจุบันเหตุผลหลักที่ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มหัวก้าวหน้าเหล่าเลือกที่จะเตรียมการเพื่อการอพยพย้ายถิ่นคือ มีที่ให้ลูกเรียนหนังสือและมีที่นา(เช่า)ปลูกข้าวได้ แม้ว่าการซื้อที่ดินของชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้จะไม่ได้ซื้อเป็นแปลงเดียวผืนใหญ่ๆที่มีเนื้อที่หลายร้อยไร่ แต่ก็ได้เลือกพื้นที่ที่สามารถรวมกันได้ โดยมีเป้าหมายที่จะรวมตัวกันก่อตั้งองค์กรอิ้วเมี่ยนต้องมีชนชาวใช้จารีตประเพณีอิ้วเมี่ยนต่อไปคือความมุ่งหมายของกลุ่มที่เรียมการอพยพ

ในขณะเดียวกันกลุ่มที่ไม่มีความคิดที่จะอพยพซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายครอบที่ไม่มีทีท่าว่าจะหาซื้อที่ดินในพื้นราบ กลับได้แสวงหาสิทธิตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ กฎหมายป่าไม้เพื่อดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน ในคราวที่มีการประชุมเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่หมู่บ้านผาลั้ง ชาวยอมรับคำแนะนำของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติที่ว่า เรื่องการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวการ

ทำงานของรัฐนั้น ให้มองว่าข้าราชการเป็นเครื่องมือของชาว มาเพื่อช่วยรักษาป่าให้ชาวบ้าน ไม่ใช่มาเพื่อแย่งป่าไปจากชาวบ้าน ขอให้ชาวบ้านร่วมมือกับป่าไม้ร่วมกันดูและและใช้ประโยชน์ โดยเชิญชวนให้ส่งตัวแทนมาร่วมกันวางกติกาแบบชาวบ้าน เอาภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจได้ โดยมีหัวหน้าอุทยานเป็นพี่เลี้ยง ชาวบ้านหลายคนสงสัยว่า มีกฎหมายรองรับกติกานี้หรือไม่? เพราะหัวหน้าอุทยานกล่าวว่าชาวบ้านไม่มีอำนาจจัดการป่า มีแต่ข้าราชการองค์กรของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจจัดการป่า ป่าทุกแห่งอยู่ภายใต้กฎหมายป่าไม้ หัวหน้าอุทยานมีอำนาจจัดการป่าในพื้นที่หมู่บ้านผาลั้งทั้งหมด ขอให้มาร่วมมือกัน มาวางกติกาด้วยกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีท่าทีไม่ค่อยไว้ใจต่อคำเชิญชวนนั้น

ส่วนหนึ่งยืนยันที่จะขอใช้กฎจารีตประเพณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไป แต่แกนนำชุมชนดูเหมือนอยากจะใช้กฎหมายของรัฐเป็นบรรทัดฐานมากกว่า กลุ่มผู้อาวุโสได้แต่เป็นห่วงเรื่องชาวบ้านจะไปทะเลาะกันกับป่าไม้ขอให้ทางอุทยานแห่งชาติปักปันแนวเขตให้ชัดเจน เพื่อที่ชาวบ้านจะได้ทราบแนวเขตป่าไม้อยู่ตรงไหน ที่ไหนที่ชาวบ้านจะดูแลเองได้ที่ไหนที่อุทยานแห่งชาติมาดูแลให้ชาวบ้าน การประชุมมีการพูดคุยหลายประเด็นที่เห็นได้ชัดว่าเป็นการต่อสู้ของกฎหมายปฏิฐานนิยมกับกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายจารีตดั้งเดิม การดิ้นรนต่อสู้ดังกล่าวยังไม่ถึงจุดสรุปในการวิจัยนี้ต้องรีบดำเนินการส่งรายงานไปก่อน จึงได้ขอว่าจะนำบันทึกการประชุมในบางครั้งที่สำคัญไว้ท้ายรายงานเพื่อเป็นการเฝ้าสังเกตการเคลื่อนไหวเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจารีตประเพณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน จากอดีตที่ไม่มีการบันทึกกติกาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ปัจจุบันได้เลียนแบบกฎหมายแห่งชาติพยายามที่จะบันทึกจารีตประเพณีด้วยตัวหนังสือตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หากเวลาผ่านไปอีกสักสิบปีเราคงจะได้บทสรุปของการต่อสู้ดังกล่าวว่ากฎจารีตสำแดงตัวเป็นกฎแห่งลายลักษณ์อักษรที่เหมือนมีโครงกระดูกจับต้องได้แล้วจะมีประสิทธิภาพยิ่งกว่ากฎจารีตที่ไม่มีกระดูกแต่แฝงอยู่ในสายเลือดของคนในชุมชนหรือไม่ นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจหากการนำกฎจารีตมาเขียนเป็นตัวหนังสือ เพราะทุกวันนี้กฎหมายมีมากมายอยู่แล้ว แต่ขาดการบังคับใช้ที่เหมาะสม ส่วนกฎจารีตที่มีมาอย่างยาวนานนับเป็นเวลาหลายพันปีกำลังจะดับสูญลงไปตามลำดับ ทว่าผู้คนอีกหลายแบบพร้อมกับการสร้างมุมมองใหม่ๆว่าความยุติธรรมกับกฎหมายเป็นคนละเรื่องกัน ความยุติธรรมไม่มีอยู่จริง แต่กฎหมายคือหลักแห่งความยุติธรรม ที่ถูกต้องโต้แย้งไม่ได้ เป็นสิ่งที่เป็นจริงได้หรือไม่ที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรคือความยุติธรรมแท้ ส่วนความยุติธรรมในอุดมคติคือความยุติธรรมของปลอม

7. จารีตประเพณีมีเป้าหมายเพื่อรักษาเยียวยาสังคมให้คงอยู่ร่วมกันได้

เราต้องการความยุติธรรมไปทำไม? ความยุติธรรมคือ ความดีความถูกต้องที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสิ่งนั้นๆ คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม ขนบธรรมเนียม มรรยาททาง

สังคม เป็นสิ่งที่เรียกกันว่าความดีได้ ความถูกต้องคือความเที่ยงตรงไม่ลำเอียง ไม่เลือกปฏิบัติ คือความมีมาตรฐานพิสูจน์ได้ว่าไม่ไหวไม่อิงเอนไปเพราะอคติ ความจริงคือสิ่งที่ไม่หลอกลวงไม่สร้างจุดสังเกตให้เกิดความความคืบแคลงน่าสงสัย สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมต้องการจากกันและกัน ถ้าใครฝ่าฝืนกฎแห่งธรรมที่ว่านี้เราจะเกิดคำถามว่าทำไมถึงทำ จิตใจของมนุษย์มีคำถามได้ว่าไม่ต้องทำการฝ่าฝืนได้ไหม? แต่เมื่อมีการฝ่าฝืนเกิดขึ้นใจของเราก็จะไม่สบาย กายของเราก็ต้องเหน็ดเหนื่อย เพราะสมองต้องทำงานคุ้นคิดไตร่ตรองหาทางออกให้กับสิ่งต่างๆ เช่นต้องป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก เพราะเราเป็นห่วงว่า เพื่อนมนุษย์ด้วยกันจะได้รับความทุกข์ยาก เดือดร้อนเพราะมีการกระทำดังกล่าว ลองเป็นเราดูบ้างถ้าถูกรบกวนด้วยการเลือกปฏิบัติ หรือรังแกอย่างทารุณโหดร้าย เราทุกข์ไหม? นั่นแหละความต้องการความยุติธรรมที่จับต้องไม่ได้มีอยู่กับมนุษย์เราทุกคน(แม้แต่ในสัตว์ก็ต้องการความยุติเหมือนกัน อาทิเช่น สัตว์ไม่ควรถูกกระทำอย่างทารุณเพียงเพื่อความสนองความเพลิดเพลินของมนุษย์)

ตัวหนังสือใช้เขียนกฎหมายได้ แต่จับความยุติธรรมเขียนให้เห็นภาพคงไม่ได้ เพราะความยุติธรรมเป็นนามธรรม เป็นอารมณ์ของวิญญาณที่บริสุทธิ์มีกระแสเคลื่อนไหวอยู่ในจิตใจ บางครั้งมันมีความสุขุมลุ่มลึกและเที่ยงตรง พร้อมที่จะลงโทษคนที่สร้างความกระทบกระเทือนมัน แต่บางครั้งมันเป็นกำแพงที่มั่นคงแข็งแรงเป็นที่กำบังภัยของมนุษย์จากสิ่งร้ายทั้งหลาย แต่เดิมก่อนที่จะมีสิ่งที่เรียกว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษร เรามีครรลองปฏิบัติเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข เราเรียกว่า จารีตประเพณีเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปจารีตประเพณีก็มีบางที่เปลี่ยนแปลงไป แต่เป้าหมายของจารีตประเพณีไม่มีวันเปลี่ยนแปลง คือ จารีตประเพณีทำหน้าที่รักษามาตรฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ให้สร้างความเดือนร้อนแก่ผู้อื่น มนุษย์เราจึงอยู่ร่วมกันได้ แม้ว่ามีการผิดพลาดบ้างตามขนาดของความเข้มแข็งและอ่อนแอของมนุษย์เราแต่ละคน จารีตประเพณีจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่ดำรงอยู่เพื่อหาหนทางรักษาความยุติธรรมให้มีอยู่กับสังคม ในเมื่อมือของกฎหมายลายลักษณ์อักษรยื่นมาไม่ถึง จารีตประเพณีจึงช่วยประคับประคองในส่วนที่ขาดหายนี้ เพื่อความสงบสุขของมนุษย์ต่อไป

ประการสำคัญต้องตระหนักว่า กฎหมายก็มีที่มาจาก จากคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมในสังคมมนุษย์ ที่บางท่านเชื่อว่ารากฐานของจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม เป็นเรื่องของศาสนาและพยายามสร้างทฤษฎีมาแยกกฎหมายออกให้ออกจากหลักความยุติธรรม เป็นการแสดงถึงจุดบอดทางความคิดและการหลงงมงายในหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่มาสมบูรณ์ ไม่ว่าจะอย่างไรเสียกฎหมายก็มีรากฐานการกำเนิดเช่นเดียวกันกับ ศีลธรรม ที่ถือปฏิบัติเป็นจารีตประเพรีแล้วพัฒนาต่อมาเป็นกฎหมาย กฎหมายก็คือการพัฒนาในลำดับขั้นที่สูงที่สุด ที่เป็นกลางที่สุดของศีลธรรม จารีตประเพณี โดยที่ผู้ที่มีความเป็นกลาง(ยุติธรรมและเมตตาธรรม) ที่บัญญัติขึ้นมาโดยเอาเพียงหลักการแห่งเส้นทางที่มุ่งสู่ความสว่างไร้มลทินของชีวิต หรือ เป็นผู้มีความบริสุทธิ์ปราศจากบาปหรือการประพฤติชั่วใดๆ ที่มีความโอนอ่อนผ่อนตามระดับของจิตใจของมนุษย์ที่เป็นผู้ปกครอง ก็เพื่อให้บุคคลธรรมดาทุกคนที่อยู่ในหน่วยการปกครองสามารถแนะนำให้ร่วมกันถือปฏิบัติแบบ

เดียวกันได้ ศีลธรรมจึงไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับกฎหมายในยุคที่เกิดระบบราชอาณาจักร แต่มีรากฐานที่เกี่ยวเนื่องกันอยู่ กฎเกณฑ์แต่ละประเภทดำรงอยู่ชี้ให้ทราบว่าการใดที่ทำได้และไม่ได้ในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น สังคมที่มีพัฒนาการในลำดับรองหรือมีความพร้อมที่น้อยอยู่ อาจใช้แค่ระบบจารีตประเพณีก็เพียงพอแล้ว บางสังคมใช้บรรทัดฐานเพียงระบบดับของคำเตือนของผู้นำก็เพียงพอแล้ว แต่บางสังคมอาจต้องใช้กฎหมายหมายที่มีกระบวนการเข้มงวด แต่จุดมุ่งหมายก็เป็นอย่างเดียวกันคือเพื่อสร้างสังคมที่เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย โดยที่สามารถอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมนุษย์ที่มีความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็นอย่างสัตย์ซื่อต่อมโนสำนึกผิดชอบชั่วดี มิใช่ปล่อยให้ผู้คนหลงงมงายอยู่กับความเชื่อผิดๆว่า ตนสามารถใช้เสรีภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ จนไปกระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนรำคาญ และเหตุที่มีคนจำนวนหนึ่งมีอุปนิสัยที่ชอบสร้างความรำคาญหรือสร้างปัญหาทางสังคมบางประการอยู่บ่อยๆ เราจึงต้องมีกระบวนการยุติธรรมชุมชน หรือกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย(กระแสหลัก)ขึ้นมา เพื่อใช้กำหลาบคนบางคนที่ไม่ในอยู่กรอบกติกาที่ทุกคนควรที่จะเคารพและเชื่อฟัง กรอบที่ว่านั้นควรมีการแสดงออกอย่างชัดเจนหรือมีการถือปฏิบัติอยู่เสมอจนเป็นที่ยอมรับและเข้าใจกัน หาไม่แล้วก็จะสร้างความปั่นป่วนให้แก่สมาชิกของสังคมได้เช่นกัน จารีตประเพณีก็เช่นต้องมีการตรวจสอบทบทวนตนเองอยู่เสมอว่ามีความเหมาะสมกับยุคสมัยเพียงใดหรือ หากไม่มีความเหมาะสมในจุดไหนแล้ว สมาชิกชุมชนทุกคนที่เป็นเจ้าของหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้จารีตประเพณีนั้นต้องเสนอให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น เพราะถ้าไม่อย่างนั้น จารีตประเพณีนั้นเองที่เป็นเครื่องมือในการสร้างปัญหาให้แก่สังคม อันที่จริงแล้วบางท่านในชุมชนอาจจะไม่เห็นด้วยกับจารีตประเพณีของชนเผ่า โดยที่ใช้เสรีภาพไม่ถูกต้องเราก็ควรจะมีเหตุผลที่ที่ดีให้แก่เขา หรือในขณะเดียวกันผู้คัดค้านเหตุผลของส่วนรวมต้องก็ให้ความเคารพเชื่อฟังเสียงส่วนใหญ่ในสังคมระดับหนึ่ง ถ้าทุกอย่างเราเอาใจของเราเป็นใหญ่สังคมจะอยู่ไม่ได้ เมื่อสังคมอยู่ไม่ได้สุดท้ายเราจะไม่มีที่อยู่ด้วยเหมือนกัน

หากจารีตประเพณีใดที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม แต่เป็นการเอื้อประโยชน์แก่บุคคลเพียงบางกลุ่มเท่านั้น สมาชิกชุมชนต้องถือเป็นหน้าที่ในการที่ปรับแก้ให้ถูกต้อง เพราะการที่จารีตประเพณีไปเอื้อต่อบุคคลเพียงบางกลุ่มย่อมสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นสังคม และผู้ที่เป็นสมาชิกในชุมชนอาจต่อต้านจารีตนั้นจนทำให้สถาบันทางสังคมพลอยได้รับความเสียหายไปด้วย ในชุมชนอิ้วเมี่ยนจะมีบุคคลอย่างน้อยสามฝ่ายหรือสามสถาบันที่ต้องมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้ระบบจารีตประเพณี ว่ามีความถูกต้องตามหลักธรรมหรือไม่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธีกรรมและกลุ่มผู้อาวุโสหรือผู้นำตระกูลทั้งหลาย ในสังคมใดที่ผู้นำสามกลุ่มนี้ทำหน้าที่ด้วยความสัตย์ซื่อเที่ยงตรงต่อเหตุผลอันบริสุทธิ์ เราจะพบได้ว่าสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข แต่ในสังคมใดที่องค์กรองค์กรใดเกิดไปก้าวล่วงต่อหน้าที่ หรือละเลยไม่ทำหน้าที่ของตนเองสังคมนั้นจะมีความวุ่นวาย ผลสุดท้ายสมาชิกชุมชนจะเกิดความเบื่อหน่ายและอ่อนล้าจนไม่อยากมีส่วนร่วมในการ

พิทักษ์ธรรม ดังนั้นผู้ที่มีความรู้ความเข้าดี ต้องรู้สิทธิหน้าที่ของตนเองและใช้มันให้ถูกต้องเหมาะสมอยู่เสมอ เพราะอำนาจไม่ได้จีรังยั้งยืนมันหนุนคนที่สมควรจะหนุนเท่านั้น เมื่อมีคนที่ไม่สมควรเข้ามาใช้อำนาจและใช้อย่างผิดธรรมชาติของมันแล้ว อำนาจนั้นเองจะทำร้ายคนใช้มัน

บทที่ 5
การเฝ้าสังเกตเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาภายในชุมชนอิ้วเมี่ยน

"มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐเพราะมีจิตใจสูง" เปรียบเทียบกับข้อความที่ว่า "...ไม่มีผู้ใดเป็นคนชอบธรรมสักคนเดียวไม่มีเลย...เขาทุกคนหลงผิดไปหมด...เลวทรามเหมือนกันหมด..."(สมาคมพระคริสตธรรมไทย.2003:234-235) คำใดถูกต้องและคำไหนกล่าวเกินจริง? ถ้าให้มนุษย์ทั้งโลกต้องตัดสินใจเลือกเชื่อแค่อันใดอันหนึ่งโดยต้องเหมือนกันห้ามแตกต่างห้ามเป็นอย่างอื่น ไม่มีอย่างอื่นให้เลือกคิดจินตนาการได้อีกเลย ใครจะทราบได้เล่าว่ามนุษย์ยุคนี้เลือกที่จะเชื่อคำพูดประโยคไหนระหว่างสองประโยคที่ยกมาให้คิดไตร่ตรองเป็นแนวพิสูจน์ความเชื่อในคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างข้างต้นนี้ มนุษย์ชอบคำยกยอนั้นคงมีอยู่จริง และมนุษย์ไม่ต้องการให้ใครมองตนเองในมุมมืดมุมที่สกปรก เพราะลึกๆแล้วมนุษย์รู้อยู่แก่ใจว่าตนเองมีความคิดบางประการที่โสโครกสิ้นดีเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้อย่างไม่รู้จักสิ้นสุด แต่มนุษย์ก็ได้เอาใบบัวใบเดียวมาปกติดพญาช้างที่ตายแล้วประกาศว่าไม่มีซากสัตว์ใดๆในโลกที่ใช้ใบบัวเพียงใบเดียวปิดไม่มิด การยอมรับความจริงว่ากฎใดๆในโลกที่เกี่ยวกับมนุษย์ใช้ลำพังเพียงกฎเชิงเดียวย่อมไม่สมบูรณ์นั้นมันน่าอายด้วยหรือ? ถึงจำเป็นต้องยืนกระต่ายขาเดียวประกาศไปว่ามีเพียงกฎหมายของรัฐ(ที่เป็นลายลักษณ์อักษร)เท่านั้นที่เป็นรากฐานแห่งสิทธิการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมได้ แม้ว่ากระบวนการของกฎหมายหลักนั้นไม่สอดคล้องกับความจริงแห่งชาติพันธุ์และท้องถิ่นเท่าที่ควรก็ตาม แต่มีความจำเป็น(ของหน่วยงานภาครัฐ)ต้องบังคับขืนใจให้ยอมรับกฎหมายเพราะมีอยู่เพียงแค่ระบบมาตรฐานเดียว หนึ่งประเทศใช้กฎหมายสองระบบซึ่งมีมาตรฐานต่างกันไม่ได้ ผิดต่อหลักนิติรัฐและหลักกฎหมายบ้านเมืองที่เจริญแล้ว

ในบทที่ผ่านๆมาได้กล่าวไปแล้วถึงประวัติศาสตร์ทางชนชาติอิ้วเมี่ยนและความมุ่งหวังความมุ่งหมายของระบบจารีตประเพณีที่ใช้กันอยู่ในสังคมอิ้วเมี่ยน ซึ่งเป็นภาพกว้างๆถึงความมุ่งหมายของจารีตประเพณีบางประการที่ยังมีใช้กันอยู่ในสังคมเล็กๆและกำลังเสื่อมทรุดลงเพราะการถูกกันออกจากพื้นที่หรือเวทีของภูมิปัญญาชาติพันธุ์ เพียงเพราะเขาไม่ใช่ชาติพันธุ์หลักและไม่มีอำนาจรัฐในการปกครองตนเอง ไม่มีอธิปไตยเหนือดินแดนเพื่อที่รักษาวัฒนธรรมจารีตประเพณีอันดีงามเอาไว้ให้เป็นมรดกแก่ชนรุ่นหลัง ในที่นี้จะกล่าวถึงประเด็นปัญหาซึ่งเกิดขึ้นอยู่จริงในระหว่างที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในพื้นที่ โดยได้พยายามติดตามสืบถามย้อนกลับไปถึงประเด็นปัญหาที่มีความเฉพาะเจาะจงในพื้นที่ มีความละเอียดอ่อนกระทบกระเทือนความอยู่รอดของระบบวิถีชีวิตแห่งชุมชนเป้าหมาย และปรากฏการณ์บางอย่างที่ชุมชนท้องถิ่นยังคงอ้างว่า ชุมชนที่มีสมาชิกชุมชนเพียงไม่กี่ร้อยคนมีสิทธิในการปกป้องตนเองจากความไม่ยุติธรรม(บางประการ)ได้ เชื่อมั่นในศักยภาพว่าภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนับเป็นเวลาหลายพันปีนั้น เป็นที่มาของระบบจารีต

ประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชนอิ้วเมี่ยน ซึ่งอดีตจะมีวิถีชีวิตที่พึ่งตนเองมาโดยตลอด

การวิจัยครั้งนี้ได้ยกกรณีศึกษาที่ได้มาจากหมู่บ้านผาลั้งและหมู่บ้านห้วยชมภูซึ่งเป็นชุมชนชาติพันธุ์ดั้งเดิม เป็นชุมชนอิ้วเมี่ยนที่ผู้คนถูกสอนให้มีความเคารพผู้อาวุโส ความสัมพันธ์ของผู้คนก็เป็นแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในยุคแรกแห่งการก่อตั้งชุมชนผู้คนจะมีอาชีพการเกษตรแบบยังชีพเป็นหลัก ดำรงตนอยู่อย่างอิสระจากการควบคุมของรัฐชาติ มีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายพึ่งพาธรรมชาติและทรัพยากรแห่งท้องถิ่นในการผลิตปัจจัยเพื่อการยังชีพแค่เพียงประทังความอยู่รอด วัฒนธรรมองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตแบบชนเผ่า มีพิธีกรรม ความเชื่อและจารีตประเพณี ในการกำหนดความประพฤติของคนให้รู้จักการดำรงตนอย่างเหมาะสม การลงโทษคนก็เพียงเปิดหนทางให้คนที่พลั้งเผลอชั่วครั้งชั่วคราวได้มีหนทางการขอคืนดีมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอย่างรวดเร็ว การมีถิ่นฐานอยู่บนเทือกเขาสูงๆของประเทศไทยในยุคแรกๆนั้น ชาวอิ้วเมี่ยนเชื่อในสิทธิสามประการที่ระบุไว้ในเกีย เซ็น ป๋อง ที่ว่า “สืบเผ่าพันธุ์บรรพชน อยู่พ้นการเกณฑ์หรือภาษี มีเสรีทั่วเขตเขา” ที่แห่งไหนในโลกซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ปรากฏอยู่เทือกเขาสูงลูกใดชาวอิ้วเมี่ยนเข้าไปใช้ประโยชน์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่ ไม่มีสิ่งใดที่ในสังคมชาวอิ้วเมี่ยนจะมีความภาคภูมิใจเท่ากับการได้เป็นเสรีชนบนภูเขาของทั้งโลก เพราะเขาเป็นทายาทของ เปี้ยน สู่ง ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของจักรวาล(ตามสิ่งที่เขาเชื่อ) เป็นผู้สร้างสิทธินี้ให้แก่ชนชาวอิ้วเมี่ยน เขาไม่แปลกที่คนพื้นราบทำสงครามแย่งชิงดินแดนกันไปมา แต่ทว่าหลังสงครามสิ้นสุดชาวอิ้วเมี่ยนจะออกมาซื้อขายของตามปกติไม่ว่าชนชาติใหม่หรือเก่าจะเป็นผู้ยึดครองดินแดนพื้นราบก็ตาม ถึงกระนั้นชาวอิ้วเมี่ยนก็จะได้รับการต้อนรับในฐานะบุตรแห่งภูเขา ไม่ต้องถูกจำกัดสิทธิแต่ประการใด ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน ไม่ต้องเสียภาษี มีอิสระเต็มที่ในการที่จะอยู่ที่เดิมต่อไปหรือเคลื่อนย้ายไปยังเทือกเขาลูกอื่นๆต่อไป

เมื่อประมาณสองร้อยปีก่อนความเป็นรัฐชาติแบบตะวันตกยังไม่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางความคิดของผู้ปกครองคนในดินแดนแถบนี้ แต่หนึ่งร้อยปีที่ผ่านมารัฐชาติที่พยายามรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ก่อให้เกิดระบบประมวลกฎหมายขึ้นและกระทำการผนวกดินแดนบางส่วนของภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำสาละวินไว้ได้จนสำเร็จ เริ่มต้นปฏิรูปกฎหมายวางระบบความเชื่อใหม่เกี่ยวกับกฎหมายว่า กฎหมายคือไม้บรรทัดของความยุติธรรมที่อยู่ในมือของผู้ทรงอำนาจในรัฐ ให้ยกเลิกกฎหมาย กฎเกณฑ์แห่งท้องถิ่น กฎศาสนา จารีต คุณธรรม จริยธรรม มโนธรรมทั้งหลายแล้วให้เชื่อฟังกฎหมายที่ตราในนามของผู้ปกครองประเทศเท่านั้น สิ่งใดที่กฎหมายนี้กล่าวว่าทำได้สิ่งนั้นย่อมทำได้ สิ่งใดที่กฎหมายนี้กล่าวว่าทำไม่ได้สิ่งนั้นห้ามทำ เพราะกฎหมายห้าม กฎหมายมีความเป็นกลางเที่ยงตรงไม่เลือกหน้าผู้ใดเลย ทว่าลึกๆแล้วสังคมไทยนี้เป็นสังคมชนชั้น ในปัจจุบันก็ยังเป็นสังคมชนชั้นอยู่ คือเป็นสังคมที่ระบบข้าราชการอยู่เหนือกว่าประชาชน กฎหมายเป็นกฎหมายเทคนิคที่ให้ประชาชนเชื่อฟังข้าราชการ(ข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ) ส่วน

รากฐานความคิดที่ว่าชาวอิ้วเมี่ยนมีสิทธิ “สืบเผ่าพันธุ์บรรพชน อยู่พ้นการเกณฑ์หรือภาษี มีเสรีทั่วเขตเขา” ถูกทิ้งร้างในทางความทรงจำซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์สืบสายโลหิตจากบรรพกาลสู่อนาคต ความเจริญรุ่งเรืองในอดีต(เกี่ยวกับวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมแบบคนอยู่ในป่า ป่าอยู่คู่กับคน)มานานนั้น ได้พร่าเลือนไปจากมโนภาพและสามัญสำนึกของสมาชิกชุมชนไปนานมากแล้ว เมื่อบางส่วนต้องถูกผลักถูกดันให้ละถิ่นฐานเดิม ได้ระหกระเหินเร่ร่อนเป็นแรงงานราคาถูกอยู่ในชุมชนเมืองใหญ่ ต้องยอมเสี่ยงภัยทุกชนิดเพื่อที่จะเก็บเงินได้จากการขายแรงงานชั้นต่ำเพราะด้อยการศึกษา(ทั้งในและนอกระบบ) แล้วส่งไปให้พ่อแม่ที่หมดหนทางทำมาหากินเพราะหมดสิ้นแผ่นดินทำกิน สิ้นสิทธิเหนือผืนป่าที่เคยคลุกคลีหล่อเลี้ยงกันมา

มนุษย์(อิ้วเมี่ยน)รุ่นใหม่สูญเสียความศักดิ์สิทธิ์ในการจัดการปัญหาความสัมพันธ์ภายในชาติพันธุ์ ถูกพรากจากความหวังความเชื่อหรือความศรัทธาในหลักแห่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไปมาก องค์ความรู้ต่างๆก็ดูจะลดน้อยเสื่อมถอยลงตามกาลเวลา การศึกษาตามระบบของรัฐชาติไม่ได้สอนคนให้เชื่อในหลักความยุติธรรม ไม่แนะนำให้ทำความรู้จักตัวตนของสังคมที่เขาอยู่ แต่สอนให้เชื่อว่าสิทธิในทรัพย์สินมีเพียงสองบุคคลที่ถือครองได้ หนึ่งคือรัฐ สองคือเอกชน เอกชนอยู่ใต้อำนาจการปกครองของรัฐ ต้องได้สิทธิเท่าที่รัฐจะระบุอนุญาตให้เท่านั้น ส่วนสิทธิชุมชนกับพื้นที่ส่วนที่เคยกันไว้เป็นของส่วนรวมนั้น รัฐจะได้เป็นผู้รับไว้ดูแลเองทั้งหมด สิทธิชุมชนบนพื้นที่สูงควรให้การยอมรับและสถาปนาไว้ให้คงอยู่คู่กับชาติพันธุ์ส่วนน้อยนี้ไหม? รัฐไม่รับทราบ

ผู้วิจัยได้กระทำการสำรวจวิจัยและการเฝ้าสังเกตมุ่งเน้นไปที่การเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้รับฟังอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งขอความเป็นได้ถึงข้อมูลที่เก่าแก่กว่าวันที่ผู้วิจัยจะได้ดำเนินโครงการวิจัยนี้ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประเด็น ขออธิบายตามลำดับดังนี้

1. ว่าด้วยสิทธิชุมชนเรื่องการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิทธิธรรมของรัฐหรืออำนาจที่ไร้ขอบเขตของประชาชน เป็นเรื่องที่มีการต่อสู้ถกเถียงกันมานานหลายปีแล้ว ว่าควรที่จะจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างไรถึงจะเกิดความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย(อานันท์. 2548:) อย่างที่ใครหลายคนมองว่าอย่างนี้ถูกอย่างนี้ผิด โดยไม่มีคำว่า ต่างมีถูกมีผิดบ้างปะปนกันแล้วจะให้มันลงตัวที่ตรงไหนอย่างไรเรามาคุยกัน หาจุดสมดุลของปัญหาว่าจะแก้ไขกันอย่างไร ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติก็มีสาเหตุมาจากการมองอะไรเพียงมุมเดียว มองจากฐานยืนของตนเองพียงจุดเดียวแล้วบอกว่าทุกคนต้องเห็นตามที่ตนเองเห็นแม้จะยืนอยู่บนจุดที่ต่างกัน เลยเป็นที่มาของปัญหาเรื่องนี้ กรณีศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลมาจากหมู่บ้านผาลั้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2500-2514 หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านหลักของหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านแรกที่ได้วางระบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนขึ้น ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างรุนแรงมาก

สภาพภูมิศาสตร์ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอประมาณ 52 กิโลเมตร การเดินทางเริ่มจากตัวอำเภอเมืองมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกตามถนนธนาลัยมุ่งหน้าไปทางน้ำตกขุนกรณ์ประมาณ 30 กิโลเมตรแรกจะไปถึงปากทางเข้าขึ้นไปสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ซึ่งอยู่ทางขวามือ จะเป็นถนนลาดยางที่เดินทางได้ดีพอสมควร แม้ว่ามีหลุมมีบ่อมากไปบ้างก็ตาม จากนั้นจะเป็นทางแยกต้องขับรถขึ้นดอยไปตามถนนดินลูกรัง(มีการถมคอนกรีตเป็นบางช่วง) สายที่ไปหมู่บ้านปางขอนอีกประมาณ 7 กิโลเมตร จะไปถึงที่ตั้งสำนักงานองค์บริหารส่วนตำบลห้วยชมภู จากนั้นออกจากหมู่บ้านปางขอนมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกตามถนนดินแดงไปอีกประมาณ 15 กิโลเมตร จะถึงป้ายเข้าหมู่บ้านผาลั้ง ชุมชนย่อยชุมชนแรกที่จะพบก่อนก็คือย่อมบ้านผาลั้งบน มี 12 หลังคาเรือน มีนายเหลเอี๋ยน แซ่พ่าน เป็นแกนนำหย่อมบ้าน หย่อมบ้านนี้ไม่มีสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโส แต่ประธานคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้งอยู่ในหย่อมบ้านนี้ จากนั้นลงไปตามทางลาดเอียงไปตามทางทิศเหนือผ่านแหล่งต้นน้ำของหย่อมบ้านกลางซึ่งเป็นย่อมบ้านหลักมีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร (เป็นจุดที่เยาวชนอิ้วเมี่ยนได้แสดงการหวงกันเป็นพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ) ก็จะถึงโซนบ้านหลักสองฟากถนนจะมีบ้านเรือนอยู่ค่อนข้างหนาแน่นพอสมควร โซนฟากทางทิศตะวันตกมีประมาณ 24 หลังคาเรือน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำ โซนเดียวกันนี้มีนายสมบัติ อัครวิชัยกุลเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำยลห้วยชมภู มีสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสอีก 2 ท่านอยู่ด้วย นายปฐมพงศ์ ศักดิ์ศรีชมพู ประธานเยาวชนบ้านผาลั้งอยู่ในโซนนี้ด้วย จึงเป็นโซนที่มีบทบาทด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมมาก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกนั้น เป็นโซนที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด มี 33 หลังคาเรือน มีนายตอนชิง พัชรมโน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำชุมชน มีนายเสน่ห์ แซ่ฟุ้ง เป็นแกนนำ อสม. ฟากนี้จะประกอบไปด้วยสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสมากที่สุดถึง 6 ท่าน จากทั้งหมด 10 ท่าน นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งก็อาศัยอยู่โซนนี้ ต่อจากนั้นไปตามถนนที่มุ่งหน้าทางไปทิศเหนือ จะพบที่ตั้งโรงเรียนบ้านผาลั้ง ตั้งอยู่ตรงกลางสะดือหมู่บ้านเดิมทีมีลานศิลาตั้งอยู่ เมื่อครั้งที่เปิดหน้าดินเพื่อสร้างสนามโรงเรียนได้ทำลายลานศิลาเสียหาย ถัดจากโรงเรียนจะเป็นหอประชุมหมู่บ้านสร้างด้วยโครงไม้ มุ่งหลังคาด้วยกระเบื้อง ก่อผนังห้องด้วยอิฐปูน มีขนาดความจุประมาณหนึ่งร้อยห้าสิบที่นั่ง(เน้นยืน) ที่ดินแปลงนี้เดิมเป็นที่ตั้งสถานีอนามัย ปัจจุบันทิ้งร้างแล้ว นับตั้งแต่บริเวณโรงเรียนเป็นต้นไปเป็นชุมชนหย่อมบ้านเก่าหลังเขา มี 22 หลังคาเรือน มีนายเลาลี แซ่ลี เป็นแกนนำ มีสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโส 2 ท่านอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย เป็นโซนที่ต้องประสบปัญหาเรื่องน้ำบริโภคและอุปโภคมากเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังมีหย่อมบ้านติดห้วย มี 10 หลังคาเรือน มีนายศราวุฒิ แซ่เติ๋น เป็นแกนนำชุมชน หย่อมบ้านนี้ไม่มีใครได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสเลย เหมือนกับบ้านผาลั้งบนที่ไม่มีสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสเช่นกัน ประชากรโดยประมาณการณ์ในขณะที่สำรวจชุมชนนั้น ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจริงมีประมาณ 400 - 500 คน (เดือนมกราคม 2551)นอกนั้นจะไปทำงานหรือศึกษาอยู่ในเมือง บางส่วนย้ายบ้านไปแล้วแต่ยัง

ไม่ได้ดำเนินการแจ้งย้ายทางทะเบียนราษฎร์ ในทะเบียนราษฎรของหมู่ที่ 4 นี้มีประชากรประมาณ 1500 คน แบ่งสามสี่ชุมชนย่อย (รายละเอียดกล่าวแล้วในบทที่ 3)

ประวัติหมู่บ้าน

หมู่บ้านผาลั้งเป็นชุมชนหลักแห่งแรกของกลุ่มอิ้วเมี่ยนที่ได้อพยพมาจากดอยอ่างขางเมื่อปี พ.ศ. 2498 ก่อนหน้าที่จะอพยพมานั้น ได้มีการส่งแกนนำชุมชนในขณะนั้นจากดอยอ่างขางคือ ตัวแทนที่มาจากบ้านหลวง บ้านห้วยขาน บ้านแม่งอน และบ้านป่าคาเข้ามาสำรวจดินแดนเพื่อก่อตั้งชุมชนในเทือกเขาแห่งนี้ ผู้ที่เป็นคณะผู้สำรวจดินแดนประกอบด้วยบุคคลจากอิ้วเมี่ยนสองกลุ่มหลัก ได้แก่กลุ่มดอยสามหมื่นที่ย้ายชุมชนมาจากดอยสามหมื่นเข้ามาสมทบกับกลุ่มดอยอ่างขางที่เหลือจากการอพยพย้ายกลับไปทางเทิงของกลุ่มพญาเฟยและกลุ่มดอยอ่างขางที่เคยติดตาม เปี้ยน เจี่ยม หวั่ง (ขณะนั้นนายรามัน แซ่พ่าน เป็นแกนนำชุมชนคนหนึ่งของกลุ่มบ้านห้วยขาน) อพยพเข้ามาที่ดอยอ่างขางแล้วไม่ได้อพยพย้ายที่ไหนเลย จนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังตั้งชุมชนอยู่ที่เชิงดอยอ่างขาง หมู่บ้านปางควาย หลังจากกลุ่มดอยสามหมื่นตั้งชุมชนอยู่บนดอยสามหมื่นเป็นระยะเวลาประมาณ 60-70 ปี แล้วก็ได้ย้ายถิ่นมาสมทบกับกลุ่มดอยอ่างขาง ทั้งสองกลุ่มได้มาอยู่ร่วมกันบนดอยอ่างขางได้ประมาณครึ่งศตวรรษเมื่ออยู่ร่วมกันได้ประมาณครึ่งศตวรรษแล้ว แผ่นดินก็เกิดความวุ่นวายเดือนร้อนเพราะกองทัพจีนพลัดถิ่นได้เข้ามาตั้งฐานที่มั่นอยู่บริเวณพรมแดนไทยพม่า จึงเกิดสงครามบ่อยครั้งในพื้นที่ หลังจากย้ายถิ่นฐานไปๆมาๆเปิดพื้นที่ทำกินอยู่บนดอยอ่างขางเป็นเวลาประมาณหนึ่งร้อยปีเศษแล้ว ชาวอิ้วเมี่ยนสองกลุ่มนี้เริ่มหมดพื้นที่ทำกิน จึงได้เข้าไปทำกินอยู่บริเวณพรมแดนฝั่งพม่าบ้างไทยบ้าง จนกระทั่งได้วางแผนการอพยพมาอยู่ที่ดอยช้างแทน เมื่อก่อนที่จะมาตั้งถิ่นฐานถาวรต้องการมีปลูกพืชผลทางการเกษตรทดลองสภาพดินฟ้าอากาศก่อน จึงได้มาเปิดพื้นที่ทำกินล่วงหน้าหนึ่งปี มีการเดินทางมาสำรวจตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2496 บางคนก็พอใจกับสภาพของแผ่นดินบางคนก็ยังไม่ค่อยพอใจจึงยังค้นหาดินแดนกันอยู่ แต่ ต่าง เย้า เลี่ยม ร่วมกับกลุ่มผู้สำรวจอีกหลายคนได้กล่าวแก่ที่ประชุมหารือว่าอย่างไรเสียพวกตนจะอพยพมาตั้งชุมชนทางนี้แน่นอน แม้ว่านายจั๋นออน แซ่เติ๋น ผู้นำชุมชนที่บ้านห้วยงอนจะไม่ยอมอพยพมาด้วยก็ตาม นายจั๋นออน จึงได้ตัดสินใจอพยพมาตั้งถิ่นฐานทางนี้

กลุ่มบุกเบิกที่ดินทำกินได้เดินทางมาเปิดพื้นที่ทำกินในปี พ.ศ. 2497 โดยได้เดินทางเป็นกลุ่มๆแบ่งโซนพื้นที่ไปตามความเป็นเครือญาติ เครือญาติแต่ละกลุ่มจะอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันประมาณ 15 ครัวเรือนต่อโซน เมื่อกำลังเปิดพื้นที่ทำกินอยู่นั้นทางดอยอ่างขางก็เกิดความโกลาหลขึ้นเมื่อทางการไทยประกาศว่าจะทำการขับไล่คนที่อาศัยอยู่บริเวณพรมแดนออกไปจากพื้นที่ ชาวอิ้วเมี่ยนที่อาศัยอยู่บ้านหลวง ต้องละท้องถิ่นฐานอย่างฉุกเฉินโดยไม่ได้เก็บทรัพย์สินต่างๆมาด้วยทั้งหมด เมื่อมาถึงระหว่างทางกองคาราวานก็ต้องถูกขโมยยางฝิ่นอีก จึงต้องลำบากมากในช่วงแรกของการก่อตั้งชุมชน พอขึ้นปี พ.ศ. 2498 ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่เหลืออยู่บนดอยอ่างขาง อีกหลายครอบครัวก็ย้ายติดตามมากลายเป็นกลุ่มชุมชนขนาดย่อมมีประมาณยี่สิบหลังคาเรือน เมื่อ

มาถึงปี พ.ศ. 2499 ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่สามจากดอยอ่างก็ติดตามมาถึงโดยเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านห้าหลัง ปากทางบ้านไร่ จำนวนประชากรในขณะนั้น นายแซ้งหวัง แซ่พร่าน เคยกล่าวไว้ว่ามีประมาณสามร้อยคนเห็นจะได้ มีด้วยกันประมาณ 29-30 ครัวเรือน เท่านั้น แต่ละครัวเรือนมีสมาชิกอยู่ประมาณ 15 คน เพราะเพิ่งอพยพมาใหม่ๆเรื่องการที่แยกกันเป็นครอบครัวเดี่ยวคงไม่ง่ายนัก

แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านผาลั้ง

จากสภาพภูมิประเทศของหมู่บ้านนี้ ตั้งอยู่เทือกเขาแดนลาวฝั่งซ้าย บนเทือกเขาเป็นเทือกเขาหินปูนสลับกับหินดินดาน มีความอุดมสมบูรณ์พอที่จะทำการเพาะปลูกได้ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านผาลั้งหลักนั้น ตั้งแต่เริ่มแรกก็ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ไหล่เขา เป็นทิวเขาดินแดงติดกับภูเขาหินปูนที่อยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนทิวเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทิวเขาดินแดง เป็นเพราะปลูกพืชเศรษฐกิจจำพวกข้าวและฝิ่นมาก่อน ต่อมาเมื่อจำนวนชุมชนหนาแน่นมากขึ้นผนวกกับกลุ่มดอยแม่สลองอพยพเข้ามาก็ได้แยกไปตั้งเป็นหมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยม โดยแบ่งบริเวณร่องน้ำลึกห้วยแม่เลี่ยมและไล่ไปตามสันเขาลงไปที่ห้วยป่าขมเป็นจุดแบ่งเขตของหมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยม ส่วนทางทิศใต้เป็นเทือกดินดำเป็นแหล่งต้นน้ำและแหล่งไม้ใช้สอยที่สำคัญ เป็นพื้นที่มีสภาพของผืนป่าที่ดีที่สุดเป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกขุนกรณ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้คนรู้จักมากที่ เทือกเขาดินดำนี้เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่บนทิวเขาลูกเดียวกันกับชุมชนห้วยแก้ว ซึ่งเป็นทิวเขาหินทรายไม่เหมาะแก่การปลูกข้าวมากนัก ในสมัยก่อนจะนิยมปลูกข้าวโพดกับปลูกฝิ่นบ้าง แต่ชาจะเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ที่ชุมชนห้วยแม่แก้วนี้มีน้ำตกห้วยแก้วเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ซึ่งตั้งอยู่ในหุบเขาที่มีถนนหนทางทุกข์ยากลำบาก ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 ก็ได้แยกเป็นหมู่บ้านใหม่ หมู่ที่ 7 บ้านปางขอน ในสมัยที่นายเหล แซ่เต๋น เป็นผู้ใหญ่บ้านผาลั้ง ระหว่างหมู่บ้านผาลั้งและหมู่บ้านปางขอน บริเวณที่เป็นยอดเทือกเขาทางทิศใต้เป็นพื้นที่สวนชาพันปี(มีอายุเก่าแก่) กำลังได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่เมื่อปี พ.ศ. 2545 ทางวนอุทยานแห่งชาติห้วยหมากเลี่ยมร่วมกับวนอุทยานแห่งชาติได้เสนอให้จัดตั้งพื้นที่บริเวณสวนชาพันปีนี้เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2550 ทางหน่วยเตรียมจัดตั้งอุทยานแห่งชาติฯ ได้เข้ามาตั้งหน่วยวิทยุประสานงานบริเวณดอยดินดำหรือดอยโจร ตั้งชื่อหน่วยว่าจุดเฝ้าระวังดอยเกี๊ยะ เพื่อป้องกันไฟป่า พื้นที่ตั้งของสวนชาพันปีจึงอยู่ในความดูแลของหน่วยอุทยานแห่งชาติ

ภายหลังจากการแบ่งแยกเป็นหมู่บ้านห้วยแม่เลี่ยมและปางขอนแล้ว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เหลืออยู่ของหมู่บ้านผาลั้ง ก็ยังมีอยู่อีกหลายแห่ง ส่วนมากเป็นพื้นที่ภูผาหินปูนที่มีถ้ำใต้ดิน และถ้ำน้ำลอด บนสันภูผาก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งของหมู่บ้านผาลั้ง พื้นที่ทางทิศตะวันตกซึ่งติดกับตำบลวาวีนั้น เป็นพื้นที่ซึ่งมีถ้ำมากที่สุด เนื่องจากเป็นจุดที่เทือกเขาบริเวณนี้เป็นเทือกเขาหินปูน และหลายแห่งมีน้ำลอดผ่านจึงมีโพรงใต้ดินมากเป็นพิเศษ ถ้ำที่สวยงามมากที่สุดคือถ้ำลับแล ซึ่งมีห้องโถงหลายห้อง อยู่ติดกับถนนผาดำ ซึ่งเป็นเส้นทางเดียวกับภูผาแดง ที่บริเวณยอดเขาเป็นลานศิลาที่มีพื้นที่ขนาดกว้างใหญ่และอยู่สูงสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ไกล ถัดจากภูผาแดง

จะเป็นทิวเขาดอยเกี๊ยะ ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดของหมู่บ้านผาลั้งในบริเวณทางทิศตะวันตก และเป็นแหล่งต้นน้ำห้วยกกน้อย ที่สำคัญทางทิศตะวันตกเป็นแหล่งเพาะปลูกฝิ่นที่ดีที่สุดในอดีต ต่อมาได้เพาะปลูกลิ้นจี่และเป็นแหล่งที่มีคุณภาพดีที่สุดของหมู่บ้าน จุดแบ่งแดนระหว่างหมู่บ้านผาลั้งกับบ้านกกน้อยคือ บริเวณแอ่งงามที่อยู่ระหว่างดอยกาดผีกับดอยเกี๊ยะ ทิศเหนือเป็นแหล่งเพราะปลูกข้าวไร่และพื้นที่ทำนาของหมู่บ้าน มีแหล่งท่องเที่ยวสองแห่งคือ น้ำตกบ้านผาลั้งกับถ้ำฤษี ถ้ำฤษีอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ส่วนน้ำตกบ้านผาลั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พรมแดนทางทิศเหนือนั้นไปจรดแม่น้ำกก ต่อมาเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551 ได้มีการประชุมลงประชามติให้ชุมชนบริวารแยกไปตั้งหมู่ที่ใหม่ เริ่มจากบริเวณสันดอยไทรเหนือ ไปจรดห้วยแม่เลี่ยม

สภาพเศรษฐกิจ เมื่อตั้งชุมชนได้แล้ว พืชเงินสดตัวเดิมที่เคยรุ่งเรืองก็มาช่วยพยุงช่วงชีวิตของผู้อพยพไว้ได้ มีการปลูกข้าวในช่วงปีแรกมักจะขาดแคลนเพราะมีหนูระบาดอย่างหนัก ในปีที่สองบางครอบครัวก็ยังมีความลำบากอยู่ ขึ้นปีที่สามสภาพเศรษฐกิจเริ่มอยู่ตัวแล้ว บางครอบครัวเริ่มหาซื้อสัตว์ใช้งานต่างๆ ซื้อโค กระบือมาเลี้ยง ครอบครัวแรกที่เลี้ยงโค ก็คือครอบครัวของ นายเหลแซ่เติ๋น หรือผู้ใหญ่บ้านคนที่สามของหมู่บ้านผาลั้งนั้นเอง เมื่อสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น พวกพ่อค้าคนจีนมีการตั้งคาราวานสินค้าจำเป็นในหมู่บ้าน กลายเป็นชุมชนที่มีความคึกคักมากช่วงนั้นรัฐบาลไม่ได้ห้ามการค้าฝิ่น ถึงจะห้ามแต่ไม่มีตำรวจคนไหนมาตรวจจับถึงบ้านผาลั้งได้ง่ายนัก เพราะกว่าจะเดินทางด้วยเท้าเข้ามาถึงหมู่บ้านผาลั้งต้องผ่านป่าเขาที่เต็มไปด้วยสัตว์ป่าดุร้าย เส้นทางที่ง่ายที่สุดคือมาทางเรือแต่สมัยนั้นไม่มีเรือมากพอที่จะให้คนร้ายนั่งเรือไปในเมือง นอกจากพืชเงินสดอย่างฝิ่นแล้วหมู่บ้านผาลั้งนี้ยังเคยขึ้นชื่อว่า ดงลิ้นจี่ ผลผลิตจากลิ้นจี่แต่ละปีออกสู้ตลาดหลายหมื่นตันเป็นหลักความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของชุมชนอิ้วเมี่ยนบ้านผาลั้งมานาน นอกจากนี้ปลูกขิง ถั่วแดง ถั่วเหลือง ทำให้มีความจำเป็นต้องขยายพื้นที่ทำกินออกไปครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านห้วยแก้ว บ้านปางขอน บ้านห้วยแม่เลี่ยม บ้านหาดยาว บ้านกกน้อย ทำให้ชุมชนอิ้วเมี่ยนกลุ่มดอยอ่างเริ่มขยับฐานะจากผู้อพยพเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทโดดเด่นมากขึ้น จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2501 ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มดอยแม่สลองก็ได้ยินกิตติศัพท์ของอิ้วเมี่ยนบนเทือกเขาฝั่งนี้ จึงได้ติดต่อขอย้ายเข้ามาตั้งชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกับ นายจั๋นออน แซ่เติ๋น ประมาณ 38 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมดประมาณ 180 คน ชุมชนอิ้วเมี่ยนบนเทือกเขานี้จึงมีความเป็นศูนย์กลางมากขึ้น

ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมีอยู่ช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียงไม่กี่สิบปีหน่วยปราบปรามพืชเสพติดก็เข้ามาควบคุมในพื้นที่และได้เริ่มทำการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ซึ่งต้องพึ่งพาระบบการตลาดในเมืองใหญ่แต่ไม่มีการส่งเสริมการขายทำให้สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านชะงักงันไปหลายปี จนกระทั่งได้มีการเพาะปลูกลิ้นจี่มาทดแทนมากขึ้น จึงสามารถรักษาสภาพคล่องทางเศรษฐกิจไว้ได้อีกระยะเวลาหนึ่ง ในปัจจุบันผลลิ้นจี่มีราคาตกต่ำและต้องอาศัยแรงงานเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงไม่นิยมทุ่มทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตอีกต่อไป คนส่วนมากที่พอจะไปขายแรงงานได้ก็ออกไปขายแรงกันมากขึ้น ทำให้สภาพทางสังคมมีความห่างเหินกันมากขึ้น หลายครอบครัวต้องละทิ้งผู้อาวุโสไว้ตาม

ลำพัง เพื่อความอยู่รอดหลายคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนค้ายาเสพติด และเป็นจุดเริ่มต้นของการทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ทั้งจากคนภายในและบุคคลภายนอก

ทำเนียบผู้นำหมู่บ้านผาลั้งนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2498 –ปัจจุบันมีดังนี้

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	2498-2507	นายจั๋นออน แซ่เติ๋น	แกนนำชุมชนบนดอย	รักษาบทบาท
2	2507-2514	นายจั๋นออน แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์	ตั้งตำบลใหม่
3	2514-2516	นายจั๋นออน แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู	แต่งตั้ง-ลาออก
4	2516-2517	นายเลามัน แซ่พ่าน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-ลาออก
5	2517-2527	นายเลาเหล แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	เลือกตั้ง-เกษียณอายุ
6	2527-2540	นายเลาแสง แซ่พร่าน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	เลือกตั้ง-ลาออก
7	2540-2542	นายเลาหลู่ ศักดิ์ศรีชมพู	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-ปลดออก
8	2542-2546	นายเกียรติศักดิ์ ศักดิ์ศรีชมพู	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-เสียชีวิต
9	2547-2549	นายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง-ลาออก
10	2549-xxxx	นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4	แต่งตั้ง

การปกครอง และควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ความเป็นผู้นำชุมชนของนายจั๋นออนนั้น เป็นที่ประจักษ์ดีในหมู่ชาวอิ้วเมี่ยนและท่านมีความโดดเด่นมากขึ้นเมื่อมาถึงหมู่บ้านผาลั้ง จนต่อมาในปี พ.ศ. 2504 -2507 นายจั๋นออน ก็เริ่มได้เงินตอบแทนในฐานะแก่ฝาก จากตำบลแม่กรณ์ และในปี พ.ศ. 2507-2513 ท่านได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 บ้านผาลั้ง ตำบลแม่กรณ์ มีอาณาเขตทิศตะวันออกครอบคลุมบริเวณตั้งแต่เชิงดอยศาลเจ้าพ่อประตูผา ขึ้นไปตามแม่น้ำกรณ์ไปถึงยอดดอยช้างคือทางทิศใต้ ทางทิศตะวันตกไปถึงหมู่บ้านแม่สลัก ทางทิศเหนือไปจรดแม่น้ำกก ชาวอิ้วเมี่ยนและชาวลาหู่ทั้งหมดบนเทือกเขานี้ขึ้นเป็นลูกบ้านของท่าน ช่วงเวลานี้เป็นช่วงแห่งความรุ่งโรจน์ของหมู่บ้านผาลั้ง ทางบ้านห้วยชมภูก็อยู่ในความดูแลของนายจั๋นออนเช่นกัน ได้มีการเริ่มต้นปลูกฝั่งแนวคิดการตั้งชุมชนถาวรขึ้นใน

พื้นที่ภูเขา มีการวางผังการใช้ทรัพยากรป่าไม้ ชาวบ้านผาลั้งส่วนใหญ่ได้ไปซื้อที่ดินริมแม่น้ำกกไว้เพื่อที่จะสร้างชุมชนถาวรที่ริมแม่น้ำกกบ้านหาดยาวและใช้พื้นที่ภูเขาเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชเงินสด การที่ย้ายไปหาดยาวตามคำแนะนำของอาจารย์มงคลกลายเป็นเรื่องยุ่งยากเกินควร เนื่องจากพื้นที่บ้านหาดยาวเป็นที่แคบไม่พอที่ชาวอิ้วเมี่ยนซึ่งมีหลายสิบครอบครัวจะไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันได้ เหตุผลสำคัญคืออิ้วเมี่ยนสร้างบ้านประตูผีหันไปทางบ้านของครอบครัวอื่นไม่ได้ จึงมีความจำเป็นต้องสร้างบ้านพิงภูเขาไว้ และหันหน้าไปตามความลาดเอียงของหน้าดิน เพื่อไม่ได้ผิดจารีตประเพณีชาวอิ้วเมี่ยนต้องสร้างบ้านแต่ละหลังให้มีพื้นที่บริเวณกว้างๆไว้ มีทั้งพื้นที่แปลงผัก สร้างคอกสัตว์ เช่น เล้าไก่ เล้าหมู คอกโค กระบือ ถ้าทุกบ้านมีพื้นที่บริเวณน้อยจะเกิดปัญหา แต่การแบ่งโซนพื้นที่ให้แต่ละครอบมีพื้นที่ประมาณสองไร่ขึ้นไปอย่างที่หลายครอบครัวที่มีกำลังคนมากไปจับจองก่อนแล้ว พร้อมกับได้สร้างพื้นที่เพาะปลูกพืชไปรอบบริเวณกว้างแสดงเจตนาจะยึดครองเป็นของตนเองให้ได้มาก เหลือเฉพาะพื้นที่ทำเลไม่ดีให้ครอบครัวที่ไปจับจองทีหลัง ชาวอิ้วเมี่ยนส่วนหนึ่งจึงบ่นว่า ‘คนบางตระกูลนั้นเมืองเชียงรายทั้งเมืองก็ไม่พอให้ลูกหลานเขาอยู่เอง ลำพังที่ผืนดินแปลงเล็กๆอย่างบ้านหาดยาวไม่พอให้ลูกชายคนโตของเขาสร้างโรงสีข้าวและอู่ต่อเรือหรอก’ นายจั๋นออน แซ่เติ๋น จึงได้หารือกับแกนนำชุมชนบ้านผาลั้งแล้วกำหนดให้ทุกย่อมบ้านในผาลั้งขยับมาอยู่บริเวณตรงกลาง เพื่อความสะดวกในการพัฒนาสาธารณูปโภคในปี พ.ศ. 2513 ทางการได้เริ่มเห็นว่าชุมชนบนดอยมีศักยภาพพอที่จะยกฐานะเป็นตำบลได้ จึงเสนอให้แบ่งเขตปกครองของหมู่บ้านผาลั้ง กลุ่มบ้านห้วยชมภูเป็นหมู่ที่ 22 อีกหมู่หนึ่ง ต่อมาในปีพ.ศ. 2514 ถึงได้แยกเขตปกครองของหมู่บ้านผาลั้งเป็น 4 หมู่ที่ ทางชุมชนของพี่น้องลีซูก็ได้แยกเป็น 2 หมู่ที่ แล้วได้เปลี่ยนสถานะเป็นตำบลใหม่ เริ่มแรกเป็นหกหมู่ที่ การคัดเลือกกำนันใช้วิธีจับสลาก ครั้งแรกนายจั๋นออนจับสลากได้ เจ้าหน้าบอกว่าให้จับสามครั้ง ในการจับครั้งที่สอง นายเหล ลิ้วยอดสิงห์ขรจับได้ ทางเจ้าหน้าให้ยุติการเสี่ยงเบอร์ นายจั๋นออน น้อยใจในเรื่องนี้มากจึงได้ลาออกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้านในอีกสองปีต่อมา โดยยกตำแหน่งให้ลูกเขย โดยที่ไม่ได้หารือกับชาวบ้านผาลั้ง ทำให้การปกครองมีความติดขัดมาก นายเลามัน แซ่เติ๋นก็เลยลาออกไป

การคัดเลือกผู้นำชุมชนครั้งนั้นใช้วิธีซาวเสียงที่ประชุมชาวบ้านส่วนมากสนับสนุนนายเหล แซ่เติ๋น จึงได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สาม ความรุ่งเรื่องแม้ไม่เท่ากับยุคแรกแต่ข้อพิพาทในชุมชนทั้งหมดแทบจะไม่มีเรื่องอะไรที่จัดการไม่ได้ มีเพียงเรื่องเดียวที่คู่กรณีไม่พอใจในคำแนะนำของท่าน ก็คือกรณีมีชายหนุ่มที่ชอบพอใจหญิงแล้วใช้วิธีลวนลามฉุดกระชากหญิงสาวทำให้เป็นที่อุจจาดตาชาวบ้าน ผู้เสียหายมาร้องเรียนเป็นเรื่องเป็นราว ท่านจึงให้จ่ายค่าเสียหายแล้วเลิกความกันเสีย เพราะเป็นญาติกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายผู้ก่อเหตุไม่พอใจ ก็เลยไปร้องขอให้กำนันเหล ลิ้วยอดสิงห์ขร ไกล่เกลี่ย กลายเป็นว่านอกจากจ่ายค่าเสียหายแล้วยังถูกปรับอีกต่างหาก ทำให้ครอบครัวนี้โกรธมากจึงย้ายบ้านหนีไปอยู่บ้านปางขอนกับนายซาน แซ่พ่าน ต่อมาจึงได้เสนอให้นายซาน แซ่พ่าน แยกหมู่บ้านจากหมู่ที่ 4 เป็นหมู่ที่ 7 การปลูกลิ้นจี่ก็นำเข้ามาปลูกในสมัยของ

ท่าน ชาวบ้านหลายครอบครัวได้มีโอกาสช่วงหนึ่งที่สามารถมีเงินก้อนพอที่จะซื้อรถยนต์มาใช้ได้ ทั้งการขายฝูงสัตว์และการขายลิ้นจี่เป็นช่วงเศรษฐกิจที่ดีช่วงหนึ่ง ระยะผ่านไปเมื่อท่านเกษียณอายุราชการแล้ว ชาวบ้านก็สนับสนุนให้นายเลาแสง แซ่พร่าน ลูกชายเพียงคนเดียวของนายแซ้งหวั่ง แซ่พร่าน ผู้ประกอบพิธีกรรมใหญ่ของหมู่บ้าน จึงต้องดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านทั้งๆที่ไม่ยอมสมัครและหนีไปจากสถานที่ชุมนุมในระหว่างที่มีการประชุมชาวเสียง แต่ทนต่อเสียงเรียกร้องของชาวบ้านไม่ไหวจึงรับตำแหน่งนี้มา(รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก “บันทึกการประชุมฉบับที่ 3”)

นายเลาแสง แซ่พร่าน ได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นเวลาสิบสามปี ได้มีการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมต่อมาจากนายเหล และนายจั๋นออน ที่ได้กันพื้นที่ป่าชุมชนไว้แล้ว ท่านเป็นคนแรกที่ใช้นโยบายกำจัดคนชั่วด้วยกลุ่มแกนนำชุมชน แกนนำชุมชนในชุดของท่านปัจจุบันคือกลุ่มสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสทั้งหลาย มีการจับคนที่บุกรุกป่าต้นน้ำมาปรับค่าเสียหาย และเผาทำลายทรัพย์สินของคนที่บุกรุกที่ดินป่าชุมชน ในช่วงของท่านมีการวางกติกาว่าผืนป่ารอบอาณาเขตหมู่บ้านเป็นพื้นที่กันชน ห้ามมีการเปิดเป็นที่ทำกิน การเริ่มต้นยุคแห่งการควบคุมสัตว์เลี้ยงจำพวกสัตว์จตุบาทที่มักจะรบกวนพืชไร่พืชสวนด้วยการขัง การพัฒนาทางด้านการจัดสรรสาธารณูปโภคโดยเฉพาะการประปา สถานศึกษา สถานีอานามัยชุมชน ท่านเสนอโครงการจัดสร้างหลายอย่าง และการขอสัญชาติให้แก่ชาวเขาเผ่าลาหู่ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2540 ได้ลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากการปกครองด้วยระบบเก่าเริ่มล้าสมัย ไม่ทันใจคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษามาจากที่อื่น ท่านและคณะกรรมการหมู่บ้านก็ลาออกตามที่ชาวบ้านแนะนำ เป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าทำงานพัฒนาชุมชน จากนั้นนายเลาหลู่ก็ได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแล้วได้วางระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมแนวใหม่ที่เน้นความเด็จขาด ห้ามคือห้าม จงคือต้องทำ หมู่บ้านอยู่ในภาวะที่เข้มแข็งมากขึ้นกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทมากขึ้น จนได้วางแผนการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ แต่ในปี พ.ศ. 2542 ท่านถูกปลดออกจากการดำรงตำแหน่ง แล้วน้องชายของท่านก็เข้าดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อมา

ช่วงเวลาที่นายเกียรติศักดิ์ ศักดิ์ศรีชมพู เป็นผู้ใหญ่บ้านคือช่วงของการปกครองแบบชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด การจัดการบริหารปกครองภายในหมู่บ้าน มีการแบ่งสายงานรับผิดชอบเยาวชนประสบผลสำเร็จหลากหลานด้านมากขึ้น การจัดการด้านสิ่งแวดก็มีความจริงจังและต่อเนื่องโดยได้มีการประชุมวางแผนการจัดทำแนวกันไฟ ปลูกป่าซ่อมแซมพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม การจัดโซนพื้นที่ป่าอนุรักษ์และการก่อตั้งคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้งขึ้น และก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งในเวลาต่อมาได้ยกระดับขึ้นเป็นสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ตามคำแนะนำของชมรมเยาวชนบ้านผาลั้งต่อผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน สมัยนั้นเยาวชนและชาวบ้านรวมตัวกันได้จนมีการเสนอให้ขยายสถานศึกษาภายในชุมชนให้มีถึงระดับมัธยมตอนต้นชั้นปีที่สาม นักเรียนภายในหมู่บ้านขณะนั้นมีประมาณสามร้อยคน ชุมชนบ้านผาลั้งมีความคึกคักมากเป็นพิเศษ ระบบการเก็บกวาดขยะและควบคุมการปล่อยสัตว์เลี้ยง ถูกผลักดันให้เป็นระบบกระสุนนำ

ทาง มีการตกลงให้แกนนำชุมชนยิงสุกรที่ชาวบ้านเลี้ยงแบบปล่อยปละไม่คุมขัง ถ้าหากว่าพบเห็นตามลานชุมชน ชาวบ้านบางส่วนเห็นด้วยแต่บางส่วนไม่เห็นด้วย ต่อมาได้ลดระดับลงมาที่การกำหนดปรับโทษเจ้าของแทนการฆ่าสัตว์เลี้ยงที่ไม่รู้ภาษา จนกระทั่งผู้ใหญ่บ้านท่านนั้นได้ประสบเหตุเสียชีวิตลง นโยบายการบริหารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนจากการที่ได้เป็นฝ่ายรุกคือวางแผนพัฒนา กลายเป็นว่าชุมชนต้องคอยเป็นฝ่ายตั้งรับการรุกที่ดินผืนป่ามากขึ้นตามลำดับ

ในสมัยของนายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง เป็นช่วงที่ชุมชนตกอยู่ในภาวะกดดันจากการที่หน่วยจัดการต้นน้ำ ของกรมป่าไม้ ได้เสนอให้จัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกเพื่อใช้มาตรการควบคุมพื้นที่ป่ามากขึ้น ผู้คนบางส่วนได้ฉวยโอกาสนั้นอ้างว่าชุมชนเป็นเพียงแค่ผู้อ่อนแอ ที่จะต้องรอดูคนอื่นมาแย่งป่าของตนเองแต่ทำอะไรไม่ได้ คนเหล่าเห็นโอกาสเหมาะที่จะได้ฉวยเอาประโยชน์ดำเนินการเปิดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนและลักลอบตัดไม้เป็นจำนวนมาก เยาวชนจำนวนไม่น้อยลาออกจากตำแหน่งต่างๆในชุมชน หนีไปทำงานยังต่างประเทศเหตุเพราะไม่พอใจการช่วงชิงเอาประโยชน์ของคนบางพวก สภาพสังคมตกต่ำลงมากเด็กนักเรียนหลายคนลาออกจากโรงเรียนประจำหมู่บ้านไปขายแรงงานบ้างไปเรียนบ้างเป็นเหตุให้โรงเรียนแทบจะถูกปิดตัวลงตั้งหลายครั้ง การดำเนินกิจกรรมของเยาวชนในหมู่บ้านก็ยุบเลิกไป ผู้คนหันหลังให้กับการพัฒนาชุมชน ไปเตรียมซื้อที่ในพื้นราบมากขึ้นตามลำดับ

ผู้ชายและเยาวชนวัยรุ่นอายุประมาณสี่สิบปีลงมาออกจากชุมชนไปขายแรงงาน บางคนได้แหล่งงานในประเทศไต้หวัน บางคนได้ไปทำงานยังประเทศมาเลเซีย บางคนถูกโกงเงินค่านายหน้า ส่วนกลุ่มแม่บ้านบางคนออกไปขายแรงงานแล้วเปลี่ยนสามีไปเลยก็มี เด็กสาวหลายคนออกจากโรงเรียนไปเป็นเมียเก็บของพวกเสี่ย เด็กผู้ชายจำนวนไม่น้อยที่เลิกการเรียนการศึกษากลับมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านอย่างง่อยเหงา จนบางคนได้กลายเป็นคนติดเหล้า ติดบุหรี่ ไม่เอาการมาเอางาน เยาวชนหลายคนถูกจับข้อหาเสพยาบ้า มีการทะเลาะวิวาทชกต่อยกันบ้าง สารพัดปัญหาได้รุมเร้าชุมชนให้ต้องแก้ปัญหาอย่างไม่หยุดหย่อน ผู้ที่เรียนสูงก็มีโอกาสดีบางคนประสบผลสำเร็จแล้วได้สร้างหลักปักฐานในพื้นราบพาพ่อแม่มาอาศัยอยู่ด้วย บางครอบครัวเมื่อลงมาอยู่ในพื้นราบแล้วลูกหลงแสงสีเสียงเพราะปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมแกนหลักของคนพื้นราบไม่ทัน เห็นคนอื่นตั้งวงกินเหล้าตนเองก็ไปกินตามจนเสียผู้เสียคน นายจ้างเห็นสภาพแล้วสั่งเลิกจ้างต้องตกงานก็มีหลายคน

ต่อมานายอิฐฐาได้ลาออกจากการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น เป็นผู้สมัครเพียงคนเดียวจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่ไม่สามารถแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยงานได้ เมื่อได้รับคำแนะนำจากนายสุทธิชัย แสนพอว่าให้ชาวบ้านช่วยเสนอชื่อผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านก็เสนอให้แต่งตั้งนายตอนชิง พัชรมโน เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในสมัยที่นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น เป็นผู้ใหญ่บ้านนี้ ได้มีการผลักดันโครงการโดยกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายกิจกรรม โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน เนื่องจากมีชาวบ้านบางคนได้บุกรุกแหล่งต้นน้ำและมีการลักลอบตัดไม้ของกลุ่มรับจ้างจากต่างหมู่บ้าน

บ่อยครั้ง ชาวบ้านที่ไม่พอใจกับพฤติกรรมดังกล่าวได้ร่วมกันกดดันให้ผู้บุกรุกสละการครอบครองที่ดินของชุมชน แต่ผู้ที่บุกรุกนั้นได้อ้างเหตุผลว่าก่อนหน้านั้นไม่มีกติกาว่าห้ามทำกินในแหล่งต้นน้ำ ทางสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งยืนยันว่ากติกาห้ามการบุกรุกตัดไม้และทำประโยชน์ในพื้นที่แหล่งต้นน้ำของชุมชนนั้นมีมานานแล้ว โดยได้เคยมีการปรับเงินกับผู้ที่ลักลอบตัดฟืนในบริเวณดังกล่าวด้วย

ต่อมามีการประชุมหารือร่วมกันระหว่างแกนนำชุมชนร่วมกับ คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งถึงเรื่องการวางแผนรูปแบบกิจกรรมในโครงการแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้งที่กลุ่มเยาวชนอิ้วเมี่ยนเสนอขึ้นมา ที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการปักปันแนวเขตระหว่างที่ดินของอุทยานแห่งชาติกับที่ดินของชุมชนทำกินและที่ดินหากินให้ชัดเจน จากนั้นจะดำเนินกิจกรรมการปลูกป่าและสร้างฝายต่อไป (รายละเอียดปรากฏในบันทึกการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง วันที่ 2 มีนาคม 2551,ในภาคผนวก) จากนั้นได้นำข้อสรุปไปขอมติจากที่ประชุมหมู่บ้านในวันที่ 9 มีนาคม 2550 (รายละเอียดปรากฏในบันทึกการประชุมหมู่ที่ 4 วันที่ 9 มีนาคม 2551 โปรดดูภาคผนวก บันทึกการประชุม ฉบับที่ 3) มีข้อสรุปหลายประการที่ชุมชนให้การรับรองแล้ว แต่ติดประเด็นเรื่องแนวแบ่งเขตระหว่างชุมชนบ้านผาลั้งและชุมบ้านแสนต่อซึ่งเป็นชุมชนบริวารที่ไม่สามารถตกลงกันได้ เนื่องชาวบ้านผาลั้งบอกว่าที่ดินในเขตหมู่ที่ 4 นั้นเป็นพื้นทำกินของชาวอิ้วเมี่ยนทั้งหมด ที่แบ่งให้ไปแล้วก็มากพอแล้วจะไม่แบ่งให้อีก เมื่อตกลงกันไม่ได้ที่ประชุมก็ได้ตกลงให้จัดประชุมประชาคมเพื่อนำเข้าที่ประชุมประชาคมลงมติแบ่งปันแนวเขตและประกาศกติกาชุมชน ให้ทุกคนต้องทำตามกติกาของชุมชนนี้เมื่ออาศัยอยู่ภายในอาณาเขตหมู่บ้านผาลั้ง จึงได้กำหนดนัดเอาวันที่ 9 เมษายน 2551 เป็นวันประชุมประชาคมหมู่ที่ 4, ในวันประชุมดังกล่าวได้มีการนำเสนอข้อบัญญัติชุมชนต่อที่ประชุมให้รับรองด้วย ปรากฏว่าข้อบัญญัติดังกล่าวมีเนื้อหาที่ยาวและยากแก่การปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน(ข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง) ทางเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติกล่าวว่าชุมชนไม่มีอำนาจทำได้ ไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ชุมชนทำเองไม่ได้ มีแต่หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่ทำได้ ให้ประชาชนที่มีใจรักสิ่งแวดล้อมมาร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติ วางกติกาชาวบ้านร่วมกับอุทยานแห่งชาติ เวลาจะดำเนินคดีกับคนทำผิดชาวบ้านไม่ต้องดำเนินการด้วยตนเอง ให้ใช้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการให้ (รายละเอียดปรากฏในบันทึกการประชุมหมู่ที่ 4 วันที่ 9 มีนาคม 2551,ในภาคผนวก 1. ฉบับที่ 3) หลังจากนั้นตัวแทนคณะกรรมการทรัพย์ฯ ได้ร่วมกับแกนนำชุมชนและแกนเยาวชนได้ช่วยยกร่างข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วย องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้งให้มีการเปิดพื้นที่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มความยืดหยุ่นมากขึ้น (รายละเอียดปรากฏในร่างข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วยองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง, ดูภาคผนวก 3.) เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2551 ทางอุทยานแห่งชาติและองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ได้จัดประชุมอบรมการอ่านแผนที่และ

วางกติกาชุมชนที่หมู่บ้านผาลั้ง ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมการอบรมดังกล่าว และยังไม่ทราบว่าที่ประชุมมีการวางกติกาหรือเงื่อนไขการดูแลและใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างไร ทางอุทยานแห่งชาติมีการทบทวนแนวเขตเพื่อร่วมกันปักปันแนวเขตอย่างไรหรือไม่?

ข้อสังเกตจากผู้วิจัย การที่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 - 2540 สี่สิบปีแรกแห่งการปกครองหมู่บ้านของผู้นำยุคเก่าคือยุคที่ผู้ใหญ่บ้านอ่านหรือเขียนภาษาไทยไม่ได้ (อาจมีผู้ช่วยหรือกรรมการหมู่บ้านบางคนที่พอจะสามารถอ่านได้บ้างคอยช่วยเหลือสนับสนุนอยู่) ชุมชนเขาได้เคยวางกติกาชุมชนมาก่อน ตั้งแต่ในช่วงแรกๆของการก่อตั้งชุมชน ในรูปแบบของกติกาปากเปล่า เขาสามารถควบคุมดูแลตามคำสัญญาได้และมีการปฏิบัติออกมาจริงๆจังๆ ถึงการลงโทษผู้ฝ่าฝืน การที่กติกาปากเปล่ามีความศักดิ์สิทธิ์เช่นนั้นมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เป็นสิ่งน่าสนใจอย่างยิ่ง จึงได้ขอสัมภาษณ์นายเลาแสง แซ่พร่าน ว่าท่านได้ใช้อำนาจหรือความสามารถอะไรในการนำประชาชนที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูงอย่างอิ้วเมี่ยนให้ร่วมมือได้ ท่านบอกว่าเวลานั้นอิ้วเมี่ยนมีความน้อมเอียงไปในทางเชื่อฟังผู้มีอาวุโสสูงกว่าปัจจุบันนี้ และผู้อาวุโสเองในสมัยนั้นมีสง่าราศีกว่าสมัยนี้ ตรงที่ทุกคนเรียนกฎแห่งความถูกต้องจากผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน องค์ความรู้ทุกอย่างลูกรับจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ฉะนั้นหากเราทำให้คนที่มีอาวุโสเข้าใจเราและสนับสนุนเรา ประชาชนเขาก็สนับสนุนเราเช่นกัน(เลาแสง.2550) จากความเห็นที่ท่านประธานที่ปรึกษาให้มานี้ เป็นข้อยืนยันถึงระบบมาตรฐานความประพฤติแบบเก่าของชาวอิ้วเมี่ยน ที่ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ในวงศ์ตระกูล แต่ปัจจุบันความเคารพเชื่อฟังผู้มีอาวุโสเช่นนี้ไม่ว่าจะยังมีอยู่หรือไม่ การที่มีบางคนเจตนาจะฝ่าฝืนกติกาปากเปล่าโดยอ้างกว่าไม่มีกติกาก็คงเป็นการแสดงถึงจุดยืนใหม่ด้วยเช่นกัน ดูเหมือนเป็นการยากที่จะควบคุมคนรุ่นใหม่ที่ยืนบนฐานคิดที่ว่ากติกาที่ไม่กระดูกใช้บังคับไม่ได้ เหมือนแนวคิดของสำนักความคิดปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย ที่บอกว่า ศีลธรรม จารีตประเพณีไม่ใช่กฎหมายแท้ มีเพียงกฎหมายของรัฐาธิปัตย์ที่เป็นกฎหมายแท้

กฎแห่งบรรพบุรุษที่ว่าด้วยสิทธิส่วนรวมในชุมชนบ้านผาลั้งกำลังถูกท้าทายจากกลุ่มแนวคิดบริโภคนิยม ปัจเจกชนนิยมที่ว่า “....พวกเราทำเรื่องอนุรักษ์ฯ เป็นสิ่งที่ดี แต่...คนที่เขาไม่เชื่อฟังเขาว่า ‘ที่ดินที่ใกล้หมู่บ้านก็ห้ามทำกิน ที่ดินห่างหมู่บ้านก็ถูกป่าไม้(อุทยานแห่งชาติ)ห้ามทำกิน ดูหมู่บ้านปางขอน,ห้วยแม่เลี่ยม เขายังปลูกมาถึงหน้าบ้านเลย’ เราก็ไม่รู้จะตอบเขาอย่างไร”(ตอนชิง. 2551) ในที่ประชุมประชาคมหมู่ที่ 4 ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งกล่าวถึงว่า สิ่งที่เคยร่วมแรงร่วมใจกันมา ขอให้รักกันช่วยเหลือกันต่อไป ผืนป่าที่เราเห็นกันอยู่ที่หมู่บ้านผาลั้งนี้ มันต้องใช้เวลารักษากว่าที่มันโตมาอย่างที่พวกเราเห็น อย่าเข้าใจว่ามันเกิดขึ้นเองโตขึ้นเอง(จำนงค์. 2551) สิ่งที่ผู้วิจัยสัมผัสได้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของคนที่เขาอยากได้ที่ดินของส่วนรวมเป็นของส่วนตัว เขามักจะอ้างว่าทางอุทยานแห่งชาติตั้งใจจะมาแย่งผืนป่าไปจากชุมชน เรายอมรับชุมชนมีสิทธิชุมชนอยู่ แต่ชุมชน(ผู้นำ)อ่อนแอดูแลป่าไว้ไม่ได้ เขาอยากเอาไว้เป็นของตนเอง เขาดูแลได้ดีกว่าชุมชน พื้นที่แหล่งต้นน้ำเป็นพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะปลูกกาแฟพันธุ์ดีได้ และมี

การสะสมสารอาหารของผิวดินมากพอที่จะไม่ต้องใส่ปุ๋ย แต่หากปล่อยให้มีการบุกรุกจริงๆ ไม่ใช่แค่คน 7 ครอบครัวนี้เท่านั้นที่อยากได้ผืนดินตรงนั้น ใครๆเขาอยากได้ และถ้าทุกพื้นที่ในแหล่งต้นน้ำถูกเปิดหน้าดินเพื่อทำการเพาะปลูกก็ต้องดูว่าจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศทางอุทกศาสตร์อย่างไรได้บ้าง

ทุกวันนี้ในหมู่บ้านผาลั้งมีปรากฏการณ์ของบางคนซึ่งมีอุปนิสัยโลภมาก แสดงออกอย่างชัดเจนว่าเขาจะเอาของส่วนรวมเป็นของส่วนตัว โดยเฉพาะในเรื่องผลประโยชน์เกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ โดยอ้างว่าบรรพบุรุษเคยทำกินมาก่อนบ้างหรือไม่ก็อ้างว่าไม่มีใครดูแลบ้าง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ตนเองในการเข้าไปยึดครองที่ดินแปลงดังกล่าว อย่างบางคนบอกว่าเขาไม่ได้ตัดต้นไม้ แค่ปลูกกาแฟเสริมเข้าไปในที่ซึ่งมีต้นไม้อยู่แล้ว ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าเขาปลูกมาแล้วใครบ้างที่จะมีสิทธิ์ไปเก็บดอกผลจากทรัพย์ที่เขาปลูก คนที่ปลูกบอกว่า ใครเป็นผู้ปลูกคนนั้นเป็นเจ้าของดอกผลที่เกิดจากการปลูก เยาวชนนักอนุรักษ์บอกว่า ในที่ดินของส่วนรวมมาแสดงการหวงกันเพื่อเอาประโยชน์เข้าเป็นของส่วนตนไม่ได้ และถ้าหากมีโอกาสไปถึงที่ดินแปลงที่พิพาทกันอยู่นี้เยาวชนจะถอนกล้าไม้ที่ปลูกอยู่ออกอย่างเปิดเผย โดยไม่กลัวต่อความเคียดแค้นชิงชังที่อาจตามมากับการมีเหตุการณ์ปะทะดังกล่าว เยาวชนบ้านผาลั้งมีทัศนคติที่แน่วแน่ว่าจะขจัดความโลภมักได้ของคนบางคนที่มีเจตนาจะเอาเปรียบส่วนรวมนี้ ไม่ให้เกิดการลุกลามขยายแนวออกไปซึ่งอุปนิสัยมักเอาแต่ได้ไม่มีความละอายดังกล่าว

มีอยู่รายหนึ่งที่เขาไม่ได้ตัดต้นไม้จริงๆ แต่ใช้วิธีตัดตอนน้ำให้ไม้ยืนต้นตายเอง บนเนื้อที่ประมาณสองไร่หลังจากเขาปลูกกาแฟแล้วเขาได้เอายาปราบศัตรูพืชไปพ่นให้หญ้าตาย แล้วน้ำยานั้นชะลงมาที่ร่องน้ำริมลำห้วยที่เป็นแหล่งหัวน้ำของชาวบ้าน พร้อมกับตะกอนต่างๆที่ไหลลงมากับการชะล้างของน้ำฝน ชาวบ้านที่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำดังกล่าวได้รับความเดือดร้อนมาก แต่ไม่มีใครอยากเข้าไปยุ่งกับคนที่บุกรุกนั้น แม้แต่ผู้ใหญ่บ้านเองก็มีแปลงเพราะปลูกอยู่ในบริเวณที่พิพาทกันนี้ด้วย เมื่อเสียงเรียกร้องของชาวบ้านหนาหูขึ้น ผู้ใหญ่บ้านได้แสดงความจำนงที่จะสละการครอบครองโดยไม่เรียกร้องให้ชุมชนต้องจ่ายอะไร แต่ชาวบ้านบางส่วนบอกว่าผู้ใหญ่บ้านต้องแสดงความรับผิดชอบมากกว่านี้ และคนที่บุกรุกต้องปลูกต้นไม้ซ่อมแซมให้กับชุมชนด้วย ดังนั้นในการประชุมคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง กลุ่มที่เป็นแกนนำชุมชนถูกปฏิเสธจากสภาที่ปรึกษาอาวุโสว่าไม่อนุญาตให้แกนนำชุมชนที่มีตำแหน่งอยู่ทุกตำแหน่ง มีส่วนในองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง โดยเฉพาะกรรมการชุดแรกต้องไม่มีใครที่มาจากกลุ่มแกนนำชุมชน แกนนำชุมชนก็ต้องอยู่ภายใต้กติกาเดียวกันจะใช้สิทธิเหนือกว่าชาวบ้านในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติย่อมไม่สมควร

เมื่อชุมชนบ้านผาลั้งที่มีกลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มคนรุ่นใหม่รวมตัวกันผลักดันโครงการแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้งอย่างแข็งขันดังนี้ แม้ว่ากลุ่มแกนนำและชาวบ้านทั่วไปจะยังมีบทบาทน้อยมากในการมีส่วนร่วมผลักดัน ทั้งๆที่เป็นหน้าที่โดยตรงของแกนนำชุมชน เมื่อ

กลุ่มเยาวชนได้ร่วมมือกับกลุ่มผู้อาวุโส หลังจากนั้นได้ผลักดันให้แกนนำชุมชนโอนอำนาจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาให้องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง โดยในเบื้องแรกจะดูแลเฉพาะพื้นที่ป่าของชุมชนและการปักปันแนวเขตร่วมกับอุทยานแห่งชาติ แต่ต่อไปจะโอนเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดูแลทั้งหมด เนื่องจากชาวบ้านกล่าวว่าเจ้าที่อุทยานแห่งชาติแอบย้ายแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ทางอุทยานก็ว่าชาวแอบย้ายป้ายอุทยานแห่งชาติเช่นกัน ในคราวที่ประชุมประชาคมจึงขอให้ร่วมเดินสำรวจใหม่ พร้อมกับทำสำเนาแผนที่แนวเขตให้ชุมชนเก็บไว้ด้วย ดังนั้นสิทธิชุมชนเรื่องการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ยังคงต้องมีการการจัดการในรายละเอียดปลีกย่อยอีกหลายประการกว่าที่แผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมจะไปถึงจุดสำเร็จดังความตั้งใจของชุมชนบ้านผาลั้ง แม้ในเบื้องแรกของการเริ่มต้นหนที่สองขององค์กรด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ไม่มีใครสนับสนุนเลยก็ตาม จะมีลักษณะที่คล้ายดังว่าถูกโดดเดี่ยวจากแกนนำชุมชนอยู่บ้าง แต่เป็นองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนเกิดมาจากรากฐานความต้องการของชุมชนเอง ชุมชนนั้นเปรียบได้กับรากแก้วของต้นไม้ที่มีรากหยั่งลึก ช่วยให้สามารถเติบโตและดำรงอยู่อย่างมั่นคง สิ่งที่เกิดจากประชาชนในท้องถิ่นโดยที่คนส่วนใหญ่ได้ช่วยกันคิดช่วยกันทำงาน ย่อมเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งว่าจะไม่ถูกชี้นำจากผู้ใช้อำนาจบริหารหรือผู้ใช้อำนาจปกครอง ท่ามกลางกลุ่มความคิดที่ว่าไม่มีกฎหมายไม่มีความชอบธรรม สืบเนื่องแต่สิทธิชุมชนเป็นสิทธิดั้งเดิมของชุมชนมีที่มาจากฐานเดิมแห่งธรรมที่ดำรงอยู่เหนือกว่ากฎหมายบ้านเมือง ที่มองความถูกต้องผ่านกฎหมายถ่ายเดียว ถ้าหากเราเชื่อทุกสิ่งที่นักกฎหมายเขียนไว้โดยเริ่มต้นขึ้นเมื่อหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมานี้เอง คงต้องคิดที่จะสร้างสังคมแห่งอุดมคติอีกแบบหนึ่งที่เชื่อว่าอำนาจคือความยุติธรรม เราอาจต้องใช้เวลาอีกมากหลายปีที่จะสร้างความเข้าใจธรรมชาติของความยุติธรรมตามกฎหมาย เพราะกฎหมายที่รัฐบัญญัติมีการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นหลายรูปแบบ ถูกตั้งคำถามมากขึ้นทุกขณะเช่นกันว่าสังคมจะอยู่รอดได้อีกนานเท่าใด ภายหลังจากการแสดงจุดยืนดังกล่าวผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่งทางแกนนำชุมชนก็ต้องเข้ามาหนุนกำลังให้แก่ตัวแทนของชาวบ้าน การเพิกเฉยอย่างที่ผ่านมาเป็นการแสดงถึงความคับแคบทางความคิด การทำงานผลักดันการพัฒนาชุมชนเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนอยู่แล้ว หากไม่พร้อมที่จะส่งเสริมเสียงส่วนใหญ่ของภาคประชาชนในหมู่บ้าน ก็ต้องพิจารณาตนเองว่าสมควรที่จะดำรงตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านหรือไม่ อย่างที่แกนนำชุมชนชุดก่อนลาออกเมื่อคนรุ่นใหม่เรียกร้องหาความทันสมัย

2. สถาบันครอบครัวและการการจัดการมรดก

สถาบันครอบครัว หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามีภรรยาและหมายความรวมถึงลูกด้วย(http://guru.sanook.com/) เป็นคำอธิบายที่อ้างจาก พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน และในพระคริตศธรรมคัมภร์ได้ที่ได้อ้างถึงไว้ก่อนหน้าในบทที่ว่าด้วยกฎหมาย

กับหลักศีลธรรมแล้วว่า "...บุรุษจึงต้องละบิดามารดาของตน ไปผูกพันอยู่กับภรรยา เขาจึงไม่เป็นสองอีกต่อไป..." ส่วนคำนิยามของชาวอิ้วเมี่ยนคำว่าครอบครัว ได้ใช้คำว่า "Hmaungv Doic" (ฮมั้งต่อย) เป็นลักษณะของความหลากหลายบุคคลอยู่ร่วมกัน ส่วนคำว่าสามีภรรยา ใช้คำว่า "I Hmuangv" (อี ฮมวั้ง) เป็นหนึ่งคู่ จากคำนิยามเหล่านี้สถาบันครอบครัวจึงหมายถึงคนอย่างน้อยสองคนได้ใช้ชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียว ในความหมายของชาวคริสต์นั้นครอบครัวเกิดจากการที่ผู้ชายหนึ่งคนกับผู้หญิงอีกหนึ่งคนที่ทำการสมรสกันด้วยรักและผูกพันเป็นเหมือนร่างกายเดียวกัน สองคนจึงเป็นหนึ่งเดียวกันใช้ชีวิตร่วมกันตลอดไป มนุษย์จะไม่ทำให้เขาแยกจากกันอีกเลย อย่างที่จะยกกรณีศึกษาเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านผาลั้ง

เมื่อประมาณ 25 ก่อน มีชายคนหนึ่งชื่อเหลได้แต่งงานผู้หญิงคนหนึ่งชื่อหมวง ทั้งสองแต่งงานขณะที่ยังอายุน้อยมาก ฝ่ายภรรยาได้ให้กำเนิดลูกด้วยกันทั้งหมด 5 คน ต่อมาเสียชีวิตไปหนึ่งคนจึงเหลือ 4 คน เป็นลูกชาย 3 คน ลูกสาว 2 คน ลูกชายคนโตไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน ส่งเงินกลับมาให้พ่อแม่ เมื่อเอาเงินของครอบครัวที่สะสมกันมานั้นไปซื้อรถยนต์มาหนึ่งคัน ก่อนหน้านั้นก็ได้ซื้อรถมาแล้วหนึ่งคันแต่ได้ขายไปเพื่อรถขับเคลื่อนสี่ล้อ พร้อมกับได้สร้างบ้านหลังใหม่ขึ้นที่บริเวณหย่อมบ้านผาลั้งบน เมื่อย้ายไปอยู่บ้านหลังใหม่แล้ว ผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวได้อาศัยรถคันดังกล่าวไปมาได้อย่างสะดวก เวลาต่อมามีผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่นับถือผีในตระกูลเดียวกัน ที่จริงผู้คนนั้นมีศักดิ์เป็นน้องสาวของผู้ชายคนดังกล่าว จึงอาศัยรถคันดังกล่าวที่นายเหลขับอยู่นั้นไปที่ต่างๆและได้มีโอกาสไปนอนไร่นอนสวนด้วยกันไม่มีใครสงสัย ต่อมานายเหลกับผู้หญิงคนดังกล่าวชื่อเหยียนได้เริ่มมีพฤติกรรมที่ไปไหนมาด้วยกันบ่อยครั้งขึ้น ผู้คนเริ่มมีการนินทาว่าอยู่ด้วยกันตามลำพังเหมือนคู่รัก ผู้ชายกับภรรยาจึงทะเลาะกันด้วยเรื่องนี้บ่อยครั้งขึ้น และได้เริ่มแยกเตียงกัน ผู้ชายมักจะลงไปที่บ้านผาลั้งล่างในยามดึกๆ เป็นที่สงสัยของภรรยามากว่าได้ไปค้างคืนกับผู้หญิงคนดังกล่าว

นายเหลและนางหมวงได้มีการทะเลาะกันบ่อยครั้งจนมีการทำร้ายร่างกายกัน นางเหลได้เอาเรื่องนี้ไปประชุมหารือกับที่ประชุมตระกูลหวังว่าตนเหมือนถูกเหยียดหยามจากสามีและญาติของฝ่ายสามีที่ปล่อยให้เรื่องดังกล่าวคาราคาซังมานานมากแล้ว ตนเองไม่รู้จะไปพึ่งพาใครได้จึงขอให้ตระกูลหวังช่วยเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ไปจัดการเรื่องดังกล่าวให้ เพราะเดี๋ยวนี้ตนเองกับผู้หญิงที่ชื่อเหยียนดังกล่าวมีปากเสียงกันและสามีก็ไม่พอใจตนเองด้วย ทางตระกูลหวังจึงได้มอบหมายให้ตัวแทนสองคนไปเป็นเพื่อนของนางหมวงได้ไปพบผู้ใหญ่บ้านชื่อนายอิฐฐา ได้เล่าให้ฟังว่าตนเองได้ทะเลาะกับ คุณเหยียนมีการทะเลาะกัน เหยียนกับพี่สาวได้ไปข่มขู่ว่าจะทำร้ายร่างกาย ตนเองจึงต้องมาขอให้ช่วยระงับการประพฤติผิดของสามีกับคุณเหยียน ผู้ใหญ่บ้านได้ไปพบครอบครัวของคุณเหยียนซึ่งมีทั้งคุณพ่อและคุณแม่ของคุณเหยียนอยู่ด้วย การเจรจาครั้งนั้นได้เอาบุหรี่ไปมอบให้แก่ผู้ใหญ่บ้านเพื่อเป็นการฝากเรื่องราวร้องทุกข์ และได้นำไปคำนับหัวหน้าครอบครัวของคุณเหยียนด้วย คุณเหยียนนั้นมีบุตรชายหญิงหลายคนแต่ยังไม่ได้แต่งงานกับใคร

เหยียนกับพ่อและแม่ได้ยืนยันแข็งขันว่าคุณเหยียนไม่มีพฤติกรรมเช่นนั้น ทางฝ่ายคุณหมวงก็เลยขอให้ยุติพฤติกรรมที่ชอบไปไหนมาไหนด้วยกันกับสามีของตนด้วย ฝ่ายคุณเหยียนก็ไม่รับปากโดยอ้างว่าทำไมพี่น้องกันไปไหนมาด้วยกันไม่ได้ พี่น้องต้องแบ่งกันตามฐานะเงินทองด้วยหรืออย่างไร? ทางคุณแม่ของคุณเหยียนจึงไม่พอใจที่วันนี้ได้พาผู้ใหญ่บ้านมากล่าวหาลูกสาวของตน ขอให้เอาหลักฐานและพยานมาพิสูจน์ให้ได้ ตนเองจะไม่ยินยอมให้มีการกล่าวหากันลอยๆ เช่นนี้ ถ้าหาหลักฐานมาพิสูจน์ไม่ได้ตนเองจะต้องบังคับคุณหมวงและตัวแทนของตระกูลหวังชดใช้ความอัปยศครั้งนี้ และผู้ใหญ่บ้านต้องประกาศความบริสุทธิ์ของลูกสาวให้ด้วย การมากล่าวหาครั้งนี้ไม่สามารถอภัยให้ได้ต้องมีการชำระมลทินตามประเพณี จากนั้นเป็นตนมาทางครอบครัวคุณเหยียนได้มาเร่งให้ผู้ใหญ่บ้านนัดเวลามาไกล่เกลี่ย ถ้าไม่มีหลักฐานมาพิสูจน์ว่าคุณเหยียนผิดแล้วต้องให้ความเป็นธรรมด้วย ต่อมาอีกไม่นานคุณเหยียนได้นั่งรถยนต์ของชาวบ้านลงมาในเมืองเชียงราย และคุณเหลก็ได้ขับรถยนต์คันดังกล่าวลงไปด้วย คืนนั้นเองคุณเหยียนและคุณเหลไม่กลับไปที่หมู่บ้าน ทางคุณหมวงได้พยายามติดต่อไปยังคุณเก๊าให้ช่วยตามหาว่าคุณเหยียนกับคุณเหลไปพักที่โรงแรมไหนด้วยกันหรือเปล่า คุณเก๊าพร้อมกับลูกสาวของคุณหมวงได้ไปตามหาที่โรงแรมต่างๆจนพบว่า มีคนบ้านผาลั้งมานอนที่โรงแรมแห่งหนึ่งบริเวณสี่แยกหอนาฬิกา ทราบว่าเป็นบุคคลดังกล่าวมาพัก จึงได้ขอให้ทางเจ้าหน้าที่โรงแรมช่วยเรียกให้คุณเหยียนเปิดประตู เพื่อที่จะให้ดูว่ามีการมาพักค้างคืนด้วยกันหรือไม่ เมื่อเปิดประตูแล้วพบว่าคุณเหลกับคุณเหยียนอยู่ด้วยกันจริง จึงได้ทำการถ่ายรูปและอัดเสียงการคำสารภาพเอาไว้ว่ามานอนด้วยกัน

เมื่อได้หลักฐานต่างๆพร้อมแล้ว ทางคุณหมวงได้ไปแจ้งให้ทางผู้ใหญ่บ้านทราบว่า ตนเองได้รับหลักฐานมาพร้อมที่เสนอให้ครอบครัวของคุณเหยียนแล้ว ถ้าคุณแม่ของคุณเหยียนจะนัดไกล่เกลี่ยตนเองก็พร้อม ผู้ใหญ่บ้านจึงได้ทำการนัดผู้หลักผู้ใหญ่และได้ได้มีกำหนดนัดคู่กรณีมาไกล่เกลี่ยกันขึ้น โดยให้มาไกล่เกลี่ยกันที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง ซึ่งเป็นช่วงฤดูเก็บลิ้นจี่พอดี ชาวบ้านต่างต้องเร่งรีบจึงได้กำหนดให้ใช้เวลากลางคืน เมื่อได้เริ่มต้นพูดคุยกัน คุณแม่ของเหยียนได้เกิดโมโหที่คุณเหลกับลูกสาวไปกระทำผิดจริงอย่างที่ได้มีการเสนอหลักฐาน คุณแม่ของคุณเหยียนจึงได้ถ่มน้ำลายรดคุณเหลและกล่าวคำหยาบช้าต่างๆ ชาวบ้านที่มาฟังความบอกว่าการกระทำเยี่ยงนี้ไม่ต่างจากสัตว์สามารถถ่มน้ำลายต่อหน้าต่อหน้าผู้หลักผู้ใหญ่ได้ มีหลายคนที่เป็นญาติกับคุณแม่ของคุณเหยียนบอกให้เธอต้องสำรวมมรรยาทไว้และยอมรับความจริง สังคมจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ถ้าเป็นคนที่คิดแต่จะเอาชนะคนอื่น เธอไม่พอใจและบอกเป็นความผิดของลูกสาวไม่ใช่ความผิดของตนเอง ตนไม่รับรู้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้จะไม่รับผิดชอบต่อการกระทำใดๆของคุณเหยียน และได้กล่าวคำหมิ่นประมาทต่อคุณเหลหลายประการ หาว่าเป็นผู้ชายมักมากเอาแต่ได้ไม่เว้นแม้แต่พี่น้องของตัวเอง จะเป็นคนไม่เจริญชีวิตจะล่มจม คุณเหลก็ได้แต่นิ่งเงียบและไม่ได้โต้ตอบอะไร จากนั้นคุณแม่ของคุณเหยียนก็ได้สะบัดก้นเดินกลับบ้านไปไม่ยอมดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อให้แล้วเสร็จ คุณซานซึ่งเป็นพี่สามีของคุณพ่อของเหยียนซึ่งมีศักดิ์เป็นคุณอาของเหยียนก็ได้

ต่อว่าคุณแม่ของคุณเหยียนในเรื่องที่ชอบทำให้เป็นครอบครัวที่มีชื่อเสียงเสียหายบ่อยๆ คุณแม่ของคุณเหยียนเป็นคนไม่มีสัมมาคารวะต่อธรรมะไม่มีคุณธรรมและไม่เคารพในกฎเกณฑ์จารีตของชุมชนทำให้ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลมัวหมอง ตนเองต้องขออภัยกับทุกคนด้วย แม้จะเป็นญาติพี่น้องกัน แต่การที่ก่อเรื่องไม่สิ้นสุดเช่นนี้ตนเองจะไม่ปกป้อง หากมีหลักฐานว่าผิดอย่างไรก็ให้ว่ากล่าวกันไปตรงๆ ตนเองจะให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่เห็นแก่หน้าของใคร ที่ประชุมจึงได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อ และไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการถ่มน้ำลายของคุณแม่ของคุณเหยียน ซึ่งตามจารีตประเพณีเดิมจริงๆแล้ว การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นการลบหลู่ผีประจำบ้านที่เกิดเรื่องอย่างร้ายแรงต้องทำการชำระมลทินให้บ้านหลังนั้นอีกกรณีหนึ่งต่างหาก

ชาวบ้านและพวกผู้หลักผู้ใหญ่ก็เรียกให้คุณเหยียนและคุณเหลสารภาพความผิดและจะได้ทำการไกล่เกลี่ยหาทางแก้ไขให้ ทางคุณเหยียนยังยืนยันว่าตนเองไม่ได้ชวนคุณเหลไปนอนด้วยคุณเหลมาหาตนเอง ตนเองซึ่งเป็นน้องสาวจะห้ามพี่ชายไม่ให้มานอนด้วยอย่างไรได้และตนเองไม่ได้มีเพศสัมพันธ์แต่อย่างใด การที่พี่ชายมาอยู่ด้วยก็เป็นแต่เพียงมานั่งอยู่ที่เก้าอี้ข้างๆเตียงทั้งคืน หลังจากนั้นเมื่อผู้ไกล่เกลี่ยถามฝ่ายคุณเหลว่าเรื่องเป็นอย่างไร คุณเหลก็ได้รับสารภาพว่าตนเองได้มีเพศสัมพันธ์กับคุณเหยียนจริงแต่ไม่ได้บอกว่ากระทำกันมานานหรือยัง ทางคุณเหยียนก็ไม่ได้สนใจแก้ข้อรับผิดเหล่านี้ของคุณเหล ชาวบ้านจึงได้มีการบอกให้คุณหมวงได้เสนอข้อตัดสินให้แก่ที่ประชุม คุณหมวงได้บอกให้ปรับเงินเป็นค่าทำขวัญและค่าเสียหาย 30,000 บาท และห้ามคุณเหยียนกับคุณเหลไปมาหาสู่กันสองต่อสองด้วย จากนั้นทางคณะไกล่เกลี่ยได้ถามว่าแล้วความสัมพันธ์ของคุณเหลกับคุณหมวงจะเป็นอย่างไรต่อไป คุณหมวงได้บอกว่าให้ที่ประชุมช่วยเสนอทางออกให้ก็แล้วกัน เมื่อถามเรื่องนี้กับทางคุณเหลก็ได้รับทราบว่า ตนเองไม่ได้เป็นอะไรกับคุณเหยียนเลย ความสัมพันธ์ทางเพศที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องทั่วไปที่ผู้ชายทุกคนก็เป็นกันอยู่และคุณเหยียนเองก็ไม่ได้มีคู่รักคู่จองหรือคู่หมั้น ตนไม่ได้ผิดอะไรในเรื่องจารีตประเพณีการเที่ยวสาว แต่ถ้าคุณหมวงเห็นว่าตนเองมีความผิดที่ทอดทิ้งร้างกันมาและจะลงโทษอย่างไรตนเองจะไปพูดอะไรได้ เพราะตนเองเป็นฝ่ายผิดเป็นนักโทษเป็นคนบาป ตนไม่มีความประสงค์ที่จะหย่ากับภรรยาและไม่ต้องการให้ใครมาพรากลูกที่อยู่กับภรรยาไปจากตนเอง

ที่ประชุมไกล่เกลี่ยได้เสนอให้คุณเหลเลิกการไปมาหาสู่กับครอบครัวของคุณเหยียนเสียแล้วกลับมาทำหน้าที่สามีที่ดีในบ้าน คุณเหลบอกว่าตนเองไม่รู้ว่าคุณหมวงจะยอมรับตนเองอยู่หรือไม่ ตนเองพูดอะไรไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นทางคณะผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้สอบถามไปยังคุณหมวงว่าจะเลือกอย่างไรระหว่างให้คุณเหลกลับมาเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือจะเลิกกันไปเลย ทางคุณหมวงจึงได้ปรึกษากับหัวหน้าตระกูลหวังซึ่งอยู่ในที่ประชุมด้วย ทางหัวหน้าตระกูลหวังจึงเสนอให้ว่า ให้อภัยคนของเราเสียจะดีกว่า ใครก็เคยผิดพลั้งในชีวิตอยู่บ้าง การที่ให้สามีที่ได้กระทำผิดแล้วได้กลับตัวกลับใจมาอยู่กินด้วยกันพร้อมหน้าเหมือนเดิมเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ในหลักธรรม (Doz Leiz) ไม่มีที่ให้จับแยกกันมีแต่ที่ให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน จากนั้นที่ประชุมก็กล่าวว่าไม่มีธรรมะใดที่จะให้สามี

ภรรยาแยกกันเลย มีแต่ให้คนอยู่ร่วมกันไปจนตาย ในที่ชุมชนแห่งนี้ไม่มีใครอยากให้ครอบครัวต้องแยกกันมีแต่จะให้รักกัน นอกจากนี้ยังได้สอนอีกว่า ตอนที่ผู้หญิงยังสาวยังสวยผู้ชายเราเอามาอยู่กับตนเองให้ช่วยปรนนิบัติพ่อแม่ เมื่อเธอแก่แล้วเราทิ้งไปเช่นนี้ใครที่ไหนจะเอาเธอไปเลี้ยงดู มันไม่เป็นธรรมกับผู้หญิง เราที่เป็นผู้ชายทั้งหลายเราไปหาใหม่ได้แต่ผู้หญิงที่เราทิ้งไปใครจะเอาไปเป็นภรรยาอีก ไม่ควรที่ผู้ชายจะทิ้งภรรยาและลูก คณะที่ปรึกษาจึงได้สรุปว่าให้กลับมาอยู่กินด้วยกันเหมือนเดิม แต่ห้ามคุณเหยียนไปรบกวนครอบครัวของคุณเหลอีก ส่วนค่าปรับที่จะให้คุณเหยียนต้องจ่ายจริงๆนั้น จะให้จ่ายเพียง 3,000 บาทเท่านั้น ซึ่งฝ่ายคุณหมวงก็ยอมรับการตัดสิน

หลังจากนั้นก็ได้ฆ่าไก่ฝ่ายละหนึ่งตัว พร้อมกับได้ทำกับข้าวมารับประทานร่วมกัน โดยให้ทุกคนรินเหล้ามายื่นให้แก่กันและกัน จากนั้นผู้ประกอบพิธีกรรมได้สวดอธิฐานขอให้บรรพบุรุษได้ช่วยชำระมลทินบาปให้คู่ความทั้งสองฝ่ายรวมถึงการชำระมลทินบาปที่เกิดขึ้นในบ้านหลังนี้ด้วย เงินจำนวน 3,000 บาท ดังกล่าวไม่ได้ปรับมาแล้วยกให้เป็นเงินของคุณหมวงทั้งหมด แต่ได้มีการแบ่งเงินที่ปรับมานั้นให้ตามส่วน โดยให้แก่คุณหมวงไปจำนวนหนึ่งประมาณสองพันบาท ให้แก่ผู้ประกอบพิธีกรรมประมาณสองร้อยบาท และทุกคนที่อยู่ในที่ประชุมยกเว้นคู่กรณีจะได้เฉลี่ยกันจากจำนวนเงินที่เหลือซึ่งได้กันประมาณคนละยี่สิบสามสิบบาทเท่านั้น แต่ทุกคนต้องรับไว้เป็นจารีตประเพณีเพื่อให้ร่วมเป็นสักขีพยานว่าเรื่องราวของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้สิ้นสุดลงแล้ว กาลต่อไปภายหน้าชุมชนและผืนแผ่นดินนี้จะไม่มีเรื่องราวบาปชั่วเช่นนี้ปรากฏขึ้นมาอีก จากนั้นนั้นคณะผู้ไกล่เกลี่ยก็ลุกขึ้นกล่าวให้โอวาทแก่คุณเหล คุณเหยียนและคุณหมวงว่าเรื่องราวที่ผ่านมาเป็นเพราะอารมณ์ชั่ววูบที่ทำผิดพลั้งเผลอลงไป คุณเหยียนก็ผิดพลั้งไปที่ไปนอนกับสามีของคนอื่นและยังไปทำการข่มขู่ทำร้ายจิตใจภรรยาของเขา ไปแสดงอาการอยากแย่งตำแหน่งภรรยาของคุณหมวง ซึ่งสิ่งนี้ในสังคมอิ้วเมี่ยนเขาไม่ทำกัน ถ้าหากคุณเหยียนอยากแต่งงานกับคุณเหลจริงๆก็ต้องละอายแก่ใจด้วยที่เป็นลูกพี่ลูกพี่น้องกันนับถือบรรพบุรุษตระกูลเดียวกันอยู่ ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้คุณเหยียนมีความผิดต่อคุณพ่อและคุณแม่ เพราะการที่ไปนอนกับพี่ชายของตนเอง ถ้าเป็นคนอื่นซึ่งไม่ใช่ญาติคุณเหยียนก็จะไม่ผิดที่นอนกับผู้ชายของคนอื่นแต่ต้องถือเป็นความลับ ไม่ใช่เอาไปอวดต่อคู่สมรสของผู้ชาย ถ้าเรานอนกับสามีของเขาแล้วเรายังไปโอ้อวดเราจึงผิดที่ตรงนี้ ส่วนคุณหมวงก็มีส่วนผิดที่ไปว่ากล่าวสามีและทะเลาะกับคุณเหยียนบ่อยๆเรื่องที่ว่าให้ คุณเหยียนไม่มีปัญญาหาผัวจึงได้มาแย่งสามีของตนเอง ซึ่งก็ไม่ใช่ใครที่ไหนเป็นพี่ชายของตัวเองและเวลาเดินสวนทางกันก็ชอบถ่มน้ำลายแสดงอาการรังเกลียด และคุณเหลซึ่งมีภรรยาอยู่แล้วกลับไม่รักภรรยาและลูก ยังเอาเวลาส่วนใหญ่ไปเที่ยวกับลูกสาวของคนอื่นทำตัวเป็นคนไร้หลักไร้ครอบครัว การกระทำเช่นนี้ทำให้ครอบครัวเป็นที่ถูกดูหมิ่นเป็นขี้ปากของชาวบ้าน ถ้าหากอยากได้ภรรยาเพิ่มจริงก็ต้องรู้จักปรึกษากับภรรยาและลูกๆที่มีอยู่แล้วว่าพวกเขาจะยินยอมด้วยหรือไม่ เราที่เป็นผู้ชายการไปเที่ยวสาวนั้นมีได้แต่ไม่ใช่ทำเป็นกิจวัตร และต้องไม่ทำให้ลูกและภรรยาที่บ้านได้รับการดูหมิ่นเช่นนี้ การที่คุณเหลไปทำร้ายร่างกายคุณหมวงก็เป็นการกระทำผิดต่อภรรยา เขาเป็นมนุษย์คนหนึ่งเขาไม่ควรต้อง

เจ็บเพราะถูกสามีทำร้าย มีแต่ที่คนอื่นทำร้ายภรรยาแล้วสามีต้องเข้าไปปกป้อง ความที่ผิดพลังครั้งนี้ก็ให้เป็นบทเรียนสอน ไม่มีใครที่ไม่เคยผิดพลาดทุกคนเคยผิดพลาด เมื่อรู้ว่าผิดพลาดอย่างไรก็ควรแก้ไขและชำระมลทินบาปเสีย แล้วกลับตัวกลับใจเป็นคนใหม่ที่ดีรักลูกรักเมียเหมือนตอนที่รักกันใหม่ๆ นอกจากนี้ยังได้มีการแนะนำว่าหากคุณเหลจะมีภรรยาใหม่โดยทิ้งภรรยาเก่าก็ทำได้ เพราะว่าผู้ชายทิ้งผู้หญิงได้เสมอ แต่การทอดทิ้งผู้หญิงนั้นต้องไปตัวเปล่าไม่สามารถเอาลูกไปด้วยได้ และทรัพย์สินพร้อมลูกชายลูกสาวจะเป็นของภรรยาฝ่ายเดียว ถ้าหากทิ้งเมียไปอย่างนี้ทรัพย์สิ้นในกองมรดกของครอบครัวก็เป็นของภรรยาและลูกของภรรยาคนแรกเท่านั้น คุณเหลต้องไปเริ่มต้นตั้งเนื้อตั้งตัวใหม่ ต้องไปหัดเลี้ยงลูกใหม่และกว่าลูกจะโตมาได้ก็ต้องใช้เวลานานหลายสิบปี ผู้ใหญ่บ้านก็ได้กล่าวในทำนองว่า ถ้าคุณเหลมาแต่งงานใหม่ตอนนี้เดี๋ยวลูกของคุณเหลก็จะได้เรียกลูกชายของตนเองว่าพี่ เพราะขณะนี้ลูกของตนเองต้องเรียกลูกคุณเหลว่าพี่อยู่ รู้สึกเสียดายแทน คุณเหลได้กล่าวว่าตนเองไม่ได้เจตนาที่จะทิ้งลูกทิ้งเมีย และตนเองไม่ได้พูดด้วยว่าจะเอาเมียน้อย ที่ประชุมได้หัวเราะและกล่าวอวยพรซึ่งกันและกัน เน้นไปที่การให้ทุกฝ่ายคืนดีกันและอยู่ร่วมกันต่อไป

เมื่อได้มีการทำอาหารรับประทานด้วยกันแล้วก็เป็นอันจบเรื่องราวไป จากนั้นเป็นต้นมาคุณเหลก็กลับมาอยู่กับคุณหมวงภรรยาของตนเอง ส่วนครอบครัวของคุณเหยียนก็ยังคงทักทายกับคู่กรณีด้วยสีหน้าที่ดี ชาวบ้านก็ยุติการนินทากล่าวร้ายครอบครัวของคุณเหล มีการคบหากันด้วยดีดังเดิม แม้จะมีการทะเลาะกันอยู่บ้างในครอบครัวแต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่ไปคบหากับคุณเหยียน

3. ปัญหาความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

ช่วงวัยรุ่นเป็นวัยแห่งความคึกคะนอง ในทุกๆสังคมการทะเลาะเบาะแว้งของเด็กวัยรุ่นมักจะเกิดขึ้นได้ง่าย ไม่ว่าจะมาจากการที่พูดจาไม่เข้าใจกัน หรือแย่งชิงของเล็กๆน้อยๆชอบเหมือนกันหรือทำเพื่อโอ้อวดซึ่งกันและกัน ว่าเกียรติยศและศักดิ์ศรีของแต่ละคนมีต่างกันเหนือกว่ากันอย่างไร ปัญหาก็คือต่างเชื่อว่าตนเองมีเหนือกว่าคนอื่นๆ เมื่อมีการท้าทายกันเกิดขึ้นหรือถูกปฏิเสธจากเพื่อนอย่างไม่สบอารมณ์หมาย การนัดชกต่อยก็จะเกิดขึ้นมา ลองคิดถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในเด็กเล็กในช่วงก่อนวัยประถม การทะเลาะกันธรรมดาระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กที่แพ้จะวิ่งไปหาผู้ใหญ่ก่อนและเริ่มฟ้องว่าคนนั้นคนนี้ได้มาแกล้งเขาทำร้ายเขาอย่างนั้นอย่างนี้ เมื่อฟ้องเสร็จแล้วเด็กขี้ฟ้องก็จินตนาการหรือมีการคาดหมายไว้ว่าตนเองจะได้เห็นการลงโทษที่เกิดกับคู่กรณี หรือพร้อมได้รับการปลอบประโลมใจ เมื่อได้รับการเยียวยาอย่างนี้แล้วความรู้สึกเสียใจหรือความเจ็บปวดที่บางครั้งแค่ผิวหนังกำพร้าถลอกก็จะหายไปเลย พร้อมคำพูดของผู้ที่เด็กไว้วางใจเพียงสั้นๆว่า “โอมเพี้ยง! จงหายดี” หรืออาจมีปฏิกิริยาประกอบด้วยเช่นโอบกอดหรือหอมแก้มให้เป็นรางวัลที่หยุดร้องไห้ พฤติกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นกับเด็กที่เขายังไร้เดียงสา ที่นี้เรามาดูเด็กวัยรุ่นเวลาเขาจะทะเลาะกันเขาต้องมีจุดขัดแย้งกันก่อน ตามละดับประสบการณ์ของคนๆนั้น เท่าที่เขาจะเชื่อได้ว่า สิ่งที่ใช้เป็นฐานของการยืนในทางสังคมของคนระดับอย่างเขา เพื่อให้ทุกคนพร้อมที่จะยอมรับเขาได้ให้เป็นหนึ่งใน

สังคมอุดมคติของเขา เขาทุ่มเทได้เพื่อสิ่งนั้น และยอมรับการต่อต้านหักล้างสิ่งนั้นไม่ได้ เมื่อมีการการท้าทายถึงจุดยืนของเขา เขาจำเป็นที่จะต้องแสดงพลังปกป้องเกียรติยศและศักดิ์ศรีไว้

วิธีการปกป้องมีได้หลายวิธี เช่น พวกผู้หญิงจะกรีดเสี่ยงร้องอย่างโหยหวนเหมือนมีอะไรเสียดแทงเข้าไปในหัวใจ แล้วลงท้ายด้วยเสียงที่แสดงพลังอำนาจอันน่าสะพรึงกลัว แล้วเงียบไป ส่วนวัยรุ่นผู้ชายก็แสดงพลังทางการทำลายล้างออกมาต่อสิ่งที่อยู่ตรงหน้าของเขา และยิ่งถ้าเป็นสิ่งที่เป็นที่มาของการถูกดูหมิ่นด้วยแล้วการทำลายล้างสิ่งนั้นเขาจะมีความสะใจ และหากระหว่างการกระทำการทำลายล้างนั้นมีคนมากมายมาร่วมแสดงความยินดีให้ หรือแสดงความหวาดกลัวเขาจะยิ่งประทับใจในความสำเร็จของเขา ในทางตรงกันข้ามวัยรุ่นอีกกลุ่มที่ถูกสอนมาว่าการใช้กำลังเพื่อทำลายเป็นสันดานของคนโง่ คนมีการศึกษาแล้วเขาไม่ทำกัน เวลาที่คนเช่นนั้นโกรธ เขาจะแสดงออกถึงความสุขุมรอบคอบ การให้อภัยและภายในใจได้วางแผนการเอาคืนไว้โดยไม่แสดงออกบนสีหน้า แต่บางคนที่จิตใจสูงคิดแต่จะให้อภัยในความเขลาของผู้อื่นก็มี

การจัดการปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวการทำร้ายร่างกาย ในพื้นที่ดำเนินการวิจัยจะมีกรณีการทะเลาะเบาะแว้งบ่อยมากแต่มีกรณีที่นำไปถึงการจัดการปัญหาโดยชุมชนก็มีไม่ค่อยมากนัก บ่อยครั้งที่เด็กวัยรุ่นที่ทะเลาะกันเขาจะมองว่าเป็นเรื่องของการแข่งขันอย่างหนึ่งคนที่แพ้ก็แพ้ไปให้ออกจากเกม ผู้ที่ชนะในการแข่งจะขยับฐานะไปสู่การต่อสู้ที่สูงขึ้นและมีบริวารติดตามมากขึ้น จะมีกรณีบางกรณีที่ผู้แพ้วิ่งไปแจ้งความกับแกนนำชุมชนให้ช่วยตัดสิน เด็กบางคนถึงกับมีอาการขยะแขยงคนขี้ฟ้อง และแยกวงออกไปไม่อยากคบหาด้วย ในบางชุมชนการชกต่อยได้สร้างเพื่อนที่ดีให้เขา กลับอีกคนหนึ่งที่ฟ้องปัญหาทุกอย่างกับผู้ใหญ่กับไม่มีใครอยากคบเขาเป็นเพื่อนเลย ประธานเยาวชนบ้านผาลั้งกล่าวว่า “การชกต่อยกันเป็นเรื่องปกติของเด็กวัยรุ่นมีใครไม่เคยชกต่อยบ้าง” สำหรับเด็กผู้ชายในหมู่บ้านผาลั้งและห้วยชมพูแล้วการชกต่อยกัน ไม่ได้มุ่งเป้าใหญ่ไปที่การทำร้ายร่างกายให้ได้รับบาดเจ็บสาหัส แต่เป็นเด็กในเมืองที่ออกเที่ยวดื่มดิ้นกันในผับบาร์แล้วก็มาอาบน้ำเข้านอน มักไม่ค่อยผูกใจเจ็บมากนัก

กรณีศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ทำร้ายร่างกายได้บาดเจ็บ

1. กรณีการทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ(ต่างเพศและต่างวัย)

นายเก้าออนกับนายมั้นฟังเป็นเพื่อนกัน สองคนด้วยอาการเมาเหล้าขณะจะขับรถยนต์กลับบ้าน นายมั้นฟังขับรถยนต์ลงข้างทางรถไปติดอยู่ในหล่ม นายเก้าออนไปอุ้มนายมั้นฟังขึ้นมาแล้วปลุกให้ฟื้นสติ ขณะนั้นมีคนไปแจ้งให้แม่ของนายมั้นฟัง ชื่อเหมยเอี๋ยนมาในที่เกิดเหตุ นายเก้าออนด้วยความหวังดี ไม่อยากให้นางเหมยเอี๋ยนกังวลใจก็ได้กันไว้ไม่ให้เข้าไปดูใกล้ๆ นางเหมยเอี๋ยนโกรธที่นายเก้าออนมาขวางตนไม่ให้ดูหน้าลูก จึงไปลากท่อนไม้มาทำร้ายร่างกายเก้าออนหลายครั้งจนฟาดถูกบริเวณศีรษะแตก บาดแผลเปิดใหญ่มากเลือดไหลไม่หยุดต้องพาตัวไปส่งโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ เมื่อล้างแผลเย็บแผลแล้วหมอให้นอนหนึ่งคืน แต่นายเก้าออนยืนยันที่จะกลับบ้าน จึงเดินทางกลับไปโดยแจ้งกับโรงพยาบาลว่าเกิดอุบัติเหตุรถมอเตอร์ไซด์ล้ม เมื่อแม่ของ

นายเก้าออนทราบเรื่องนี้ ขณะนั้นอยู่หาดใหญ่จึงให้ไปแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อนว่าเกิดเรื่องอะไรขึ้น จากนั้นได้ลางานกลับมาปรึกษากับญาติในตระกูลว่าจะจัดการกับนางเหมยเอี๋ยนอย่างไร แม่ของเก้าออนชื่อ ฒ่าน ฮิน อยากที่จะฟ้องตำรวจแล้วดำเนินคดีไปให้ถึงที่สุด แต่บรรดาญาติทั้งหลายบอกว่าให้ดำเนินเรื่องนี้ภายในหมู่บ้าน ถ้านางเหมยเอี๋ยนไม่จ่ายตามที่เรียกร้องไปค่อยดำเนินการแจ้งตำรวจมอบคดีให้ทำ จึงร้องเรียนผู้ใหญ่เหลอก๋วย ท่านผู้ใหญ่ได้นัดประชุมหารือเรื่องนี้ ในวันที่ 10 เมษายน 2550

ในที่ประชุมให้ผู้เห็นเหตุการณ์เล่าว่าวันนั้นมีเหตุการณ์อย่างไร เมื่อเล่าเสร็จแล้วนางเหมยเอี๋ยนก็ได้แสดงว่าทำไมตนเองถึงใช้ท่อนไม้ ฟาดศีรษะนายเก้าออน โดยยอมรับได้ทำไปด้วยอารมณ์โกรธที่นายเก้าออนมาขวางตนไว้ ทางนาง ฒ่าน ฮิน จึงได้กล่าวว่า ตนเองไม่มีสามีแล้ว มีคนดูถูกรังแกลูกยอมให้ทำอย่างนี้ไม่ได้ ตนเองต้องการให้นางเหมยเอี๋ยนรับผิดชอบถึงที่สุด ขอให้จ่ายค่าทำขวัญแก่ลูกชายสามหมื่นบาท นางเหมย เอี๋ยน กล่าวว่าเงินจำนวนดังกล่าวเยอะเกินไป ตนจ่ายไม่ได้ตนเองจะสู้คดีไปให้ถึงที่สุด ซึ่งนางจ่านฮินก็ต้องการเช่นนั้นเพราะอยากให้นางเหมยเอี๋ยนรับผิดตามกฎหมายอาญาบ้านเมืองเพราะนางเหมยเป็นคนยโหดร้าย แกนนำอาวุโสบางท่านค้านว่าการไปต่อเรื่องมีแต่จะยาวไปไม่สิ้นสุด ต้องเสียเสียเวลาเราก็รู้ๆกันอยู่แล้วว่าใครผิดมากน้อยอย่างไรให้ต่างฝ่ายต่างลดทิฐิลงหน่อยเพราะเราต้องอยู่ร่วมกันต่อไป นางฒ่านฮินบอกว่าตนเองจะไม่เอาเงินค่าทำขวัญก็ได้ถ้านางเหมยเอี๋ยนยอมให้ตนเองเอาท่อนไม้ขนาดอย่างเดียวกันมาฟาดศีรษะของนายมั้นฟ่งจำนวนเท่าๆกัน โดยถามว่านางเหมยจะยอมให้ตนใช้ไม้ฟาดศีรษะของนายมั้นฟ่งกลับคืนไหม? นางเหมยเอี๋ยนไม่ได้ตอบตกลงในเรื่องนี้ นายมั้นฟ่งก็อยู่ในที่ประชุมได้แต่นิ่งเงียบ แต่ไม่มีใครในที่ประชุมไกล่เกลี่ยกล้ารับรองข้อเสนอนี้เพราะมันผิดหลักการที่แม่กินผลไม้เปรี้ยวแล้วลูกชายเข็ดฟัน นายเลาลี แซ่ลี เสนอให้นางเหมยเอี๋ยนยอมจ่าย 15,000. บาท นางเหมยก็ยังไม่ยอมจ่ายผู้ใหญ่บ้านเลยเสนอให้จ่ายหนึ่งหมื่นสามพันบาท ทางเหมยเอี๋ยนยอมจ่ายเงินในจำนวนดังกล่าว

นางฒ่าน ฮินกล่าวว่า ตนเองนั้นไม่พอใจอยากจะฟ้องศาลเอานางเหมยเอี๋ยนเข้าคุกมากกว่าแต่เพราะเห็นแก่หน้าของญาติๆที่ร้องขอมาจึงได้ยอมรับเงินจำนวนดังกล่าว โดยที่ไม่ได้หักจ่ายให้แก่ที่ประชุมเลย เพราะตนไม่รู้ว่าต้องจ่ายอะไรหรือเปล่า ผู้วิจัยถามว่าแล้วหลังจากวันไกล่เกลี่ยเวลาพบกันคุยกันไหม ก็ทักอยู่แต่ไม่ค่อยคุยอะไรมาก ส่วนนายเก้าออนกับนายมั้นฟ่งยังคงเป็นเพื่อนกันไหม นางฒ่านฮินบอกว่าตนไม่ทราบ เพราะตอนนี้ตนเองเพิ่งกลับมาอีกรอบ ไม่รู้ว่าพวกเขาเป็นอย่างไร?

2. กรณีทำร้ายร่างกายเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของส่วนรวม(เพศเดียวกันและวัยเดียวกัน)

หมู่บ้านผาลั้งกำลังเตรียมจัดพิธีวันขึ้นปีใหม่ แต่ละครอบครัวก็จะฆ่าหมูเพื่อทำการเลี้ยงและประกอบพิธีชำระมลทินของบ้าน แต่ละครอบครัวจะนิยมฆ่าหมูในวันที่ถือว่าเป็นวันดี คือช่วงก่อนวันตรุษจีนประมาณหนึ่งอาทิตย์จะมีงานเลี้ยงของแต่ละครอบครัว เป็นช่วงกลุ่มเด็กวัยรุ่นใน

หมู่บ้านเดินทางกลับมาที่หมู่บ้านมากที่สุด ประการหนึ่งคือโรงงานหรือนายจ้างได้อนุญาตให้หยุดงานเป็นเวลาติดต่อกันหลายวัน และเป็นช่วงที่บางครอบครัวจะมีวันไหว้เจ้าด้วย หรือบางครอบครัวจะมีการจัดพิธีลุยไฟเรียกพลปกป้องหรือส่งเสริมความเจริญมั่นคงของครอบครัว เยาวชนที่นิยมกินเหล้าก็มักจะได้อาศัยช่วงเวลานี้ในการกินเหล้าโดยไม่ต้องจ่ายอะไรเลย แค่เพียงไปช่วยล้มหมูหรือไปช่วยทำกับข้าวเท่านั้น หรือแม้แต่ไปรับประทานอย่างเดียวไม่ช่วยอะไรเลยก็ไม่มีใครว่า แต่จะมีการหยอกล้อกันว่า '...คนประเภทนี้มีแต่โรงสีไม่มีข้าวเปลือก เป็นคนเกียจคร้านไม่ยอมปลูกข้าวไร่ข้าวนา วันๆเอาแต่สีข้าวให้ชาวบ้าน...' จึงมีหลายคนพาเพื่อนและคนรักมาเที่ยวในหมู่บ้าน เพื่อให้รู้จักเพื่อนฝูงมิตรสหายทั้งหลาย แต่เมื่อมีการเกี้ยวสาวกันตามปกติเมื่อเห็นสาวหน้าใหม่ก็ไม่ค่อยจะสอบถามถึงที่มากันนัก จึงมีบางครั้งที่อาจสร้างความรำคาญให้คนที่เป็นแฟนกันอยู่ก่อน เนื่องจากวัฒนธรรมของชาวพื้นราบกับคนในชุมชนไม่ค่อยจะเหมือนกัน ในพื้นที่หมู่บ้านผาลั้งผู้หญิงทุกคนที่ยังไม่มีคู่หมั้นเป็นหญิงที่มีอิสระ สามารถเปลี่ยนคู่สนทนาได้เสมอ ผู้ชายจะไม่แสดงการหวงกันต่อหน้าหรือแสดงความเป็นเจ้าของในเนื้อตัวผู้หญิงที่ตนเองเคยข้องเกี่ยวอยู่ นิสัยการเกี้ยวที่โจ่งแจ้งก็ไม่ใช่วิสัยที่นิยมทำกันในสังคมอิ้วเมี่ยน นอกจากเป็นกลุ่มพวกแม่หม้ายและพ่อหม้ายทั้งหลายหลายคนมักจะเก็บกดทางอารมณ์เอาไว้เมื่อมีคนมาจีบสาวที่ตนเองมีความสัมพันธ์มาก่อนแล้วหรือเป็นคนที่ตนเองพามาเที่ยว ให้ที่พักและให้ความปลอดภัยอยู่ ก็มักจะพูดให้อีกฝ่ายระมัดระวังการกระทำ แต่สำหรับเยาวชนในหมู่บ้านที่ไม่ค่อยยึดถือวัฒนธรรมของสังคมพื้นราบ ก็มักจะยังนิยมมารบกวนอยู่บ่อยๆ เป็นเหตุให้มีการทะเลาะเบาะแว้งขึ้นเสียงกัน บางครั้งถึงกับมีการท้าทายให้ชกต่อยกันเพื่อแย่งสาวโดยที่สาวยังไม่รู้เรื่องหรือไม่ได้สนใจชายใหม่ที่มาจีบ ผู้ชายที่หึงหวงสาวของตนก็จะมีการชกต่อยกันลับๆแล้วเรื่องก็เงียบหายไป ไม่ว่าใครชนะหรือแพ้ผู้หญิงก็ยังมีอิสระในการเลือกผู้ชายเหมือนเดิม เวลาที่เรื่องมาถึงหูชาวบ้านนั้น การชกต่อยแบบลับๆของผู้ชายสองคนอาจจะมีมาหลายหนแล้ว หรือมีการดึงพวกเข้ามาร่วมวงจนเป็นการชกแบบหมาหมู่ ซึ่งก็เป็นกลุ่มที่เข้ามาเรียนหรือทำงานในเมืองแล้ว ได้รับกระแสนิยมที่เวลามีปัญหาจะใช้กำลังหรือคนหมู่มากเข้าจัดการกับอีกฝ่ายเหมือนเป็นศัตรูกัน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เยาวชนวัยรุ่นยอมรับไม่ได้ที่ว่า ใครอยู่เหนือกว่าใคร หรือพวกของใครมาข่มเหงคนในหมู่บ้าน โดยเอาพวกมาจากที่อื่นเข้าร่วมวงด้วย เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้ ผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้นำตระกูลหรือผู้นำกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านจะเคียดแค้นมากที่มีการลบหลู่ศักดิ์ศรีของชุมชนตนเอง ก็จะค่อยหาโอกาสเล่นงานคนที่ไปชักศึกเข้าบ้าน โดยที่ตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องมากก่อน และบางครั้งก็ไม่ได้ชอบหน้าคนที่ถูกทำร้ายในหมู่บ้านด้วยซ้ำไป แต่เห็นว่าคนจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาข่มเหงคนในหมู่บ้านตนเอง จึงแสดงความเป็นพวกเดียวกันเข้าจัดการก็มี

อย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเยาวชนของบ้านผาลั้งบนกับบ้านริมห้วยทะเลาะกันเพราะบ้านผาลั้งบน มีคนหนึ่งกล่าวตนเองได้ยกพวกไปตีคนบ้านผาลั้งล่าง โดยตนเองได้ชัยชนะทั้งๆที่ตนเองมีพวกน้อยกว่า แต่คนที่บ้านอยู่ริมห้วยเกิดไม่เชื่อคำพูดของคนบ้านผาลั้งเหนือจึงได้โทรไปถามคนที่เป็นเพื่อนของตนเองซึ่งคนบานผาลั้งเหนือกล่าวว่า ถูกตนเองทำร้ายร่างกาย ได้รับบาดเจ็บ

และขณะนี้คนบ้านผาลั้งล่างถูกตนเองควบคุมไว้ทั้งหมดแล้ว ไม่มีใครกล้าขัดใจตนเองสักคน เรื่องนี้ไม่เหมาะที่เอ่ยนาม ผู้วิจัยขอใช้ชื่อสมมติว่าคนบ้านผาลั้งบนชื่อ นายกรและนายเลย์ซึ่งเป็นญาติกับคนบ้านริมห้วยนั้น ชื่อนายซัน และนายไก ส่วนคนบ้านผาลั้งล่างนั้นชื่อ นายเกาฮังและนายเกาฮิวกับพวก

นายกร เป็นคนหนึ่งในกลุ่มเยาวชนบ้านผาลั้งที่ไปทำงานในภาคใต้ด้วยกันกับ นายซัน และนายเลย์ ทั้งสามคนเช่าหอพักอยู่ด้วยกันที่ใกล้ๆแหล่งที่ทำงาน ช่วงวันตรุษจีนปีใหม่อิ้วเมี่ยน พ.ศ. 2550 นายกร ได้เดินทางกลับมาที่หมู่บ้านและได้ลงมากินเลี้ยงกันตามบ้านของคนที่บ้านผาลั้งล่าง โดยพาเพื่อนๆจากพื้นราบขึ้นไปเที่ยวด้วยกันสามสี่คน เมื่อหลายวัยผ่านไปเพื่อนในกลุ่มที่พาไปเกิดไปทะเลาะกับคนที่ชื่อ นายเกาฮิว ซึ่งเป็นคนที่เวลาเมาแล้วมักจะพูดจาไม่สุภาพ ส่วนเพื่อนของ นายเกาฮิวนั้น ชื่อ นายจ่ามัว เป็นคนพูดน้อยแต่เวลาเมาแล้วพูดมากไร้สาระ นายเกาฮิวเมื่อเห็นเพื่อนเมาแล้วพูดมาก ซึ่งตนเองก็เมาเช่น จึงด่าจ่ามัว ด้วยคำหยาบขณะที่ยังอยู่บริเวณโต๊ะอาหาร ทำให้ เพื่อนของนายกร ที่มาจากในเมืองเข้าใจว่าด่าตนเอง จึงโต้ตอบไปว่า ถ้าแน่จริงก็ดวลหมัดกับตนเองได้ นายเกาฮิว นั้นเป็นคนที่พูดคำหยาบเวลาเมาเท่านั้น แต่ไม่เคยต่อยกับใครมาก่อน จึงได้แต่ด่าตอบโต้ไป เมื่อเพื่อนของนายเกาฮิวที่ชื่อนายจ่ามัวเห็นว่าเพื่อนถูกคนต่างหมู่บ้านท้าต่อยในบ้านกลับไม่กล้าตนเองรู้สึกเสียหน้าจึงเข้าไปต่อยแทน เมื่อต่อยกันจริงก็มีการเหมาหมู่กันขึ้นต่างคนต่างได้รับบาดเจ็บ พอมีคนมาแยกให้เรื่องก็เงียบหายไปเพราะถือว่าเป็นเรื่องการชกต่อยธรรมดาของคนที่ต่างฝ่ายต่างเมา จุดก่อเกิดของปัญหาครั้งนี้อยู่ที่นายกร เอาเรื่องนี้ไปเล่าให้นายซันและนายเลย์ที่ไม่ได้กลับมาบ้านด้วยฟังว่าตนเองและพวกนั้นได้ยกพวกไปตีกับคนผาลั้งล่าง ทั้งที่พวกตนมีคนจำนวนน้อยกว่า แต่คนบ้านผาลั้งล่างก็พ่ายแพ้ ตอนนี้ไม่มีใครกล้ามาขัดใจตนเองแล้ว ใครๆก็กลัวตนเองไปหมด

เมื่อนายซันได้ยินอย่างนั้น ก็เป็นห่วงเพื่อนของตนเองที่ชื่อนายเกาฮิว ถามว่าเจ็บมากไหม? ได้ยินว่าถูกลุมต่อยมาและคนบ้านผาลั้งล่างแพ้คนบ้านผาลั้งบนนั้นจริงหรือเปล่า เรื่องนี้จึงแพร่ไปทั่วว่าคนผาลั้งล่างกลัวคนบ้านผาลั้งบน นายเกาฮัง ซึ่งเป็นคนที่ไปทำงานภาคใต้มาเหมือนกันจึงไม่พอใจ และติดตามข่าวของนายกรมาตลอด เมื่อได้มีโอกาสจึงท้าต่อยกับนายกรทันที โดยให้เหตุผลว่าตนเองอยากต่อยกับนายกรเพราะนายกรเป็นคนที่ขี้โม่ นายกรว่าตนไม่เคยมีเรื่องกับนายเกาฮังมาก่อนจึงไม่ยอมต่อยด้วย นายเกาฮังจึงบอกว่าตนเองไม่พอใจที่นายกรไปบอกคนอื่นคนบ้านผาลั้งล่างกลัวพวกของนายกรทั้งหมด สำหรับตนเองแล้วไม่เคยกลัวคนชื่อนายกรและพวกคนเมืองที่นายที่มาหาเรื่องครั้งก่อน ถ้าหากนายกรไม่ยอมขอโทษคนบ้านผาลั้งล่างตนเองจะต่อยกับนายกร นายกรไม่ยอมรับว่าตนเองได้พูดเรื่องนี้อย่างที่นายซันกล่าวหาตนเอง ตนเองแค่กล่าวว่าพรรคพวกของตนเองไปมีเรื่องกับคนผาลั้งล่างเท่านั้น นายเกาฮังโกรธมากที่นายกรนำเรื่องนี่ไปเล่าลือจริงๆแล้วยังไม่ยอมขอโทษแต่กลับท้าทายให้พิสูจน์ว่าตนเองไม่ได้พูดจึงไปเรียกนายเกาฮิวมาเป็นพยานว่า นายกรได้พูดและนายซันเป็นคนบอกมานั้นเป็นความจริง นายเกาฮิวเมื่อรู้นายกรมาจึงอาศัยจังหวะนั้นต่อย

นายกร นายกรวิ่งหนีไปแล้วนายเกาฮิวยังไม่พอใจจึงใช้เท้าถีบรถมอเตอร์ไซด์ของนายกรล้มไป และยืนรอให้นายกรมาเอารถ เพื่อที่ตนเองจะต่อยกับนายกรให้ได้ นายกรจึงโกรธแค้นนายซันที่ไปกล่าวหาตนเองว่าได้เป็นใหญ่เหนือคนบ้านผาลั้งล่าง ทั้งๆที่ตนเองไม่ได้พูด มีนายเลย์เป็นพยานได้ว่าตนเองไม่เคยพูด นายเลย์ซึ่งเป็นญาติของนายกรก็บอกว่าไม่เคยได้ยินเหมือนกัน นายซันกล่าวว่านายเลย์จะได้ยินได้อย่างไรในเมื่อนายกรมาเล่าให้ตนเองฟังแค่คนเดียว นายกรกับนายซันจึงกลายเป็นคู่อริกันมักจะมีปากเสียงอยู่บ่อยๆ ส่วนนายกรเรื่องที่ถูกต่อยนั้นไม่ได้ใส่ใจแล้ว แต่จะเอาค่าเสียหายที่รถถูกถีบล้มมีค่าอะไหล่หลายชิ้นที่ต้องไปเปลี่ยนและตนเองได้เคาะพ่นสีใหม่ ใช้จ่ายเงินไปประมาณ 5,000 บาท ตนเองต้องการให้นายเกาฮิวจ่ายให้กับตนเอง จึงได้นำเรื่องนี้ไปหารือกับประธานเยาวชนว่าตนเองจะเรียกเอาค่าเสียกับนายเกาฮิวที่ทำให้รถตนเองเสียหาย ประธานเยาวชนก็เชื่อว่านายกรพูดว่าเขาเป็นใหญ่กว่าคนบ้านผาลั้งล่าง จึงไม่ยอมให้นายเกาฮิวจ่ายค่าเสียหาย แต่กลับให้นายกรกล่าวขอโทษที่พูดจากเกินเลยกับคนบ้านผาลั้งล่าง ถ้าไม่อย่างตนเองจะเอาเรื่องนายกรด้วย นายกรไม่อาจยอมรับว่าตนเองได้พูดจาเช่นนั้นจึงคิดว่าจะหาทางร้องเรียนไปยังผู้นำชุมชน ก่อนที่จะไปหาผู้นำชุมชนนั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องของเยาวชนจึงไปพบประธานเยาวชนอิ้วเมี่ยน (ตำบลห้วยชมภู) ขอให้ช่วยไกล่เกลี่ยเรื่องนี้ ประธานเยาวชนอิ้วเมี่ยน ก็รับฟังและเรียกให้คู่กรณีทุกฝ่ายมาหารือ ทางฝ่ายนายกรซึ่งมีนายเลย์เป็นพยานยืนยันว่าตนเองไม่ได้พูดเช่นนั้นและรถของตนเองที่ถูกถีบล้มไปนั้นเสียมากจริงๆ ถึงขนาดต้องซ่อมและซื้ออะไหล่หมดไปเยอะกว่าห้าพันบาท ตนเองจะเรียกค่าเสียหาย 3,000 บาท ส่วนนายเกาฮิวได้อ้างว่านายซันเป็นคนบอกตนเอง บังอาจกล่าวว่าคนผาลั้งล่างอย่างพวกตนเป็นลูกน้องของนายกรหมดแล้วและยิ่งกว่านั้นตอนที่ต่อยกับคนพื้นราบนายกรยังไม่อยู่ในเหตุการณ์เลย ตนเองรับไม่ได้ที่นายกรไปกล่าวตนเองถูกนายกรต่อยและพ่ายแพ้ให้แก่พวกของนายกร ถ้าจะให้แน่ใจว่าพวกของตนไม่ได้แพ้ก็มาต่อยกันใหม่ได้ทุกเมื่อ ส่วนเรื่องที่ว่ารถเสียหายเพราะถูกตนเองถีบล้มนั้นตนเองว่าสมควรแล้ว เพราะนายกรพูดจาไม่ดีมาตลอดและเป็นคนที่ไม่ยอมรับความจริง ใครๆก็รู้ว่านายกรชอบชักศึกเข้าหมู่บ้าน ไปที่ไหนก็มีเรื่องกลับมาทุกที เมื่อเรียกนายซันมาเป็นพยาน นายซันก็ยืนยันว่านายกรนั้นได้พูดจริงๆตนเองสาบานได้ ต่างฝ่ายต่างยันยันในคำพูดของตนเองว่าตนเองไม่ได้กล่าวเกินจริง ส่วนรถนั้นนายเกาฮิวบอกว่ารถในสภาพนั้นล้มลงแล้วต้องซ่อมห้าพันบาทตนเองไม่เชื่อ อย่างมากก็แค่ห้าร้อย ถึงเสียจริงๆตนเองก็จะไม่จ่ายเพราะตนเองไม่ใช่ฝ่ายผิด

การสอบถามเรื่องราวความเป็นมาต้องสิ้นสุดลงเมื่อใช้เวลาผ่านไปประมาณ 4 ชั่วโมง เนื่องจากยังอยู่ในช่วงงานศพต้องไปช่วยเหลืองานที่ค้างอยู่ ประธานเยาวชนอิ้วเมี่ยนได้แนะนำให้ทุกฝ่ายพูดความจริงและยอมรับผิดในส่วนของตนเอง ความรับผิดนั้นไม่ใช่ว่าต้องจ่ายให้ทั้งหมดแค่เล็กน้อยตามสมควรก็พอ และเรื่องนี้ถ้านายกรยอมรับว่าได้พูดจาเกินจริงและยอมขอโทษเสียเรื่องก็จะง่ายขึ้น เยาวชนที่หมู่บ้านผาลั้งล่างก็จะให้อภัย ส่วนค่าเสียหายเกี่ยวกับรถนั้นดูสภาพของรถแล้วการซ่อมเพราะถูกถีบล้มไม่น่าจะแพงถึงสามพัน เพราะรถมีสภาพที่เก่าและเป็นรถที่ใช้กันในบน

ดอยก็ให้ลดค่าเสียหายลงมา เพื่อให้เรื่องมันจบไปด้วยดี แต่นายกรยันยันว่าตนเองไม่ได้กล่าวคำเกินจริงตามที่นายซันกล่าวหา ส่วนค่าเสียหายนั้นตนเองจะเอาที่ 3,000 บาท จะไม่ยอมลดให้นายเกาฮิว นายเกาฮังซึ่งอยู่ที่ประชุมด้วยก็แสดงอาการโมโหขึ้นมาและท้าให้ไปคุยกันข้างนอก(จะต่อยอีกรอบ) และท้าให้ไปฟ้องร้องกับผู้นำชุมชน เพราะตนเองมีพยานพร้อมและค่าใช้จ่ายเพื่อการซ่อมรถนั้นตนเองไม่ให้จ่าย นอกจากนั้นตนเองจะให้นายกรรับผิดชอบที่กล่าวให้ร้ายชาวบ้านผาลั้งล่างไว้ ถ้าไม่กล่าวขอโทษตนเองจะเป็นคนเอาเรื่องกับนายกรและพวกต่อไป

หลังจากนั้นประธานเยาวชนอิ้วเมี่ยนต้องเดินทางไปต่างจังหวัดจึงแนะนำให้ไปว่ากล่าวกันที่บ้านของท่านประธานเยาวชนหมู่บ้านผาลั้งหรือที่บ้านผู้นำชุมชนเลยก็ได้ จากนั้นมาบ้านผาลั้งล่างและบ้านผาลั้งบนก็ไม่ได้นำเรื่องดังกล่าวไปว่ากล่าวยังบ้านผู้นำชุมชน แต่ก็ยังมีการเก็บเรื่องนี้เป็นอารมณ์อยู่ นายกรและพวกไม่กล้าลงมาเที่ยวที่บ้านผาลั้งล่างในเวลากลาวคืน ทั้งๆที่มีแฟนอยู่บ้านผาลั้งหลังเขา นอกจากการที่จะไปบ้านผาลั้งหลังเขานั้นต้องผ่านหน้าบ้านของนายเกาฮิว ส่วนในช่วงกลางวันก็สามารถเดินทางผ่านมาได้ ไม่มีปัญหาอะไร เนื่องจากช่วงเวลากลางวันเยาวชนจะไปไร่ไปสวนกันไม่มีใครอยู่ที่หมู่บ้าน หรือที่อยู่บ้านก็ยังไม่ออกมาตามลานชุมชน กรณีนี้ยังไม่มีทีท่ามีว่าจะลงเอ่ยอย่างไร แต่การงดร้องเรียนไว้ก็เท่ากับไม่มีการคืนดีหรือดำเนินการชำระค่าเสียหายตามที่ต้องการ และทางฝ่ายนายเกาฮังก็ไม่ได้มีการลงมือชกต่อยกับนายกรอย่างที่ตั้งใจไว้ เพราะนายกรไม่เคยลงมาเที่ยวบ้านผาลั้งล่างเลยนับแต่วันนั้นเป็นต้นมา เวลาปกตินายเกาฮังจะไม่ออกมาร่วมกิจกรรมของชุมชนมากนัก จึงไม่ค่อยมีโอกามาสสะสางเรื่องนี้

3. การรุมทำร้ายร่างกายโดยคู่กรณีอาศัยอยู่คนละชุมชน

เยาวชนบ้านกกน้อยรุมทำร้ายร่างกายของเยาวชนบ้านห้วยชมภู

เหตุการณ์การรุมทำร้ายครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551 โดยเกิดจากการที่กลุ่มเยาวชนจากหมู่บ้านห้วยชมภูจำนวน 5 คน ได้เดินทางไปช่วยเหลือเยาวชนบ้านผาลั้งในการดำเนินการจัดประชุมประชาคมหมู่ที่ 4 เรื่องการแบ่งแนวเขตระหว่างชุมชน เมื่อได้ช่วยงานจนเสร็จสิ้นแล้ว ก็ได้แวะทักทายเยาวชนซึ่งเป็นเพื่อนกันในหมู่บ้านผาลั้ง แล้วไปมีการกระทบกระทั่งกับเยาวชนกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่ทราบว่าเป็นพวกไหน ท่านประธานเยาวชนฯก็ไม่ได้ทราบเรื่องนั้น เมื่อทักทายเพื่อนฝูงในหมู่บ้านผาลั้งเสร็จแล้ว เยาวชนบ้านห้วยชมภูก็ได้เดินทางกลับบ้านโดยใช้รถจักรยานยนต์ 3 คันระหว่างเดินทางกลับไปนั้นต้องผ่านหมู่บ้านกกน้อย(ชุมชนอิ้วเมี่ยน) เมื่อไปถึงบ้านกกน้อยแล้วได้มีวัยรุ่นสองสามคนตะโกนท้าให้ลงมาต่อยกัน โดยยืนท้าต่อยอยู่บริเวณหน้าบ้าน เยาวชนห้วยชมภูจึงได้วนรถกลับไปโต้เถียงกันแล้วเริ่มมีอารมณ์มากขึ้น จนได้เริ่มต้นใช้กำลังชกต่อยกัน ระหว่างนั้นในบ้านมีพวกผู้ใหญ่อยู่หลายคน ได้ออกมาล็อกคอเยาวชนบ้านห้วยชมภูเอาไว้และมีบางคนปล่อยให้เยาวชนบ้านกกน้อยทำร้ายร่างกายของเยาวชนจากหมู่บ้านห้วยชมภูด้วย เยาวชนห้วยชมภูหลายคนได้รับบาดเจ็บตามร่างกาย เมื่อเยาวชนกลับไปที่หมู่บ้านแล้วได้เข้า

ไปแจ้งเรื่องราวให้กำนันทราบ วันรุ่งขึ้นกำนันเห็นว่าเรื่องนี้อาจจะทำให้มีการรวมกลุ่มกันชกต่อยอีก จึงได้ให้คนไปบอกคู่กรณีจากหมู่บ้านกกน้อยว่ามาที่บ้านกำนันพร้อมกับเยาวชนที่ได้ทะเลาะเมื่อวาน เหตุเพราะท่านกำนันเป็นห่วงว่าเรื่องนี้หากปล่อยไว้จะเป็นเรื่องที่เยาวชนสองหมู่บ้านจะทะเลาะกันต่อไป และโดยเฉพาะชาวบ้านกกน้อยที่ได้ล็อกตัวเยาวชนจะถูกติดตามเกิดความเดือนร้อนมากที่สุด เนื่องจากชาวบ้านกกน้อยต้องอาศัยเส้นทางผ่านหมู่บ้านห้วยชมภูทุกวัน เมื่อท่านเยาวชนจากหมู่บ้านกกน้อยและตัวแทนกลุ่มชุมชนมาถึงแล้วก็ได้มีการเจรจาตามประสาพี่น้องเข้าใจผิดต่อกัน พอได้เจรจากันจนเป็นที่เข้าใจและได้ปรึกษาหารือแล้ว ทางเยาวชนบ้านกกน้อยและชาวบ้านกกน้อยซึ่งกระทำผิดจริงก็ได้ยอมรับว่าทำให้เยาวชนบ้านห้วยชมภูได้รับบาดเจ็บโดยไม่มีเหตุอันสมควร เมื่อยอมรับว่าทำผิดตามที่เยาวชนดังกล่าวร้องเรียนมา ท่านกำนันก็ให้ตกลงค่าเสียหายและจ่ายให้กันไป เยาวชนบ้านห้วยชมภูเรียกร้องให้จ่ายค่าทำขวัญ 5,000 บาท ทางเยาวชนบ้านกกน้อยก็ยินดีจ่ายตามที่เสนอมา เมื่อทางเยาวชนบ้านกกน้อยได้นำเงินมาจ่ายให้แล้ว แต่ทว่าเยาวชนบ้านห้วยชมภูได้ตกลงกันว่าจะไม่รับเงินนั้นเป็นของตนเอง กลับขอมอบไว้ให้แก่ชุมชนให้เป็นเงินของส่วนรวม ถือเป็นเงินกองกลางของหมู่บ้านทั้งหมด เมื่อสามารถตกลงกันได้อย่างรวดเร็วก็ไม่มีพิธีกรรมอะไรพิเศษกว่านี้อีก นอกจากการกล่าวขออภัยกันตามปกติ

4. สิทธิทางเพศและจารีตประเพณีว่าด้วยทรัพย์

ในการเฝ้าสังเกตในชุมชนบ้านผาลั้งได้พบเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดเพราะผู้ชายไม่รับผิดชอบในการกระทำของตน ในที่นี้เป็นเรื่องที่กระสิทธิส่วนบุคคลจะขออนุญาตไม่เปิดเผยชื่อจริงของคู่กรณี เรื่องราวของเหตุการณ์มีอยู่ว่า ผู้ชายเป็นทายาทสายตรงเพียงหนึ่งเดียวของตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่ง ชายคนนี้มีอายุประมาณสามสิบปี ในหมู่บ้านผาลั้งถือว่าเป็นผู้ชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีคนหนึ่ง และจะเป็นผู้สืบทอดมรดกทั้งหมดของบ้านนั้น เพราะบรรดาพี่น้องที่เป็นบุตรบุญธรรมทั้งหลายได้ออกเรือนไปก่อนหน้าตนหมดแล้ว แม้จะมีหลานกลับมาพักมาเยี่ยมญาติผู้ใหญ่อยู่บ้างก็ย่อมไม่ทรงสิทธิในกองมรดก ชายผู้นี้มีการศึกษาระดับประถมสาม โดยที่พ่อ(ปู่)ซึ่งได้รับเลี้ยงไว้ในฐานะทายาทของภรรยา เพื่อสืบสายตระกูลเก่าแก่ของภรรยา ชายคนนี้เป็นผู้ที่มีทุนทางสังคมสูงคนหนึ่งในหมู่บ้าน แท้จริงชายผู้นี้มีพี่ชายอยู่ที่หมู่บ้านปางควายหลายคน ส่วนที่ผาลั้งเขามีพี่ชายบุญธรรมและพี่สาวบุญธรรมหลายคน ทั้งหมดได้ออกเรือนไปเรียบร้อยแล้ว ที่ดินหลายแปลงอยู่ในความครอบครองของชายคนดังกล่าว เขาจึงเป็นที่หมายปองของหญิงสาวหลายคน ในชีวิตเขาหัดคบหาผู้หญิงมาตั้งแต่เรียนจบชั้นประถมสาม การคบผู้หญิงมาหลายคนแล้วนั้นส่วนมากก็เกินเลยแต่ไม่มีประวัติว่าตั้งครรภ์ เวลาที่เขาจะคบกับหญิงคนไหน เขาจะใช้วาทศิลป์ที่คล่องแคล่ว และอุปนิสัยของเขาคือเมื่อจะเลิกก็เลิกเลย ไม่กลับไปคบอีกเลยแล้วตีจากไปเหมือนไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ผู้หญิงก็จะไม่สามารถบังคับหรือทำอะไรกับชายที่มีพฤติกรรมเยี่ยงนี้ได้ การโวยวายนอกจะไม่สร้างผลดีอะไรให้กับผู้หญิงแล้วเธออาจจะต้องเสียชื่อเสียงมากขึ้นไปอีก การที่ผู้หญิงทุกคนที่ผ่านมาเลือกที่

จะเงียบและเฉยๆกับพฤติกรรมหลอกเด็กนี้ ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรในสังคมแบบอิ้วเมี่ยน เพราะก่อนแต่งงานชายหญิงมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกคู่ครองของตนเอง เมื่อชายพอใจหญิงคนไหนก็จะบอกพ่อแม่ให้ขอทราบวันเดือนปีเกิด หากดวงสมพงศ์กันก็ไปขอวางเครื่องเงินเป็นหลักฐานการจอง หากหญิงพอใจชายที่มาวางเครื่องเงินก็รับไว้เกินเจ็ดวัน ชายนั้นก็จะใช้สิทธิให้ญาติผู้ใหญ่มาสู่ขอ

ไม่ว่าก่อนหรือหลังการขอผูกดวง หรือก่อนวางเงินหรือจนมีพิธีหมั้นกันแล้ว พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ผูกมัดชายเลยแม้แต่น้อย แต่กลับผูกมัดผู้หญิงอย่างสมบูรณ์แบบต้องระมัดระวังตัวอย่าให้ชายคนอื่นมาหาอีก แต่ชายที่เป็นคนมาขอเทียบผูกดวง เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ก็ได้ฐานะ(ประธาน)เป็นเจ้าของในใบบอกดวงของผู้หญิง(กรรม) ตนเองจะไปเที่ยวหาผู้หญิงคนนั้นหรือเปลี่ยนใจไปหาผู้หญิงคนใหม่คืนละหนึ่งคนก็ได้ ไม่มีใครว่าได้เลย ยิ่งกว่านั้นถ้าได้ตกลงรับหมั้นแล้ว ผู้ชายจะค้างบ้านของผู้หญิงบ้างก็ได้ หรือจะพาผู้หญิงกลับมานอนที่บ้านของตนเองก็ได้ ผู้หญิงจะมาอยู่ที่บ้านของผู้ชายเป็นเดือนเลยก็ไม่เป็นไร การมาอยู่ด้วยกันนั้นเป็นเพียงเครื่องสนองอารมณ์ผู้ชายเท่านั้น เมื่อผู้ชายไม่พอใจก็พาผู้หญิงส่งกลับไปให้พ่อแม่ของผู้หญิง การปฏิเสธก็ง่ายมากเพียงแค่แสดงความไม่สนใจและไม่จำต้องบอกกล่าวอะไรเลย เพียงแค่การเงียบหายไปเหมือนไม่เคยมีอะไรเกิดขึ้นเหมือนไม่เคยรู้จักกัน กล่าวอย่างหยาบๆก็คือผู้ชายสามารถเอาเปรียบผู้หญิงได้ทุกกรณี สังคมอิ้วเมี่ยนเป็นสังคมที่ยกย่องเพศชายให้ใหญ่เกินจริงและดูไร้ความยุติธรรมกับผู้หญิงอย่างมาก ถ้าผู้ชายคนไปไหนที่มีเงินไปวางเป็นค่าตัวของสาวคนที่ตนชอบหรือปรารถนาจะมีความสัมพันธ์ด้วยแม้ไม่ได้รักเลยก็ทำได้ เมื่อมีการปฏิบัติประเพณีไปทุกขั้นตอนแล้ว ผู้ชายเหมือนได้ล่ามโซ่ผูกมัดผู้หญิงสาวคนนั้นไว้กลายเป็นของตาย ใครที่จะรักเธอมากแค่ไหนก็เป็นได้แค่ความรู้สึกทางใจ ไม่สามารถที่จะไปใช้ชีวิตร่วมกันได้อีกแล้ว แม้แต่พ่อแม่ของผู้หญิงก็มาปลดพันธนาการนั้นไม่ได้ ถ้าชายผู้นั้นยังคงต้องการทาสบำเรอต่อไป แต่หากมีการวางของหมั้นแล้วเงียบหายไปเกินกว่าหนึ่งปี ผู้หญิงจะแสดงการปฏิเสธการหมั้นนั้นก็ได้แต่ต้องจ่ายคืนสองเท่าของการได้รับให้แก่ผู้ชาย แต่ถ้าผู้ชายจะปฏิเสธการหมั้นก็แค่สละของหมั้นหรือไถ่ของหมั้นคืนก็เป็นการเพียงพอ เมื่อมีผู้ชายคนอื่นที่เขาสนใจตัวของผู้หญิงคนนั้นสิ่งที่ต้องคิดในลำดับแรกก็คือการชดใช้ค่าสินสอดที่มีคนอื่นวางไว้ซึ่งตนเองต้องวางทับไปกว่าสามเท่า ส่วนที่หนึ่งคือให้เป็นค่าสินสอดที่ต้องจ่ายให้แก่บิดามารดาของผู้หญิงเป็นค่าน้ำนมไม่น้อยกว่าผู้ชายคนแรก ส่วนที่เหลือประมาณสองในสามนั้นเป็นการไถ่สาวให้เป็นอิสระจากผู้ชายคนก่อน จึงเกิดบทเพลงในหมู่วัยรุ่นทำนองว่า “Ndiangx Nzueic yaac maiv taux yie zoux biauv, sieqv nzueic gau yaac maiv caux yie dorngc jaa.” มีความหมายว่า “ไม้งามก็หาใช้ยามที่ข้าฯจะสร้างบ้าน หญิงงามก็ใช่ยามที่จะเธอแต่งงานกับข้าฯ” จารีตประเพณีเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศสังคมอิ้วเมี่ยนจึงเป็นสังคมเสรีภาพทางเพศที่อัปลักษณ์ที่สุดในบรรดาชาวเขาเผ่าต่างๆ เมื่อผู้หญิงมีหน้าที่ต้องคอยสนองความต้องการของผู้ชายที่ตนจะแต่งงานด้วยตั้งแต่แรกเริ่มที่รู้จักกัน จนกระทั่งแต่งงานแล้วก็ต้องปรนนิบัติต่อครอบครัวของสามีเยี่ยงทาสคนหนึ่ง กล่าวคือเธอต้องปรนนิบัติรับใช้การกินอยู่คนในบ้าน ต้องตื่นก่อนนอนทีหลังและต้องคอยดูสีหน้า

ของพ่อผัวแม่ผัวว่าจะรู้สึกต่อตัวเองอย่างไร บางคนที่เขาถือว่าเขาเอาเงินไปซื้อตัวมาเขาจึงเป็นเจ้าของสามารถใช้ได้ แต่บางคนที่เขาถือว่าทุกคนเป็นเสมือนลูกมีความเท่าเทียมกันต่างก็ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน ผู้หญิงก็จะมีโอกาสลืมตาอ้าปากอยู่บ้างก็ตรงที่พ่อแม่ของผู้ชายใจดีนี้เอง ส่วนบางกรณีที่ผู้ชายเป็นคนตัวคนเดียวหญิงก็ตัวคนเดียวเช่นกัน ไม่มีญาติสนิทที่สามารถอ้างอำนาจปกครองได้อีกและทั้งสองสามารถพบรักกันแล้วไปอยู่ด้วยกันร่วมกันสร้างชีวิตครอบครัวขึ้นมา อาจจะไม่มีการประกอบพิธีแต่งงานเลยจนกระทั่งทั้งสองมีลูกมีฐานะที่มั่นคงแล้วจึงได้จัดงานเลี้ยงฉลองให้ชาวบ้านกินสักมื้อหนึ่ง ครอบครัวที่เป็นลักษณะนี้จะเป็นครอบครัวที่มีความเท่าเทียมกัน ลูกๆจะได้รับความอบอุ่นมากกว่าคนที่ไปแต่งงานและอยู่แบบครอบครัวขยาย แต่ปัญหาของเรื่องก็คนกำพร้าเร่ร่อนอย่างนี้ถ้าเป็นผู้หญิงอาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชายที่มีจิตใจชั่วร้ายหลอกไปนอนด้วย เมื่อเบื่อหน่ายแล้วก็ทอดทิ้งไม่ใยดีทำการขับไล่ไปให้พ้นทางเหมือนสุนัขตัวหนึ่งก็ไม่ปาน จึงเป็นผู้หญิงที่ต้องเสี่ยงมากเหมือนกันที่เกิดมาไร้ญาติผู้ใหญ่คอยเป็นร่มเงาให้เพราะว่าเกิดมาแล้วเผอิญพ่อแม่ได้เสียชีวิตเร็วเกินไป ในสมัยก่อนผู้หญิงสาวประเภทนี้ส่วนมากจะมีผู้ใจดีมารับไปเป็นลูกบุญธรรมตั้งแต่ตอนที่ยังเป็นเด็ก เมื่อโตขึ้นมาก็อาศัยอยู่ครอบครัวของพ่อแม่อุปถัมภ์จนกระทั่งมีครอบครัวแต่งงานออกไป หรือได้รับอนุญาตจากครอบครัวอุปถัมภ์ให้สามารถไปอยู่กินกับผู้ชายที่มีฐานะอย่างเดียวกันหรือมีฐานะที่ดีกว่า แต่แล้วก็ยังต้องปรนนิบัติผีข้างฝ่ายสามีเช่นกัน ผู้หญิงเช่นนี้เมื่อมีปัญหาเกิดข้อขัดแย้งกับสามีมักจะเก็บกดและหาทางออกไม่ได้ บางคนถูกขับไล่(อย่างลับๆ)จากสามี โดยเฉพาะผู้หญิงที่ไม่สามารถให้กำเนิดบุตรชายได้ และหากเป็นผู้หญิงที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือขาดความเข้าใจในจารีตประเพณีก็มักจะถูกรังเกียจจากสามี ต้องอยู่อย่างทุกข์ทนไปจนตัวตาย แต่หากผู้หญิงคนนั้นเข้าใจในจารีตประเพณีเรื่องการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก็จะสามารถรักษาสถานภาพทางครอบครัวไว้ได้ ตามขั้นตอนของการจัดการปัยหาและต้องมีตระกูลใดตระกูลหนึ่งให้การปกป้องหรือออกหน้ารับเป็นผู้เสนอประเด็นปัญหาให้ที่ประชุมผู้หลักผู้ใหญ่พิจารณา เพราะในการออกหน้าออกตาในสังคมผู้หญิงจะดำเนินการเองโดยที่ไม่มีผู้ให้การรับรองไม่ได้ และสังคมของชาวอิ้วเมี่ยนเป็นสังคมที่ไม่เชื่อในคำพูดของผู้หญิง

กรณีศึกษา

กรณีที่ 1. กรณีจารีต(ประเพณี)พรากพรหมจรรย์

วัฒธรรมจารีตประเพณีของชนชาติทั้งหลายที่สร้างขึ้นและดำรงอยู่นั้น ควรที่จะมีจารีตประเพณีหรือกฎเกณฑ์ที่เป็นบรรทัดฐานอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีขึ้นเพื่อที่จะปกป้องเด็กและเยาวชนไม่ให้มีพฤติกรรมชิงสุกก่อนห่าม เนื่องจากพวกเธอ(โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง)อ่อนเยาว์และไร้เดียงสาเหล่านั้นต้องอาศัยอยู่ท่ามกลางสังคมที่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับปัญหานานัปการ ซึ่งควรที่สังคมจะมีมาตรการป้องกันไม่ให้พวกเด็กและเยาวชนหลงเชื่อคำหลอกลวง ของผู้คนจำนวนหนึ่งที่มักมากในกาม รวมทั้งมีอุปนิสัยมักง่ายเอาแต่ได้ไม่คิดที่จะรับผิดชอบต่ออนาคตของพวกเธอ สังคมอิ้วเมี่ยนที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานควรที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์เช่นนี้มาไม่น้อย แต่ก็ยังเป็นสังคมที่

ถูกมองว่ามีการล่วงละเมิดสิทธิทางเพศของเด็กและผู้เยาวชนมากที่สุดเผ่าหนึ่ง สิ่งนี้มีเค้ามูลความเป็นจริงอย่างไร หากในสังคมมีเรื่องเช่นนี้อยู่จริง สังคมควรที่คิดหามาตรการเพื่อเข้ามาเยียวยาดูแลฟื้นฟูให้พวกเธอคืนสู่สภาพดีอย่างทันท่วงที ไม่ใช่ปล่อยให้พวกเธอที่ถูกพรากพรหมจรรย์หรือตั้งครรภ์ก่อนแต่งงานนั้นถูกลงโทษซ้ำ ขณะที่พวกผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งหลายกลับไปนั่งรุมกินโต๊ะเห็นพวกเธอเป็นเพียงเครื่องระบายอารมณ์(วัตถุทางเพศ)

เหตุการณ์ที่จะอ้างถึงนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กผู้หญิงที่มีอายุเพียงอายุ 13 ขวบกว่าๆ ยังไม่ผ่านพิธี “Cuotv Biangh Liemh” (พิธีออกจากคราบวัยเด็ก) คือเป็นพิธีการทางความเชื่อว่าพวกเด็กและเยาวชนคนนั้นได้ก้าวพ้นวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่(ตามลัทธิความเชื่อ)พร้อมที่จะมีครอบครัวได้ ถ้าหากเทียบกับกฎหมายสมัยใหม่อาจเทียบได้กับคำว่า หลักการบรรลุนิติภาวะนั่นเอง เรื่องราวข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นสิ่งที่สามารถเรียกได้ว่าผู้ชายคนนั้นได้อ้าง จารีต(ประเพณี)พรากพรหมจรรย์ของผู้เยาว์คนดังกล่าว เธอกำลังเรียนหนังสืออยู่แค่ระดับชั้นมัธยมต้นในโรงเรียนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนบ้านแสนต่อซึ่งเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านผาลั้งที่ตั้งอยู่ห่างออกไปประมาณ 6 กิโลเมตรเศษ เธอเดินทางไปเรียนเฉพาะเสาร์อาทิตย์เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเงินที่จะส่งเธอไปเรียนในเมืองเหมือนกับพี่สาวและน้องชายของเธอ อยากให้เธออยู่ช่วยทำงานที่หมู่บ้านเนื่องจากเธอตัวโตและแข็งแรง เพียงแค่เพราะเธอเป็นเด็กโตเร็วกว่าอายุเธอจึงต้องแบกภาระทางครอบครัวแต่พี่สาวและน้องชายของเธอได้ไปเรียนอยู่ในเมือง ชีวิตของเธอจึงขาดความอบอุ่นจากครอบครัวและเป็นคนที่ไม่ค่อยได้เข้าถึงโอกาสเหมือนคนอื่นๆที่เป็นคนในวัยเดียวกัน ผู้ชายคนหนึ่งที่เรียนอยู่ในโรงเรียน กศน. ด้วยกันได้ชักชวนเธอมีความสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาว ในขณะที่เธอยังไม่มีความเดียงสามากพอที่จะมีสถาบันครอบครัวของตัวเอง ยิ่งกว่านั้นเธอยังไม่ได้ผ่านพิธีกรรมที่กล่าวมาข้างต้น สังคมอื้วเมี่ยนจะประณามว่าเธอเป็นเด็กชิงสุกก่อนห่าม เป็นที่อัปยศแก่ชื่อเสียงของครอบครัวและตัวเธอได้ ผู้ชายคนดังกล่าวได้อาศัยความรู้ความชำชองในจารีตประเพณีการเที่ยวสาวจึงได้จ้างวานให้คนที่ใกล้ชิดไปขอดูดวงเกิดเพื่อเป็นการขออนุญาตเที่ยวหาอย่างเปิดเผยต่อไป พ่อของผู้เยาว์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้เยาวว์(สมมติให้มีชื่อว่า“เฉง”) ยังไม่ได้ผ่านพิธี “Cuotv Biangh Liemh” ไม่สามารถให้กระทำการขอดูดวงเกิดได้ให้รอไปก่อน (หมายถึงยังไม่สามารถอนุญาตให้ร่วมหลับนอนกับผู้ชายได้) แต่ผู้ชายคนนั้นได้เร่งเร้าว่าตนเองพร้อมที่จะแต่งงานกับเฉง

พ่อของเฉงได้ตรวจดวงชะตาแล้วเห็นว่าดวงยังไม่สมพงษ์กันจึงได้เตือนไปว่า ผู้ชายคนนั้นไม่อาจเป็นสามีของเฉงได้เพราะดวงเป็นคู่อาฆาตกัน และอีกเหตุผลหนึ่งเฉงยังเป็นผู้เยาว์ไม่สามารถให้ดวงไปได้ แต่แม่ของเฉงเป็นคนที่ได้ต่อว่าพ่อของเฉงที่ไปหวงลูกสาว ถึงกลับกล่าวร้ายว่าจะเก็บเอาไว้เองหรือไง พ่อของเฉงจึงปล่อยให้แม่ของเฉงจัดการเองโดยที่ตนเองไม่เข้าไปยุ่งเรื่องนี้อีก ชายคนนั้นหลังจากได้เอาดวงไปดูแล้วก็ให้คำตอบว่าตนเองจะแต่งงานกับเฉง และไม่มีปัญหาเรื่องดวงแต่ประการใด จึงได้คบหากันต่อมาจนถึงขั้นมีความสัมพันธ์ทางเพศและตั้งครรภ์ด้วย โดยที่พ่อแม่ก็ทราบเรื่องตลอดมา หลังจากได้ขอดูดวงเกิดของเฉงแล้วก็ไม่ได้มาขอหมั้น แต่ระหว่างนั้นท้องของ

เฉงก็โตขึ้นเรื่อยๆจนเป็นที่สังเกตได้ ผู้ชายคนนั้นก็ได้ไปชอบผู้หญิงอีกคนหนึ่งจึงได้บอกเลิกกับเฉง โดยอ้างว่าดวงของตนไม่สมพงษ์กับเฉง ตนไม่อาจรับเฉงไว้เป็นภรรยาได้ เฉงเครียดมากจึงได้คิดที่จะทำร้ายตนเองและเด็กในท้อง การเรียนก็ต้องล้มเลิกไปเพราะไม่สามารถเดินทางไปได้ตามปกติ ผู้ชายคนนั้นได้ยืนยันว่าตนเองไม่สามารถแต่งงานด้วยได้

มารดาของเฉงเองเป็นคนให้ท้ายชายคนนั้นมาตลอด ส่งเสริมให้คบหาและได้ให้ใบเทียบผูกดวงกับผู้ชายคนนั้นไป เมื่อผู้ชายคนนั้นเห็นว่าผู้หญิงไร้เดียงสาจะหลอกอย่างไรก็ได้จึงได้เอาเปรียบจนสำเร็จแล้วไปคบหากับผู้หญิงคนอื่น จึงทิ้งเรื่องการหมั้นไว้ไม่ดำเนินการต่อ โดยกล่าวว่าตนเองพร้อมที่จะรับเลี้ยงเด็กเองแต่ไม่รับผิดชอบต่อหญิงนั้น เรื่องนี้ได้ทำให้ผู้หญิงโดยเฉพาะผู้เยาว์เสียหายมาก มารดาของเฉงนั้นเป็นคนที่มักจะโวยวายรุนแรงและอารมณ์ร้าย ก็ไปต่อว่าผู้ชายคนนั้นและบังคับให้รับผิดชอบเลี้ยงดูทั้งแม่และเด็กในท้องด้วย ผู้ชายคนนั้นเป็นที่ฉลาดและมักจะเอาตัวรอดได้ดีจึงทำเรื่องให้เงียบลงด้วยการอยู่เฉยๆเพราะรู้ดีว่าไม่มีกฎจารีตประเพณีใดสามารถบังคับให้ตนเองต้องสมรสกับเฉง มีแต่เรื่องที่ว่าเฉงกับตนเองนั้นต้องร่วมกันชำระค่าชำระมลทินที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น ทั้งๆที่ไม่ได้มีการแต่งงานกันตามประเพณี เมื่อพี่ชายของผู้ชายคนนั้นเนทางมาจากบ้านปางควายได้เรียกให้แม่ของเฉงไปพบที่บ้าน และได้บอกให้แม่ของเฉงยุติเรื่องราวที่น่าอายนี้เสีย อย่ามาโวยวายเพราะจารีตประเพณีของชาวอิ้วเมี่ยนนั้นผู้ชายมีสิทธิเลือกที่จะแต่งงานกับใครก็ได้ ผู้หญิงเป็นแค่คนที่ถูกเลือกเท่านั้น การโวยวายอย่างนี้อาจจะเคยทำสำเร็จเมื่อครั้งที่แม่ของเฉงแย่งสามีของคนอื่นมาเป็นสามีของตนเอง แต่ครั้งนี้ทำไม่สำเร็จแน่นอน ถ้าเก่งจริงไปฟ้องศาลให้ศาลบังคับให้แต่งงานดูแล้วกัน ศาลก็ไม่บังคับให้เช่นกัน เมื่อเรื่องราวมีการเสียดสีกันมากขึ้นจนทำให้แม่ของเฉงเอาเรื่องนี้ไปเป็นอารมณ์และจะเอาผู้ชายคนนั้นที่ได้กระทำชำเรากับเด็กอายุน้อยกว่าสิบห้าปีเข้าคุกตารางให้ได้ เรื่องราวก็เลยบานปลายจนเป็นเหตุให้เฉงต้องอับอาย เพราะชาวบ้านเอาไปเล่าว่าเฉงบังคับขืนใจผู้ชายได้หมายใจที่จะจับผู้ชายมีเงินมาแต่งงานด้วย

ผู้ชายยืนยันทางเดียวว่าจะไม่แต่งงานกับเฉงที่ตั้งครรภ์นี้ แต่จะหาใหม่ที่สวยๆ เนื่องจากไม่มีกฎจารีตใดที่จะมาบังคับให้ต้องเลี้ยงดูผู้ที่ตนเองได้สมสู่ด้วย แม้ว่าจะให้กำเนิดบุตรแก่ตนเองก็ตาม และความบาดหมางได้เพิ่มทวีขึ้น พี่ชายของผู้ชายคนนั้นมาจากดอยอ่างขาง ก็ยังมาทะเลาะชี้หน้าด่ากัน มารดาของเฉงนั้นโกรธมากคาดไม่ถึงว่าตนจะถูกเรียกไปด่า จึงเลือกที่จะพึ่งกฎมายของรัฐ ขณะนั้นเด็กยังอยู่ในท้อง เด็กสาวนั้นเครียดมากเริ่มทำร้ายตนเอง และพยายามหายืมเงินไปทำแท้ง แต่บรรดาญาติได้ห้ามปรามไว้ ขอให้เห็นแก่บรรพชนเพราะเด็กนั้นไม่มีส่วนผิดอะไรด้วย จึงได้เลือกที่จะแจ้งความร้องทุกข์ไว้ ว่ามีการกระทำชำเราเด็กอายุน้อยกว่าสิบห้าปี เจ้าหน้าที่ร้อยเวรให้กลับมาไกล่เกลี่ยกันก่อน ถ้าไม่เรียบร้อยอย่างไรแล้วก็ค่อยให้ฟ้องร้องดำเนินคดี เพราะว่าเด็กยังไม่เกิดออกมาเรื่องยังไม่ต้องรีบร้อนขนาดนั้นก็เลยให้กลับมาจัดการที่ชุมชน แม่ของเฉงได้กลับไปเจรจาให้จ่ายค่าเสียหายและค่าเลี้ยงดูเด็กแต่ก็ล้มเหลว เมื่อนำเรื่องนี้ไปปรึกษาผู้นำตระกูลซึ่งเป็นสามีของตนเองนั้น สามีได้บอกว่าตั้งแต่แรกแม่ของเฉงได้คัดค้านคำแนะนำของตนเองมาก่อน เรื่อง

จึงเป็นปัญหามาจนถึงทุกวันนี้ หากจะให้ดีก็ให้เก็บเรื่องนี้ไว้และถือตัวอยู่อย่างสงบ ยอมดำเนินการไปตามจารีตประเพณีแห่งชนเผ่าที่ผู้หญิงจะต้องรับความทุกข์ยากลำบากไปเพราะเหตุการณ์ใจง่ายของตนเอง แม่ของเฉงไม่พอใจที่สามีของตนเองได้เย็นชาต่อเรื่องนี้ จึงได้กลับไปแจ้งความกับตำรวจอีกครั้ง ตำรวจนัดไกล่เกลี่ยให้ชายคนนั้นเลี้ยงดูส่งเสียเด็กและจ่ายค่าชดเชยความเสียหายจำนวนหนึ่งเพื่อแลกกับการไม่ถูกส่งฟ้องศาล เพราะเหตุที่ได้กระทำชำเราเด็กซึ่งมีอายุน้อยกว่าสิบห้าปี ผู้ชายคนนั้นได้หลบหน้าเจ้าหน้าที่ผู้ไกลเกลี่ย ต้องใช้เวลาเรียกตัวอีกหลายครั้งแต่ก็ไม่ยอมไปพบตามนัด ทางตำรวจก็ไม่ได้ขอให้ศาลออกหมายจับแต่อย่างใด ปัจจุบันเด็กคนนั้นได้ถือกำเนิดมาแล้ว เมื่อเกิดและอยู่รอดเป็นทารกได้ชายคนนี้จึงได้เข้าไปร่วมแบ่งเบาภาระการเลี้ยงอยู่บ้าง โดยได้ตกลงกันว่าต่างฝ่ายต่างช่วยกันเลี้ยงดู ถึงกระนั้นสิทธิการปกครองเด็กก็เป็นของแม่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนเช่นที่ประเพณีอิ้วเมี่ยนเคยถือปฏิบัตกันมา สิ่งที่ยังคงขัดแย้งกันอยู่ก็คือผู้ชายคนนี้ต้องแก้ข้อกล่าวหาที่ว่าได้กระทำผิดฐานกระทำชำเราเด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ไว้แล้ว เป็นเหตุให้ไม่สามารถไปทำงานยังต่างประเทศได้ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มีหมายนัดให้ผู้ชายคนดังกล่าวไปให้ปากคำในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2551 เพื่อให้รับทราบข้อกล่าวหาและดำเนินกระบวนการพิจารณา ผู้ชายคนดังกล่าวหลังจากรู้ว่าตนเองไม่มีสิทธิการปกครองเด็กไม่สามารถแย่งเด็กมาจากแม่ได้ แต่มีหน้าที่ต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูเด็กจนกระทั่งเด็กบรรลุนิติภาวะและตนเองยังถูกข้อกล่าวหาว่ากระทำชำเราเด็กอายุน้อยกว่าสิบห้าปี จนต้องถูกระงับการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ เมื่อไม่ได้ไปทำงานต่างประเทศก็เลยไปคบหาผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งก็มีการคบหากันอย่างเปิดเผย โดยที่ไม่ได้หมั้นเหมือนเดิม ทุกๆคืนผู้ชายคนนี้ก็ไปนอนที่บ้านของผู้หญิง ตอนเช้าๆถึงจะกลับมาที่บ้าน

ผู้วิจัยได้มีโอกาสสอบถามมารดาของเด็กหญิงว่าเหตุใดไม่เลือกที่จะไกล่เกลี่ยในหมู่บ้าน? มารดาของเด็กสาวที่ตั้งครรภ์ให้คำตอบว่า '....ชายคนนี้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับแกนนำชุมชนคนหนึ่งและเป็นคนที่ไม่อยู่ในครรลองครองธรรม มีพฤติกรรมที่ชอบเอาเปรียบสตรีเพศเสมอ ไม่มีความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติต่อเขาเหมือนหนึ่งคนอิ้วเมี่ยนด้วยกัน..เงินค่าปรับของบนดอยก็ไม่ยุติธรรมกับเด็กผู้หญิง...'(ลิ้วเซ็ง.2551) ความต้องการจริงๆของมารดาของเด็กสาวก็ต้องการให้ชายคนนี้ได้รับบทเรียนและต้องถูกจำคุก เพราะทำให้ตนเองเสียหน้ามาก ส่วนบิดาของเด็กสาวนั้น ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีความสัมพันธ์กับลูกสาวของตนเอง เมื่อเกิดเรื่องขึ้นจึงได้แต่ปลอบใจบุตรสาวและให้ตัดขาดกลับชายคนดังกล่าวโดยไม่ต้องเรียกร้องอะไร เนื่องด้วยชาวอิ้วเมี่ยนนั้นเรื่องอย่างนี้ยิ่งดิ้นผู้หญิงยิ่งเสียหายมากขึ้น ตัวของเด็กสาวเองผู้วิจัยไม่กล้าเข้าสอบถามมากนักเพราะกลัวว่าจะไปสร้างความสะเทือนใจให้ ทั้งๆที่ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ โดยความเห็นส่วนตัวการมีจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับเสรีภาพทางเพศของวัยรุ่นที่ให้เพศชายมีอภิสิทธิ์มากมายถึงเพียงนี้ ในขณะที่บทลงโทษเพศหญิงรุนแรงหนักหนาสาหัสฯ เป็นจารีตประเพณีที่ต้องพิจารณาถึงความยุติธรรมด้วยว่า เป็นจารีตประเพณีที่กดขี่เพศหญิงมากเกินไป ในยุคสมัยก่อนมนุษย์คือแรงงานที่สำคัญในบ้านการปล่อยปละ

ละเลยการเกิดที่มารดาไม่มีสามีจึงเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอยู่บ้าง เด็กที่เกิดมาก็มีครอบครัวขยายช่วยกันเลี้ยงดู การเรียนการศึกษาก็ศึกษาจากคนในบ้านไม่มีค่าใช้จ่ายอะไรมากนัก ทุกคนที่เกิดมาเมื่อเติบโตขึ้นก็เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้อย่างเสมอภาคเพราะทุกคนก็ใช้แรงงานในการทำไร่ทำสวน อาจจะมีการเสียเปรียบบ้างกรณีที่ไม่มีโอกาสบุกเบิกที่ดินทำกินเพราะเหตุที่เป็นชุมชนดั้งเดิม พื้นที่ทำกินถูกจับจองหมดแล้ว การที่จะได้พื้นที่ทำกินอย่างเพียงพอสำหรับคนสมัยก่อนจึงต้องมีการขยายชุมชนใหม่อย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว เด็กที่เกิดมาต้องผ่านการเลี้ยงดูที่ยาวนานกว่าจะสามารถที่จะยืนหยัดอยู่ในโลกได้ต้องให้พ่อแม่ผู้อุปการะคอยประคับประคองหลายปี ตลอดช่วงชีวิตที่เกิดมานั้น ถ้าหากความพร้อมในตอนหนึ่งตอนใดของชีวิต ชีวิตของคนหนึ่งอาจต้องล้มเหลวและกลายเป็นภาระทางสังคมแก่คนอื่นก็เป็นได้ จริงๆแล้วเดิมทีชาวอิ้วเมี่ยนในประเทศลาวมีความเข้มงวดกับเรื่องนี้มาก หากมีการล่วงประเวณี[3] ชายและหญิงจะถูกจับมาใช้ม้าแยกร่าง คนอิ้วเมี่ยนเมื่อประมาณ 120 ปี ก่อนได้เคยหนีติดตามชาวอิ้วเมี่ยนเข้าทางฝั่งไทย เพราะการกระทำผิดเรื่องที่มีเพศสัมพันธ์กับชายซึ่งเป็นสามีของหญิงอื่น รู้ว่าชาวอิ้วเมี่ยนบนดอยอ่างขางมีความยืดหยุ่นกว่ามากจึงหนีมาพึงชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มดังกล่าว และการปล่อยปละเรื่องนี้ในครั้งนั้นก็ได้มาตรฐานใหม่ที่ชายหญิงชาวอิ้วเมี่ยนสามารถล่วงประเวณีและแนวความคิดเช่นนี้ได้แพร่หลายไปทั่วสร้างสังคม เกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดีให้แก่เยาวชนในชาติพันธุ์ ถูกชาวโลกประทับตราว่าชาวอิ้วเมี่ยนเป็นสังคมที่มีเสรีภาพทางเพศสัมพันธ์ อันที่จริงถ้านับย้อนกลับไปตามสายโลหิตที่แท้จริงของชายคนที่ก่อเหตุในครั้งนี้กับชายที่มารดาของเขาต้องหนีตายเพราะการล่วงประเวณีคือสายโลหิตเดียวกัน ห่างกันแค่สี่ชั่วรุ่นเท่านั้นเอง การไม่กำจัดปัญหาบาปที่ฝังอยู่ในสายโลหิต ไม่แน่ว่าลูกหลานที่เกิดตามมาจากสายโลหิตนั้น รุ่นหนึ่งรุ่นใดอาจต้องเผชิญกับพฤติกรรมเลวโดยกำเนิดซึ่งมีการตกทอดมาก็ได้ และสังคมที่มีการกดขี่ทางเพศอย่างชาวอิ้วเมี่ยน ไม่มีทางที่จะสร้างสังคมในอุดมคติหรือระบบการปกครองที่ยุติธรรมได้ การชำระประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์อาจทำให้เราเข้าใจได้ว่าที่จริงนั้นมนุษยชาติมีความประพฤติที่เป็นนิสัย แต่ต้องให้มีการขัดเกลาทางสังคมเพื่อที่จะประคับประคองสังคมมนุษย์นี้ให้มีความถูกต้องเหมาะสมแก่การดำรงชีวิตต่อไป ซึ่งจะคนจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยเพราะเป็นการทำให้เขาผู้นั้นต้องฝืนตนเองไม่ให้เอาเปรียบสังคม

เมื่อระบบจารีตประเพณีการชดใช้ค่าเสียหายกรณีการตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน ยังมีอยู่เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทั้งๆที่เป็นธรรมชาติอยู่แล้วที่ผู้หญิงเป็นผู้อุ้มท้องและให้การ

---

[3] นิยามของคำว่าล่วงประเวณี สำหรับชาวอิ้วเมี่ยนนั้น คือการที่ผู้ชายหรือผู้หญิงไปร่วมหลับนอนกับคู่สมรสหรือคู่หมั้นหรือคู่จองของคนอื่น โดยเน้นที่การหมั้นหรือการจองที่เป็นผู้หญิงเป็นหลัก การนอนกับผู้ชายที่มีคู่สมรสไม่ถือว่าเป็นการล่วงประเวณีแต่ประการใด หากหญิงที่นอนกับผู้ชายซึ่งเป็นสามีของคนอื่นนั้น ไม่ได้แสดงความเป็นเจ้าของเหนือผู้ชายคนดังกล่าวอย่างเปิดเจตนาเป็นเจ้าของและตนเองไม่ได้มีพันธะอย่างหนึ่งอย่างใดกับผู้ชายคนอื่น การหลับนอนกับผู้ชายทั่วไป ทั้งสามีของคน ชายโสด เว้นแต่การมีเพศสัมพันธ์กับญาติสนิทระดับร่วมพ่อแม่ ร่วมปู่ย่าตายหรืออาจร่วมทวดสายเดียวกัน

ปกป้องดูแลเด็กในท้องมาก่อน ผู้ชายทั้งหลายก็เหมือนแมลงวันตัวหนึ่งมาไข่ทิ้งไว้แล้วหนีไปเอาตัวรอด เมื่อผู้หญิงตั้งครรภ์ขึ้นตนเองก็ไปเที่ยวหาสาวคนอื่นเรื่อยไป กฎแห่งจารีตประเพณีก็ไม่สามารถบังคับให้รับผิดอะไรได้ ในทางกลับกันเมื่อมีการตั้งครรภ์ขึ้นมาหรือมีการให้กำเนิดบุตรโดยที่ยังไม่ได้แต่งงานมาก่อน กฎแห่งจารีตกลับบังคับให้ผู้หญิงรับผิดชอบจ่ายค่าปลอบขวัญเมืองในพิธี “Mbenc Jiemh Zingh” (เบ่น เจียม-ซิ่ง) คือเงินขอขมาที่ได้ล่วงประเวณีบนผืนแผ่นดินหรือบ้านเมืองภายใต้การปกครองของผู้นำชุมชนท่านหนึ่งท่านใด ยิ่งถ้าไม่สามารถบอกได้ว่าผู้ชายคนใดเป็นพ่อของเด็กหรือไม่สามารถเรียกให้พ่อของเด็กมารับผิดชอบจ่ายค่าเสียด้วยแล้ว ผู้เป็นแม่ของเด็กนั้นต้องจ่ายค่าปรับเหล่านั้นเองทั้งหมด คือจ่ายส่วนที่ตนเองต้องจ่ายและส่วนที่ผู้ชายต้องจ่ายแต่ไม่สามารถเอาตัวผู้ชายมาบังคับให้จ่ายได้

ผลของจารีตประเพณีดังกล่าวก็กระตุ้นให้เด็กผู้หญิงหลายคนในชุมชนบ้านผาลั้งนิยมที่จะแต่งงานกับคนต่างเผ่าหรือกับคนหมู่บ้านอื่นที่มีการพัฒนาระบบจารีต(ประเพณี)พรากพรหมจรรย์ที่ดีกว่า คือให้ความเป็นธรรมกับผู้หญิงและเด็กในท้องหรือเด็กที่เกิดมา หรือบางคนถึงกับย้ายครอบครัวไปอยู่กับคนพื้นราบเพื่อหนีระบบการปกครองชุมชนที่เอื้อประโยชน์กับระบบทางสังคมที่ให้ชายเป็นใหญ่หรือได้เปรียบในการดำเนินชีวิตอย่างมาก สำหรับเด็กผู้หญิงหลายคนได้เลือกที่จะนับถือศาสนาคริสต์เพื่อที่จะได้ไม่ต้องอยู่ภายใต้ระบบความเชื่อแบบเดิม แต่ในหมู่บ้านผาลั้งไม่มีคริสตจักรที่คอยดูแลเหล่าผู้เชื่อกลุ่มนี้ ส่วนมากจึงเลือกที่จะเรียนหนังสือในเมืองใหญ่และมีครอบครัวกับคนพื้นราบและใช้ประเพณีการแต่งงานกับคนพื้นราบ โดยที่ไม่กลับมาจัดพิธีที่หมู่บ้านอีกเลย ส่วนผู้หญิงบางคนที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์จะกลับมาจัดพิธีแต่งแบบง่ายที่สุดลดขั้นตอนต่างๆที่ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายทั้งหลายลง อาจจะจัดงานเลี้ยงเพียงหนึ่งมื้อแล้วก็ย้ายไปอยู่ในเมืองกับสามี หรือแม้แต่ผู้ชายเองก็ตามเมื่อมีคู่รักเป็นคนต่างเผ่าแล้วก็ใช้ประเพณีการแต่งงานแบบคนไทย และจัดงานเลี้ยงที่หมู่บ้านเพียงหนึ่งมื้อ แล้วย้ายไปอยู่กับครอบครัวของฝ่ายภรรยาใช้ชีวิตตามจารีตประเพณีของชนเผ่าอื่น เพราะเหตุที่ผู้หญิงที่อื่นไม่ยอมย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านผาลั้งนั่นเอง

เมื่อจารีตประเพณีที่ปล่อยให้มีการล่วงเกินทางเพศได้อย่างง่ายดายและผู้ที่กระทำการล่วงละเมิดกลับไม่ได้รับผลร้ายอะไรเลย ทำให้ความคิดในสังคมของผู้หญิงชาวอิ้วเมี่ยนเป็นเหมือนชุมชนซ่องโสเภณี แต่อาจจะแตกต่างกันตรงที่ผู้หญิงเหล่านี้ได้บริการให้ฟรีไม่เก็บเงินเป็นค่าตอบแทนจากผู้มาใช้บริการ ซึ่งก็มีจุดต่างอยู่ตรงที่ชุมชนแห่งซ่องแบบอิ้วเมี่ยนก็คือบนเตียงในบ้านของพ่อแม่ของหญิงสาวนั่นเอง ไม่ห้องหอของโรงแรมหรือโกดังเก็บหญิงบริการของพวกแมงดาทั้งหลาย หากภายในชุมชนชาวอิ้วเมี่ยนยังไม่เปลี่ยนแปลงจารีตประเพณีข้อนี้ ในไม่ช้าเยาวชนชาวอิ้วเมี่ยนต้องล้มตายด้วยโรคติดต่อทางเพศอีกจำนวนมาก ในหมู่บ้านผาลั้งก็มีเยาวชนส่วนหนึ่งที่ได้รับเชื้อเอดส์ จากผู้ชายในหมู่บ้านอื่นที่มาท่องเที่ยวสัยจร ด้วยความใสซื่อพวกเธอก็ร่วมหลับนอนกับผู้ชายเหล่านั้น และปัจจุบันต้องกินยาต้านเชื้อไม่ให้ลุกลาม จุดที่เสี่ยงมากก็คือหลายคนมีลูกอยู่ด้วยระหว่างที่ได้รับเชื้อ เด็กที่เกิดมาก็เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์เพราะความไร้

เดียงสาของพ่อแม่ และเป็นความเห็นแก่ตัวของผู้ชายที่มักจะเอาง่ายเข้าว่า ที่ไหนมีสาวอิ้วเมี่ยนที่นั่นมีการล่วงประเวณี โทษของการล่วงประเวณีในศาสนาทุกศาสนาได้ให้นิยามไว้บ้างแล้วในบทก่อนๆ ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงอีก แต่จะเพียงฝากข้อคิดว่า บรรดาผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสของชุมชนชาวอิ้วเมี่ยนทั่วโลกต้องหวนกลับมาคิดทบทวนเรื่องการปล่อยเนื้อปล่อยตัวของหญิงสาวโสดเหล่านี้เสียให้ดี ทุกวันนี้เด็กเยาวชนอิ้วเมี่ยนในชุมชนต่างๆได้ออกไปค้าบริการทางเพศรูปแบบต่างๆ เช่นการไปเต้นโชว์และรวดนอนกับแขกที่มาซื้อบริการ การนั่งร่วมร้องเพลงในคาราโอเกะแล้วรวดไปร่วมหลับนอนด้วย การเป็นสาวเชียร์เบียร์แล้วต่อด้วยการร่วมกลับนอน หรือการคบหากับชายหนุ่มหญิงสาวพื้นเมืองแล้วได้เสียกันอย่างง่ายดาย หรือการไปเป็นเมียน้อยของพวกคนมีเงินทั้งหลาย โดยที่เอาเงินเหล่านั้นกลับมาส่งเสียน้องๆให้เรียนหนังสือ เอาเงินที่ได้มาสร้างบ้านให้แม่พ่ออยู่อาศัย หรือที่น่าอับอายยิ่งกว่านั้นก็คือเอาเงินจากการล่วงประเวณีนั้นมาเลี้ยงสามีภรรยาและลูกที่อยู่ทางบ้าน ซึ่งจะมองในมุมไหนก็มีทั้งคนประนามและคนที่ส่งเสริมในเรื่องการค้าประเวณีโดยเสรีมากขึ้นตามลำดับ มีข้อเตือนใจอยู่อย่างหนึ่งว่า ในประวัติศาสตร์ของชนชาติใหญ่ๆอย่างกรุงโรมมีโสเภณีขึ้นเป็นมเหสีขององค์จักรพรรดิมาแล้ว และในสังคมอิ้วเมี่ยนมีตำนานวีระบุรุษผู้แย่งมเหสีของกษัตริย์ใต้บาดาลสำเร็จมาแล้ว

สังคมอิ้วเมี่ยนเป็นสังคมที่ต้องทบทวนเรื่องการล่วงละเมิดสิทธิทางเพศอย่งจริงจังและเร่งด่วน ถ้าไม่อย่างนั้นก็รอวันพบกับการต้องหลั่งน้ำตาเพราะการตายจากไปของเยาวชน การสิ้นสุดความมีเกียรติยศในสังคมที่เขาเคยกล่าวขานกันว่า ชาวอิ้วเมี่ยนเป็นชนเผ่าที่สะอาดและมีการศึกษาดีที่สุดเผ่าหนึ่งในประเทศไทย ทุกวันนี้เรื่องสุขอนามัยและความรู้ความสามารถของชาวอิ้วเมี่ยนล้าหลังกว่าชนเผ่าอื่นๆไปตั้งนานหลายสิบปีแล้ว สิ่งที่ไม่สะอาดและยังจัดว่าสกปรกอย่างมากของชีวิตก็คือการล่วงประเวณีของเยาวชนก่อนแต่งงาน และผู้ชายทั้งหลายที่มีภรรยาท่านได้ขังภรรยาไว้ด้วยกฎเกณฑ์จารีตประเพณีอย่างแน่นหนา แต่ทว่าท่านกลับออกไปเสวยสุขจากผู้หญิงอื่นแล้วนำโรคร้ายกลับมาแพร่ระบาด สิ่งนี้เป็นความชั่วร้ายและจะนำความอยุติธรรมมาสู่สังคม ควรที่จะยุติและเลิกประเพณีการเที่ยวสาวในสังคมอิ้วเมี่ยนเสียโดยด่วน ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดทางเพศนั้น ควรจะหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน กล่าวคือการจะร่วมเพศของมนุษย์ทุกคนต้องกระทำต่อคู่สมรสของตนเองเท่านั้น การร่วมหลับนอนกับคนที่ยังไม่ได้ถือว่าเป็นคู่สมรสด้วยย่อมถือว่าผิดต่อพระเจ้าของท่าน คือ เปี้ยน ฮู่ง และเลี่ยว มู่ กู๋ ฟาม ของท่าน เพราะท่านทั้งสองเป็นต้นกำเนิดของชนชาติ ท่านไม่ใช่คนป่าเถื่อนที่มีการล่วงประเวณีกันมาก่อนที่จะสมรสตามราชประเพณี ประวัติศาสตร์ได้ระบุชัดเจนแล้วว่า เปี้ยน ฮู่ง (หล่ง ช้วน) มีภรรยาองค์เดียว เลี่ยว มู่ กู๋ ฟาม นั้น ก็มีสามีคนเดียว หลังจากหล่ง ช้วน สิ้นพระชนม์เลี่ยว มู่ กู๋ ฟามก็ครองหม้ายมาตลอด ท่านไม่ได้แต่งงานใหม่ ไม่คบหาผู้ชายคนอื่น เหมือนที่ประเพณีการเที่ยวสาวของท่านที่ทำอยู่ในทุกวันนี้ประเพณีการเที่ยวสาวในอดีต ถ้าเข้าข่ายว่าล่วงประเวณีต้องใช้ม้าสี่ตัวแยกร่างทั้งผู้ชายและผู้หญิงซึ่งสังคมอิ้วเมี่ยนในประเทศไทยได้ยกเลิกไปแล้ว อันที่จริงต้องตระหนักว่า การเที่ยวสาวนั้นแท้จริง

ก็คือการล่วงประเวณีและเป็นการล่วงละเมิดสิทธิเด็ก เพราะเยาวชนที่ถูกชักนำไปสู้การมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกนั้น ในชุมชนหลายแหล่งส่วนมากจะเป็นกลุ่มที่มีอายุประมาณสิบเจ็ดปีลงมา และหลังจากผู้ชายคนแรกที่ได้ชักนำพวกเธอไปสู่การล่วงประเพวณีแล้ว พวกเธอจะเริ่มต้นปล่อยเนื้อปล่อยตัวจนมีการตั้งครรภ์ขึ้น ซึ่งพวกเธอไม่สนหรอกว่าเป็นเด็กของใคร พวกเธอพอใจจะชี้หน้าใครก็ชี้เอาสักคนหนึ่งที่ได้นอนกับพวกเธอที่ทำให้พวกเธอประทับใจมากที่สุด ซึ่งก็ต้องเป็นสิทธิ์ของพวกเธอไม่ใช่หรือถ้าคิดที่จะหลับนอนด้วย การเกิดมนุษย์ขึ้นเป็นสิทธิของผู้ที่จะมาเกิดและพระประสงค์ของพระเจ้า แต่ความรับผิดชอบของท่านก็คือ ท่านได้ร่วมหลับนอนกับผู้หญิงคนหนึ่งแล้ว ท่านต้องรับเธอมาเลี้ยงดูเว้นแต่ว่าเธอจะปฏิเสธผู้ชายคนนั้น เพราะว่าเธอมีเสรีภาพที่จะเลือกสามีที่เธอประทับใจมากที่สุดจากคนที่ได้ล่วงละเมิดกับเธอทุกคน ถ้าผู้ชายยังคงนิยมที่จะมีประเพณีเที่ยวสาวต่อไป ก็ต้องไม่มีสิทธิ์ปฏิเสธการชี้ตัวเพื่อเลือกคู่สมรสของผู้หญิง เหมือนที่ชนเผ่าอื่นเขาถือปฏิบัติกันอยู่ อย่างเช่นพี่น้องเผ่าลาหู่ เผ่าอาข่า ที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายชี้ว่าใครเป็นพ่อเด็กแล้วถ้าได้นอนด้วยจริงห้ามปฏิเสธว่าไม่ใช่เด็กของตน แม้ว่ามันไม่ใช่จริงๆนั่นแหละ ถ้าอย่างนี้ก็ดูมีความยุติธรรมกับผู้หญิงมากกว่าประเพณีการเที่ยวสาวของชาวอิ้วเมี่ยนที่ให้สิทธิกับผู้ชายการปฏเสธการแต่งงานได้ ในอักมาตราหนึ่ง ถ้าผู้ชายที่จะปฏิเสธการแต่งงานกับผู้หญิงที่ตนเองเคยร่วมประเวณีมากก่อน ไม่ว่าจะตั้งครรภ์กับเองหรือไม่ ต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูเด็กและแม่ของเด็กตามเงินเดือนขั้นต่ำของประเทศในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้หญิงที่ต้องสูญเสียเกียรติยศและชื่อเสียงแล้วสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ไม่ลำบากเป็นระยะเวลาหนึ่ง และการจ่ายจะยุติเมื่อเธอได้หลับนอนกับผู้ชายคนอื่น หรือรับการหมั้นจากชายอื่นภายในเวลาที่กำหนดไว้ ถ้าวางมาตรการอย่างนี้เยาวชนอาจจะถือรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของสถบันครอบครัวได้ แต่ขอย้ำว่าเป็นความคิดเห็นส่วนตัวเท่านั้น

กรณีที่ 2. หลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์

สังคมของชาวอิ้วเมี่ยนเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญของการมีผู้สืบสกุล ผู้ที่สืบสกุลนั้นจะต้องเป็นชายที่ประกอบด้วยสติปัญญาและมีความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ รู้จักการทำมาหากินและควรที่จะเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ การบ้านการเมืองของชุมชน ดังนั้นการที่เป็นสังคมที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีมากและในรอบหนึ่งปีนั้นจะมีการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้าทั้งหลาย ซึ่งทุกครั้งจะต้องใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองมาก ถ้าเกิดเป็นผู้ชายคนหนึ่ง เมื่ออายุประมาณ 12 ปี ต้องประกอบพิธีกว๋าตัง ที่เป็นเสมือนการประกาศความเป็นลูกผู้ชาย ที่พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการเป็นทายาทผู้สืบทอดประเพณีความเชื่อที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษแล้ว ชาวอิ้วเมี่ยนที่มีฐานะทางการเงินดีจะดำเนินการประกอบพิธีกรรมกว๋าตัง ซึ่งมีด้วยกันหลายระดับ ในระดับที่ต่ำที่สุดคือ พิธีกว๋าฟามทอยตัง “gaaux faam toi dang” เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่สุดที่จะต้องกระทำอย่างน้อยหนึ่งครั้งก่อนตาย หลังจากนั้นผู้ที่มีฐานะทางการเงินดีก็จะประกอบพิธีที่ใหญ่ขึ้นคือ “gaaux cietv gaaux dang” (กว๋า เธี๊ยด กว๋า ตัง) แปลว่า พิธีบวชใหญ่ 7 ดวง และยิ่งกว่านั้นการ

ประกอบพิธีกรรมใหญ่นั้นจะมีอีกระดับหนึ่ง นั่นคือ “gaaux ziepc nyeic dang” (กว๋า เฒียบ เหญ่ย กว่า ตัง) แปลว่า พิธีบวชใหญ่ 12 ดวง ซึ่งพิธีนี้ถือเป็นพิธีใหญ่ที่สุดแล้ว ต่อจากนั้นจะมีพิธีอื่นอีกขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของครอบครัวและวุฒิปัญญาของผู้ที่จะเข้าสู่พิธีนั้นๆ เพราะการประกอบพิธีที่สูงกว่านี้ เรียกว่า “Douc Sai Jaa Zeqv” (เต่ว ไซ จา เฒ๊ะ) แปลว่า การเพิ่มบุญบารมี เนื่องจากชาวอิ้วเมี่ยนเป็นเผ่าชนที่หยิ่งในเกียรติยศศักดิ์ศรีมาก การประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากลัทธิเต๋า ได้รับการแปลสภาพเป็นเสมือนหนึ่งการอวดอ้างความมั่งมีในสังคม ถ้าผู้ชายคนใดที่สามารถมีลำดับขั้นของการบวชมากชั้นกว่าคนอื่นๆ หมายความว่าคนนั้นได้เป็นผู้ที่มีระดับในทางสังคมเหนือกว่าพี่น้องคนอื่นในลำดับรุ่นเดียวกัน การที่จะได้รับเกียรติจากสังคมที่นับถือพิธีกรรมเช่นนี้ ชาวอิ้วเมี่ยนต้องเป็นคนที่ขยันในการศึกษาและทำมาหากินจนมีฐานะที่ร่ำรวย เพื่อให้เกิดสภาพอันพึ่งประสงค์ดังกล่าวในสมัยก่อนที่เป็นสังคมเกษตรแบบพึ่งตนเอง กระบวนการผลิตทุกอย่างทั้งในชุมชนต้องพึ่งพาที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ หลักกรรมสิทธิ์ที่ชัดเจนที่สุดคือเรื่องการได้มาซึ่งที่ดินและการสูญเสียไปซึ่งที่ดิน

การได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน(ตามความหมายจารีตประเพณีอิ้วเมี่ยน)

ตามจารีตประเพณีอิ้วเมี่ยนนั้น สามารถได้มาหลายวิธี อาทิเช่น การจับจองที่ดินไร้เจ้าของ การรับมรดก การซื้อขายแลกเปลี่ยน และการรับการยกให้จากเจ้าของเดิม ทุกอย่างไม่ต้องเป็นทางการเพียงแสดงออกทางวาจาหรือการทำเครื่องหมายเท่านั้น(เหยาเลี่ยม.2550)

1. การจับจองที่ดินไร้เจ้าของหรือที่ดินว่างเปล่า เมื่อมีการอพยพไปบุกเบิกที่ดินทำกินแห่งใหม่ ผู้ที่ไปจับจองก่อนจะได้รับสิทธิความเป็นเจ้าของบนที่ดินแปลงนั้นทันที สิทธินี้จะได้รับการรับรองจากชุมชนเมื่อมีการอพยพไปอยู่จริงและได้เปิดเป็นพื้นที่ทำกินจริงๆเท่านั้น การได้ทรัพย์ซึ่งเป็นที่ดินโดยการจองนั้น ต้องทำการเปิดพื้นที่ทำกินภายในหนึ่งปีนับแต่มีการจับจองที่ดินดังกล่าว ส่วนที่ดินที่ยังไม่มีการเปิดทำกินอย่างมีการจับจองใหม่อีกก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นที่ดินที่มีการทำกินมาก่อนแล้ว ถือว่าเป็นที่ดินอันมีเจ้าของไปจนกระทั่งมีการละถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น หรือมีการโอนกรรมสิทธิ์ไปให้บุคคลอื่นตามขั้นตอน ถ้าไม่มีการโอน ญาติที่สนิทที่สุดย่อมได้รับสิทธิ์ในที่ดินต่อไป

2. การรับมรดก เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ที่ดินและทรัพย์สินของผู้ตายจะมีการแบ่งหรือไม่ต้องดูที่ว่าคู่สมรสอยู่ในฐานะที่จะดูแลปกป้องทรัพย์กองมรดกต่อไปหรือไม่ การตายของเจ้ามรดกไม่ทำให้กรรมสิทธิ์เสียไป แต่ทายาทนั้นจะได้รับสิทธิ์ตามลำดับ คือลูกชายที่ดูแลและสืบทอดผีบรรพบุรุษจะเป็นผู้ได้สิทธิเท่ากันทุกคน แต่คนที่ดูแลพ่อแม่หรือเจ้ามรดกจะได้สิทธิมากกว่า ซึ่งบางครั้งจะไม่แบ่งให้ทายาทคนอื่นเลยก็ยังได้ ถ้าทายาทคนอื่นเคยได้รับการแบ่งให้มาก่อนแล้ว แต่ถ้าทายาทคนอื่นที่ยังไม่ได้ออกเรือนไปในขณะที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ ต้องได้การแบ่งให้ตามส่วน ซึ่งพี่ชายหรือบ้านที่เลี้ยงดูโดยเจ้ามรดก หากมีลูกชายหลายคนยังไม่แต่งงาน ลูกชายจะได้สิทธิคนละเท่ากัน เว้นแต่ว่าพี่ชายคนโตที่อยู่ในสภาพที่สามารถดูแลคนอื่นได้ หรือที่พ่อแม่ยังกันไว้ไม่ให้ออก

เรือนจะเป็นผู้ที่รับสิทธิในกองมรดกมากกว่าพี่น้องคนอื่น ที่ดินของเจ้ามรดกเป็นของลูกชายที่สืบสกุลให้เจ้ามรดกโดยไม่แบ่งให้ทายาทอื่นเลยก็ได้

3. การซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นทางที่จะได้มาซึ่งที่ดินอีกหนทางหนึ่ง อิ้วเมี่ยนที่มีฐานะทางการเงินมักจะมีการสะสมที่ดินไว้เป็นพื้นที่กว้าง เพราะการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ดินไม่ต้องมีการทำเป็นหนังสือ เพียงแค่มีพยานรับรองหรือเป็นที่รับรู้รับทราบของคนชุมชนก็เพียงพอแล้ว การได้มาซึ่งที่ดินอาจได้มาจากการแลกกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ เช่นการปล่อยลูกสาวให้ไปแต่งงานกับชายที่มีที่ดินกว้าง โดยได้กำหนดให้เอาที่ดินมาเป็นสินสอด หรือการไปเป็นลูกเขยรับใช้พ่อตาแทนค่าสินสอด ก็อาจมีการตกลงถึงที่ดินที่จะได้รับหากอยู่รับใช้ครบกำหนดเวลา ในหมู่บ้านผาลั้งมีครอบครัวหลายครอบครัวที่ไม่สามารถมีบุตรชายได้ มักจะมีการตกลงให้ลูกเขยคนหนึ่งคนใดรับสิทธิในกองมรดกด้วย แต่มีข้อแม้ว่าลูกเขยคนนั้นต้องปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงดูและมีทายาทให้ช่วยสืบสกุล หรือตนเองยอมที่จะสืบสกุลให้กับพ่อตา

4. การรับการยกให้จากเจ้าของเดิม เมื่อเจ้าของเดิมมีเจตนาจะยกที่ดินแปลงใดให้แก่ใคร มักจะทำการตกลงกับคนในครอบครัวหรือโดยเฉพาะกับทายาทที่มีสิทธิ์ดีกว่าคนอื่น เมื่อมีการยกให้แล้วจะไม่สามารถเรียกคืนได้อีก แต่การยกให้ต่างจากการให้ยืมใช้ตรงที่ การให้ยืมนั้นต้องมีกำหนดเวลาที่ชัดเจน ในสมัยก่อนการยืมใช้ที่ดินไม่ต้องทำเป็นหนังสือ ปัจจุบันได้เริ่มมีการทำเป็นหนังสือและหาพยานมารับรองมากขึ้นตามลำดับ(บันทึกการประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 4. 9 มีนาคม 2551 ภาคผนวก ข้อที่ 1. ฉบับที่ 2)

จากช่วงก่อนที่มีการอพยพโยกย้ายชุมชนบ่อยๆ การแสดงหลักการครอบครองในกรรมสิทธิ์มักจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นเนื่องจากการที่โยกย้ายไปยังถิ่นที่อยู่ใหม่ มักจะไม่สามารถกลับไปรักษาการครอบครองที่ดินแปลงที่จากมานั้นได้ ในปัจจุบันการก่อตั้งชุมชนมักจะตั้งอยู่อย่างถาวร ที่ดินทำกินจึงเป็นสิ่งที่ต้องมีการรักษาไว้ให้ลูกหลาน การหวงกันที่ดินได้นำมาซึ่งการจัดบันทึกหรือทำเป็นหนังสือมากขึ้น แต่ทว่าที่ดินบนพื้นที่หมู่บ้านผาลั้งนั้นไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ ไม่สามารถระบุตารางหรือจุดได้ การกำหนดแนวเขตที่ดินจึงมักจะยึดเอาที่มีสันดอยหรือลำห้วยหรือร่องน้ำลึกเป็นแนวแบ่งเขต ส่วนที่หมู่บ้านห้วยชมภูนั้นการแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นนับแต่มีการจัดเก็บรายละเอียดการครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ที่ดินมีการจัดแบ่งเป็นเจ้าของที่ชัดเจน แต่เป็นการได้จัดเก็บรายการเท่านั้นยังไม่ใช่เอกสารสิทธิ์ที่ทางราชการออกให้แก่ประการใด เพราะรัฐถือว่าพื้นที่ภูเขาไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ให้แก่ประชาชนได้

5. การปรับตัวของระบบจารีตประเพณีในสังคมอิ้วเมี่ยน

จารีตประเพณีเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างเป็นเรื่องนามธรรมล้วน ตามแนวคิดของนักปราชญ์บางคนกล่าวว่า จารีตเป็นกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ได้ใช้ประสบการณ์สั่งสมสร้างมันขึ้นมาจากอุดมการณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบทางสังคม ดังนั้นแม้ว่าจารีตประเพณีไม่มีรูปร่างก็จริง แต่มันก็ยัง

เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางสังคมที่มีการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่ง ชาวอิ้วเมี่ยนเป็นชาติพันธุ์หนึ่งมีจำนวนประชากรไม่มากนัก แต่กระจายตัวอยู่ในหลายประเทศ ระบบจารีตประเพณีมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนไปตามกฎเกณฑ์ของประเทศที่ชุมชนชาวอิ้วเมี่ยนตั้งอยู่นั้น อย่างในกรณีที่ชาวอิ้วเมี่ยนบ้านผาลั้งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสมาชิกในชุมชนบ้านผาลั้ง ยังนิยมให้มีการรักษาธรรมเนียมการประกอบพิธีกรรมบอกกล่าวแก่เทพผู้ครองและบรรพบุรุษ ส่วนที่หมู่บ้านห้วยชมภูเวลาที่มีการจัดการปัญหาหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมักจะไม่กล่าวถึงการประกอบพิธีกรรมพวกนี้เท่าไร แต่เน้นไปที่การอ้างอิงกฎหมายหลักของประเทศ รูปแบบกระบวนการก็มีการดัดแปลงให้สอดรับกับยุคสมัยหรือลักษณะอุปนิสัยของผู้นำซึ่งประกอบด้วย ผู้นำพิธีกรรม ผู้อาวุโส ผู้มีบทบาทในชุมชนหรือตัวของผู้นำชุมชนเองก็มีส่วนสำคัญอย่างมากว่าจะนำรูปแบบอะไรมาใช้ในชุมชน คล้ายกับแนวความเชื่อเรื่องพระเจ้าหลายองค์ พระเจ้าแต่ละองค์ทรงเป็นพระเจ้าในแบบฉบับของตนเอง เมื่อชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่ไม่เชื่อพระเจ้า เปี้ยน สู่ง แล้ว พวกเขาก็มีสิทธิจะเลือกใช้ธรรมเนียมปฏิบัติของคริสเตียนคือการอธิษฐานต่อพระบิดา ในพระนามพระเยซูคริสต์ ก่อนและหลังการจัดการปัญหาหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ กลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธก็นิยมกราบพระพุทธรูปก่อนที่จะเริ่มต้น เป็นต้น แต่แกนของจารีตดังเดิมยังคงเฝ้าวนเวียนอยู่ในทุกกระบวนการคือ เพื่อให้ชาวอิ้วเมี่ยนสามารถที่จะอยู่ร่วมกันต่อไปได้ จึงทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก ทำเรื่องเล็กให้มันหมดไป อุดมการณ์ของการไกล่เกลี่ยก็คือการกระทำอย่างใดๆนั้นก็เพื่อให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่ายให้ถูกต้องสอดคล้องตรงกับความจริงตามสิ่งที่ควรจะเป็นมากที่สุด

การเรียกค่าเสียหายเป็นแค่เพียงสัญลักษณ์อย่างหนึ่งเท่านั้น เป้าหมายของการให้จ่ายเงินคือมุ่งเป้าไปที่การถือว่าเป็นฝ่ายยอมรับผิดในข้อพิพาทนี้ อย่างกรณีที่สามเมื่อเรียกให้ชำระเงินได้แล้วแต่กลับไม่ได้นำไปด้วย เท่ากับว่าจำนวนเงินไม่ใช่สาระสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน ในกรณีการทำร้ายร่างกายหรือการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งหลาย ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเพียงต้องการให้มีผู้หลักผู้ใหญ่รับรู้รับทราบว่าตนเองได้รับความทุกข์ยากใจอย่างไร ขอให้เยียวยาความเสียหายทางใจและช่วยปรามผู้ก่อเหตุให้ยุติการกระทำนั้นเสีย เพื่อให้เกิดความยำเกรงก็ได้มีการประกอบพิธีจุดธูปบอกกล่าวไปยังผีบรรพบุรุษของผู้นำชุมชนและของคู่กรณีด้วย นับเป็นมาตรการทางจิตใจที่ค่อนข้างได้ผลทีเดียว สำหรับกลุ่มที่ยังคงมีความเคารพยำเกรงโลกฝ่ายวิญญาณและให้ความนับถือผีบรรพบุรุษ หรือยังเชื่อสามัญสำนึกส่วนดีอยู่ เพราะแท้ที่จริงแล้วเมื่อทางแกนนำเสนอทางออกให้แล้ว คู่กรณีที่จิตใจแข็งกระด้างและไม่เห็นความสำคัญของคนอื่นจะไม่ยอมรับการตัดสินเลยก็ได้ เพราะผู้นำชุมชนสมัยนี้ไม่กล้าใช้อำนาจอย่างเต็มที่เหมือนสมัยก่อน

สาเหตุที่ยังมีการใช้จารีตประเพณีการจัดการปัญหาในชุมชนทั้งสองแห่งนี้อยู่ก็เนื่องมาจากความที่เป็นชุมชนอิ้วเมี่ยน หรือมีชาวอิ้วเมี่ยนเป็นสมาชิกมากที่สุด ซึ่งหมายถึงว่าเป็นชุมชนที่มีความเป็นเครือญาติโดยอาจจะมาจากการสืบสายโลหิตหรือการสมรสกัน เมื่อมีความใกล้ชิดผูกพันอยู่เรื่องการเรียกร้องให้รับผิดตามที่ได้กระทำมาจึงเน้นไปในทางการคืนดีกัน และป้องปราม

มากกว่าที่จะเน้นการแก้แค้น เรื่องที่เกิดขึ้นหมู่เยาวชนบางเรื่องเป็นเรื่องที่ผู้หลักผู้ใหญ่ไม่ต้องลงไปยุ่งมากนัก เพราะว่าเด็กและเยาวชนเขาก็มีระบบการจัดระเบียบทางสังคมของเขาเหมือนกัน เว้นแต่ว่าเป็นการกระทำการข้ามวัยข้ามรุ่นมากเกินไป อย่างเช่นเด็กท้าต่อยกับผู้ใหญ่หรือเด็กลุมต่อยผู้ใหญ่ที่พวกผู้หลักผู้ใหญ่ต้องเข้ามาจัดการให้คืนดีกันอย่างเร่งด่วน แต่ถ้าเป็นเรื่องเยาวชนชกต่อยเพราะต้องการรักษาศักดิ์ศรีของกลุ่มเอาไว้ บางครั้งก็ต้องทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ เมื่อเยาวชนได้ทำการปรับตัวประลองกำลังกันสักช่วงแล้ว พวกเยาวชนเขาก็จะรู้ว่าทางออกจะเป็นอย่างไร ส่วนมากเท่าที่ปรากฏการชกต่อยบ่อยๆจะไม่ค่อยมีปัญหาการใช้อาวุธทำร้ายกันมากนัก การชกต่อยสำหรับเยาวชนแล้วพวกเขามองว่าเป็นเรื่องธรรมดา อย่างบางครั้งวันเดียวชกต่อยกันตั้งสามราย แต่เมื่อไปปรากฏในสายตาของผู้ใหญ่ก็จะมีแค่รายเดียวที่ถูกรุมต่อยมา หรือมีการใช้อาวุธทำร้ายจนตนเองรู้สึกว่ารุนแรงเกินไปและอยากออกจากเกมอย่างมีหลักประกัน

การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงที่สุด เพราะเป็นเรื่องของผลประโยชน์และเป็นเรื่องของความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน เราจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านผาลั้งเป็นชุมชนที่มีความเสี่ยงมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่เป้าหมายในการก่อตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกและเป็นพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์เป็นที่ต้องการของพวกนายทุนค้าไม้ทั้งหลาย ได้มีการลักลอบเข้ามาตัดไม้เพื่อเอาไปแปรรูปอยู่ตลอดเวลา ชุมชนอยากเข้าไปดูแลแต่ทางอุทยานกลับอ้างว่าชุมชนไม่มีอำนาจตามกฎหมาย ไปขู่ว่าหากชาวบ้านไปดำเนินการตามลำพังต้องถูกฟ้องคดีอย่างแน่นอน ชาวบ้านจึงเหมือนเป็นแค่ไก่อ่อนในกำมือ เมื่อไม่มีอำนาจและไม่ได้รับการหนุนเสริมจากทางรัฐจึงได้แต่รอคอยให้ทางอุทยานแห่งชาติเข้ามาดูแลให้ แต่เจ้าหน้าที่ของอุทยานบางคนถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการลักลอบตัดไม้ของชุมชนบ้านผาลั้งไปขาย ชาวบ้านเลยเกลียดเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ไม่อยากเข้าไปให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ พยายามเสนอทางออกที่จะขออนุญาตดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังคงไม่ได้รับการอนุมัติจากทางหน่วยงานของรัฐ เช่นเมื่อก่อนมีการดูแลโดยจารีตชุมชนก็ยังสามารถรักษาผืนป่าไว้ได้ แต่เมื่อมีกรมป่าไม้เข้าประกาศป่าสงวนแห่งชาติต้นไม้ใหญ่ๆหายไปจนหมด เว้นแต่ต้นไม้ที่อยู่บริเวณใกล้หมู่บ้านผาลั้ง หมู่บ้านปางขอน หมู่บ้านกกน้อยอิ้วเมี่ยน มาถึงปี พ.ศ. 2545 ได้เข้ามาเตรียมจัดตั้งป่าอุทยานแห่งชาติ ได้ชี้แจงว่าชาวบ้านไม่มีอำนาจดูแลผืนป่ามีแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างกำนันผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้นที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ชาวบ้านก็เลยถอนตัวออกมาไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกลายเป็นว่า ในหลายๆหมู่บ้านคนที่มีตำแหน่งเหล่านี้เองที่มีส่วนอย่างมากในการส่งเสริมให้เกิดการแสวงประโยชน์จากป่าอย่างเป็นประวัติการณ์ จนเป็นที่เชื่อกันไปเลยว่าอำนาจรัฐอยู่กับใครคนนั้นก็ตั้งหน้าตั้งตาโกงชาติบ้านเมือง

จากเดิมที่จารีตประเพณีไม่ต้องมีการจารึกเป็นตัวอักษรก็ต้องนำมาบัญญัติเป็นตัวอักษรและต้องมีการผ่านขั้นตอนให้มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการอนุมัติ องค์กรชาวบ้านก็เข้าไปดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้ จึงปล่อยให้คนบางกลุ่มลักลอบตัดไม้ไปอย่างที่ไม่คิดที่

จะเหลือไว้ทำโลงศพอีกเลย สถาบันผู้อาวุโสที่เป็นระบบความสัมพันธ์กลมกลืนก็ต้องปรับตัวมาสวมหน้ากากตั้งเป็นองค์กรจำกัดปริมาณแบ่งงานเป็นตำแหน่ง เพื่อให้สามาถสอดรับกลับกฎหมายของชาติบ้านเมืองที่ทุกอย่างต้องทำเป็นหนังสือที่มีกฎหมายรับรอง ซึ่งยังเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาเรียนรู้ การปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมืองและกระแสโลกาภิวัฒน์นั้นต้องยกย่องบ้านห้วยชมภูที่สามารถดึงเอาองค์กรจากที่ต่างๆเข้ามาดูแลผลประโยชน์ของชุมชนมากขึ้น เนื่องจากได้เล็งเห็นว่าการใช้ระบบอำนาจนิยมไม่สามารถดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกทั้หมดได้ ต้องอาศัยกฎเหณฑ์หรือหลักการของส่วนรวมที่มีการประกาศใช้อย่างชัดเจน เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานความเป็นอยู่ของจารีตประเพณีและศีลธรรม ตามวัฒนธรรมชนเผ่าอิ้วเมี่ยน

บทที่ 6
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีในการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อแสวงหาแนวทางการส่งเสริมการใช้จารีตประเพณีสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีอันดีงามในชุมชนอิ้วเมี่ยน โดยศึกษาปรากฏการณ์ข้อพิพาทที่ครอบคลุมถึงเรื่องสิทธิชุมชนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องสิทธิเกี่ยวกับสถานภาพในสถาบันครอบครัว ปัญหาความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และปัญหาความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินในชุมชนอิ้วเมี่ยนสองแห่งคือหมู่บ้านผาลั้งและหมู่บ้านห้วยชมภู ทั้งนี้การศึกษาในแต่ละปัญหาข้อพิพาทนั้น จะเน้นที่ความเป็นพลวัตร คือการดูพัฒนาการของการใช้ระบบจารีตประเพณีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในแต่ละยุคที่เปลี่ยนแปลงไป กับทั้งการผสมผสานเอาระบบของกฎหมายบ้านเมืองเข้ามาปรับใช้ควบคู่กันไปด้วย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวอิ้วเมี่ยนทั้งที่ทำการศึกษากับแหล่งข้อมูลในประเทศไทยและต่างประเทศ เมื่อมีข้อสงสัยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ในเรื่องนั้นๆอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการกับผู้ให้คำสัมภาษณ์บางท่านดังที่กล่าวมาในบทที่ 1 โดยการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการนั้นได้ทำการบันทึกเสียงไว้ในเครื่องบันทึกเสียง

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 การปรับตัวของระบบจารีตประเพณีในชุมชนอิ้วเมี่ยน

ลักษณะกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ภายในชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนนั้น นิยมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็กประมาณ 50 -100 ครัวเรือน ยึดถือระบบกฎเกณฑ์ทางสังคมแบบดั้งเดิม ให้คุณค่าแก่การมีมรรยาทเคารพต่อระบบอาวุโสมาก การสืบสกุลนั้นปกติจะนับผ่านทางผู้ชาย ถือว่าการมีทายาทผู้สืบสกุลผีบรรพบุรุษสำคัญยิ่งกว่าการมีทายาทผู้สืบสายโลหิต ในทางโครงสร้างสังคมถือว่ามีบรรพบุรุษร่วมกัน ระบบที่ให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ทำให้เพศชายมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม รวมทั้งอำนาจการตัดสินใจของวงศ์ตระกูล มีการคัดเลือกผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำชุมชนกันเอง ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ต้องได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้อาวุโส ผู้นำทางพิธีกรรมและแกนนำชุมชนกลุ่มต่างๆ จึงจะเสนอให้ทางการท้องถิ่นแต่งตั้งอีกทีหนึ่ง จะเชื่อฟังผู้อาวุโสในสายตระกูลของตนเอง นอกจากนี้กลุ่มที่มีบทบาทในระบบสังคมของชาวอิ้วเมี่ยนคือนักปราชญ์และผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยทางตรง

การสืบทอดอำนาจผู้นำมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและเปิดเผย และรับการแต่งตั้งโดยชัดแจ้ง บทบาทผู้นำไม่ตกทอดเป็นมรดกไปยังลูกหลาน

ชาวอิ้วเมี่ยนมีอุปนิสัยหรือค่านิยมที่ศรัทธาต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีนิสัยใจคอดี เข้ากับคนได้ง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติผู้อื่น ต้อนรับแขกด้วยความเต็มใจ รักอิสระและมักจะแยกตัวออกจากกลุ่ม ผู้ชายถูกสร้างให้รับบทบาทเป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้หารายได้มาจุนเจือครอบครัวและทำหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนอนาคตของลูกๆ สมาชิกในชุมชนนิยมยกย่องผู้ที่มีการศึกษาดี เน้นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องลัทธิความเชื่อ ผู้หญิงมีความประณีต อดทนและขยันขันแข่ง เป็นผู้ดูแลรักษาการเงินของครอบครัว เด็กสาวที่ยังไม่มีพันธะจะมีอิสระทางเพศมาก แต่ถ้ามีการจองหรือหมั้นแล้วจะถูกผูกมัดมากกว่าเพศชายที่มีภรรยาเสียอีก เมื่อมีสามีแล้วการหย่ามีผลเสียหายแก่ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะผู้คนจะมองว่าผู้หญิงไม่ดีเลยเกิดการหย่า มีความเชื่อถือและยำเกรงภูตผีปีศาจและสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือธรรมชาติ ดูเหมือนจะมากกว่ากฎหมายบ้านเมือง กลุ่มผู้นำพิธีกรรมจึงได้วางกฎเกณฑ์ต่างๆขึ้นมาในชุมชน โดยอาศัยฐานความเชื่อนี้เป็นเครื่องมือในการวางกฎกติกาการปกครอง สร้างความเชื่อที่ว่าเมื่อทำผิดกับคนก็เหมือนผิดต่อผีด้วย เมื่อสามารถตกลงเรื่องที่ขัดแย้งกับมนุษย์แล้วต้องเลี้ยงผีอีกก็มีหลายกรณี กฎเกณฑ์ข้อบังคับนี้เป็นจารีตประเพณีที่ชาวอิ้วเมี่ยนทุกคนยึดถือปฏิบัติต่อกันมาอย่างเคร่งครัดจนกระทั่งทุกวันนี้

กรณีเกิดข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทขึ้นไม่นิยมไปฟ้องตำรวจหรือศาล มักจะปรึกษาหารือกันภายในหมู่บ้าน โดยใช้กฎข้อบังคับตามประเพณีแห่งเผ่าในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนทำหน้าที่จัดการปัญหาเรื่องราวต่างๆที่เกิดอยู่ในชุมชน บางครั้งต้องเรียกผู้หลักผู้ใหญ่คนอื่นเข้ามาร่วมรับฟังการพิจารณาและแสวงหาทางออกร่วมกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ไปเกี่ยวข้องกับชนกลุ่มอื่นซึ่งไม่ได้นับถือผีในรูปแบบเดียวกัน หรือคนต่างเผ่าที่มากระทำผิดในชุมชนอิ้วเมี่ยน ถึงจะเข้าไปแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายไทย เป็นสังคมที่ใช้กฎเกณฑ์สองระบบในเรื่องเดียวกัน โดยให้เป็นสิทธิของคู่กรณีในการเลือกใช้กฎจารีตก่อนที่จะใช้กฎหมายหลัก ซึ่งไม่มีการบังคับให้ต้องทำตามขั้นตอนนั้น แต่จะอ้างว่าเป็นเรื่องของคนภายในก็ไม่ต้องไปใช้กฎเกณฑ์ภายนอก กฎจารีตความเชื่อนั้นถือว่ามีเทพเจ้าสามดาวเป็นใหญ่ มีพวกภูตผีปีศาจซึ่งเป็นวิญญาณเร่ร่อนทั้งหลาย เทพเจ้าประจำถิ่นอยู่ลดหลั่นกันไปตามลำดับ อิ้วเมี่ยนต้องให้การนับถือวิญญาณประจำท้องถิ่น เมื่อมีคนเกิดในบ้านต้องแจ้งแก่ผีเรือน “Jaa-Fin Ziouv” (จา-ฟิน เฒี้ยว) ให้ช่วยคุ้มครอง ตั้งชื่อขึ้นทำเนียบผีของตระกูลไว้ ผู้ชายต้องผ่านพิธี “Guaax Dang” (กว๋า ตัง) จึงจะเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์ วิญญาณของบรรพบุรุษจะกลับมาเยี่ยมและอวยพรให้ลูกหลาน ตลอดชีวิตจึงเกี่ยวข้องกับผีและวิญญาณอย่างยิ่ง

โดยสรุปแล้วความสัมพันธ์ลักษณะนี้ ในอดีตจะเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะผู้ชายที่มีความสามารถทางพิธีกรรมสามารถประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อยกฐานะทางสังคมของครอบครัว ส่วนผู้หญิงจะถูกกันให้ออกจากการมีส่วนร่วมทางสังคมหรือพิธีกรรมใหญ่ๆทั้งหลาย การศึกษาก็สนับสนุนให้กับเยาวชนที่เป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เป็นสังคมที่

ยังเห็นผู้หญิงเป็นวัตถุของผู้ชายมากกว่าที่จะเป็นผู้มีสิทธิเท่าเทียมกับอย่างสมบูรณ์ อาทิเช่น เรื่องการใช้สิทธิทางเพศของผู้ชายจะถือได้ว่ามีอิสระมาก แม้แต่งงานมีคู่สมรสอยู่แล้วยังคงมีสิทธิที่จะไปเที่ยวหญิงสาวที่เป็นอิสระทั้งหลายได้อยู่ แต่ผู้หญิงไม่สามารถเกี่ยวข้องกับผู้ชายคนอื่นได้เลย ถ้าหากยังถือว่าเป็นหญิงที่ถูกจองหรือหมั้นหรือเป็นภรรยาของผู้ชายคนใดคนหนึ่ง การสืบทอดมรดกก็ตกแก่ชายเป็นหลัก จะให้แก่ผู้หญิงบ้างก็ตรงที่ให้สามีเป็นผู้สืบสกุลหรือมีลูกมาช่วยสืบสกุลของครอบครัวเท่านั้น และหากผู้หญิงคนใดเป็นหมั้นสังคมจะมองว่าเป็นสิทธิของผู้ชายที่จะมีภรรยาเพิ่มขึ้น ขณะที่ผู้หญิงที่รู้ว่าผู้ชายเป็นหมั้นตนเองจะแต่งงานใหม่กลับทำไม่ได้ การชดเชยความเสียหายให้แก่หญิงที่ถูกล่วงละเมิดก็เป็นแต่เพียงการสมมุตเท่านั้น แท้จริงหญิงที่ได้รับการหมั้นมักจะไม่ได้รับอะไรจากชายที่ตนเองยอมเป็นคู่หมั้นและยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากเชื่อว่าตนเองจะได้สมรสกัน แต่หากภายหลังชายนั้นมีหญิงคนรักใหม่ หญิงนั้นจะได้สิทธิ์ตามสัญญาหมั้นเพียงส่วนที่จ่ายให้มาแล้วจริงๆเท่านั้น ส่วนที่ยังไม่ได้จ่ายมาจะเรียกร้องให้จ่ายแก่ตนก็ไม่ได้ ในขณะที่ถ้าหญิงผิดสัญญาหมั้นการจ่ายเพื่อชดใช้คืนจะต้องจ่ายสองเท่าที่ได้รับมา ดังนั้นฐานะทางสังคมของหญิงขึ้นอยู่กับสามีของตนจะให้เกียรติและยกย่องเพียงใดหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรที่เกิดมาจากหญิงที่สมรสกับนอกสมรสก็ได้รับสิทธิในมรดกไม่เท่ากัน ฐานะทางสังคมก็แตกต่างกัน เว้นแต่ว่าบิดาจะมอบให้ก่อนที่ตนเองจะเสียชีวิตเท่านั้น เพราะการสืบทอดวงศ์ตระกูลจะไม่สืบทอดผ่านผู้หญิงแต่สืบทอดผ่านทางผู้ชาย ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงอาศัยความสัมพันธ์ที่มีมาจากผีบรรพบุรุษเป็นหลัก นับว่าเป็นสังคมต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิทธิความเท่าเทียมกันอย่างเร่งด่วนเพื่อผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับชาย

ในประวัติศาสตร์ของชนชาติอิ้วเมี่ยนพวกเขาได้รับความยอมรับจากรัฐผู้ปกครองในแต่ละถิ่นให้ชนชาติชั้นสองของสังคม ดังนั้นพวกเขาได้เพียรพยายามอย่างยิ่งในการผนวกหรือผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมกระแสหลักของท้องถิ่น บางครั้งถือปฏิบัติจนเข้าใจไปว่าเป็นกฎเกณฑ์แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ก็มี แม้แต่ชื่อชนชาติก็เป็นสิ่งที่ชนชาติอื่นตั้งให้และเพิ่งมากำหนดทิศทางการเรียกชื่อของตนเองขึ้นเมื่อประมาณห้าสิบปีมานี้เอง และเป็นภายหลังจากที่ทางการจีนได้เปลี่ยนแปลงตัวอักษรที่ใช้เขียนคำว่า “Yao” หรือชาว“เย้า” ในภาษาไทย โดยภาษาจีนใช้อักษร 瑶族 อ่านว่า *Yáo zú* ออกเสียงว่า “เหยา จู๋” หมายถึง หินมีค่าหรือ หยก ชาวอิ้วเมี่ยน (Iu-Mienh) จึงนิยมเรียกตนเองว่าอิ้วเมี่ยนและเริ่มยอมรับตัวเขียนมากขึ้น ในภาษาอังกฤษก็เริ่มใช้คำว่า Iu Mien ชาวอิ้วเมี่ยนในชุมชนเป้าหมายการทำวิจัยได้ก็นิยมเรียดตนเองว่าเผ่าอิ้วเมี่ยน ชนชาวอิ้วเมี่ยนจัดอยู่ในสำเนียงภาษา Mien กลุ่มภาษา Hmong-Yao ตระกูลภาษา Austro-Thai เป็นกลุ่มภาษาเล็กๆที่มีแหล่งกำเนิดอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศจีน โดยมีบรรพบุรุษชื่อว่า เปี้ยน ฮู่ง (Bienh Hungh) สำหรับการเรียกชื่อชาติพันธุ์ในภาษาไทยคนเรียกว่า “อิ้วเมี่ยน” เรื่องราวของชาวอิ้วเมี่ยนบ่งบอกให้ทราบเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า เป็นประชาชาติเก่าแก่ที่ถูกซัดด้วยคลื่นแห่งการเมืองการปกครองที่ทั้งเป็นมิตรและปรปักษ์ แต่สิ่งเหล่านี้ยังคงไม่สามารถทำให้ชาวอิ้วเมี่ยนเรียนรู้มากพอที่จะรวมตัวกันก่อตั้ง

รัฐหรือประเทศขึ้น ไม่มีสิ่งใดในชนชาติอิ้วเมี่ยนที่เป็นเอกลักษณ์ของพวกเขาเองโดยที่ไม่ได้รับหรือประยุกต์มากจากชนชาติอื่น ช่วงเวลาที่เข้าสู่ประเทศไทยผู้ปกครองในยุคนั้นมีท่าทีต่อชาวอิ้วเมี่ยนในทางที่ดีมาก ยอมรับความเป็นมนุษย์และให้เกียรติปกครองตนเองในระดับหนึ่ง ตั้งแต่ในยุคแรกแล้วที่ชาวอิ้วเมี่ยนแสวงหาแหล่งเพาะปลูกฝิ่นบนเทือกเขาในเขตภาคเหนือของประเทศไทย เพราะบ้านเมืองล้านนาในตอนนั้นไม่ผู้คนอาศัยมากนัก การยอมรับปรับตัวทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสังคมส่วนใหญ่นั้น ชาวอิ้วเมี่ยนสามารถปรับตัวได้ดี และไม่มีปัญหาความขัดแย้งกับชาวล้านนาหรือชาวสยาม มักจะแยกตัวออกมาจากปัญหาการแก่งแย่งอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ภูเขาสูงของภาคเหนือตอนบนจึงนิยมอยู่อย่างสงบและเชื่อฟังหน่วยงานของรัฐ แต่ชาวอิ้วเมี่ยนมักจะร่วมทำกิจการกับใครได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง เพราะเป็นชนชาติที่หยิ่งทระนงในศักดิ์ศรี ไม่ชอบเป็นข้ารับใช้ของใครจนตลอดชีวิต หรือมักจะอ้างว่าตนเองก็เท่าเทียมกับคนอื่นหรือเป็นส่วนหนึ่งที่เหมือนกันกับชาวเมืองในท้องถิ่น เพื่อให้มีความกลมกลืนทางการดำเนินชีวิตหลายคนก็พร้อมที่จะปฏิบัติตามจารีตประเพณีของคนส่วนใหญ่โดยทันที แต่ก็ยังไม่ใช่ทั้งหมดยังเหลือพื้นบางส่วนที่ชาวอิ้วเมี่ยนยังกันไว้ให้แก่ความเชื่อในบรรพชนที่ชื่อว่า เปี้ยน สู่ง ไม่ว่าจะอย่างไรชาวอิ้วเมี่ยนส่วนหนึ่งนั้นก็จะยังคงรักษาระบบทายาทผู้รับสืบสกุลให้อยู่ในฐานะพิเศษเอาไว้ ซึ่งเราจะพบว่าสิทธิการรับมรดกของทายาทแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน เช่นผู้ชายจะได้มากว่าผู้หญิง ผู้หญิงที่ออกเรือนแล้วจะไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่อีกแต่จะได้รับการให้โดยเสน่หาเท่านั้น ส่วนลูกสาวที่ยังไม่ออกเรือนจะได้รับมรดกบางส่วนพร้อมกับที่ดินส่วนตัวที่พ่อแม่ยกให้ทำกินในที่ดินทำกินนั้นเรียกว่า “สิ เจ๊ย เด่ย” (siqc Jeiv Ndeic) ในบรรดาลูกชายด้วยกันคนที่เลี้ยงดูพ่อแม่จนพ่อแม่เสียชีวิตนั้นจะได้รับทรัพย์กองมรดกทั้งหมดโดยเฉพาะที่ดิน ส่วนสังหาริมทรัพย์นั้นโดยทั่วไปจะแบ่งให้แก่ทายาททุกคนอย่างเท่าเทียมกันแต่ต้องเป็นภายหลังจากที่จัดการพิธีศพเป็นที่เรียบร้อยแล้วเท่านั้น ถ้าหากมีเหลือเท่าไรค่อยมีการแบ่งให้ ซึ่งส่วนมากจะไม่แบ่งให้เนื่องจากมีไม่มากนักก็ให้แก่ทายาททางธรรมรับไปทั้งหมดเพราะเขาต้องรับหน้าที่สืบทอดวงศตระกูลของบรรพบุรุษต่อไป คนแต่งงานออกเรือนไปเพื่อไปนับถือผีบรรพบุรุษของตระกูลอื่นก็สิ้นความเป็นทายาทกันไปในขณะที่แต่งงานหรือเมื่อประกอบพิธี “Caeqv Mienv Kuv” (แซะ เมี้ยน คู้) ตัดสายสัมพันธ์จากทำเนียบผี คงเหลือแต่สิทธิความเป็นลูกหลานผู้สืบสายโลหิตเท่านั้น การทำหน้าที่กราบไหว้ผีบรรพชนก็มีการรักษาอยู่เพียงแค่รุ่นของตนเองเท่านั้น ส่วนลูกหลานหลังจากนั้นก็ให้ถือว่าหมดสิ้นหน้าที่ต่อการกราบไหว้ผีบรรพชน เรื่องนี้จึงเป็นที่มาของการที่ผู้หญิงด้อยค่ากว่าผู้ชายในสายตาของชาวอิ้วเมี่ยน เพราะลูกสาวหรือลูกชายที่ปล่อยไปเป็นผู้สืบสกุลของคนอื่นนั้นพ่อแม่จะเกี่ยวข้องหรือได้รับการนับถือว่าเป็นญาติทางธรรมก็เฉพาะขณะที่พ่อแม่ตามสายโลหิตยังคงมีชีวิตอยู่เท่านั้น เมื่อพ่อแม่หรือตัวของลูกตายลงแล้วหน้าที่ดังกล่าวก็หมดสิ้นลงไปโดยปริยาย ลูกหลานที่กลับมาเกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษหรือครอบครัวของตระกูลเดิมอยู่บ้างก็เป็นเพียงแค่ความรู้สึกภายนอกทายาททางธรรม ไม่ใช่ความเป็นทายาทโดยธรรมดังกล่าวก็ไม่มีความหมายในเรื่องกองมรดกเช่นกัน(เลาแสง.2551)

ความเป็นอิ้วเมี่ยนนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการสืบสายโลหิตจากพ่อแม่ที่เป็นชาวอิ้วเมี่ยนแต่อย่างใด แม้ว่ามีพ่อแม่เป็นชาวอิ้วเมี่ยนหรือเป็นชนเผ่าอื่นที่ไม่มีต้นสายสาแหลกตระกูลที่เกี่ยวกับชาวอิ้วเมี่ยนเลย แต่ถ้าบุคคลนั้นแสดงออกอย่างชัดเจนว่าตนเองเป็นคนหนึ่งที่ยอมรับวัฒนธรรมจารีตประเพณีการกราบไหว้ผีบรรพชนแบบอิ้วเมี่ยนเขานับถือกระทำกันอยู่ โดยที่ตนเองได้ยอมรับที่จะเป็นทายาททางธรรมของครอบครัวอิ้วเมี่ยนครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง เมื่อจะเข้ามาอยู่ครอบครัวนั้นจะต้องประกอบพิธีเพิ่มชื่อในทำเนียบผีบรรพชน “Tim Mienv Kuv” (ทิม เมี้ยน คู้) โดยอาศัยเรื่องการนับถือผีบรรพชนเดียวกันนี้ในการแสวงหาจุดเชื่อมต่อเข้ากับครอบครัวในตระกูลใดตระกูลหนึ่งของชาวอิ้วเมี่ยนให้ได้ โดยต้องเป็นการสืบสาวกลับไปถึงการนับถือว่า เปี้ยน สู่ง เป็นพระเจ้าของตนเองด้วย ดังนั้นฐานะที่เกิดมาเป็นลูกผู้หญิงจะสิ้นสุดความเป็นอิ้วเมี่ยนทันที ที่เธอได้แต่งงานกับคนเผ่าพันธุ์อื่นที่ซึ่งไม่อนุญาตให้นับถือ เปี่ยน สู่ง เพราะให้ถือว่าเขามีเชื้อชาติตามสามี ลูกที่เกิดมาก็ไปมีเชื้อชาติตามสามี จะมีกรณียกเว้นอยู่บ้างก็ตรงที่ได้ตกลงว่าจะกลับมานับถือผีบรรพบุรุษของชาวอิ้วเมี่ยนต่อไป หรือมอบตัวเองเป็นทายาทสืบสกุลผีบรรพบุรุษของชาวอิ้วเมี่ยนสายตระกูลใดตระกูลหนึ่ง และในทัศนะของชาวอิ้วเมี่ยน(ที่นับถือ เปี้ยน สู่ง) เขาถือว่าคนที่ไม่นับถือ เปี้ยน สู่ง เป็นพระเจ้าก็ไม่ใช่ชาวอิ้วเมี่ยนอย่างแท้จริง ดังนั้นคนที่เกิดจากพ่อแม่ที่เป็นอิ้วเมี่ยนมาก่อนต่อมาได้เลิกนับถือ เปี้ยน สู่ง เพราะไปนับถือพระเจ้าอื่นอย่างเช่นศาสนาอิสลาม ศานาคริสต์ ศาสนายิว หรือลัทธิอย่างอื่นที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว จึงถูกนับว่าเป็นคนต่างชาติ(ไม่ใช่ทายาททางธรรม)โดยเรียกว่า “จั๋น” (Janx) ทั้งหมด เราจึงพบว่าจำนวนประชากรอิ้วเมี่ยนไม่มีการขยายตัวมากนักในท้องถิ่นที่ไม่ยอมรับความเท่าเทียมทางชนชาติ โดยเฉพาะที่ถือว่าชาวอิ้วเมี่ยนความต่ำต้อยกว่า แต่จะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในดินแดนที่ให้การยอมรับชาวอิ้วเมี่ยนเป็นชนชาติหนึ่งที่มีความเท่าเทียมหรือบางทีให้มีสิทธิพิเศษ

1.2 การปรับตัวของกระบวนการยุติธรรมในสังคมอิ้วเมี่ยน(ภาพรวม)

ชาวอิ้วเมี่ยนได้อพยพเข้าในประเทศไทยหลายกลุ่ม แค่ละกลุ่มได้เข้ามาในเวลาที่แตกต่างกัน หลายกลุ่มเข้ามาในช่วงที่หัวเมืองทางเหนือยังมีอำนาจในการปกครองตนเองเต็มที่ เจ้าเมืองในท้องถิ่นจะเป็นผู้ดูแลคนในท้องถิ่นด้วยจารีตประเพณีการปกครองแบบดั้งเดิมที่เคยใช้กันมา ได้มีการตั้งผู้นำกลุ่มอพยพของชาวอิ้วเมี่ยนหลายท่านให้ช่วยปกครองในพื้นที่ภูเขา โดยช่วยเก็บส่วยต่างๆส่งให้ทางการ บางกลุ่มเข้ามาเมื่อตั้งหน่วยปกครองในท้องถิ่นขึ้นเป็นจังหวัด เป็นอำเภอ เป็นตำบลเรียบร้อยแล้ว จึงไม่มีผู้ใดที่ได้รับตำแหน่งพญา แต่ได้รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านแทน แต่กระบวนการยุติธรรมนั้นก็ยังคงมีการผสมผสานระหว่างจารีตประเพณีและกฎหมายบ้านเมืองเข้าด้วยกัน

ดังที่ได้มีการศึกษามาแล้วข้างต้น จะสังเกตได้ว่าชุมชนชาวอิ้วเมี่ยนมีความเชื่อเรื่องความยุติธรรมที่เป็นไปในลักษณะความกลมกลืนระหว่างธรรมชาติของสรรพสิ่งกับธรรมชาติของมนุษย์ มีการให้นิยามความหมายของความยุติธรรมเด่นชัด ซึ่งสามารถเข้าใจได้ง่ายว่า หมายถึง ความ

ถูกต้องสอดคล้องเที่ยงต่อความเป็นจริงอย่างที่ควรจะเป็น และในส่วนของกระบวนการยุติธรรมนั้นก็ผูกอยู่กับหลักข้อเชื่อดังกล่าวมาตลอด อาจมีการเปลี่ยนรูปแบบไปบ้างสำหรับชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ หรือความแตกต่างทางความเชื่อในพระเจ้าผู้สร้างโลก โดยเทียบความหมายของคำว่ายุติธรรมจากคำว่า Baengh Fim (แป้ง ฟิม) “ความพอดีกับแก่นสาร” หรือนิยามใหม่ได้ว่า “ความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น” เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมนั้นต้องเป็นไปตาม Doz Leiz (โต๋-เล่ย) คือธรรมะกับกฎเกณฑ์แห่งความถูกต้อง มีความสอดคล้องเหมาะสมกับความจริง ความจริงนั้นต้องมีลักษณะอย่างที่ควรจะเป็นด้วย ขั้นตอนนี้เราจึงต้องใช้เหตุผลและสติปัญญาประกอบความเมตตาความรักเข้าอำนวยให้เกิดขึ้น เช่นนี้แหละชาวอิ้วเมี่ยนจึงเรียกสิ่งเหล่านี้ที่เป็นเรื่องของอุดมคติเป็นเรื่องของจิตวิญญาณประสานเป็นหนึ่งเดียวกับสรรพสิ่ง การค้นหาก็ด้วยการใช้จิตใจหรือมโนธรรมคิดหาด้วยเหตุผลอันบริสุทธิ์ เที่ยงตรง สัตย์ซื่อในการให้ความเสมอภาคแก่ทุกสิ่ง เป็นอิสระจากการลุ่มหลงหรือการมัวเมาในอคติส่วนตน จึงได้ Baengh Fim (แป้ง ฟิม) หรือความยุติธรรม ออกมาให้แก่คนหรือสังคมของเรา สิ่งนี้จึงเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่มีต่อสังคมและสังคมต้องให้แก่มนุษย์ทุกคนอย่างเสมอภาค อย่างเท่าเทียมและบนความเสรีอย่างเหมาะสมลงตัว ฉะนั้นในยุคหนึ่งเวลาหนึ่งที่ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัตรนั้น คุณธรรม ศีลธรรมและจารีตประเพณีก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามที่ควรจะเป็น มนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ให้เป็นรูปธรรม(กฎหมาย)มากขึ้น โดยที่ไม่ควรทำให้คุณค่าหรือธรรมะลดระดับลงมาตามอำเภอใจของใครคนใดคนหนึ่งที่เห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้

1.2.1 รูปแบบพื้นฐานการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีชุมชนบ้านห้วยชมภู

ชุมชนสองแห่งนี้ต่างมีฐานะเป็นชุมชนหลักมีชุมชนบริวารหลายหย่อมบ้าน ชุมชนบ้านห้วยชมภูมีจุดแข็ง คือเป็นชุมชนที่มีอำนาจของผู้ปกครองระดับกำนันประจำตำบลห้วยชมภู ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภูอยู่ในหมู่บ้านนั้น นอกจากนี้ยังประกอบด้วยรากฐานทางประวัติศาสตร์ความเป็นเจ้าถิ่นที่ยาวนานในพื้นที่ คือเนื่องจากเคยเป็นชุมชนดั้งเดิมของเทือกเขาแดนลาวนี้ ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีประสบการณ์และความสามารถในกฎหมายไทยมากจึงนิยมใช้กฎหมายไทยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน มักจะไม่ค่อยอ้างสิทธิอำนาจของโลกฝ่ายวิญญาณ เหมือนหมู่บ้านผาลั้ง อีกเหตุผลหนึ่งเป็นชุมชนที่กำนันอยู่ด้วย ชาวบ้านส่วนมากให้การเชื่อฟังการไกล่เกลี่ยหลายเรื่องเป็นได้อย่างรวดเร็ว บุคคลสำคัญในชุมชนบ้านห้วยชมภูจะประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มผู้นำพิธีกรรม กลุ่มข้าราชการประจำและเจ้าของกิจการ และกลุ่มผู้นำตระกูล ผู้นำตระกูลของกลุ่มแซ่จะมีบทบาทพอสมควรในการให้ข้อคิดเห็นกรณีที่ต้องจัดการปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องระหว่างตระกูล ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนห้วยชมภูนี้ สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังนิยมใช้วิธีการเจรจาด้วยตนเองก่อน จากนั้นหากไม่ได้รับการเยียวยาจะไปขอให้ผู้ใหญ่ที่ตนให้การนับถือช่วยเจรจาให้ หรือขอให้แกน

นำชุมชนช่วยเรียกให้ผู้ก่อเหตุมาไต่ถามข้อเท็จจริงและกำหนดโทษปรับตามสมควร เรื่องที่คู่กรณีเป็นคนในเผ่าจะใช้จารีตประเพณีแบบดั้งเดิม และถ้าคู่กรณีเป็นคนต่างท้องถิ่นหรือต่างเผ่าจะพึ่งตำรวจ เรื่องถึงกับต้องฟ้องศาลให้ช่วยพิพากษาเกิดขึ้นน้อย ส่วนมากจะไกล่เกลี่ยกันในพื้นที่จนเสร็จ บางครั้งต้องวางค่าป่วยการแต่ส่วนมากเป็นการดำเนินการให้เปล่า แล้วจัดโต๊ะอาหารเลี้ยงเพื่อให้ขอโทษกันตามประเพณี

ชุมชนบ้านห้วยชมภูอยู่ติดกับชุมชนของชาวจีน(วาวี) มีการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่มาก รูปแบบการประกอบพิธีกรรมภายหลังจากการเจรจาไกล่เกลี่ยจึงมักจะไม่มีแล้ว ดังนั้นกลุ่มผู้นำพิธีกรรมก็ไม่ค่อยมีบทบาทในชุมชนเหมือนกับอดีต ผู้นำชุมชนส่วนมากเป็นกลุ่มหัวสมัยใหม่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมหลักได้เป็นอย่างดี มีการออกแบบนวัตกรรมทางสังคมใหม่ๆ อยู่เสมอไม่ให้มีลักษณะหยุดนิ่ง ส่วนมากเมื่อเทียบกับชาวบ้านผาลั้งแล้วถือว่าปัจจุบัน สภาพความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับยุคที่กฎหมายอุทยานแห่งชาติเข้าถึงพื้นที่อย่างใกล้ชิดนั้นทำได้ดีกว่าเยอะ จากเดิมที่ชุมชนตั้งโครงการที่จะทำการพัฒนาการท่องเที่ยวบนดอยกาดผีด้วยเอง เปลี่ยนเป็นการพัฒนาร่วมกันสามฝ่าย โดยสนับสนุนให้มีการตั้งวนอุทยานแห่งชาติในพื้นที่ และร่วมกับตำบลวาวีในการดึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว นับได้ว่ามีการปรับระบบจารีตประเพณีที่ดี ทำให้หลุดพ้นไปจากกลุ่มที่ทางการต้องควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ชุมชนจะรับประโยชน์ทางอ้อมจากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน หรือช่วยซื้อหาสินค้าและบริการ เช่นสถานที่พัก สถานที่อันเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตชุมชนที่เป็นการเกษตรกรรมแบบกึ่งพึ่งพิงตลาด การที่ผลักภาระการจัดการสิ่งแวดล้อมไปให้กับทาวนอุทยานแห่ชาติแต่อยู่ในความดูแลสอดส่องของชุมชนทำให้มีโอกาสที่ผืนป่าและทรัพยากรธรรมชาติอื่น เช่นชนิดและจำนวนของสัตว์ป่าจะได้รับการฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว และการเพิ่มสถานที่ทางราชการในพื้นที่เป็นการเพิ่มพูนแหล่งงานให้กับเยาวชนในพื้นที่ได้มากขึ้น นอกจากนี้แล้วยังเป็นผลพลอยได้ให้ยกระดับกระบวนการยุติธรรมชุมชนให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น คือรัฐและหน่วยงานของรัฐทำงานยุติธรรมร่วมกับชุมชน เพราะชาวบ้านบางส่วนเข้าไปเป็นข้าราชการอยู่ในหน่วยงานได้มากขึ้น

1.2.2 รูปแบบพื้นฐานการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีชุมชนบ้านผาลั้ง

ตลอดพื้นที่รอบอาณาเขตหมู่บ้านผาลั้งมีผืนป่าที่ชาวบ้านเคยร่วมกันรักษามา กลายเป็นที่หมายปองของหน่วยงานภาครัฐ ที่จะเข้ามาอ้างอำนาจรัฐควบคุมสิทธิชุมชนในการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่าอาจจะถูกไล่ที่ในที่สุดจึงได้หาซื้อบ้านและที่ดินในพื้นราบมากขึ้น ย้ายไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ เพื่อเตรียมที่ไว้หากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นจริงๆ สภาพชุมชนปัจจุบันค่อนข้างเงียบเหงา สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ไม่อยู่ในหมู่บ้านไปขายแรงงานในที่อื่นไม่มีเวลามาสนใจความเป็นไปของชุมชน เป็นโอกาสให้คนบางกลุ่มที่อยู่ในชุมชนได้แอบนำกล้ากาแฟ ชาและไม้ไปปลูกไว้ใต้ผืนป่า แล้วหาโอกาสไปตัดตอนน้ำเพื่อให้ต้นไม้ค่อยๆยืนต้นตาย เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีกว่าที่คนส่วนใหญ่จะรู้เรื่องผืนป่าของส่วนรวมนั้นถูกบุก

รุกจับจองเป็นพื้นที่ส่วนตัว ต้นไม้หลายร้อยต้นก็แห้งตายเกิดเป็นปรากฏการณ์ไฟไหม้ป่าที่รุนแรงที่สุดในรอบหลายสิบปี ทั้งๆที่เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำที่เป็นหัวน้ำของชุมชน คนที่บุกรุกก็อ้างว่าเขาไม่มีที่ดินที่ไหนจะปลูกกาแฟหรือชาได้ แม้แต่แกนนำชุมชนเองหลายคนก็มีส่วนบุกรุกด้วย ทำให้เยาวชนในหมู่บ้านที่ได้ทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาหลายปี เกิดความน้อยใจจึงลาออกจากตำแหน่งคณะกรรมการเยาวชนและกลุ่มหนุ่มสาวไปขายแรงงานในเมือง เวลาจะคัดเลือกหาแกนนำเยาวชนไปทำกิจกรรมแทบจะหาตัวแทนผู้สมัครไม่ได้เลย ผู้ที่ไปขายแรงงานจะกลับมาเฉพาะช่วงเทศกาลหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น หมู่บ้านผาลั้งจึงเข้าลักษณะของเพิงพักปลายไร่ในยามเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร เนื่องจากมีแหล่งอาชีพอื่นในพื้นราบและมีหลายครอบครัวที่ได้ซื้อที่ดินและสร้างบ้านไว้ในพื้นราบด้วย โดยให้เหตุผลว่ากลัวจะถูกไล่ที่แล้วไม่มีที่อยู่

ปัญหาของชุมชนแห่งนี้ก็คือ มีสมาชิกบางส่วนได้ฉวยโอกาสช่วงที่ชุมชนอ่อนแอช่วงชิงประโยชน์จากทรัพยากรผืนป่าที่เป็นพื้นที่ส่วนรวมไปอย่างตั้งใจ เพราะเห็นว่าองค์กรสิ่งแวดล้อมไม่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐที่จะทำอะไรพวกตนได้ นอกจากนี้ยังมีคนจากหมู่บ้านอื่นมาลักลอบแปรรูปไม้จากไม้ในอาณาเขตของหมู่บ้านผาลั้งไปขายให้คนที่อื่น โดยลากไม้ผ่านกลางหมู่บ้านผาลั้งแต่แกนนำก็ต้องนิ่งเฉยไม่ทำอะไร ชาวบ้านบางส่วนหมดศรัทธาในผู้นำชุมชน ดังนั้นการประชุมหมู่บ้านการนัดพัฒนาชุมชนจึงไม่มีคนออกไปให้ความร่วมมือ เยาวชนบ้านผาลั้งและกลุ่มผู้อาวุโสได้ร่วมกันผลักดันให้รื้อฟื้นคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมาใหม่ องค์กรนี้ยังไม่ได้จดทะเบียนและไม่มีบุคลากรที่สามารถดำเนินการจดทะเบียนให้แก่ชาวบ้านได้ มีการจัดประชุมหารือหลายครั้งในรอบสองปี บางคนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกรรมการทรัพยากรฯ ไม่เต็มใจทำงานเพราะทำแล้วไม่เห็นผล บางคนกลัวว่าจะเป็นที่เกลียดชังของคนที่เขาต้องเสียผลประโยชน์

ชาวบ้านอยากให้มีการควบคุมสัตว์เลี้ยงไม่ให้เข้าสวนและไม่ให้สร้างความรำคาญในชุมชน ได้แจ้งให้แกนนำทราบแล้วแต่ก็ไม่ได้ดำเนินการอะไรอีก วันที่ 1 มีนาคม 2551 แกนนำเยาวชนจึงได้นัดหารือเสนอแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้ง จากเดิมที่เยาวชนจะผลักดันเองนั้น มีมติให้เป็นโครงการที่คณะกรรมการทรัพยากรฯ จะเป็นผู้ผลักดันแทน และได้มีการนัดหารือร่วมระหว่างสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้งและร่วมกับแกนนำชุมชน ได้ยกร่างกติกาใหม่และนำเสนอขอมติจากที่ประชุมหมู่บ้าน ในวันที่ 9 มีนาคม 2551 ชาวบ้านผาลั้งนั้นเห็นด้วยกับข้อเสนอของที่ประชุมร่วมทุกอย่าง แต่ชุมชนบริวารคือหมู่บ้านแสนต่อไม่เห็นด้วยประเด็นเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชน และมีปัญหาเรื่องการควบคุมสัตว์เลี้ยงนั้นบ้านแสนต่อคงคุมไม่ได้ เมื่อที่ประชุมหมู่บ้านตกลงกันไม่ได้จึงกำหนดประชุมประชาคมขึ้นในวันที่ 9 เมษายน 2551 การประชุมประชาคมหมู่ที่ 4 ได้มีมติให้แยกหมู่บ้านและกำหนดแนวแบ่งเขตใหม่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ช่วงนี้อยู่ระหว่างดำเนินการขอแยกหมู่บ้านใหม่ การประชุมครั้งนั้นต้องเชิญผู้ใหญ่จากภายนอกชุมชนเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยเรื่องราว

วุ่นวายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรจึงดูมีหนทางออกมากขึ้น แต่ปัญหาหลายอย่างที่หมักหมมมานานก็ยังจัดการไม่ได้ คือเรื่องวิกฤตศรัทธา และความโลภอยากได้ที่ดินของส่วนรวมเป็นของส่วนตัว ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้บุกรุกยอมคืนที่ดินแปลงดังกล่าวแก่ชุมชนได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องภายในหมู่บ้านผาลั้งเอง การจะใช้กำลังบังคับเอาก็ดูไม่เป็นการเหมาะสมนัก ประธานสภาที่ปรึกษากล่าวว่า 'แผลเน่าข้างนอกยังเอายาทารักษาหาย แผลเน่าออกมาจากข้างในรักษาไม่หาย'

ชาวบ้านของหมู่บ้านนี้อยากให้ผู้นำชุมชนมีใจกล้าเสียสละและตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวมจริงๆ เพราะความอ่อนแอของชุมชนได้ทำให้สภาพทางสังคมต่างๆพลอยได้รับผลกระทบในทางเสียหายไปด้วย องค์การทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ก็ยังไม่ไดรับการอนุมัติจากทางการ(องค์การบริหารส่วนตำบลและที่ว่าการอำเภอ)ให้สามารถดำเนินการจัดระเบียบเกี่ยวกับการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพย์กรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ ทำให้มีบุคคลหลายกลุ่มอาศัยช่วงที่ชุมชนกำลังสับสนรอคอยคำตอบนี้ ดำเนินการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า สร้างความเสียหายให้แก่ความตั้งใจจริงของแกนนำชุมชน(แกนนำธรรมชาติที่รักชุมชน)จนหมดความอดทนที่จะรอคอยคำตอบจากทางหน่วยงานของภาครัฐ แต่ทว่ายังไม่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาชุมชนและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้เข้าไปทำงานในพื้นที่ได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง กลุ่มที่พยายามผลักดันให้เกิดการรักษาทรัพยากรธรรมชาติก็คือกลุ่มเยาวชนและแกนนำธรรมชาติที่ไม่มีบทบาทในทางสังคมเท่าที่ควร แม้ว่ากลุ่มผู้อาวุโสที่ให้การสนับสนุนอยู่อย่างเต็มที่แต่ก็ไม่สามารถทำให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนมีความชัดเจนเป็นที่เชื่อถือและยำเกรงของบุคคลทั่วไป ความจำกัดของการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีที่เดิมทีผูกอยู่กับแกนนำชุมชนที่มาจากผู้นำทางฝ่ายวิญญาณหรือผู้นำทางฝ่ายวิญญาณให้การสนับสนุนอยู่ แต่ปัจจุบันนี้เป็นเพียงผู้นำทางการที่ประชาชนไม่ได้ให้การสนับสนุน ทำให้ทุกอย่างต้องรอให้แกนนำชุมชนรุ่นต่อไปที่มีขึ้นในอีกหลายปีข้างหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชนอย่างแท้จริงเข้ามาบริหาร และดำเนินการกระจายอำนาจมาให้ประชาชนอีกทอดหนึ่ง และข้าราชการที่มีหน่วยงานอยู่ใกล้ชิดมากที่สุดกลับยืนยันว่าอำนาจรัฐเป็นของข้าราชการเท่านั้น ทำให้ชาวบ้านหมดกำลังใจที่ใช้สิทธิชุมชน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน ซึ่งเป็นการศึกษาจากปรากฏการณ์การใช้ระบบจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนบนพื้นที่สูง โดยได้รวบรวมรูปแบบจารีตประเพณีที่ใช้กันนับจากอดีตถึงปัจจุบันและสู่อนาคต ว่าจารีตประเพณีประเภทใดที่ควรให้คงอยู่ได้หรือพัฒนาให้กลายเป็นประการอื่นที่ดีกว่าได้ การศึกษาได้พบแนวโน้มของการโยกย้ายหรือมีการเคลื่อนย้ายออกจากชุมชน สาเหตุที่หนึ่งคือปัญหาเรื่องสภาพภูมิประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบกระแสนิยม คือไม่มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อาทิเช่น โรงเรียน สถานีอนามัย การประปา การไฟฟ้า การคมนาคม

สื่อสารที่ดีเพียงพอ ซึ่งที่ตั้งของชุมชนทั้งสองแห่งเป็นพื้นที่ห่างไกลชุมชนเมือง โดยเฉพาะที่ว่าการอำเภอซึ่งเป็นศูนย์กลางของการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาทั้งหลาย ในการวิจัยครั้งนี้ได้พบข้อมูลอันสำคัญว่า ในเบื้องแรกจริงๆของการก่อตั้งชุมชนย่อมไม่ได้ขออนุญาตต่อทางการที่ปกครองอยู่ในสมัยนั้น เนื่องจากชุมชนทั้งสองแห่งเป็นชุมชนชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนที่ได้รักความเป็นอิสระ มีระบบเศรษฐกิจแบบการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพ ช่วงเวลาที่อพยพเข้ามาก็เป็นช่วงที่เมืองเชียงรายเป็นเมืองร้างไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ในพื้นที่ภูเขา หรือแม้แต่ในพื้นราบก็ไม่มีคนอาศัยอยู่ ไม่มีหน่วยงานปกครองเช่นทุกวันนี้ จึงไม่ได้มีกฎหมายหรือคำสั่งของผู้ปกครองแห่งรัฐคอยสั่งห้ามไว้ว่าที่ใดอยู่ได้หรือไม่ได้ พื้นที่บริเวณไหนใช้ได้หรือไม่โดยเฉพาะเพื่อการเพาะปลูกแบบทำไร่เลื่อนลอย ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้เขาไปตั้งชุมชนที่ไหนหรือเมื่อไร อย่างไรเขามีองค์ความรู้โบราณตามแบบลัทธิความเชื่อของคนจีน เมื่อไปตั้งชุมชนตามที่เขาเชื่ออย่างสนิทใจว่ามีสิทธิอย่างเต็มที่บนเทือกเขาทุกลูก เพราะเขามีธรรมเนียมปฏิบัติอย่างนั้นมา กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ชนกลุ่มนี้ถืออยู่ในมือเป็นกฎแห่งเสรีภาพทั่วเขตเขา สำหรับชาวพื้นเมืองทางภาคเหนือแล้วคนอยู่ดอยไม่ใช่เรื่องแปลกและแต่ละท้องถิ่นจะมีกฎจารีตของท้องถิ่นนั้นใช้บังคับอยู่เสมอ กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่ดีประการหนึ่ง แต่เป็นเพียงเครื่องมือคอยอำนวยความยุติธรรมหาใช่ความยุติธรรมเลยทีเดียว ประกอบกับเมื่อชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มนี้เข้ามาตั้งชุมชนเป็นเวลานานแล้ว ทางรัฐบาลสยามเพิ่งจะรวบรวมดินแดนของประเทศราชทั้งหลายให้ใช้กฎหมายเดียวกันในช่วงสมัยรัชกาลที่ห้า หรือประมาณร้อยกว่าปีมานี้เอง การรวมศูนย์อำนาจดังกล่าวก็มีอิทธิพลอยู่เฉพาะในพื้นที่เมืองใหญ่ๆ เท่านั้น

ดังนั้นสิ่งแรกที่ได้รับจากการศึกษาการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีก็คือ กฎเกณฑ์ทางสังคมของแต่ชนชาติก็มีข้อดีของมันเองอยู่ หลักการหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ใช้ก็ยอมรับได้ในระดับหนึ่ง ประกอบมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในพหุสังคมเช่นที่เป็นอยู่ในขณะที่เป็นอาณาจักรแว่นแคว้นหรือนครรัฐไทนี้ แต่ละนครรัฐหรือแต่เมืองจะมีเจ้าเมืองปกครองมาตลอด ซึ่งแต่ละเมืองก็เชื่อในเรื่องหลักความยุติธรรมชุมชน โดยที่แต่ละเมืองก็จะยอมรับอำนาจของนครรัฐใหญ่ในระดับหนึ่ง แต่ภายในนครรัฐย่อยๆก็มีกฎเกณฑ์ที่ซ้อนกันอยู่หลายกฎเกณฑ์ การที่จะมายึดถือเพียงกฎใดกฎหนึ่งเท่านั้นเช่นที่ทางรัฐบาลสยามนำใช้จึงปรากฏว่ามีการต่อต้านในช่วงหนึ่งอย่างรุนแรง คงเพราะเหตุที่ไม่ใช่กฎแห่งความยุติธรรมที่สมบูรณ์แบบในตัวเอง และมันขัดต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่แต่ละเมืองใช้อยู่นั่นเอง

เมื่อทำการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลจากสังคมเมืองได้พบว่ามีการใช้ระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับสมาชิกชุมชนของหลายชนเผา โดยเฉพาะชนชาอิ้วเมี่ยนนั้นมีการใช้อยู่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในสมัยที่อยู่ในประเทศจีนแล้ว และมาถึงทุกวันนี้ก็ยังคงนิยมใช้กันอยู่ในชุมชนต่างๆ อาทิเช่นชุมชนบ้านผาลั้งและชุมชนบ้านห้วยชมภูเป็นชุมชนที่ยังยึดมั่นต่อการจัดการปัญหาภายในชุมชนด้วยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ซึ่งมีโลกทัศน์ที่เปิดกว้างมากขึ้น

ตามลำดับ โดยยอมรับการมีอยู่ของกฎเกณฑ์ที่ซ้อนกันอยู่ อาทิเช่นกฎหมายแห่งรัฐซึ่งเป็นกฎของประเทศและกฎจารีตประเพณีที่มีอยู่ในสังคมชนเผ่า ซึ่งเป็นจารีตที่ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่วรุ่นมาแล้ว กฎจารีตเหล่าที่มุ่งหมายให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข สามารถยอมรับซึ่งกันและกัน เข้าใจและให้อภัยกันได้เป็นกฎเกณฑ์แห่งภราดรภาพความเป็นพี่น้องความเป็นเครือญาติซึ่งเต็มไปด้วยความรักและความผูกพัน ซึ่งเผอิญสิ่งนี้เป็นเสมือนหนึ่งมรดกทางชนชาติที่เหลืออยู่อย่างเป็นรูปธรรมที่ช่วยเอื้อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม เหตุใดจึงถูกห้ามใช้ในการจัดการปัญหาและข้อพิพาทในสังคม ปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมเรียกว่า ยุติธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งภายในแฝงไปด้วย กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่หลากหลาย เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การประนีประนอมข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และนักวิชาการทั้งหลายได้ทำการศึกษาแล้วเห็นว่า มีความเหมาะสมและได้ผลในการป้องกันอาชญากรรมและการฟื้นฟูสังคมที่ได้รับผลกระทบทางอาชญากรรมได้ดียิ่งกว่า กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก พร้อมทั้งมีผลดีในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง แต่ทว่ายุติธรรมชุมชนที่กระทรวงยุติธรรมเสนอมาเป็นสิ่งที่ดีเพียงใด คงไม่อาจรู้ได้ถ้าหากไม่มีการนำมาเป็นนโยบายของฝ่ายบริหาร ออกกฎหมายรับรองและเผยแพร่ให้ประชนชนทราบถึงหลักการ และให้ประชาชนมีโอกาสได้ใช้อย่างจริงๆจังๆ อย่างที่ผ่านมาไม่ใช่ว่ารัฐไม่รู้ว่าสิ่งใดไม่ดี แต่เพราะว่ารู้ว่าสิ่งดีแล้วไม่ได้ทำให้เป็นจริงต่างหาก สังคมไทยจึงต้องจ่ายเพื่อกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายอย่างสาสม กล่าวคือนับวันจำนวนผู้ถูกคุมขังจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนสังคมจะยิ่งผลิตซ้ำความเสื่อมทรุดที่เกิดจากแนวคิดปรัชญาทางกฎหมายที่ไม่เชื่อว่า ความยุติธรรมมีอยู่จริง

ระบบจารีตประเพณีที่กลุ่มผู้อาวุโสอ้างถึงเวลาเสนอแนวทางออกให้แก่คู่กรณีนี้ เป็นสิ่งอ้างถึงเรื่องความเป็นเครือญาติเดียวกัน ลัทธิความเชื่ออย่างเดียวกัน สมาชิกในชุมชนเดียวกัน การอยู่ร่วมฉันพี่น้อง เป็นหลักการที่เรียบๆง่ายๆ ไม่ได้มีความสลับซับซ้อนอะไรเลย ถึงแม้ว่าองค์คณะผู้ไกล่เกลี่ยจะได้แนะนำว่าให้ประนีประนอมกัน ผู้เสียหายที่แท้จริงเขาทราบถึงสิทธิที่จะเลือกว่าจะใช้กระบวนการยุติธรรมนอกศาลหรือกระบวนการยุติธรรมในศาลก็ได้ หากเรื่องไหนที่เขาต้องการให้เป็นเรื่องพี่น้องคุยกันเขาจะมาหาชุมชน แต่เรื่องไหนที่เขาอยากให้มีการลงโทษผู้กรทำผิดตามกฎหมาย เขาจะแจ้งความร้องทุกข์กับตำรวจ คือสิทธิแห่งการเลือกที่หลากหลายของคู่กรณี แต่เมื่อเป็นการขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์หรือต่างชุมชนกัน เขาก็เลือกใช้กฎหมายที่มีความเป็นสากลกว่า

กรณีที่มีข้อขัดแย้งกับหมู่บ้านบริวาร ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถไปควบคุมหมู่บ้านบริวารได้เลย ไม่ว่าจะเป็นกรณีสัตว์เลี้ยงที่รบกวนพืชไร่พืชสวนอยู่ ผู้ใหญ่บ้านก็มักจะต้องเงียบเฉย ไม่กล้าไปว่ากล่าวชุมชนบริวารมากนัก เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรใกล้เคียงกัน และมีแกนนำชุมชนที่แข็งแกร่งยืนหยัดเพื่อชุมชนส่วนรวมได้อย่างหนักแน่น หมู่บ้านบริวารดังกล่าวสามารถเลือกทางเดินของตนเอง เหตุเพราะถือว่าเป็นคนละพวกเรียกร้องสิทธิว่าเขาต้องการกฎหมายไทยการไกล่เกลี่ยหรือจัดการปัญหาเช่นนั้นต้องไปใช้กฎหมายไทยที่เป็นกฎหมายบ้านเมือง จะไปฝืนใช้

กฎหมายประวัติศาสตร์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คงเป็นที่ยอมรับไม่ได้ สิ่งนี้ผู้ที่เป็นนักนิติศาสตร์ต้องรู้ไว้เสมอถึงเจตจำนงแห่งสิทธิมนุษยชนในความเป็นจริง กล่าวโดยสรุปก็คือมนุษย์ทุกผู้ปรารถนาจะเลือกสิ่งที่ตนเองไว้ใจได้มากที่สุด ไม่ใช่สิ่งเขาไม่รู้จักหรือไม่เป็นมิตรกับเขาเลย จึงไม่ค่อยจะยอมรับข้อเรียกร้องของชาวบ้านผาลั้ง เมื่อชาวบ้านของหมู่บ้านหลักไม่มีทางเลือกต้องยินยอมจัดประชุมชาคมให้ ในระหว่างการประชุมทุกครั้งนี้ก็แสดงจุดยืนของตนเองที่ต่อต้านคัดค้านตลอดเวลาดังเราจะเห็นได้จากการถอดเทปบันทึกการประชุมที่จะแนบมานี้ ด้วยเหตุแห่งข้อเท็จจริงดังกล่าวทางสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ได้พยายามปรับรูปแบบประเพณีการจัดการปัญหาให้ทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ จากเดิมที่ไม่นิยมการจดบันทึกรายงานการหารือก็ต้องยอมพัฒนาตนเองให้มีการเก็บรวบรวมเรื่องการหารือการประชุมเป็นระบบมากขึ้น เพื่อให้ใช้เป็นหลักฐานยืนยันได้ในโอกาสต่อไป ยิ่งอิ้วเมี่ยนมีอุปนิสัยรักความอิสระมาก แต่เพื่อช่วยกันรักษาสังคมให้สามารถรักษาระบบจารีตประเพณีไว้ ที่หมู่บ้านผาลั้งและที่หมู่บ้านห้วยชมภูได้มีการรวมกลุ่มทางความคิดเป็นองค์กรขนาดเล็กเกิดขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้มีแค่กลุ่มผู้นำพิธีกรรมเท่านั้นที่จะมีโอกาสถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชน ปัจจุบันกลุ่มผู้อาวุโสทั่วไปก็มีพื้นที่แสดงออกถึงองค์ความรู้และประสบการณ์ของตนเองมากขึ้นตามลำดับ กระบวนการใหม่ได้ให้ความจริงของวิถีชุมชนที่หลากหลายซึ่งดำรงอยู่จริงนั้นได้รับการเปิดเผยออกมาในรูปของจารีตประเพณีที่มีชีวิต ทำหน้าที่ในการรักษาเยียวยาความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนที่กฎหมายอาจอยู่สูงเกินไปสำหรับที่จะได้ปกป้องพวกเขา

เป้าหมายของการจัดการก็คือการมุ่งเน้นที่การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเยียวยาความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ต่อไป ไม่ได้มุ่งเน้นการแก้แค้นทดแทนหรือลงโทษผู้กระทำผิด นอกจากนั้นในชุมชนลาหู่และอาข่าที่อยู่ใกล้เคียงก็มีจารีตประเพณีการจัดปัญหาของตนเองต่างหาก ในอดีตการดำเนินการดังกล่าวมีระบบระเบียบสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี จารีตประเพณีนี้จึงเปรียบเสมือนเครื่องกรองอรรถคดีที่จะไปขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง ทำให้คู่กรณีต่างชนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย ประการสำคัญคือผู้ที่อยู่ร่วมฟังการพิจารณานั้น ทุกคนมีสิทธิเสนอแนวทางออกของปัญหานี้ ตัวผู้กระทำผิดเองก็สามารถต่อรองคำวินิจฉัยตัดสินได้อย่างเต็มที่ การที่ไม่ต้องเดินทางไปไกลถึงเมืองก็สามารถจัดการปัญหาได้สำเร็จย่อมหมายถึงการที่ได้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทในศาลหรือนอกศาลก็เป็นระบบหรือกระบวนการหนึ่งที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างจริงจังในการเยียวยาความยุติธรรมทางสังคม ที่ผ่านมาเราเชื่อว่ามีแต่รัฐเท่านั้นที่ทำได้เราหลงทางดงฝรั่งมาตลอด เนื่องจากบ้านเมืองของชนชาติทางตะวันตกกับของเรามีพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน ฝ่ายยกย่องสิทธิของปัจเจกชนอย่างยิ่งจึงมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในขณะที่สังคมทางตะวันออกของเรายกย่องความกลมกลืนทางสังคม เราใช้กฎหมายเพื่อรักษาธรรม ไม่ใช่ใช้กฎหมายรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกชนอย่างสุดโต่ง โดยที่ไม่เอะใจเลยประเทศสยามก็ได้สั่งให้ทำลายการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่นเสียแล้ว เปลี่ยนสถานะให้

ตำหนักของเจ้าเมืองเป็นคุกหลวง เป็นที่ขังนักโทษที่ผ่าฝืนคำสั่งของข้าราชการที่มาจากกรุงเทพฯ แนวคิดกฎหมายก็ปฏิเสธหลักความยุติธรรม และได้อาศัยอำนาจวางหลักการความสัมพันธ์ทางสังคมให้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ไม่ใช่อยู่ภายใต้หลักธรรมะ โดยศาลหรือกฎหมายหลักที่มีใช้อยู่ในประเทศไทยก็เป็นพยานให้เราในเรื่องนี้

ในกาลปัจจุบันกฎหมายเป็นสิ่งมาจากอำนาจของรัฐจนบดบังอำนาจแห่งธรรมหรือความยุติธรรมกลายเป็นสิ่งที่พึงรังเกลียดในสังคมไทยไปแล้ว กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ใช้มีลักษณะเอื้อให้ข้าราชการใช้อำนาจเต็มที่ และได้กำหนดพื้นที่ให้ประชาชนทำตามหรือรอรับผลการชี้นำของรัฐเท่านั้น การป้องกัน การลดปัญหาอาชญากรรมและความไม่สงบเรียบร้อยในชุมชน การแก้ไขอาญากรรมและความขัดแย้งในชุมชนให้ตรงตามความต้องการของคนในชุมชน การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดให้แก่ชุมชนและผู้เสียหาย สิ่งเหล่านี้เห็นได้ชัดเจนว่าประชาชนหรือชุมชนเป็นผู้มีส่วนเสียหายโดยตรง ทำไมรัฐ(องค์กรและเจ้าหน้าที่)ยังคงผูกขาดการเป็นเจ้าของความยุติธรรม และทำให้ประชาชนเป็นตัวตลกของปัญหาสังคม ที่ต้องเป็นผู้รับผลร้ายเสมอมาแต่สินค้าหรือผู้ก่ออาชญากรรมที่ส่งเข้าไปตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เมื่อกลับออกมาส่วนมากมีอาการเหมือนเชื้อโรคที่ดื้อยา กระทำผิดซ้ำๆซากๆรักษาไม่หายสักที ควรที่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายต้องทบทวนตนเองเสียทีไม่ใช่หรือว่าควรจะแก้ไขหรือปรับตัวให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการยุติธรรมดังกล่าวแค่ไหนเพียงใด

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น มีผลดีหลายประการต่อการช่วยฟื้นฟูสภาพทางสังคมให้มีความถูกต้องยืนอยู่บนรากฐานของความถูกต้องช่วยให้คนที่ทำผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมอย่างรวดเร็ว ก่อนจะกลายเป็นบุคคลอันตรายหรือสร้างภาระของสังคมที่ต้องคอยหวาดระแวง ทั้งเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐในการใช้จ่ายเพื่อป้องกันอาชญากรรม เพราะต้นเหตุของการกระทำผิดกฎหมาย ส่วนหนึ่งมาจากกฎหมายหรือคนใช้กฎหมายไม่ดี ไม่มีความยุติธรรมแล้ว อีกส่วนหนึ่งจากการที่สมาชิกในสังคมไม่ได้รับการขัดเกลาทางจิตใจ ขาดจิตสำนึก ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง ขาดความหวัง ขาดที่พึ่งพาในยามที่หมดสิ้นหนทาง เมื่อนั้นคนที่ถูกเอาเปรียบหรือได้คุ้นเคยกับการเอาเปรียบมาก่อนก็จะเย็นชาต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เห็นสังคมหรือผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเพียงแค่ขุมทรัพย์ที่มือใครยาวสาวได้ก็สาวเอา คนทุกคนมีแหล่งแห่งการกอบโกยไม่ใช่มีสังคมมนุษย์ไว้ให้แบ่งปันโอกาสหรือความรักอีกต่อไป เพราะไปเชื่อว่าความยุติธรรมไม่มีอยู่จริง ชุมชนซึ่งเคยเป็นแหล่งทุนทางสังคมก็ได้กลายเป็นแหล่งมั่วสุมของโจรและพวกขี้ลักขี้ขโมยไปแล้ว เพราะเราได้สร้างกฎเกณฑ์และสร้างหลักการอยู่ร่วมกันบนฐานของอำนาจบนเจตจำนงของคนที่อุปนิสัย(สันดาน)ชั่ว ตามอุปนิสัยของคนที่มีอำนาจเขาใช้มันเพื่อผลประโยชน์ของตน เราจึงได้จารีตประเพรีหรือกฎหมายบางอย่างที่เลวแต่ชอบธรรมตามกฎหมายหรือจารีตประเพณีนั้นๆ อาทิเช่น จารีตประเพณีปล้นพรหมจรรย์ของเด็กและเยาวชนที่ไร้เดียงสาในสังคมอิ้วเมี่ยน เรื่องอย่างนี้ต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน

การยึดอำนาจในการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยกฎหมายของรัฐสยามประเทศ เริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ปฏิบัติต่อหัวเมืองทางเหนือ จนเป็นที่คุ้นเคยของข้าราชการทั้งหลายในการยึดถือเอาทุกอย่างเป็นของรัฐทั้งหมด โดยทรัพยากรที่มีค่าทั้งหลายนั้นข้าราชการใช้ได้แต่ประชาชนจะดูแลและใช้ประโยชน์บ้างไม่ได้ เกิดความลักลั่นสร้างระบบอำนาจนิยมขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นการผลักคนให้มีอุปนิสัยเห็นแก่ตัวแทนที่จะร่วมกันสร้างผลกำไรให้แก่ประเทศชาติและเป็นส่วนหนึ่งในการพิทักษ์ความยุติธรรมทางสังคม กลับหันหลังในกับความเป็นธรรม ทุกอย่างอยู่ที่เจตจำนงของผู้มีอำนาจเหนือกว่าสั่งการลงมา ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศต้องยอมให้ข้าราชการและพวกของข้าราชการชี้นำ ผู้ที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อเรื่องการคืนชีวิตให้แก่ความเป็นธรรมก็คือนักนิติศาสตร์ คือผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นองค์กรที่สร้างและผลิตนักกฎหมาย นักรัฐศาสตร์เข้าไปใช้อำนาจตามกฎหมาย ต้องคอยย่ำคอยเตือนไว้เสมอว่า อำนาจของประชาชนที่มอบให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น อนุญาตให้เจ้าที่แค่เท่าที่มีกฎหมายระบุว่าอนุญาตเท่านั้น แต่สิทธิของประชาชนนั้นถูกจำจัดเฉพาะเท่าที่กฎหมายของประชาชนได้จำกัดไว้แล้วเท่านั้น นอกจากที่จำกัดสิทธิหรือห้ามอย่างเป็นทางการ ถือว่าเป็นอำนาจของประชาชนที่จะเข้าไปใช้สิทธิตามธรรมชาติได้เสมอ โดยที่รัฐและองค์กรของรัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีหน้าที่รับใช้ประชาชนเพื่อเอื้อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมไม่ใช่เข้ามารักษาผลประโยชน์ของใครคนใดเป็นการเฉพาะ และต้องพึงระลึกไว้เสมอว่าข้าราชการเป็นคนรับใช้ของพระราชา คำสั่งสอนของพระราชาที่ข้าราชการรักษาความยุติธรรมเหนือกว่ารักษากฎหมายนั้นต้องถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของทุกคน ดังนั้นทุกคนต้องมีอุดมการณ์ที่จะพิทักษ์รักษาความถูกต้องสอดคล้องเที่ยงตรงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น เพื่อเกิดประโยชน์สุขร่วมกันทุกฝ่ายในสังคมไทย โดยไม่มีการแบ่งแยกเพราะความแตกต่างทางเชื้อชาติศาสนาหรือถิ่นที่อยู่

3. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน เราพบว่าระบบการควบคุมความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยอาศัยกฎหมายเป็นเพียงเศษเสี่ยวหนึ่งของของกฎเกณฑ์หรือหลักการเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในสังคมเพื่อที่ทำการพิทักษ์ความยุติธรรมเท่านั้น การที่กลุ่มชาติพันธุ์อิ้วเมี่ยนนำเราระบบที่อยู่นอกเหนือกฎหมายบ้านเมืองเข้ามาจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชนอิ้วเมี่ยน จึงเป็นระบบหรือกระบวนการที่สมควรที่จะได้รับการยอมรับและส่งเสริมให้มีความถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมือง แม้ว่าแนวคิดทางกฎหมายของรัฐกับจารีตประเพณีของชนเผ่าไม่ใช่มาตรฐานเดียวกัน แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่ากฎเกณฑ์จารีตประเพณีกับกฎหมายที่ผู้มีอำนาจรัฐบัญญัติขึ้นตามสถานการณ์ของบ้านเมืองมีส่วนที่คล้ายกันคือเพื่อรักษาความสงบสุขและความเป็นธรรมใน

สังคม การปฏิเสธไม่ให้ประชาชนในชุมชนหนึ่งๆที่ห่างไกลความรู้ความเข้าใจในระบบกฎหมายบ้านเมือง แต่ต้องใช้ระบบกฎหมายที่อยู่อย่างเดียวนั้นในการการจัดการปัญหาเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเกิดภาวะที่เรียกว่า การปรับตัวไปในทิศทางที่แย่ลงและกลายเป็นสังคมที่ล้มเหลวในที่สุด การใช้หลักวิชานิติศาสตร์คือวิชาการใช้ปรัชญาทางด้านวิชาวิทยาศาสตร์ ตรรกะศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์และประวัติศาสตร์ร่วมกันเพื่อค้นหาหลักความยุติธรรม เพื่อให้ผลแห่งการค้นหาด้วยเหตุผลอันบริสุทธิ์นั้น ช่วยส่งเสริมประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทุกคนในการอยู่ร่วมกันหรือช่วยสร้างหลักการขจัดปัญหาข้อขัดแย้งทางความผิดในเรื่องเดียวกันของชุมชนที่แตกต่างกัน กระบวนการแก้ไขปัญหาอาจไม่ได้สิ้นสุดที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีชัยชนะเหนืออีกฝ่าย หากเป็นการดีที่สุดให้ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมเท่าๆกัน มีชัยชนะของคดีหรือข้อพิพาทเดียวกันอย่างเท่าเทียมเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และการลงโทษการประจารอาจมีระดับที่เบาบางที่สุดหรือเกิดขึ้นได้น้อยที่เพื่อสังคมกลับสู่ภาวะที่ปกติสุขเร็วที่สุด สิ่งนั้นคือเป้าหมายของการศึกษานี้ เพราะผลการศึกษาทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าความผิดพลาดในอดีตของกระบวนการยุติธรรมไทยคือการทำให้ประชาชนหรือชุมชนเป็นส่วนเกินในการพิทักษ์ความยุติธรรม ทั้งๆที่ผลกระทบของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยเนื้อแท้แล้วผู้ที่ได้ผลกระทบโดยตรงคือประชาชนหรือชุมชน ส่วนรัฐเป็นบุคคลสุดท้ายที่ได้รับกระทบจากพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดังกล่าว แต่รัฐเน้นกระบวนการที่ให้ฝ่ายหนึ่งชนะอีกฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้ ผู้ที่พ่ายแพ้จากการผ่านกระบวนการกลายเป็นผู้ที่ถูกลงโทษหากผู้ที่พ่ายแพ้เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ถูกต้องสังคมคนที่อยู่ใกล้ชิดก็ล้วนทราบดี แต่ไม่อาจมีส่วนเข้าไปเยียวยาได้ เพราะรัฐมองว่าตนเองเป็นเจ้าของเรื่องความยุติธรรม ประชาชนและชุมชนไม่มีสิทธิ(อำนาจ)ห้ามเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้คนกระทำผิดเหิมเกริมก้าวร้าวกระทำผิดซ้ำซาก ปัจจุบันการอ้างสิทธิอำนาจแบบเดิมที่ว่ารัฐหรือหน่วยงานของ(สถาบันตามกฎหมาย)เป็นเจ้าของหลักความยุติธรรมนั้น ประชาชนเขาไม่ยอมรับอีกแล้ว ประชาชนเขามองว่าอำนาจรัฐเป็นของประชาชน องค์กรทุกองค์กรของรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน กฎหมายที่บัญญัติขึ้นต้องสอดคล้องกับความยุติธรรม และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

เมื่อศึกษาถึงมูลเหตุของการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีที่เป็นไปในทิศทางพัฒนาน้อยลง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับตัวเกี่ยวการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชนอึ้วเมี่ยนสามารถดำรงอยู่(อย่างอ่อนแอ) มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดการปรับตัวดังกล่าว

1. ปัจจัยภายใน เหตุผลภายในของชุมชนที่มีผลต่อการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ส่วนมากเกิดจากการที่ผู้คนในสังคมหรือชุมชน ปล่อยให้ผู้ที่มีความโลภความมักง่ายเข้าถึงโอกาสการทำลายทรัพยากรธรรมชาติส่วนดีของวัฒนธรรม จนทำให้ชุมชนมีอาการของเนื้อร้ายที่เน่าออกมาจากข้างในกระดูก เพราะคนที่มีความโลภจำนวนหนึ่งนั้นได้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้แก่คนอื่นๆ ในการเป็นนักฉวยโอกาสช่วงชิงประโยชน์ของส่วนรวมเข้า

มาเป็นของส่วนตนและภาพลักษณ์ของการเอาแต่ได้เช่นนี้เอง ที่ได้ตกทอดไปสู่การเรียนรู้และฝังรากลึกกลายเป็นค่านิยมของลูกหลานหรือบุคคลรอบข้าง เมื่อประชาชนส่วนมากของชุมชนเป็นคนดีที่ไม่สนใจต่อความเลวที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม หรือเบื่อหน่ายต่อการที่จะมีส่วนร่วมในการปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมที่ดูจะห่างไกลตัวแล้ว บรรดาผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ดีก็ปล่อยปละละเลยตามไปด้วย จึงไม่มีใครคิดที่จะรักษาจารีตที่ดีงามทั้งหลายเอาไว้อีก คงปล่อยให้มีการผลิตซ้ำทางความคิดที่เห็นแก่ได้ จนทำให้สังคมอ่อนแอถึงขนาด และเมื่อเวลาผ่านไปหลายชั่วอายุคน คนรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมมักง่ายมาก่อน ก็จินตนาการไม่ออกถึงบทบาทหน้าที่ในการรักษาหรือเป็นผู้พิทักษ์ธรรม กลับปล่อยให้เป็นยะถากรรมของสมาชิกชุมชนที่ดีแต่ถูกกระทำให้เป็นเหยื่อของคนไม่ดี เมื่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการอธรรมแล้วจิตใจในส่วนดีของผู้นั้นยังเรียกร้องหาความยุติธรรม จึงค้นพบว่าในหลักคำสอนของปราชญ์เมธีโบราณที่ได้ให้คำสอนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์มีความจำเป็นที่สมาชิกทุกคนของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมกันเยียวยารักษาสังคม ไม่ใช่การปล่อยให้เกิดสภาพที่วุ่นวายและเดือดร้อนเช่นที่เป็นอยู่นี้ ซึ่งการที่สังคมไร้แก่นสารไร้ความถูกต้อง ไม่เป็นไปตามธรรมและกฎแห่งธรรมทั้งหลาย นับวันยิ่งทำให้ถูกคนต่างวัฒนธรรมดูถูกมากขึ้น สมาชิกบางส่วนเป็นกบที่รู้จักว่ากระทะที่ค่อยๆต้มอยู่นี้ สักวันมันจะร้อนจนสุกตายโดยไม่รู้ตัว ก็ดำเนินการส่งบุตรหลานไปให้พ้นจากสังคมหรือวัฒนธรรมที่เสื่อมทรุดนี้ จึงเกิดปัญหาการไหลออกของบุคลากรที่มีคุณภาพ ผู้ที่มีการศึกษาและประสบการณ์ชีวิตทั้งหลายก็ตระหนักรู้ในสภาพที่ล้มเหลวของสังคม แต่เกิดความเข้าใจดีว่าไม่สามารถกลับมาแก้ไขอะไรได้แล้ว จึงเลือกที่จะผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีสภาพทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจที่ถูกต้องสอดคล้องเที่ยงต่อความจริงอย่างที่ควรจะเป็น หรืออย่างน้อยก็มีที่ยืนทางสังคมที่ดีกว่า การกลับไปยังชุมชนดั้งเดิมแล้วกลายเป็นผู้ที่ต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างอึดอัด เพราะระบบต่างๆได้ผูกมัดตัวเองไว้ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้นนั้น ต้องทำใจยอมรับและได้แต่เฝ้าดูการวิบัติของชุมชนที่ไม่ยอมปรับตัวให้คืนสู่สภาพดี

ปัจจัยภายในที่กล่าวถึงนี้ ก็คือ ระบบความเชื่อหรือวัฒนธรรมประเพณีที่สร้างคนให้คิดเห็นผิดเพี้ยนไปจากหลักความถูกต้องนั้นเอง ทำให้ผู้สืบทอดรุ่นต่อๆมามีความเสื่อมถอยในคุณภาพชีวิต เพราะไปรับเอาวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ผิดจากหลักธรรม อาทิเช่น การให้ความนับถือเงินทองมากกว่าชื่อเสียงและความถูกต้อง การให้ความสนุกสนานมีค่ากว่าความรับผิดชอบในการกระทำ การเชื่อว่าผู้ชายควรที่จะเป็นใหญ่และเอาเปรียบผู้หญิงทุกอย่าง การเชื่อว่าชายและหญิงมีเสรีภาพทางเพศอย่างไร้ขีดจำกัด สิ่งเหล่านี้เองที่เป็นวัฒนธรรมที่ผิดเพี้ยนและมีลักษณะที่เด่นชัดมากในสังคม รวมถึงการที่เชื่อว่าทุกอย่างขึ้นอยู่กับโลกฝ่ายวิญญาณโดยที่โลกมนุษย์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่มีสิทธิไปเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้ ก็เป็นที่มาอีกทางหนึ่งของความเสื่อมถอย และเมื่อทุกคนที่มีอาวุโสได้ศึกษาและเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับโลกฝ่ายวิญญาณมามากแต่ก็ยังไม่สามารถกระจ่างแจ้งในหลักความจริงได้ เมื่อไปเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงมักจะมีความผิดเพี้ยนจากหลัก

ความถูกต้อง โดยมองหาแต่หลักการปฏิบัติเดิมๆที่เคยกระทำกันมาโดยไม่ตระหนักถึงสภาวการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะเรื่องการเอาผิดกับผู้ชายที่ได้ล่วงละเมิดสิทธิทางเพศของผู้หญิง การที่เอามาตรวัดอันเก่าและเสื่อมทรุดมาตวงให้กับผู้เป็นเหยื่อทางวัฒนธรรมจึงขาดความเป็นธรรม

การปรับแก้ปัจจัยภายในหรือการปรับกระบวนทัศน์ทางความเชื่อที่งมงายให้อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง จะเป็นหนทางที่ดีในการช่วยฟื้นฟูความน่าเชื่อถือของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน อย่างเช่นที่ชุมชนบ้านห้วยชมภูได้ดำเนินการเอากฎหมายบ้านเข้ามาเป็นแหล่งที่มาอีกแห่งหนึ่งของหลักการตัดสินข้อพิพาท โดยที่ยังคงรักษารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ แต่ได้ตัดระบบเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อออกเสียบางส่วนและมีการผสมผสานเรื่องการให้องค์กรภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาที่จำต้องอาศัยการร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย ทำให้ผู้ที่เห็นแก่ตัวเกิดความยำเกรงต่อผลร้ายที่อาจจะได้รับ หากยังขืนกระทำการเอาเปรียบสังคมต่อไป

2. ปัจจัยภายนอก สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน สามารถแบ่งได้หลายประการดังนี้

2.1 ระบบการศึกษากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เดิมทีชาวอิ้วเมี่ยนได้รับอิทธิพลกฎหมายจารีตจากชาวเมืองท้องถิ่น เช่น ชาวจีน(กวางตุ้ง)ที่มาในรูปแบบธรรม คุณธรรม ศีลธรรม และจารีตการปกครองที่กระจายอำนาจ เมื่ออพยพมาถึงฝั่งไทยในดินแดนล้านนา ก็รับเอารูปแบบการปกครองแบบแว่นแคว้น ที่เป็นนครรัฐทั้งหลาย ซึ่งแต่ละนครรัฐก็มีเจ้าเมืองหรือเจ้าหลวงปกครอง ซึ่งเจ้าเมืองหรือเจ้าหลวงเหล่านั้นจะแต่งตั้งให้ผู้นำของชาวอิ้วเมี่ยนบางคนใช้อำนาจปกครองและเก็บส่วยเก็บภาษีส่งทางการ ที่สำคัญการตัดสินปัญหาในชุมชนก็เป็นหน้าที่และเป็นอำนาจของผู้นำชุมชนเหล่านั้นที่จะดำเนินการได้เอง การดำเนินการในยุคสมัยนั้นก็ใช้กฎธรรมะ จารีตประเพณีแห่งชนเผ่าได้อย่างเต็มที่ โดยที่กฎหมายบ้านเมืองในขณะนั้นเป็นกฎหมายที่อิงอยู่กลับหลักธรรมคำสอนในศาสนา หรือลัทธิความเชื่อของชาวล้านนา ที่เชื่อพุทธและผีสางทั้งหลาย ชาวอิ้วเมี่ยนก็มีรากฐานความเชื่ออย่างเดียวกัน จึงสามารถเข้าสู่ระบบการยุติธรรมตามกฎหมายพุทธนิยม โดยที่เป็นการผสมผสานเอาเรื่องผีเข้ามาเป็นเครื่องกำหนดความศักดิ์สิทธิ์ของการจัดการปัญหาในสังคม ในยุคนั้นสามารถใช้กฎแห่งจารีตได้เป็นอย่างดี ต่อมาระบบประมวลกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยสยามประเทศได้แผ่เข้ามาคลอบคุมระบบจารีตประเพณีมากขึ้น จนได้มีการบังคับให้ยกเลิกจารีตแบบเก่าเสียทั้งหมด ปรากฏการณ์เช่นนี้ มีทั้งส่วนที่ดีคือได้ทำให้กฎเกณฑ์ทางสังคมทั่วทั้งประเทศมีบรรทัดฐานเดียวกัน โดยได้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการทางกฎเกณฑ์บางประการ แต่สิ่งที่เป็นผลเสียหายที่เกิดการแผ่อิทธิพลของกฎหมายแห่งกรุงสยามโดยตรงก็คือ คำสอนที่ให้ ปฏิเสธหลักความยุติธรรมเชิงคุณค่าเสีย แล้วเอาแต่หลักความยุติธรรมตามกฎหมาย พร้อมกับการแสดงความรังเกลียดต่อวัฒนธรรมชนเผ่าที่ใช้จารีตประเพณีที่อ่อนด้อยกว่ากฎหมายบ้านเมือง บางเผ่าที่

แสดงตนแข็งขืนก็ถูกปราบปรามอย่างหนักและให้ทำลายการเรียนการศึกษาของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการศึกษาที่ใช้ภาษาอื่นนอกจากภาษาไทย เช่นการห้ามสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่หรือแม้แต่ภาษาจีนที่ชาวอิ้วเมี่ยนใช้อยู่ก็เคยถูกสั่งให้ทำลายมาแล้วในหลายชุมชน

การกวาดล้างวัฒนธรรมทางภาษาดังกล่าวผนวกกับการบังคับให้ยึดถือระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของประเทศไทยเพียงอย่างเดียว มีส่วนรับผิดชอบอันสำคัญในการเสื่อมถอยของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยน ระบบการใช้จารีตยังเหลือรอดมาได้เพราะการกราบไหว้ผีบรรพชนของชาวอิ้วเมี่ยนบางกลุ่ม ที่ยังคงมีการซุกซ้อนตำราและบทสวดทั้งหลายอย่างเอาไว้ เมื่อสถานการณ์ทางบ้านเมืองดีขึ้นก็มีการจ้างครูภาษาจีนมาสอนการอ่านการเขียนให้ใหม่ จึงทำให้คนรุ่นเก่าหลายคนยังมีประสบการณ์และสามารถถ่ายทอดระบบจารีตประเพณีบางประการได้ แต่ส่วนมากเป็นเรื่องของความเชื่อในลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ จารีตประเพณีความประพฤตินั้นนับว่าสูญหายไปเป็นจำนวนมาก เท่าที่เหลืออยู่มีเพียงตำราคำสอนของขงจื้อ และเอกสารเจี๋ย เซน ป๋อง กระบวนการและหลักความยุติธรรมในการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ใช่กฎหมายหรือจารีตที่เป็นหลักการมีหลักฐานโดยแท้ แต่เป็นกระบวนการตามความทรงจำของผู้อาวุโสในชุมชนบอกเล่าสืบต่อกันมา ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่บ้าง แต่ถูกทำลายหมดแล้ว(เลาแสง.2551)

2.2 ระบบความเชื่อเรื่องเสรีภาพในเขตเขาได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและรวมถึงเรื่องคุณธรรมความดี

แรงหนุนของการตัดไม้ทำลายป่าที่รุนแรงที่สุดของชาวอิ้วเมี่ยน มาจากคำประกาศให้มีเสรีภาพในเขตเขาตามเอกสาร (jiez sen borngv) เจี๋ย เซน ป้อง(สรุสิทธิ์.2550) มีบางท่านนำมาเป็นข้ออ้างในการล่วงละเมิดทางเพศเสียด้วยซ้ำไป โดยที่สร้างมายาคติขึ้นมาว่า การที่ผู้ชายเที่ยวสาวนั้นไม่เป็นความผิดที่ต้องห้ามเลย เพื่อขยายเผ่าพันธุ์อิ้วเมี่ยนให้มากๆ เพราะว่าการที่จัดพิธีหมั้นสาวและจัดพิธีแต่งงานกับลูกสาวอิ้วเมี่ยนนั้นต้องมีค่าใช้จ่ายมาก คนที่เติบโตเป็นวัยรุ่นแล้วจึงมักจะออกเที่ยวสาวไปทั่วโดยที่ไม่สามารถแต่งงานด้วยได้ พวกหนุ่มๆจึงเที่ยวสาวจากบ้านหนึ่งไปยังอีกบ้านหนึ่งเรื่อยไป บางครั้งเที่ยวไม่ซ้ำหน้าเลยแต่ก็ไม่ต้องถูกจับแต่งงาน เพราะการแต่งงานไม่ว่าฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายจัดก็ต้องมีค่าใช้จ่ายที่แพงมาก ลูกสาวอิ้วเมี่ยนก็มักจะเห็นใจคนรักจนกระทั่งยอมนอนด้วยกันเนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เสียหายอะไร ใครๆเขาก็มีการตั้งครรภ์ก่อนแต่งงานได้ทั้งนั้น ที่เป็นมูลเหตุจูงใจมากว่านั้นก็คือ หญิงสาวที่มีลูกก่อนแต่งงานค่าตัวจะแพงขึ้นตามจำนวนลูกที่มีเพราะต้องการแรงงานคน ความมีเสรีภาพทางเพศและความมีเสรีภาพในการบุกเบิกที่ดินทำกินนั้นเอง จึงสิ่งที่เป็นตัวทำลายสภาพความดีงามในสังคมอิ้วเมี่ยนลงอย่างน่าใจหาย เพราะใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองเกินไปหรือถ้าเป็นการย้ายถิ่นใหม่ๆมีผืนป่ากว้างมักจะเปิดพื้นที่ใหม่ปลูกข้าวอยู่เรื่อยไป จนได้ทำลายสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์ทั้งหลายลงอย่างมาก

ควรที่จะตระหนักให้มากว่าสภาพของเหตุการณ์ในบ้านเมืองโลกยุคสมัยใหม่ การใช้เสรีภาพอย่างไร้ขีดจำกัดดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่ชอบด้วยหลักการแล้ว การใช้เสรีภาพเกินขนาดนอกจากเป็นการทำลายส่วนรวมแล้ว ยังเป็นการสร้างภาระให้แก่ตนเองด้วย เพราะในโลกยุคปัจจุบัน การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ระมัดระวังอาจจะได้รับโรคร้ายหลายประการ โรคร้ายบางโรคนั้นอาจถึงแก่ชีวิตในเวลาอันสั้น ถือว่าเป็นการทำลายคุณค่าของตนเองและเกียรติยศของผู้ให้กำเนิด ดังนั้นการที่ครอบครัวใดในสังคมใดยังปล่อยให้ลูกหลานของตนเองไปเป็นคนเที่ยวส่ำส่อนแบบไม่เลือกหน้า ย่อมแสดงถึงความเป็นคนที่ไร้คุณภาพชีวิตและไม่รักเกียรติและศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ เป็นพวกเดียวกับอาชญากรฆ่าคน เช่นเดียวกับการทำไร่เลื่อนลอยในอดีตที่เคยกระทำได้เพราะมีมนุษย์อยู่จำนวนน้อย แต่ปัจจุบันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยไม่ควรถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง การใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างไม่คุ้มค่าควรถือว่าเป็นการเจตตาฆ่ามนุษย์ เพราะความอยู่รอดของมนุษย์ทุกวันนี้ต้องอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เหมือนที่มนุษย์ทุกคนต้องอาศัยอากาศในการหายใจ แต่การที่ถือว่าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้เลยก็เป็นการผิดหลักของธรรมชาติ เพราะโดยหลักการแล้วมนุษย์ต้องพึงพิงธรรมชาติ การใช้อย่างไรให้เกิดการหมุนเวียนและมีความสมดุลต่างหากที่เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจำกัดโซนและกำหนดลักษณะการใช้ที่เหมาะสมนั่นคือเป้าหมายของความเสมอภาคและยุติธรรม

2.3 กระแสทุนนิยมและยุคโลกาภิวัฒน์

กระแสความต้องการทรัพย์สินเงินทองเพื่อนำไปซื้อสาว (หมั้นสาวและแต่งงาน) นำความละโมบโลภมากมาสู่สังคม พ่อแม่ของหญิงสาวบางคนมองว่าลูกสาวเกิดมาเลี้ยงให้โตเอาไว้ขาย หรือการซื้อลูกสะใภ้มาก็เอาไว้ใช้งาน(เยี่ยงทาส) เป็นการไม่ให้เกียรติผู้หญิงซึ่งเป็นเพศแม่ผู้ให้กำเนิดและเป็นคู่อุถัมภ์ของผู้ชายที่ดีที่สุด ทุกคนถูกสอนให้สร้างเนื้อสร้างตัวเพื่อให้มีเงินไปซื้อสาวที่ตนเองชอบก่อนใครดีกว่าใครทั้งหมดส่วนการได้เงินมาแบบไหนไม่สำคัญสิ่งที่สำคัญคือการมีเงินมากๆ ความเป็นสังคมวัตถุนิยมได้ครอบงำความคิดของสมาชิกชุมชนอย่างมาก พ่อแม่บางคนพร้อมที่จะให้ลูกสาวของตนเองออกไปเป็นเมียน้อยเมียเก็บของคนมีฐานะทางการเงินหรือให้ไปเป็นสะใภ้ของครอบครัวที่รวยเงียทอง โดยไม่ห่วงถึงความสุขหรือความทุกข์ใจของลูกที่ต้องทนอยู่กับผู้ชายที่ไม่ได้รักลูกสาวของตน สังคมสมัยก่อนได้ทำให้ชีวิตของผู้หญิงมีค่าเพียงแค่สนองความต้องการของพ่อแม่หรือของผู้ชายที่มีเงิน ผู้หญิงหลายคนจึงเห็นว่าการพลีกายเพื่อชายที่รักตนให้มากครั้งที่สุดก็เป็นการหาทางออกที่ดี เพราะถึงที่สุดแล้วตนก็ตกไปเป็นภรรยาของชายคนใดก็ไม่รู้ ที่มีเงินทองมาจ่ายให้กับพ่อแม่ หรือจ่ายให้พี่น้อง การทุ่มเทช่วงเวลาแห่งอิสรภาพนี้ให้แก่คนที่ตนเองรักจึงเป็นทางออกที่ดีและเป็นการสังเวยเพื่อรักแท้ รักที่บริสุทธิ์ใจ แต่ลึกๆข้างในแล้วเป็นการร่วมกระบวนการทำลายชื่อเสียงของตนเอง

ระบบทุนนิยมได้ครอบงำความคิดของสมาชิกชุมชนมามาก เด็กและเยาวชนอิ้วเมี่ยนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะวิ่งเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อรับจ้างหรือค้าขาย เมื่อได้เงินแล้วก็นำกลับมาสร้างบ้านหลังใหญ่ให้พ่อแม่ หรือนำมาหมั้นสาวแต่งงาน เพราะการแต่งงานนั้นไม่ได้ทำให้ผู้ชายเสียสิทธิอะไร แต่ทว่าเป็นการได้เพิ่มคนทำงานในบ้านให้พ่อแม่ ดังนั้นสิ่งที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งในสังคมอิ้วเมี่ยนก็คือการมองว่าเงินสามารถซื้อใจคนได้ เพราะมีมากคนด้วยกันที่ยอมจำนนต่อความมั่งมีในวัตถุ ทรัพย์สิ้นเงินทอง จนเข้าสู่กระบวนการค้ายาเสพติด เพื่อให้ได้เงินจำนวนมากๆมาสร้างฐานะให้พ่อแม่ เพราะคนที่มีฐานะทางการเงินจะได้มีโอกาสทางสังคมไปด้วย แต่ทว่าหลายคนต้องกลายเป็นนักโทษ หลายคนได้ทำให้เพื่อนที่ไม่รู้เรื่องต้องพลอยได้รับความวิบัติไปด้วย สังคมอิ้วเมี่ยนยังไม่มีสถาบันสั่งสอนให้สมาชิกสังคมเห็นถึงภัยร้ายของการเข้าสู่กระบวนการที่ผิดกฎหมาย แต่ประสบการณ์ของสมาชิกชุมชนที่ต้องล้มตายไป จำนวนของหัวหน้าครอบครัวที่ต้องเป็นนักโทษอยู่ในเรือนจำและหลายคนอยู่ระหว่างรอการประหาร น่าจะช่วยสะกิดใจเยาวชนได้บ้างหาไม่แล้วเส้นทางของพ่อที่ก็อาจเป็นเส้นทางเดียวกันกับลูกของตนก็ได้

ในยุคกระแสโลกาภิวัฒน์ การสื่อสารสามารถไปมาถึงกันได้อย่างสะดวก ทำให้ทราบว่ามีแหล่งงานอยู่ที่ไหนและเป็นแหล่งงานที่สามารถประกันเรื่องรายได้มากเพียงพอ ชาวอิ้วเมี่ยนก็พร้อมที่ละถิ่นฐานไปชั่วคราวหรืออาจจะไปถาวรเพื่อแสวงหารายได้ที่มั่นคงกว่า ตามที่มีการเดินทางออกไปทำงานนอกพื้นที่ของชุมชนในรอบสิบปีมานี้ จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปีและมีจำนวนมากที่สามารถเก็บสะสมเงินทองกลับมาสร้างบ้าน ซื่อที่ดินในพื้นราบเพื่อก่อตั้งชุมชนอิ้วเมี่ยนอยู่ในพื้นราบ บางครอบครัวจะหาซื้อที่ดินในพื้นที่แยกออกไปจากพี่น้องอิ้วเมี่ยนคนอื่นๆ มีจำนวนไม่น้อยที่สามารถก่อตั้งร้านค้าอยู่ในพื้นราบโดยที่ไม่มีทีท่าว่าจะหวนกลับไปสร้างบ้านหรือซื้อที่ดินอยู่บนภูเขาอีก การย้ายถิ่นฐานเพื่อยกระดับของคุณภาพชีวิตนั้นนับว่าเป็นสิ่งดี และควรจะกระทำได้ถ้าสิ่งนั้นอยู่ขอบข่ายหรือกำลังความสามารถของตน แต่การถูกผลักดันให้ย้ายอย่างกระทันหันนั้นโดยที่ไม่ได้มีโอกาสเตรียมความพร้อมมาก่อนเลย ไม่สมควรที่เกิดขึ้นอีกในสังคมไทย เพราะการที่เยาวชนหลายคนตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยาเสพติดและกระบวนการค้ามนุษย์ก็เพราะการพลัดพรากจากทุนทางสังคมนั่นเอง ยุคโลกาภิวัตน์ที่ฟังดูดี แต่หลายคนตกเป็นเหยื่อกลายเป็นมนุษย์ที่อยู่ในยุคโลกาวินาศ

2.4 การขาดผู้สนับสนุนและสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา

องค์ความรู้และภูมิปัญญาของชาวอิ้วเมี่ยนนั้น เป็นสิ่งที่ยากแก่การศึกษาให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากยังขาดสื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะไม่มีหน่วยการปกครองใดให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง เยาวชนส่วนที่กำลังเรียนหรือศึกษาก็อยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ขาดโอกาสมาแลกเปลี่ยนความรู้หรือประสบการณ์ ผู้ที่จบจากการศึกษาแล้วก็ต้องออกไปแสวงหางานในพื้นราบหรือในเมืองทั้งในและต่างประเทศ ขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และเข้าใจต่อระบบการจัดการปัญหาและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ผู้ที่กลับมาพร้อมกับความสำเร็จในอาชีพการงานส่วนมากจะให้ความสนใจต่อ

ระบบจารีตประเพณีดังกล่าวน้อย เพราะเห็นว่าเป็นเพียงระบบความสัมพันธ์อย่างหนึ่งและเป็นการทั่วไป พวกผู้นำชุมชนก็ขาดโอกาสที่จะส่งเสริมให้ลูกหลานศึกษาเรื่องวัฒนธรรมชนเผ่า เนื่องจากเด็กๆจะกลับมาที่หมู่บ้านหรือมาเยี่ยมผู้อาวุโสเพียงระยะเวลาสั้นๆ แล้วจะต้องรีบกลับไปเรียนหนังสือที่ในตัวเมือง แนวโน้มในอนาคตอักษรโรมันที่ใช้เขียนภาษาอิ้วเมี่ยนจะเป็นตัวอักษรที่นิยมใช้มากขึ้น เพราะความรู้ทางภาษาดังกล่าวอาจนำไปสู่การรักษาวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง และมีประโยชน์ในด้านสื่อสารระหว่างประเทศ

สำหรับครอบครัวของชาวอิ้วเมี่ยนแล้ว เรื่องการสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าสู่การศึกษาแห่งชาตินั้น ไม่ใช่สิ่งที่น่าห่วงเท่ากับการที่บุตรหลานหลงกระแสหลงเพื่อนต่างถิ่น ที่มีความบกพร่องทางความคิดความอ่าน เอาแต่เที่ยวเตร่และเสเพลไปวันๆจนทำให้การเรียนเสียหาย จากการศึกษาของ กำพล จาววัฒนากุล ที่กล่าวว่า “...กลุ่มเพื่อนนับว่าเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อวัยนักเรียนนักศึกาเพราะส่วนใหญ่วัยนี้จะต้องการเพื่อนร่วมวัย รักเพื่อนและใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน..”(กำพล.2547:104) หากพ่อแม่ปล่อยให้ลูกที่มีวุฒิภาวะทางจิตใจไม่พร้อมไปอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม พฤติกรรมของลูกก็เปลี่ยนไปตามเพื่อนที่คบหากันอยู่นั้น ในทางกลับกันหากลูกได้รับการอบรมให้อยู่ในกรอบของการเป็นผู้ใฝ่รู้ตั้งแต่ต้น เมื่อมีโอกาสทางการศึกษาก็จะสามารถใช้ภาษาจีนได้ดี และสามารถเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและบทประพันธ์บางจำพวกที่ใช้อักษรจีนบันทึกไว้ได้ ดังนั้นชาวบ้านจึงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนภาษาจีน มีจำนวนมากที่ประสบผลสำเร็จกลับมา ตามที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นจากชุมชนทั้งสองแห่งของการวิจัยนี้ มีเยาวชนจำนวนหนึ่งสามารถเรียนรู้ได้หลายภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และยังคงจดจำภาษาอิ้วเมี่ยนได้เป็นอย่างดี เมื่อถามถึงภาษาแรกของเยาวชนเหล่านั้นในการเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้คือภาษาอะไร ต่างล้วนตอบว่าภาษาแม่คือภาษาแรกของการเรียนรู้ในชีวิต ต่อจากนั้นเป็นภาษาหลักของประเทศ และเข้าสู่การประยุกต์ใช้ภาษาพื้นเมือง และต่อยอดด้วยภาษาสากลทั้งหลาย โดยที่ไม่มีความสับสนและยิ่งกว่านั้น เยาวชนบางกลุ่มยังสามารถเรียนรู้ภาษาเผ่าของเพื่อนที่อยู่ในสถาบันเดียวกันและมีความสัมพันธ์ที่ดี จนส่งเสริมกันให้เป็นผู้ใฝ่การศึกษา โดยเฉพาะเยาวชนอิ้วเมี่ยนและม้งนั้นสามารถพัฒนาการเรียนจนได้รับผลการเรียนดีเด่นหลายคนเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการสอบแข่ง เยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นเยาวชนที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่าสูงและไม่ถูกเพื่อนฝูงปฏิเสธ เนื่องจากความเปิดเผยและภาคภูมิใจในชาติกำเนิดของตนที่สืบเนื่องมาจากมีพ่อแม่ที่ดีคอยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาคู่คุณธรรม

การขาดบุคลากรผู้สืบทอดองค์ความรู้นั้น เป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่มาจากครอบครัวด้วยเนื่องจากไม่ได้สร้างความเป็นลูกหลานที่มีความภาคภูมิใจในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หรือตั้งใจที่จะผลักดันให้ลูกไปได้ดีจากสังคมโลกกว้าง แต่ยังไม่ได้สร้างภูมิต้านตานสิ่งไม่ดีจากสังคมที่ล้มเหลว ทำให้เยาวชนที่ถูกผลักออกไปจากชุมชนเข้าใจว่าตนเองต้องปิดซ่อนตัวตนของความเป็นชนเผ่าถึงจะสามารถประสบผลสำเร็จตามที่พ่อแม่คาดหวัง แต่เมื่อพื้นฐานทางวัฒนธรรม

แม่อ่อนแอ การต่อยอดทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็ไม่มีหลักยึดที่มั่นคง ทำให้ไม่สามารถเก็บรายละเอียดแห่งการเรียนรู้ได้ จึงมีลักษณะของการเรียนการศึกษาที่อ่อนและเกิดความท้อแท้ จนในที่สุดก็ลาออกจากการศึกษาแล้วไปขายแรงงานราคาถูก คบเพื่อนที่เสพติดยา กลายเป็นคนเสเพล และพยายามหลบเร้นไปจากสังคมที่จากมา เนื่องจากกลัวว่าพ่อแม่จะได้รับความอับอายถ้ากลับไปในสภาพที่ไม่เหลืออะไรจะอวดกับสังคมให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ที่ได้อุตส่าห์ทุ่มเทแรงกายแรงใจส่งเสียให้เรียนหนังสือ หวังว่าจะให้ได้ดีกว่าพ่อแม่ สามารถเชิดหน้าชูตาในสังคมเป็นผู้สืบทอดเกียรติยศวงศ์ตระกูลต่อไป

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการปรับตัวของระบบจารีตประเพณีการจัดการปัญหาและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอิ้วเมี่ยนนั้น ควรให้ความสำคัญกับสิ่งต่อไปนี้

1. ควรศึกษา เพื่อศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระบบความเชื่อ ธรรมเนียม จารีตประเพณี ศีลธรรม คุณธรรมที่เป็นม่านวัฒนธรรมชนเผ่า ซึ่งใช้ควบคุมกรอบความคิดของสังคม จนสร้างให้สตรีเพศส่วนใหญ่ยอมจำนนต่อบุรุษเพศทั้งหลาย ทำให้ถูกละเมิดสิทธิทางเพศเสมอมา

2. ควรศึกษา เพื่อแสวงแนวคิดทฤษฎีและองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถสร้างกระบวนการปรับตัวและพัฒนาหลักความเป็นธรรมให้แก่สังคมอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ไม่ต้องยึดติดอยู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่เข้าขั้นล้มเหลวและไม่เอื้อต่อหลักความยุติธรรมอย่างแท้จริง

3. ควรศึกษา เพื่อสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ที่ประกอบด้วยความเข้าใจเชิงบูรณาการณ์ในระบบจารีตประเพณีที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมศักยภาพสังคมสมานฉันท์ โดยให้สามารถปรับตัวสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมทางเลือกที่มีชุมชนเป็นแกนหลัก

4. ควรศึกษา เพื่อรื้อฟื้นคุณธรรมชนเผ่าอิ้วเมี่ยนในส่วนที่ดีให้คงอยู่ต่อไปและชี้จุดบกพร่องที่สมควรต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลสมัยของโลกที่เจริญด้วยเหตุผลแล้ว

5. ควรศึกษา เพื่อจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญามาทำการชำระเรียบเรียงให้เป็นระบบฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้สำหรับการศึกษาเชิงลึกต่อไป

6. ควรศึกษา เพื่อให้เข้าใจมูลเหตุที่ทำให้ชุมชนอิ้วเมี่ยนมีแนวโน้มอ่อนแอลง มีการอพยพย้ายถิ่นฐานแบบถูกกลืนชาตินั้น จะสามารถผดุงรักษาวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ส่วนดีไว้ได้

ประการสำคัญของการศึกษานอกจากที่เสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปที่กล่าวไว้ทั้ง 6 ประการนี้แล้ว ผู้ที่สนใจควรที่จะทำการศึกษาเชิงคุณภาพและให้ความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการเริ่มโครงการ

บรรณานุกรม

กรมประชาสงเคราะห์. นิตยาสารการประชาสงเคราะห์ ฉบับครบรอบ 44 ปี กรมประชาสงเคราะห์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 5. กันยายน-ตุลาคม 2527

กำพล จาววัฒนาสกุล. การปรับตัวของนักเรียนนักศึกษาชาวเขาในเขตชุมชนเมือง. รายงานวิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2547

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพมหานคร, แพร่วิทยา, 2528

จรัญ โฆษณานันท์. ปรัชญากฎหมายไทย Thai Legel Philosophy มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545

จรัญ โฆษณานันท์. ปรัชญากฎหมาย Legel Philosophy. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวินัย ภรณวลัย. กระบวนการยุติธรรมเชิงบูรณาการ (Integral Criminal Justice Process). คัดสำเนาจากhttp://www.probation.go.th/admin/stock/20061110114638_1.pdf

จำนงค์ แซ่พ่าน. บันทึกการประชุมประชาคมหมู่ที่ 4 บ้านผาลั้ง ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมืองเชียงราย. วันที่ 9 เมษายน 2551 (เอกสารโรเนียว)

ธีระพล อรุณะกสิกร. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิญญูชน กรุงเทพฯ, 2549

ประชุมพงศาวดาร ฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 7(เชียงราย) คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบรอบ 50 ปี, จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, 2539

ประชุมพงศาวดาร ฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม (น่าน) คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบรอบ 50 ปี. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, 2539

พระบรมราโชวาทฯ. ใน “ประมวลพระราชดำรัชและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องกฎหมาย ตั้งแต่พุทธศักราช 2498 จนถึง 2529” (คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาราชวิทยาลัยและธนาคารทหารไทยจำกัด จัดพิมพ์), 2530

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. กระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้หนีภัยการสู้รบในค่ายพักพิง : บทสรุปและข้อเสนอแนะในการจัดการ. กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐, คัดสำเนาจาก http://www.archanwell.org/office/download.php?id=513&file=479.pdf&fol=2

ไพฑูรณ์ ดอกบัวแก้ว. สุพัฒน์ โตวิจักษณ์ชัยกุล และ สุวิภา จำปาวัลย์. เจ้าหลวงคำแดง : อารักษ์เมืองล้านนา รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550

บรรณานุกรม(ต่อ1)

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ. การศึกษาตัวอย่าง กรณีที่ 10. ชาวเขาเผ่าเย้า, 2527

มงคล จันทร์บำรุง. จากจีนแผ่นดินใหญ่สู่ถิ่นไทย.: การย้ายถิ่นและตั้งถิ่นฐานของเย้า ใน ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา ฉบับที่ 3-4 (กค.-ธค. 2531) ปีที่ 12. สถาบันวิจัยชาวเขา (เอกสารโรเนียว).

มงคล จันทร์บำรุง. เย้า:หลายกลุ่มหลายชื่อ. สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, (เอกสารโรเนียว) 2545

ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน. กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, คัดสำเนาจาก http://www.probation.go.th/admin/stock/20061110114638_1.pdf

วนัช พฤกษะศรี. ดงภูผา : บันทึกสำรวจหมู่บ้านชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา ปี พ.ศ. 2504-2505. สถาบันวิจัยชาวเขา.

วันชัย รุจนวงศ์. ยุติธรรมชุมชน : การสร้างความยุติธรรมโดยชุมชน. กรมควบคุมการประพฤติ, คัดสำเนาจาก http://www.probation.go.th/admin/stock/20061110114638_1.pdf

สมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์. ยุติธรรมชุมชน, กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.คัดสำเนาจาก, http://www.probation.go.th/admin/stock/20061110114638_1.pdf

สมชาย ปรีชาศิลปะกุล. นิติปรัชญาทางเลือก. วิญญูชน, กรุงเทพ, 2546

สมยศ เชื้อไทย. ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น. วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 7 พ.ศ. 2545

สมาคมพระคริสตธรรมไทย. พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาค พันธสัญญาเดิม(ก)และพันธ-สัญญาใหม่(ข). เกาหลี, 1998, 2003 มี(การแบ่งเป็นสองภาค (ก) หมายภาคพันธสัญญาเดิม ส่วน (ข) คือพันธสัญญาใหม่)

สุรัสวดี อ๋องสกุล. พื้นเมืองเชียงแสน : ปริวรรต ตรวจสอบและวิเคราะห์. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545

อานันท์ กาญจนพันธุ์. พรมแดนความรู้เรื่อง Legal Pluraliim. สมชาย ปรีชาศิลปกุล, นิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับ 1/2548 ฉบับ Legal Pluralism. โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2546

Asian Development Bank. Health and Eduaction Needs of Ethnic Minorities in the Greater Mekong Sub-Region. Lao PDR Country Report, Research Triangle Instute, 2000

Chob Kacha-Ananda. THAILAND YAO past present and Future. Institute for the Study of Languges and Cultures of Asia and Africa. Tokyo, 1997

Boonchuey Srisavasdi. The Hill Tribes of Siam. Bangkok, 1963.

บรรณานุกรม(ต่อ2)

Cheng Qiuan, Pan. “Yao Dialectology” in The Yao of South China : Recent International Studies, edited by Jacques Lemoine and Chiao Chien. Pangu. Ediitions de I.A.F.E.Y. 27 rue Demesme, &5013 Paris, 1991

Emmanuel Perve. The Hill Tribes Living in Thailand. Prachakorn, Publised by Alligator Service Co Ltd. Chiang Mai, 2006

Jacques Lemoine And Chiao Chien. THE YAO OF SOUTH CHINA, RECENT INTERNATION STUDIES, Paris: Pangu, Edition de 1’A.F.E.Y.

Jacques Lemoine. Yao Religion and Society, in Highlander of Thailand edited by John Mckinnon and Wanat Bhruksasri, Oxford University Press, Kuala Lumper, 1983

Jess G. Pourret. The Yao: The mien and Mun Yao in China, Vietnam, Laos and Thailand. River Books Co.Ltd. Bangkok, Thailand. 2002

McCarthy James. “Serveying and Exploring in Siam”. White Lotus, Bangkok, 1994,1997

Peter Kandre. Autony omy and Integration of Social Systems : The Iu Mien (“Yao” or “Man”) Moutain Population and their Neighbors. In Southeast Asian Tribes, Minorities and Nationes and Nations, edited by Kunstadler, Piter, Ed.2 Princeton University Press 1967

Thailand Bible Society. Iu Mien Bible in New Roman script, By Thailand Bible society, 2007 (แบ่งเป็นสองภาค (ก) หมายภาคพันธสัญญาเดิม (ข) คือพันธสัญญาใหม่)

Tatsuro Daniel Arisawa, A storyline Analysis In Iu-Mienh Narrative Discourse With Some Insights Form Cognitive Linguistics, Presented To The Graduate School of Payap University In partial Fulfillment of The Requirements For The Degree of Master of Arts In Linguistics, Payap University, Chiang Mai. 2006

http:// en.wikipedia.org/wiki/Yao_nationality

http//www.hilltribe.org/mien/

http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%84%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2

http://guru.sanook.com/dictionary/dict_royals/?source_page=2&source_location=1&spell=%A4%C3%CD%BA%A4%C3%D1%C7&x=26&y=13

บรรณานุกรมบันทึกคำให้สัมภาษณ์

เก๊าออน วรุณเกียรติสมาน บันทึกคำให้สัมภาษณ์ (อายุ 35 ปี)ทายาทพญาเลาอู บ้านหนองเตา ตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย 2551

โฒ้ว-โต้ว : บันทึกหลุมฝั่งศพบรรพชนของตระกูล เปี้ยน แซ้ง ฟุ้-เม่ง บ้านปางควาย

โฒ้ว – โต้ว : บันทึกหลุมฝั่งศพบรรพชน ของ เปี้ยน แซ้ง เหฑว่น บ้านห้วยแม่เลี่ยม

ต่าง ฟุ้ ฟ่ง บันทึกคำให้สัมภาษณ์ อดีตกำนันตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 65 ปี)

ต่าง เหยา เลี่ยม บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 84 ปี)

ตอนชิง พัชรมโน. บันทึกการประชุมหารือแกนนำหมู่บ้านผาลั้ง 9 เมษายน 2551. ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านผาลั้ง

บุญศรี บุญจิราวัฒน์ . บันทึกคำให้สัมภาษณ์ของผู้ใหญ่บ้านห้วยแม่เลี่ยม. พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 59 ปี)

เปา แซ่เติ๋น. บันทึกคำให้สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านห้วยแม่เลี่ยม 2551 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 58 ปี)

ปู๋ง ฟู๋ เหฑว่น. บันทึกคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำพิธีกรรมอาวุโส บ้านกกน้อย พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)

เปี้ยน แซ้ง หว้า. บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้นำพิธีกรรมอาวุโสบ้านห้วยชมภู พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 79 ปี)

เปี้ยน แซ้ง ฟุ้ ผู้นำพิธีกรรมบ้านปางควาย (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 76 ปี) 2551

เปี้ยน แซ้ง เอี๋ยน. บันคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำพิธีกรรมอาวุโสบ้านปางควาย พ.ศ.2548 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 90 ปี)

เปี้ยน ฒ้อย ฮยาง บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสบ้านปางควาย 2551 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)

เปี้ยน ฟุ้ ปู้ บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านเลาสิบ พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 55 ปี)

เปี้ยน ฒ้อย เอี๋ยน บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้นำพิธีกรรมหมู่บ้านผาลั้ง2545 2550. (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 63-68 ปี)

เปี้ยน ฒ้อย ฮิน บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้นำพิธีกรรมหมู่บ้านผาลั้ง,ตุลาคม 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 72 ปี)

เปี้ยน แซ้ง หวั่ง. บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสสูงสุดบ้านผาลั้ง พ.ศ. 2548 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 84 ปี)

<u>บรรณานุกรมบันทึกคำให้สัมภาษณ์(ต่อ)</u>

ลิ้วเม่ง แซ่เติ๋น	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 83 ปี)
เลาแสง แซ่พร่าน.	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสหมู่บ้านผาลั้ง, 2548, 2550, 2551 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 67-69 ปี)
ยั่ง หฒั๋น ควน	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสบ้านเล่าชี่ก๋วย พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 70 ปี)
สุรพล แซ่ลิ้ว.	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ประธานสภา อ.บ.ต.ห้วยชมภู พ.ศ.2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 40 ปี)
สุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล	บันทึกคำให้สัมภาษณ์กำนันตำบลห้วยชมภู (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 60 ปี)
ลิ้วเซง แซ่จ๋าว	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านผาลั้ง
หมวงควน แซ่พร่าน	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 79 ปี)
หมวงหฒั๋น แซ่พร่าน	บันทึกคำให้สัมภาณ์ผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)
เหลย เหยา ควน.	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสบ้านห้วยแม่ซ้าย พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 80 ปี)
เหลย อี้ ฟุ	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสบ้านห้วยแม่ซ้าย พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 59 ปี)
เหลย เหยา ธึง	บันทึกคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสบ้านผาเดื่อ พ.ศ. 2550 (ขณะสัมภาษณ์มีอายุ 70 ปี)

ภาคผนวก

1. บันทึกการประชุม

ฉบับที่ 1. บันทึกการประชุมหารือร่วมสามองค์กรฯวันที่ 2 มีนาคม 2551

บันทึกการประชุมหารือครั้งที่ 5

เรื่องการกำหนดรูปแบบกิจกรรมแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้ง ของสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง แกนนำเยาวชนอิ้วเมี่ยนำบลห้วยชมภู และแกนนำชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2551 เวลา 17.00 – 20.00 นาฬิกา ณ ศูนย์ประสานงานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง

……..

ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งได้กล่าวเชิญชวนให้สมาชิกของกลุ่มบุคคลต่างๆเข้าสู่ที่ประชุม ประธานชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู)ได้กล่าวรายงานการนับองค์ประชุมตามลำดับดังนี้

1. แกนนำชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู

1.1 นายเหลอก๋วย	แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู
1.2 นายตอนชิง	พัชรมโน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู
1.3 นายวิชา	ประดับชมภู	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู
1.4 นายอิฐฐา	แซ่ฟุ้ง	อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู
1.5 นายหลู่ฮิน	พรมชัยวุฒิ	แกนนำชุมชนบ้านผาลั้ง
1.6 นายสูเลี่ยม	ศักดิ์ศรีชมภู	แกนนำชุมชนบ้านผาลั้ง
1.7 นายสูชิง	อัครวิชัยกุล	ตัวแทนชาวบ้านผาลั้ง
1.8 นายจะสอ	จะฟู	ตัวแทนชาวบ้านแสนต่อ
1.9 นายจะยี่	แสนพอ	ตัวแทนชาวบ้านแสนต่อ

2. สภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง

ลำดับ	ชื่อ	นามสกุล	ตำแหน่ง	ฉายา (อายุ)	หมายเหตุ
1	นายเลาแสง	แซ่พร่าน	ประธาน	เปี่ยน จ้อย ฟิน (67 ปี)	
2	นายแคะลิ่น	แซ่เติ๋น	รองประธาน 1	ต่าง ฟุ้ ฮยาง (65ปี)	ขาด

3	นายซานโจว	วิชัยนำโชค	รองประธาน 2	ต่าง ฟุ๊ เจียว (59 ปี)	
4	นายสูล่วง	แซ่พร่าน	สมาชิก	เปี่ยน จ้อย เสี่ยว (69 ปี)	
5	นายเหลเลี่ยม	ศักดิ์ศรีชมพู	สมาชิก	ต่าง ฟุ๊ เซง (66 ปี)	ลากิจ
6	นายซานแม่ง	แซ่เติ๋น	สมาชิก	ต่าง ฟุ๊ ลิ่น (53 ปี)	ลากิจ
7	นายอู้โฟ้ว	พัชรมโน	สมาชิก	เปี่ยน จ้อย เอี๋ยน (65)	
8	นายสูโจว	แซ่เติ๋น	สมาชิก	ต่าง ฟุ๊ ฟ่ง (54 ปี)	
9	นายแคะโฟ้ว	พัชรมโน	สมาชิก	เปี่ยน จ้อย ฮิน (71ปี)	
10	นายไหนหวั่ง	แซ่พ่าน	สมาชิก	เปี่ยน ว่วน จ้อย (52 ปี)	ลากิจ

3. คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง

ลำดับ	ชื่อ	นามสกุล	ตำแหน่ง	ประจำโซน	หมายเหตุ
1	นายไหนควน	แซ่เติ๋น	ประธาน	ผาแดงบน	
2	นายอู้ฮิน	พรมชัยวุฒิ	รองประธาน 1	กกน้อย-ถ้ำฤษี	
3	นายสิทธิโชค	วิชัยนำนำโชค	รองประธาน 2	บ้านหมอผี	ขาด
4	นางก้อยเลี่ยม	แซ่พร่าน	เลขานุการ	ผาแดงล่าง	
5	นายเหลชิง	วิเชียรชมภู	นายทะเบียน	ผาแดงบน	
6	นางหมวงโจว	แซ่พร่าน	เหรัญญิก	ผาแดงล่าง	
7	นายอู้ชิง	แซ่พ่าน	กรรมการ	บ้านหมอผี	ขาด
8	นายหลู่จั๋น	แซ่เติ๋น	กรรมการ	กกน้อย-ถ้ำฤษี	
9	นายเฉงโจว	แซ่เติ๋น	กรรมการ	ผาแดงบน	
10	นายเฉงเสี่ยว	แซ่พร่าน	กรรมการ	ผาแดงล่าง	ขาด
11	นายปู้ลิ่น	แซ่จ๋าว	กรรมการ	บ้านหมอผี	
12	นายเหลฮิน	พัชรมโน	กรรมการ	ต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม	
13	นายมานะ	แซ่ลี	กรรมการ	กกน้อย-ถ้ำฤษี	
14	นายเหลเชียง	แซ่เติ๋น	ประชาสัมพันธ์	ต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม	
15	นายเหลเอี๋ยน	แซ่พ่าน	ผู้ประสานงานเครือข่าย	ต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม	ขาด
16	นายเก๊าชิง	แซ่เติ๋น	ผู้ประสานงานทั่วไป	ชุมชนหมู่บ้านผาลั้ง	

4. แกนนำเยาวชนอิ้วเมี่ยนตำบลห้วยชมภู

4.1 นายซานหวั่ง	แซ่เติ๋น	ตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.2 นางสาวเฉง	แซ่เติ๋น	ตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.3 นางสาวไหน	แซ่เติ๋น	ตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.4 นางสาวหมวง	พรมชัยวุฒิ	ตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.5 นายเหลกวั้ง	แซ่เติ๋น	ตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.6 นายโซวจ้อย	แซ่ตุง	ตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.7 นายปฐมพงศ์	ศักดิ์ศรีชมพู	ประธานเยาวชนบ้านผาลั้ง
4.8 นายพิชญ์พิเชฐ	พันธุ์พิสุทธิชน	ประธานชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู)

หลังจากนั้นได้กล่าวรายงานวัตถุประสงค์การประชุมหารือ แจ้งวาระการประชุมและเข้าสู่วาระการประชุม

วาระที่ 1 เรื่องแจ้งให้ทราบ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) **ย.ช.อ.** : เรื่องที่ได้มีการเสนอขอดำเนินโครงการแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้ง โดยชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) ได้มีการนัดหารือกันหลายครั้ง จนล่าสุดเมื่อคืนวันที่ 1 มีนาคม 2551 ได้นัดหารือกับแกนนำเยาวชนบ้านผาลั้ง ณ ศูนย์ประสานชมรมเยาวชนบ้านผาลั้ง เห็นว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม เนื่องจากประสบกับปัญหาเรื่องแหล่งงบประมาณที่สนับสนุนมีน้อยกว่าที่ตั้งเป้างบประมาณเอาไว้สามแสน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภูได้ตั้งงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมหนึ่งแสนบาท แต่เป็นการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การดำเนินกิจกรรมเท่านั้น ทางเยาวชนบ้านผาลั้งจึงเสนอให้ชุมชนปรับลดกิจกรรมเหลือเพียงการปักปันแนวเขตระหว่างอุทยาน เพื่อให้สามารถกำหนดโซนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับศักยภาพของสิ่งแวดล้อม และทางเยาวชนจะระดมกำลังของเครือข่ายมาช่วยสร้างแนวกันไฟล้อมรอบแนวเขตชุมชน ตามโซนต่างๆที่มีความจำเป็นเร่งด่วน อาทิเช่น โซนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำของชุมชน โซนพื้นป่าอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธุ์พืชและสัตว์ป่า จากนั้นจะเชิญชวนให้องค์กรต่างๆร่วมปลูกป่าซ่อมแซมในพื้นที่แหล่งเสื่อมโทรมของป่าชุมชนดูแลและใช้สอย รวมทั้งจะเสนอให้มีการสร้างฝายในพื้นที่แหล่งต้นน้ำ เพื่อสร้างความชุมชื้นความอุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุมชนบ้านผาลั้ง เพื่อรักษาเป็นมรดกด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอนุชนรุ่นต่อๆไปอย่างยั่งยืน วันนี้ทางชมรม ย.ช.อ. จึงได้ส่งตัวแทนมาร่วมหารือกับที่ประชุมแห่งนี้ เนื่องจากต้องขอคำแนะนำและการอนุมัติรูปแบบแผนการดำเนินกิจกรรมจากองค์กรภายในชุมชน

และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีประเด็นที่ต้องขอหารือดังนี้

1. ประเด็นปัญหาเรื่องความชัดเจนของแนวเขตชุมชนบ้านผาลั้งกับชุมชนอื่นใกล้เคียงอื่นๆ เนื่องจากชุมชนบ้านผาลั้งเคยมีมีอาณาเขตกว้างขวาง และมีจารีตประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจัดโซนพื้นที่การใช้ทรัพยากรมายาวนาน มีการจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ตั้งแต่สมัยแก่จั๋นออน คือมีทั้งแนวเขตที่ดินทำกิน แนวเขตป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ แนวเขตป่าอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ป่า สัตว์น้ำ ปัจจุบันระบบจารีตประเพณีของท้องถิ่นมีการปรับตัวไปมาก จึงต้องทราบถึงความชัดเจนในเรื่องแนวเขตประเภทต่างๆ และวางระเบียบกติกาชุมชนตามให้ทันกับยุคสมัย

2. ประเด็นการจัดสรรค์งบประมาณหนึ่งแสนบาทที่ชมรม ย.ช.อ. ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู เพื่อใช้ในโครงการแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้ง อยากทราบว่าทางชุมชนจะอนุมัติให้เยาวชนในพื้นที่ดำเนินกิจกรรมอย่างใดก่อนหลัง เพื่อจะสามารถกำหนดประเภทและชนิดของวัสดุอุปกรณ์ที่จะเสนอขอให้ทาง อบต.ห้วยชมภูจัดซื้อมาให้ล่วงหน้า

3. ประเด็นการแบ่งแนวเขตระหว่างชุมชนในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู ของหมู่บ้านแสนต่อ หมู่บ้านหาดยาว หมู่บ้านหมอผี กับชุมชนบ้านผาลั้ง เนื่องจากทางชุมชนแสนต่อเตรียมขอแยกหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่ที่ 12 ตำบลห้วยชมภู ส่วนชุมชนบ้านหาดยาวมีความประสงค์ที่จะย้ายเข้าไปอยู่กับตำบลดอยฮางเหมือนชุมชนบ้านแก่หลวงนอก ของหมู่ที่ 8 ตำบลห้วยชมภู ที่ได้ย้ายทะเบียนบ้านไปขึ้นกับตำบลดอยฮางแล้ว แต่ยังคงมีบ้านเรือนและที่ดินทำกินอยู่ในเขตตำบลห้วยชมภู เป็นห่วงว่าจะมีปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติโดยกลุ่มนายทุนนอกพื้นที่ ในอนาคต เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่าชุมชนอิ้วเมี่ยนทุกแห่งในตำบลห้วยชมภู ตำบลแม่ยาว เขตอำเภอเมือง ตำบลวาวี เขตอำเภอแม่สรวยและตำบลป่าตึง เขตอำเภอแม่จัน มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์กว่าชุมชนอื่นใด จึงเป็นที่หมายปองของพวกนายทุนแปรรูปไม้ และอันที่จริงเยาวชนไม่อยากให้มีการขายที่ดินให้แก่บุคคลนอกชุมชนอย่างที่มีบางคนกระทำกันอยู่ทุกวันนี้ เพราะเป็นการเสี่ยงที่ชุมชนอิ้วเมี่ยนจะถูกเบียดเบียนโดยระบบทุนเสรีนิยมสุดขั้ว เหมือนชุมชนในพื้นราบที่ต้องพึ่งพิงเงินตราเป็นสื่อกลางของทุกอย่าง เยาชนเห็นว่าชุมชนของอิ้วเมี่ยนบ้านผาลั้งยังมีทางเลือกที่จะป้องกันภัยอันตรายดังกล่าวได้ หากชุมชนมีความสามัคคีกัน

ทางเยาวชนบ้านผาลั้งมีความประสงค์ที่จะทราบความชัดเจนและเพื่อที่จะเสนอรูปแบบแผนการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมไปยังเครือข่ายได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนบ้านผาลั้ง อันที่จริงอยากให้ชุมชนบ้านผาลั้งถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมของตนเองด้วย โดยทำร่วมกับเยาวชนและเครือข่ายองค์กรต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานของภาครัฐในพื้นที่ ทางเยาวชนอิ้วเมี่ยนเชื่อว่าชุมชนจะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุด หากสามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ได้มีการกำหนดเอาไว้ตามที่ทุกฝ่ายได้มีการหารือร่วมกันอย่างเปิดเผย เรื่องที่กล่าวมานี้ถือว่า

เป็นการเปิดประเด็นอภิปราย ที่ประชุมจะเห็นชอบประการใดหรือไม่ เยาวชนอิ้วเมี่ยนขอรับไว้ด้วยความเคารพต่อชุมชนบ้านผาลั้งและที่ประชุมแห่งนี้

นายไหนควน แซ่เติ๋น (ประธานคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง) คจทส. : เป็นรูปแบบกิจกรรมที่ดี และเป็นแนวคิดที่เหมาะสมเหมือนกัน ต้องคำนึงถึงจำนวนงบประมาณว่าจะเพียงพอแค่ไหนด้วย การดำเนินงานบางครั้งต้องมีค่าตอบแทน ค้าจ้างด้วยได้หรือไม่? เราไปซื้อเสาคอนกรีตมาปักตามแนวเขต ค่าแรงงานของคนที่ไปทำงานมีให้หรือเปล่า? มีคนอื่นมาช่วยพวกเราชาวชุมชนบ้างไหม? หรือว่าพวกเราต้องทำงานตามลำพัง นี่ข้าพเจ้าขอหารือเท่านั้นนะครับ

นายซานโจว วิชัยนำโชค รองประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโส : ข้าพเจ้าตระหนักว่าคนที่ไปทำงานเพื่อส่วนรวม เข้าต้องเสียสละเวลา และหลายๆอย่าง ถ้าเรามีค่าตอบแทนให้เขาบ้างก็เป็นสิ่งที่จำเป็น ถ้างบประมาณมีเพียงพอแค่ซื้อเสาคอนกรีต ค่าแรงมีอยู่หรือ เรื่องนี้เยาวชนต้องคำนวณให้รอบคอบ ถึงว่าไม่มีค่าแรงให้ เรื่องนี้เป็นเรื่องภายในชุมชนของพวกเราเอง เราไปช่วยกันไม่ต้องมีค่าแรงอะไรหรอก เราเพียงแค่หารือ หากชุมชนของเราสามัคคีกันจะเป็นการดีที่สุด เพราะเราไม่ดำเนินการเองเสียแล้วใครที่ไหนเขาก็ช่วยเราดำเนินการ

นายไหนควน แซ่เติ๋น (ประธาน คจทส.) : ไม่ทราบว่าทาง ย.ช.อ. สามารถหางบประมาณมาสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทุกปีหรือไม่ หาเป็นไปได้เราเอางวดแรกนี้ไปซื้อเสาคอนกรีตมาปักหลักเขตก่อน หลังจากนั้นค่อยไปดำเนินการอย่างอื่นต่อไป เวลาที่ไปปักเสาเราก็จัดสรรค์เงินส่วนหนึ่งให้เป็นค่าแรง ปีถัดไปหรือมีเงินงวดใหม่เราค่อยทำแนวกันไฟ อาจจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ เป็นการหารือก่อน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรม **ย.ช.อ.** : ทางเยาวชนได้ตั้งรูปแบบกิจกรรมเบื้องต้นเอาไว้ มีค่าจัดประชุมนัดหารือ จัดประชุมประชาคม ส่วนที่เหลือก็ใช้ซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินกิจกรรม เช่นทำแนวกันไป ปักปันแนวเขต เพราะโครงการลักษณะนี้ต้องได้มีการลงมติเห็นชอบจากชุมชนและหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ก่อน จึงได้จัดตรียมเป็นเงินบางส่วนเป็นค่าเดินทางติดต่อประสานงาน ค่าอาหารระหว่างการดำเนินกิจกรรม ส่วนค่าจ้างแรงงานชาวบ้านตั้งเป็นคำถามว่าต้องมีด้วยหรือเปล่า? ต้องถามชุมชนก่อน

นายไหนควน แซ่เติ๋น (ประธาน คจทส.) : เนื่องจากงบประมาณมีน้อย เรื่องการทำแนวกันไฟเอาไว้ก่อนดีไหม? ไว้มีโอกาสเราค่อยดำเนินการในวันข้างหน้า นี่คือขอหารือนะ ถ้าชุมชนเราทำแนวกันไฟแล้วใครบังอาจไปเผาป่าอีก เราจะปรับเป็นเงินสามหมื่นถึงห้าหมื่นบาท ดังนั้นปีแรกเราช่วยกันปักปันแนวเขตของโซนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติก่อน ปีถัดไปเราค่อยทำแนวกันไฟตามแนวเหล่านั้น

นายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 : ข้าพเจ้าขอหารือ งบประมาณเพียงแค่หนึ่งแสนบาท ทำอะไรมากไม่ได้ เงินหนึ่งแสนไม่ได้หามาง่ายๆ ทาง เยาวชนเขาไปหามา หากเรามาแบ่งเป็นค่าจ้าง

ค่าตอบแทนเช่นว่านี้ เราต้องปักเสาเขตห่างแค่ไหนกัน ที่ผาลั้งเสาหนึ่งแล้วไปปักที่บ้านแสนต่ออีกเสาหนึ่งหรือเปล่า? ข้าพเจ้าเสนอให้ทางประธาน คจทส. ไปตกลงกับอุทยานแห่งชาติว่าจะแบ่งเขตตามเส้นทางเส้นไหน เมื่อนั้นเราจะไม่รุกล้ำเข้าไปในแนวเขตอุทยานอีก อุทยานก็อย่ามารุกล้ำแนวเขตองชุมชนเช่นกัน แล้วเราจึงค่อยไปซื้อเสาคอนกรีตมาปักเป็นหลักฐานตามแนวที่ว่านี้

ส่วนภายในแนวเขตของชุมชนเรานี้ เราค่อยมาวางข้อกำหนดการใช้ทรัพยากร เรื่องนี้เป็นสิทธิชุมชนทางอุทยานก็เข้ามายุ่งไม่ได้ เงินแค่หนึ่งแสนบาทอย่าคิดไปถึงการจ้างแรงงานเลย เอาแค่ไปซื้อเสาปักหลักเขตก็พอแล้ว ให้ชาวบ้านทุกคนไปช่วยกันปักเสาเขต และมีงบประมาณใหม่มาอีก เราค่อยคิดวางแผนพัฒนาภายในแนวเขตของเราต่อไป เช่นบำรุงรักษาป่าชุมชน จัดเวรยามพิทักษ์ผืนป่าเป็นกลุ่มๆ ถ้าแบ่งไม่ได้ก็ไปพร้อมกัน หรือแบ่งงานกันเป็นโซนพื้นที่ทำกิน ใครมีที่ดินทำกินต้องไปช่วยกันทำแนวกันไฟ คนเรานี้บางครั้งมันพูดยาก เวลาอุทยานมายึดที่ไปเขาไม่โต้เถียงสักคำ แต่พอเราไปเจรจาขอให้ทางอุทยานกันพื้นที่ออกมาได้เขาก็มาอ้างว่าเป็นของตนเองอีก ใครเข้าไปทำกินก็มีปัญหา เรื่องนี้สำคัญ ขอให้เข้าใจตรงกัน ใครจะเปิดพื้นที่ทำกินของใครในพื้นที่ของชุมชนก็ได้ อย่าถือว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่ห้ามปลูกต้นไม่ยืนต้นเพื่อเก็บกินเป็นเวลานาน เพราะเมื่อชุมชนไปช่วยกันกันแนวมาแล้วถือเป็นที่ดินของส่วนรวม เมื่อเราทำกินแล้วทิ้งร้างบุคคลอื่นที่อยู่ในชุมชนเดียวกันย่อมมีสิทธิเข้าไปทำกินได้เช่นกัน นี่ถึงจะสร้างความสามัคคีในชุมชนได้เพราะเรามีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งชุมชน ถ้าไม่ตกลงเช่นนี้เราต้องหารือให้ได้ข้อสรุป ขอให้ที่ประชุมช่วยพิจารณาด้วย

นายไหนควน แซ่เติ๋น (ประธาน คจทส.) : เมื่อมอบหมายให้ คจทส.ไปกันแนวเขตที่ดินของชุมชน การจัดโซนถ้าเราพบว่ามีที่ดินของบางคนมีเส้นโค้งเส้นเว้าไม่เป็นระเบียบพวกเรายอมให้จัดการใหม่หรือไม่? เช่นว่าจะเป็นการกันทิ้งไปนอกเขตชุมชนเป็นต้น เพราะเจ้าของที่ดินไม่ไปร่วมเดินด้วยเราทราบว่าเขาจะยังเอาอยู่หรือเปล่า

นายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 : เรื่องนี้เราดูที่ข้อเท็จจริง ถ้าเป็นไร่เหล่าเราก็กันทิ้งได้ แต่ถ้าเป็นที่สวนผลไม้ เป็นไม้ยืนต้น มันมีหลักฐานชัดเจนเราต้องช่วยเขากันเข้ามาเป้นที่ดินทำกินของชุมชน เป็นไร่เหล่านั้นต้องเสียสละบ้างเพราะเอาพื้นที่กว้างเกินไปอุทยานเขาก็ยอมรับข้อเสนอของชุมชนไม่ได้

นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโส บ้านผาลั้ง(สปอ.ผล.) : วันนี้ข้าพเจ้าขอบคุณพี่น้องลูกหลานทุกท่านที่มาพบหารือกับข้าฯ ในอดีตข้าฯเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อน ปัจจุบันลูกหลานเขาหารือหลายครั้งก็ไม่มีคนมาครบองค์ประชุมสักครั้ง ไม่มีความเป็นเอกภาพ ครั้งนี้จึงให้ข้าฯออกหน้านัดประชุมหารือให้ พวกท่านเห็นว่ามีอาวุโสจึงยินดีมาร่วมหารือ ข้าฯก็ดีใจ เรื่องที่หารือกันนี้มีข้อยุ่งยากมาก เรื่องหยิบย่อยเราเพิ่งกล่าวถึงกันเลนเอาที่ประเด็นหลักก่อน ที่หลานชายเขาเสนอเอาไว้ว่า

เรื่องแนวเขตอุทยานกับชุมชนเป็นอย่างไร?

เรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนหลักและชุมชนบริวารควรจะแบ่งตามแนวไหน?
เรื่องวิธีการใช้จ่ายงบประมาณต้องใช้จ่ายอย่างไร?
เรื่องเงินนั้นก็เป็นอย่างที่พ่อหลวงน้อยกล่าว เราเอามาดำเนินการในส่วนที่เร่งด่วนกันก่อน แล้วค่อยไปหามาเพิ่มเติม เงินมันมีไม่มากมีแค่นี้เราแบ่งเราหารมันก็หมด แต่เราต้องเข้าใจว่าเยาวชนเขารักเรา พวกเขามาหารือให้พวกเราหลายเรื่องแล้ว เราก็ทราบกันดีอยู่ ที่วันนี้มารวมตัวที่นี่ ก็เพื่อช่วยเยาวชนหารือ เพราะผู้ใหญ่บ้านนัดประชุมหารือชาวบ้านก็ไม่ยอมไปร่วม ทำให้หารือไม่ได้เสียที เขาจึงเข้าใจว่าข้าฯผู้เฒ่าคงมีความรู้เรื่องการอพยพการตั้งถิ่นฐานการจัดการชุมชนกว่าใครๆ และผืนป่าของชุมชนเราดีว่าของใครๆทั้งหมด ขอให้ข้าฯช่วยนัดประชุมหารือสักครั้งหนึ่ง
เรื่องการดูแลรักษาผืนป่านั้นในอดีตพวกเราปล่อยสัตว์เลี้ยง เมื่อกินหญ้าคาจนหมดแล้วก็ไม่มีไฟป่า ต้นไม้จึงค่อยเติบโตเป็นผืนป่าอย่างเช่นทุกวันนี้ แต่วันนี้เยาวชนเขาฟ้องว่ามีการบุกรุกโดยคนเพียงไม่กี่คน เข้าไปยึดเป็นที่ดินทำกินส่วนบุคคล ปลูกกาแฟ ปลูกมะค่าเอาไว้ โดยเฉพาะในพื้นป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ ป่าชุมชน ทีนี้ต้องดำเนินการอย่างไร?
นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 (ผญ.) : ผืนป่าที่มีการบุกรุกเป็นป่าใช้สอย
นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธาน(สปอ.ผล.) : คนที่บุกรุกมีประมาณ 4-5 คนเท่านั้น ข้าฯว่าพวกท่านต้องส่งมอบที่ดินคืนให้แก่ชุมชน เพราะเป็นป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ ป่าใช้สอยของชุมชน เราเก็บผืนป่าเอาไว้ เพื่อที่จะมีทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้สอยตลอดไป ข้าฯเห็นเรื่องนี้ชวนให้ปวดหัว เมื่อพวกท่านปลูกไปแล้วจะต้องมาบังคับให้ชุมชนซื้อที่ดินผืนนี้คืนจากท่านหรือไม่? ในอดีตรุ่นของข้าฯช่วยกันรักษาผืนป่าเหล่านี้เอาไว้ จนมีต้นไม้สูงใหญ่อย่างที่เห็น ตามมาสามสี่ปีนี้พวกท่านไม่กี่คนมายึดเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล เยาวชนเขาร้อนใจจึงไปหาเงินมาช่วยเหลือรักษาผืนป่าให้กับชุมชน พวกข้าฯก็ชอบอ้างว่าแก่แล้วไม่อยากยุ่งเรื่องส่วนรวมอีก แต่พวกท่านไม่ยอมฟังเสียงเยาวชนเลย เหมือนไม่เกรงใจผู้นำชุมชน ข้าฯจึงต้องนัดพวกท่านมาหารือ แต่จะจัดการอย่างไรนั้นข้าฯไม่บังคับพวกท่านเอาอย่างสมัยของข้าฯหรือเอาตามใจของข้าฯ ก็ขึ้นอยู่กับพวกท่านคนหนุ่มคนสาวเห็นว่าสิ่งไหนดีก็ดำเนินการไป พวกเราสภาที่ปรึกษาอาวุโส พวกท่านยังเห็นว่ามีค่ายังเคารพเกรงใจ พวกข้าฯก็ดีใจอย่างสุดซึ้ง พูดไปก็เหมือนพูดโกหกคำโต เพราะมันรู้สึกอยู่ข้างในมองไม่เห็น

ประการสำคัญลูกหลานของข้าฯ พวกท่านทุกคนก็อายุน้อยกว่าข้าฯ ยกเว้นท่าน จ้อย ฮิน คนเดียว เขาไปเรียนไปท่องโลกกลับมาเห็นว่าชุมชนของเรากำลังทรุดโทรมลงเรื่อยๆ ทั้งคนหมู่บ้านอื่นและทางอุทยานก็บีบเข้ามาเรื่อยๆแต่พวกเราไม่ดำเนินการอะไรเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ให้พวกเขา พวกเขาจึงย้อยกลับมาขอหารือกลับพวกเรา อย่างแรกช่วยพวกเขาปักปันแล้วเขตเอาไว้ให้ชัดเจน อย่างให้คนภายนอกเข้าวุ่นวายทรัพยากรของพวกเราอีก ของอุทยานพวกเราก็อย่าเข้าไปทำลายของพวกเขาเช่นกัน
ในแนวเขตของชุมชนเราจะจัดการอย่างไรเป็นเรื่องของสทธิชุมชนจะเอาใช้อย่างไรก็สุดแท้แต่พวกเราจะหารือวางข้อกำหนด ที่ไหนที่ทำกินได้ก็ให้มันชัดเจน ข้าฯฟังคำหารือของลูกหลานแล้วก็เห็น

ว่าพวกเขามีเหตุผล ดังนั้นข้าขอให้พวกท่านแกนนำชุมชน คจทส. และชาวบ้านช่วยพิจารณาข้อเสนอของเยาวชนว่าจะดำเนินการอย่างที่เขาเสนอมาได้หรือไม่? ถ้าทำได้พวกลูกหลานเขาจะไปหาเงินมาเพื่อให้อีก ทำจนงานนี้สำเร็จ หรือจะเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ก็ว่ามา ข้าฯอายุมากแล้วไม่อาจพูดอะไรมากได้ ข้าฯตั้งใจจะวางมือจากงานส่วนรวมแล้ว เคยเป็นผู้ช่วยมา 10 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้านอีก 13 ปี คงรับใช้ชุมชนนานพอแล้ว วันนี้พวกท่านยังมาขอให้เป็นที่ปรึกษาอาวุโสอีก ข้าฯจึงให้มาหารือที่บ้านของข้าฯ คงทำได้แค่ช่วยฟังการหารือของพวกท่านเท่านั้น

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น (ผญ. ม 4) : เรื่องนี้เมื่อฟังท่านประธาน คจทส. พูดมามันก็มีเหตุผล ฟังพ่อหลวงอิฐฐาพูดก็สมเหตุผลเหมือนกัน ทางออกที่ดีข้าฯว่าเรามาดูความจำเป็น เพราะเยาวชนเขามาพบมาหารือหลายครั้งแล้ว ถ้าเราหารือเรื่องแนวเขตให้ชัดเจน มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่าแนวเขตระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้านกลับอุทยานแห่งชาติได้ เราก็มาจัดโซนพื้นที่ภายในชุมชนอีกครั้ง ว่าโซนไหนใช้ทำอะไรได้บ้างทำอะไรไม่ได้บ้าง? เมื่อนั้นเราก็ไปซื้อเสาคอนกรีตมาปักตามแนวที่ว่าเอาไว้ โดยต้องตกลงกับชุมชนใกล้เคียง และตกลงกับอุทยานด้วย ต้องทำงานประสานกันทุกฝ่าย

ที่จริงพวกเราต้องช่วยกันรักษาป่าไม้ ทำแนวเขตให้ชัดเจน การที่มีบางท่านไปปลูกชากาแฟในพื้นที่ป่าต้อนน้ำต้องยึดคืนมาเป็นผืนป่าใช้สอยของส่วนรวม การปลูกข่า ตะไคร้เราตามรั้วบ้านไม่มีใครห้าม แต่ถ้าไปเปิดที่โล่งกว้างเอาไว้เราต้องห้าม การอนุรักษ์ต้นน้ำเอาไว้ลูกหลานของเราจะรับผลดี เราต้องคำนึงถึงหัวอกของพวกเขาบ้าง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธาน ย.ช.อ. : ถ้าอย่างนี้ที่ประชุมมีข้อสรุปแล้วหรือว่าใครจะเพิ่มอะไรอีกหรือไม่ครับ?

นายหลู่ฮิน พรมชัยวุฒิ แกนนำชุมชนบ้านผาลั้ง : เรื่องที่อุทยานแห่งชาติขยับแนวเขตที่ดินทำกินเข้ามาเรื่อยๆ ขอให้ผู้ใหญ่บ้านไปเจรจาดูว่าตกลงจะให้แนวเขตถึงตรงไหน? ถ้าแนวเขตชัดเจนต่อไปเราจะห้ามคนจากชุมชนอื่นเข้ามารบกวนทรัพยากรธรรมชาติในแนวเขตของชุมชนบ้านผาลั้งไม่ได้อีก

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส. : ถ้าเรากำหนดแนวเขตได้ชัดเจน ผู้นำชุมชนต้องประกาศห้ามคนภายนอกหชุมชนเข้ามาเก็บหาของป่าในชุมชนอีก พวกเราก็อย่าข้ามไปหาของป่าในเขตของพวกเขาเช่นกัน เรื่องนี้ห่วงแต่เยาวชนจะไปทำไม่ได้ ขอให้พิจารณาด้วยประเด็นนี้

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผญ.หมู่ที่ 4 : การลงโทษอย่างขึ้นอยู่ทางตำบล

นายหลู่ฮิน พรมชัยวุฒิ แกนนำชุมชน : ไม่ใช่ตำบล เป็นสิทธิชุมชนหมู่บ้าน เมื่อเราตกลงได้แล้วก็ประกาศไปยังสภาตำบลให้ทุกหมู่บ้านทราบถึงข้อกำหนดของชุมชน

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผญ.หมู่ที่ 4 : ต้องทำตามขั้นตอนก่อนจะมีการบังคับเอาโทษได้

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส. : ถ้าสามารถแบ่งแนวเขตให้ชัดเจนได้เป็นการเริ่มต้นที่ดีที่สุด

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : เรื่องเงินสนับสนุนจาก อบต. เราเอาไปปลูกเสาคอนกรีตและทำแนวกันไฟตามแนวเขตที่แบ่งแล้วให้ชัดเจน เสานั้นต้องไม่ใหญ่ยาวจนเกินไป เพราะจะขนส่งลำบาก ขอให้ไปสั่งทำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจารึกชื่อหมู่บ้านของผาลั้งไว้ด้วย

ในคจทส.เองก็ต้องแบ่งโซนพื้นที่รับผิดชอบไว้ด้วย การจ้างชาวบ้านไปทำแนวกันไฟเหมือนที่อุทยานเขาดำเนินการไม่รู้ว่าเราต้องใช้งบประมาณมากแค่ไหน? คงต้องประเมิณกำลังของชุมชนแล้วทำให้เหมาะสมกับกำลังของชุมชนดีกว่า

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส. : ในปีแรกนี้ยังไม่ต้องทำแนวกันไฟดีกว่า แค่ไปเปิดทางนำเอาเสาไปปักปันแนวไว้ก่อน และค่อยมาหางบประมาณทำแนวกันไฟ เรื่องงบประมาณคงต้องหวั่งพึ่งทางเยาวชน

นายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 : คจทส. มีทั้งหมด 16 คน การหารือการวางแผนนั้นพวกท่านมีบทบาท แต่ถ้าถึงเวลาที่ต้องไปปักปันแนวเขตชาวบ้านทุกคนจะไปช่วยปลูปเสาคอนกรีตด้วย เรื่องมาจัดสรรค์เงินเป็นค่าจ้างค่าตอบแทนให้ใครนั้นไม่ต้อง เราไปช่วยกันทำทุกคน เราไม่ต้องเอาเงินก้อนนี้มาแบ่งให้ คจทส. เพราะงานที่ทำด้วยกันไม่ใช่เป็นสมบัติส่วนบุคคลของใคร ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกัน การที่ว่าจะต้องมีค่าตอบแทนหรือไม่ต้องดูที่ลักษณะกิจกรรมจำเป็นเฉพาะ พวกท่าน คจทส. ถือเป็นบุคคลที่อาสามาเสียสละเพื่อส่วนรวม

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : ขอให้กันเงินบางส่วนไว้เป็นค่าเดินทางไปหารือกับอุทยานแห่งชาติและการซื้ออาหารระหว่างดำเนินการ ไม่ใช่แบ่งให้แก่ คจทส. 16 ท่านอย่างที่ท่านอิฐฐากล่าว

นายหลู่ฮิน พรมชัยวุฒิ แกนนำชุมชนบ้านผาลั้ง : เงินที่เยาวชนหามานั้นมีข้อจำกัดการใช้จ่ายอยู่คงแบ่งอย่างที่ว่านี้ไม่ได้ ต้องดูประเด็นนี้ด้วย

นายอู้ฮิน พรมชัยวุฒิ รองประธาน คจทส. ต้องหารือเรื่องเงื่อนไขการใช้งบประมาณก่อนจึงดำเนินการได้

นายหลู่ฮิน พรมชัยวุฒิ แกนนำชุมชนบ้านผาลั้ง : เงินก้อนนี้เป็นค่าจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การขนส่งต้องเกณฑ์รถชาวบ้านมาช่วยกันขนส่ง เมื่อปลูกเสาหลักล้อมแนวแล้ว เราต้องวางมาตรการการเก็บหน่อไม้ และเก็บก๋งให้ดี โดยเฉพาะคนจากชุมชนอื่นที่เข้ามาหาของป่า เพราะว่าคนจากผาลั้งไม่ค่อยไปรบกวนในเขตของคนอื่นพวกเราจึงต้องวางระเบียบการจัดการให้ดี

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : ประการสำคัญคือการลักลอบเข้ามาแปรรูปไม้แล้วลากผ่านหมู่บ้านผาลั่งไปขายให้คนอื่น เราเห็นกันอยู่ตำตา แต่ที่ผ่านมาเราไม่สามารถทำอะไรได้ ทำให้พวกเราเสียชื่อเสียง หาว่าพวกเราทำไม้ขาย

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส. : ใช่เราเห็นบ่อยมาก แต่เราไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนจึงไม่สามารถแสดงพลังชุมชนออกมาได้อย่างเต็มที่ วันนี้เราจึงมาหารือ เราลำบากแค่ไหนที่ต้องมารักษา

ผืนป่า แต่กลับปล่อยให้คนจากชุมชนอื่นมาตัดเอาไปขาย ชาวบ้านของเราเองไม่มีใช้แต่คนอื่นลากเอาออกไปขายกลับมี

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : เรื่องนี้ผ่านไปแล้ว เราต้องจำไว้เอาเป็นประสบการณ์ เพราะพวกเขาไม่ไปประชุมหมู่บ้าน

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส. : ก็เพราะรู้ว่ามันลากผ่านไปแล้วนั่นแหละ แต่เราปล่อยต่อไปไม่ได้

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : เราวางแผนวันนี้เพื่อป้องกันเหตุการณ์ในอนาคต

นายอิฐฐา แซ่เติ๋น อดีตผู้ใหญ่บ้าน : การอ้างสิทธิทำกินเหนือไร่เหล่าในเขตอุทยานใครทำได้บ้าง เราจึงต้องให้กันเขตพื้นที่เหล่านั้นเป็นที่ดินของชุมชนร่วมกัน ให้ชุมชนเป็นเจ้าของ และทุกคนมีสิทธิทำกินได้ อย่าอ้างว่าบรรพชนของตนเคยทำกิน ทุกคนมีสิทธิเท่ากันถ้ากันเขตออกมาได้

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : เห็นด้วยกับพ่อหลวงน้อย

นายแคะโฟ้ว พัชรมโน สมาชิกสภาอาวุโส : เรื่องภายในแนวเขตไร่เหล่าอย่าเพิ่มพูดกันเลย เราเอาเรื่องหลักๆก่อน ขออนุญาตตัดบทพวกท่านหน่อย

นายตอนชิง พัชรมโน ผู้ช่วย ผญ. หมู่ที่ 4 : เงินก้อนนี้เราเอาใช้จ่ายดังนี้

จัดซื้อเสาคอนกรีตสำหรับปักปันแนวเขต

จัดซื้อวัสดุสำหรับสำรวจแนวเขตร่วมกับอุทยานและชุมชนใกล้เคียง

ค่าเดินทาง ค่าติดต่อประสานงานกับชุมชนใกล้เคียงและหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้มีความเข้าในที่ตรงกัน

วาระที่ 2 การหารือเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธาน ชมรม ย.ช.อ. : พรมแดนระหว่างหมู่ที่ 4 กับหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 5 ในที่ประชุมนี้คงทราบกันดี ว่าถึงตรงไหนเพราะเคยมีการแบ่งมาก่อนแล้ว ส่วนในพื้นที่หมู่ที่ 4 ด้วยกันเองมีชุมชนย่อยหลายชุมชน ปัจจุบันชุมชนบ้านแสนต่อและบ้านหาดยาวเตรียมขอแยกหมู่บ้านจึงมาหารือเรื่องแนวเขตที่จะแบ่งให้ ทางแสนต่อจะขอแบ่งจากตรงไหนไปถึงตรงไหนครับ?

นายวิชา ประดับชมภู ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 : ถึงที่ต้นน้ำดอยกิ่ว หลุมศพของท่านไหนจั๋น พรมชัยวุฒิ

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น ผู้ประสานงานทั่วไป คจทส. : จากสันดอยกิ่วเหนือสวนส้มของข้าพเจ้าขึ้นไปถึงถนนสายผาลั้ง-แสนต่อเป็นแนวแบ่งเขตที่ดีที่สุด

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผญ. ม 4 : แนวเขตเดิมอยู่ตรงไหน?

นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธาน สปอ.บ้านผาลั้ง : ถึงบริเวณสาลาพักพล

นายซานโจว วิชัยนำโชค รองประธาน สปอ.บ้านผาลั้ง : ตอนนี้เขาขอถึงที่เดิม

นายเหลอก๋วย แซ่เติ่น ผญ. ม 4 : เมื่อเช้า ส.อบต.ยุทธชัย แสนพอ ก็บอกว่าขอถึงตรงนั้นเหมือนกัน

นายแคะโฟ้ว พัชรมโน ส.สปอ.บ้านผาลั้ง : แนวเขตชุมชนนั้นแบ่งให้ถึงตรงนั้นก็ได้ แต่ที่ดินทำเดิมไม่ได้ยกให้ด้วย

นายซานโจว วิชัยนำโชค รองประธาน สปอ.บ้านผาลั้ง : ที่ดินเหล่านี้เป็นที่ดินทำกินดั้งเดิมของชาวอิ้วเมี่ยนบ้านผาลั้ง ก่อนที่มีชุมชนบ้านหาดยาวเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2501 และก่อนที่จะมีชุมชนบ้านแสนต่อในปี พ.ศ. 2507 ถึงทุกวันนี้ชาวอิ้วเมี่ยนบ้านผาลั้งยังคงทำสวนผลไม้และสวนผักอยู่เช่นเดิม จึงยกให้ไม่ได้ การห้ามปล่อยวัวยังคงห้ามปล่อยเข้ามา

นายเหลอก๋วย แซ่เติ่น ผญ. ม 4 : ทั้งพื้นที่ทำกินบริเวณบ้านหมอผีและบริเวณที่ทำกินห้วยน้อย ต้องห้ามการปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้ามารบกวน โดยเฉพาะโค

นายอู้ฮิน พรมชัยวุฒิ รองประธาน คจทส. : หากยังมีการปล่อยโคเข้ามาในเขตที่ดินทำกินอีก จะยิงโคตัวนั้นมาชำระค่าปรับ

นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธาน สปอ. : เราแบ่งเขตให้แต่เราไม่ได้แบ่งแยก ความสัมพันธ์ที่ดีต้องคงเดิมต่อไป ที่ประชุมหารือแบ่งให้แล้วก้เพื่อทางชุมชนจะได้ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น เนื่องจากคนต่างชุมชนชอบมาทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านผาลั้ง เราควบคุมไม่ได้จึงจำเป็นต้องแบ่ง ขอให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธาน ชมรม ย.ช.อ. : ถ้าไม่มีข้อโต้แย้งเราก็ถือว่ามีมติตามนี้นะครับเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนบ้านผาลั้งและชุมชนบ้านแสนต่อ โดยที่ดินทำกินบ้านหมอผีอยู่ในแนวเขตบ้านแสนต่อเพื่อการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่เท่านั้น แต่การจัดการดูแลภายในแนวเขตสวนเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของผู้ที่มีไร่สวนอยู่ในพื้นที่บริเวณนั้น

นายอู้โฟ้ว พัชรมโน ส.สปอ.บ้านผาลั้ง : แนวเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ให้ขออนุญาตดูแลถึงแนวกันไฟที่ทำขึ้นในสมัยของพ่อหลวงชี่ ก็เหมาะสมที่สุด

นายอู้ฮิน พรมชัยวุฒิ รองประธาน คจทส. ส่วนแนวเขตที่ดินทำกินให้ยึดเอาแนวที่ทำขึ้นในสมัยพ่อหลวงอิฐฐา

นายเฉงโจว แซ่เติ่น กรรมการคจทส. ขอดูแลถึงแนวกันไฟสมัยพ่อหลวงชี่ ทางอุทยานเขาจะยอมหรือเปล่า?

นายอู้โฟ้ว พัชรมโน ส.สปอ.บ้านผาลั้ง : แต่เมื่อปีที่แล้วแนวเขตที่ดินทำกินที่ทางอุทยานมาติดตั้งเอง โดยไม่มีชาวบ้านไปร่วมสังเกตด้วย พวกเราไม่ยอมรับและรับไม่ได้อย่างเด็ดขาด กติกาที่ตั้งร่วมกันแล้วมายกเลิกฝ่ายเดียวไม่ได้ ไม่ถูกหลักการ ท่านที่เป็นผู้นำชุมชนต้องยืนยันแนวเขตเดิม

ให้แก่ชาวบ้าน ไม่อย่างนั้นข้าฯจะเป็นผู้นำขบวนประท้วงเอง แม้ว่าจะเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านได้ แต่กติกาต้องคงเดิมห้ามเปลี่ยนแปลงในทางกระทบสิทธิของชุมชน

วาระที่ 3 เรื่องการบริหารจัดการภายในแนวเขตชุมชนบ้านผาลั้ง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธาน ชมรม ย.ช.อ. : ภายในแนวเขตชุมชนบ้านผาลั้ง การจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากรจะต้องมีการขออนุญาตอย่างไร ตามระเบียบขั้นตอนควรเป็นแบบไหน? เราจะให้ คจทส.เขาไปศึกษาแล้วยกร่างระเบียบมาเสนอที่ประชุมหมู่บ้าน ถ้าชาวบ้านมีมติเห็นชอบเราจะนำไปเสนอให้อุทยานพิจารณา ถ้าอุทยานเห็นชอบด้วยเราจะประกาศใช้บังคับ

นายซานโจว วิชัยนำโชค รองประธาน สปอ.บ้านผาลั้ง : ตอนนี้มาจัดการเรื่องโซนภายในกันก่อน

นายอิฐฐา แซ่ฟุ้ง อดีต ผญ. ม 4 : ตอนนี้เราต้องคำตอบเรื่องแนวเขตที่ดินทำกินจากอุทยานก่อนถึงจะจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรได้

นายซานโจว วิชัยนำโชค รองประธาน สปอ.บ้านผาลั้ง : ดินแดนอาณาเขตดั้งเดิมของชุมชนบ้านผาลั้งเคยแห้งแล้งมาก่อน บรรพบุรุษของพวกเราเข้าพัฒนาให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ หากพี่น้องชุมชนอื่นมีความจำเป็นต้องขอใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ใช้การแปรรูปไม้ ก็ต้องมาขออนุญาตจาก คจทส. หรือผู้ใหญ่บ้านก่อน พวกเขามีหน้าที่พิจารณาให้ได้ตามสมควร การแปรรูปไม้ต้องขออนุญาตจากที่ประชุมร่วมของ คจทส. แกนนำชุมชนและสภาที่ปรึกษาอาวุโส

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผญ. ม 4 : ต้องห้ามจับในฤดูวางไข่อย่างเด็ดขาด ห้ามใช้ไฟฟ้าช็อตหรือวางยาเบื่อ

นายอู้โฟ้ว พัชรมโน ส.สปอ. บ้านผาลั้ง : เรียนก็รู้ไม่หมด อายุมากก็ไม่ยืนค้ำฟ้า เมื่อก่อนคนมีจำนวนน้อย รัฐบาลดูแลไม่ถึงเขตภูเขา วันนี้ท่านมาถึงแล้วเราก็ซาบซึ้งใจ ท่านมีอำนาจรัฐและอาวุธพร้อม มาเพื่อดูป่าให้อุดมสมบูรณ์ แต่เราชาวเขาอดอยากยากจนต้องทำกินบนภูเขา เพราะไม่มีที่นาจึงต้องเปลี่ยนที่ทำกินบ่อยๆ ถ้าไม่เปลี่ยนเราก็ปลูกไม่ได้ ไม่มีจะกิน ขอให้ทางการได้โปรดเมตตาสงสาร ช่วยรักษาตามคำสัญญาที่ว่าจะกันแนวเขตที่ดินทำกินให้ กันให้แล้วอย่าเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ชาวบ้านอย่างเราจะได้มีใจร่วมช่วยรักษาผืนป่า

นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธาน สปอ. : ในฐานะผู้อาวุโสรุ่นอพยพเข้ามาก่อตั้งชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2498 ตอนนั้นมีอายุ 13 ปี เข้ามาปลูกฝิ่นปลูกเป็นม่อนดอย ผู้นำอพยพก็คือแก่จั๋นออน แซ่เติ๋น พวกเรามาจากดอยอ่างขาง เราเลือกอยู่ในที่ลึกและกันดารอย่างนี้ แต่ท่านจั๋นออน ก็ได้เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ท่านได้ร่วมกับแกนนำชุมชนในขณะนั้นดูรักษาผืนป่าเหล่านี้ ลูกเขยของท่านเป็นผู้นำต่อจากท่านต่อมาแก่ตุ้ย เป็นผู้นำนั้นข้าเป็นผู้ช่วย 10 ปี หลังจากนั้นข้าพเจ้าก็เป็นผู้ใหญ่บ้านอีก 13 ปี แต่ไม่มีผลงานอะไรเป็นชิ้นเป็นอันหรอก เมื่อปี พ.ศ. 2540 ก็ได้ลาออก ตั้งใจว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับอะไรอีก แต่วันนี้ชุมชนมาขอให้ช่วยเป็นที่ปรึกษาอาวุโส เมื่อก่อนเราเปิดพื้นที่ทำกินได้อย่างอิสระ แต่บริเวณแหล่งต้นน้ำของหมู่บ้านเราห้ามปรามเอาไว้ เมื่อมีคนมาลักลอบตัดไม้ทำฟืน ข้าพเจ้ายังเคยไปจับมา

ปรับและเผาทำลาย มาวันนี้มีการบุกรุกทำลายอีกผู้นำชุมชนห้ามก็ไม่ฟัง ข้าพเจ้าจึงต้องมาเป็นแกนนำห้ามเสียเอง วันนี้เห็นว่าพวกท่านมีความสามัคคีเช่นนี้ก็ยินดีกับชุมชน ขอให้การหารือเป็นที่บรรลุผลทุกประการ

นายตอนชิง พัชรมโน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 : ในนามของผู้นำชุมชนข้าพเจ้าขอแต่งตั้งให้พวกท่านทั้ง 16 คนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนบ้านผาลั้ง เป็นคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ขอให้ท่านจงประสานความคิดความร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนบ้านผาลั้ง

วาระที่ 4 การขอหารือจากชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู)

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรม ย.ช.อ. : ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างยิ่ง และจำเป็นช่วยกันดูแลรักษาให้มีอยู่อย่างมั่นคง ต่อไปนี้ในแนวเขตหมู่บ้านผาลั้ง ท่าน คจทส. จะดูแลเองหรือว่าปรารถนาให้องค์กร หน่วยงานอื่นเข้าช่วยเหลือด้วย?

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส.บ้านผาลั้ง : พวกเรายินดีรับการช่วยเหลือจากองค์กร และหน่วยงานต่างๆ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรม ย.ช.อ. : พื้นที่บางส่วนที่เป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชนปรากฏว่ามีบางคนเข้าไปบุกรุกเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลนั้น คจทส.บ้านผาลั้ง ท่านเห็นว่าจะดำเนินการอย่างไร?

นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส.บ้านผาลั้ง : แหล่งต้นนั้นปล่อยให้ยึดเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลไม่ได้

นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธาน สปอ. : ไม่เหมาะสมหรอก แหล่งต้นน้ำนั้นเราต้องห้ามบุกรุกเพราะเปิดพื้นที่ทำกินแล้วน้ำจะขุ่น สารพิษจะตกค้างลงแหล่งน้ำกินเป็นอันตราย เป็นเรื่องที่ยอมให้ไม่ได้

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรม ย.ช.อ. : แล้วกรณีที่บางท่านไปปลูกกาแฟ มะค่าเอาไว้แล้ว จะให้ดำเนินการอย่างไร?

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผญ. ม 4 : คนที่ไปตัดต้นไม้ใหญ่แล้วไปปลูก เขาย่อมรู้แก่ใจดี แต่คนที่ไม่รู้ตัวก็น่าจะหารือได้

นายปู้ลิ่น แซ่จ๋าว กรรมการ คจทส. ขอให้เขาย้ายที่ปลูกไปปลูกที่อื่นได้ไหม?

นายอู้ฮิน พรมชัยวุฒิ รองประธาน คจทส. บ้านผาลั้ง : ถ้าพวกเขาไม่ยอมคืนโดยเปล่า ชาวบ้านต้องเรี่ยไรเงินมาซื้อคืนด้วยหรือไม่? แต่ถ้าพวกเขาไม่ยึดเป็นของตนแล้วเรื่องก็จบ

แล้วกรณีการแปรรูปไม้นั้น มีประเด็นหารือว่าการตัดไม้โดยคนภายในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนใช้ต้องขออนุญาตใคร?

การแปรรูปไม้ในชุมชนแล้วขนออกไปจำหน่ายนอกชุมชนได้หรือไม่?
การแปรรูปไม้โดยคนภายนอกชุมชนแล้วขนไปจำหน่ายที่อื่นทำได้หรือไม่?
คนภายนอกชุมชนตัดไม้จากแนวเขตนอกชุมชนลากผ่านชุมชนบ้านผาลั้งได้หรือไม่?
พี่น้องบ้านแสนต่อและหาดยาวจะต้องใช้กติกาใด?
นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรม ย.ช.อ. : ข้อแรกนั้น -ทำได้แต่ต้องขออนุญาตจากมติที่ประชุม คจทส.บ้านผาลั้งก่อน หรือขออนุญาตที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน ข้อที่สอง -ไม่ได้เด็ดขาด ข้อที่สาม- ทำไม่ได้เด็ดขาด ข้อที่สี่ –ทำไม่ได้เด็ดขาด เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากที่ประชุมร่วมของ คจทส. บ้านผาลั้ง ร่วมกับสภาที่ปรึกษาอาวุโสและแกนนำชุมชนบ้านผาลั้งมีมติเห็นชอบร่วมกัน ถ้ามีการฝ่าฝืนให้ยึดเอาไม้ไว้เป็นของกลาง เมื่อเสร็จสิ้นข้อพิพาทให้ไม้นั้นตกเป็นของชุมชน และควรจะชักส่วนหนึ่งในสิบเป็นรางวัลแก่ผู้นำจับ
นายอิฐฐา แซ่เติ๋น อดีตผู้ใหญ่บ้าน : ข้อที่ห้า ถือว่าเป็นบุคคลนอกชุมชนเหมือนกันเนื่องจากพวกเราได้แบ่งแนวเขตให้พวกเขาไปแล้ว
ขอให้ช่วยสร้างแนวกันไฟด้วยได้ไหมครับ?
นายไหนควน แซ่เติ๋น ประธาน คจทส.บ้านผาลั้ง : ปีนี้งบประมาณมีจำนวนจำกัด เราช่วยกันทำเรื่องแนวเขตให้ได้ก่อน ค่อยวางแผนทำแนวกันไฟ เพราะเรายังต้องไปขอหารือกับทางอุทยานลำน้ำกกก่อน จึงจะปลูกเสาหลักได้ คงต้องใช้เวลาที่ยาวนาน แต่ใครที่จะเผาที่ไร่ที่สวนต้องควบคุมไม่ให้เกิดไฟป่า
นายเฉงโจว แซ่เติ๋น กรรมการคจทส.บ้านผาลั้ง : เวลาที่จะเผาถ้ากะว่าควบคุมไฟไม่ไหวต้องพาชาวบ้านไปช่วยดูอย่าให้ลุกลามไปที่อื่น

สรุปการประชุม :

การประชุมวันนี้ได้ข้อสรุปหลายประเด็นดังนี้
เรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนบ้านผาลั้งกับชุมชนบ้านแสนต่อแบ่งให้ชัดเจนแล้ว
เรื่องการปักปันแนวเขตจะใช้งบประมาณ 1 แสนบาทไปซื้อเสาคอนกรีต จ้างรถหกล้อมาส่ง
เรื่องแนวเขตที่ดินทำกินของชุมชนบ้านผาลั้ง ให้ยึดถือแนวที่ทำขึ้นในสมัยพ่อหลวงอิฐฐา ซึ่งตัวแทน คจทส.และแกนนำชุมชนจะไปเป็นตัวแทนเจรจากับอุทยานแห่งชาติ
เรื่องการลากไม้ผ่านชุมชนบ้านผาลั้งเพื่อไปสู่ที่อื่นทำไม่ได้เด็ดขาด
เรื่องการตัดไม้มาใช้ในชุมชนต้องขออนุญาตที่ประชุม คจทส.
เรื่องการบุกรุกพื้นที่แหล่งต้นน้ำของบางท่านขอให้ส่งมอบที่ดินคืน
*ถ้าไม่ยอมคืนชุมชนต้องเรี่ยไรเงินซื้อคืนด้วยหรือไม่?
เรื่องการเผาไร่สวนแล้วเกิดไฟลุกลามมีโทษปรับสามหมื่นถึงห้าหมื่นบาท

เรื่องการปล่อยสัตว์เลี้ยง ต่อไปนี้จะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด หากพบว่าสัตว์ตัวใดสร้างความเสียหาย จะอนุญาตให้ผู้เสียหายยิงสัตว์ตัวนั้นมาชำระค่าปรับ
เรื่องการประชาสัมพันธ์ถึงระเบียบภายในชุมชนนี้เป็นหน้าที่ของแกนนำชุมชน
เรื่องการนัดหารือครั้งที่ 6 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2551 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 เวลา 19.30-21.00 นาฬิกา

นายปฐมพงศ์ ศักดิ์สรีชมภู : ผู้บันทึกการประชุม นายเลาแสง แซ่พร่าน : ผู้รับรองการประชุม
นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ผู้ตรวจทาน

ฉบับที่ 2. บันทึกการประชุมหมู่ที่ 4 วันที่ 9 มีนาคม 2551

บันทึกการประชุมประจำเดือนมีนาคมหมู่ที่ 4

ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วันที่ 9 มีนาคม 2551 ณ หอประชุมหมู่บ้านผาลั้ง เวลา 8.00 – 12.00 นาฬิกา

การนับองค์ประชุม : นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 เป็นประธานในที่ประชุม มีนายตอนชิง พัชรมโน และนายวิชา ประดับชมพู ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายสมบัติ อัครวิชัยกุล และนายสิทธิชัย แสนพอ ส.อบต. หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู นายจะจู๋ อาข่า หัวหน้าชุมชนบ้านแสนต่อ นายไหนควน แซ่เต๋ิน ประธานคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้มป่าชุมชนบ้านผาลั้ง นายเลาแสง แซ่พร่าน ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ครูประสิทธิ์ และครูโอ๋ แกนนำชุมชนบ้านผาลั้ง บ้านแสนต่อ บ้านหาดยาวและหัวหน้าหรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัวบ้านผาลั้งเข้าร่วมประชุม

วาระที่ 1 เรื่องแจ้งให้ทราบและการหารือเรื่องวัฒนธรรมการสืบชะตาหมู่บ้านผาลั้ง

ได้นัดหารือเรื่องเงินกองทุนในช่วงบ่ายต่อจากการประชุมในช่วงเช้าที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน และมีการแต่งตั้งให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาอิ้วเมี่ยนจำนวนสองคนเป็นผู้เขียนฎีกาการประกอบพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน โดยจะนำเงินสมทบทุนจากทุกครัวเรือนไปจัดซื้อหมูดำมาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ โดยกำหนดเอาวันที่ 11 มีนาคม 2551 เป็นวันไหว้ ให้ผู้ชายทุกคนไปร่วมพิธีนี้

วาระที่ 2 รายงานการประชุมนัดหารือครั้งที่ 5 และญัตติเรื่องการรับรองข้อเสนอในการวางข้อบัญญัติชุมชนบ้านผาลั้ง ว่าด้วย ป่าชุมชน

ประธานในที่ประชุมได้มอบหมายให้นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน อ่านรายงานการนัดหารือครั้งที่ 5 และข้อเสนอเพื่อการจัดทำข้อบัญญัติชุมชนบ้านผาลั้งจากที่ประชุมร่วมของแกนนำชุมชน คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้ง และสมาชิกสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ในวันที่ 2 มีนาคม 2551 ณ ศูนย์ประสานงานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง

ประเด็นที่ 1 เรื่องการปักปันแนวเขตระหว่างชุมชนแลอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากมีการติดป้ายอุทยานแห่งชาติหลายครั้ง ครั้งหลังที่ติดเมื่อช่วงปลายปี พ.ศ. 2550 ไม่ตรงกับแนวเขตที่ดินทำกินเดิมที่เคยได้เดินร่วมกันมาในช่วงปี พ.ศ. 2547 ที่ประชุมมีการหารือแล้วเสนอว่า “ขอให้ทางอุทยานแห่งชาติมาเดินแนวเขตใหม่ โดยยึดถือแนวเขตที่ดินทำกินตามที่ได้ร่วมกันทำขึ้นในสมัยที่หัวหน้าวินัย เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก การติดตั้งป้ายบอกแนวเขตครั้งล่าสุดที่นำโดยหัวหน้าปรีชานั้น แกนนำชาวบ้านไม่ได้ไปร่วมเดินด้วย ปรากฏว่ามีการขยับป้ายเข้ามายังเขตที่ดินทำกินของ

ชาวบ้าน ทั้งของชุมชนบ้านผาลั้ง บ้านแสนต่อและบ้านหาดยาว หลายจุด ขอให้ทางหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกได้มีคำสั่งทบทวนการติดตั้งป้ายดังกล่าวใหม่ การติดตั้งใหม่ต้องให้แกนนำชุมชนซึ่งต่อไปนี้ คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง จะเป็นผู้รับผิดชอบประสานงาน”

ประเด็นที่ 2 เรื่องแนวเขตชุมชนภายในอาณาเขตหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู ระหว่างหมู่บ้านผาลั้งและบ้านแสนต่อ

ในที่ประชุมวันที่ 2 เดือนมีนาคม ในเบื้องต้นตกลงกันไว้ว่า ‘....ให้แบ่งปันแนวเขตชุมชนตามที่เคยแบ่งมาแล้วในสมัยของผู้ใหญ่บ้านเกียรติศักดิ์ ตามแนวแบ่งเขตกับอุทยานแห่งชาติ ที่ทำขึ้นในปี พ.ศ. 2545 คือบริเวณสันดอยไทรเหนือ ที่เป็นสุสานของนาย เปี่ยน แซ้ง ฮิน แล้วลากไปทางทิศตะวันออกลงไปถึงกิ่วดอยไทรเหนือ บริเวณหัวสวนส้มเก๊าชิง แล้วลากเส้นลงไปข้างสวนชาบ้านลิจูลงไปตามลำห้วยจะตอหรอย จนถึงลำห้วยแม่เลี่ยม ที่ซึ่งได้ตกลงกับทางหน่วยปลูกป่านั้นได้กันพื้นที่ทำกินบริเวณบ้านหมอผีทั้งหมดให้อยู่กับชุมชนบ้านผาลั้ง ได้มีการพ่นสีสเปรย์ไปตามแนวเขตของชุมชน และในวันที่ 15-16 มกราคม 2546 ได้จัดทำแนวกันไฟรอบอาณาเขตทั้งหมดไว้ ครั้งนั้นพี่น้องบ้านแสนต่อก็เห็นชอบด้วย ไม่ได้เข้ามาโต้แย้ง จึงให้ถือตามแนวนั้นไม่เปลี่ยนแปลง เว้นแต่ครั้งนี้เป็นการแบ่งเขตปกครองตามที่หมู่บ้านแสนต่อขอมา จึงให้แนวเขตปกครองเริ่มจากบริเวณข้างสวนชาบ้านลิจู มาถึงลำห้วยจะตอหรอยแล้วไปชนลำห้วยแม่เลี่ยม ส่วนที่ดินทำกินของพี่น้องอิ้วเมี่ยนที่อยู่ในชุมชนบ้านหมอผีนั้น ยังเป็นของพี่น้องอิ้วเมี่ยนดังเดิม...’ ขอให้ที่ประชุมแห่งนี้พิจารณาว่าเห็นชอบตามการหารือนี้หรือไม่?

ที่ประชุม : เงียบ

ส.อบต.สิทธิชัย แสนพอ : ขอให้ชุมชนบ้านผาลั้งยกม่อนดอยหลังที่นาของเกาตง ให้พี่น้องบ้านแสนต่อทั้งหมดได้หรือเปล่า?

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ที่พูดมานั้นหมายถึงจะลากเส้นแนวเขตลงมาที่นาของนายไหนหวัง แซ่พ่าน ใช่หรือเปล่า? เรื่องนี้ต้องถามพี้น้องที่มีที่ดินทำกินอยู่ที่บริเวณบ้านหมอผีก่อน ว่าชอบหรือไม่?

นายเก๊าชิง แซ่เติ๋น : คืนนั้นตกลงกันว่า ให้ใช้แนวกันไฟที่ทำขึ้นในสมัยผู้ใหญ่บ้านเกียรติศักดิ์ ม่อนดอยหลังที่นาเก๊าตง ไม่อยู่ในเขตของบ้านแสนต่อ เพราะแนวกันไฟนั้น เมื่อถึงหัสสวนส้มผมแล้วจะลากลงไปที่ข้างสวนชาบ้านลิจู ลงไปตามลำห้วยจะตอหรอย จนถึงสวนลิ้นจี่ของนายเกาฮินพรมชัยวุฒิ ก็ไปล้อมแนวเขตที่ดินทำกินของชาวอิ้วเมี่ยนที่อยู่ในหมู่บ้านหมอผีทั้งหมด

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ปีที่ไปทำแนวเขตที่ดินทำกินกับอุทยานแห่งชาตินั้น พวกเราชาวบ้านผาลั้งได้ไปชี้จุดว่า ตั้งแต่สันดอยหลังสวนส้มเก๊าชิง จะตัดลงไปที่ข้างสวนชาของพี่น้องลิจู แล้วลงไปที่ลำห้วยจนถึงสวนลิ้นจี่ในบ้านหมอผีทั้งหมด ม่อนดอยหลังสวนส้มของนายเกาตง นั้นก็จะอยู่ในเขตที่ดินทำกินของบ้านผาลั้งทั้งหมด

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ตกลงว่าถึงตรงไหนมาก่อนก็ถึงตรงนั้นสิ

นายสิทธิชัย แสนพอ : ก็ไม่รู้พี่น้องอิ้วเมี่ยนจะยอมให้หรือเปล่า? แต่ดอย สันเขา พวกเราก็ทำกินไม่ได้ เพียงแต่ว่าเรากันไว้เป็นแนวเขตที่ชัดเจน แสนต่อก็ไม่สามารถทำได้ ผาลั้งก็ไม่สามารถทำได้

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ถ้าลากลงมาตามที่ท่าน ส.อบต.สิทธิชัย บอก แนวเขตของบ้านแสนต่อก็เข้ามาถึงที่นาของนายไหนหวัง แซ่พ่านและลากลงไปตามลำห้วยน้อยทั้งหมด

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : ตรงม่อนดอยนั้นเรายึดตามสันเขาเหมือนเดิมไม่ดีหรือ?

นายสิทธิชัย แสนพอ : ถ้าลงตามสันเขาจะไปลงกลางที่นานเกาตง ที่นาจะถูกแบ่งเป็นสองเขตหมู่ที่เลยนะ

เราต้องทำใขจเข้าหาแสนต่อด้วยนะ ถ้าเราแบ่งเขตกันแล้ว เราจะมาเอาของป่าในที่ของผาลั้ง ผาลั้งก็เดือดร้อน ผย่างถ้าแสนต่อแยกหมู่บ้านใหม่ พื้นที่ที่จะทำประโยชน์จากป่า จะเก็บหาของป่าอะรไอย่างนี้ ทางแสนต่อก็ไม่สามารถเข้ามาได้ พื้นที่ดีๆส่วนใหญ่เป็นของคนผาลั้ง

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : ที่ดินของแสต่อที่จริงก็กว้างอยู่ แต่ปล่อยวัวมันก็ไม่มีก๋งแล้ว เก็บหน่อนั้น....

นายสิทธิชัย แสนพอ : การแยกหมู่บ้านนี้ ถ้าเราแยกแล้ว เราไม่ใช่อยู่สิบปี ยี่สิบปี เราต้องอยู่ไปตลด เราต้องคิดป้องกันไว้ก่อน เออ....ถ้าเราอยู่สามปีเราไม่ยุบหมู่บ้าน เราไปอยู่ที่ไหน? เราต้องมองไกลเอาไว้

นางเหมยเอี๋ยน แซ่ตุง : เราเคยแบ่งที่ดินให้พี่น้องลาหู่ไปตั้งเยอะแล้ว แต่ท่านเอาให้ป่าไม้ไปปลูกป่าหมด ที่ตั้งหมู่บ้านแสนต่อทั้งหมดนี้ เดิมทีเป็นที่ทำกินของคนบ้านผาลั้ง เราแบ่งที่ให้อยู่จะมาขออีกไม่ได้

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ตามสันดอยนั้น ท่าน ส.อบต.เห็นว่าไหวไหมครับ?

นายสิทธิชัย แสนพอ : ถ้าลงตามสันดอยนะ พื้นที่ทำนาของเกาตง ถ้าเราแบ่งลากผ่านพื้นที่ของเกาตง เจ้าของคนเดียวแบ่งพื้นที่เป็นสองหมู่บ้านไปเลย

นางไหนออน แซ่เติ๋น : ก็ไหน อบต.บอกว่าพื้นที่ทำกินของใครของมันไม่ใช่หรือ? ไม่แบ่งไม่ใช่หรือ?

นายสิทธิชัย แสนพอ : ไม่ใช่! ถ้าเราแบ่งแล้วนี่ การทำที่ดิน สปก. สมมุติว่าอย่างนี้ ถ้า สปก มาทำการรังวัดให้ ถ้าหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่ที่ 12 เวลา สปก. มาทำที่หมู่12 ก็ต้องมาดู เวลาทำให้หมู่ที่ 4 ก็ต้องมาดูอีก

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ประเด็นนี้ยังหาข้อสรุปไม่ได้ ถ้าหากทางแสนต่อจะขอเขตตามแนวใหม่ที่ไม่ใช่แนวกันไฟของผู้ใหญ่เกียรติศักดิ์ จะให้ลงคะแนนชี้ขาดไหม?

นายสิทธิชัย แสนพอ : เรื่องนี้ต้องจัดประชุมประชาคม จะยังโหวดไม่ได้ เพราะพี่น้องลาหู่ยังมาไม่หมด

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ถ้าตกลงกันได้เราจะไม่ต้องจัดประชุมประชาคม แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ เราจำต้องจัดประชุมประชาคม

นายสิทธิชัย แสนพอ : ต้องจัดประชุมประชาคม เพราะว่าอย่างนี้ มันมีข้อขัดแย้ง สรุปไม่ได้

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : เราแบ่งตามสันดอยระหว่างสวนชากับสวนส้มแล้วแบ่งไปตามสันดอยอีกจนถึงที่นาขางเกาตง ลงไปที่ห้วยแม่เลี่ยมเลยก็ได้ ไม่มีปัญหาอะไร

นายสิทธิชัย แสนพอ : การแบ่งเขตนั้น เพื่อแยกหมู่บ้านใหม่ เรื่องที่ดินทำกินนั้นแบ่งไม่ได้ เพราะเป็นที่ดินทำกินของเขาแล้ว เราแบ่งแนวเขตหมู่ใหม่ให้ชัดเจนเท่านั้นเอง การแบ่งเขตนี้ เมื่อแบ่งแล้วที่ทำกินต้องได้บ้าง ที่เก็บหาของป่าก็ต้องมีบ้าง? แล้วพื้นที่มีน้อยเดียวเท่านั้น และพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ดีๆ เป็นของพี่น้องอิ้วเมี่ยนใช่ไหม? ถ้าเราแบ่งให้น้อยเดียวก็แบ่งให้ทางแสนต่อไปตายเท่านั้นเอง

นางเหมยเอี๋ยน แซ่ตุง : ยังไม่ตายหรอก ตอนนี้สวนลิ้นจี่ของบ้านแสนต่อทั้งหมดก็เคยเป็นที่ทำกินของพี่น้องอิ้วเมี่ยน รวมทั้งที่ตั้งหมู่บ้านก็เป็นที่ทำกินของข้าพเจ้าเอง ท่านมายกให้ป่าไม้ปลูกป่าไปเอง

นายจะจู๋ อาข่า : ถ้าให้ถึงต้นน้ำข้างล่างนั้นก็ได้ส่วนบนดอยไม่เอาก็ได้อยู่

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ผมบอกหลายครั้งแล้วให้แบ่งเขตให้ชัดเจน ส่วนเรื่องที่ทำกินนั้นจะไปอยู่ในแนวเขตหมู่ที่ใหม่ก็ได้ ไม่มีปัญหา

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : เรื่องที่ดินทำกินนั้นเข้าใจดี เพราะที่สวนที่นาของคนห้วยแม่เลี่ยม ปางขอนอยู่ในเขตของหมู่ที่ 4 ก็หลายแปลง ของผาลั้งไปอยู่ในเขตของหมู่ที่ 3 ก็มีหลายแปลง

ครูโอ๋ : สรุปว่า ตอนนี้เราตกลงกันไม่ได้ เราให้ชุมชนผาลั้งและแสนต่อไปจัดประชุมกันภายในหมู่บ้านของตนเองก่อน การแบ่งแนวเขตเป็นเรื่องการแบ่งเขตหมู่บ้าน แต่ที่ดินทำกินไม่ได้แบ่ง เมื่อแบ่งเขตเป็นหมู่ที่ใหม่แล้ว เรื่องรายละเอียดที่ต้องคุยยังมีอีกเยอะมาก เรื่องที่ อบต.พูด คือเรื่องของทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน เรื่องสัตว์เลี้ยง อะไรต่างๆ มันจะปัญหา เพราะมันจะมีปัญหาตลอดมาเลยใช่ไหม? ถ้าเราพูดผ่านพูดรวมๆแล้วมันมีปัยหาที่หลัง แล้วเราไม่มีข้อตกลงมายืนยัน ไหมค่ะ

นายสิทธิชัย แสนพอ : ถ้าอย่างนั้นเอาตามที่ครูท่านแนะนำ ทางนั้นก็นัดวันคุยกันเสีย ทางโน้นเดี๋ยวผมจะไปนัดหารือกีทีแล้วค่อยนัดวันคุยร่วมกันอีกที

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เอาเป็นว่าเราจะประชุมประชาคมวันที่ 9 เมษายน 2551 ท่านประธานประชาคมสามารถจัดให้ได้ไหมครับ?

นายศราวุฒิ แซ่เติ๋น : หมู่บ้านหาดยาวกับแสนต่อ ถ้าแยกหมู่บ้านได้ จะไปเข้ากับตำบลดอยฮางหรือไม่? เรื่องนี้เราต้องนัดหารือดีๆ

นายสิทธิชัย แสนพอ : หนังสือฉบับนี้ได้มาจากที่ไหน? ใครทำมา

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เป็นหนังสือบันทึกการประชุมหารือครั้งที่ 5 เราได้สอบถามทางบ้านแก่หลวงนอกแล้ว ทางนั้นเขาได้ย้ายทะเบียนบ้านไปอยู่กับตำบลดอยฮาง และเข้ามาเชิญชวน

หาดยาวเย้าและหาดยาวท่าเรือย้ายไปอยู่ด้วยกัน ชุมชนบ้านผาลั้งเลยเป็นห่วง ทางพี่น้องแสนต่อจะดูแลบ้านหาดยาวไหม?

นายสิทธิชัย แสนพอ : เรื่องนี้ไม่น่าจะมีปัญหา กำนันต้องทำเรื่องไปที่สองตำบล อีกอย่างมันยากอย่างแนวเขตพื้นที่ของแก่หลวงยังมีปัญหา ถ้าหาดยาวย้ายเข้าไปกินพื้นที่เข้าไปอีก โอ้! เป็นไปได้ยาก รับรองได้เลย แก่หลวงนอกอาจแบ่งไปได้ ย้ายชื่อไป แต่คนยังอยู่ พื้นที่ทำกินยังอยู่

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่เป็นห่วงก็คือเรื่องการย้ายไปเข้ากับตำบลดอยฮางของบ้านหาดยาว จึงสนับสนุนให้แยกหมู่ที่เร็วๆ เพื่อช่วยป้องกันการย้ายไปเข้ากับตำบลอื่น

นายสิทธิชัย แสนพอ : เรื่องนี้ไม่มีปัญหา ถ้าหมู่ได้นะ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เรื่องที่ผาลั้งเป็นห่วงก็ได้รับคำตอบแล้วนะครับว่าไม่ให้ย้ายไป

นายสิทธิชัย แสนพอ : ไปไม่ได้

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ถ้าประชาชนอยากไป กำนันสองตำบลของสองตำบลต้องคุยกัน ถ้ากำนันไม่เห็นด้วยก็ย้ายไปไม่ได้

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนบ้านผาลั้งกับแสนต่อ ค่อยหารือกันใหม่ในวันประชุมประชาคม ทั้งในรายละเอียดเรื่องการปล่อยสัตว์เลี้ยงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ

ประเด็นที่ 3 เรื่องแนวเขตที่ดินทำกิน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เรื่องแนวเขตที่ดินทำกิน ที่ประชุมหารือเสนอว่า ให้ยึดตามแนวที่ทำขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ในสมัยของพ่อหลวงอิฐฐา ไม่ทราบว่าที่ประชุมเห็นด้วยไหมครับ?

ที่ประชุม : *เห็นด้วย!*

นายสิทธิชัย แสนพอ : ที่ดินทำกินของบ้านแสนต่อก็มีปัญหา ครั้งที่หัวหน้าวินัย ทั้งชาวบ้านได้เดินร่วม แต่ครั้งที่หัวหน้าต้น หัวหน้าอริยะนั้น ชาวบ้านไม่ได้เดินร่วมด้วย

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่ประชุมเห็นด้วยกับแนวเดิมไหม?

ที่ประชุม ยกมือสนับสนุนอย่างเป็นเอกฉันท์

ประเด็นที่ 4 เรื่องการแปรรูปไม้และการลากไม้ผ่านเขตหมู่บ้านผาลั้ง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่ประชุมหารือกล่าวว่า เรื่องการลากไม้ผ่านอาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ห้ามผ่านอาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้งเด็ดขาด ที่ประชุมเห็นชอบด้วยไหมครับ?

นายสิทธิชัย แสนพอ : ผ่านหมู่บ้านหรือผ่านเขตหมู่บ้าน?

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ผ่านอาณาเขตหมู่บ้านครับ

นายสิทธิชัย แสนพอ : ถ้าผ่านหมู่บ้านนี้ดีกว่านะผมว่า ถ้าผ่านในป่าเราจะรู้ได้อย่างไร? เราไปอยู่ยามตลอดไม่ได้

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่ประชุมหารือครั้งที่ 5 กำหนดว่าให้ใช้แนวเขตหมู่บ้านผาลั้ง ไม่ใช่แค่หมู่บ้าน เนื่องจากมีสาเหตุว่า มีคนจากชุมชนอื่นชอบเข้ามาเรื่อยไม้ในเขตของบ้านผาลั้ง แล้วลักลอบลากออกไปขายในที่อื่น

นายสิทธิชัย แสนพอ : แสนต่อไม่มีนะครับ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่บ้านแสนต่อไม่ต้นไม้ให้เลื่อยอีกแล้ว คงไม่ค่อยมีปัญหา เรื่องนี้ที่ประชุมเห็นด้วยไหมครับ?

นายสิทธิชัย แสนพอ : เรื่องนี้ผมว่า ถ้าต้องทำให้ได้ ชุมชนเราต้องเข้มแข็งจริงๆ ถ้าเราทำอย่างนี้กับแค่คนภายในของเรา มันก็ไม่ดี ถ้าเราทำอย่างนี้เราต้องแจ้งให้ชุมชนใกล้เคียงทราบด้วย

ครูโอ๋ : ต้องบอกด้วยนะไม่อย่างนั้นเขาไม่รู้

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : มีกระบวนการประชาสัมพันธ์และติดป้ายประกาศ

ประเด็นที่ 5 เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอาณาเขต

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : การตัดไม้ในอาณาเขตหมู่บ้านผาลั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง(ค.จ.ท.ส.)ก่อน ก่อนที่จะมีการตัดเลื่อไม้มาใช้สอย เห็นด้วยไหมครับ?

ที่ประชุม : เห็นด้วย!

นายวสุพล แซ่เติ๋น : แล้วถ้าคนข้างนอกแอบเข้ามาตัด ทำไง?

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ให้ (ค.จ.ท.ส.) เขามีอำนาจจับและยึดไม้เป็นของชุมชน พร้อมกับบังคับให้เขาชำระค่าปรับ

ประเด็นที่ 6 เรื่องการบุกรุกแหล่งต้นน้ำชุมชนบ้านผาลั้ง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : มีบางคนที่มีปัญหาในเรื่องนี้ ไม่ใช่ทุกคน แต่ต้องถามที่ประชุมแห่งนี้ ในที่ประชุมหารือร่วม กำหนดว่า ต่อไปนี้ห้ามผู้ใดเข้าไปยึดครองที่ดินในแหล่งต้นน้ำ เป็นที่ดินทำกินส่วนบุคคลอีก ถ้าใครทำอยู่ให้ส่งมอบคืน

นายวสุพล แซ่เติ๋น : แนวเขตแหล่งต้นน้ำคลอบคลุมพื้นที่จากจุดไหนไปถึงจุดไหน? ผมกลัวว่าจะเผลอเข้าไปทำอยู่ก็ได้

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ตามแนวเหนือถนนสายที่ผาดำผาแดง วกขึ้นไปบ้านบนอ้อมเว้นหมู่บ้านแล้ววนลงมา คลุมคลุมพื้นที่ห้วยแม่เลี่ยม ย้อนกลับมาตามถนนสายที่ไปต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ถ้าอย่างนั้น บริเวณที่นายเหลฟิน แซ่เติ๋น ไปปลูกอยู่ ก็ปลูกไม่ได้! แล้วไปสิ้นสุดที่แปลงปลูกผักของนายเฉงเสี่ยว แซ่พร่านหรือ?

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ก็ตามแนวถนน เหนือถนนขึ้นไปจนถึงถนนสายที่ตัดขึ้นไปบ้านบนทั้งหมดที่อยู่ทางทิศตะวันออก แล้วตามถนนขึ้นไปจนถึงแนวเขตแหล่งต้นน้ำอ้อมหมู่บ้านล้อมแหล่งต้นน้ำทั้งหมด

นายวสุพล แซ่เติ๋น : แล้วโซนตะวันออกมีใครทำอยู่บ้าง?

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : มีไม่กี่ครอบครัว

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ท่านก็มีด้วยไม่ใช่หรือ?

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ผมก็มีนิดหน่อย ผมทิ้งไปแล้ว ไม่ทำแล้ว

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ต้นน้ำของชุมชน เข้าไปปลูกกาแฟ มันเป็นไปไม่ได้

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : เปี่ยน จ้อย ฟง ก็คงมีนิดหน่อย

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ที่หลังบ้านของ ต่าง เหยา ฮิน ก็คงมีนิดหน่อยใช่ไหม?

นายวสุพล แซ่เติ๋น : อยู่ในระยะรัศมี 20-30 เมตร ก็ให้ทำได้

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : อย่างของนายนภา ไม่น่าจะไปมีผลกระทบกับแหล่งต้นน้ำมาก

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ไปกำหนดอย่างนั้นไม่ได้หรอก

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ถ้าอนุญาตคนอื่นไม่ได้ ทุกคนก็ต้องไม่ได้เช่นกัน เดี๋ยวจะมีปัญหาโต้เถียงกัน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : แล้วผู้ที่บุกรุกอยู่ยอมทิ้งที่ดินดังกล่าวหรือไม่ครับ?

นายวสุพล แซ่เติ๋น : บริเวณเหนือถนนตรงติดกับบ้านผมนั้น ผมปลูกได้ไหม?ถ้าตรงนั้นไม่ได้ สวนลิ้นจี่ของ ฟุ ฟงก็ไม่ได้

นายเหลชิง แซ่เติ๋น : บ้านของผมก็ต้องย้ายด้วยใช่ไหม?

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ของสามท่านนี้ที่ประชุมให้ได้ไหมครับ?

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ของสามท่านนี้ อยู่ใกล้บ้านมาก ให้พวกเขาไปเถอะ

นายเฉงโจว แซ่เติ๋น : ของผมนั้นผมสละแล้ว แต่ที่อยู่กับข้างบ้านของผมนั้น ที่ประชุมหารือบอกว่าให้เข้าไปถึงสันดอย เฉพาะที่เปิดที่ไว้แล้ว ที่ยังไม่ตัดลงมาก็ไม่ตัดแล้ว

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : บอกว่าทิ้ง ทุกคนก็ต้องเสียสละทั้งหมด ไม่มีอะไรไต้องพูด

นางแคะฮิน แซ่เติ๋น : แปลงที่ดิฉันทำอยู่ทำได้ไหม?

นายวสุพล แซ่เติ๋น :ถ้าห้ามทั้งหมดนั้น ขอค่ากล้ากาแฟหน่อยได้ไหม?

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ต้องเสียสละด้วย ของนายเหลฟิน ถ้าชุมชนมีเงิน ก็อาจจะให้ค่ากล้ากาแฟบ้าง แต่เราไม่มี ดังนั้นทุกคนต้องทิ้ง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เป็นที่ทราบกันดีว่า พื้นที่บริเวณนี้ชุมชนเก็บไว้เป็นแหล่งต้นน้ำมาตั้งแต่สมัยก่อนแล้ว ท่านได้เข้าไปบุกรุกที่ส่วนรวม เพราะท่านไม่เชื่อฟัง ถ้าท่านได้ลงล้าไปอย่างไร หากยังเสียดาย ท่านต้องไปย้ายกล้าไปปลูกที่อื่นเอง ที่ประชุมเห็นด้วยไหมครับ?

นางก้อยเลี่ยม แซ่พร่าน : ต้องเห็นชอบด้วย ใครก็อยากทำเหมือนกัน แต่เป็นที่ส่วนรวมเราต้องรักษาเป็นแหล่งต้นน้ำ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ส่วนสวนลิ้นจี่ของนายเกา แซ่เติ๋น?

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ไม่ให้แล้ว ต้องถือกติกาเดียวกัน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ของนายปู้ลิ่น?

ที่ประชุม : ให้แค่ระยะรัศมี 100 เมตร ที่ติดตัวบ้าน

ประเด็นที่ 7 เรื่องการปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าที่ดินทำกิน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่ประชุมหารือ ได้เสนอว่า ต่อไปนี้ห้ามผู้ใดปล่อยสัตว์เลี้ยงอีกทั้งในชุมชนและในที่ดินทำกิน ไม่ทราบว่าที่ประชุมนี้เห็นชอบด้วยไหมครับ ขออนุญาตนับจำนวนผู้ที่เห็นด้วยนะครับ?

ที่ประชุม : ทุกคนที่อยู่ในที่ประชุมยกมือ สามารถนับได้ 55 เสียง แต่แกนนำชุมชนของบ้านผาลั้งบ้านแสนต่อ และบ้านหาดยาวไม่ยก

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ผู้ที่ไม่เห็นด้วยขอให้ยกมือครับ?

ที่ประชุม : ไม่ผู้ใดยกมือ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ที่เหลือถือว่างดออกเสียงนะครับ ประเด็นที่ต้องมติต่อไปคือ ที่ประชุมหารือเสนอว่า ต่อไปนี้ถ้ามีสัตว์เลี้ยงเพ่นพ่าน เจ้าของไม่ดูแล ปล่อยให้รบกวนในลานชุมชนและที่ดินทำกินให้ฆ่าสัตว์ตัวนั้นเสีย เหมือนที่เคยใช้มาตราการนี้ในสมัยพ่อหลวงเกียรติศักดิ์ ที่ประชุมเห็นด้วยไหมครับ?

ที่ประชุม : ชาวบ้านผาลั้ง ยกมือสนับสนุนทั้งหมด แต่แกนนำชุมชนไม่ยกมือ

นายศราวุฒิ แซ่เติ๋น : ถ้าถือว่าต้องขังสัตว์เลี้ยงอย่างเช่นหมู วัว ควาย สัตว์ที่กินธัญพืชทุกชนิดแล้วหมูที่เพ่นพ่านอยู่กลางหมู่บ้านนี้จะให้ทำอย่างไร?

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ต้องให้ขังไว้ทั้งหมดเลย และเลี้ยงเท่าที่กำลังของตนเองดูแลไหวเท่านั้น เลี้ยงแล้วดูแลไม่ไหวก็ตกเป็นของส่วนรวม ถือว่าเป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ เลี้ยงให้ชาวบ้านช่วยกันกิน

นายศราวุฒิ แซ่เติ๋น : ถ้าให้ขังทั้งหมด เวลาคอกสัตว์มันพังลงมา ใครจะไปช่วยซ่อมแซมให้ แล้วถ้าสัตว์บางตัวเกิดเล็ดลอดออกไปเมื่อเจ้าของเผลอ อย่างเหตุสุดวิสัยเป็นต้น ก็ว่าเป็นสัตว์ป่าด้วยหรือไม่?

นายวสุพล แซ่เติ๋น : สัตว์เลี้ยงนั้น ถ้าเราเลี้ยงแบบขัง อย่างไงมันก็ไม่เจริญเติบโเท่ากับที่เราปล่อยทิ้งไว้ไปกินที่นั่นนิดที่นี่หน่อยหรอก แต่ถ้าปล่อยเลยตามเลยอย่างทุกวันนี้ มันก็เกินไป เพราะมันไปรบกวนที่ของคนอื่น อย่างหมูนั้น บ้านอื่นเขาก็ขังกันทั้งนั้น มีแต่หมู่ที่ 4 เราที่ปล่อย และขี้หมูก็เต็มลานชุมชน เวลาแขกใครไปมาก็อายเขา

เหตุสุดวิสัย ต้องดูว่าเลี้ยงเกินกำลังความสามารถในการดูแลหรือเปล่า? ถ้าเหตุผลเพราะคอกสัตว์ไม่แข็งแรง จึงปล่อยออกมา เท่ากับว่าไม่มีกำลังดูแล ก็ห้ามเลี้ยง

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : มีกำลังแค่ไหนก็เลี้ยงแค่นั้น

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ท่านทั้งหลายพอใจกับคำตอบหรือไม่? ถ้าดูแลไม่ไหว ถือว่าเลี้ยงให้ชาวบ้านช่วยกันกิน

นายศราวุฒิ แซ่เติ๋น : พอใจและเห็นด้วย

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : ความหมายที่ว่า เลี้ยงเกินกำลังเลี้ยงให้ชาวบ้านกินนั้น เนื่องจากสัตว์เลี้ยงเราสมัครใจเลี้ยงเอง ไม่มีใครมาบังคับให้เราเลี้ยง เมื่อเรามีกำลังที่จะเลี้ยงได้แค่ไหนเท่าไร เราก็เลี้ยงเท่านั้น ดูแลให้เต็มที่

นางเหมยเอี๋ยน แซ่ตุง : ใครที่มีสวนผักอยู่ใกล้บ้าน ให้ล้อมรั้วไว้ แต่ถ้าหมูเข้าไปรบกวนก็ยิ่งได้เลย ขออย่างเดียวอย่างวางยาเบื่อ บางครั้งวางยาแล้วมันไม่ตายทันที มันทรมาน จะฆ่ากินก็ไม่ได้ ถ้ามันรบกวนก็ฆ่ามันเลยแล้วเอาเนื้อมาแบ่งกันกิน

นายสิทธิชัย แสนพอ : สัตว์เลี้ยงนั้น ถ้าเราจะใช้มาตรการเด็ดขาด ก็น่าจะได้ แต่ถ้าเราใช้มาตรการเด็ดขาด เหมือนที่ท่านทั้งหลายพูดไป ผมว่าจะมีปัญหาตอนหลัง จะมีเจ้าสัตว์กับเจ้าของสวนทะเลาะกัน เดี๋ยวจะยิงกันตาย ถ้าเป็นไปได้ จะมีมาตรการอื่นไหม? ที่จะรองรับตรงนี้ ผมไม่มีสัตว์เลี้ยงนะ แต่เจ้าของสวนกับเจ้าของสัตว์ทะเลาะกันจะเป็นปัญหาใหญ่

ครูโอ๋ : ใช่!

นายตอนชิง พัชรมโน : เรื่องของสัตว์เลี้ยงนี้ มีเจ้าของสัตว์หลายคนไม่ดูแลดีๆ ปล่อยมาตลอด ไปบอกกี่ทีเขาก็ไม่ดูแล ปล่อยเลยตามเลยมาอย่างนั้น

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : ต่อไปนี้ ให้ผู้นำบอกลูกบ้านสร้างคอกดีๆ อย่าให้สัตว์มันหลุดออกมาได้ เมื่อหมดฤดูเกี่ยวข้าวแล้ว จะมีวัวมาเพ่นพ่าน มันจะออกมาช่วงนี้ แต่ในเขตชุมชนบ้านผาลั้ง เราต้องขังตลอด ที่นี่ไม่ใช่มีแค่ข้าว เรามีข้าวโพด ลิ้นจี่และผักสวนครัวอย่างอื่น ตอนนี้เสียหายเยอะ หลักฐานก็มีอยู่ เราเอาความจริงมาพูดมีหลักฐานยืนยัน เราจึงต้องวางมาตรการรองรับ

นายสิทธิชัย แสนพอ : มาตรการตัวนี้ถ้าใช้จริงมันก็ใช้ได้อยู่ แต่จะมีปัญหาระหว่างเจ้าของวัวกับเจ้าของสวน

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : เป็นที่น่าสังเกตว่า มันจะปล่อยมาตอนหลังจากเกี่ยวข้าว

นายสิทธิชัย แสนพอ : เมื่อวัวเข้าสวน เจ้าของสวนก็ไม่สบายใจแล้ว อย่างผมคิดนี่ เจ้าของวัว เจ้าของสวนต้องดูแลดีๆ

นายวสุพล แซ่เติ๋น : อีกอย่างหนึ่ง เวลามีวัวมาทำลายพืชผลไปแล้ว เจ้าของสวนหารือหาคนมารับผิดชอบไม่ได้ ก็ต้องเอามาตรการแบบเด็ดขาด ดีไหมถ้าคุณเอาแบบนี้ ปล่อยมาเลย คุณไม่ยอม ก็ต้องเลี้ยงดูดีๆ ไม่ใช่ว่าเข้าไปทำลายข้างของคนอื่นเสียหายไม่ยอมรับผิดชอบ เกิดเขายิงวัวตาย ไม่พอใจอีก ไปยิงเจ้าของสวนอีก มันไม่ได้

นายสิทธิชัย แสนพอ : ผมแนะนำให้ เรื่องสัตว์เลี้ยงเป็นปัญหาโลกแตก

นายวสุพล แซ่เติ๋น : เลี้ยงดีๆ มันไม่เป็นปัญหาโลกแตก

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : การยิงสัตว์เลี้ยงไม่มีใครต้องการ

นายสิทธิชัย แสนพอ : กลัวจะทำให้เจ้าของสวนกับเจ้าของสัตว์เลี้ยงทะเลาะกัน แน่นอนต้องมีแน่ๆ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เมื่อที่ประชุมแห่งนี้ได้รับรองสนับสนุนข้อหารือและข้อบัญญัติชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู จะเริ่มประกาศบังคับใช้ข้อบัญญัติชุมชน เรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมสัตว์เลี้ยง นับตั้งแต่วันที่ 10 เมษายน 2551 เป็นต้นไป ระหว่างนี้ที่ประชุมหารือมอบหมายให้แกนนำชุมชนไปแจ้งข่าว ประชาสัมพันธ์แก่ชุมชนแวดล้อมทราบ

หมดข้อหารือจากที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง ร่วมกับแกนนำชุมชนหมู่ที่ 4 และสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ครับ

วาระที่ 3 เรื่องกองทุนเงินล้าน กองทุนอยู่ดรมีสุข และกองทุน SML

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ตอนนี้เงินล้านมีใครยังไม่ได้ส่งคืนบ้าง?

นายวสุพล แซ่เติ๋น : ส่งคืนมาทุกรายแล้ว แต่ดอกเบี้ยเงินกู้ไม่มีสักบาทเลย ไม่รู้ว่าหายไปไหน?

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ไม่ทราบว่าประธานกองทุนเงินล้านคนเก่าเอาไปทำอะไร แต่ได้ข่าวว่าเก็บไม่ได้เยอะ เอาไปเป็นค่าใช้จ่าย การวิ่งขึ้นวิ่งลงไปส่วนหนึ่ง คงเหลือไม่กี่บาท

นายวสุพล แซ่เติ๋น : วันนี้ใครที่อยากกู้รายใหม่ก็เริ่มลงชื่อสมัครได้เลย แต่ยังมีกรรมการไม่ครบจำนวน ไม่สามารถอนุมัติให้กู้ได้ในวันนี้

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : มีใครที่อยากเป็นกรรมการกองทุนเงินล้าน กองทุนอยู่ดีมีสุข และกองทุน SML ก็ขอให้อยู่ร่วมประชุมที่บ้านผมตอนบ่ายวันนี้ต่อ

ยังมีเรื่องหารืออื่นๆอีกไหม? ถ้าไม่มีแล้วเราจะปิดการประชุมนะครับ

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : เรื่องแผนสามปี ปีนี้เราจะเสนอขอให้เทคอนกรีตบริเวณถนนระหว่างบ้านบนและบ้านล่างที่ยังไม่เชื่อมถึงกัน เพราะตรงนั้นเวลาหน้าฝนมันเลื่อนและอันตรายมาก แต่เราต้อง

แบ่งให้บ้านแสนต่อด้วย ยังไม่รู้ว่าได้ระยะทางยาวแค่ไหน? ถ้าได้งบมาน้อย พวกผู้รับเหมาเขาก็ไม่ค่อยอยากทำ

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ของบมาพัฒนาการประปาด้วย ตอนนี้ยังไม่มีท่อต่อจากแท้งเข้ามาที่บ้านเรือนเลย

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : เรื่องนี้ผมเสนอขอไปแล้ว แต่ไม่รู้ว่าฝ่ายบริหารเขาจะอนุมัติให้หรือเปล่า มันอยู่ฝ่ายบริหารเขาจะพิจารณาอีกที ผมก็ได้ขอใช้งบภัยแล้งด้วย แต่ทางปลัดเขาบกว่า ปีนี้ไม่มีงบภัยแล้งเข้ามาเลย จึงไม่รู้ว่าได้หรือเปล่า

นอกจากนี้ยังได้ทำโครงการปรับเกดผิวทางจราจรด้วย ปีที่แล้วขอเป็นถนนบดอัด ฝ่ายบริหารเขาเอางบไปทำที่อื่นหมด เราเลยไม่ได้ ได้แค่ถนนปรับเกดและวางท่อ เพียงไม่กี่จุด

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ถ้าไม่มีข้อหารืออีก เราก็ขอปิดการประชุมครับ

ที่ประชุม : ยืนขึ้นคำนับซึ่งกัน

เรียบเรียงและพิมพ์โดย

ลงชื่อ บันทึกเสียง/ภาพ

(นายปฐมพงษ์ ศักดิ์ศรีชมภู)

ประธานเยาวชนบ้านผาลั้ง

ลงชื่อ เรียบเรียง/เขียน

(นางสาวพรพิไล แซ่พร่าน)

นายทะเบียนชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู)

ลงชื่อ พิมพ์

(นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน)

ประธานชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู)

ขอรับรองว่าถูกต้อง

ลงชื่อ

(นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น)

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ

(นายสมบัติ อัครวิชัยกุล)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4

ฉบับที่ 3. บันทึกการประชุมประชาคมหมู่ที่ 4 วันที่ 9 เมษายน 2551

บันทึกการประชุมประชาคมหมู่ที่ 4

หัวข้อเรื่องการแบ่งปันแนวเขตและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2551 เวลา 10.00 –12.30 นาฬิกา

ณ ลานศิลาประชาคมบ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมพู

นายสิทธิโชค แซ่พร่าน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) และนายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน ประธานชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) ได้ขออนุญาตจากที่ประชุมเป็นพิธีกรผู้ดำเนินการประชุมประชาคม ที่ประชุมได้อนุญาต จึงได้เริ่มแนะนำผู้ทรงเกียรติในที่ประชุมแห่งนี้ต่อท่านประธาน คือท่านสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล กำนันตำบลห้วยชมภู ทราบ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ขอประทานอนุญาตแนะนำผู้ทรงเกียรติในที่ประชุมแห่งนี้ตามลำดับการนั่งในที่ประชุมดังนี้

1. นายตอนชิง	พัชรมโน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ต.ห้วยชมภู
2. นายวิชา	ประดับชมพู	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ต.ห้วยชมภู
3. นายสิทธิชัย	แสนพอ	ส.อบต. หมู่ที่ 4 ต. ห้วยชมภู
4. นายพรชัย	ประเสริฐสุขกุล	สารวัตรกำนัน ต.ห้วยชมภู
5. นายเหลอก๋วย	แซ่เติ๋น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ต.ห้วยชมภู
6. นายอริยะ	เชื้อชม	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
7. นายสุรพล	นภาโรจน์	ประธานสภาองค์การบริหารส่วน ต.ห้วยชมภู
8. นายสมบัติ	อัครวิชัยกุล	ส.อบต. หมู่ที่ 4 ต. ห้วยชมภู
9. นายเลาแสง	แซ่พร่าน	ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง
10. นายไหนควน	แซ่เติ๋น	ประธานคณะกรรมการจัดการทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง
11. นายชัชวาล	ลีพัฒนไพบูล	แกนนำชุมชนบ้านห้วยแก้ว หมู่ที่ 8
12. นายพรพจน์	แซ่เติ๋น	แกนนำชุมชนบ้านปางขอน หมู่ที่ 7
13. นายจะจู๋	อาข่า	ผู้นำชุมชนบ้านแสนต่อ หมู่ที่ 4 ต.ห้วยชมภู
14. นายจะบู	แสนพอ	ผู้อาวุโสสูงสุดบ้านแสนต่อ
15. นายจะเกาะ	แสนพอ	ผู้อาวุโสสูงสุดบ้านหาดยาว
16. นายพงษ์ทวี	พงษ์พันธุ์ชัชวาล	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

ต้องขอกราบขออภัยท่านผู้ทรงเกียรติท่านอื่นๆที่ไม่สามารถกล่าวแนะนำท่านไว้ ณ ที่นี้ได้ แต่ในนามของชุมชนบ้านผาลั้ง รู้สึกขอบพระคุณในความกรุณา ความมีมิตรไมตรีของท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาร่วมประชุมประชาคมในวันนี้ และขอกล่าวต้อนรับผู้เข้าประชุมทุกท่าน ไม่ว่าจะ

เป็นท่านเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่สถานีฯ โครงการตามแนวพระราชดำริฯ ผู้มาสังเกตการประชุมจากสมาชิกชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) เยาวชนลาหู่ จากหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภูและสมาชิกประชาคมหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู ทุกท่านครับ

วาระที่ 1 พิธีเปิดการประชุมและเรื่องแจ้งให้ทราบ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : เพื่อให้ประหยัดเวลา ทางผู้ดำเนินการประชุมจะขอเรียนสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมทราบว่า วาระการประชุมจะจัดเรียงลำดับตามที่ประกาศไว้นี้ ในลำดับแรกนี้ขอเรียนเชิญท่านสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล กำนันตำบลห้วยชมภู ประธานในพิธีเปิดกล่าวเปิดการประชุมและกรุณาเป็นประธานในที่ประชุมในลำดับต่อไป ขอเรียนเชิญครับ

นายสุรสิทธ์ ลิ้วตระกูล : ผมก็ขอสวัสดีพ่อแม่พี่น้องทุกท่าน วันนี้รู้สึกยินดีที่ได้มีโอกาสมาเยี่ยมเยียนถึงที่บ้านผาลั้ง ตั้งใจหลายครั้งแล้วว่าจะมา แต่ไม่ได้มา วันนี้ได้มาก็รู้สึกดีใจอย่างยิ่ง เพราะว่าท่านหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ท่านผู้ช่วยฯ และทางเจ้าหน้าที่อุทยาน ท่านก็ได้มาร่วมประชุมกับชาวบ้านที่นี่ด้วย

วันนี้รู้สึกดีใจที่ได้เห็นว่าพี่น้องบ้านผาลั้ง พี่น้องลาหู่ก็ดี พี่น้องเย้าก็ดีได้มาร่วมประชุมกันเป็นจำนวนมาก ปีที่แล้วผมก็ได้มีโอกาสมาร่วมประชุมที่หมู่บ้านนี้ครั้งหนึ่ง คนไม่มากเช่นนี้ วันนี้มีเรื่องแจ้งให้ทราบหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทางอุทยานฯก็ดี แกนนำชุมชนหมู่ที่ 4 ก็ดี เรื่องก็คือว่าพร้อมที่จะแยกหมู่บ้านใหม่หรือไม่? คือทางพี่น้องลาหู่ที่อยู่ข้างล่างติดแม่น้ำกก ผมก็ได้รับรายงานจากทางพ่อหลวงหมู่ 4 ว่าชุมชนบริวารจะมาขอแยกหมู่บ้านใหม่ ท่านก็มาขอคำแนะนำผมก็ได้แนะนำไปว่า ให้ทำประชุมประชาคมแล้วแจ้งไปยังประธานสภาอบต. ไม่ทราบว่าได้ทำหนังสือไปหรือยัง? วันนั้นผมได้รับหนังสือเชิญจากทางประธานเยาวชนฯว่า ขอให้มาร่วมประชุม เพื่อชี้แจงเรื่องการแบ่งแนวเขตว่าจะแบ่งกันอย่างไร? รายละเอียดผมก็ยังไม่ทราบชัดเจน แต่เดี๋ยวทางผู้นำหมู่บ้านก็คงจะมาชี้แจง และตอนบ่ายผมจะไปร่วมดูการแบ่งแนวเขตว่าจะแบ่งจากตรงไหนไปถึงตรงจุดไหน? ตามที่ได้ประชุมวางแผนแนวเขตไว้คร่าวๆในตอนเช้านี้

วันนี้ผมก็ตั้งใจจะมาให้ถึงที่ประชุมนี้เวลา 9 นาฬิกาตรง ออกจากบ้านมา 7 นาฬิกากว่าพอดีมาถึงระหว่างทางที่หมู่บ้านกกน้อยมีต้นไม้ล้มทับข้างทาง ก็พอดีมีพี่น้องเย้าจากบ้านผาลั้งไปช่วยตัดและช่วยกันผลักดันออกไปจากถนนจึงสามารถมาถึงที่นี่ช้าไปเช่นนี้ ต้องขออภัยพี่น้องทางหมู่บ้านผาลั้ง บ้านแสนต่อ และทางอุทยาน ท่านทั้งหลายคงรอผมมาเป็นเวลามานานแล้ว ผมรู้สึกดีใจที่ได้มาเห็นมารับทราบด้วยตนเอง ผมก็ขอให้ทางพ่อแม่พี่น้องทุกท่าน เมื่อทางแกนนำชุมชนหรืออุทยานฯก็ดี มีคำแนะนำ คำหารือ ก็ขอให้ตั้งใจฟังการชี้แจงดีๆ ครับก็ได้เวลาแล้ว ผมขอเปิดการประชุมในวันนี้ครับ

ที่ประชุม : ยืนขึ้นโค้งคำนับและปรบมือ

นายตอนชิง พัชรมโน : Zuoz Njiec! Zuoz Njiec!(แปลว่าเชิญนั่งลง)

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : เชิญนั่งลงครับ เชิญครับ

วาระที่ 2 ประวัติการก่อตั้งชุมชนบ้านผาลั้ง การจัดระเบียบชุมชน และการนำเสนอข้อบัญญัติชุมชน ว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง

นายสิทธิโชค แซ่พร่าน : ในลำดับต่อไปนี้เป็นวาระที่สอง ขอเรียนเชิญท่านประธานสภาฯได้กล่าวถึงประวัติชุมชน และการควบคุมสัตว์เลี้ยง

นายเลาแสง แซ่พร่าน : ข้าฯรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มาร่วมการประชุมนี้ และขอกล่าวสวัสดีกับท่านกำนัน หัวหน้าอุทยาน พ่อแม่พี่น้องชาวบ้านผาลั้ง บ้านแสนต่อ และบ้านหาดยาว รวมถึงท่านทั้งหลายที่มาจากที่ต่างๆ หลายท่านข้าฯไม่ทราบว่าชื่ออะไรกันบ้าง ข้าฯ เป็นผู้เฒ่าผู้แก่อยู่ที่หมู่บ้านผา-ลั้ง ลูกหลานเขาไม่ลืมอยากให้มาเห็นหน้า ข้าฯอายุมากแล้วไม่ค่อยมีกระจิตกระใจ มันสมองที่จะทำอะไรเพื่อส่วนรวมเช่นแต่ก่อน สมัยก่อนนั้นพี่น้องอิ้วเมี่ยนอยู่ด้วยกัน มีพี่น้องลาหู่มาขออยู่ด้วยเราก็ไม่มีปัญหาอะไร ต้องขออภัยด้วยที่อาจใช้คำพูดไม่ถูกต้อง เพราะไม่ใช่ภาษาพ่อภาษาแม่ ภาษาแม่ยังรู้ไม่หมด มาวันนี้จะพูดภาษาพื้นเมือง ข้าฯไม่เคยเข้าโรงเรียน มาพูดท่านอาจฟังไม่รู้เรื่อง ถ้ามีข้อผิดพลาดต้องขอโทษด้วย ขอโทษล่วงหน้า

สมัยก่อน เมื่อปี 2498 เรื่องที่พูดนี้ไม่ได้มีหนังสือเขียนเอาไว้ ตอนนั้นนายจั๋นออน แซ่เติ๋น เป็นผู้นำอยู่บนดอยอ่างขางอยู่มานานจนกระทั่งเกิดปัญหาข้าวยากหมากแพง ที่นั่นไม่มีพื้นที่ป่ามากพอให้ทำกิน ชาวอิ้วเมี่ยนที่อยู่บริเวณพรมแดนไทย-พม่า ได้ปรึกษากันแล้ว พากันอพยพมาตั้งรกรากแห่งใหม่ที่นี่ สมัยนั้นเขาเรียกกันว่าดอยช้าง มาถึงที่บริเวณผาดำเห็นว่ารอบๆมีทำเลดี มีพื้นที่กว้างขวางดี จึงลงหลักปักฐานสร้างชุมชนแห่งใหม่อยู่ที่นี่ อยู่ได้ประมาณ 4-5 ปี จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นหมู่บ้าน ตอนนั้นมีอาณาเขตถึงตรงไหน! หมู่บ้านห้วยชมภูขณะนั้นยังไม่ได้ตั้งเป็นหมู่ที่ ท่านพ่อกำนันตอนนั้นยังไม่โตพอที่จะทราบเรื่อง ทางการมาตั้งหมู่บ้านผาลั้งเป็นชุมชนหลักของหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์ คือเป็นช่วงปี พ.ศ. 2504 หรือ 2505 ก็จำไม่ค่อยแม่นแล้ว นายจั๋นออน จึงได้เป็นผู้นำหลักของบนดอย อยู่มาอยู่ไปทางการเห็นว่าการมาเยี่ยมเยียนบนดอยในแต่ละครั้งมันยากลำบากมาก เรื่องเล็กๆน้อยก็ต้องลงไปหาถึงในเมือง จึงเสนอให้ตั้งเป็นตำบลเสีย มีกำนันเลาเหล ลิ้วยอดสิงขร เป็นกำนันคนแรก การเลือกกำนันต้องให้ผู้นำชุมชนไปเลือกกันเองในเมือง ที่เชียงราย เลือกไปเลือกมาก็ตกแก่นายเลาเหล ไม่นานนายจั๋นออนก็มาเสียชีวิตลง เมื่อสิ้นสมัยของกำนันเลาเหลแล้วกำนันซานก็ได้เป็นกำนันต่อมา เมื่อสิ้นสมัยของกำนันซานก็มีท่านสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล มาเป็นพ่อกำนันต่อ นี่ก็ผ่านไป เป็นเวลาสองสามสมัยของกำนันแล้ว

มาถึงวันนี้มีปัญหาต้องยุ่งถึงท่านกำนัน หัวหน้าอุทยานต้องเข้ามาช่วยหารือ รวมถึงท่านผู้หลักผู้ใหญ่หลายท่านต้องมาช่วยชี้แนะชี้ขาดให้เพื่อว่าทางพี่น้องลาหู่จะได้ไปจัดตั้งหมู่บ้านใหม่ ถ้าจะเป็นหมู่ที่ใหม่ก็ดีใจด้วย แต่ที่ต้องหนักใจก็มีเรื่องการแบ่งแนวเขต ครั้งที่ผ่านๆมาพี่น้องลาหู่ไม่ได้

มาร่วมหารือ วันนี้คงมากันเกือบหมดหมู่บ้าน ถ้าไม่หมดก็คงเหลือไม่กี่คนแล้ว เรื่องแนวเขตนี้มันมีปัญหาเพราะอะไร? ก็เพราะว่าเมื่อก่อนเกือบทั้งตำบลห้วยชมภูนี้ คือที่ดินของหมู่ที่ 4 บ้านผาลั้ง ที่เดิมทีเรียกว่า หมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์ ตอนข้าฯยังเป็นหนุ่มๆ พวกเรามีที่ดินทำกินไปทั่วทุกม่อนดอยในเทือกเขานี้ ไม่มีใครมาหวงกันขอแบ่งเขต รวมกันเป็นหมู่เดียวกัน ทำกินที่ไหนก็ได้ เมื่อพี่น้องลาหู่มาขออาศัยอยู่ด้วยตามกระท่อมในไร่ พวกเราก็ไม่มีปัญหาอะไร อยู่ด้วยกันมาอย่างสงบนับหลายสิบปี จนมาถึงเมื่อข้าฯดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านถึง 13 ปี ไม่ได้สมัครหรอกนะ ไม่รู้ว่าดำรงตำแหน่งมาได้อย่างไร ชาวบ้านผาลั้งไปทำนาทำไร่ไปถึงหาดยาวก็ไม่เห็นว่าจะมีปัญหาอะไร มาวันนี้มีคนมาบอกว่ามีปัญหาเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนและปัญหาที่ดินทำกินกับทางอุทยาน ทางป่าไม้ จึงต้องรบกวนเรียนเชิญท่านทั้งหลายมาประชุมที่นี่ในวันนี้ แต่ก็มีความยินดีที่ได้มาเห็นหน้า หลายคนไม่เคยพบหน้ากันมาก่อน ต้องมาช่วยกันหารือเรื่องแนวเขตให้ชาวบ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4

ช่วงที่ผ่านมามีเยาวชนเข้ามาขอคำปรึกษาว่า เมื่อก่อนชาวบ้านดูแลป่ากันอย่างไร? ดูแลดินแดนถึงหาดยาว น้ำตกขุนกรณ์ ดูแลกันได้อย่างไร? มาวันนี้มีปัญหาเรื่องโน้นเรื่องนี้ มีเรื่องมาหารือมากมายเหลือเกิน ได้ทราบว่าเอาเข้าที่ประชุมหมู่บ้านมาหนเหนึ่งแล้ว แต่ยังตกลงกันไม่ได้ นอกจากนี้ทางพี่น้องลาหู่อยากทราบว่าแนวเขตหมู่ที่ 4 วันนี้ไปถึงที่ไหน? ไปถึงน้ำกก ไปถึงหาดยาวนั้นแบ่งกันอย่างไร? ข้าฯอายุมากแล้ว ไม่อยากยุ่งไม่อยากเกี่ยวข้องกับปัญหาบ้านเมือง แต่ลูกหลานก็เข้ามาตั้งให้เป็นประธานที่ปรึกษา ไม่รู้จะว่าอย่างไร? ก็มาช่วยดำรงตำแหน่งให้ ก็แค่มาให้เห็นหน้า ส่วนคำปรึกษาหารือเรื่องการแบ่งที่ระหว่างบ้านผาลั้ง บ้านแสนต่อและบ้านหาดยาว คงมีทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่หลายฝ่ายหลายท่านมาช่วยพิจารณาให้ ข้าฯไม่ค่อยจะทราบหลักการบ้านเมืองในเรื่องพวกนี้แล้ว แต่จะให้แบ่งกันถึงตรงไหนนั้น วันก่อนได้แนะนำให้แกนนำชุมชนไปหนหนึ่งแล้ว ที่เขากล่าวกันว่าเคยเดินแนวเขตอุทยนแห่งชาติเพื่อกันที่ดินทำกินให้ชาวบ้านสามวันสามคืนนั้น มีแนวเขตถึงตรงไหน? เรื่องนี้ข้าฯก็ไม่ได้ไปเดินด้วย ไม่ทราบจริงๆ ทางท่านอุทยานท่านคงมีข้อมูลชัดเจนอยู่ ส่วนเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนการพูดคุยครั้งก่อน พวกแกนนำชุมชนเขายังไม่สามารถตกลงกันได้ใช่ไหม?

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ครับ ยังตกลงกันไม่ได้ครับ?

นายเลาแสง แซ่พร่าน : ตกลงกันไม่ได้! เมื่อก่อนเคยแบ่งให้ถึงสันดอยไทรเหนือ ตรงที่ลงหัวสวนส้มเก๊าชิง แล้วตัดลงไปที่ลำห้วยจะตอหรอย ที่อยู่ระหว่างสองฝั่งดอยทางโน้น เรื่องนี้ก็เคยรับฟังมาเหมือนกัน แต่ไม่ได้ไปดูด้วยตนเอง แล้ววันนั้นก็ได้เข้าฟังการประชุมหมู่ที่ 4 ได้ยินทาง ส.อบต. สิทธิชัย กล่าวว่าจะขอแนวเขตถึงสันดอยตรงหัวสวนส้มเก๊าชิง แล้วลากเส้นลงทางฝั่งขวา ลงที่ไหน?

นายสิทธิชัย แสนพอ : ลงห้วยน้อยครับ

นายเลาแสง แซ่พร่าน : ลงทางขวา ลงห้วยน้อย จะลงมาที่นาของแคะออน แล้วเมื่อก่อนเขาแบ่งกันอย่างไร? ชาวบ้านผาลั้งเขาไปกับทางอุทยานแห่งชาติตั้งสามวันสามคืน ท่านมีใครไปไหม?

นายสิทธิชัย แสนพอ : ผมไม่ได้ไปครับ

นายเลาแสง แซ่พร่าน : แล้วมีใครไปบ้าง? ข้าฯ ไม่ได้มาแย่งที่ดินนะ แก่เฒ่าถึงเพียงนี้ อยู่วันนี้เพื่อวันนี้ จะตายวันตายพรุ่งยังไม่รู้เลย ก็ขอให้พวกแกนนำชุมชนที่หนุ่มๆได้ปรึกษาหารือกันช่วยชาวบ้านเขาแบ่งแนวเขตให้เรียบร้อยไปเสียที ให้พี่น้องทั้งสองฝ่ายเข้าใจถูกต้อง จะได้สบายใจเสียทีนะท่านนะ (หันไปทางแกนนำชุมชน)พยายามทำให้ทั้งสองฝ่ายดีใจ ถ้าแยกลงทางนี้ฝ่ายนี้ก็ไม่สบายใจ แยกลงทางนั้นฝ่ายนั้นก็ไม่สบายใจ แล้ววันนี้จะให้ทำอย่างไร จะตกลงกันอย่างไร?

เรื่องที่สอง เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ ป่าไม้ ท่านก็ได้มีการขยับแนวเขตป่าเข้ามาจนชิดใกล้ๆกับชุมชนแล้ว ทำให้ชาวบ้านไม่ทราบว่าจะไปทำมาหากินที่ไหนได้อีก ไม่มีที่ทำกินอีกแล้ว เรื่องมันเป็นอย่างนี้ จึงต้องรบกวนลูกหลานทั้งหลายมาถึงที่นี่ในวันนี้ ก็ขอเรื่องนี้มันได้ข้อยุติ ให้มันชัดเจนเรียบร้อย อนึ่ง พวกเราก็เป็นคนในหมู่ที่ 4 ด้วยกัน ก็อย่าให้มันมีปัญหา ข้าฯเป็นห่วงลูกหลานบ้านแสนต่อ บ้านหาดยาว เพราะผู้นำของท่านเอาเขตที่ดินไปให้ป่าไม้ปลูกป่าหมดแล้ว ท่านแบ่งเขตไปวันนี้ ท่านจะไปทำกินกันอย่างไร? ชาวบ้านก็มาขอความช่วยเหลือจากข้าฯ ข้าฯเป็นผู้อาวุโสจะไปพูดอะไรได้! อุทยานท่านก็ช่วยพิจารณาด้วยก็แล้วกันชาวบ้านมีกันเป็นจำนวนมากมายท่านก็คงเห็น แต่ไม่มีที่ดินทำกิน เรื่องอย่างนี้แหละจึงต้องรบกวนพวกท่านให้มาช่วยรับรู้ปัญหา ข้าฯคงจะขอกล่าวในเบื้องต้นเพียงเท่านี้ ขอขอบคุณครับ

ที่ประชุม : ชาวบ้านปรบมือ

นายสิทธิโชค แซ่พร่าน : ต่อไปนางสาวสุพัทนา แซ่เติ๋นและตัวแทนเยาวชนบ้านผาลั้งจะมาอ่านข้อบัญญัติชุมชน ขอเรียนเชิญครับ

(อ่านจากข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง ปรากฏตามสำเนาเอกสารที่แนบมาท้ายนี้)

นายสิทธิโชค แซ่พร่าน : ในลำดับต่อไปขอเรียนเชิญท่านประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งได้มีโอกาสสรุปเกี่ยวกับชุมชนบ้านผาลั้ง การควบคุมสัตว์เลี้ยง ขอเรียนเชิญครับ

นายเลาแสง แซ่พร่าน : ต้องกราบขออภัยท่านทั้งหลายในที่ประชุมแห่งนี้ ครั้งนี้ข้าพเจ้าจะขอกล่าวเป็นภาษาอิ้วเมี่ยน เพราะเมื่อครั้งก่อนข้าฯรู้สึกมีข้อติดขัดทางภาษาอยู่มาก และกล่าวด้วยถ้อยคำกระท่อนกระแท่น หลงๆลืมๆ อาจด้วยอายุที่มากเกินไป ครั้งนี้จึงขอกล่าวในภาษาแม่นะครับ

ในกาลก่อนเมื่อปี พ.ศ. 2498 นั้น ผู้นำอิ้วเมี่ยนที่อพยพมาตั้งชุมชนแห่งนี้คือท่าน ต่าง จั๋นออน เหตุเพราะความวุ่นวายของบ้านเมือง ความล่มสลายของเศรษฐกิจ ทำให้ไม่สามารถตั้งชุมชนอยู่บนดอยอ่างขางได้อีกต่อไป ที่ดินทำกินก็คับแคบลงมีไม่เพียงพอ บนดอยอ่างขางเป็นเทือกเขาสูงชัน พวกท่านลองไปเที่ยวสำรวจดูว่าภูมิประเทศเป็นเช่นใด มีที่ดินทำกินมากพอไหม? ท่านผู้นำคงมีความคิดว่า ประชากรอิ้วเมี่ยนเรานี้นับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ขยายตัวมากขึ้น จึงได้พาชาวบ้านย้ายมาตั้งชุมชนแห่งใหม่อยู่ทางนี้ คือเทือกเขาดอยช้าง ในเมืองเชียงรายแห่งนี้ มาตั้งชุมชนอยู่บนดอยสูงพื้นราบมีที่ก็อยู่ไม่ได้ อยู่พื้นราบมักจะเจ็บไข้ได้ป่วย วันนี้รู้สึกเสียดายที่ไม่ได้ตั้งชุมชนอยู่ในพื้นราบ เมื่อก่อนนั้นที่ดินพื้นราบราคาไม่กี่พันบาทเอง ฐานะการเงินของชาวอิ้วเมี่ยนในขณะนั้นพอจะหาซื้อได้ วันนี้ลองไปหาซื้อดูที่ไหนเขาจะยอมขายกันบ้าง? แล้วทำไมในกาลก่อนไม่ไปตั้งชุมชนอยู่

ในพื้นราบ เหตุผลเรื่องสุขภาพ ชาวอิ้วเมี่ยนเราไม่เอื้อต่อการอาศัยอยู่ในพื้นราบ พื้นราบไม่ใช่ถิ่นกำเนิดของเรา เราจึงต้องอาศัยอยู่บนดอย ที่ไหนมีดอยสูงมีป่าอุดมสมบูรณ์เราก็ไปตั้งชุมชนอยู่ที่นั่น ยึดอาชีพปลูกฝิ่นเป็นพืชเงินสดเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันทางการเขาห้ามปลูกฝิ่นไปแล้ว ใครปลูกเขาถือว่าทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ต้องปลูกไม้ผล ข้าวโพด ปลูกข้าว เมื่อเราไม่มีที่ทำมาหากินเราก็เข้ามาอยู่ที่ลึกลับอย่างนี้ ไม่สามารถไปตั้งชุมชนอยู่ในเมือง บางท่าน คนเราฐานะไม่เหมือนกัน แต่ก็เพียงไปซื้อที่สร้างบ้านเท่านั้น ที่ดินทำกินก็ยังไปเช่าเขาอยู่ดี ส่วนมากจึงสักแต่ไปจับจองที่ดินไว้แต่ก็ยังไม่ย้ายไปอย่างถาวร เพียงแต่เตรียมที่ไว้เผื่อว่าสักวันใดที่ทางการมาขับไล่ที่ จะได้มีที่ซุกหัวนอน ในยุคสมัยปัจจุบันการอยู่ดอยก็สักแต่อยู่ดอยเฉยๆ อยู่ไปวันๆ เท่านั้น ทางการทางป่าไม้เขาเข้ามาบีบบังคับให้เราสละที่ดินทำกินทีละเล็กทีละน้อย ยิ่งมาวันนี้เตรียมประกาศป่าอุทยานแห่งชาติ ฐานะของคนที่ยากจนก็จนจริงๆ ไม่สามารถหาซื้อที่ดินในเมืองได้จริงๆ จึงต้องตั้งมั่นอยู่ในดอยสูงเช่นนี้ แล้วอย่างไรละ วันนี้มีปัญหากับพี่น้องลาหู่ในเรื่องแนวเขตชุมชนเพราะมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ในอดีตมันเป็นที่ดินของคนบ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4 ทั้งหมด และครอบครองมาก่อน ถึงวันนี้ก็ยังเป็นพื้นที่หมู่ที่ 4 เช่นกัน แล้วทางพี่น้องลาหู่มาขอแบ่งหมู่ที่ใหม่ จึงยื่นคำขอมาว่าขอให้ช่วยแบ่งแนวเขตให้ไปตั้งหมู่ที่ใหม่ แต่ตกลงกันไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้ต้องมารบกวนเจ้านาย ผู้หนักผู้ใหญ่มาช่วยพิจารณา

เมื่อก่อนพวกเรามาตั้งชุมชนยังไม่เป็นหมู่ที่เช่นวันนี้ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านผาลั้ง ทางบ้านห้าหลังมีห้าครัวเรือน บ้านกลางมีสิบห้าครัวเรือน ส่วนบ้านหลังเขามีประมาณสิบครัวเรือน รวมกันแล้วได้ประมาณสามสิบครัวเรือน บ้านของข้าฯเองในปีที่ตั้งเป็นหมู่ที่ 16 บ้านผาลั้ง ตำบลแม่กรณ์ ได้บ้านเลขที่ 29 เพราะอยู่บริเวณท้ายหมู่บ้าน ต่อมาได้ย้ายไปอยู่บ้านกลางรวมระยะเวลาทั้งหมด 49 ปี เมื่อตั้งชุมชนมีหมู่ที่ขึ้นมาหลายปีเข้า ทางบ้านห้าหลังมีหลายครอบครัวแยกไปตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านห้วยแม่เลี่ยม บางส่วนไปบ้านห้วยแก้ว ส่วนมากย้ายมาอยู่ด้วยกันที่บ้านกลาง ยิ่งอยู่นานประชากรก็เพิ่มมากขึ้น และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องชีวิตความเป็นอยู่ก็ยังขาดสนเรื่องน้ำอุปโภคบริโภค ต้องลงไปตักน้ำตามลำห้วยขึ้นมาใช้ในหมู่บ้าน หากท่านลองสังเกตข้างล่างนี้จะมีลำห้วยท้ายหมู่บ้านหลายสายที่มีน้ำไหลอยู่ตลอดทั้งปี เพราะความลำบากเรื่องน้ำทำให้ต้องย้ายไปอยู่ด้วยกันที่บ้านกลาง ได้ร่วมกันไปตัดไม้ไผ่มาทำรางน้ำ นำน้ำมาใช้ในชุมชน มาถึงหน้าบ้านเลยมักจะพังบ่อยต้องช่วยกันไปซ่อมแซมอยู่เสมอ เมื่อมีน้ำมาหมู่บ้านแล้ว ชาวอิ้วเมี่ยนกลุ่มที่ย้ายมาจากดอยอ่างขางก็มารวมกันอยู่ที่บ้านกลางเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงวันนี้นับได้ 53 ปีแล้ว มีการแยกไปตั้งชุมชนใหม่อย่างต่อเนื่อง ลูกหลานท่านก็มาฟังข้าฯผู้อาวุโสเล่านิทานให้ฟัง

ถึงวันนี้พี่น้องลาหู่พวกท่านก็มีจำนวนประชากรมากขึ้น จนสามารถพอที่จะขอแยกหมู่บ้านแล้วมามีปัญหาเรื่องการแบ่งเขตที่ดิน มีความเห็นไม่สอดคล้องต้องกันเล็กๆน้อยๆ เมื่อสมัยก่อนการซ่อมแซมถนนหนทางนั้น ชุมชนต้องไปซ่อมกันเอง เราบ้านผาลั้งไปซ่อมแซมถึงปากทางเข้าหมู่บ้านของท่านที่เส้นทางเข้าทุ่งหาดยาว ตอนหลังย่นมาที่ปากทางเข้าบ้านหมดผี ตอนนี้คงได้ย่น

มาให้ตั้งมากแล้ว หลายปีก่อนได้ย่นที่มาถึงดอยศาลา แต่วันนี้เราย่นที่มาถึงดอยไทรเหนือ ตรงที่ฝั่งศพของตะไหนจั๊น เข้าใจว่ายกที่ดินไปให้พี่น้องลาหู่ตั้งมากแล้ว จากจุดนั้นลากเส้นลงไปที่สวนส้มเก๊าชิง แล้วลากลงไปที่ลำห้วยจะตอหรอย ข้าฯได้ยินพวกคนหนุ่มเขาทำงานก็สลดใจอยู่ (ดอยศาลา ดอยไทรนั้นเราจะใช้เป็นที่ตั้งสุสาน)แต่ไม่ได้ไปดูด้วยตนเอง ลำห้วยสายนี้ชาวอิ้วเมี่ยนเราเรียกว่า “โด๊ะ จุ๋ย” เพราะเช่นนี้ถึงตกลงกันไม่ได้ ทางแกนนำเยาวชนเขาก็เกิดความกังวลใจ มาถามข้าฯว่าเมื่อก่อนหมู่ที่ 4 พวกชาวอิ้วเมี่ยนมีแนวเขตที่ดินทำกินไปถึงน้ำกก แล้วมาวันนี้เหลือแค่นี้ พี่น้องลาหู่เขาก็ไม่ยอมเข้าใจ จึงมีปัญหาไม่รู้ว่าจะยึดแนวเขตตามบริเวณไหนดี จะให้แบ่งตามลำห้วยสายไหนระหว่างลำห้วยน้อยกับลำห้วยจะตอหรอย จึงเป็นที่มาของการประชุมวันนี้ พร้อมกับได้รบกวนพวกผู้หลักผู้ใหญ่ของบ้านเมืองให้มาช่วยพิจารณาด้วย ต้องเดินทางมาด้วยความทุกข์ยากลำบากถึงหมู่บ้านนี้ เพื่อมาช่วยดูแลแนวเขตของพวกเรา แม้ว่าพวกเขาไม่สามารถเดินไปดูถึงที่จริงๆ แต่ทางเยาวชนเขาคงได้เตรียมภาพถ่ายหรือแผนที่ให้พวกเราสามารถสังเกตได้ ในประการต่อมาต้องให้ท่านพี่น้องชาวบ้านผาลั้งได้เสียสละเวลา ใช้ความอดทนเนื่องจากมีหลายท่านได้เข้ามาช่วยเหลือเรา เราก็ควรที่จะใช้ความมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ในการต้อนรับเอาใจใส่พวกท่านเหล่านี้ เพราะว่าพวกเขาให้ความสนใจในพวกเราถึงเพียงนี้

ในส่วนที่สองคือทางอุทยานแห่งชาติก็ได้มีการขยับแนวเขตที่ใกล้ชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยชุมชนของพี่น้องลาหู่ได้ยกที่ดินให้ทางหน่วยปลูกป่าเข้ามาทำการปลูกป่าเกือบจะทั้งหมด ปลูกจนชิดชุมชนหมู่บ้าน พี่น้องลาหู่คงเหลือที่ดินทำกินไม่มากละกระมัง จึงได้มาขอแบ่งม่อนดอยไปอีกม่อน ดูจากสภาพแล้วคงไม่ใช่เอาไปทำกินเหมือนเมื่อก่อน แต่เพื่อเอาไปเพิ่มขนาดของพื้นที่แนวเขตชุมชน ทางทิศใต้อุทยานก็ได้เข้ามายึดครองบริเวณดอยโจรเอาไว้ มีการขยับเขตเข้ามาในบริเวณป่าต้นน้ำจนถึงสามแยกบ้านไร่ นี่ก็เป็นปัญหาเช่นกัน เพราะเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำของชุมชน ส่วนทางบ้านห้วยแม่เลี่ยมและบ้านกกน้อยก็คงไม่มีปัญหา เพราะแบ่งตามลำห้วย จึงค่อนข้างมีความเป็นระเบียบชัดเจน ประการสำคัญคือภายในหมู่ที่ 4 เราเอง เดิมทีมีบ้านผาลั้งเป็นแกนกลาง เป็นหลักยิ่งกว่าชุมชนใด เป็นชุมชนที่ตั้งเป็นหมู่ที่เป็นแห่งแรก โดยเรียกว่าหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์ ในช่วงหลังเมื่อแยกเป็นตำบลห้วยชมภู จึงเรียงหมู่ที่ใหม่จากบ้านห้วยส้าน เป็นหมู่ที่ 1 บ้านแม่มอญเป็นหมู่ที่ 2 บ้านห้วยแม่เลี่ยมเป็นหมู่ที่ 3 บ้านผาลั้งจึงเป็นหมู่ที่ 4 บ้านปางขอน บ้านห้วยแก้ว ยังเป็นชุมชนบริวารของบ้านผาลั้งต่อมาอีกหลายปี ส่วนบ้านหาดยาว บ้านแสนต่อ บ้านติแสนั้นก็อยู่ในความเป็นบริวารของบ้านผาลั้ง บ้านจะหายังไม่มีเลย บ้านกกน้อย เป็นหมู่ที่ 5 และบ้านห้วยชมภูเป็นหมู่ที่ 6 มีกันแค่นี้ ต่อมามีการแยกเป็นหมู่ที่ใหม่อีก ปัจจุบันมีถึง 11 หมู่ที่ แล้ว เรียกว่าอะไรบ้างข้าฯไม่ทราบ

ส่วนภายนอกคือเรื่องป่าไม้ ดูจากสภาพแล้วน่าจะยุ่งยากลำบากใจ ทำทีทำท่าจะเหมือนบ้านหาดยาว บ้านแสนต่อ ค่อยๆขยับพื้นที่เพราะปลูกป่าเข้ามาในที่ดินทำกินของหมู่บ้านผาลั้งมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงหัวบ้านที่ดอยกำนันอินทร์แล้ว มีการพ่นสีตีป้ายติดไว้ ทางเยาวชนเขาเริ่มเป็นห่วงว่า

ถ้าอนาคตเราต้องอยู่กันอย่างไร? เพราะแนวเขตชุมชนเหลือน้อยเต็มที จึงได้ดึงให้คนจากหลายฝ่ายมาช่วยกันประชุมหารือ ดังนั้นพวกเราทุกคนต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งในเดียวกัน มีความเข้าใจ ร้อนก็ให้อดทน หิวข้าวก็ต้องทน เพื่อดูว่าเขาจะทำอย่างไรให้ปัญหาสองเรื่องนี้มีทางออกที่ดีที่ชัดเจน ข้าฯ มีอายุมากแล้วจนประหนึ่งกลับไปเป็นเด็กอีกครั้ง ดังสุภาษิตที่ว่า หนึ่งชีวิตสองวัยเด็ก วันนี้จะเปรียบเทียบกับเด็กก็ไม่ไหว เด็กล้มยังไม่เจ็บ คนเฒ่าชราล้มเจ็บแทบตาย เจ็บเป็นเวลานานกว่าจะหาย มันสมองก็เหมือนกันไม่สามารถคิดวางแผนอะไรได้อีก ต้องหวังพึ่งพวกคนหนุ่มคนสาวช่วยดูแลปกป้องพวกเราไว้ ข้าฯก็พูดมามากแล้ว ก็ขอรบกวนเวลาเท่านี้ ขอขอบคุณครับ

ที่ประชุม : ปรบมือ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : .ในลำดับต่อไปขอเรียนเชิญท่านสุรพล นภาโรจน์ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ได้ให้คำแนะนำการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากนั้นจะเป็นท่านหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ให้ข้อแนะนำต่อไปครับ

นายสุรพล นภาโรจน์ : ในเบื้องต้นผมขอใช้คำเมือง ก็ขอสวัสดีท่านพ่อกำนัน และก็ท่านหัวหน้าอุทยาน หัวหน้าต้น หัวหน้าเทียม หัวหน้าเฉลิม เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุกท่าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ท่านพ่อหลวงบ้าน คณะผู้อาวุโสบ้านผาลั้ง บ้านแสนต่อ บ้านหาดยาว และพ่อแม่พี่น้องทั้งหมดในที่นี้นะครับ

ผมเป็นห่วงอยู่ว่าในการแบ่งแนวเขตนั้น มันเป็นการแบ่งที่เกี่ยวข้องกับเขตของการทำมาหากิน ก็อยากให้มันชัดเจนต่อไปมันจะได้ไม่ก้าวก่ายกันและไม่สร้างความบาดหมางใจกัน เป็นสิ่งที่ดี แต่ขออย่าให้มีการแบ่งใจ ถึงแม้ว่าเผ่าลาหู่ เผ่าอิ้วเมี่ยนก็อย่ามีการแบ่งใจ มีอะไรก็ขอให้พูดคุยกันอย่างพี่อย่างน้องนะครับ ถึงแม้เมื่อแบ่งไปแล้วจะมีการล้ำไปเล็กๆน้อยๆก็ค่อยๆคุยกันนะครับ ไม่ต้องไปใช้ความรุนแรงกันนะครับ

อย่างเรื่องสัตว์นั้น คนที่จะเลี้ยงสัตว์ในเขตพื้นที่ไหนนั้น ก็ต้องดูเรื่องการล้อมรั้วในเขตนั้น เจ้าของสัตว์ต้องเป็นคนล้อม น่าจะเป็นภาระของเจ้าของสัตว์ ถ้าให้เป็นภาระของเจ้าของสวนมันเป็นไปไม่ได้นะครับ บางคนมากล่าวว่า 'มาทำสวนตรงนั้นนิดเดียว ทำไมไม่ล้อมสวนไว้' มันไม่มีทางเป็นไปได้ สวนมันไม่มีขาเดินไปที่ไหนได้ คนที่จะเลี้ยงสัตว์นั้นแหละต้องเป็นคนล้อมรั้วนะครับ เพราะสัตว์ของเราเดินได้นะครับ แต่สวนมันไม่มีขาสวนมันเดินไม่ได้ ผมเห็นว่าควรจะเป็นเช่นนี้มากกว่า ผมไม่ได้เข้าข้างใครนะครับ

และเท่าที่ผมได้อ่านและฟังน้องๆเขาอ่านข้อบัญญัติชุมชนนั้น ผมก็เป็นห่วงอยู่อย่างหนึ่งนะครับ อันนี้มีแต่สร้างกฎมาเพื่อไม่ให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างเลยนะครับ มีแต่ข้อที่จะไปเอาผิดกับชาวบ้าน เพราะฉะนั้นผมขอโอกาสในเวทีตรงนี้ ในฐานะที่เป็นฝ่ายพัฒนา ฝ่ายปกครอง ทั้งพ่อกำนัน พ่อหลวงบ้านและสมาชิก อบต. และที่เกี่ยวข้องที่สุดใกล้ชิดที่สุดทุกเช้าทุกเย็นจะหนีห่างไปไม่ได้ก็คือทางเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งก็อยู่ในที่ประชุมแห่งนี้ด้วย ผมขอใช้คำว่า ต้องแบ่งใจเป็นกลางมีความออมชอมซึ่งกันและกันนะครับ คืออยากให้เน้นคำว่า "คนอยู่กับป่า ป่าอยู่กับคน

คนย่อมสามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้" นะครับ เวลาจะสร้างบ้านสักหลังหนึ่ง จะเลื่อยไม้สักสี่ห้าต้นเพื่อเอาสร้างบ้าน ซ่อมแซมบ้านเท่านั้น ถ้าประเด็นตรงนี้ ผมก็อยากที่จะขอเป็นว่าทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ผ่อนผัน แต่ก่อนที่จะดำเนินการไปนั้นต้องบอกไปยังผู้ใหญ่บ้าน อบต. ไปแจ้งให้ทางอุทยานก่อน แล้วค่อยไปเลื่อยอย่างน้อยขอให้ผู้นำหมู่บ้านได้รับทราบ แล้วช่วยประสานไปยังเจ้าหน้าที่ป่าไม้ว่า นายคนนั้นคนนี้ จะเลื่อยไม้ไปทำอะไร สร้างบ้านใช้ไม้สามสี่ต้นเท่านั้นไม่ได้เลื่อยไปขาย นะครับ ตรงนี้ขอให้มีความออมชอมกันนะครับ ไม่ใช่ว่าเห็นอะไรที่ไหนเล็กๆน้อยๆก็ไปจับกัน อย่างนี้มันอยู่กันไม่ได้ พอชาวบ้านเขาเดือดร้อน ทางเจ้าหน้าที่ก็เดือดร้อนไปด้วยนะครับ มันจะเกิดความแตกแยกกันนะครับ ในขณะเดียวกันถ้าชาวบ้านเราได้อยู่อย่างสงบแล้ว เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานป่าไม้ออมชอมกับเราแล้ว ก็อยากจะขอชาวบ้านเรานี้ เรื่องนี้ไม่ใช่การสร้างเงื่อนไขแต่เป็นความออมชอมกันนะครับ ให้หันหน้าเข้าหากัน ช่วยกันอนุรักษ์ป่ากันบ้าง ข้อสำคัญที่สุดอย่าไปให้คนอื่นเข้ามาเลื่อยไม้ เก็บหาของมีค่าในเขตของเรานี้ไปขายข้างนอก และอันตรายกว่านั้น คนในพื้นที่ของเราเป็นคนลักเอาไม้ เอาของมีค่า อะไรต่อมิอะไรออกไปขายให้นายทุน ยกตัวอย่างเช่นบ้านผม(บ้านห้วยชมภู)นะครับ เรื่องไม้ไม่มีการเอาออกนะครับชาวบ้านเขาหวง แต่เรื่องนกขวิดเขาจับไปขายตัวละร้อยบาท ไม่รู้ว่านายทุนเอาไปขายได้กำไรเท่าไร ปัจจุบันนี้มันเกือบมันแล้ว ก็ได้พูดได้เตือนอยู่นะครับ แต่ห่วงว่าอนาคตจะลามมาถึงที่นี่(บ้านผาลั้ง) ก็ขอให้ช่วยกันดูแลนะครับ ก็ปรึกษากันอย่างพี่อย่างน้องนะครับ เจ้าหน้าที่ป่าไม้เจ้าหน้าอุทยานต้องช่วยกันดูแลนะครับ ถ้าอย่างกรณีชาวบ้านเขาเห็นว่าอาการมันน่าจะไม่ดี เห็นคนมาเลื่อยไม้ ไม่รู้ว่าเป็นใครมาจากที่ไหน มาลักเอาไปอย่างใด ถ้าแจ้งไปถึงเจ้าหน้าที่ก็ขอให้ช่วยเอาใจใส่ติดตาม ถ้าในหมู่บ้านชาวบ้านเขาใช้กันเองก็ขอให้ออมชอมกัน ชาวบ้านก็ต้องช่วยกันดูแล

เรื่องของต้นน้ำนั้น ขอให้อย่าไปเสียดายที่ดินตรงนั้นนะครับ ที่ทำมาหากินที่อื่นมีเยอะแยะที่ใดที่มีลำห้วยๆเราก็สมควรที่จะอนุรักษ์เอาไว้ การทำไร่เลื่อนลอยในยุคนี้สมัยนี้ ก็อยากขอให้ดำเนินการปรับปรุงที่ดิน ทำที่เดิมให้เกิดเป็นพื้นที่ป่ามากๆ ปัจจุบันนี้เศรษฐีทั้งหลายเขากลัวภาวะโลกร้อน น้ำท่วมโลกจะตามมา เราคิดว่ามันไม่มีทางเป็นไปได้ มันมีขึ้นมาแล้ว หิมะที่ขั้วโลกเหนือขั้วโลกใต้มันละลาย ถ้ามันร้อนมันก็จะละลายลงมานั้น น้ำจะท่วมโลก คนพื้นราบเขาไม่สามารถอยู่ได้ พื้นที่สูงข้างบนเราอยู่ได้ แต่จะไม่ไปเป็นเช่นนั้น ถ้าเราช่วยกันดูแลป่าไม้ โลกเราก็จะเย็นได้อยู่ในขณะเดียวกันถ้าเรามีแต่ต้นน้ำ แต่ไม่มีต้นไม้เราก็ไม่ได้กินน้ำนะครับ เล็งไปถึงอนาคตของลูกหลาน ปัจจุบันนี้เป็นที่น่ายินดีที่เยาวชนบ้านห้วยชมภูและบ้านผาลั้งได้ประสานกันเป็นหนึ่งเดียวร่วมกันอนุรักษ์ป่าและต้นน้ำ โครงการนี้เกิดขึ้นมาจากการรวมตัวของของเยาวชนอิ้วเมี่ยนทั้งสองหมู่บ้าน ได้ริเริ่มก่อตัวขึ้นมา

ดังที่ครั้งหนึ่งที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภูได้ตั้งข้อสังเกตว่า ทำไมชมรมเยาวชนอิ้วเมี่ยน(ตำบลห้วยชมภู) รับเอาสมาชิกเฉพาะคนที่เป็นชาวอิ้วเมี่ยนเท่านั้น เยาวชนอย่างอื่นไม่ได้ร่วมด้วย ตัวนี้ผมเคยตอบในที่ประชุมสภาฯว่า เป็นความคิดของชาวอิ้วเมี่ยนที่เริ่มต้น แต่ว่ามี

นโยบายที่จะขยายต่อไปอยู่ ในเมื่อพี่น้องเผ่าอื่นๆไม่ว่าจะเป็นพี่น้องอาข่า พี่น้องลาหู่หรือลีซูมีจิตใจอย่างนี้ จะเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่ง มันจะเกิดเป็นทั้งระบบบนดอย เราอยู่บนดอยนี้ อยู่ตรงที่เป็นต้นน้ำของคนพื้นราบ มีส่วนหนึ่งที่อยู่กับพวกเรา ที่คนพื้นราบเขาค่อนข้างรังเกลียดพวกเรา ดูถูกพวกเราเล็กน้อย เพราะว่าเราอยู่ตรงต้นน้ำของเขา ซึ่งเขาต้องนำไปกิน นำไปใช้ ถ้าเราช่วยกันดูแลต้นน้ำดีๆ เราอยู่ที่นี่ ป่าอยู่กับคนได้ คนอยู่กับป่าได้ คนพื้นราบไม่ได้รับความเดือดร้อนเขาก็จะยอมรับเราไปโดยอัตโนมัต เพราะเหตุที่พวกเรามีจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้เขา

ในเรื่องของการทำถนนนั้น ผมก็ได้หารือกับหัวหน้าต้น ท่านอริยะ เชื้อชม ถ้าสิ่งใดออมชอมกันได้ก็ให้ออมชอมกันเสีย แต่จะทำอะไรให้บอกท่านไปก่อนแจ้งให้ทราบไปเสีย ไม่ต้องทำแบบหลบๆซ่อนๆ เราจะว่าเขาอย่างนั้นอย่างนี้ เขาก็ทำไปตามหน้าที่ ถ้าไม่มีหน่วยงานนี้ ก็ไม่มีใครดูแลป่าไม้ ประเทศไทยก็กลายเป็นทะเลทรายไปทั้งหมด เราอยู่ไม่ได้ ทะเลทรายของที่อื่นเขาดูดน้ำมันได้ ของเรามันดูดอะไรไม่ได้นะครับ ในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ต้นน้ำอนุรักษ์ป่าและการควบคุมสัตว์เลี้ยงไม่ให้รบกวนที่ดินทำกิน ผมก็ขอฝากข้อคิดเอาไว้นะครับ การแบ่งเขตนั้น ขออย่าคิดว่าอยากจะแบ่งในลักษณะที่ตนเองจะได้เปรียบ ให้คิดว่าแบ่งในลักษณะที่ต่างตนต่างอยู่ได้ ครับขอขอบคุณครับ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ขอเรียนเชิญท่านหัวหน้าอุทยานแห่งชาติครับ

นายอริยะ เชื้อชม : ครับ ขอกราบเรียนท่านพ่อกำนัน ท่านผู้นำหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านทุกๆท่านนะครับ ผมนายอริยะ เชื้อชม เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ก็คือเส้นลำน้ำกกเส้นนี้นะครับ อีกสามสี่ท่านนี้ก็เป็นผู้ช่วย คือผู้ช่วยปั๋น ผู้ช่วยเทียม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการตามแนวพระราชดำริบ้านปางขอน ส่วนท่านนี้คุณเฉลิม นะครับ ต่อไปนี้จะมาอยู่ดอยเกี๊ยะ(ดอยขโมย)เป็นชุดประสานงานกับชุมชน เพราะว่าตรงบริเวณบ้านปางขอน บ้านผาลั้งนั้นเป็นตรงใจกลางของอุทยานแห่งชาตินะครับ พอดีหน่วยต่างๆมันอยู่รอบนอก ทีนี้เวลาผู้นำชุมชนจะประสานงาน มันไม่มีหน่วย ก็เลยตั้งหน่วยชั่วคราวขึ้นไว้ที่ดอยเกี๊ยะ และจะตั้งอุปกรณ์สื่อสาร ซึ่งเป็นของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก หน่วยนี้จะเป็นหน่วยใหญ่ขยายงานคลอบคลุมพื้นที่ป่าทั้งหมดสี่แสนกว่าไร่ ซึ่งก่อนหน้าฝนนี้น่าจะติดตั้งเสร็จ แล้วต่อไปทางชุมชนมีเรื่องที่จะประสานงานในเรื่องต่างๆนั้น ที่เกี่ยวกับป่าไม้ เรื่องทรัพยากรป่าไม้ เรื่องอะไรก็ตามทุกเรื่อง นอกจากเรื่องยืมสตางค์ เชิญได้ที่หน่วยนะครับ

ทีนี้ก็คงจะแนะนำอุทยานแห่งชาติให้ทราบก่อน ทำไมเขาต้องส่งชุดผม ชุดอุทยานเข้ามาดูแลพื้นที่ตรงนี้ เป็นพื้นที่เตรียมการนี้ ตอนนี้อุทยานอยู่ในสถานะเตรียมการณ์ ภายในสองปีจะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก สาเหตุที่เขาส่งอุทยานแห่งชาติชุดนี้เข้ามาในพื้นที่ ก็เพราะว่าแนวโน้มการทำลายป่า เดี๋ยวให้ดูภาพกว้างๆ จากแม่สลักลงไปที่วาวี ลงไปที่แม่สรวย จากอำเภอแม่สรวย ตัดเข้าไปที่อำเภอเมืองตามถนนซุปเปอร์เข้าสู่ตัวเมือง จากเมืองเชียงรายไปที่อำเภอแม่จัน จากอำเภอแม่จันตัดไปที่แม่สลักคือพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่เตรียมจัดตั้งทั้งหมดสี่แสนกว่าไร่ ทำไมเขา

ถึงต้องส่งชุดอุทยานเข้ามา ก็เพราะว่าปี พ.ศ. 2530 กว่าถึงปี พ.ศ. 2545 ป่าเวิ้งนี้ทั้งหมดนั้น ซึ่งเป็นขุนของลำน้ำกก เป็นขุนสาขาของลำน้ำกก ขุนของลำน้ำกกจริงๆอยู่ประเทศพม่า ไม่ใช่พื้นที่ประเทศไทย แต่ว่าทำไมถึงต้องมาช่วยดูแลลำน้ำสาขานี้ที่ไหลลงสู้ลำน้ำกก ก็เพราะว่า ลำน้ำสาขาสายต่างๆไม่ว่า ลำน้ำกรณ์ ลำน้ำจัน นั้นเป็นลำน้ำที่ชุมชนใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะชุมชนพื้นราบรวมถึงพวกเราด้วย ทั้งที่ต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำ จนกว่าจะไหลลงสู่แม่น้ำโขง ชุมชนที่ต้องใช้เป็นพันชุมชน ที่ต้องใช้ประโยชน์จากลำน้ำกกและขุนของลำน้ำกกตรงนี้ แล้วจากปี 2530 กว่าถึงปี 2545 นี้ ป่าในพื้นที่สี่แสนกว่าไร่เหลือเพียงแค่สองแสนกว่าไร่ เพราะฉะนั้นพื้นที่สี่แสนกว่าไร่ ในพื้นที่ที่เราอยู่นี้มีป่าเหลืออยู่แค่ประมาณ 50 % เท่านั้นเอง ซึ่งอัตราการทำลายป่าตัวนี้ รัฐเขามองภาพรวมของประเทศ ไม่ได้มองภาพรวมของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เขามองการใช้ประโยชน์ของชุมชนในภาพใหญ่ จากขุนน้ำลงไปถึงปลายน้ำ ไหลไปถึงแม่น้ำกก เพราะฉะนั้นรัฐเขามองว่า ถ้าป่าไม่มีชุดที่เข้าไปทำงานประสานงานกับชุมชน เพื่อให้ชุมชนกับรัฐช่วยกันดูป่าซึ่งเหลือแค่ครึ่งเดียวนี้จากสี่แสนกว่าไร่เหลือแค่สองแสนกว่าไร่นี้

ถามก่อนป่าลำน้ำกกหมดไปนั้นใครเดือดร้อน? ผมเดือดร้อนไหม? สี่ห้าคนนี้เดือดร้อนไหม? ไม่เดือดร้อนนะครับ คนที่เดือดร้อนนั่นคือพวกเราทั้งนั้น ผมนี้ป่าผืนนี้หมดไปสองแสนกว่าไร่เงินเดือนผมก็ขึ้นทุกปี ผมเติบโตในหน้าที่ราชการ ผมไม่มีปัญหา แต่รัฐเขาไม่ยอมให้ป่าผืนนี้หายไป เขาต้องส่งผมและชุดเจ้าหน้าที่เข้ามาทำงานร่วมกับชุมชน ให้ชุมชนช่วยกันกับรัฐ เพื่อเก็บรักษาป่าสองแสนกว่าไร่นี้เอาไว้ให้ได้ โดยจะแบ่งป่าเป็นสามกลุ่มที่ยังเหลืออยู่ในแนวเขตอุทยานจะให้มองภาพชัดๆ ส่วนหนึ่งก็คือส่วนที่เราอยู่นี่แหละ กลุ่มใหญ่คือกลุ่มโซนน้ำกรณ์ อีกกลุ่มคือกลุ่มโซนดอยบ่อ ที่ไปหาทางแม่จัน อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่อยู่ทางตะวันตก ตรงกลางนี้จะโล่งชุมชนของพวกเราเป็นผืนป่าเป็นใจกลาง ทางวาวีขึ้นไปจะถูกกันออกจากอุทยานไปแสนกว่าไร่ เพราะฉะนั้นเขาถึงตระหนัก เขาส่งพวกเรามาเพื่อช่วยอนุรักษ์ต้นน้ำไว้ให้อยู่คู่กับคนที่นี่ ไม่ใช่ว่าอุทยานเข้ามาจะยกป่าผืนนี้ไปให้กับคนอุตรดิตถ์ เป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้นสิ่งที่พวกเราต้องคิดก็คือว่า เราร่วมกันทำงานกับรัฐได้อย่างไร? เมื่อเขาส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาเป็นเครื่องมือให้กับชุมชน ส่งทุกคนเข้ามานี้ ท่านกำนันก็เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นกัน ท่านประธานฯ ท่านสารวัตรทุกคนก็เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ท่านคณะกรรมการหมู่บ้าน ท่านผู้ใหญ่บ้าน ท่านผู้ช่วยก็เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ชุมชนจะต้องช่วยกันคิดก็คือว่า ใช้คนเหล่านี้อย่างไรเพื่อเก็บผืนป่าที่เป็นของตนเองเอาไว้ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐเขามีอุปกรณ์มีเงิน เพราะฉะนั้นสิ่งที่พวกเราต้องทำก็คือตั้งคณะทำงานขึ้นมา ทำงานกับราชการก็คืออุทยานแห่งชาติ เสร็จแล้วก็มาหารือมา สร้างกติกาด้วยกัน ว่าเราจะใช้ทรัพยากรในสี่แสนกว่าไร่นี้อย่างไร จะแบ่งอะไรตรงไหนเป็นหัวน้ำตรงไหนเป็นป่าที่ต้องเก็บรักษาไว้ ตรงไหนเป็นที่ทำกินให้มันชัดเจนสะ และมีวิธีจัดการับคนที่มันชอบเอารัดเอาเปรียบ ชอบมือยาวสาวได้สาวเอา ผมเชื่อนะครับว่าในแต่ละชุมชน จะมีคนอยู่สองฝ่ายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นไม้ ป่า ก็คือคนที่เป็นหัวอนุรักษ์ ก็คือผู้เฒ่าผู้แก่ หรือพวกที่เป็นหัว

อนุรักษ์ที่เป็นเด็ก ทุกคนนี้จะเป็นกลุ่มใหญ่ของหมู่บ้าน แต่กลุ่มหนึ่งที่เรียกว่ากลุ่มทำลายนี้ คือกลุ่มที่มาจากคนอื่น มาจากพื้นที่อื่นมาใช้คนในพื้นที่ทำลาย จะเป็นแต่ส่วนน้อย แต่คนส่วนน้อยนี่แหละที่คนส่วนใหญ่กลัว เหมือนที่ผมดูทุกหมู่บ้านมา เพราะฉะนั้นสิ่งที่กรรมการหมู่บ้านหรือชุมชนจะต้องคิดก็คือ คิดที่จะหาวิธีรักษาทรัพยากรป่าไม้ เพื่อที่จะให้อยู่คู่กับลูกหลานของพวกเราที่จะเติบโตต่อไป ไม่ใช่ว่าเราโตเราอยู่เราใช้วันนี้ให้มันหมดนะครับ ป่าไม้นี่มันต้องอยู่ให้คู่กับลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ ไม่รู้กี่รุ่นต่อกี่รุ่นที่มาถึงต้องได้ใช้น้ำ ใช้ประโยชน์จากป่า ผมเชื่อว่าไม่มีใครที่ไปจ่ายตลาดในเมือง มีน้อยมากเพราะฉะนั้นป่าคือสิ่งที่เป็นตลาด เป็นยา เป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชน

คนไทยไม่ว่าเชื้อสายไหน พวกเราคือคนไทยเชื้อสายหนึ่ง นี่ก็เป็นไทยเชื้อสายหนึ่ง ประเทศไทยนี้ก็คือคนจากเชื้อสายต่างๆมาอยู่รวมกันเป็นคนไทย แต่เรามีใจที่อยู่รวมกันว่าเราจะรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้อยู่คู่กับประเทศไทยได้อย่างไร? ซึ่งแต่ละคนก็มีหน้าที่แตกต่างกัน ตามบทบาทที่รัฐได้มอบหมายไว้ให้ เพราะฉะนั้นท่านสบายใจได้ว่า อุทยานแห่งชาติที่เข้ามานี้ ไม่ได้มาเอาป่าท่านไป สิ่งที่เราเข้ามา สิ่งที่เราไล่ทำอยู่ทุกวันนี้คือสิ่งที่เรามาเก็บป่าไว้ให้กับท่าน เราจัดการกับคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นเรื่องใหญ่ การใช้ไม้อันนั้นไม่ใช่เรื่องใหญ่ การทำลายป่าที่จำเป็นที่สุดคือการเปิดป่าพื้นทำไร่ สิ่งนี้เราทุกท่านรู้ดี ท่านประธาน(ท่านกำนัน)ก็รู้ เพราะท่านพยักหน้าก่อนเพื่อนเลย เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะทำให้การดูแลทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นรูปธรรมก็คือทำสองเรื่องให้ชัดเจน ตรงไหนจะใช้เป็นพื้นที่ทำกิน ตรงไหนจะใช้เป็นป่าใช้สอย ตรงไหนจะไว้เป็นหัวน้ำให้มันชัดเจนเป็นรูปธรรม ในกระดาษไม่มีผลครับ กฎหมายเหมือนปัจจุบันนี้ กฎหมายแนวเขตป่าอยู่ในกระดาษไม่มีผล ชาวบ้านเดินเข้าไปในป่าเขาไม่รู้ว่า นี่คือแนวเขตอุทยาน ว่านี่คือแนวเขตที่ดินทำกิน เขาไม่รู้! เพราะฉะนั้นเราทำงานในพื้นที่ของบ้านผาลั้งนี้ ขีดออกมาเลยครับ ว่านี่คือเขตปกครองของบ้านผาลั้ง ขีดมาเลยว่าตรงไหนจะเป็นป่าหัวน้ำ ขีดออกมาตรงไหนจะเป็นป่าชุมชน เออ ป่าใช้สอย ผมจะไม่ให้ใช้คำว่าป่าชุมชนนะครับ ให้ใช้คำว่าป่าใช้สอย มันตรงตัวดีนะครับ ใช้สอยอย่างไร ก็คือชาวบ้านไปใช้สอยมันก็แค่นั้นเอง ไม่ต้องไปแปลความหมายอื่น ใช้คำว่าป่าใช้สอยก็คือชาวไปใช้มัน จะใช้อย่างไรก็มาร่างกติกาด้วยกันนะครับ ว่าแต่วิธีการทำกติกาอย่างนี้ ต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นมาให้ชัดเจน มีผู้หลักผู้ใหญ่ในสังคมของหมู่บ้าน เราตั้งเป็นคณะกรรมการเสร็จแล้วให้ประชาคมในคณะกรรมการก่อนว่า จะให้ใครเป็นตัวแทนมายกร่างกติกา คนทั้งหมดในหมู่บ้านนั้นเขายอมรับได้ไหม? ไม่ใช่ว่านาย ก มีเลื่อยยนต์อยู่ที่บ้าน มาเป็นประธาน เป็นคณะกรรมการยกร่างกติกาไม่ได้ เพราะคนในชุมชนนี้รู้ดีว่าใครเป็นอย่างไร? ผมไม่รู้ ทุกคนไม่รู้ท่านกำนัน ท่านก็อยู่บ้านห้วยชมภู ท่านจะรู้จักทุกคนผมไม่เชื่อ เพราะฉะนั้นให้ชุมชนนี้คัดเลือกมาก่อน ตั้งเป็นคณะกรรมการเพื่อยกร่างกติกา เมื่อเข้าประชาคมว่า ชาวบ้านจะเอานาย ก นาย ข 15 คนนี้ เพื่อยกร่างกติกา เมื่อประชาชนยอมรับก็ให้หน่วยงานราชการต่างๆมาร่วมกันเขียนกติกาออกมาเสร็จแล้วก็เอากติกานี้เข้าประชาคม การทำกติกาแบบชาวบ้านไม่ต้องยุ่งยาก ไม่ต้องให้อธิบายแบบ

ภาษากฎหมาย เขียนไว้ง่ายๆเลย เช่น “ถางป่าจับ” “ถางป่าปรับหนึ่งพันบาท” ง่ายๆ ผมอยากให้เป็นภาษาที่ชาวบ้านอ่านแล้วเข้าใจเลย ไม่ต้องไปอธิบาย

แล้วก็การแบ่งเขตต่างๆนี้ ให้มันชัดเจนสะ ใช้สันเขา ใช้แนวเขตสันเขา หรือในช่วงฤดูก็ใช้แนวกันไฟเป็นแนว หรืออะไรก็ได้ ทาง อบต. เขาก็มีกำลังมีงบประมาณที่จะช่วยเรา เพราะฉะนั้นวันนี้ที่ผมเข้าใจนะครับ เรื่องใหญ่ๆไม่ใช่เรื่องป่าไม้ เรื่องใหญ่เป็นเรื่องการแบ่งแนวเขตหมู่บ้านน่าจะเข้าใจเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นผมก็คงจะไม่ใช้เวลาไปมาก เพราะเรื่องใหญ่ๆของชุมชนยังไม่ได้พูดเลย ว่าท่านจะแบ่งเขตหมู่บ้านกันอย่างไร? แต่ว่าเรื่องการแบ่งเขตอุทยานนั้นท่านไม่ต้องไปกังวลนะครับ พวกเรามาเพื่อเก็บป่าไว้ให้กับท่าน ถามท่านประธาน ท่านกำนันว่า มีอะไรที่คุยกับผมไม่ได้บ้าง? ขอให้คุยกันเท่านั้นเอง สิ่งที่มันเป็นปัญหาอย่างเช่นที่บ้านห้วยส้าน พอท่านจะทำท่านไม่เคยมาบอก เมื่อวานนี้เพิ่งขึ้นไปลากไม้ลงมา พอท่านถูกจับท่านมาบอก โทรมาหา นี่เมื่อตอนขึ้นมาก็ยังโทรมาหา ก็เพราะว่าเวลาท่านทำท่านไม่เคยถามหาหัวหน้าต้น พอท่านถูกจับท่านรีบโทรมาหาเลย เพราะฉะนั้นมีอะไรคุยกันก่อน ไม่ว่าท่านจะปรับปรุงถนน ท่านจะตัดเขาเพื่อที่จะสร้างที่ส่วนรวมต่างๆ ขอให้ ประสานงานมา กำนันทุกๆท่านเขาประสานมาตลอด และท่านก็เป็นผู้นำของทุกๆท่าน

เพราะหน้าที่นี้เป็นสิ่งหนึ่งที่จะต้องทำในการทำงานของท่าน

รูปแบบกติกาชุมชนนั้น คือการวางวิธีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา ก็คือผมอยากเสนอให้ให้ตั้งคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ตั้งขึ้นมาเป็นคณะทำงานนะครับ เป็นคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน อะไรที่เป็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เอาคณะกรรมการนี้เข้ามาทำงาน ทุกคนจะได้ไม่ต้องเหนื่อย แล้วผมนี่จะเข้ามาเป็นกรรมการที่ปรึกษาก็ได้ ที่จริงหมู่บ้านของเรานี้อยู่ใกล้โครงการหลวง ดึงเอาโครงการตามแนวพระราชดำริเข้ามาช่วยชุมชนของเราได้ทุกเรื่อง ขอให้พวกเราเปิดใจโครงการฯพร้อมที่จะเข้ามานะครับ ผมนี่นอกจากเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกแล้วยังเป็นหัวหน้าสถานีฯที่บ้านปางขอนนี้อีกด้วยนะครับ ผมเป็นหัวหน้าของพี่เทียม เขาเป็นผู้ช่วย เรียกว่าหัวหน้าเทียมแล้วลืมหัวหน้าต้น เดี๋ยวไม่รู้ว่าที่จริงใครเป็นหัวหน้า ที่จริงผมเป็นหัวหน้าตัวจริง แต่หัวหน้าสายงานในภาคสนามก็มีท่านหัวหน้าเทียมเป็นหัวหน้า แต่ถ้ามีอะไรให้ไปประสานที่เขาแล้วเขาจะโทรมาหาผม ครับ! ฝากไว้แค่นี้นะครับ

ที่จริงเรื่องใหญ่ก็คงเป็นเรื่องการเขตปกครอง ส่วนเรื่องของอุทยานป่าไม้ เรื่องของทรัพยากรท่านไม่ต้องกลัวอุทยาน อุทยานมาดูแลป่าให้ท่าน มาตีมือของคนที่มือยาวสาวได้สาวเอามาจัดการกับนายทุน มาจัดการคนที่เอาเลื่อนยนต์จากทางปางริมกรณ์มาสองสามตัว ยังไม่ได้จัดการเลย ไม่รู้จะจัดการอย่างไร? ท่านก็ทราบว่าเป็นใครบ้าง? ว่าใครที่ทำบ้าง? แหล่งไม้มาจากที่ไหนบ้าง? สิ่งที่ทำให้การทำงานนี้ได้ผลก็คือท่านต้องบอกผม เพราะผมไม่มีคนไม่มีอุปกรณ์ขนาดที่ต้องมานั่งเฝ้า ต้องมานั่งดูทุกพื้นที่สี่แสนกว่าไร่มันมโหฬาร ขนาดท่านมีที่ดิน10-20 ไร่ ท่านยังทะเลาะกับ

เพื่อนบ้าน เรื่องวัว นะครับ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ท่านต้องทำให้ด้านการดูแลทรัพยากรป่าไม้ของท่านนี้ ไม่ใช่ของผมนะ ป่าทุกพื้นที่เป็นของท่าน แต่ผมมาดูแลให้ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์มากที่สุด ให้มันอยู่ได้นานที่สุดจนชั่วลูกชั่วหลาน ท่านต้องเป็นหูเป็นตาให้พวกผม ที่นี่ถ้าทุกคนมีปากกานะครับ ผมอยากให้จัดเบอร์โทรศัพท์ผมเอาไว้กับทุกคน ที่จริงมันมีอยู่ที่พ่อหลวงนั้น มันไม่ดี เพราะพ่อหลวงมีอยู่แล้ว แต่ชาวบ้านทุกคนมีนั้น เวลาพ่อหลวงทำผิดชาวบ้านจะได้โทรแจ้ง ใช่ไหม! (หันไปหาพ่อหลวง) พูดเล่นนะพ่อหลวง ถ้ามีปัญหาเรื่องป่าไม้ มีอะไรที่ไม่เข้าใจ มีเรื่องอยากสอบถามอยากปรึกษา โทรมาหาผมเลย 081-8835407 นะครับ เรียกหัวหน้าต้นก็พอ จะได้จำได้ง่าย ในเบื้องต้นจะขอจะอนุญาตใช้เวลาแค่นี้ก่อนนะครับ ขอบคุณครับ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : กราบขอบพระคุณท่านหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ท่านอริยะ เชื้อชม ครับ ในลำดับต่อไปตามที่ท่านหัวหน้าได้เสนอให้ตั้งคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ทราบมาว่าทางชุมชนบ้านผาลั้งก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งที่มีชื่อคล้ายกันใช่ไหมครับ? ไม่ทราบว่าทางชุมชนได้ตั้งชื่อมานั้น ใช้ชื่อเรียกว่าอะไรนะครับ?

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : มีคำว่าป่าชุมชนเพิ่มขึ้นมา

นายอริยะ เชื้อชม : อันที่จริงไม่อยากให้ใช้คำว่า “ป่าชุมชน” แต่อยากให้เรียกว่า “คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง” ซึ่งจะมีบทบาทหน้าที่ได้กว้างขวางกว่า สามารถจัดการได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวกับทรัพยากร ในทางเอกสารคำว่า “ป่าชุมชน” ไม่มีไม่อยากให้ใช้ ให้ใช้ “ป่าใช้สอย” เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนนั้น อุทยานต้องถอยไปให้ไกล เพราะอยากให้ทำงานร่วมกัน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ขออนุญาตแนะนำคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้งทั้ง 16 ท่าน เชิญยืนด้านหน้าแนะนำตัวต่อที่ประชุมหน่อยนะครับ ไม่ทราบว่ามากันครบไหมครับ? ขอให้หันหน้ามาให้ทางหัวหน้าอุทยานแห่งชาติได้เห็นหน้าด้วยนะครับ ใช่คนกลุ่มนี้ไหมครับ ที่ท่านทั้งหลายตั้งขึ้นมาช่วยดูแลเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ประชุม : ใช่ครับ

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : มีอีกหลายท่านยังไม่ได้มาอยู่ในที่ประชุม

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ท่านหัวหน้าพึงพอใจใช่ไหมครับกับตัวแทนของชุมชนชุดนี้?

นายอริยะ เชื้อชม : ไม่ใช่พอใจ ไม่พอใจ แต่อยากเห็นหน้า

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : รบกวนแนะนำตัวเป็นรายบุคคลด้วยนะครับ

นายอริยะ เชื้อชม : ที่จริงขาดไปคนหนึ่ง ตอนนี้คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ขอให้ใช้คำนี้ได้ไหมครับ? เพราะมันจะเป็นสากล ผมเสนอนะครับ ให้เป็น

คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง เมื่อเป็นกรรมการจะทำงานทุกเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าเรื่องน้ำ เรื่องดิน เรื่องทุกเรื่อง แต่พอเราใส่คำว่า “ป่าชุมชน” เข้าไปมันจะแคบลงมาอยู่ในกรอบของป่าชุมชนเท่านั้น แต่ถ้าเราเปิดกว้างไว้เช่นนี้ มันก็จะสามารถดำเนินการได้ทุกเรื่อง รวมถึงเรื่องถนนหนทาง เรื่องดิน เรื่องน้ำ และเรื่องสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง เรื่องน้ำ เรื่องป่า เสนออย่างนี้นะครับ ก็ขอให้ชุมชนท่านนำไปพิจารณาดูนะครับ ส่วนคณะกรรมการที่ปรึกษานั้น ตั้งขึ้นมาเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ว่าเป็นใคร ต้องให้หน่วยงานที่สำคัญๆในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วม เช่นท่านผู้นำชุมชนท่านกำนันนี้ขาดไม่ได้ ท่านพ่อหลวงก็ขาดไม่ได้ ท่านสารวัตร ท่านประธานสภาฯอบต. อะไรอย่างนี้ คณะกรรมการที่ปรึกษานี้จะมีหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ถึงแนวทางข้อกฎหมาย ที่มันเป็นข้อจำกัดในแต่ละเรื่องนะครับ จะได้ให้คำปรึกษาได้ ผมเสนออย่างนี้ไม่ใช่ผมให้ทำ จะทำหรือไม่ทำอยู่ที่ประชุมชาวบ้านนะครับ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : จะขออนุญาตแนะนำคณะกรรมการทั้งสิบท่านที่อยู่ในที่ประชุมนี้

1. นายไหนควน	แซ่เติ๋น	ประธานฯ
2. นายเก๊าชิง	แซ่เติ๋น	ผู้ประสานงานชุมชน
3. นายเหลชิง	แซ่เติ๋น	นายทะเบียน
4. นายปู้ลิ่น	แซ่จ๋าว	กรรมการ
5. นายเฉงเสี่ยว	แซ่พร่าน	กรรมการ
6. นายเหลฮิน	พัชรมโน	กรรมการ
7. นายเฉงโจว	แซ่เติ๋น	กรรมการ
8. นายหลู่จั๋น	แซ่เติ๋น	กรรมการ
9. นางก้อยเลี่ยม	แซ่พร่าน	เลขานุการ
10. นางหมวงโจว	แซ่พร่าน	เหรัญญิก

ส่วนอีกหกท่านไม่ได้เข้าร่วมประชุมในวันนี้

วาระที่ 3 การขอให้ยืนยันแนวเขตที่ดินทำกินของชุมชนบ้านผาลั้ง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ในลำดับต่อไปขอเรียนเชิญท่าน ส.อบต.สมบัติ อัครวิชัยกุล ผู้เสนอญัตติเกี่ยวกับการขอให้ยืนยันแนวเขตที่ดินทำกิน ต่อท่านหัวหน้าอุทยานแห่งชาติครับ

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : กราบเรียนท่านประธาน หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่อุทยานทุกท่าน ผู้นำชุมชนและพี่น้องประชาชนทุกท่านนะครับ ผมได้เตรียมเรื่องที่จะหารือกับท่านหัวหน้าอุทยานไว้เยอะ แต่ท่านได้ให้คำแนะนำไปก่อนบางส่วนแล้ว ซึ่งมีความชัดเจนแล้วนะครับ คือผมจะสรุปที่เป็นเป้าหมายของชาวบ้านจริงๆ คือเรื่องที่มีการสำรวจแนวเขตของอุทยานหลายครั้ง กล่าวคือในครั้งหลังมานี้ ทางผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชาวบ้านไม่ได้ไปร่วมเดินด้วย จึงมีความคลาดเคลื่อน

จากครั้งแรก เมื่อมีการปักป้าย จึงมีความเข้าใจผิด ทางชาวบ้านเขาจะยึดเอาหลักแนวเขตที่ทำร่วมกันในครั้งแรก ที่กล่าวมานี้จะเรียนขอความอนุเคราะห์ท่านประธาน แจ้งให้ทางหัวหน้าอุทยาน ให้ทำการสำรวจแนวเขตใหม่อีกครั้ง ติดตั้งป้ายเตือนให้ชัดเจน พร้อมทั้งออกเอกสารทางราชการกำกับพื้นที่ทำกินของชุมชนไว้กับยประชาชน เพื่อที่จะใช้ป้องกันปัญหาเรื่องแนวเขตในโอกาสต่อไป ขอขอบพระคุณครับ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ท่านหัวหน้าอุทยานฯจะมีข้อชี้แจงไหมครับ?

นายอริยะ เชื้อชม : ครับ คือจริงๆแล้วง่ายๆ เอาอย่างนี้ อย่างที่เราเห็น ถ้าพูดเรื่องป่าก็จะมีที่ทำกินที่เป็นที่ไร่ คือที่ที่เราถางทำกินอยู่นี้ และพื้นที่ที่มีต้นไม้ยืนอยู่ เราถือว่าเป็นป่า ในที่ประชุมนี้เท่านั้นนะ แต่ในทางกฎหมายไม่ใช่! ตลอดพื้นที่สี่แสนกว่าไร่นี้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดนะครับ ในทีนี้เราจะทำอย่างไรล่ะ รัฐเขาก็ถือว่าคนอยู่กับป่าอยู่แล้ว ตามวิถีชีวิตของคนไทย การประกาศอุทยานแห่งชาติก็ให้กันพื้นที่ทำกินของประชาชนออกไป ในส่วนที่เป็นบ้านผาลั้งนี้นะครับ การทำแผนที่อุทยานแห่งชาติทั้งสี่แสนกว่าไร่นั้นทำเสร็จแล้วเรียบร้อยแล้ว ตอนแรกเราวงขอบเขตตามที่เรียนไปตอนเช้า จากแม่สลักลงไปถึงวาวี จากวาวีถึงแม่สรวย ทีนี้เราตั้งพื้นที่ไว้สี่แสนสองหมื่นห้าพันแปดร้อยไร่ ปรากฏว่าเมื่อเราเดินรางวัดเสร็จมันเหลือแค่สองแสนหกหมื่นกว่าไร่ ในพื้นที่สี่แสนกว่าไร่นะครับ ก็เลยไปผนวกเอาพื้นที่ป่าโป่งสลัมที่ติดกับดอยเวียงผา ข้ามถนนไปเส้นแม่สรวยไปทางตะวันตกเข้ามาอีกหนึ่งแสนกว่าไร่ ก็เลยรวมพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติทั้งหมดเป็นมี่แสนกว่าไร่เต็มเป็นพื้นที่ป่าอุทยาน

เพราะฉะนั้นหมู่บ้านของพวกเรานี้ ที่หมู่บ้านผาลั้งมีการทำแผนที่ ไม่ใช่แค่หมู่บ้านผาลั้งแต่เป็นพื้นที่ทั้งหมดในเขตอุทยานนี้ การเดินสำรวจทำแผนที่จบลงไปแล้ว แต่ก็จะมีการเก็บงานในลักษณะที่ว่า ขอให้มีการทบทวนแนวเขตให้หน่อย อย่างบ้านผาลั้งในวันนี้ ก็มีเจ้าหน้าที่มาทบทวนให้ หรืออย่างแม่สา หรือทุกหมู่บ้านทั้ง 176 หมู่บ้านนี้ ติดแนวเขตอุทยาน ถ้าหมู่บ้านไหน แต่น้อยที่จะมีการทบทวนแนวเขตส่วนใหญ่ที่หลายหมู่บ้านก็ได้ร่วมเดินกันแนวเขตกับอุทยาน เพราะในขั้นตอนของการประกาศอุทยานนี้ จะต้องให้ชุมชนได้ร่วมเดินแนวเขตอุทยาน เพราะบางหมู่บ้านที่ติดฤดูฝน หรืออะไรบางอย่างนั้น ก็อาจไม่ได้เข้าไปบ้างหรือทั้งหมด ตรงนี้ก็สามารถทบทวนให้ได้ท่านไม่ต้องกลัวครับ อุทยานนี้ดูแลสี่แสนกว่าไร่ ท่านขอแบ่งไปดูแลห้าร้อยไร่ก็ยิ่งดี ผมก็ลดงานลงห้าร้อยไร่ก็ยิ่งดี แต่สิ่งที่ท่านต้องคิดไว้เสมอก็คือ ป่าสงวนแห่งชาติคลุมอยู่ ไม่ว่าท่านจะแบ่งเป็นป่าใช้สอยหรือที่อยู่อาศัยของท่าน ท่านจะขุด เอาแม็กโครมาขุด ถ้าพูดภาษากฎหมายที่นี่ยังเป็นป่าสงวนแห่งชาติอยู่นะครับ

แล้วตอบคำถามเมื่อกี่ที่ว่าออกเอกสารราชการ ถ้าเอกสารที่เป็นแนวเขต เมื่อเขาได้ค่าพิกัดทั้งหมดในพื้นที่ที่เดินร่วมกันนี้ คือทั้งหมดสี่อำเภอ ร้อยกว่าหมู่บ้านนี้ เขาจะนำค่าหมุดตรงนี้เข้าไปที่กรมก่อน เสร็จแล้วจะออกมาเป็นแผนที่แนวเขตแผ่นเดียวอย่างนี้ (แสดงแผนที่) เสร็จแล้วจะเอาแผนที่อย่างนี้เข้าไปที่ อบต. อบต.พิจารณาเสร็จแล้ว เห็นชอบจะต้องเข้าไปที่คณะกรรมการจังหวัด

ขั้นตอนมันเยอะ ในการประชุมจะมีท่านนายอำเภออยู่ถ้าท่านนายอำเภอติงมา อุทยานก็ต้องเอาลงมาทำงานบททวนให้ ท่านไม่ต้องห่วงป่าสี่แสนกว่าไร่ ท่านแบ่งไปหนึ่งหมื่นกว่าไร่ก็ได้นะครับ คือท่านช่วยดูแล แต่ถ้าว่าท่านไหวไหม? เหมือนอดีตที่ผ่านมา ยกตัวอย่างง่ายๆ เอาบ้านอะไรก่อน เอาบ้านโป่งแพร่ กันพื้นที่ป่าชุมชนไว้หนึ่งพันไร่ สุดท้ายพ่อหลวงเก่าก็ดี พ่อหลวงใหม่มาดีกว่า พ่อหลวงเก่าไปจ้างเขาถางปลูกยางพาราขายสะ ถามว่าท่านดูแลมันไหวไหม? กับมีผมดูแลให้ท่านนี้ท่านจะเลือกเอาอะไร? พอผมกันเขตออกมันเป็นเขตนอกเขตความรับผิดชอบของผมทันที ผมจะไม่มีอำนาจเลยนะครับ แต่อำนาจไปตกอยู่ที่ใคร อยู่ที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ไม่ว่าพื้นที่ป่าทุกตารางนิ้วในประเทศไทย นอกจากที่มีเอกสารสิทธิ์ ตั้งแต่สปก. ขึ้นไปก็ถือว่าเป็นที่ดินของรัฐนะครับ ท่านมีเอกสารสิทธิ์นั่นแหละคือที่ดินของเอกชน แต่ทุกพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่รัฐออกให้ ถือเป็นที่ของรัฐมีกฎหมายคุมอยู่ ทีนี้ท่านจะต้องเลือกว่าจะให้กรมป่าไม้อยู่กับท่านหรือให้อุทยานอยู่ท่านนะครับ อยู่กับหัวหน้าต้นโทรเมื่อไรก็ได้ อยู่กับกรมป่าไม้ตัวตนอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ วันดีคืนดีเมื่อวานก็เข้ามาจับพ่อหลวงประสิทธิ์ ลงไปสะ ที่บ้านห้วยส้านลีซอ ต้องให้ท่านพิจารณาดูให้ดี ท่านเอาป่าไปดูแล ผมมีสี่แสนไร่ ท่านเอาไปห้าหมื่นไร่ก็ได้ ผมดูแลสี่แสนไร่งานผมก็เบาลง งบประมาณผมก็เท่าเดิม งบประมาณปีหนึ่งห้าหกล้านบาท พื้นที่ดูแลน้อยลง ท่านเลือกว่าท่านจะเอาวิธีไหน? ท่านจะเอาไปเป็นภาระของท่านหรือเอาป่าไปเป็นภาระของผม แต่ทีนี้วิธีการใช้ป่าเรามาใช้ร่วมกัน

ผมนี่เป็นเครื่องมือที่เข้ามาจัดการกับคนที่ไม่ดีในชุมชน เหมือนกับหลายหมู่บ้านเมื่อตั้งคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ชุดแรกเข้มแข็ง พอเปลี่ยนชุดใหม่ มีคนหนึ่งในหมู่บ้านแข็งขึ้นมาเป็นนายทุน บุกรุกป่า คณะกรรมการกับนายทุนอยู่หมู่บ้านเดียวกัน ก็ไม่สามารถดูแลกันได้ เพราะอะไร เพราะท่านกลัว อย่างหมู่บ้านผาลั้งนี้อาจจะเป็นหมู่บ้านที่ดี เพราะไม่มีคนในลักษณะนี้ แต่เราเจอมาในหลายหมู่บ้าน อาจจะมีคนในลักษณะนี้อยู่บ้าง แต่คนที่จัดการกับเขาได้ก็คือกฎหมาย คือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะผมเชื่อว่าคณะกรรมการทั้งสิบหกคนนี้ พอถึงจุดหนึ่งนะครับ ท่านไม่กล้า จริงไหม? ท่านไปจับเขาท่านไม่มีอำนาจ ไม่มีกฎหมายรองรับ ท่านต้องระวังให้ดี แต่ผมนี่สิมีกฎหมายรองรับ ถ้าท่านขีดเส้นว่านี่คือป่า นี่คือที่ทำกิน ห้ามบุกรุก เมื่อบุกรุกต้องดำเนินคดี ทุกคนก็ต้องรู้ว่า นี่คือแนวที่ตกลงกันชัดเจนแล้ว เมื่อบุกรุกท่านไปจับเขา เอามาปรับไหม เข้าฟ้องท่านทันทีเลยนะครับ ท่านเอาอำนาจอะไรมาทำ นี่คือช่องโว่นะครับ ท่านต้องระวังให้ดี ถ้าผมเป็นนายทุนที่เข้ามาถางที่ ท่านมาจับผม ผมฟ้องท่านทันที เพราะพวกท่านไม่มีอำนาจ แต่ผมสิมีอำนาจ เพราะฉะนั้นท่านยืมผมทำงานสิ เข้าใจไหมครับ? เมื่อท่านมีคณะกรรมการเสร็จแล้ว เวลาทำงานท่านจัดการคนไม่ดี ท่านยืมมือผมนี่ ซึ่งเป็นมือที่ถูกต้องตามกฎหมาย เข้าไปฟันสะ เข้าไปทำสะ แต่บางเรื่องที่เป็นเรื่องนุ่มๆ อย่างเช่นการเก็บเห็ด หาฟืนนั้นท่านใช้อำนาจจัดการ ใช้กฎตรงนั้นได้ แต่ถ้าปรับกันสามสี่หมื่นนี้ ผมว่าโดนฟ้องกลับแน่นอน จำไว้ให้ดีนะครับ เรื่องนี้สำคัญ ท่านไม่มีอำนาจ อำนาจอยู่ที่ใคร? นี่(ชี้ไปที่กำนัน) ท่านนี้มีอำนาจ ท่านประธานท่านที่เป็นเจ้าหน้าที่ในตัวนี้ ตามกฎหมายป่าไม้ เป็นบุคคลที่ระบุในป่าสงวนแห่งชาติ หรือกฎหมายอุทยานแห่งชาติ

เป็นเจ้าหน้าที่โดยอัตโนมัติ ท่านกำนันมี ท่านพ่อหลวงมีโดยอัตโนมัติ แต่ทีนี้กฎในสังคมนี้ ท่านทำพอที่จะดำเนินการได้ แต่ท่านไปเล่นหนัก ปรับไหมไปท่านจะถูกฟ้องกลับทันที ผมยังเป็นห่วงนะครับท่านเอาอำนาจอะไรไปปรับเขา การปรับเป็นอำนาจของศาล ถ้าท่านปรับเขาฟ้องท่านทันที ท่านไม่มีอำนาจท่านทำไม่ได้นะครับ

เรื่องแนวเขตที่ดินทำกินกลุ่มผืนนี้ เป็นกลุ่มเวิ้งใหญ่เวิ้งนี้ จะถูกกันออกทั้งหมดแล้ว รวมถึงบ้านผาลั้ง เดี๋ยวท่านมาดูแผนที่ก็ได้ โน้นไปถึงสันหน้าผาโน้นเลยนะครับ แนวเขตอุทยานไปอยู่โน้นนะครับ จะไม่ได้มาอยู่แถวนี้ โน้นไปถึงสันหน้าผานั้น ท่านมาดูก็ได้ แต่สิ่งที่ท่านฟังท่านอาจสับสนอยู่ ตอนนี้ที่นี่คือแผนที่ชิ้นสุดท้าย นี่ผมดูนะครับ บ้านผาลั้งอยู่ตรงกลาง ถ้าผมดูจากแผนที่แนวเขตอุทยานจะอยู่ห่างออกไปประมาณหนึ่งกิโลเมตร แต่ไม่โอเคอย่างไร ปรับให้ท่านได้ แต่อำนาจทางกฎหมายยังคลุมอยู่นะครับ พอผมขยับออกกรมป่าไม้ก็เข้ามาดูแลแทนนะครับ ทุกพื้นที่นี้มีกฎหมายของไทยคลุมอยู่ ส่วนเรื่องเอกสารสิทธิ์อะไรนั้น คงให้คำแนะนำท่านว่า ตรงนี้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นป่าต้นน้ำชั้น 1A ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์อะไรได้ ถามว่าอีกนานแค่ไหนตราบเท่าที่ประเทศไทยยังคงอยู่ เรื่องการออกเอกสารสิทธิ์ให้ท่านทำไม่ได้ เพราะเขาถือว่าเป็นพื้นที่ต้นน้ำชั้นหนึ่งเอ เรื่องออกเอกสารสิทธิ์ให้เอกชนเป็นไปไม่ได้เลย แต่ถ้าเป็นสปก. นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง สปก.ก็ไม่ได้ แต่ถ้าเป็น สตก. นั้นอาจจะได้ แต่อยู่ที่นโยบายของรัฐบาล

วันนี้จะบอกท่านว่า ท่านทำงานกันเองในคณะกรรมการ ต้องดูกรอบของกฎหมายก่อนว่าทำได้แค่ไหน? ให้ดูอำนาจตามกฎหมาย เพราะเวลาท่านไปปรับเขา เขาฟ้องท่าน ศาลจะดูอำนาจตามกฎหมายทันที ศาลท่านจะว่าตามอำนาจของท่านทันที เมื่อท่านเท่ากันไปปรับเขา ท่านใช้อำนาจอะไร เหมือนผมขึ้นศาลเขาก็จะต้องถามว่า ผมใช้อำนาจอะไร? มีอำนาจหรือเปล่า? ผมต้องตอบว่า ผมใช้อำนาจตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เท่าไร ข้อที่เท่าไร คือประมาณข้อที่สามสิบกว่า จะมีอำนาจตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย ว่าใครมีอำนาจอะไร กรอบนั้นกว้างแคบแค่ไหน? นะครับ ทีนี้ผมฝากคณะทำงานต้องระวังหลายๆเรื่อง เพราะว่ามันมีช่อง บางทีเราก็อาจจะมีความหวังดี อยากทำงานเพื่อส่วนรวม แต่เราต้องให้คนที่มีความรู้ คนที่เขามีหน้าที่รักษากฎหมายในเรื่องนั้นๆเข้ามาช่วยดูแล ท่านหนึ่งที่ต้องเชิญมาเป็นที่ปรึกษาก็คือท่านนายอำเภอ เพราะว่าท่านกำนันก็เป็นลูกน้องของท่านนายอำเภอ ใช่ไหม? ท่านมีข้อปรึกษาต่างๆนี้ ทางนี้เขารู้กฎหมายปกครอง จำไว้ดีๆนะครับ มันมีกฎหมายหลายอย่างซ้อนกันอยู่ เพราะฉะนั้นการทำงานต้องศึกษาเรื่องนี้ให้ดีๆ ให้รอบคอบ ป้องกันคนที่ทำงาน ถูกฟ้องกลับนะครับ เพราะท่านแต่ละคนมีสิทธิในตนเองอยู่แล้ว ท่านไปละเมิดไม่ได้นะครับ เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ให้เลย ท่านละเมิดเขาไม่ได้ เพราะท่านไม่มีอำนาจ

ส่วนเรื่องแนวเขตอุทยานท่านไม่ต้องไปห่วง มันอยู่ที่ใจท่าน ถ้าท่านต้องการดูแลมัน หรือเหมือนที่หมู่บ้านอื่นว่าอยากได้ไปทำอะไร? จริงๆบางหมู่บ้านที่อยู่พื้นราบนั้นกันไว้เพื่อถางป่าเป็นที่ทำกิน สุดท้ายก็ไปชนเขตอุทยานเหมือนเดิม ถามว่าภาระตัวหนึ่งพันไร่ท่านดูแลไหวไหม? ถ้า

ท่านไหวท่านรับไป แต่ไม่ใช่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเขาจะปล่อยท่านนะครับ เขาจะยืนดูอยู่ห่างๆ เพราะอะไร เพราะเขามีกฎหมายอยู่ในมืออยู่แล้ว เพราะว่าพื้นที่ป่าทุกตารางนิ้วในบริเวณนี้ ถูกดูแลโดยป่าสงวนแห่งชาติ นี่คือข้อเท็จจริง นี่ผมเรียนทุกๆท่าน คนอื่นเขาไม่เล่าให้ท่านฟังอย่างนี้หรอก พอท่านเอาไม้ไว้สร้างบ้านเขาก็มาจับท่าน เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุด ท่านต้องศึกษาเรื่องพวกนี้ให้รอบคอบ ขอบคุณครับ

วาระที่ 4 เรื่องญัตติการขอแบ่งแนวเขตระหว่างชุมชนในหมู่ที่ 4

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ถ้าไม่มีประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวเขตอุทยานกับแนวเขตที่ดินทำกินแล้ว เราจะเข้าสู่ประเด็นใหญ่ในวันนี้นะครับ เราจะไปสู่ญัตติเรื่องการแบ่งแนวเขตระหว่างหมู่บ้านในหมู่ที่ 4 คือเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนบ้านผาลั้งกับแนวเขตชุมชนบ้านแสนต่อ ก็ขอเรียนท่านพ่อหลวงนะครับที่จะนำเสนอญัตติ

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ครับ ก็ขออนุญาตทุกท่านนะครับ ท่านหัวหน้าอุทยาน ท่านพ่อกำนัน ตลอดจนถึงสารวัตรกำนัน สมาชิกอบต.ทุกท่าน ชาวบ้านทุกท่านนะครับ

ตามที่จะมีการขอแบ่งแนวเขตระหว่างชุมชนบ้านผาลั้งกับบ้านแสนต่อ ในวันนี้ที่ประชุมมีเยาวชนจากแสนต่อมา พี่น้องบ้านแสนต่อมา ชาวบ้านผาลั้งก็มา ทั้งหมดเห็นว่าควรจะแบ่งอย่างไร? เดี๋ยวก็ขอให้แบ่งใจนะ แบ่งอย่างไรก็ดี อย่าไปคิดอย่างโน้นอย่างนี้ แบ่งให้เขาไป แบ่งอย่างไร ถึงตรงไหนก็ดี เท่าที่เห็นว่าเท่าที่รู้ว่าควรถึงตรงไหน? ก็แบ่งให้ชัดเจนก่อน ก็คงจะได้สบายใจ ถ้าไม่แบ่งหมู่ที่ 4 บ้านแสนต่อก็ลำบาก ก็ให้แบ่งให้ชัดเจน จะได้สบายใจไปอย่าง ในหมู่ที่ 4 ประชากรก็เยอะแล้ว ชุมชนก็ใหญ่แล้ว แบ่งไปเสียก็ดี ชาวบ้านแสนต่อเขาก็มาขอหลายครั้งแล้ว ดังนั้นผมก็ไปคุยกับพ่อกำนัน พ่อกำนันก็บอกว่า กลับมาคุยกับชาวบ้านดีๆหน่อย ผมก็ว่าอย่างนั้นดี พวกเราเห็นว่าควรจะดำเนินการอย่างไร เรามาปรึกษากันดูนะครับ ว่าเราจะแบ่งไปตามแนวไหน? ขึ้นอยู่ที่พี่น้องชาวบ้านเห็นชอบ เราต้องเสนอความเห็นมาในโอกาสนี้และควรใช้โอกาสนี้ ถ้าเราไม่ใช้โอกาสนี้เสนอ ต่อไปภายหน้าเราก็จะบอกว่าไม่รู้ไม่ทราบ แบ่งอย่างไรไม่เห็นมีใครทราบ ไม่มีผู้ใดกล่าว

ขอให้เสนอขึ้นมาท่ามกลางที่ประชุมนี้ เพื่อที่ทุกท่านทุกฝ่ายจะได้รับทราบร่วมกัน เมื่อไปกล่าวในที่อื่น คนส่วนมากจะไม่ได้ยิน ขอให้เราเข้าใจตรงกัน การแบ่งเขตชุมชนนี้ ไม่ได้แบ่งที่ดินทำกิน ทางโน้นชาวบ้านเรามีที่ดินทำกินอยู่ในฝั่งเของเขา ส่วนฝั่งทางนี้พี่น้องลาหู่เขาไม่ได้มาทำกิน ยังเข้ามาไม่ถึงอาจจะเข้ามาในอนาคต ตรงจุดนี้ขอให้พวกเราปรึกษาหารือกัน เดี๋ยวผมจะให้ชาวบ้านเสนอแนวเขตของตัวเองขึ้นมาก่อน วันก่อนนั้นผมได้คุยกับ ส.อบต.แล้วว่าจะให้ถึงตรงไหน ในที่หอประชุมผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็มา เดี๋ยวท่านก็แจ้งมาว่าจะขอถึงตรงไหน? ขอให้เสนอขึ้นมาว่าเขตของบ้านแสนต่อทางโน้นเขาจะเอาถึงสันดอยลูกไหน? ลำห้วยสายไหน? คงไม่มีปัญหาอะไร วันนี้ก็มีเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเข้ามาร่วมประชุม รู้สึกว่าดีใจได้ ทาง ส.อบต.ก็มาหลายท่าน พ่อกำนันท่านก็ยัง

อยู่ ท่านผู้หลักผู้ใหญ่เขาคงช่วยผมแก้ไขปัญหาจุดนี้นะครับ ขอคุณครับ อยากให้แบ่งเขตตรงไหน ขอให้เสนอเลยนะครับ

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ให้ไปตามแนวที่พ่อหลวงเกียรติศักดิ์แบ่งให้ก็ดีแล้ว

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ท่านช่วยอธิบายรายละเอียดให้ที่ประชุมทราบด้วยครับ

นายไหนควน แซ่เติ๋น : ก็คือตรงที่เป็นจุดสันดอนไทรเหนือ อันเป็นที่ฝั่งศพของนายตะไหนจั๋น พรมชัยวุฒิ ลงไปหัวสวนส้มเก๊าชิง แซ่เติ๋น จากนั้นก็ตัดลงไปที่ข้างสวนชาลิจู ลงไปที่ลำห้วยจะตอหรอย จากนั้นลงไปตามลำห้วยจนถึงลำห้วยแม่เลี่ยมครับ เพราะว่าตอนนั้นท่านได้พาชาวบ้านผาลั้งไปสกัดกั้นการรุกที่ปลูกป่าของหน่วยจัดการต้นน้ำ ได้มีการพ่นสีไว้ตามบริเวณนั้น ซึ่งการแบ่งอย่างนี้ไม่ใช่เป็นการแบ่งแนวใหม่แต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการยืนยันแนวเขตเดิมเท่านั้น

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ขอเชิญตัวแทนพี่น้องลาหู่ที่จะนำเสนอข้อเสนอของตนครับ

นายสิทธิชัย แสนพอ : สวัสดีครับ หัวหน้าต้น พ่อกำนัน สารวัตรกำนัน พ่อหลวงและท่านผู้อาวุโส รวมทั้งพี่น้องหมู่บ้านผาลั้ง แสนต่อและหาดยาว คือพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ดี คือเอาหลักความเป็นจริงมาพูดให้พี่น้องฟังนะครับ พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ดี และที่ทำกิน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่พี่น้องเย้านะครับ เพราะว่าสมัยก่อนนี้ พี่น้องเย้ามาตั้งหมู่บ้านก่อนแล้วพี่น้องลาหู่นี้มาทีหลังนะครับ เพราะฉะนั้นพื้นที่ดีๆอย่างที่ติดริมแม่น้ำกก ที่นา ที่สวนลิ้นจี่เป็นของพี่น้องเย้าทั้งหมดเลยนะครับ แล้วก็เลาะขึ้นมาตามลำห้วยแม่เลี่ยมตรงนั้นก็เป็นของพี่น้องเย้าทั้งหมดเลยนะครับ พี่น้องลาหู่ไม่มี เพราะฉะนั้นการที่จะแบ่งแนวเขตนี้ ผมมีความคิดว่า เมื่อเราจะแยกหมู่บ้านใหม่ไปนี้ ไม่ใช่ว่าเราแยกวันนี้ พรุ่งนี้เราก็ยุบหมู่บ้าน ไม่ใช่อย่างนั้น เราต้องอาศัยอยู่ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน ถึงแม้ว่าตัวผมไม่อยู่แต่ลูกหลานของผมก็ต้องอยู่ และที่ชาวบ้านแสนต่อเขาขอมานี้ แนวเขตข้างบนนี้ก็ตามที่คุยกันในที่ประชุมเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2551 นะครับ คือแบ่งตามหลุมฝั่งศพของนายตะไหนจั๋น ตรงนั้นถูกต้องนะครับ แล้วเลาะลงมาที่หัวสวนส้มนายเก๊าชิง ตรงนั้นก็ถูกต้องแล้วนะครับ แต่เลยสวนส้มก็ลงไปที่ห้วยจะตอหรอย ทางบ้านแสนต่อนี้ เขามีความเห็นว่าจะขอลงไปที่ห้วยน้อย

ห้วยน้อยฝั่งซ้ายนี้เป็นของหมู่บ้านใหม่ ห้วยน้อยฝั่งขวานี้เป็นของหมู่บ้านผาลั้งเดิม แต่พื้นที่ทำกินของผาลั้งที่อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ใหม่ ก็ไม่มีปัญหานะครับ พื้นที่ของใครก็คนนั้นทำไปนะครับ และถ้าสมมุติว่าแบ่งให้หมู่บ้านใหม่เล็กเกินไป ก็ไม่มีพื้นที่จะเก็บหาของป่าอะไรนะครับ ในภายหน้า ผมเห็นว่าที่ดอยที่เลยสวนส้มเก๊าชิงไปนี้จะเป็นสันดอยกันดารนะครับ ทางพี่น้องบ้านผาลั้งก็ไม่สามารถทำไร่ทำอะไรได้นะครับ ทางพี่น้องลาหู่แสนต่อก็ไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะว่ามันเป็นเขตอุทยานที่กันไว้อยู่ เพราะฉะนั้นหมู่บ้านใหม่ที่ขอในวันนี้ ก็ขอตามเดิมที่เคยขอในวันที่ประชุมวันที่ 9 มีนาคม 2551 นะครับ เอาตามนั้นนะครับ

ที่ประชุม : มีเสียงเอะอะโวยวาย โต้เถียงกันขึ้น ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมรับข้อเสนอของอีกฝ่าย จนเจ้าหน้าที่ได้กางแผนที่เพื่อหาดูว่าบริเวณที่โต้แย้งกันนั้นอยู่บริเวณใด เมื่อพบแล้วก็เรียกแกนนำ

ชุมชนของทั้งสองฝ่ายไปศึกษาดูว่าจะมีทางออกร่วมกันได้อย่างไร โดยประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ได้ลุกขึ้นโบกมือให้ที่ประชุมอยู่ในความสงบ

นายเลาแสง แซ่พร่าน : สมัยก่อนพี่น้องเย้า พี่น้องลาหู่ เราสองเผ่าอยู่ด้วยกันมาหลายสิบปี ไม่เห็นมีปัญหาที่ต้องแบ่งแนวเขตอะไร วันนี้ผมไม่มีสิทธิ์ไม่มีตำแหน่งอะไรสักอย่าง แต่ต้องเข้ามายุ่งกับทุกคน เรื่องมันจะจบอยู่แล้ว จะยุติการประชุมอยู่แล้ว หิวข้าวก็หิว ได้เวลาไปกินข้าวกันแล้วนะครับ ทำไมท่านไม่มีใครยอมใครเลย สมัยก่อนๆสมัยพ่อหลวงเกียรติศักดิ์ ก็ได้แบ่งไปแล้ว บอกว่าแนวเขตไปตามลำห้วยจะตอหรอยลงไปถึงลำห้วยแม่เลี่ยม แต่ทาง ส.อบต.สิทธิชัย มาบอกว่าตนเองไม่ทราบ และพี่น้องลาหู่จะว่าอย่างไร ท่านก็มาบอกว่าจะขอเขตเข้าถึงลำห้วยใหม่นี้ ลงไปที่นาแคะออน วันนี้ทั้งสองฝ่ายไม่ยอมกัน ความจริงนั้นเราทุกคนหิวข้าวแล้วนะครับ

ดังนั้นคนอาวุโสขอพูดอีกครั้ง แล้วใครจะมีความเห็นอย่างไรก็บอกกล่าวกันมา เป็นได้ไหม? ความจริงตอนนี้พ่อหลวงเกียรติศักดิ์ ก็เสียชีวิตไปแล้ว ลุกขึ้นมายืนยันไม่ได้แล้ว ถ้าไม่อย่างนั้นคำตอบว่าแนวเขตที่แบ่งให้ครั้งนั้นถึงตรงไหน ไม่ต้องมางุนงง คงได้รู้อย่างแน่แท้แล้ว ขอพี่น้องลองบอกว่าจะเอาอย่างไร? จะลงไปที่ลำห้วยฝั่งโน้นก็ไม่ได้ ลงลำห้วยฝั่งนี้ก็ไม่ได้ จะทำอย่างไรดี จะเอาดอยลูกนี้ไว้ทำอะไร? ดูเหมือนว่าทำไร่ทำสวนกินก็ไม่มีใครอยากไปทำแล้วนะครับ จะเอาไว้ทำอะไร?

นายพรชัย ประเสริฐสุขกุล : เอาเป็นว่าเราเอาดอยลูกนี้มาแบ่งเป็นสองซีก แบ่งกันคนละครึ่งซีกก็แล้วกัน เรื่องมันจะได้จบๆไป

ที่ประชุม : สงบเงียบ ไม่ใครแสดงความเห็น แต่บริเวณโต๊ะแผนที่แกนนำชุมชนยังมีข้อถกเถียงอย่างต่อเนื่อง ท่านหัวหน้าอริยะออกมาให้คำแนะนำแก่แกนนำชุมชน ว่าให้แบ่งดอยออกเป็นสองซีก

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : พ่อแม่พี่น้องครับ ในระหว่างที่แกนนำชุมชนกำลังหารือกันอยู่นี้ ท่านจะมาดูแผนที่ เผื่อว่าอาจจะหาทางออกร่วมกันได้ ก็ขอเรียนเชิญเลยนะครับ มาดูที่โต๊ะนี้ก่อน ส่วนใครที่อยากไปเข้าห้องน้ำ ก็เชิญเลยนะครับ หลังจากนั้นถ้าสามารถตกลงกันได้ เราก็จะรายงานว่าตกลงกันได้ ถ้าตกลงกันไม่ได้ เราก็จะประกาศว่าจะต้องมีการลงประชามติหรือไม่? ถ้าจะมีการลงประชามติ เราก็จะประกาศให้มีการประชุมนอกรอบของแต่ละชุมชน แล้วค่อยมีการลงประชามตินะครับ เรามีเวลาห้านาที ขอเรียนเชิญพี่น้องที่ยืนอยู่รอบบริเวณลานศิลา ว่าอีกห้านาทีทุกท่านต้องเข้ามาอยู่ในที่ประชุมนี้ เพื่อว่าเราอาจจะต้องมีการลงประชามตินะครับ ถ้าสามารถตกลงกันได้ไม่ต้องใช้เสียงวประชามติได้ก็ยิ่งเป็นการดีนะครับ

นายอริยะ เชื้อชม : เอาอย่างนี้แบ่งไปตามสันดอยลูกนี้ไป เอาไปเลยคนละครึ่งซีก เอา!ทางนี้จะว่าอย่างไร?

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : ทางพวกผมไม่มีปัญหาครับ

นายอริยะ เชื้อชม : แล้วท่านล่ะ?

นายสิทธิชัย แสนพอ : เดี๋ยวเอาชาวบ้านว่านะครับ ผมขอหารือนอกรอบก่อน

นายตอนชิง พัชรมโน : ผมว่าเราแบ่งไปตามสันดอยลงไปเลย ไม่ต้องไปลงที่ลำห้วยน้อยหรือลำห้วยจะตอหรอย เราจะได้ไม่ต้องเสียเวลาตรงนี้อีก

นายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล : ผมมีความเห็นชอบด้วยที่จะมีการแบ่งแยกหมู่ที่ใหม่ ที่จริงเรื่องเขต เรื่องนี้ไม่น่ามีปัญหา ผมยกตัวอย่างนะ อย่างที่ตำบลวาวีนี้ เขาไม่มีการแบ่งเขตเลยนะครับ แต่ละหมู่บ้านก็อยู่สับกันไปอย่างนั้น มันไม่ได้มีการมาแบ่งเขตอย่างนี้ อย่างตำบลห้วยชมภูนี้ เมื่อผมมาเป็นผู้ใหญ่บ้านใหม่ๆ นั้น หมู่ที่ 6 แยกเป็นหมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 10 ผมก็ไม่ได้แบ่งเขต ไม่ให้เขามาต่อรอง แล้วแต่ว่าทางการเขาจะอนุมัติมาว่า นี่สามารถแยกเป็นหมู่บ้านใหม่ได้แล้ว เขาก็จะมาให้พ่อหลวงคนเก่านี้ไปเซ็นลงชื่อแยกหมู่บ้านให้ แล้วก็กำหนดไปว่าจะให้เขตหมู่ใหม่ไปถึงตรงไหน? แค่นี้เอง เมื่อลงชื่อให้แล้วก็อย่ามาเรียกร้องว่าขอถึงนี้ถึงนั่น

วันนี้ผมมาถึงที่นี้ มาฟังทางพี่น้องเย้า พี่น้องลาหู่หารือกันก็รู้สึกว่าท่านตกลงกันไม่ได้ พ่อหลวงก็เคยบอกว่า เคยคุยกันแล้วแต่ก็ตกลงกันไม่ได้ ที่จริงอย่างหมู่บ้านใหม่ก็ดี หมู่บ้านเก่าก็ดี จะทำกินที่ไหนก็ทำได้ ไม่น่ามีปัญหา เราเป็นคนไทยคนหนึ่งนะครับ ทำกินที่ไหนก็ได้ อย่างอยู่ที่กรุงเทพฯ มาทำกินที่บ้านผาลั้งก็ทำได้ เพราะไม่ใช่คนต่างชาติ วันนี้เรื่องเขตนี้ ขอให้ไม่ต้องสร้างปัญหายุ่งยาก ที่จริงเมื่อสองฝ่ายตกลงกันก็ให้ตกลงไปเลย ว่าเอาที่ไหน อย่างที่ฟังมานี้ พื้นที่มันไม่ได้มากและทำประโยชน์อะไรไม่ได้ มันเป็นป่าเป็นดอยอยู่แล้ว อย่างทางบ้านผาลั้งจะให้ลงไปทางลำห้วยฝ่ายโน้นก็ไม่ยอม แล้วทางพี่น้องลาหู่ว่าจะให้ลงลำห้วยฝ่ายนี้ ฝ่ายนี้ก็ไม่ยอม เมื่อไม่สามารถตกลงเรื่องแนวเขตได้ ก็ไม่สามารถแยกหมู่บ้านได้นะครับ ถ้าเราสองฝ่ายตกลงกันได้ ก็อย่าให้มีเรื่องขัดแย้ง เรามาทำเรื่องแยกหมู่บ้านใหม่เลย เราจะได้ตัดปัญหาไปเร็วๆ ถ้าตกลงไม่ได้เดี๋ยวก็ต้องมีการลงประชามติ ดูแล้วอย่างไรเสียพี่น้องลาหู่ต้องแพ้การลงประชามติอยู่แล้ว

ผมคิดเห็นว่า เอาอย่างนี้นะ แบ่งตามสันดอยไปเลย ทั้งสองฝ่ายต่างตนต่างได้ ต่างก็ไม่เสียเปรียบนะครับ เห็นด้วยไหมครับ? ทั้งพี่น้องเย้าและพี่น้องลาหู่ครับ?

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : พ่อกำนันเสนอให้ว่าให้เราผ่าครึ่งเลยได้ไหม?

ที่ประชุม : ได้!

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : พี่น้องลาหู่ว่าอย่างไรครับ?

นายสมบัติ อัครวิชัยกุล : ถ้าแบ่งอย่างนี้ไม่ได้ก็ไม่รู้จะแบ่งอย่างไรแล้ว

นายตอนชิง พัชรมโน : ถ้าไม่เอาตามนี้ เรื่องการแยกหมู่บ้านก็ไม่ต้องพูดแล้ว

นายพรชัย ประเสริฐสุขกุล : เมื่อสักครู่ท่านพ่อกำนันได้ชี้แจงความจริงตามอำนาจในกฎหมายไปแล้ว การกำหนดแนวเขตชุมชนใหม่นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของพ่อหลวงบ้านเดิมและประชาชนหมู่บ้านหลักเป็นผู้ที่มีอำนาจกำหนดให้ โดยที่หมู่บ้านบริวารไม่มีสิทธิโต้แย้ง ถ้าไม่สามารถตกลงกันแบบฉันพี่ฉันน้องได้ ในที่สุดก็ต้องให้พ่อกำนันชี้ขาดแบ่งให้

นายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล : ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็ให้ลงประชามติ ถ้าให้ลงประชามติอย่างไรเสียก็ต้องแพ้หมู่บ้านหลักแน่ๆ ในเมื่อเป็นอย่างนี้เราให้แบ่งครึ่งไปเลยดีกว่านะ

นายเลาแสง แซ่พร่าน : เราทำตัวอย่างนี้มันน่าอายคนอื่นเขานะ ถ้าผ่าดอยให้แล้วยังไม่ได้ ไม่ต้องมาขอแบ่งละกัน

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : อย่างที่ผมหารือกับนายจะจู๋ อาข่า ผู้นำชุมชนบ้านแสนต่อ ท่านก็ว่าอย่างนี้ให้แบ่งตามสันดอยไปเลย ไม่ต้องมีปัญหา ตามสันดอยลงไปตรงไปถึงลำห้วยแม่เลี่ยมข้างๆนาของนายเก๊าต้ง ซึ่งฝั่งตรงข้ามก็มีสันดอยอีกลูกหนึ่งมาบรรจบกันที่ลำห้วยแม่เลี่ยม

นายจะจู๋ อาข่า : ตามสันดอยนั่นแหละ มันแบ่งได้อยู่แล้ว

นายจะบู แสนพอ : แบ่งไปตามสันดอยนั่นแหละ แต่ขอให้ไปดูด้วยกัน

นายสิทธิชัย แสนพอ : พอเลิกประชุมก็ไปดูด้วยกันเลย

นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น : ตามสันดอยลงไปจนถึงห้วยแม่เลี่ยมนั่นแหละ

นายจะบู แสนพอ : ให้เท่านี้ ให้เท่าไรก็เอาเท่านั้น แต่ต้องไปดูด้วยกัน แล้วปักหลักไปเลย

นางไหนเซ็ง แซ่เติ๋น :แบ่งเขตให้ไปแล้ว ขอให้ควบคุมดูแลสัตว์เลี้ยงอย่าให้รบกวนที่ดินทำกินด้วย

นายปะสี แสนพอ : เรื่องสัตว์เลี้ยงนี้ รับปากว่าจะไม่ให้เข้าสวนมันทำไม่ได้ เพราะว่ามันมีของหลายหมู่บ้าน ที่เข้ามาในพื้นที่ บ้านแสนต่อรับผิดชอบคนเดียวไม่ได้

นายจะบู แสนพอ : เรื่องนี้ต้องค่อยๆพูดคุย

นายสิทธิชัย แสนพอ : ตรงนั้นเป็นรอยเขตติดต่อหลายหมู่บ้าน ไม่ใช้วัวของบ้านแสนต่อเพียงอย่างเดียว จะให้แสนต่อรับหมดมันไม่ได้ ถ้ารับไปแล้วมันทำไม่ได้ มันจะเป็นผลเสียกับแสนต่อ ตรงนี้รับไม่ได้

นายปะสี แสนพอ : ตอนนี้ยังรับไม่ได้

นายสิทธิชัย แสนพอ : ผมว่าทางฝั่งตะวันออกนั้นมันเป็นบ้านป่าลัน บ้านจะนู ทางฝั่งตะวันตกเป็นบ้านแสนต่อ มันมีหลายหมู่บ้าน

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ขอประทานกราบเรียนว่า บัดนี้แกนนำชุมชนของทั้งสองฝ่ายได้ตกลงในหลักการร่วมกันแล้วว่า จะแบ่งเขตหมู่บ้านใหม่ โดยอาศัยสันดอยไทรเหนือเป็นแนวเขต เลยสันปันน้ำไปทางทิศเหนือเป็นของบ้านแสนต่อ เลยสันปันน้ำมาทางทิศใต้เป็นของบ้านผาลั้ง ที่ประชุมเห็นชอบด้วยไหมครับ? ต้องการลงมติด้วยหรือไม่?

มติที่ประชุม : มีการลงประชามติ - ผู้ที่เห็นชอบด้วย 186 เสียง
- ผู้ที่ไม่เห็นชอบด้วย – เสียง
- ผู้ที่งดออกเสียง 94 เสียง

ที่ประชุมมีมติเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอที่ให้อาศัยสันปันน้ำของดอยไทรเหนือเป็นเส้นแบ่งเขต ผู้ที่งดออกเสียงคือแกนนำชุมชนและทีมงานเยาวชนของทั้งสองฝ่าย

วาระที่ 5 ญัตติขอแยกหมู่บ้านใหม่

นายสิทธิโชค แซ่พร่าน : ต่อไปจะเป็นวาระสุดท้าย เป็นการเสนอญัตติขอแยกหมู่บ้านใหม่ ขอเรียนเชิญนายสิทธิชัย แสนพอ ส.อบต.ห้วยชมภู หมู่ที่ 4 ครับ

นายสิทธิชัย แสนพอ : ทางพี่น้องเย้า ท่านก็ยินดีให้แยกหมู่บ้าน ส่วนเรื่องแนวเขตก็พอจะได้แนวที่ชัดเจนขึ้นแล้ว พอที่จะเข้าใจกันแล้ว เพราะฉะนั้นผมจะให้พี่น้องทั้งพี่น้องเย้าและพี่น้องลาหู่ยกมือว่า จะให้แยกหรือไม่ให้แยกนะครับ แล้วผมจะให้ทีมงานนับว่า ที่จะให้แยกมีกี่คน ไม่ให้แยกมีกี่คน ถ้ามีมติให้แยกมาก เราก็จะดำเนินการแยกหมู่บ้านใหม่ ถ้าสมมุติ มีมติไม่ให้แยกมาก เราก็จะไม่สามารถแยกได้ในตอนนี้ เพราะว่าต้องอาศัยมติประชาคมวันนี้ เดี๋ยวถ้าพี่น้องเย้าเห็นว่าแยกหมู่บ้านไปก็ดีแล้ว ก็ให้ยกมือสนับสนุนนะครับ ขออนุญาตใช้ภาษาลาหู่อธิบาย แล้วขอพี่น้องเย้าใช้ภาษาเมี่ยนอธิบายขั้นตอนการลงประชามติด้วยนะครับ (นายจะที แสนพอ กำลังอธิบายขั้นตอนการลงประชามติเป็นภาษาลาหู่แดง)

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : (ภาษาอิ้วเมี่นน)พี่น้องทุกท่านครับ ตามที่เราได้มีการลงประชามติในเรื่องแนวเขตระหว่างชุมชนในหลักการเบื้องต้นไปแล้วว่า จะมีการแบ่งแนวไปตามสันปันน้ำของดอยไทรเหนือจากบริเวณถนนสายบ้านผาลั้ง-แสนต่อ ลงไปจนถึงลำห้วยแม่เลี่ยม ส่วนการปักเสาเขตนั้น แกนนำชุมชนเขาจะไปปักร่วมกันในช่วงบ่าย ดังนั้นเมื่อแนวเขตสามารถตกลงกันได้ดังนี้แล้ว ทางชุมชนบ้านแสนต่อกับหาดยาว ได้มอบหมายให้ ส.อบต. สิทธิชัย แสนพอ เป็นตัวแทนผู้เสนอญัตติขอแยกหมู่บ้านใหม่มาในที่ประชุมนี้ เพื่อขอให้มีการลงประชามติ เพื่อใช้เป็นหลักฐานนำส่งทางราชการต่อไป

ถ้าทุกคนเข้าใจตรงกันแล้ว เราจะเริ่มลำดับการลงประชามตินะครับ ขอให้ทราบตรงกันว่าผู้ที่มีสิทธิลงประชามติ ต้องเป็นสมาชิกหมู่ที่ 4 ที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไปเท่านั้น เราจะให้เวลาเตรียมตัวหนึ่งนาที ก่อนที่จะลงประชามติ

นายสิทธิชัย แสนพอ : ผมขอให้ทีมงานเยาวชนนับคะแนนเสียงให้หน่อยนะครับ

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ครับในลำดับแรกนี้ ผู้ที่เห็นว่าหมู่บ้านแสนต่อและหาดยาว ควรที่จะแยกไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ขอให้ยกมือครับ

ที่ประชุม : มีผู้ที่ยกมือเห็นด้วย 212 เสียง

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ผู้ที่เห็นว่าหมู่บ้านแสนต่อและหาดยาว ไม่ควรที่จะแยกไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ขอให้ยกมือครับ

ที่ประชุม : มีเด็กสองคน ยกมือขึ้น แต่มีอายุไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ มีเสียงหัวเราะจากที่ประชุม ทีมงานไม่รายงานการยกมือดังกล่าว เนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขของผู้มีสิทธิ์

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ผู้ที่เห็นว่าการที่หมู่บ้านแสนต่อและหาดยาว จะแยกไปตั้งหมู่บ้านใหม่หรือไม่ ตนไม่ขอออกความเห็น ขอให้ยกมือครับ

ที่ประชุม : แกนนำชุมชนและแกนนำเยาวชนของทั้งสองหมู่บ้านได้ยกมือของดออกเสียง นับได้ทั้งสิ้น 68 เสียง

มติที่ประชุม : การลงประชามติตามญัตติขอแยกหมู่บ้านใหม่ของบ้านแสนต่อและหาดยาว มีผลการลงประชามติดังนี้ – ผู้ที่เห็นด้วย 212 เสียง

- ผู้ที่ไม่เห็นด้วย - เสียง
- ผู้ที่งดออกเสียง 68 เสียง

จึงเป็นอันว่าที่ประชุมประชาคมมีมติเห็นชอบให้หมู่บ้านบริวารของบ้านผาลั้งคือบ้านแสนต่อและบ้านหาดยาว แยกไปตั้งหมู่บ้านใหม่ได้

วาระสุดท้าย พิธีปิด

นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน : ในวาระสุดท้ายนี้ ขอเรียนเชิญท่านปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ผู้สนับสนุนการจัดประชุม ได้กล่าวปิดการประชุมประชาคมครับ

นายพงษ์ทวี พงษ์พันธุ์ชัชวาล : “ในวันนี้ผมขอสวัสดี พ่อแม่พี่น้องหลายหมู่บ้านนะครับ โดยเฉพาะบ้านผาลั้ง ที่ได้มาร่วมงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวันนี้นะครับ โดย อบต.ห้วยชมภู ได้ร่วมกับทางป่าไม้ ทางหมู่บ้านและทางเยาวชนนะครับ จัดงานในวันนี้ขึ้นมา ซึ่งเป็นนิมิตหมายอันดี ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องการเผาป่าและการทำแนวเขตระหว่างที่ดินทำกินกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งวันนี้เป็นการประชุมครั้งแรกที่มีการเข้าร่วมประชุมกันแล้วนะครับ แต่ก่อนหน้านี้เราก็ได้มีการประชุมนอกรอบแล้วนะครับ แต่วันนี้ก็มีผู้เข้าประชุมประมาณ 500 คนนะครับ ซึ่งก็เป็นนิมิตหมายอันดี ในการทำแนวเขตระหว่างที่ทำกิน ที่ทำกินกับแนวเขตป่าที่มีความชัดเจน ถ้ามีความชัดเจนแล้วทางพ่อแม่พี่น้องเจ้าของที่ทำกินและทางป่าไม้ก็จะได้มีความชัดเจนในที่ดินแต่ละแนวเขตนะครับ ซึ่งพ่อแม่พี่น้องก็จะได้พัฒนาที่ทำกินของพ่อแม่พี่น้องได้เต็มที่นะครับ สำหรับวันนี้ก็เป็นโอกาสอันดีนะครับ ผมก็ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มาร่วมงานในวันนี้นะครับ ผมก็ขอขอบคุณครับ”

ที่ประชุม : ปรบมือ

พิมพ์และเรียบเรียงโดย

ลงชื่อ ผู้พิมพ์และเรียบเรียง

(นายจำนงค์ แซ่พ่าน)

ขอรับรองว่าถูกต้อง

ลงชื่อ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

(นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น)

ลงชื่อ ลงชื่อ

(นายตอนชิง พัชรมโน) (นายวิชา ประดับชมพู)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ ลงชื่อ

(นายสมบัติ อัครวิชัยกุล) (นายสิทธิชัย แสนพอ)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4

ลงชื่อ ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง

(นายเลาแสง แซ่พร่าน)

ลงชื่อ ผู้อาวุโสสูงสุดบ้านแสนต่อ

(นายจะบู แสนพอ)

ลงชื่อ ผู้นำชุมชนบ้านแสนต่อ

(นายจะจู๋ อาข่า)

ลงชื่อ ประธานคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง

(นายไหนควน แซ่เติ๋น)

ผู้ลงนามรับทราบบันทึกการประชุม

ลงชื่อ กำนันตำบลห้วยชมภู

(นายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล)

ลงชื่อ สารวัตรกำนันตำบลห้วยชมภู

(นายพรชัย ประเสริฐสุขกุล)

ลงชื่อ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

(นายสุรพล นภาโรจน์)

ลงชื่อ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

(นายพงษ์ทวี พงษ์พันธุ์ชัชวาล)

ลงชื่อ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

(นายอริยะ เชื้อชม)

2. ข้อบัญญัติชุมชนว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง

ร่างข้อบัญญัติชุมชนบ้านผาลั้ง

ว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง (Baan PhaLang Comunity Forests) พ.ศ. 2551

ป่าชุมชนบ้านผาลั้ง(Baan PhaLang Comunity Forests) ก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของมวลสมาชิกชุมชนบ้านผาลั้งทุกหมู่เหล่า ในประการที่จะจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนภายในแนวเขตชุมชน โดยยึดหลักวิชาการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตชุมชน ที่ซึ่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพที่จะอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนและอย่างแท้จริง ดังที่เคยถือปฏิบัติเป็นจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน ภายใต้หลักการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ตามที่มีการรับรองไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และปฏิญญาสากลต่างๆที่ประเทศไทยให้การรับรองแล้ว ดังนี้

หมวดที่ 1 ว่าด้วยบททั่วไป

ข้อที่ 1. ข้อบัญญัติชุมชนนี้ เรียกว่า "ข้อบัญญัติชุมชนบ้านผาลั้ง ว่าด้วยป่าชุมชนบ้านผาลั้ง (ใช้ภาษาอังกฤษว่า Baan PhaLang Comunity Forests) พ.ศ. 2551"

ข้อที่ 2. ข้อบัญญัติชุมชนนี้ให้ใช้บังคับตลอดทั่วทั้งอาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านผาลั้ง โดยผู้นำชุมชนท้องถิ่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครองและหัวหน้าหน่วยอุทยานแห่งชาติเป็นที่ปรึกษาซึ่งได้พิจารณาให้การรับรองรับทราบเรียบร้อยแล้ว

ข้อที่ 3. ในบทบัญญัตินี้

"สมาชิก" หมายถึง บุคคลที่มีถิ่นที่อยู่และภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

"ทรัพยากรธรรมชาติ" หมายถึง พื้นดิน พื้นน้ำ พื้นฟ้า ตลอดทั้งสัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกที่อาศัยอยู่ พันธุ์พืช ก้อนหิน ดิน ทราย ที่ปรากฏอยู่และไม่ปรากฏให้ประจักษ์ได้ด้วยตาตามธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่เหนือหรือใต้ดินแดนอาณาเขตอันสามารถถือได้ว่าเป็นด้วย

"สิ่งแวดล้อม" หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวชุมชนทั้งที่เคลื่อนไหวได้และไม่ได้ด้วยตัวของมันเอง

"คณะกรรมการ" หมายถึง คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง ใช้ชื่อย่อว่า "ค.จ.ท.ส."

“แกนนำชุมชน” หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน ประธานศูนย์วัฒนธรรมบ้านผาลั้ง และประธานเยาวชนบ้านผาลั้ง

“สภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง” หมายถึง องค์กรของกลุ่มบุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับแต่งตั้งขึ้นจากตัวแทนของกลุ่มผู้อาวุโสสาขาต่างๆภายในชุมชนที่มีคุณธรรมโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์

“ชุมชนบ้านผาลั้ง” หมายถึง ดินแดนอาณาเขตของชุมชนบ้านผาลั้งทั้งหมด ทั้งที่อยู่บนผิวดิน ภูเขา ศิลา แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง และหมายรวมถึงใต้หรือเหนือจากพื้นผิวขึ้นไปลงมา

“คณะที่ปรึกษา” หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4 หัวหน้าส่วนราชการอันเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หัวหน้าหน่วยอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และกำนันตำบลห้วยชมภู โดยมีกำนันประจำตำบลห้วยชมภูเป็นประธานคณะที่ปรึกษา

ข้อที่ 4 ให้ป่าชุมชนบ้านผาลั้งมีคณะกรรมการชุดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของสมาชิกทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบให้เป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์การจัดตั้งป่าชุมชน โดยใช้เครื่องหมายเป็นน้ำเต้าวางเอียงรินน้ำชโลมลงบนเทือกเขาภายในกรอบวงกลมจนเกิดเป็นสายธารมหึมา ซึ่งหมายความว่า การร่วมแรงกายแรงใจของหมู่มวลสมาชิกได้ช่วยพิทักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนตราบชั่วนิรันดร์ บนเส้นขอบวงกลมให้จารึกข้อความว่า “คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง” และจารึกข้อความภาษาอิ้วเมี่ยนว่า “Horngh Zangc Gorn” โดยมีธงชาติไทยและธงประจำชุมชนบ้านผาลั้งขั้นระหว่างข้อความ

หมวดที่ 2 ว่าด้วยวัตถุประสงค์ของป่าชุมชนบ้านผาลั้ง

ข้อที่ 5 เพื่อให้มวลสมาชิกมีส่วนร่วมเป็นองค์กรชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

ข้อที่ 6 เพื่อให้ชุมชนวางระเบียบและกฎเกณฑ์ในการรักษามรดกทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตชุมชนตามหลักวิชาการและมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพที่จะอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนและอย่างแท้จริง

ข้อที่ 7 เพื่อให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยให้สมาชิกเข้าไปมีบทบาทและส่วนร่วมอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นในทุกๆด้าน

ข้อที่ 8 เพื่อให้คงไว้ซึ่งระบบจารีตประเพณีในส่วนที่มีความสอดคล้องกับยุคสมัยโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายบ้านเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในทางที่จะพิทักษ์ป้องกันและฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านผาลั้ง

หมวดที่ 3 ว่าด้วยอาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้งและการจัดประเภทพื้นที่การใช้ประโยชน์

ข้อที่ 9 อาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ทางทิศตะวันตกเริ่มจากร่องน้ำลึกแอ่งงามลากไปทางทิศใต้ผ่านหลังภูผาแดงขึ้นไปตามสันปันน้ำดอยมะขี้หนู จากนั้นมุ่งหน้าไปทางทิศใต้ถึงสันปันน้ำดอยกุ๊กซึ่งอยู่ทางใต้สุดของอาณาเขต ทิศตะวันออกลากย้อนกลับมาจากสันปันน้ำดอยกุ๊กมุ่งหน้าไปทางทิศเหนือจนถึงสันปันน้ำดอยโจรตรงบริเวณต้นน้ำห้วยขุนกรณ์ แล้วลากไปสามแยกสวนท้อกำนันซาน ไปบรรจบต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยมที่อยู่ทางทิศเหนือแล้วลากไปตามสายน้ำเรื่อยไปตามลำห้วยจนถึงทางร่วมลำห้วยจะตอหรอย ทิศเหนือเริ่มจากทางร่วมลำห้วยจะตอหรอยหันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากขึ้นทวนสายน้ำจนถึงร่องน้ำข้างสวนชาบ้านลิจู จากนั้นหันหน้าไปทางทิศใต้ลากขึ้นจนถึงสันปันน้ำดอยกิ่วไทรเหนือ จากนั้นหันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากขึ้นไปตามสันปันน้ำจนบรรจบถนนสายบ้านผาลั้ง-บ้านแสนต่อ จากนั้นหันหน้าไปทางทิศใต้ตามสันปันน้ำจนถึงสันปันน้ำดอยไทรใต้บริเวณปากทางไร่ชุมชนบ้านจะหา ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากลงไปตามสันปันน้ำดอยไทรใต้ จนถึงทางแยกสันดอยโทรใต้ให้ลากไปตามสันดอยลูกที่อยู่ทางทิศใต้เรื่อยไปจนถึงลำห้วยกกน้อย จากนั้นให้ลากไปตามร่องลำห้วยกกน้อยทวนน้ำขึ้นไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จนถึงจุดบรรจบที่แอ่งงามที่อยู่ระหว่างดอยกาดผีและดอยเกี๊ยะ

หลักการและเหตุผล : เส้นแบ่งอาณาเขตชุมชนดั้งเดิมของบ้านผาลั้งหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กรณ์นั้น เดิมทีทิศใต้คลอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่สันปันน้ำดอยกุ๊ก ทิศตะวันออกจรดเชิงดอยสวนมะยาว(น้ำตกขุนกรณ์) ทางทิศเหนือจรดแม่น้ำกก ตั้งแต่ห้วยหมากเลี่ยมบ้านผาเสริฐไปถึงบ้านแม่สลัก โดยมีบ้านห้วยชมภูเป็นพรมแดนทางทิศตะวันตกของแนวเขต ต่อมาในปี พ.ศ.2513 ได้แบ่งแนวเขตตั้งแต่บริเวณแอ่งงามลงไปตามสายธารห้วยกกน้อยจนถึงแม่น้ำกกเป็นแนวเขตของหมู่ห้วยชมภู หมู่ที่ 22 ตำบลแม่กรณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 ได้แบ่งแนวเขตตั้งแต่ทางทิศตะวันออกของลำห้วยแม่เลี่ยมไปถึงลำห้วยป่าขม เป็นที่ตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ เพื่อก่อตั้งตำบลห้วยชมภู บริเวณทางทิศเหนือของบ้านผาลั้งคือบ้านหาดยาวระหว่างลำห้วยแม่เลี่ยมและลำห้วยกกน้อยจนกระทั่งถึงแม่น้ำกกไปจนถึงบ้านห้วยแก้ว เชิงดอยสวนมะยาวขึ้นไปตามลำห้วยขุนกรณ์จนถึงดอยกุ๊กเป็นชุมชนบริวารของหมู่ที่ 4 บ้านผาลั้ง ตำบลห้วยชมภู ต่อมาทางบ้านปางขอน ปางตะไคร้และห้วยแก้ว ได้ขอแยกหมู่บ้านเป็น

หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยชมภู จึงได้แบ่งแนวเขตใหม่โดยเริ่มตั้งสามแยกสวนท้อกำนันซานไปทางทิศตะวันออกเป็นชุมชนแห่งใหม่ ต่อมาทางชุมชนบ้านหาดยาวเกิดการแบ่งเป็นชุมชนขนาดย่อยหลายแห่งได้แก่บ้านแสนต่อ บ้านติแส บ้านศิระ ในระประมาณยี่สิบปีมานี้ได้มีหมู่บ้านใหม่เกิดขึ้นบ้านจะหา และบ้านลิจู โดยตั้งอยู่แนวเขตของพื้นที่หมู่ที่สี่ ตำบลห้วยชมภู แต่ไปขึ้นทะเบียนสามโนครัวของหมู่ที่ห้า ตำบลห้วยชมภู ดินแดนอาณาเขตของหมู่ที่ 4 จึงถูกจับจองโดยประชากรจากหมู่ที่ห้าอันได้แก่ บ้านศิระ(กกน้อยลาหู่) บ้านติแส บ้านจะหา โดยแบ่งตั้งแต่สันปันน้ำดอยบ้านทุ่งจนถึงแม่น้ำกก ในทางเอกสารราชการยังถือว่าเป็นพื้นที่หมู่ที่ 4 แต่ในทางข้อเท็จจริงมีประชากรของหมู่ที่ห้าครอบครองอยู่ ปัจจุบันทางบ้านบริวารบ้านแสนต่อและบ้านหาดยาวจะขอแบ่งแนวเขตเพื่อเตรียมจัดตั้งหมู่บ้านใหม่ ทางชุมชนบ้านผาลั้งได้หารือแล้วว่าจะแบ่งตามแนวเขตใหม่นี้ โดยให้พื้นที่ทำกินบริเวณบ้านหมอผีอยู่แนวเขตหมู่ที่ใหม่ เพื่อให้หมู่บ้านบริวารสามารถจัดตั้งหมู่ที่ได้โดยสะดวก

ข้อที่ 10 ภายในแนวเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ให้แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิเช่น เป็นแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ แนวเขตพื้นที่ป่าชุมชนดูแลและใช้สอย แนวเขตป่าพิธีกรรม แนวเขตป่าอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกและพันธุ์พืช แนวเขตพื้นที่ดินทำกินพร้อมทั้งติดตั้งเครื่องหมายแสดงแนวเขตแต่ละประเภทให้ชัดเจน เพื่อป้องกันปัญหาการบุกรุก

ข้อที่ 11 พื้นที่ดินในบริเวณที่ติดเชิงภูผา ลำห้วย หนองน้ำ แหล่งซับน้ำ และที่ดินที่ยื่นออกไปประมาณห้าเมตรเป็นพื้นที่ส่วนรวมของชุมชน เพื่อกันไว้เป็นดินแดนป้องกันการพังทลายของหน้าดิน การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นเส้นทางสัญจร ห้ามบุกคลใดยึดถือจับจองเป็นของส่วนบุคคล ให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ทุกคนใช้ร่วมกันภายใต้ธรรมเนียมจารีตประเพณีดังที่เคยปฏิบัติกันมา

ข้อที่ 12 แนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ เริ่มจากบริเวณศูนย์เด็กเล็กบ้านผาลั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกให้ลากเส้นไปตามถนนสายที่ตัดตามขวางจนถึงร่องน้ำท้ายดอยสำนักสงฆ์ ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้แล้วลากเส้นขึ้นไปตามร่องน้ำตัดอ้อมริมสนามแล้วขึ้นไปตามถนนเข้าสำนักสงฆ์จนถึงบ้านห้าหลัง จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศเหนือขึ้นไปตามขอบสันดอยถึงสันปันน้ำให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากลงสามแยกผาดำ จากนั้นหันหน้าไปหัวผาดำลากเส้นไปตามสันปันน้ำลงไปจนถึงสามแยกผาแดง แล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออกลากเส้นไปตามขอบถนนที่ตัดตามขวางจนถึงศูนย์เด็กเล็กบ้านผาลั้ง โดยให้เว้นระยะห่างจากบริเวณบ้านหลังที่ปลูกอยู่เหนือถนนประมาณหนึ่งร้อยเมตร ทั้งหมดนี้เป็นพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำแห่งที่หนึ่ง

แนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำแห่งที่สอง เริ่มจากบริเวณสามแยกบ้านไร่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลากเส้นไปตามร่องน้ำธรรมชาติเรื่อยไปจนถึงลำห้วยแม่เลี่ยมพรมแดนฝั่ง

ตะวันออกของชุมชน จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศใต้ลากเส้นเดินทวนสายธารขึ้นไปจึงเชิงดอยตรงจุดที่ตั้งหน่วยสะกัดไฟป่าของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก แล้วให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลากไปตามสันปันน้ำดอยโจรเรื่อยไปถึงสันปันน้ำดอยมะขี้หนู จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศเหนือลากเส้นลงไปตามสันปันน้ำลงไปจนถึงริมสวนลิ้นจี่ของบ้านไร่แล้วให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกลากเส้นไปตามริมจนกระทั่งถึงปากทางสามแยกบ้านไร่เป็นพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำแห่งที่สอง

พื้นที่ดินแหล่งต้นน้ำห้ามผู้ใดยึดถือเพื่อกระทำการอย่างใดเป็นของส่วนบุคคลอย่างเด็ดขาด รวมถึงการวางเพลิง การแพ้วถาง การตัดไม้ยืนต้นทุกชนิด ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนเป็นเงินสามหมื่นบาทขึ้นไป และให้ปลูกต้นไม้ทดแทนสี่เท่า

ข้อที่ 13 การเก็บหาของป่า เนื้อไม้ พันธุ์ไม้หรือฟืนทั้งที่ล้มขอนนอนไพร และยืนต้นในพื้นที่แหล่งต้นน้ำไปใช้เป็นการส่วนบุคคลจะกระทำไม่ได้ ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมแก่ชุมชนไม่เกินห้าร้อยบาท และจะถูกยึดทรัพย์ที่ได้หรือใช้กระทำผิดเป็นของชุมชน พร้อมกับต้องปลูกต้นไม้ทดแทน

ในแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำทั้งสองแห่ง ห้ามบุคคลใดนำไปซึ่งสัตว์เลี้ยง หรือพาสัตว์ไปหรือปล่อยทิ้งให้เข้าไปหากินเองเป็นอันขาด อันหมายรวมถึงซากสัตว์หรือสิ่งปฏิกูลที่อาจเน่าเหม็นด้วย เว้นเสียแต่จะได้หาทางป้องกันการรบกวน พื้นที่ซับน้ำ ต้นน้ำ ท่อน้ำในบริเวณดังกล่าวและได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

หากมีการอนุญาตในกรณีดังกล่าวคณะกรรมการต้องแจ้งที่ประชุมหมู่บ้านทราบโดยด่วน หากสมาชิกมีข้อโต้แย้งคัดค้าน ผู้ที่ได้รับอนุญาตต้องยุติการกระทำและนำสัตว์ไปเสียให้พ้นจากพื้นที่แหล่งต้นน้ำโดยพลัน

ข้อที่ 14 แนวเขตป่าชุมชนดูแลและใช้สอย เริ่มจากบริเวณสามแยกบ้านไร่ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงไปตามร่องน้ำจนถึงลำห้วยแม่เลี่ยม จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศเหนือลากไปตามสายธารจนกระทั่งถึงทางร่วมของลำห้วยท้ายหมู่บ้านที่บึงพญานาค จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลากขึ้นไปตามลำห้วยท้ายหมู่บ้านจนกระทั่งถึงถนนสายไปสวนริมน้ำห้วยแม่เลี่ยมที่ตัดตามขวาง แล้วให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกไปตามถนนจนถึงร่องน้ำท้ายดอยสำนักสงฆ์จากนั้นลากขึ้นไปตามร่องน้ำผ่านสนามกีฬาหมู่บ้านแล้วลากไปตามถนนเข้าสนามจนไปถึงบ้านห้าหลังให้อ้อมเว้นระยะจากตัวบ้านประมาณหนึ่งร้อยเมตรแล้วลากขึ้นไปถนนบริเวณดอยเงินลากเส้นไปบรรจบสามแยกบ้านไร่เป็นพื้นที่ป่าใช้สอยของชุมชน

พื้นที่ป่าใช้สอยนี้ห้ามบุคคลใดยึดถือเป็นที่ทำกินหรือวางเพลิงเผา ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมแก่ชุมชนตั้งแต่สามหมื่นบาทขึ้นไป ผู้ใดพบการกระทำดังกล่าวแล้วไม่รีบดำเนินการเข้าแจ้งคณะกรรมการถือว่ามีส่วนรู้เห็นเป็นใจต้องรับโทษกึ่งหนึ่งของผู้กระทำความผิด และให้ส่งเรื่องไปดำเนินคดีความตามกฎหมายบ้านเมืองทันที โดยถือว่าชุมชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐ

การนำไม้และไม้ไผ่มาใช้นั้นไม่จำต้องบอกกล่าวไปยังคณะกรรมการ แต่หากพบว่ามีการล้มไม้ลงมาพักไว้เพื่อรอให้ไม้เนื้ออ่อนผุแล้วใช้แต่แกนไม้เนื้อแข็ง ถือว่าผิดเงื่อนไขต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนห้าร้อยบาท ผู้ใดที่ไปพบการกระทำดังกล่าวมีสิทธิที่จะนำไม้ที่ตัดพักไว้ดังกล่าวไปใช้ได้

ข้อที่ 15 แนวเขตป่าพิธีกรรม คือพื้นที่ตั้งแต่สามแยกดอยเงินหันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากไปตามสันดอยกำนันอินทร์จนกระทั่งถึงต้นน้ำห้วยผาดำ จากนั้นหันไปทางทิศตะวันออกลากกลับมาตามทางลัดมาถึงที่บ้านห้าหลังแล้วหันหน้าไปทางทิศใต้ลากเส้นขึ้นไปถึงเชิงดอยเงิน จากนั้นให้หน้าไปทางทิศตะวันออกลากเส้นไปถึงถนนเข้าหมู่บ้านจากนั้นให้ลากตามถนนไปถึงสามแยกดอยเงินเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม

แนวเขตสุสานของชุมชนบ้านผาลั้ง คือบริเวณม่อนดอยสุสานของสองฝั่งห้วยน้อย ม่อนทั้งหลายของดอยบ้านทุ่งจนถึงปากทางบ้านหมอผีนั้น ห้ามบุคคลใดทำการอย่างใดเป็นการรบกวนบริเวณหลุมฝั่งศพ

ห้ามบุคคลใดบุกรุกแพ้วถาง หรือวางเพลิงในพื้นที่ดังกล่าว ผู้ฝ่าฝืนต้องเสียค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนเป็นเงินไม่น้อยกว่าหนึ่งพันบาท และต้องปรับสภาพของพื้นที่ให้คืนสู่สภาพเดิม

หลักการและเหตุผล พื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมหลักๆของชุมชน ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชน เช่น ต้องใช้ลานดอยเงินเป็นสถานที่ประกอบพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน รวมถึงแก่งศิลาที่อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านนั้น ให้คงไว้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมดังเดิม แต่คนบางกลุ่มมักจะเข้าแย่งชิงยึดเป็นที่ดินทำกินสวนบุคคล เช่นการสร้างบ้านเรือน การปลูกพืชผักสวนครัว หรือแม้แต่การตัดไม้ไปใช้เป็นของส่วนตัว และทางทิศเหนือเป็นที่ตั้งสุสานตั้งแต่ช่วงเริ่มแรกของการก่อตั้งหมู่บ้าน ปัจจุบันได้แบ่งให้หมู่บ้านใหม่ครอบครองเพื่อจัดตั้งหมู่บ้านใหม่ ต้องหวงห้ามเอาไว้ไม่ให้มีการรบกวน

ข้อที่ 16 แนวเขตป่าอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกและพันธุ์พืชนั้น เริ่มจากแอ่งงามที่อยู่ระหว่างดอยกาดผีและดอยเกี๊ยะลากเส้นไปตามสายธารห้วยแอ่งงามลงไปทางทิศเหนือถึงห้วยกกน้อยจนบรรจบที่ราบถนนสายด้วน แล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ลากเส้นผ่านภูผาเลาหลู่ไช้ ขึ้นมาถึงสุสานต่างเหยาเลี่ยม จากนั้นหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลากผ่านไปตามถนนจนถึงหลังหมู่บ้านผาลั้ง แล้วลากตรงไปบริเวณสามแยกผาแดง จากนั้นหันหน้าทางทิศตะวันตกเหนือลากเส้นไปภูผาแดงจนถึงเชิงดอยเกี๊ยะ จากนั้นลากเส้นไปตามเชิงดอยเกี๊ยะฝั่งตะวันตกลงไปถึงแอ่งงาม เป็นพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกและพันธุ์พืชบ้านผาลั้ง ห้ามวางเพลิงเผาป่า และตัดต้นไม้ในพื้นที่

ข้อที่ 17 แนวเขตภูผาป่าหินบ้านผาลั้ง คลอบคลุมพื้นที่ภูผาดำ ถ้ำลับแล ถ้ำน้ำลอดสองแห่ง ภูผาแดง ลานศิลา ถ้ำผาแดง และปราการภูผาหินปูนทั้งแปดแห่งที่วางตัวตามขวางเป็นปราการบังลมตามธรรมชาติของหมู่บ้านผาลั้ง ห้ามบุคคลใดทำการเก็บหาของป่าในพื้นที่ภูผาป่าหินบ้านผาลั้ง

หลักการและเหตุผล : พื้นที่วนอุทยานภูผาหินฯมีถ้ำที่ค้นพบแล้วได้แก่ถ้ำฤาษี ถ้ำค้างคาว ถ้ำลับแล ถ้ำผาแดง ถ้ำฤาษี บนภูผาหินหลายลูกเป็นแหล่งสมุนไพรหายากและมีมีเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือ มีนักเก็บหาของป่าจากหลายจังหวัดลงทุนเดินทางเก็บของป่าที่วนอุทยานภูผาหินเหล่านี้อย่างต่อเนื่องจนเป็นเหตุให้ทรัพยากรอันมีค่าเหล่านี้กำลังเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ และการเก็บหาของป่าของบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นการเอาแต่ได้เพียงฝ่ายเดียว โดยชุมชนท้องถิ่นไม่ได้ร่วมรับประโยชน์อย่างใดเลย

ข้อที่ 18 ห้ามบุคคลใดกระทำประการหนึ่งประการใดซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาของพันธุ์พืชท้องถิ่นในบริเวณแนวเขตป่าอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสองข้อข้างต้น อาทิเช่น การลักลอบถอนเอาไป หรือการวางเพลิงเผาป่าเป็นต้น ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมตั้งแต่สามหมื่นบาทขึ้นไป พร้อมกับให้ยึดของกลางไว้เป็นสมบัติของชุมชนและแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

หลักการและเหตุผล : พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งสามารถดำเนินธุรกิจการเดินป่าเพื่อสุขภาพในชุมชน ได้แก่ น้ำตกผาแดง น้ำตกผาลั้ง น้ำตกห้วยน้ำขาว สามารถแบ่งโซนการเดินทางผ่านได้สี่สาย สายที่หนึ่งเดินผ่านบ้านผาลั้งไปยังถ้ำฤาษีไปออกที่น้ำตกห้วยน้ำขาว เป็นแก่งหุบเหวคับแคบที่มีต้นไม้หนาทึบตลอดทาง แล้วเดินลัดเลาะผ่านไปตามเส้นทางลัดไปขึ้นดอยกาดผี ไปออกที่บ้านปางซานเว่น เป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์นานาชนิด สายที่สองเดินผ่านหมู่บ้านผาลั้งไปทางผาดำ สามารถเลือกเดินบนสันมังกรผาดำหรือตามถนนลงไปที่ถ้ำลับแลเลยก็ได้ จากนั้นใช้ถนนสายที่ไปผาแดง บนผาแดงเป็นลานศิลากว้างขวาง มีต้นไม้ปกคลุมเหมือนค่ายทหารป่า จากนั้นมุ่งหน้าไปดอยเกี๊ยะตามเส้นทางเดินเท้าโบราณลงไปที่แอ่งงามแล้วไต่เขาขึ้นไปที่ดอยกาดผีได้ สายที่สามเป็นการเดินเท้าผ่านบ้านหาดยาวเข้าไปบ้านหมอผี ไปตามชายฝั่งห้วยแม่เลี่ยม จะไปพบน้ำตกบ้านผาลั้ง จากน้ำตกเดินทวนสายน้ำขึ้นไปจะพบบึงพญานาค จากบึงพญานาคเดินขึ้นไปตามสันเขาจะพบดอยสำนักสงฆ์ จากดอยสำนักสงฆ์เดินไต่เขาไปประมาณเจ็ดกิโลเมตรจะพบหน่วยสกัดไฟป่าอยู่บริเวณดอยโจร จากดอยโจรสามารถเดินเท้าไปถึงดอยกุ๊ก ซึ่งมีต้นชาพันปีแล้วไปออกที่บ้านปางขอนได้ และสายที่สี่จากบ้านหมอผีเดินเลาะไปตามลำห้วยน้อยจะไปพบดินแดนพญาฟ้าลั่นที่ล่มสลายเพาะโรคระบาด จากนั้นเดินขึ้นไปจะพบที่ราบสวนส้มโอ เดินลัดถนนสายบ้านผาลั้ง-บ้านแสนต่อมุ่งไปถ้ำฤาษีแล้วไปออกที่ถ้ำค้างคาว แล้วเดินย้อนกลับมาที่บ้านผาลั้งได้ พื้นที่ป่าและแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมของชุมชนบ้านผาลั้งและนับได้ว่าเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดของตำบลห้วยชมภู ตลอดเส้นทางจะพบเห็นสมุนไพรหายากหลากหลายชนิด มีพันธุ์พืชท้องถิ่นหลากหลายชนิดพบเพียงในดินแดนชุมชนบ้านผาลั้ง นอกจากนี้มีบุคคลจากชุมชนอื่นมักจะลักลอบเข้าไปตัดแล้วขนไป

ขายให้นายทุน ซึ่งถือเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าควรแก่การหวงแหน ชุมชนจึงต้องหวงห้ามเช่นนี้

ข้อที่ 19 แนวเขตที่ดินทำกินบ้านผาลั้ง เมื่อได้มีการปักปันแนวเขตกับอุทยานแห่งชาติเป็นที่เรียบร้อยและชัดเจนแล้วห้ามบุคคลใดขยายพื้นที่ออกไปนอกเขตนั้น ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมแก่ชุมชนไม่เกินห้าพันบาท

หลักการและเหตุผล : มีบางคนที่แอบย้ายป้ายแนวเขตอุทยานตามที่ตกลงกันไว้ ทำให้เกิดปัญหาการรุกล้ำแนวเขต บางแห่งมีการย้ายเข้ามาในพื้นที่ดินทำกิน บางแห่งมีการเคลื่อนย้ายออกจากจุดเดิม เป็นการสร้างความวุ่นวายแก่สมาชิก และหน่วยงานของรัฐ

ข้อที่ 20 เจ้าของที่ดินทำกินต้องใช้ความระมัดระวังในการทำประโยชน์บนที่ดินนั้น ห้ามกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดที่อาจเป็นเหตุแห่งการลุกลามของเพลิงเข้าสู่เขตอื่น เมื่อเกิดกรณีการลุกไหม้ขึ้นผู้เป็นต้นเหตุต้องปฏิบัติการดับไฟโดยพลัน และต้องรับผิดชอบชดใช้แก่ความเสียหายอย่างใดที่เกิดแต่การนั้น

ข้อที่ 21 ภายในที่ดินทำกินของสมาชิกที่ได้รับการกันเขตไว้ให้เป็นพื้นที่ทำกินแล้ว จากหน่วยงานของภาครัฐ หากปีใดหรือหลายปีติดต่อกันปล่อยเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าชั่วคราวตามระบบไร่หมุนเวียน ในชุมชนนี้ท่านว่าผู้ซึ่งเป็นเจ้าดั้งเดิมย่อมไม่สิ้นไปซึ่งสิทธิจะหวงกันเพื่อตนหรือบุคคลอื่น การที่ผู้อื่นจะยืมทำการเพาะปลูกธัญพืชตระกูลล้มลุกเป็นการชั่วคราวไม่เกินสามปีย่อมทำได้ แต่ต้องทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่คณะกรรมการ และคู่สัญญาฝ่ายละหนึ่งชุด อาจตกลงค่าตอบแทนการยืมใช้ที่ดินด้วยก็ได้

หลักการและเหตุผล : ในการนี้เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ ลดการเลื่อมล้ำทางสังคมภายในหลังจากที่ทางการได้เข้ามากำหนดเขตที่ดินทำกินให้มีพื้นที่จำกัดมากขึ้น และสมาชิกบางท่านได้สูญเสียที่ดินทำกินไปเนื่องจากพื้นที่ทำกินของตกอยู่ในเขตห่างไกลไม่เกาะกลุ่มมวลสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะของหลายครอบครัวที่มีที่ดินทำกินหลักอยู่ในเขตชุมชนบ้านหาดยาวและบ้านแสนต่อ บ้านลิจู บ้านจะหาและบ้านติแส แต่ทว่าวิถีชีวิตการเพาะปลูกที่ไม่เหมือนกัน ทำให้หมดความอดทนที่จะทำการเพาะปลูกไปเป็นเวลานาน จนกระทั่งถูกเวนคืนเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำไปต่อมาตกเป็นพื้นที่สำหรับเตรียมจัดอุทยานแห่งชาติ จึงทำให้ไม่มีที่ดินทำกินเพียงพอ แต่ในขณะเดียวกันบางครอบครัวกลับมีที่ดินกว้างดูแลพร้อมกันไม่ไหว จึงพักที่ไว้หลายปีกลายเป็นป่าเหล่ามีต้นไม้ต้นไผ่ขึ้น ตามกฎหมายที่ดินถือว่าเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าผู้ใดจะเข้าไปจับจองก็ได้ แต่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้แล้วว่าชุมชนสามารถเลือกกฎเกณฑ์ตามจารีตประเพณีของตนเองได้เท่าที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงได้กำหนดหลักการนี้ไว้

ข้อที่ 22 พันธุ์พืชหรือสัตว์ป่าที่ขึ้นเองหรือมาทำรังอยู่ตามธรรมชาติในหรือใกล้เคียงที่ดินแปลงใดซึ่งมีเจ้าของแสดงการหวงกันไว้ ในระหว่างทำการเพาะปลูกหรืออยู่อาศัยโดยไม่ได้ตัด

ทำลายหรือขับไล่ให้ไปเสีย ท่านว่าย่อมเจตนารักษาไว้เพื่อตนโดยเฉพาะ แม้ว่าจะไม่ได้ทำการบำรุงเป็นพิเศษก็ตาม ผู้อื่นจะก้าวล่วงเข้ายึดถือเป็นของตนโดยอ้างเหตุว่าเป็นเหมือนของป่าซึ่งพบในที่รกร้างว่างเปล่าไม่ได้ กรณีเช่นนี้ท่านถือว่าเป็นการปล้นชิงต่อเจ้าของต้องชดใช้คืนแก่เจ้าพร้อมค่าทำขวัญตามสมควร

หลักการและเหตุผล : ชุมชนนี้ก่อตั้งมายาวนานกว่าครึ่งศตวรรษได้มีการทำไร่หมุนเวียนบนที่ดินเดิมอยู่หลายระลอก ระหว่างการเพาะบางครอบครัวได้เว้นต้นไม้ที่เป็นไม้เนื้อดีไว้ตามริมไร่ริมสวน บางครอบครัวรักษาไว้จนมีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะทำประโยชน์ได้แล้ว กลับมีบุคคลอื่นที่เข้าไปแย่งกรรมสิทธิ์โดยอ้างเป็นต้นไม้นอกสวนหรือเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ทำให้เกิดการโต้แย้งสิทธิ์บ่อยครั้ง เพื่อวางบรรทัดฐานให้ชัดเจนลงไปจึงได้บัญญัติไว้ดังนี้

ข้อที่ 23 เจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของต้องใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงตามชนิดและวิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น เพื่อมิให้สัตว์นั้นก่อความรำคาญหรือเสียหายต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น กรณีเกิดความเสียหายเจ้าของและหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาต้องชดใช้จนเพียงพอแก่ความเสียหายนั้น แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิ์ที่ผู้เสียหายจะฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิด

ข้อที่ 24 สัตว์ที่หลุดจากการควบคุมดูแล หากได้รบกวนอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่น หรือของชุมชนผู้ที่พบเห็นหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ชอบที่จะเตือน จะจับสัตว์เพื่อยุติการรบกวนหรือการสูญหรือเหตุความรำคาญได้ หรือโดยพฤติการณ์ถ้าเป็นการจำเป็นจะฆ่าสัตว์นั้นเสียก็ชอบที่จะทำได้ แต่ต้องแจ้งแก่เจ้าของสัตว์โดยไม่ชักช้า และถ้าหาตัวเจ้าของไม่พบต้องจัดการตามสมควรเพื่อสืบหาตัวเจ้าของ

หลักการและเหตุผล : ในพื้นที่ชุมชนบ้านผาลั้งเป็นชุมชนเกษตรกรรม ทำการเพาะปลูกพืชตลอดทั้งปี มีทั้งไม้ยืนต้นและพืชล้มลุก แต่ต้องประสบกับปัญหาการรบกวนของสัตว์บางประเภทที่กินพืชผลทางการเกษตรอาทิเช่น หมู วัว ม้า ควาย แกะและแพะ เข้ามากินและเหยียบย่ำที่ดินที่เตรียมการเพาะปลูกไว้เสียหายอยู่เป็นประจำ ได้แจ้งเตือนให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงไปแล้ว แต่สถานการณ์ไม่เบาบางลง จนได้ประกาศที่จะใช้มาตรการตามกฎหมายขั้นเด็ดขาดเพื่อจัดการกับการทำลายพืชผลทางการเกษตรของสัตว์ นอกจากนี้ในพื้นที่แหล่งต้นน้ำของชุมชนหลายแห่งถูกสัตว์เลี้ยงเข้าทำลายต้นน้ำจนทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำคุณภาพดีมาอุปโภคและบริโภค เนื่องจากมีสุกรและโคที่ชอบเข้าไปคลุกโคลนตามบริเวณต้นน้ำที่มีน้ำขัง และถ่ายมูลลงแหล่งน้ำเป็นอันตรายต่อสุขภาพ จึงจำเป็นต้องออกมาตราการดังกล่าวมาควบคุมสัตว์เลี้ยง

ข้อที่ 25 ห้ามผู้ใดทำการแรรูปไม้หรือชักลากไม้ผ่านแนวเขตชุมชนเพื่อนำออกไปยังชุมชนอื่น ผู้ใดฝ่าฝืนต้องเสียค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนและให้ยึดไม้แปรรูปไว้เป็นสมบัติของชุมชนพร้อมแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายป่าไม้โดยไม่มีกรณียกเว้น

อนึ่งการนำไม้มาใช้สอยภายในชุมชนตามความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้นั้น โดยนำมาจากชุมชนอื่นต้องขออนุญาตคณะกรรมการ เสมือนหนึ่งการขออนุญาตใช้สอยไม้ในพื้นที่ชุมชนดุจกัน และต้องมีการบันทึกการขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรว่าใช้สอยไม้เพื่อการใดโดยเฉพาะ หากไม่เป็นไปตามนั้น ผู้ขอต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนเป็นเงินไม่น้อยกว่าสามหมื่นบาทและให้ยึดไม้นั้นตกเป็นของชุมชน

หลักการและเหตุผล : พื้นที่หมู่บ้านผาลั้งยังคงมีทรัพยากรป่าไม้หลงเหลืออยู่บ้าง มีคนบางกลุ่มพยายามเข้าช่วงชิงเอาประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ โดยอ้างว่าเป็นการชักลากไม้มาจากชุมชนอื่นที่ไกลออกไป แต่หลายครั้งชุมชนสืบทราบว่าเป็นไม้ที่ทำการแปรรูปจากในพื้นที่แล้วนำไปตีติดผนังบ้านไว้เป็นเวลาสองสามปี จากนั้นงัดไม้แป้นออกขายยังชุมชนอื่น โดยอ้างว่าเป็นไม้เก่าหลังจากการรื้อบ้าน แต่เมื่อรื้อแล้วก็เอาไม้แป้นใหม่เข้าไปตีติดผนังเช่นเดิม จากนั้นอีกไม่นานก็ดำเนินการงัดออกขายอีก โดยทำเป็นวงจรอย่างต่อเนื่องเมื่อไม้ในพื้นที่หมดแล้วก็มุ่งหน้าเข้ามาอ้างแดนกรรมสิทธิ์เหนือชุมชนบ้านผาลั้ง เพื่อที่จะได้ใช้วงจรอุบาทดังกล่าว สร้างความเข้าใจผิดว่าสมาชิกชุมชนมีส่วนรู้เห็นเป็นใจต่อการกระทำดังกล่าว และถูกชุมชนแวดล้อมดูถูกเรื่อยมาว่ามีม้าไว้ให้คนอื่นขี้ มีคอให้คนอื่นนั่ง ชุมชนบ้านผาลั้งเห็นสมควรที่จะต้องห้ามการลากไม้ผ่านชุมชนโดยเด็ดขาด เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

ข้อที่ 26 ผู้ใดที่ไม่ได้รับความชอบธรรมจากการพิจารณาของคณะกรรมการ สามารถอุทธรณ์ไปยังแกนนำชุมชนได้ หากยังเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมอีกก็ให้ร้องเรียนไปยังสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง และยังเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ให้ร้องเรียนไปยังคณะที่ปรึกษาหรือเลือกที่จะดำเนินของตนตามกฎหมายบ้านเมืองก็ย่อมทำได้ทุกขั้นตอน

หลักการและเหตุผล : บ้านมีกฎบ้าน เมืองมีกฎเมือง ชุมชนนี้ก็มีระบบการจัดการปัญหาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของตนเองตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งชุมชนในปี พ.ศ.2498 เป็นต้นมา สามารถให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิกได้ และเป็นการลดคดีความของศาล ประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่กรณีได้ แต่ย่อมไม่สิ้นสิทธิของผู้ที่เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบจารีตประเพณีดังกล่าวในการที่นำเรื่องราวของตนไปยังศาลตามกฎหมาย

หมวดที่ 4 ว่าด้วย คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง

ข้อที่ 27 ให้คณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง มีมติเลือกสถานที่ใดที่หนึ่งเป็นสำนักงานป่าชุมชนบ้านผาลั้ง และประกาศให้มวลสมาชิกทราบเพื่อสะดวกในการติดประสานงาน การนัดประชุมและการดำเนินกิจการให้บรรลุผล

ข้อที่ 28 คุณสมบัติของคณะกรรมการ ต้องเป็นบุคคลที่มี

1. สัญชาติไทยมาไม่น้อยกว่าห้าปี

2. มีสัมมาอาชีพที่สุจริตมีความรักความผูกพันกับชุมชนเป็นที่ประจักษ์
3. มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนติดต่อกันมาเป็นเวลาไม่น้อยสองปี และตลอดช่วงที่ดำรงตำแหน่ง
4. สามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นได้ตามสมควร

ข้อที่ 29 คณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งกันเองของโซนพื้นที่ทำกิน โซนละเท่าๆกัน สูงสุดไม่เกินยี่สิบห้าคน ประธานคระกรรมการมาจากการเลือกตั้งของมวลสมาชิกจากตัวแทนของโซนพื้นที่ทำกินซึ่งประกอบด้วย

1. โซนบ้านไร่หรือผาแดงบน
2. โซนบ้านผาลั้งน้อยหรือผาแดงล่าง
3. โซนต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม
4. โซนแอ่งงามถ้ำฤษี
5. โซนห้วยน้อยบ้านหมอผี

ข้อที่ 30 ให้คณะกรรมการดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี โดยเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้งเป็นต้นไป เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุเป้าหมายให้คณะกรรมการสามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆได้

ข้อที่ 31 ให้คณะกรรมการวางกำหนดนัดประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหกครั้ง และจัดให้มีการประชุมใหญ่เพื่อมวลสมาชิกได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหวของป่าชุมชน การเงิน และการเสนอเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการหรือประการอื่น มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากของที่ประชุมเป็นเกณฑ์ กรณีถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด

ข้อที่ 32 ให้มีการบันทึกรายงานการประชุมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้งและเก็บไว้เป็นหลักฐานและแจ้งมติที่ประชุมให้สมาชิกทราบ

หมวดที่ 5 ว่าด้วยการเงินและงบประมาณ

ข้อที่ 33 ป่าชุมชนมีรายได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

33.1 เงินสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานราชการและเอกชน

33.2 เงินปรับค่าสินไหมจากการละเมิด

33.3 เงินกำไรจากการจัดกิจกรรมของป่าชุมชน

33.4 เงินดอกผลเงินฝากในธนาคาร

ข้อที่ 34 รายได้ของป่าชุมชนให้ฝากไว้กับธนาคารในรูปแบบที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมในลักษณะบัญชีร่วมสามคน และในการเบิกจ่ายต้องใช้คนสองคนในสามคนจึงเบิกได้ และเบิกจ่าย

ได้โดยมติของคณะกรรมการเท่านั้น เว้นแต่กรณีฉุกเฉินซึ่งประธานคณะกรรมการสั่งจ่ายได้ไม่เกินวงเงิน 5,000.บาทต่อครั้ง

ข้อที่ 35 ห้ามมิให้คณะกรรมการหรือสมาชิกผู้ใด รับเงิน หรือทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใด จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ในลักษณะที่มีเงื่อนไขหรือข้อผูกมัดให้ชุมชนกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดๆ อันอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

หมวดที่ 6 ว่าด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบัญญัติชุมชน

ข้อที่ 36 การแก้ไข เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมหรือลดข้อบัญญัตินี้ ให้กระทำเป็นร่างแก้ไขเพิ่มเติมทั้งฉบับ พร้อมด้วยหลักการและเหตุผล ไปยังคณะกรรมการพิจารณาเพื่อรับเรื่อง แล้วให้ประธานคณะกรรมการจัดให้มีการลงชื่อของสมาชิกผู้เสนอไว้ไม่น้อยกว่าสิบคน แล้วนำขึ้นเสนอต่อประชาคมหมู่บ้านพิจารณาอนุมัติ เมื่อที่ประชุมประชาคมให้การเห็นชอบแล้ว ให้นำไปเสนอให้แกนนำชุมชนลงชื่อรับรอง จากนั้นให้แจ้งไปยังนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หัวหน้าหน่วยอุทยานแห่งชาติลงนามรับทราบ เมื่อมีการลงนามดังกล่าวแล้วให้ผู้ใหญ่บ้านพร้อมด้วยประธานคณะกรรมการนำไปให้กำนันตำบลห้วยชมภูลงนามรับทราบต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ เดือนมีนาคม พุทธศักราช 2551

ลงชื่อ .....ผู้รับผิดชอบเสนอ

( )

ประธานคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง

ลงชื่อ.....รับรอง

(นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น)

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ.....รับรอง

(นายตอนชิง พัชรมโน)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ.....รับรอง

(นายวิชา ประดับชมภู)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ……..รับรอง

(นายสมบัติ อัครวิชัยกุล)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4

ลงชื่อ……..รับรอง

(นายสิทธิชัย แสนพอ)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4

3. ข้อบัญญัติชุมชนว่าองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง.

ข้อบัญญัติชุมชนบ้านผาลั้ง

ว่าด้วย องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง พ.ศ. 2551

ชุมชนบ้านผาลั้งมีสิทธิชุมชนดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ สามารถรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง โดยความร่วมมือของมวลสมาชิกชุมชนบ้านผาลั้งทุกหมู่เหล่า ในประการที่จะจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนภายในแนวเขตชุมชน โดยยึดหลักวิชาการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตชุมชน ที่ซึ่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพที่จะอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนและอย่างแท้จริง ดังที่ถือปฏิบัติเป็นจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน ภายใต้หลักการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนตามที่มีการรับรองไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และปฏิญญาสากลต่างๆที่ประเทศไทยให้การรับรองแล้ว ดังนี้

หมวดที่ 1 ว่าด้วยบททั่วไป

ข้อที่ 1. ข้อบัญญัติชุมชนนี้ เรียกว่า "ข้อบัญญัติชุมชนบ้านผาลั้ง ว่าด้วยองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง พ.ศ. 2551"

ข้อที่ 2. ข้อบัญญัติชุมชนนี้ให้ใช้บังคับตลอดทั่วทั้งอาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านผาลั้ง โดยผู้นำชุมชนท้องถิ่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครอง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก กำนันตำบลห้วยชมภูและนายอำเภอเมืองเชียงรายเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งได้พิจารณาให้การรับรองรับทราบเรียบร้อยแล้ว

ข้อที่ 3. ในบทบัญญัตินี้

"องค์กร" หมายถึง องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ใช้ชื่อย่อว่า "อ.ท.ส."

"สมาชิก" หมายถึง สมาชิกองค์กรได้แก่บุคคลที่มีถิ่นที่อยู่และภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านผาลั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

"ทรัพยากรธรรมชาติ" หมายถึง พื้นดิน พื้นน้ำ พื้นฟ้า ตลอดทั้งสัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกที่อาศัยอยู่ พันธุ์พืช ก้อนหิน ดิน ทราย ที่ปรากฏอยู่และไม่ปรากฏให้ประจักษ์ได้ด้วยตาตามธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่เหนือหรือใต้ดินแดนอาณาเขตอันสามารถถือได้ว่าเป็นด้วย

"สิ่งแวดล้อม" หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวชุมชนทั้งที่เคลื่อนไหวได้และไม่ได้ด้วยตัวของมันเอง

“คณะกรรมการ” หมายถึง คณะกรรมการองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ใช้ชื่อย่อว่า “ค.ท.ส.”

“แกนนำชุมชน” หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน ประธานศูนย์วัฒนธรรมบ้านผาลั้ง และประธานเยาวชนบ้านผาลั้ง

“สภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง” หมายถึง องค์กรของกลุ่มบุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับแต่งตั้งขึ้นจากตัวแทนของกลุ่มผู้อาวุโสสาขาต่างๆภายในชุมชนที่มีคุณธรรมโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์

“ชุมชนบ้านผาลั้ง” หมายถึง ดินแดนอาณาเขตของชุมชนบ้านผาลั้งทั้งหมด ทั้งที่อยู่บนผิวดิน ภูเขา ศิลา แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง และหมายรวมถึงใต้หรือเหนือจากพื้นผิวขึ้นไปลงมาซึ่งสามารถยึดถือเอาได้

“คณะกรรมการที่ปรึกษา” หมายถึง ผู้ที่จะให้คำปรึกษาหารือแก่องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในประการที่จะจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

ข้อที่ 4. ให้ชุมชนบ้านผาลั้งมี องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของสมาชิกเป็นคณะกรรมการองค์กรนี้ มีบทบาทหน้าที่ตามกรอบวัตถุประสงค์การจัดตั้งที่ชุมชนมอบหมายให้ ใช้เครื่องหมายเป็นน้ำเต้าวางเอียงรินน้ำชโลมลงบนเทือกเขาภายในกรอบวงกลมจนเกิดเป็นสายธารมหึมา ซึ่งหมายความว่า การร่วมแรงกายแรงใจของหมู่มวลสมาชิกได้ช่วยพิทักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนตราบชั่วนิรันดร์ บนเส้นขอบวงกลมให้จารึกข้อความว่า “องค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง” และจารึกข้อความภาษาอิ้วเมี่ยนว่า “Horngh Zangc Gorn” โดยมีธงชาติไทยและธงประจำชุมชนบ้านผาลั้งขั้นระหว่างข้อความ

ให้องค์กรเรียนเชิญ ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4 ตัวแทนคณะกรรมการเครือข่ายอิ้วเมี่ยนแห่งประเทศไทย หัวหน้าส่วนราชการอันเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก กำนันตำบลห้วยชมภู สารวัตรกำนันตำบลห้วยชมภู และนายอำเภอเมืองเชียงรายประกอบเป็น “คณะกรรมการที่ปรึกษา” โดยมีนายอำเภอเมืองเชียงรายเป็นประธาน กำนันตำบลห้วยชมภูเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้งเป็นรองประธานคนที่สอง มีผู้ใหญ่บ้านผาลั้งเป็นเลขานุการของคณะนี้

ให้มีอำนาจเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ขององค์กรหรือเป็นที่ปรึกษาเฉพาะกิจด้วยได้

หมวดที่ 2 ว่าด้วยวัตถุประสงค์ขององค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง

ข้อที่ 5. เพื่อให้มวลสมาชิกมีส่วนร่วมเป็นองค์กรชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

ข้อที่ 6. เพื่อให้ชุมชนวางระเบียบและกฎเกณฑ์ในการรักษามรดกทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตชุมชนตามหลักวิชาการและมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพที่จะอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนและอย่างแท้จริง

ข้อที่ 7. เพื่อให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยให้สมาชิกเข้าไปมีบทบาทและส่วนร่วมอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นในทุกๆด้าน

ข้อที่ 8. เพื่อให้คงไว้ซึ่งระบบจารีตประเพณีในส่วนที่มีความสอดคล้องกับยุคสมัยโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายบ้านเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในทางที่จะพิทักษ์ป้องกันและฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านผาลั้ง

หมวดที่ 3 ว่าด้วยอาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้งและการจัดประเภทพื้นที่การใช้ประโยชน์

ข้อที่ 9. อาณาเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ทางทิศตะวันตกเริ่มจากร่องน้ำลึกแอ่งงามลากไปทางทิศใต้ผ่านหลังภูผาแดงขึ้นไปตามสันปันน้ำดอยมะขี้หนู จากนั้นมุ่งหน้าไปทางทิศใต้ถึงสันปันน้ำดอยกุ๊กซึ่งอยู่ทางใต้สุดของอาณาเขต ทิศตะวันออกลากย้อนกลับมาจากสันปันน้ำดอยกุ๊กมุ่งหน้าไปทางทิศเหนือจนถึงสันปันน้ำดอยโจรตรงบริเวณต้นน้ำห้วยขุนกรณ์ แล้วลากไปสามแยกสวนท้อกำนันซาน ไปบรรจบต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยมที่อยู่ทางทิศเหนือแล้วลากไปตามสายน้ำเรื่อยไปตามลำห้วยจนถึงบริเวณแก่งสันดอยไทรเหนือ ทิศเหนือให้ใช้สันปันน้ำดอยไทรเหนือตั้งแต่บริเวณลำห้วยแม่เลี่ยมลากขึ้นไปจนถึงถนนสายบ้านผาลั้ง - บ้านแสนต่อ จากนั้นหันหน้าไปทางทิศใต้ตามสันปันน้ำจนถึงสันปันน้ำดอยไทรใต้บริเวณปากทางไร่ของชุมชนบ้านจะหา ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากลงไปตามสันปันน้ำดอยไทรใต้ จนถึงทางแยกสันดอยโทรใต้ให้ลากไปตามสันดอยลูกที่อยู่ทางทิศใต้เรื่อยไปจนถึงลำห้วยกกน้อย จากนั้นให้ลากไปตามร่องลำห้วยกกน้อยทวนน้ำขึ้นไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จนถึงจุดบรรจบที่แอ่งงามที่อยู่ระหว่างดอยกาดผีและดอยเกี๊ยะ

ข้อที่ 10. ภายในแนวเขตชุมชนบ้านผาลั้ง ให้แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิเช่น เป็นแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ แนวเขตพื้นที่ป่าใช้สอย แนวเขตป่าพิธีกรรม แนวเขตป่าอนุรักษ์แหล่ง

ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกและพันธุ์พืช แนวเขตพื้นที่ดินทำกินพร้อมทั้งติดตั้งเครื่องหมายแสดงแนวเขตแต่ละประเภทให้ชัดเจน เพื่อป้องกันปัญหาการบุกรุก

ข้อที่ 11. พื้นที่ดินในบริเวณที่ติดเชิงภูผา ลำห้วย หนองน้ำ แหล่งซับน้ำ และที่ดินที่ยื่นออกไปประมาณห้าเมตรเป็นพื้นที่ส่วนรวมของชุมชน เพื่อกันไว้เป็นดินแดนป้องกันการพังทลายของหน้าดิน การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นเส้นทางสัญจร ห้ามบุคคลใดยึดถือจับจองเป็นของส่วนบุคคล ให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ทุกคนใช้ร่วมกันภายใต้ธรรมเนียมจารีตประเพณีดังที่เคยปฏิบัติกันมา

ข้อที่ 12. แนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์เป็นแหล่งต้นน้ำเริ่มจากบริเวณศูนย์เด็กเล็กบ้านผาลั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกให้ลากเส้นไปตามถนนสายที่ตัดตามขวางจนถึงร่องน้ำท้ายดอยสำนักสงฆ์ ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้แล้วลากเส้นขึ้นไปตามร่องน้ำตัดอ้อมริมสนามแล้วขึ้นไปตามถนนเข้าสำนักสงฆ์จนถึงบ้านห้าหลัง จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศเหนือขึ้นไปตามขอบสันดอยถึงสันปันน้ำให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากลงสามแยกผาดำ จากนั้นหันหน้าไปหัวผาดำลากเส้นไปตามสันปันน้ำลงไปจนถึงสามแยกผาแดง แล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออกลากเส้นไปตามขอบถนนที่ตัดตามขวางจนถึงศูนย์เด็กเล็กบ้านผาลั้ง โดยให้เว้นระยะห่างจากบริเวณบ้านหลังที่ปลูกอยู่เหนือถนนประมาณหนึ่งร้อยเมตร ทั้งหมดนี้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์เป็นแหล่งต้นน้ำแห่งที่หนึ่ง ซึ่งอยู่ภายในแนวเขตที่ดินทำกินของชุมชนบ้านผาลั้งหมู่ที่ 4

แนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำแห่งที่สอง เริ่มจากบริเวณสามแยกบ้านไร่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลากเส้นไปตามร่องน้ำธรรมชาติเรื่อยไปจนถึงลำห้วยแม่เลี่ยมพรมแดนฝั่งตะวันออกของชุมชน จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศใต้ลากเส้นเดินทวนสายธารขึ้นไปจึงเชิงดอยตรงจุดที่ตั้งหน่วยสะกัดไฟป่าของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก แล้วให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลากไปตามสันปันน้ำดอยโจรเรื่อยไปถึงสันปันน้ำดอยมะขี้หนู จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศเหนือลากเส้นลงไปตามสันปันน้ำลงไปจนถึงริมสวนลิ้นจี่ของบ้านไร่แล้วให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกลากเส้นไปตามริมจนกระทั่งถึงปากทางสามแยกบ้านไร่เป็นพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำแห่งที่สอง ซึ่งมีบางส่วนอยู่ในเขตพื้นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ให้คณะกรรมการร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติวางกติกาการใช้ประโยชน์แล้วแจ้งแก่ที่ประชุม

พื้นที่ดินแหล่งต้นน้ำห้ามผู้ใดยึดถือเพื่อกระทำการอย่างใดเป็นของส่วนบุคคลอย่างเด็ดขาด รวมถึงการวางเพลิง การแพ้วถาง การตัดไม้ยืนต้นทุกชนิด ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนและให้ปลูกต้นไม้ทดแทนสี่เท่า

ข้อที่ 13. การเก็บหาของป่า เนื้อไม้ พันธุ์ไม้หรือฟืนทั้งที่ล้มขอนนอนไพร และยืนต้นในพื้นที่แหล่งต้นน้ำไปใช้ต้องแจ้งแก่คณะกรรมการก่อน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมแก่ชุมชนไม่

เกินห้าร้อยบาท และจะถูกยึดทรัพย์ที่ได้หรือใช้กระทำผิดเป็นของชุมชน พร้อมกับต้องปลูกต้นไม้ทดแทน

ในแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำทั้งสองแห่ง ห้ามบุคคลใดนำไปซึ่งสัตว์เลี้ยง หรือพาสัตว์ไปหรือปล่อยทิ้งให้เข้าไปหากินเองเป็นอันขาด อันหมายรวมถึงซากสัตว์หรือสิ่งปฏิกูลที่อาจเน่าเหม็นด้วย เว้นเสียแต่จะได้หาทางป้องกันการรบกวน พื้นที่ซับน้ำ ต้นน้ำ ท่อน้ำในบริเวณดังกล่าวและได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

หากมีการอนุญาตในกรณีดังกล่าวคณะกรรมการต้องแจ้งที่ประชุมหมู่บ้านทราบโดยด่วน หากสมาชิกมีข้อโต้แย้งคัดค้าน ผู้ที่ได้รับอนุญาตต้องยุติการกระทำและนำสัตว์ไปเสียให้พ้นจากพื้นที่แหล่งต้นน้ำโดยพลัน

ข้อที่ 14. แนวเขตป่าชุมชนดูแลและใช้สอย เริ่มจากบริเวณสามแยกบ้านไร่ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงไปตามร่องน้ำจนถึงลำห้วยแม่เลี่ยม จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศเหนือลากไปตามสายธารจนกระทั่งถึงทางร่วมของลำห้วยท้ายหมู่บ้านที่บึงพญานาค จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลากขึ้นไปตามลำห้วยท้ายหมู่บ้านจนกระทั่งถึงถนนสายไปสวนริมน้ำห้วยแม่เลี่ยมที่ตัดตามขวาง แล้วให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกไปตามถนนจนถึงร่องน้ำท้ายดอยสำนักสงฆ์จากนั้นลากขึ้นไปตามร่องน้ำผ่านสนามกีฬาหมู่บ้านแล้วลากไปตามถนนเข้าสนามจนไปถึงบ้านห้าหลังให้อ้อมเว้นระยะจากตัวบ้านประมาณหนึ่งร้อยเมตรแล้วลากขึ้นไปถนนบริเวณดอยเงินลากเส้นไปบรรจบสามแยกบ้านไร่เป็นพื้นที่ป่าใช้สอยของชุมชน

พื้นที่ป่าใช้สอยนี้ห้ามบุคคลใดยึดถือเป็นที่ทำกินหรือวางเพลิงเผา ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมแก่ชุมชน ผู้ใดพบการกระทำดังกล่าวแล้วไม่รีบดำเนินการเข้าแจ้งคณะกรรมการถือว่ามีส่วนรู้เห็นเป็นใจต้องรับโทษกึ่งหนึ่งของผู้กระทำความผิด และให้ส่งเรื่องไปดำเนินคดีความตามกฎหมายบ้านเมืองทันที โดยถือว่าชุมชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐ

การนำไม้และไม้ไผ่ในพื้นที่ป่าชุมชนดูแลและใช้สอยนั้นมาใช้นั้น ไม่จำต้องบอกกล่าวไปยังคณะกรรมการ แต่หากพบว่ามีการล้มไม้ลงมาพักไว้เพื่อรอให้ไม้เนื้ออ่อนผุแล้วใช้แต่แกนไม้เนื้อแข็ง ถือว่าผิดเงื่อนไขต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนห้าร้อยบาท และยึดไม้ไว้เป็นของชุมชน ผู้ใดที่ไปพบการกระทำดังกล่าวมีสิทธิที่จะนำไม้ที่ตัดพักไว้ดังกล่าวไปใช้ได้

ข้อที่ 15. แนวเขตป่าพิธีกรรม คือพื้นที่ตั้งแต่สามแยกดอยเงินหันหน้าไปทางทิศตะวันตกลากไปตามสันดอยกำนันอินทร์จนกระทั่งถึงต้นน้ำห้วยผาดำ จากนั้นหันไปทางทิศตะวันออกลากกลับมาตามทางลัดมาถึงที่บ้านห้าหลังแล้วหันหน้าไปทางทิศใต้ลากเส้นขึ้นไปถึงเชิงดอยเงิน จากนั้นให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกลากเส้นไปถึงถนนเข้าหมู่บ้าน จากนั้นให้ลากตามถนนไปถึงสามแยกดอยเงินเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน

แนวเขตสุสานของชุมชนบ้านผาลั้ง คือบริเวณม่อนดอยสุสานของสองฝั่งห้วยน้อย ม่อนทั้งหลายของดอยบ้านทุ่งจนถึงปากทางบ้านหมอผีนั้น ห้ามบุคคลใดทำการอย่างใดเป็นการรบกวนบริเวณหลุมฝั่งศพ

ห้ามบุคคลใดบุกรุกแพ้วถาง หรือวางเพลิงในพื้นที่ดังกล่าว ผู้ฝ่าฝืนต้องเสียค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนเป็นเงินไม่น้อยกว่าหนึ่งพันบาท และต้องปรับสภาพของพื้นที่ให้คืนสู่สภาพเดิม

ข้อที่ 16. แนวเขตป่าอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกและพันธุ์พืชนั้น เริ่มจากแอ่งงามที่อยู่ระหว่างดอยกาดผีและดอยเกี๊ยะลากเส้นไปตามสายธารห้วยแอ่งงามลงไปทางทิศเหนือถึงห้วยกกน้อยจนบรรจบที่ราบถนนสายด้วน แล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ลากเส้นผ่านภูผาเลาหลู่ไจ้ ขึ้นมาถึงสุสานต่างเหยาเลี่ยม จากนั้นหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลากผ่านไปตามถนนจนถึงหลังหมู่บ้านผาลั้ง แล้วลากตรงไปบริเวณสามแยกผาแดง จากนั้นหันหน้าทางทิศตะวันตกเหนือลากเส้นไปภูผาแดงจนถึงเชิงดอยเกี๊ยะ จากนั้นลากเส้นไปตามเชิงดอยเกี๊ยะฝั่งตะวันตกลงไปถึงแอ่งงาม เป็นพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์ปีกและพันธุ์พืชบ้านผาลั้ง ห้ามวางเพลิงเผาป่า และตัดต้นไม้ในพื้นที่

ข้อที่ 17. แนวเขตภูผาป่าหินบ้านผาลั้ง คลอบคลุมพื้นที่ภูผาดำ ถ้ำลับแล ถ้ำน้ำลอดสองแห่ง ภูผาแดง ลานศิลา ถ้ำผาแดง และปราการภูผาหินปูนทั้งแปดแห่งที่วางตัวตามขวางเป็นปราการบังลมตามธรรมชาติของหมู่บ้านผาลั้ง การเก็บหาของป่าในพื้นที่ภูผาป่าหินบ้านผาลั้งนั้นต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการก่อน

ข้อที่ 18. บุคคลใดทำการลักลอบถอนเอาไป หรือการวางเพลิงเผาป่าในข้อที่ 17 ต้องชดใช้ค่าสินไหมให้แก่ชุมชนไม่เกินสามพันบาท พร้อมกับให้ยึดของกลางไว้เป็นสมบัติของชุมชนและแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ข้อที่ 19.แนวเขตที่ดินทำกินบ้านผาลั้ง เมื่อได้มีการปักปันแนวเขตกับอุทยานแห่งชาติเป็นที่เรียบร้อยและชัดเจนแล้วห้ามบุคคลใดขยายพื้นที่ออกไปนอกเขตนั้น ผู้ใดฝ่าฝืนต้องชดใช้ค่าสินไหมแก่ชุมชนไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ

ข้อที่ 20. เจ้าของที่ดินทำกินต้องใช้ความระมัดระวังในการทำประโยชน์บนที่ดินนั้น เนื่องด้วยพื้นดินแห่งนี้อยู่บนแนวเขตสงวนแห่งชาติ ห้ามกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดที่อาจเป็นเหตุแห่งการลุกลามของเพลิงเข้าสู่เขตอื่น เมื่อเกิดกรณีการลุกไหม้ขึ้นผู้เป็นต้นเหตุต้องปฏิบัติการดับไฟโดยพลัน และต้องรับผิดชอบชดใช้แก่ความเสียหายอย่างใดที่เกิดแต่การนั้น

ข้อที่ 21. ภายในที่ดินทำกินของสมาชิกที่ได้รับการกันเขตไว้ให้เป็นพื้นที่ทำกินแล้ว จากหน่วยงานของภาครัฐ หากปีใดหรือหลายปีติดต่อกันปล่อยเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าชั่วคราวตามระบบไร่หมุนเวียน ในชุมชนนี้ท่านว่าผู้ซึ่งเป็นเจ้าดั้งเดิมย่อมไม่สิ้นไปซึ่งสิทธิจะหวงกันเพื่อตนหรือบุคคลอื่น การที่ผู้อื่นจะยึมทำการเพาะปลูกธัญพืชตระกูลล้มลุกเป็นการชั่วคราวไม่เกินสามปี

ย่อมทำได้ แต่ต้องทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่คณะกรรมการ และคู่สัญญาฝ่ายละหนึ่งชุด อาจตกลงค่าตอบแทนการยืมใช้ที่ดินด้วยก็ได้

ข้อที่ 22. พันธุ์พืชหรือสัตว์ป่าที่ขึ้นเองหรือมาทำรังอยู่ตามธรรมชาติในหรือใกล้เคียงที่ดินแปลงใดซึ่งมีเจ้าของแสดงการหวงกันไว้ ในระหว่างทำการเพาะปลูกหรืออยู่อาศัยโดยไม่ได้ตัด ทำลายหรือขับไล่ให้ไปเสีย ท่านว่าย่อมเจตนารักษาไว้เพื่อตนโดยเฉพาะ แม้ว่าจะไม่ได้ทำการบำรุงเป็นพิเศษก็ตาม ผู้อื่นจะก้าวล่วงเข้ายึดถือเป็นของตนโดยอ้างเหตุว่าเป็นเหมือนของป่าซึ่งพบในที่รกร้างว่างเปล่าไม่ได้ กรณีเช่นนี้ท่านถือว่าเป็นการปล้นชิงต่อเจ้าของต้องชดใช้คืนแก่เจ้าพร้อมค่าทำขวัญตามสมควร

ข้อที่ 23. เจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของต้องใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงตามชนิดและวิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น เพื่อมิให้สัตว์นั้นก่อความรำคาญหรือเสียหายต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น กรณีเกิดความเสียหายเจ้าของและหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาต้องชดใช้จนเพียงพอแก่ความเสียหายนั้น แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิ์ที่ผู้เสียหายจะฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิด

ข้อที่ 24. สัตว์ที่หลุดจากการควบคุมดูแล หากได้รบกวนอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่น หรือของชุมชนผู้ที่พบเห็นหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ชอบที่จะเตือน จะจับสัตว์เพื่อยุติการรบกวนหรือการสูญหรือเหตุความรำคาญได้ หรือโดยพฤติการณ์ถ้าเป็นการจำเป็นจะฆ่าสัตว์นั้นเสียก็ชอบที่จะทำได้ แต่ต้องแจ้งแก่เจ้าของสัตว์โดยไม่ชักช้า และถ้าหาตัวเจ้าของไม่พบต้องจัดการตามสมควรเพื่อสืบหาตัวเจ้าของ

ข้อที่ 25. ห้ามผู้ใดทำการแรรูปไม้หรือชักลากไม้ผ่านแนวเขตชุมชนเพื่อนำออกไปยังชุมชนอื่น ผู้ใดฝ่าฝืนต้องเสียค่าสินไหมทดแทนแก่ชุมชนและให้ยึดไม้แปรรูปไว้เป็นสมบัติของชุมชน พร้อมแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายป่าไม้โดยไม่มีกรณียกเว้น

อนึ่งการนำไม้มาใช้สอยภายในชุมชนตามความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้นั้น โดยนำมาจากชุมชนอื่นต้องขออนุญาตคณะกรรมการ เสมือนหนึ่งการขออนุญาตใช้สอยไม้ในพื้นที่ชุมชนดุจกัน และต้องมีการบันทึกการขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรว่าใช้สอยไม้เพื่อการใดโดยเฉพาะ หากไม่เป็นไปตามนั้น ผู้ขอต้องสละการครอบครองและให้ยึดไม้นั้นตกเป็นของชุมชน

ข้อที่ 26. ผู้ใดที่ไม่ได้รับความชอบธรรมจากการพิจารณาของคณะกรรมการ สามารถอุทธรณ์ไปยังแกนนำชุมชนได้ หากยังเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมอีกก็ให้ร้องเรียนไปยังสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง และยังเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ให้ร้องเรียนไปยังคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือเลือกที่จะดำเนินคดีของตนตามกฎหมายบ้านเมืองก็ย่อมทำได้ทุกขั้นตอน

หมวดที่ 4 ว่าด้วย คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง

ข้อที่ 27. ให้คณะกรรมการ มีมติเลือกสถานที่ใดที่หนึ่งเป็นสำนักงานองค์กร และประกาศให้มวลสมาชิกทราบเพื่อสะดวกในการติดประสานงาน การนัดประชุมและการดำเนินกิจการให้บรรลุผล

ข้อที่ 28. คุณสมบัติของคณะกรรมการ ต้องเป็นบุคคลที่มี
มีสัญชาติไทยมาไม่น้อยกว่าห้าปี และ
มีสัมมาอาชีพที่สุจริตมีความรักความผูกพันกับชุมชนเป็นที่ประจักษ์ และ
มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนติดต่อกันมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปีและตลอดช่วงที่ดำรงตำแหน่ง และสามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นได้ตามสมควร

ข้อที่ 29. คณะกรรมการประกอบด้วยตัวแทนสองกลุ่มรวมกันไม่เกินยี่สิบห้าคน กลุ่มแรกมาจากการเลือกตั้งกันเองของโซนพื้นที่ทำกิน โซนละเท่าๆกัน สูงสุดไม่เกินสิบแปดคน จากตัวแทนของโซนพื้นที่ทำกินซึ่งประกอบด้วย
โซนบ้านไร่หรือผาแดงบน
โซนบ้านผาลั้งน้อยหรือผาแดงล่าง
โซนต้นน้ำห้วยแม่เลี่ยม
โซนแอ่งงามถ้ำฤษี
โซนห้วยน้อยบ้านหมอผี
กลุ่มที่สองมาจากตัวแทนกลุ่มแซ่สกุลผู้ก่อตั้งชุมชน กลุ่มแซ่ละหนึ่งคน โดยเลือกตั้งกันภายในกลุ่มแซ่ แต่กลุ่มแซ่ใดจะสละสิทธิ์นี้ก็ได้ ได้แก่
ละเปี้ยนเมี่ยน
ละต่างเมี่ยน
ละเหลยเมี่ยน
ละเจ๋วเมี่ยน
ละปู๋งเมี่ยน

ข้อที่ 30. ให้ประธานคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งของมวลสมาชิก โดยต้องเป็นตัวแทนจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในข้อข้างต้น ให้ผู้ที่อยู่ในที่ประชุมคราวที่มีการเลือกตั้ง สมัครหรือถูกเสนอชื่อโดยมีสมาชิกผู้รับรองไม่น้อยห้าคนรับเลือกตั้ง ให้ใช้มติเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมเป็นเกณฑ์ในการประชุมใหญ่ที่มีการเสนอญัตติให้เลือกตั้งประธานคณะกรรมการคนใหม่ หรือถอดถอนตำแหน่งประธาน ประธานคณะกรรมการจักต้องเรียนเชิญตัวแทนคณะกรรมการที่ปรึกษามาเป็นประธานในที่ประชุม เพื่อให้สมาชิกได้เสนอญัตติโดยสะดวก
คณะกรรมการดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี โดยเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้งเป็นต้นไป เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุเป้าหมายให้คณะกรรมการสามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆได้

ข้อที่ 30/1 ประธานคณะกรรมการเป็นตัวแทนขององค์กรในกิจการทั้งปวงการทำหนังสือถึงบุคคลภายนอกให้ประธานลงนามแทนองค์กร และเป็นประธานของที่ประชุมคณะกรรมการโดยตำแหน่ง

รองประธานคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ตามที่ประธานมอบหมายและรักษาการตำแหน่งประธานแทน ในกรณีที่ประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

กรรมการในตำแหน่งอื่นๆให้มีอำนาจหน้าที่ตามจารีตประเพณีโดยทั่วไปของตำแหน่งนั้น หากเกิดกรณีโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ ให้ประธานมีอำนาจชี้ขาด ผู้ที่มีส่วนได้เสียสามารถอุทธรณ์ไปตามข้อที่ 26 ได้ โดยอนุโลม

ข้อที่ 31. ให้คณะกรรมการวางกำหนดนัดประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหกครั้ง และเลือกจัดให้มีการประชุมใหญ่ประจำปีหนึ่งครั้ง เพื่อมวลสมาชิกได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน การเงิน หรือให้มีการเสนอเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการหรือประการอื่น มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากของที่ประชุมเป็นเกณฑ์ กรณีถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด

สมาชิกชุมชนตั้งแต่อายุสิบห้าปีขึ้นไปมีหนึ่งเสียงเท่ากัน หากมีข้อโต้แย้งให้ประธานในที่ประชุมมีอำนาจชี้ขาด

ข้อที่ 32. ให้มีการบันทึกรายงานการประชุมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้งและเก็บไว้เป็นหลักฐานและแจ้งมติที่ประชุมให้สมาชิกทราบ

หมวดที่ 5 ว่าด้วยการเงินและงบประมาณ

ข้อที่ 33. องค์การทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง มีรายได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

33.1 เงินสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานราชการและเอกชน

33.2 เงินปรับค่าสินไหมจากการละเมิด

33.3 เงินกำไรจากการจัดกิจกรรมขององค์กร

33.4 เงินดอกผลเงินฝากในธนาคาร

ข้อที่ 34. รายได้ขององค์กรให้ฝากไว้กับธนาคารในรูปแบบที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม ในลักษณะบัญชีร่วมสามคน และในการเบิกจ่ายต้องใช้คนสองคนในสามคนจึงเบิกได้ และเบิกจ่ายได้โดยมติของคณะกรรมการเท่านั้น เว้นแต่กรณีฉุกเฉินซึ่งประธานคณะกรรมการสั่งจ่ายได้ไม่เกินวงเงิน 5,000.บาทต่อครั้ง

ข้อที่ 35. ห้ามมิให้คณะกรรมการหรือสมาชิกผู้ใด รับเงิน หรือทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใด จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือองค์กรใด ในลักษณะที่มีเงื่อนไขหรือข้อผูกมัด

ให้ชุมชนกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดๆ อันอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

หมวดที่ 6 ว่าด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบัญญัติชุมชน

ข้อที่ 36. การแก้ไข เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมหรือลดข้อบัญญัตินี้ ให้กระทำเป็นร่างแก้ไขเพิ่มเติมทั้งฉบับ พร้อมด้วยหลักการและเหตุผล ไปยังคณะกรรมการพิจารณาเพื่อรับเรื่อง แล้วให้ประธานคณะกรรมการจัดให้มีการลงชื่อของสมาชิกผู้เสนอไว้ไม่น้อยกว่าสิบคน แล้วนำขึ้นเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติเสนอไปยังที่ประชุมใหญ่ประจำปี จากนั้นให้เสนอให้ประธานประชาคมเรียกประชุมประชาคมเพื่อพิจารณาเห็นชอบต่อไป เมื่อที่ประชุมประชาคมให้การเห็นชอบแล้ว ให้นำไปเสนอให้แกนนำชุมชนลงชื่อรับรอง จากนั้นให้แจ้งไปยังนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หัวหน้าหน่วยอุทยานแห่งชาติ กำนันตำบลห้วยชมภูลงนามรับทราบ เมื่อมีการลงนามดังกล่าวแล้ว ให้ผู้ใหญ่บ้านพร้อมด้วยประธานคณะกรรมการนำไปให้นายอำเภอเมืองเชียงรายซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาลงนามประกาศใช้บังคับต่อไป

หมวดเฉพาะกาล

ข้อที่ 37. ให้คณะกรรมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชนบ้านผาลั้ง รักษาการในนามของคณะกรรมการองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้งไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ตามข้อบัญญัตินี้ พร้อมที่จะเข้ามารับหน้าที่ ทั้งนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ประกาศใช้ข้อบัญญัตินี้

ให้กำนันตำบลห้วยชมภู ประธานคณะที่ปรึกษา รักษาการในนามคณะกรรมการที่ปรึกษาไปพลางก่อน จนกว่าคณะกรรมการที่ได้เข้ารับหน้าที่ตามข้อบัญญัตินี้จักได้เรียนเชิญให้กรรมการที่ปรึกษาตามข้อบัญญัตินี้เข้ารับหน้าที่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ประกาศ ณ วันที่ 9 เดือน เมษายน พุทธศักราช 2551

ลงชื่อ ผู้รับผิดชอบ

(นายไหนควน แซ่เติ๋น)

ประธานคณะกรรมการองค์กรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านผาลั้ง

<u>คณะกรรมการที่ปรึกษาผู้ลงนามรับรองการประกาศใช้ข้อบัญญัติ</u>

1. แกนนำชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลห้วยชมภูรับรอง

ลงชื่อ รับรอง

(นายเหลอก๋วย แซ่เติ๋น)

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ รับรอง

(นายตอนชิง พัชรมโน)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ รับรอง

(นายวิชา ประดับชมพู)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ลงชื่อ รับรอง

(นายสมบัติ อัครวิชัยกุล)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4

ลงชื่อ รับรอง

(นายสิทธิชัย แสนพอ)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู หมู่ที่ 4

ลงชื่อ รับรอง

(นายเลาแสง แซ่พร่าน)

ประธานสภาที่ปรึกษาอาวุโสบ้านผาลั้ง

ลงชื่อ รับรอง

(นายแคะเว่น ศรีสมบัติ)

ประธานเครือข่ายอิ้วเมี่ยนแห่งประเทศไทย

2. หัวหน้าส่วนราชการอันเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรับรอง

ลงชื่อ รับรอง

(นายนิคม สวัสดีชัยกุล)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ รับรอง

(นายสุรพล นภาโรจน์)

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ รับรอง

(นายพงษ์ทวี พงษ์พันธุ์ชัชวาล)

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ รับรอง

(นาบอริยะ เชื้อชม)

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ลงชื่อ รับรอง

(นายสุรสิทธิ์ ลิ้วตระกูล)

กำนันตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ รับรอง

(นายพรชัย ประเสริฐสุขกุล)

สารวัตรกำนันตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ รับรอง

(นายสมชาย จาวเจริญพาณิชย์)

สารวัตรกำนันตำบลห้วยชมภู

ลงชื่อ รับรอง

(นายประธาน ดวงพัตรา)

นายอำเภอเมืองเชียงราย

ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายพิชญ์พิเชฐ พันธุ์พิสุทธิชน (Bienh Wuonh Mengh: Fingv)
วัน เดือน ปีเกิด	23 ตุลาคม 2522 (8 ธันวาคม 2523 ตามใบสูติบัตร)
ที่อยู่ปัจจุบัน	201/4 ถนนศรีดอนไชย ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2529 เข้าเรียนชั้นอนุบาล ณ ศูนย์เด็กเล็กบ้านผาลั้ง พ.ศ. 2531 สำเร็จการศึกษาประถม 1 ปี ณ โรงเรียนบ้านผาลั้ง พ.ศ. 2532 เข้าศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่สอง ณ โรงเรียนบ้านวาวี พ.ศ. 2533 เข้าศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่สาม ณ โรงเรียนบ้านผาลั้ง พ.ศ. 2535 - 2537 เข้าศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่สี่ถึงหกที่ ณ โรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา พ.ศ. 2537-2544 เข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ณ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม 2 พ.ศ. 2544 เข้าศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์บัณฑิต ณ มหาวิยาลัยราชภัฏเชียงราย(ย้าย) พ.ศ. 2545 – 2549 เข้าศึกษาและสำเร็จวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์บัณฑิต ณ มหาวิยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2551 สำเร็จการศึกษาอบรมวิชาว่าความ รุ่นที่ 29
ทุนการศึกษา	ได้ทุนการศึกษาจากตระกูลหวั่ง (Bienh Saengh Wangc), จากครอบครัวของคุณกาญจนา ตุงพิทักษ์พงศ์, จากพี่น้องในเครือข่าย คริสตจักรพระคุณเชียงราย, จากครอบครัวคุณ Tatsuro Daniel Arisawa และจากกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย
ประสบการณ์ทำงาน	ที่ปรึกษากฎหมายมูลนิธิรักเพื่อนบ้านดั่งรักตน, บริษัท H.T. PROPERTY MANAGEMENT CO., LTD.
ศาสนา	เกิดในครอบครัวอิ้วเมี่ยนที่นับถือผีบรรพบุรุษ ในสายตระกูลหวั่ง บ้านผาลั้ง ต่อมาอายุ 12 ปี(ตามใบสูติบัตร) ขณะนั้นเรียนอยู่ระดับชั้นประถม 4 พักอยู่หอพักสายธารพระพร เดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1992 (พ.ศ.2535) ได้ต้อนรับพระเยซูคริสต์เป็นองค์พระผู้เป็นเจ้าและรับบัพติสมา วันที่ 3 มีนาคม ค.ศ.1993 ณ แม่น้ำกก เชิงสะพานแม่ฟ้าหลวง สังกัดคริสตจักรไทยเวียงเชียงราย ในเครือสหกิจคริสเตียน นิกายโปรเตสแตนต์ คริสต์ศาสนา กรมการศาสนาแห่งประเทศไทย ซึ่งคุณตา(เปี้ยน แซ้ง หวั่ง-หฺมั่น) อนุญาตแล้ว แต่ญาติคนอื่นๆในตระกูลไม่เห็นชอบด้วย คุณยายให้เลือก

ระหว่างการกลับมานับถือผีบรรพบุรุษกับการนับถือพระเยซูคริสต์ ถ้าเลือกนับถือผีบรรพบุรุษจะมีสิทธิในกองมรดก ผู้วิจัยเลือกที่จะนับถือพระเยซูคริสต์ บรรดาญาติจึงประนามและเสนอให้ถอดออกจากความเป็นทายาทในตระกูลเสมือนหนึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีความเป็นเครือญาติกันมาก่อน แต่คุณตาไม่ยินยอมให้ตัดญาติยังนับถือเป็นลูกหลานเหมือนเดิม ปี ค.ศ. 1994 (พ.ศ.2537) เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษา สอบเข้าเรียนต่อโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม 2 น้าสาวกาญจนา จึงได้แนะนำให้ย้ายไปอาศัยอยู่ในวัดกลางเวียงเชียงรายเพื่อช่วยคลีคลายสถานการณ์ อาศัยอยู่สามเดือนก็ได้ย้ายไปอาศัยอยู่หลังโบสถ์ คริสตจักรที่ 1 ประตูผี ต่อมาในปี ค.ศ.1997(พ.ศ.2540) และออกทำงานรับจ้างล้างจานหลังเลิกเรียนเพื่อที่จะมีค่าเทอมและค่าอาหารระหว่างที่ศึกษา ได้ย้ายไปพักที่ร้านพงษ์ราดหน้าตรงข้ามธนาคาร ธกส. บนถนนธนาลัย ต่อมาได้ย้ายไปปั๊มน้ำมันเชลล์เพราะใช้เวลาทำงานน้อยกว่าและได้ค่าตอบแทนสูงกว่า ทำอยู่ไม่นานก็ได้ย้ายไปช่วยงานที่ร้านนารายณ์คัลเลอร์กับเฮียปรีชา โดยพักอาศัยอยู่ในร้านและได้ค่าอาหารไปโรงเรียน เมื่อใกล้ช่วงสอบเข้ามัธยมปลายด้วยความที่อยากเรียนวิชาชีพแพทย์จึงขอย้ายออกไปอาศัยอยู่ที่โบสถ์ ประตูผีอีกครั้งหนึ่ง เพื่อใช้เวลาอ่านหนังเตรียมตัวสอบเข้าสายวิทย์โรเรียนสามัคคีวิทยาคม เมื่อไปติวเข้มกับคุณม้าก็ได้รับความเมตตาจากครอบครัว ศจ. สมชาย ภักดีไพโรจน์ ให้มาอาศัยอยู่ที่บ้านพักของคริสตจักรพระคุณเชียงรายโดยไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายและให้มีอาหารรับประทานทุกมื้อ จึงอาศัยกับคริสตจักรพระคุณเชียงรายเรื่อยมา เมื่อมีการก่อตั้งหอพักพระคุณเชียงราย ผู้วิจัยได้เลือกที่จะไปหางานทำเพื่อมีรายได้มากขึ้น จึงกลับไปทำงานและพักที่ร้านนารายณ์คัลเลอร์อีกครั้งหนึ่ง เมื่อสำเร็จการศึกษามัธยมปลายแล้วก็สอบเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชานิติศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและในปีถัดมาสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงได้ย้ายมาร่วมนมัสการพระเจ้าที่คริสตจักรพระคุณ(นิมานเหมินท์) ต่อมาในปี ค.ศ.2002 (พ.ศ. 2545)ได้ร่วมกับครอบครัวคุณธีระชัย พรสุกลพิทักษ์ ครอบครัวมิชชั่นนารีทาหตุโร ดาเนียล อาริซาวาและชาวอิ้วเมี่ยนในเชียงใหม่อีกหลายครอบครัวได้ร่วมกันก่อตั้งคริสตจักรมิชชั่นเมี่ยน เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว ก็ได้ย้ายกลับไปที่คริสตจักรพระคุณเชียงราย ปัจจุบันคริสตจักรพระคุณเชียงรายให้มาช่วนงานคริสตจักรสันกลาง อำเภอสันกำแพง(เชียงใหม่) กับอาจารย์สาธิต ปิยไท